Ali Teoman

Uykuda Çocuk Ölümleri

ROMAN

YKY

UYKUDA ÇOCUK ÖLÜMLERİ

Ali Teoman 1962 yılında İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde, yüksek öğrenimini ise İTÜ Mimarlık Fakültesi, MSÜ Mimarlık Fakültesi ve Sorbonne Üniversitesi Plastik Sanatlar Fakültesi'nde tamamladı. 1989-1993 yılları arasında iş ve öğrenim nedenleriyle Londra ve Paris'te bulundu. Bu dönemde, diğer uğraşlarının yanısıra sokak müzisyenliği de yaptı. 1993 yılında İstanbul'a döndükten sonra, yazı çalışmalarına daha çok zaman ayırabilmek amacıyla mimarlığı bıraktı ve çeşitli üniversitelerde İngilizce okutmanı olarak çalıştı.

"İnsansız Konağın İkonu" adlı öyküsü, 1992 Milliyet Öykü Ödülü ikinciliğine değer bulundu. *İnsansız Konağın İkonu* (1993, Milliyet Yayınları) ve *Pervaneler* (1998, YKY) adlı iki öykü kitabı yayımladı. Kitaplarına girmeyen kimi metinlerini 2000 yılından beri "http://fiatnox.sitemynet.com" ve "http://www.geocities.com/labour_of_sisyphus/index.html" adresli internet sitelerinde gün ışığına çıkarmaktadır.

Ali Teoman'ın
YKY'deki öteki kitabı:

Pervaneler (*1998, öykü*)

ALİ TEOMAN

Uykuda Çocuk Ölümleri

ROMAN

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1640
Edebiyat - 440

Uykuda Çocuk Ölümleri / Ali Teoman

Kitap Editörü: Murat Yalçın

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel
Baskı: Şefik Matbaası

1. Baskı: İstanbul, Mayıs 2002
ISBN 975-08-0416-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2002

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

S., M., ve tabii ki D. için

Muzlim şeceristan arasında
Esrar ile yekpare münevver
Bir yoldur açılmış sana derdim
Ka'ri bu kitabın gecesinde
Mehtabı seninçün yere serdim

"Şi'r-i Kamer", Ahmet Haşim

Atlasları getirin! Tarih atlaslarını!
En geniş zamanlı bir şiir yazacağız

"Yort Savul", Ece Ayhan

kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyaaar

"He", Âsaf Hâlet Çelebi

1

Memur Xeno pazartesi sabahı Şirket'teki odasına geldiğinde, masasının üzerinde onu sessizce beklemekte olan büyük boy sarı bir zarf buldu. Zarfın üzerinde çarpık çurpuk bir el yazısıyla yazılmış uzun bir sözcükten başka tanımlayıcı hiçbir bilgi yoktu. Memurların özenli, düzgün, süslü elyazılarına hiç benzemiyordu bu çetrefil yazı; okuyup yazmayı yeni öğrenmiş bir çocuğun ya da kalemi tutmaya gücü ancak yeten, çok yaşlı ve sayrı bir kişinin elinden çıkmış gibi titrek ve okunaksızdı. Xeno, epeyce uğraştıktan sonra, yazıyı sökmeyi başardı: Kendi adını oluşturan üç sözcük, yazım kurallarıyla alay edercesine, aralarında boşluk bırakılmadan, küçük ve büyük harf ayrımı gözetilmeksizin zarfın üzerine karalanıvermişti. Yazının ayrıksılığı, zarfın ona değil de, tanımadığı bir başkasına, bir yabancıya, ne idüğü belirsiz bir yaratığa gönderilmiş olduğu duygusunu uyandırdı Xeno'da. Zarfı elinde tarttı: Ağırcaydı. Kabarıklığından, içinde kalın bir kâğıt destesi olduğu anlaşılıyordu. Cuma günü iş bitiminden sonra, son dağıtımla gelmiş olmalıydı. Zarfın üzerindeki yazı Xeno'nun ilgisini çekmişti; ama elinde geçmiş haftalardan kalma, öncelikle sonuca bağlanması gereken dosyalar olduğundan, yeni gelen bu yazışmayı incelenme sırasını bekleyen öteki yüzlerce dosyanın durduğu dolabın en üst rafına tıkıştırdı ve sonra çalışmaya dalınca da büsbütün unuttu.

2

Xeno'nun işi her günkü gibi yine başından aşkındı. Bütün gücüyle çalışmasına karşın, masasının üzerinde günden güne yükselen evrak yığınlarını eritmeyi başaramıyor, birçok dosyayı içlerine bir kez bile göz atmaksızın dosya dolabına kaldırıp yazgılarına terketmek zorunda kalıyordu. Bir düzine iç yazışmanın yanısıra, en az bir o kadar da dilekçe ve başvuruyla uğraşması gerekiyordu her gün. Şirket'in yazışmaları bir hayli çok olduğu için, postacı günde üç kez, sabah, öğle ve akşamüzeri Şirket'e uğrar, kimi kez aynı gün birkaç saat önce postaya verilmiş mektuplar getirirdi. Şirket'in son zamanlarda iyice artan posta yükünü karşılayabilmek amacıyla yürürlüğe konmuş bir uygulamaydı bu. Gelen mektupların ilgili kişilere en çabuk biçimde ulaşmasını sağlamak amacıyla, binanın giriş katı dev bir dağıtım bölümüne dönüştürülmüştü. Bu bölümde, ayrım memurlarının yanısıra, 8-10 yaşlarında ulaklar çalışıyordu. Ulaklar gün boyu katlar arasında mekik dokuyorlar, gelen mektupları ilgili kişilere götürüyorlardı. Şirket binası yüzyıl başlarında inşa edilmiş, yüksek tavanlı, kalın duvarlı, yedi katlı, taş bir binaydı; birçok kez onarımdan geçirilmiş, sürekli artan gereksinimleri karşılayacak biçimde değiştirilmişti. Dağıtım bölümü kurulduktan sonra, mimarlar binanın arkasındaki iç avluya açılan bölümde bulunan servis asansörlerini de yenilemişler ve sayılarını artırmışlardı. Ne var ki bu asansörler yoğun dağıtım yükünü yine de çekemiyordu. Mektupları ilgili kişilere ulaştırmakla görevli ulaklar, binanın dörtbir yanındaki, minare mer-

diveni denli dik ve dar, dehlizimsi servis merdivenlerinde birbirleriyle çarpışmamak için büyük çaba göstererek koşar adım inip çıkıyorlar, Şirket'in elektrik giderlerini azaltmak amacıyla her iki ampulden birinin sökülmüş olduğu uzun ve loş koridorlarda, önünden hızla geçtikleri odaların kapıları üzerindeki numaraları göz ucuyla yakalamaya çalışarak soluk soluğa oradan oraya koşuşturuyorlardı. Bu telaşın arasında, aradıkları odanın önünden geçip gittikleri ve bütün katı dolaşıp yine aynı yere geldikleri ya da, tam tersine, yine acelenin yol açtığı bir dikkatsizlikle, yanlış bir odanın kapısını çalıp damdan düşercesine içeri daldıkları ve bu dikkatsizliklerinden dolayı odadaki memur tarafından sert bir dille azarlandıkları oluyordu. Ulakların bu ağır koşullar altında bu işi 10-11 yaşından sonra sürdürmeleri olanaksızlaşıyordu. Birkaç yıl içinde bütün güçlerini tüketiyorlar, gitgide yavaşlıyorlar, dikkatsizleşiyorlar, daha çok yanlış yapmaya başlıyorlar ve, en önemlisi, işe ilk girdikleri günkü isteklerini, kararlılıklarını, başarıya susamışlıklarını yitiriyorlar, kısacası Şirket için yararsız duruma geliyorlardı. Şirket, kalabalık bir denetim ekibinin günü gününe ilettiği raporlar ışığında, çalışma isteğini yitirmiş olan ulakları hemen saptıyor ve henüz sorun oluşturacak denli yüksek rakamlara ulaşmamış kıdem tazminatlarını ödeyip bunları işten çıkarıyordu. Aslına bakılırsa, ulaklar da genellikle karşı koymaya çalışmıyorlardı işten çıkarılmalarına. Çoğu ya artık hak iddia edecek istenç ve yüreklilikten yoksun duruma gelmiş oluyor ya da zaten işten ayrılmak istiyor, kendilerini yasal olarak Şirket'e bağlayan sözleşmenin tek yanlı olarak feshedilmesini, uzun süredir özlenen bir rahatlama, bir kurtuluş gibi görüyorlardı. Bir anlamda erken emekliye ayrılmış olan bu ulaklar, yaşamlarının geri kalan bölümünde (ki birkaç yıl süren bu yoğun iş dönemi tüm güçlerini emip kuruttuğu için bundan sonraki ömürleri 4-5 yıldan daha uzun olmuyordu) otobüs duraklarında bilet satıcılığı, meydanlarda suculuk, kalabalık caddelerde tartıcılık, tuvalet bekçiliği ya da kahvehanelerde yüksek sesle gazete okuyuculuğu gibi yere bağlı, çok hareket gerektirmeyen işler yapıyorlar, kimileri ise bu tür edilgin işleri bile aşırı yorucu bularak, ailelerinin yanında, dünyadan el etek çekmiş bir yaşamı yeğliyor,

geride kalan son birkaç yılı da sıcak bir yatağın kucaklayıcı rahatlığında geçiriyorlardı. Bu ağır çalışma koşulları herkesçe bilinmesine karşın, dağıtım bölümünde boşalan yerlere gereksinimin çok üzerinde başvuru oluyordu. Şirket'in atadığı özel denetmenler, adayları önce yazılı, sonra sözlü sınavdan geçirip aralarından Şirket'in işine yarayabilecek olanları titizlikle seçiyorlardı. Sınavı kazanan adaylar, Şirket'le doksan dokuz yıllık bir sözleşme imzalıyorlar ve törenle üniformalarını giyip hemen o gün göreve başlıyorlardı. Şirket bu konuda ivediliğe çok önem veriyor, eldeki sayımsal verilere göre çizilen eğriler yardımıyla her gün kaç ulağın işten çıkarılacağını öngörerek, sözkonusu işten çıkarmalar daha gerçekleşmeden, gereksinimi karşılayacak sayıda yeni ulağı işe alıyordu. Bu noktada, belli bir düzen çerçevesinde öngörülen işe almaların, işten çıkarmaları zorunlu kıldığı ve ulakların işlerini yitirmelerinde çalışkanlıkları ya da tembelliklerinin rol oynamadığı görüşü ileri sürülebilir. Ancak burada Şirket'in hiç de haksız sayılamayacak kaygıları gözden ırak tutulmamalıdır: Titiz gözlemler sonucunda anlaşıldığına göre, işten çıkarılan bir ulağın yeri tek bir gün bile boş bırakılsa, dağıtım aksamaya başlamakta ve işler kısa sürede içinden çıkılamayacak duruma gelmekteydi. Postacıların getirdiği mektup ve paketler, dağıtıma verilmeden önce titiz bir ayrımdan geçiriliyor, boylarına, ağırlıklarına, geldikleri yere, postaya verildikleri güne, göndericiye, alıcıya ve kestirimsel önem durumuna göre bölümlendiriliyordu. Önemli yazışmalar bekletilmeksizin dağıtıma verilirken, geri kalanlar ileride incelenmek üzere binanın bodrumundaki belgeliğe kaldırılıyordu. Yalnızca gönderildikleri kişilerin görüşüne sunulan gizli bilgilerin başkalarınca okunması kesinlikle yasak olduğundan, ayrım memurlarının zarfı açmaksızın, mektubun dış görünüşünden içeriğini ve önemini kestirmeyi bilmeleri gerekliydi. Bu memurlar, göreve başlamadan önce aylarca eğitiliyorlar, işe başladıklarında ise, karar verme yetilerinin keskinliği ya da, daha doğru bir deyişle, doğru kararlarının yanlış kararlarına oranı (çünkü bu işi yanlışsız yapmaları olanaksızdı ve en deneyimlileri bile hem de sık sık yanlış kararlar verirlerdi) denetleniyor, yeterli olmadıkları düşünülürse, ya yeni baştan eğitim-

den geçiriliyorlar ya da işlerine son veriliyordu. Ancak bunun tersi durumunda da, başka bir deyişle ayrım memuru kestirimlerinde olağanın üzerinde bir keskinlik göstermeye başlarsa (ki seyrek de olsa bu tür birkaç olaya rastlanmıştı), sözkonusu memurun işine yine son verilmesi gerekiyordu. Bu kişilerin görevde kalmasına göz yumulamazdı; bu tür yanılmaz bir kestirim yetisi, Şirket'in sağlıklı çalışabilmesi için belki de en önemli koşul olan gizlilik ilkesiyle çelişiyordu. Şirket'in bu konuda benimsediği yöntem, her birimin (ki birimler tek kişiden oluştuğu için, pratikte her memura eşdeğerdiler) ancak kendi işlevini yerine getirmesine yetecek ölçüde bilgilendirilmesi, üzerinde çalışılan dosyanın tümünü kavramayı sağlayacak bilgi bütününe hiçbir birimin erişmemesine özen gösterilmesiydi. *TİKGİZİL (Tikel Gizlilik İlkesi)* adı verilen bu ilke, Şirket'e giren her memurun öğrenmesi, anlaması ve titizlikle uyması gereken ilk ve en önemli kuraldı. Bu kural uyarınca, memurlar hangi konu üzerinde çalıştıklarını birbirlerine anlatmıyor ve birbirlerinin üzerinde çalıştıkları konuya ilişkin bilgi edinmeye de çalışmıyorlardı. Öte yandan, Şirket'te yürürlükte olan sıradüzen, bunun tersine olanak da tanımıyordu zaten. Her memurun bir astı bir de üstü vardı. Memur, astının gönderdiği raporu alıyor, bunun üzerinde kendisine düşen çalışmaları yapıp sonucu yine bir raporla üstüne iletiyordu. Böylelikle bir memurun görevini yerine getirebilmek için ast ve üstünden, eşdeyişle iki meslektaşından başkasıyla ilişki kurmasına gerek kalmıyordu, ki süre ve işgücü açısından oldukça tutumlu, hızlı ve etkin bir düzendi bu. Aslında bu iki kişiyle yapılan görüşmeler bile pek seyrekti; yüz yüze görüşmek yerine, istenen bilgiyi ulaklar aracılığıyla ilgili kişiye ulaştırmak, olağan ve yeğlenen yöntemdi. Buradan da anlaşılacağı gibi, memurlar arasındaki yazışmaların ve dolayısıyla da ulakların önemi büyüktü. Dağıtım bölümü, yerinde bir benzetmeyle, Şirket'in belkemiği sayılabilirdi. Bütün işler bu ilk aşamadaki hizmetin başarılı ve güvenilir biçimde yerine getirilmesine bağlıydı. Memurlar amirlerini, amirler ise memurlarını tanımazlar, yalnızca adını bilirlerdi. Kimi özel durumlarda ast ve üstün mutlaka yüz yüze gelmeleri gerekirse, bu ikili görüşme hol, koridor, asansör ya da tuvalet gibi yerlerde ayaküstü

yapılır, ikisi de birbirinin hangi katta hangi odada çalıştığını bilmezdi. Buna gerek de yoktu zaten; yazılı iletişim düzeni, bu tür kişisel ilişkileri tümüyle gereksiz kılmıştı. Memurlar astlarından gelen raporları masalarının üzerinde bulurlar, üstlerine göndereceksleri raporları da yine odalarına uğrayan ulaklar aracılığıyla yerine ulaştırırlardı. Raporun içine konduğu mühürlü zarfın üzerinde yalnızca ilgili memurun adı olurdu, ki aslında bu ad da çoğunlukla bir kod adından başka birşey değildi. Şirket'in titizlikle uyguladığı *KİMDEĞİL (Kimlik Değişimi İlkesi)* uyarınca, işe yeni başlayan her memurun kimlik belgesi, Şirket belgeliğindeki sicil dosyasına konur, bunun yerine kendisine yeni bir kimlik belgesi verilirdi. Başka bir ada düzenlenmiş olan bu ikinci belge, doğal olarak bambaşka kişisel bilgiler içerirdi. Memurlar iç yazışmalarda isterlerse gerçek adlarını, isterlerse bu ikinci belgedeki kod adlarını kullanırlardı; Şirket bu konuda seçimi memurun kendisine bırakıyordu. Ayrıca bütün kimlik belgeleri, belirsiz aralıklarla değiştirilmekteydi. Kimi memurlar işe alındıklarından emekli oldukları güne dek aynı kimliği kullanırken, kimi memurların kimlikleri birkaç yılda bir değiştirilirdi. Ancak daha kısa da olabilirdi bu süre; bir kimliğin bir ay ya da bir hafta aralıkla, çok özel durumlarda ise günde birkaç kez değiştirildiği bile olurdu. Kimi kez ise kısa aralıklarla art arda gelen değişikliklerden sonra, memurun uzun süre aynı kimlikle çalışmasına izin verilir, sonra birdenbire yine hızlı değişiklikler başlardı. Kimlik değişikliği durumunda, memur artık geçersiz olan eski belgeyi yetkililere verip yeni kimlik belgesini alır ve o günden sonraki yazışmalarda, eğer isterse, bu yeni belgedeki adı kullanabilirdi. Ancak bir yanlış anlamaya yol açmamak için, burada herhangi bir evrak sahteciliğinin kesinlikle sözkonusu olmadığını hemen belirtmek gerekir. Şirket, yasalara saygılıydı. Sözkonusu kimlik belgelerinin hiçbiri düzmece değildi. Şirket'te çalışan memurların işe girerken belgeliğe kaldırılan kimlik belgeleri, üzerlerindeki fotoğraflar değiştirilerek başka memurlara verilirdi. Böylece, bir bakıma, her memurun bir adaşı olurdu. Bu işlem yapılırken, kesinlikle hiçbir ast-üst ayrımı gözetilmezdi. İşe yeni alınmış, en alt düzeydeki bir memur, en üst düzeydeki bir memurla aynı adı taşıyor ola-

bilirdi sözgelimi. Kimse kimsenin gerçek adını bilmediğinden, aynı adı taşıyan iki memurun rastlantı sonucu karşılaşması gibi pek seyrek görülen durumlar dışında, bu uygulama herhangi bir karmaşa ve şaşkınlığa yol açmıyordu. Böyle bir karşılaşma durumunda ise, memurlardan biri bu ad benzerliğinin ayırdına varsa bile, *TİKGİZİL* uyarınca, bundan ne bir başkasına söz eder, ne de kendisi bu konuda uzun uzadıya kafa yormaya kalkışırdı. Buradan da anlaşılacağı gibi, dağıtım bölümünün işi bir hayli güçtü. Ufak bir dikkatsizlik, işlerin karışmasına yol açabilirdi. Ancak yukarıda sayılan tüm bu güçlüklere karşın, incelenen olayların niteliği, Şirket'in bu olaylara yaklaşımı, izlenen yöntemler ve elde edilen başarılı sonuçlar gözönüne alındığında, bu tür ufak tefek karışıklıkların, işlerin yürütülmesi ve bir sonuca bağlanması açısından son çözümlemede önemli bir sakınca oluşturmadığı görülecektir. Şirket, kendi kendisini her durumda denetleyen, düzelten ve doğrulayan yetkin bir aygıt düzeniyle işlemektedir.

3

Akşamın nasıl olduğunu anlamadım bile. Masamın karşısındaki köhne duvar saati, zembereğinin tekdüze ve ağır çevrimleriyle beşi vurmaya başladığında, ben hâlâ elimin altındaki dosyalarla boğuşuyordum. Sabahtan beri kapım birçok kez çalınmış ve posta ulaklarının getirdiği yeni dosyalar masamın üzerinde gitgide yükselen yığınlar oluşturmuştu. Bugün de fazla mesaiye kalmam gerekecek gibi gözüküyordu. Ayağa kalkıp odanın içinde biraz dolaştıktan sonra, masama döndüm. Çalışmama kaldığım yerden devam etmek üzere tüy kalemimi mürekkep hokkasına daldırdığım sırada, *İMECE*'nin *(İşbilir Memurun Cepbilgisayarı)* ufak ekranına takıldı gözüm. Bir süredir tuşlara dokunmadığım için, ekran koruyucusu devreye girmişti. Ekranı kaplayan Şirket amblemindeki kör yılanlar, gizemli imlerle bezeli gümüş çubuğa kıvrıla büküle sarınmayı sürdürüyorlardı. Birkaç tuşa dokundum ve ekran koruyucusu, pembe bir artalan üzerinde sessizce danseden bir düzine tombul bebeğe bıraktı yerini. Çalışırken, *İMECE*'nin ekranına böyle hoş bir görüntü koymayı severim. İşten bunaldığımda, bir göz atarım ekrana ve içim açılır. *İMECE*'nin asıl işlevi bu değildir tabii, ama *ŞİRİN*'de *(Şirket İç Nizamnamesi)* bunu yasaklayan bir madde de yoktur. Ceket cebine sığacak boyutta taşınabilir bir bilgisayar olan *İMECE*, bir memurun gereksinebileceği tüm bilgileri içerir. Şirket'te işe başlayan her memura, gerekli kırtasiye malzemesiyle birlikte, imza karşılığında, üzerine zimmetli olarak bir adet *İMECE* verilir. Bu ufak ama son derece becerikli aygıtın bir memurun en büyük

yardımcısı ve en yakın dostu olduğunu söylemek yanlış olmaz. *İMECE*'yi yazı yazmak için kullanamazsınız gerçi (çünkü Şirket'teki bütün yazışmalar kâğıt üzerinde yapılmak zorundadır), ama başı sıkışan bir memur, hangi konuda olursa olsun, *İMECE*'sine başvurabilir. Bilmediğiniz bir sözcüğe mi rastladınız, anlamını *İMECE*'ye sorabilirsiniz. Üzerinde çalıştığınız dosyayla ilgili hukuksal bir konuda kuşkularınız mı var, *İMECE* size doğru yolu gösterecektir. Sözlükler, ansiklopediler, tarih ve hukuk kitapları, süreli yayınların geçmiş sayıları ve daha neler neler: Belleğinde binlerce cilt kitabı barındırır *İMECE*. Ama yalnızca bu da değil; canınızın sıkıldığı zamanlarda da hep hazır ve nazırdır: Size hoşça vakit geçirtecek birçok oyun, parmaklarınızın ucundadır iki küçük tıklamayla. Uzun ve yalnız gecelerimde kimbilir kaç kez bana canyoldaşı olmuştur *İMECE*. O olmasaydı, Şirket'teki ağır iş yüküne dayanmak çok daha zor olurdu gibi gelir bana. Memurlar sabah saat 8'de işbaşı yaparlar. Genellikle öğle yemeğine çıkılmaz. Bunu açıkça yasaklayan bir kural yoktur gerçi, ama yine de hiçkimse zamanını böylesine müsrifçe kullanmayı aklının ucundan bile geçirmez. Bir memur genellikle öğleyin saat 12 sularında kısa bir süre için çalışmasına ara verir ve evden getirdiği bir sandviç ya da bir iki parça galetayla içini bastırdıktan sonra, yeniden işe koyulur. Akşamın gelişi gün ışığından anlaşılmaz, çünkü odaların çoğu (tıpkı benim odam gibi) penceresizdir. Genellikle üst kademelerdeki memurlara ayrılmış olan pencereli odalarda ise storlar herzaman inik ve perdeler sımsıkı çekili olur. Binanın iç düzenlemesini yapan mimarlar, iş veriminin düşmesini önlemek amacıyla, çalışma ortamını her türlü gereksiz ve dikkat dağıtıcı ses, ışık ve görüntü ögelerinden arındırmışlardır. Böylece huzur içinde, bütün dikkatinizi elinizdeki işe vererek çalışabilirsiniz. Bir süre sonra, önünüzdeki dosyalarla, raporlardaki, dilekçelerdeki, belgelerdeki kişi ve olaylarla öylesine bütünleşirsiniz ki, ne oda kapısının açılıp kapanmasını, ne posta ulaklarının telaşla içeri girip masanıza birtakım yeni mektuplar ve dosyalar bırakmasını ve hatta ne de duvar saatinin her saat başındaki ağır aksak vuruşlarını işitirsiniz. Ama bütün bu süre boyunca kafanızın içindeki başka bir saat siz farkında olmaksızın tıkır tıkır işlemektedir ve paydos zamanı geldiğinde,

gözleriniz sımsıkı bağlı ve kulaklarınız pamukla tıkalı bile olsa, saniyesi saniyesine şaşmaz bir kesinlikle anlarsınız bunu, bilirsiniz. Ne var ki saat 5'te işten çıkmanız çoğunlukla mümkün olmaz. Paydosa beş dakika kala odanıza dalan bir posta ulağı, elindeki kalınca bir dosyayı size uzatır. Dosyanın üzerinde genellikle kırmızı mürekkeple basılmış kocaman bir *ACABA (Acilen Araştırmaya Başlayınız)* damgası olur. Hiçbir zaman açıkça söylenmemesine karşın, sizden fazla mesaiye kalmanızın beklendiğini anlarsınız. Soru sormaksızın kabul edersiniz bunu. Kimi zaman ise böyle imalı bir uyarı da beklemezsiniz ve doğrudan doğruya görev bilincinizin yol göstericiliğiyle kendiniz karar verirsiniz fazla mesaiye kalmaya. Bütün memurlar gibi, benim de akşamları sekize, dokuza, hatta ona, on bire dek odamda işimin başında oturduğum çok olmuştur. Bina o geç saatlerde gün boyu olduğundan daha da derin bir sessizlik ve karanlığa gömülür. Dışarısını göremememe karşın, o mutlak sessizlik ve karanlığı sanki katı bir nesneymişçesine somutlukla hissederim. O anda dev binanın biryerlerinde benim gibi birkaç memur daha masalarının başında oturuyor olmalıdırlar. O pürüzsüz sessizlikte kalemlerini mürekkep hokkasına batırdıkları zaman çıkan hafif şıpırtıyı, daha sonra kalemin sivri ucunun kâğıt yüzeyindeki cızırtılı sürtünüşünü, taze mürekkebin ancak büyülteçle bakıldığında görülebilecek denli ufak zerreler halinde yazının çevresine sıçrarken çıkardığı, yağmur çiselemesini andıran o belli belirsiz, ama çok iyi tanıdığım sesi işitir gibi olurum. Benim ve o birkaç kişinin masa lambalarının ölgün ışıltısı, sanki çalkantılı ve katransı bir gece denizinde dalgalarla birlikte yükselip alçalan yitik kazazede filikalarının sönmeye yüz tutmuş fenerleri gibi bir görünüp bir kaybolur, tek bir kıvılcımın bile çakmadığı bu som karanlıkta yavaş yavaş ırayarak silinip gider. Paltomu ve şapkamı giyip elimde evrak çantamla odamdan çıktığımda, Bizans dehlizleri denli uzun, dar ve karanlık koridorun, en uçta, sanki fersahlarca uzakta, gözeriminin bile ötesindeki ulaşılamayacak bir noktada, ıssız bir deniz feneri gibi parlayan bir gece lambasının donuk ışığıyla sonlandığını görürüm. Her iki duvar boyunca düzenli aralıklarla yinelenen kapı girintilerinin koyu gölgeleri bu loşluğu böler, lekeler. Bu bitimsiz koridorları adımlamak, katları birbirine bağla-

yan yüksek basamaklı taş merdivenlerden inmek yıllar sürer sanki. Yol boyunca tek bir kişiye bile rastlamaz insan. Fazla mesaiye kalan öteki memurlar büyük olasılıkla çoktan evlerine gitmiş olurlar. Geceleri binanın içinde devriye gezdiği söylenen gece bekçilerinin de hiçbiri her nasılsa ortada gözükmez. Hatta girişteki ufak kapıcı odası bile bomboş ve ıssız olur. Odanın giriş holüne açılan ufak penceresinden içeri göz atıp burada yakın zamana dek bir insanın bulunduğunu gösterecek bir iz ararım, ama nafile. Rokoko stili masa ve koltuk, yerinden bir parmak bile kıpırdamamış olur; ağır bronz kül tablasında ne bir kibrit çöpü ne bir sigara izmariti ne de bir parça kül görülebilir; deri sumenin üzerindeki siyah ciltli büyük kayıt defterinin hep aynı boş sayfası açık durur. Gözlerim bu masada oturması gereken iriyarı, palabıyıklı, şakakları kırlaşmış, kırmızı üniformalı, sırma apoletli, kerliferli, babacan bir kapıcıyı arar boş yere. Yaklaşık iki adam boyu yüksekliğindeki çift kanatlı demir giriş kapısı genellikle hafifçe aralıktır. Bu aralıktan içeriye kara bir karganın, ürkek bir armadillonun ya da tek gözü kör, kirli suratlı bir tekir kedinin girdiğine birçok kez tanık olmuşumdur. Kertenkeleler, kurbağalar ve kaplumbağalar ise kapının altbaşlığıyla eşik taşı arasında bulunan iki parmak yüksekliğindeki boşluğu yeğlerler. Neredeyse bir karış kalınlığındaki ağır kapı kanadını, arasından sıyrılıp geçebileceğim kadar aralamak için hayli çaba sarfetmem gerekir. Pek sık olmasa da, kimi zaman kilitli bulurum giriş kapısını. Kilidin el büyüklüğündeki dili yuvasına oturmuş, putreli andıran ağır kol demiri vurulmuş olur. O zaman gerisin geri dönüp karanlık koridorlarda el yordamıyla yolumu bularak binanın arka tarafındaki dağıtım bölümüne gitmem ve dar bir sokağa açılan servis kapısını aramam gerekir. Ön kapının tersine, burada alçak bir hasır taburenin üzerinde elindeki çalı süpürgesinin sopasına dayanmış uyuklayan o yaşlı ve sarsak gece bekçisi olur hep. Her soluk alıp verişinde, etsiz ve sarkık yanakları titrer, şişeceğine daha da çukurlaşır, avurdu avurduna yapışır. Onu uyandırmamak için önünden parmak uçlarıma basarak geçerim. Nihayet serin geceye çıkmayı başardığımda, dışarısı sanki içeriye göre daha aydınlıkmış gibi gelir bana. Adımlarımı sıklaştırıp Beyazıt tarafından gelen son tramvaya yetişmeye çalışırım.

4

Xeno çoğunlukla olduğu gibi o akşam da fazla mesaiye kalmıştı. Yazmaktan yorgun düşüp kalemi elinden bıraktığında, saat 10'u geçiyordu. Masasına ertesi gün için çeki düzen verdi, *İMECE*'yi kapatıp çantasına yerleştirdi ve kalkıp kapının yanındaki askıdan paltosuyla şapkasını aldı. Sonra birşey unutup unutmadığını anlamak için odaya son bir kez göz gezdirdi. Sabahları evden, akşamları ise işten çıkarken, hep bu son dakika telaşını yaşardı: Bütün muslukları sıkmış mıydı? Mürekkep hokkasının ağzını kapatmış mıydı? Ütüyü fişten çekmiş miydi? Üzerlerindeki mürekkebin kurumaması için tarama uçlarını nemlendirici hazneye yatırmış mıydı? Gaz sobasını söndürmüş müydü? Evrakları ait oldukları dosyalara yerleştirmiş miydi? Yatağını yapmış, masasının tozunu almış mıydı? Tereyağını buzdolabına, dosyaları dosya dolabına, terliklerini ayakkabılığa, yazı takımını çekmeceye koymuş muydu? Aldığı yatılı okul disiplini nedeniyle, çocukluğundan beri hep çok titiz olmuştu; arkasında dağınık bir oda bırakmak ve dağınık bir odaya girmek düşüncesi dayanılmaz gelirdi ona. Ancak genellikle çok dalgın olduğu için, evden ve işten çıkarken yapması gereken şeyler kafasının içinde birbirine karışır, bu karışıklık dakikalar boyunca çevresine boş boş bakıp kendi kendisine anlaşılmaz birşeyler mırıldanarak odanın ortasında öylece dikilip durmasına neden olurdu. Neyse ki bu kez herşey yerli yerinde gibiydi, hiçbir şey unu-

tulmamış, hiçbir şey olmaması gereken yerde bırakılmamıştı; gözü arkada kalmaksızın evine gidebilirdi artık. Masa lambasını söndürüp çıkmak üzereydi ki, birdenbire tepesine inen ağır bir darbeyle, ne olduğunu anlayamadan, kendisini yerde buluverdi Xeno.

5

İlk sersemliği atlattıktan sonra, şaşkınlık ve biraz da ürküntüyle yerimden doğrulup çevreme bakındım. Odada benden başka kimse yoktu. Ama başımın arkasına, ense kökümün biraz üzerine okkalı bir darbe aldığım kesindi. Bunu da düşlememiştim ya! Bana vuran her kimse, göz açıp kapayıncaya dek nasıl ortadan yokoluvermişti? Üstelik bunu kimin niçin yapmış olabileceğini de kestiremiyordum. Bildiğim kadarıyla, bir düşmanım yoktu. Eğer birileri bilmediğim bir nedenle bana gizli gizli kin besliyorsa, bu tür saldırılar ileride de yinelenebilir demekti, ki öyleyse belki de hayatım tehlikedeydi! Biraz da aldığım darbenin etkisiyle, kafam iyice karışmıştı; ne yapmam gerektiğini bilemiyordum. Durumu ayrıntılı bir raporla Şirket'e bildirmeli miydim? Raporu *DAD*'a mı *(Dahilî Asayiş Dairesi)*, *MAFİŞ*'e mi *(Memurin Afet İşleri)*, *TERHİS*'e mi *(Terörzedeleri Himaye Servisi)* yollamak daha uygun olurdu? Yoksa doğrudan doğruya en yakın karakola gidip zabıt mı tutturmalıydım? Bir iç güvenlik sorununa dışarıda çözüm aramam, Şirket tarafından hoş karşılanır mıydı? Kararsızlık içinde kalmıştım. Yerde, ayaklarımın dibinde durmakta olan kalın sarı zarf, işte tam o sırada ilişti gözüme. Sabahleyin masamın üzerinde bulmuş olduğum zarftı bu; dosya dolabında öteki dosyaların arasına sıkıştırdığım yerden kurtulup kafama düşmüş olmalıydı. Şaşkınlığım bir anda öfkeye dönüştü. Zarfı ucundan tuttuğum gibi kâğıt sepetinin içine, o gün ıskartaya çıkardığım öteki belgelerin yanına fırlattım.

Ama bir an sonra, zarfın üzerindeki o tuhaf el yazısı geldi aklıma ve atmadan önce en azından içindekilere bir göz gezdirmenin fena olmayacağını düşündüm. Kimbilir belki de gerçekten önemli belgeler vardı bu zarfta. Ama artık vakit çok geç olmuştu; son tramvayı kaçırmak istemiyordum. Yoksa taksi tutmam gerekirdi, ki bu da dar bütçemde hatırı sayılır bir gedik açılmasına neden olurdu. Zarfın içindekileri evde okumanın en uygun çözüm olacağına karar verdim. Sokağa çıktığımda, o sabah evden ayrılırken şemsiyemi almadığıma pişman oldum. Yerler ıslaktı ve yağmur çiselemeye devam ediyordu. Kaldırım kenarlarında oluşmuş su birikintilerinden, yağmurun gün boyu yağmış olduğu anlaşılıyordu. Tam güz havasıydı. Kasım ayı sonlarındaydık ve mevsim kışa dönmek üzereydi. Havadaki nem keskin bir ayazla birleşerek insanı ısırıyordu. Paltomun yakalarını kaldırıp çantamı koltuğumun altına sıkıştırdım ve üşüyen ellerimi ceplerime sokarak Beyazıt'a doğru hızlı adımlarla yürümeye başladım. Kentin bu bölgesi iş muhiti olduğu için, gecenin bu saatinde terkedilmiş gibiydi. Pencerelerin hiçbirinde ışık yoktu. Tek tük yanan sokak lambaları sokağı ancak aydınlatabiliyordu. Her soluk alıp verişimde, nefesim havada yoğuşup gözlüğümün camlarını buğulandırıyor, kalp atışlarım ökçelerimin sokağın parke taşları üzerindeki düzenli ritmine ayak uyduruyordu. Sanki koca kentte benden başka hiçbir canlı kalmamıştı. Ama sonra uzaktan uzağa gitgide güçlenerek yaklaşmakta olan ayak seslerinin farkına vardım. Sesler arkamdan geliyordu. Adımların düzensiz sıklığı, gelenlerin birden çok kişi olduğunu gösteriyordu. İzlendiğim duygusuna kapıldım birdenbire. İçgüdüsel bir hareketle paltomun içinde biraz daha büzüldüm ve adımlarımı sıklaştırdım. Bayağı hızlı yürüyordum şimdi. Ama ardımdaki ayak sesleri de benimle birlikte hızlanmıştı. İyice yakınımdaydılar artık, on beş yirmi adım arkamda olmalıydılar. Onlardan böyle kurtulamayacaktım. Ani bir kararla durup hızla arkamı döndüm. Sokak lambalarının isteksiz ışığıyla yarım yamalak aydınlanan caddede hiçkimse yoktu. Ayak sesleri de kesilmişti. Arkada, Şehzade Camii'nin bulut kümeleri gibi yumuşak kıvrımlarla kademe

kademe düşen kubbelerinin üzerine, Bozdoğan Kemeri'nin taş gövdesi olanca ağırlığıyla binmişti. Birkaç saniye nefesimi tutarak tereddüt içinde öylece kıpırtısız durdum ve birdenbire karanlığın içinden sıyrılıverecek birkaç ürkütücü gölgenin bana doğru atılmasını bekledim. Ama sokağın suskun ıssızlığında tek bir kımıltı bile olmadı. En sonunda bu belirsiz bekleyişten sıkıldım ve dönüp yoluma devam ettim. Ayak sesleri yeniden ardıma takılmadı ve beni nedense daha da tedirgin etti bu.

6

Xeno az sonra Beyazıt'a vardığında, son tramvay alanın ortasındaki büyük yuvarlak havuzun çevresinde dönmekteydi. Uçmaması için şapkasını bir eliyle kafasına bastırarak koştu ve tramvay daha hızını alamadan, ikinci mevki vagonun tutamağına yapışıp kendisini arka sahanlığa atmayı başardı. Tahta sıralarda oturmakta olan bir iki yolcu, başlarını çevirip yeni gelenin yüzüne sert sert baktılar. Xeno bu bakışlara utangaç bir gülümsemeyle karşılık vermeye çalışarak biletçiden bir bilet alıp vagonun sol arka bölümündeki sıralardan birisine oturdu. Vagonun içine göz gezdirince, ön sıralardan birisinde Züleyha'yı gördüğünü sanarak ürperdi bir an. Ne var ki yanıldığını anlaması uzun sürmedi: Kimbilir hangi pazardan aldığı ucuz sebzeleri filesine doldurmuş, evine dönmekte olan yaşlı bir kadındı bu. Xeno tramvaya her binişinde, Züleyha'yı anımsıyor, gözleri onu arıyordu. Kızla bir yıl kadar önce yine bu tramvayda karşılaşmıştı. Herzamankinin tersine, erkence varmıştı o akşam Beyazıt'a ve boş tramvaya binip pencere yanındaki bir sıraya yerleşmişti. Tramvay hareket etmek üzereyken, eli kolu kalın dosyalarla dolu, solgun yüzlü, kumral düz saçlı, ince uzun bir kız binmiş ve gelip Xeno'nun karşısındaki sıraya oturmuştu. Oturacak onca boş yer varken, kızın gelip tam onun karşısına oturmasına şaşırmıştı Xeno ve uzun süre camdan dışarısını izlemiş, kızın yüzüne bakmak yürekliliğini gösterememişti. Neden sonra tüm gücünü toplayıp başını çevirince, kızla göz göze gelmişti. Bu gözlerin baş döndürücü karanlığında, dipsiz bir

kuyuya yuvarlandığını hissetmiş, ellerini nereye koyacağını bilememişti. Kızın bakışlarında adlandırılamaz birşey vardı. Gizemli ve kırık bir gülümsemeydi bu. Kız sanki ona birşeyler söylemek istiyor gibi gelmişti Xeno'ya. Yolculuk boyunca kısa aralıklarla bakışmayı sürdürmüşler, ancak ne biri ne de öteki ağzını açıp tek bir söz bile etmemişti. Karşılıklı oturdukları sıralar birbirine öyle yakındı ki, bir ara tramvay sarsılınca, kızın dizi hafifçe Xeno'nun dizine değmiş ve bunun üzerine Xeno ateşe dokunmuşçasına ürküntüyle geri çekmişti dizini. Galata Köprüsü'nü geçtikten sonraki ilk durakta, kız ona son bir kez bakmış ve tramvaydan inmişti. Kızın ince karaltısı gecenin içinde eriyip giderken, Xeno birşeyleri geri gelmemecesine yitirdiği duygusuyla bakakalmıştı onun ardından. Karşısındaki tahta sıranın üzerinde, az önce kızın oturmakta olduğu yerde duran o katlanmış, ufak kâğıt parçasını, tramvay ağır ağır hareket edip yeniden yola koyulduktan sonra görmüştü. Kâğıdı alıp almamakta duraksamıştı uzun süre ve en sonunda, kimsenin ona bakmadığından emin olduğu bir anda, çabucak alıp cebine atmıştı. Kâğıdı açıp okumamak için güç tutmuştu kendisini eve gelene dek. Evde masasının başına geçmiş, elleri titreyerek kâğıdın katlarını açmış ve masa lambasının ölgün ışığında o birkaç satırlık yazıyı yürek çarpıntısıyla üst üste birçok kez okumuştu. Kızın adının Züleyha olduğunu ve onun da kendisi gibi yedi yıldır Şirket'te çalıştığını o akşam öğrenmişti. Bu birkaç satırdan başka, Beyoğlu Postanesi'ndeki bir posta kutusunun numarası yazılıydı iletide. Xeno o gece gün ışıyana dek masasının başından kalkmamış, sayfalarca süren uzun bir mektup yazmıştı. Ertesi gün iş çıkışı postaya vermişti mektubu ve bir türlü geçmek bilmeyen günler boyunca karşılığını sabırsızlıkla beklemişti. Bir hafta sonra, yine bir gece hayli geç bir saatte eve döndüğünde, kapısının altından atılmış, leylak rengi bir zarf bulmuştu. O zamandan beri mektuplaşmayı sürdürüyorlardı. Kendisi ve ailesi hakkında bildiği herşeyi yazmıştı Züleyha'ya, ki aslında bütün bildikleri sisli, bulanık, bölük pörçük birkaç anıdan ibaretti. Xeno'nun babası, Kudüslü bir Yahudi ailesinin tek oğlu olan gezgin bir mühendisti. Xeno'nun tersine, iriyarı, güçlü kuvvetli, yürekli ve atılgan bir adamdı. Geniş bir yaşam

deneyimi vardı. Birçok ülkede bulunmuştu ve yedi dil biliyordu. Genç yaşta bir daha dönmemek üzere Kudüs'ten ayrılıp dünyanın dörtbir yanını dolaşmıştı. Bu serüvenci yaşamı sırasında yapmadığı iş yok gibiydi. Alaska'daki altın arama çılgınlığına katılmış, Baltık Denizi'nde balina avcılığı yapmış, Arabistan çöllerindeki petrol kuyularında çalışmış, *BADEM (Bağdat Demiryolu), KOMET (Konstantiniye Metrosu)* ve *BÜSÜK (Büyük Süveyş Kanalı)* gibi dönemin önemli projelerinde görev almıştı. Yaşı kırka merdiven dayayıp artık bu çalkantılı serüvenci yaşamından yorulmaya başlayınca, İskenderiye'ye yerleşip bir sahaf dükkânı açmıştı elindeki ufak sermayeyle. Burada kısa sürede kendine saygın bir yer edinmiş ve kentin Hıristiyan ailelerinden birinin en küçük kızıyla evlenmişti. Aradaki büyük yaş farkına karşın, bir aşk evliliğiydi bu. Gelinin pek dindar olmayan ailesi, kızlarının bir Yahudiyle evlenmesine karşı çıkmamışlar, tersine, bu çalışkan yabancıyı seve seve aralarına almışlardı. Kilise ve havranın izni alınmaksızın, pagan sayılabilecek bir törenle evlenmişti çift. Kimi kişiler, daha sonra olanları bu evliliğin kutsanmamış oluşuna bağlamışlardı. Xeno doğana dek beş ya da altı kez düşük yapmıştı genç kadın. Xeno, talihsiz çiftin yaşayan ilk ve tek çocuklarıydı ve karı koca bir çocukları olmasından artık tümüyle umut kesmek üzere oldukları bir anda gelmişti. Xeno'nun doğumu aile içinde büyük bir sevinçle karşılanmış ve, Kuzey Afrika geleneklerine uygun olarak, ateşin çevresinde oturulup şarap içilen, öyküler anlatılan, gülünen, eğlenilen, sabahlara dek dans edilen görkemli bir şölenle kutlanmıştı. İskenderiye'deki çocukluk günlerini hayal meyal, ama özlemle anımsıyordu Xeno. Annesi, anneannesi ve teyzelerinden oluşan kalabalık ve gürültücü bir kadınlar topluluğunca, öpüle sevile, şımartılarak, el üstünde büyütülmüştü. Ne var ki Xeno beş yaşındayken, babasının sahaf dükkânı bir gece bilinmeyen bir nedenle yanmıştı. Bunun bir kaza olmadığı, Yahudi düşmanlarının işi olduğu söylentisi dolaşıyordu ortada. Bu söylenti hiçbir zaman kanıtlanamasa da, babasının içine kurt düşmüştü bir kez. Kimbilir, belki de eski serüvencinin gezgin lik damarıydı depreşen. Şöyle ya da böyle, karısı ve çocuğunu alıp, eski günlerden güzel anılarla bağlı olduğu İstanbul'a göç-

meye karar vermişti. Karısının ailesi onu ne denli vazgeçirmeye çalıştıysa da, dönmemişti bu kararından. Bu yüzden aileyle karı koca arasında bir soğukluk oluşmuştu. Kimse gelmemişti onları uğurlamaya. Varlarını yoklarını satıp birkaç parça eşyalarını bir gemiye yükleyerek, fırtınalı bir deniz yolculuğu sonunda İstanbul'a varmışlar, Zeyrek'te ufak bir ev satın alıp buraya yerleşmişler ve Türk vatandaşlığına geçmişlerdi. Ne var ki parasal durumları artık pek iyi değildi. Baba, Beyoğlu'ndaki hanlardan birinde sahaflığı sürdürüyor, anne ise evde dikiş dikerek aile bütçesine katkı sağlamaya çalışıyordu. Xeno için bu yeni çevreye alışmak kolay olmamıştı. Mahalledeki çocuklar, söylediği anlaşılmayan bu çelimsiz oğlanı aralarına almak istememişler, ona çeşitli adlar takmışlar, onunla alay etmişlerdi. Belki de bu yüzden, Türkçeyi çok kısa sürede öğrenmişti Xeno. Bu tuhaf dili, gençken, metro inşaatı için İstanbul'a geldiğinde öğrenmiş olan babası, her akşam karısıyla oğlunu karşısına oturtup onlara ders veriyordu. Evde olabildiğince Türkçe konuşmaya çalışıyorlar, yeni vatanlarının diline alışmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Xeno bir yıl sonra ilkokula başladığında, Arapçayı artık neredeyse tümüyle unutmuştu ve babasından daha iyi Türkçe konuşuyordu. Dördüncü sınıfa gittiği yıl, Xeno'nun yaşamının ikinci dönüm noktasıydı. Boğucu bir Haziran günü, Zeyrek'in aşağı yukarı tümünü yokeden bir yangında hem annesini hem babasını yitirmişti. İstanbul'da kimi kimsesi, gidecek yeri yoktu. Babası, Kudüs'teki ailesiyle yıllar önce tüm ilişkisini kesmişti. Beş yıl önce ayrıldıkları ve o günden beri nezaket gereği yazılan bir iki kartpostal dışında haberleşmedikleri İskenderiye'deki yakınlarının ise, ne adları ne de adresleri belliydi. Böylece Xeno öksüzler yurduna gönderilmiş ve iki yıl boyunca orada kalmıştı. Yurtta kaba güce dayalı bir sıradüzen egemendi. Görevliler çocukları, çocuklar da kendilerinden daha güçsüz çocukları dövüyorlardı. Bu sıradüzen içinde Xeno'nun yeri en alttaydı. Nedensiz yere itilip kakılmaya, dayak yemeye alışmıştı. İslama geçişi de burada olmuştu. Zaten ne annesi ne de babası dindar kişilerdi. Evlerinde dinden pek söz edilmezdi. Oğullarının bu konudaki kararı büyüdüğü zaman kendisinin vermesi gerektiğine inanan karı koca,

vatandaşlığa geçme işlemleri sırasında nüfus cüzdanlarının din hanesini açık bıraktırmışlardı. Öksüzler yurduna geldiğinde, bambaşka bir ortamın içinde bulmuştu kendisini Xeno. Yurtta din gereklerinin yerine getirilmesi gündelik bir olguydu. Çocuklar hepbirlikte abdest alıyorlar, namaz kılıyorlar, oruç tutuyorlardı. Yine de kimse onu din değiştirmeye zorlamamıştı. Dahası, onun Müslüman olmadığını belki kimse fark etmemişti bile. Yurttaki çocukların arasına karışabilmek, onlardan biri olabilmek, göze batmamak için, o kendiliğinden seçmişti İslamı. Pek de güç olmamıştı bu. Babasının isteğiyle, henüz bir haftalıkken sünnet edilmiş olduğu için, onu bir Müslüman çocuğundan ayırabilecek o ufacık fark da sorun yaratmamıştı. Yalnızca ötekilerin arasına karışmış, onlara öykünmüş, onların yaptıklarını yapmıştı. Sık sık öteki çocuklarla birlikte yurdun mescidinde namaz kılıyor; yatağında uykuya dalmadan önce, o gün öğrendiği duaları içinden geçiriyordu. Din, kısa sürede bir can simidi, bir rahat soluk alma fırsatı olup çıkmıştı onun için. Güçlü belleği sayesinde birçok duayı ezbere okuyabildiğinden, çocuklardan saygı görüyordu. Çocuklar artık ona ilişmiyorlar, onu kendi haline bırakıyorlardı. Bir gün, bahçede bir köşeye çekilmiş, yurdun kütüphanesinde bulduğu, rafta beklemekten eskimiş bir Jules Verne romanını okumaya çalışırken, bir görevli gelmiş ve bir konuğu olduğunu söylemişti. Bunun bir yanlışlık olması gerektiğini düşünmüştü Xeno o an. Yine de kendisine söyleneni yapmış, görevliyle birlikte yurt yönetmeninin odasına gitmişti. Siyah takım elbiseli, badem bıyıklı bir adam, yönetmenle karşılıklı oturmuş çay içiyordu. Xeno içeri girince, yönetmenle adam konuşmalarını kesip ona bakmışlardı. Bu sınayıcı bakışların altında ezilip büzülmüştü Xeno. Sonra yönetmen ona oturmasını söylemiş ve masasının üzerindeki kristal kâseden çikolata ikram etmişti. Bu, öksüzler yurduna geleli beri yediği ilk çikolataydı. Çikolatanın sarıldığı yaldızlı kâğıdı, o günün anısı olarak yıllar boyu saklamıştı. Şirket bu noktada girmişti Xeno'nun yaşamına. Badem bıyıklı adam, Şirket adına çalışan avukatlardan biri olduğunu ve Xeno'ya bir öneri yapmak üzere geldiğini söylemişti. Şirket, öğrenimini bitirdikten sonra en az on iki yıl memur olarak çalışması koşuluyla, Xeno'nun

geçim ve öğrenim giderlerini üstlenecekti. Xeno söylenenleri kavramakta ilkin biraz güçlük çekmiş ve boş boş bakmıştı adamın yüzüne. Kulaklarına inanamıyor, Şirket'in bu burs için neden onu seçtiğini anlayamıyordu. Ortalama bir öğrenciydi, hiçbir derste göze batacak bir başarı göstermemişti, kitap okumak dışında özel ilgi duyduğu herhangi bir alan yoktu. Ancak nedenini anlayamasa da, sevinçle kabul etmişti bu öneriyi. Öksüzler yurdundan kurtulmak için ne gerekirse yapmaya hazırdı. Kaldı ki ona önerilen, belki de tüm yaşamını güvence altına alacak bir memuriyetti. Önüne konan belgeleri imzalarken, içi içine sığmıyordu. Böylece öksüzler yurdundan alınıp bir yatılı okula yerleştirilmiş, ortaokul ve liseyi burada okumuştu. Yaz aylarında öteki öğrenciler evlerine giderken, o okulda kalıp kütüphane memurunun kitapları düzenlenmesine yardımcı oluyordu. Böylelikle daha önce adını bile duymamış olduğu yüzlerce kitabı okuma olanağını elde etmişti. Artık derslerine çok daha iyi çalışıyor, Şirket'in ona olan güvenini boşa çıkarmamak için elinden geleni yapıyordu. Liseden sonra üniversite sınavlarına girip Hukuk Fakültesi'ni kazanınca, Şirket'in vermeyi sürdürdüğü bursla Asmalımescit'te hâlâ oturmakta olduğu bekâr odasını tutmuş ve altı yıl gecesini gündüzüne katarak çalışıp yüksek hukuk diplomasını almıştı. O günden beri yedi yıldır Şirket'te çalışıyordu. İşini seviyor ve sözleşmeye göre zorunlu çalışma süresi olan on iki yılı doldurduktan sonra da Şirket'te kalmayı düşünüyordu. Daha otuz üç yaşındaydı. İşinde henüz önemli bir başarı göstermemişti, ancak gelecekten umutluydu. Doğruluğu ve çalışkanlığının görevinde yükselmesini sağlayacağına inanıyordu. Bütün bunları ve daha bir sürü ayrıntıyı açıkyüreklilikle anlatmıştı Züleyha'ya. Buna karşılık kız hakkında, memur emeklisi babasıyla birlikte Galata'daki ufak bir evde yaşadığı dışında pek birşey öğrenememişti. Kızın mektupları hep gündelik olaylar ve sıkıntılardan söz eden, kısa ve yavan yazılardı. Züleyha'nın ondan birşeyler sakladığı duygusuna kapılmıştı Xeno ve bunu kıza açıkça yazmıştı da. Ne var ki Züleyha daha çoğunu anlatmaya yanaşmıyordu. Xeno ne yaparsa yapsın, kızın bu çekingenliğini, tutukluğunu, içe kapanıklığını kırmayı başaramamıştı. Züleyha sanki birşeylerden ya

da birilerinden korkuyor, ona açılamıyordu. Xeno bütün bunlardan kızın büyük olasılıkla babasının baskısı altında olduğu sonucunu çıkarmıştı. Yine de o ilk tanıştıkları akşamdan dört ay sonra gizlice nişanlanmışlardı. Hiç de kolay olmamıştı Xeno için bu kararı vermek. Haftalar boyu bu düşünceyi kafasının içinde evirip çevirmiş, uykusuz geceler geçirmiş, yazdığı yüzlerce mektubu yırtıp atmıştı. En sonunda İç Bedesten'den satın aldığı bir nişan yüzüğünü bir zarfın içinde kısa bir yazıyla Züleyha'ya yollamıştı. Memurların nişanlanmak için Şirket'ten izin almaları gerekip gerekmediğini bilmiyordu. Dolayısıyla, nişan yüzüklerini şimdilik takmamalarının ve nişanı bir süre gizli tutmalarının uygun olacağını yazmıştı kıza. Züleyha ne olumlu ne de olumsuz bir yanıt vermişti Xeno'nun bu önerisine, ancak ona nişan yüzüğüne karşılık ufak bir armağan göndermişti: Boynundaki gümüş tasmada adının *Kıtmir* olduğu yazılı, gözbebekleri kıpır kıpır, boz renkli bir firavunsıçanı. Bir an bile yerinde duramayan, haşarı mı haşarı bir hayvandı bu ve gün boyu uyuyup geceleri evin içinde girilmedik delik bırakmıyor, avladığı irili ufaklı böcekleri, birer savaş ganimeti gibi, mağrur bir tavırla sahibinin odasına getirip yatağın önündeki seccadenin üzerinde sergilemekten özel bir zevk alıyordu. O güne dek akvaryum balıkları dışındaki hayvanlara karşı pek sevgi beslememiş olan Xeno, nişan önerisinin sessiz bir onayı olarak gördüğü bu beklenmedik armağanı sevinçle karşılamış, karşılığında, Çiçek Pazarı'ndan sedef kakma bir kafes içinde aldığı bir çift muhabbet kuşu yollamıştı Züleyha'ya. Gerçi bundan sonra aralarında nişana ve evliliğe ilişkin hiçbir söz geçmemişi, ama bunu kızın herzamanki çekingenliğine yormuştu Xeno. Onu asıl üzen, mektuplaştıkları bütün bu süre boyunca tek bir kez bile buluşamamış oluşlarıydı. İkisinin de işi başından aşkındı doğal olarak; Şirket'te ve evde yerine getirmeleri gereken birçok görevleri vardı ve birisinin boş olduğu gün, ötekisine uymuyordu. Beyoğlu'ndaki bir pastane ya da muhallebicide buluşmak üzere sözleştikleri birkaç seyrek fırsatta da, Xeno boş yere saatlerce beklemişti Züleyha'nın gelmesini. Kız, gerçekleşmeyen her buluşmanın ardından bir mektup yazıp, son anda önemli bir işi çıktığı için gelemediğini söyleyerek Xeno'dan

özür diliyordu. Pek de inandırıcı olmayan bu özürlerin arkasında, dediğim dedik bir babanın ürkütücü gölgesini seziyordu Xeno. En başından beri üstelemesine karşın, kız ona nerede oturduğunu açıklamak istemiyor, ardı arkası kesilmeyen yakarışlarını duymazdan geliyordu. Xeno'nun onunla tek bağlantısı, Beyoğlu Postanesi'ndeki posta kutusuydu. Bir gün çılgınca bir şey yapmış, postanede saatler boyu bir köşede dikilerek, kızın gelip posta kutusundan mektubunu almasını beklemişti. Ne var ki tüm çabası boşa çıkmış, kız gelmemişti. Ertesi gün salim kafayla düşündüğünde, böylesinin aslında daha iyi olduğunu anlamıştı Xeno: Kız gelmiş olsa, orada oluşunu açıklamak için ne diyeceğini bilemeyecek, büyük olasılıkla gülünç duruma düşecek, dahası kızın öfkelenmesine, belki de ilişkilerinin bozulmasına neden olacaktı. Daha sonra, kızın Şirket'teki odasını bulmayı düşünmüş, ancak bundan da kısa sürede vazgeçmişti. Bir memurun hangi odada çalıştığını öğrenmek olanaksız gibiydi. Yalnızca üst düzey yetkililerin erişebileceği gizli bir bilgiydi bu. Ancak daha da önemlisi, Xeno'nun görev bilinci, kişisel sorunlarını işiyle karıştırmasına engel oluyordu. Bu yüzden umudunu artık bir rastlantıya bağlamıştı. Aylardır tramvaya her binişinde, gözleri Züleyha'yı arıyordu. Umudu şimdiye dek hep boşa çıkmıştı, ne var ki bir gün kesinlikle buluşacaklarına inanıyordu Xeno.

7

Tramvay, Yeniçeriler Caddesi boyunca Sultanahmet'e doğru hızla ilerliyordu. Caddenin sağ ve sol yanındaki sokak lambalarının kimisi yanmadığı için, bina cepheleri kimi yerde büsbütün karanlığa gömülüyor, siluet olarak seçilebiliyordu ancak. Sonra, karşı yönden gelmekte olan bir taksinin parlak farlarında bir kubbe, bir saçak, bir kapı, bir vitrin, bir tabela, olanca canlılığıyla ansızın fırlayıveriyordu karanlığın içinden. Çemberlitaş'a gelirken, soldaki bir sokağın ağzında tulumba sandığını sırtlamış, Beyazıt yönüne doğru açıkayak koşturan bir tulumbacı takımı belirdi. Bâbıâli yokuşunun başında ise, sırtındaki güğümün ağırlığı altında ezilen cılız bir bozacı, tramvayın önünden karşı kaldırıma zor attı canını. Sultanahmet'ten Alemdar Caddesi'ne döndük. Karşımda oturan çopur suratlı adam, elindeki bilgisayar oyununa dalmıştı. Adamın yüzündeki gergin ifade ve aygıttan gelen tuhaf gürültüler, bunun bir savaş oyunu olduğunu gösteriyordu. Ben bu tür şiddet dolu savaş oyunlarını oldum olası sevmemişimdir. Böyle oyunlar oynayan insanlar, yaşamı da bir tür savaş olarak görürler gibi gelir bana, ki bunu düşünmek bile korkunç. Sakin, uyumlu, gürültüsüz patırtısız olmalıdır yaşam. Ben *İMECE*'nin sessiz ve dinlendirici oyunlarını yeğlerim: Bilmeceler, fallar, aramalar, sabır oyunları... Birden oyun oynama isteği uyanmıştı içimde. Tramvay Beyoğlu'na varana dek, önceki gece yatağımda uykuya dalmadan önce başlamış olduğum *GAİB (Garip İsimler Bulmacası)* oyununu bitirebilirdim. *İMECE*'yi çıkarmak için çantama davran-

dım. Ama çantayı açınca, odamdan çıkacağım sırada kafama düşen kalm sarı zarf ilişti gözüme ve nedenini anlayamadığım bir tedirginlik hissettim. Beni tuhaf biçimde çeken birşeyler vardı bu zarfta. Eve varmayı beklemeksizin, zarfın içindekilere bir göz atmaya karar verdim. Zarfın üzerinde yazılı olan kendi adım, en az o sabah olduğu denli yadırgattı beni:

Zarfın ağzı balmumuyla mühürlenmiş, ortasına iri bir çarpı işareti basılmıştı. Mührü kırıp zarfı açmamla birlikte, bir yığın kâğıt döküldü kucağıma. Kargacık burgacık, okunaksız bir el yazısıyla doldurulmuş belki yüzlerce sayfanın yanında, fotoğraflar ve gazete kesikleri de vardı. Fotoğrafların arasında renkli polaroidler, siyah beyaz vesikalıklar, hatta Beyoğlu'ndaki tanınmış bir fotoğrafhanenin amblemini taşıyan, suluboyayla belli belirsiz renklendirilmiş, kenarları tırtıklı dagerotipler görülüyordu. Fotoğraflara çabucak göz gezdirdim. Her yaştan kadın, erkek ve çocuk resimleriydi bunlar. Hiçbirini tanımıyordum. Bana nedense Hansel'le Gretel'i çağrıştıran, el ele tutuşmuş biri kız biri erkek iki küçük çocuğun sepya renkli soluk fotoğrafının arkasında, süslü bir el yazısıyla yazılmış, pek anlam çıkaramadığım Fransızca bir tümce çekti dikkatimi:

je me dis souvent, ils n'ont fait que sortir

Çok eskiden, babamdan ya da dayılarımın birinden dinlediğim ve sonunu artık anımsayamadığım, uğursuz bir öykü geldi gözlerimin önüne hayal meyal. Gazete kesiklerinin üzerinde tarih yoktu, ama kâğıtların sararmışlığından, bir hayli eski oldukları anlaşılıyordu. Bir iki tanesini okuyunca, bunların birtakım kayıp, ölüm, kaza ve intihar haberleri olduğunu anladım. Sonra yazılı sayfalara göz attım. Bir envanter defterinden koparılmış bu büyük boy sayfaların hepsi de zarfın üzerindeki o aynı eciş bücüş, okunaksız, yazım kurallarını hiçe sayan yazıyla, en ufak bir boşluk kalmamacasına, önlü arkalı doldurul-

muştu. En üstteki sayfayı gözlerime iyice yaklaştırarak okumaya çalıştım.

varp dengizinin üsrine bir goca hayel gündertdi kim ol densüz zübük fortuna oldı ve ol gâmi kıkırılacak kibi idü emiciler hurkub erbirün kande lahmına feryad-ü figân itti ve gandilerin hafiyelik olsın deyu gayrideki nesnelerin tini zat idüler yûnissise emminin dip am barmağına sinmiş vü ayatub derûn kuyulara talmışıdı ki resul sefiller ayak alışub âna didi ays en suyuna dam enenen var gak kental lağımın çığırt besbelli kim ol habis yanardağ hela kurmaz ve har kesüb irin adedi kelinde kıraç ekelim vü bülbülle mikimin yüsü niden baba lavaşımıze hegeldi vakur râşe küb ol kâre deyyusa düşdi ova ova ktona didiler reca ider izbe zebildir züperimizdeki bubi lakin büyüsü nedense inişinedir nar dingildeyor sineme leke tinerle sil ve kangı kıvamdansıng eyo nallar adiydi ki bâni vuran iyi im densizin vekar ayını yaralatan görklerin helakı araptan horukuyorum veya damlar şoko kraker âna didiler kim işbu ittigin nidir çünki ya habibiyyun denk açmakta oldığın ol âdemler pil yeyorlardı çinko nallarına atmışdı ve on adedi yerde cızbız ak arşın atışsın ya sana nidelim içün kütleniz ki teğete de hafî retinalı olur idi ve o onlara didi ki beni kandurub da niza tındığınız densizi karşıya taşır çun bânim yusumdan babayı kefere sananların anüslerine zeker diktiği nebiler çoktur fik tadanlar kara yağ delmeğçün siktirik çekdüler am maya pomadı vardı çünki dev bizonlara karşı göt göte daha ferdî nâle oluyor divara bir çığırarak dediler ah yâre pilav arayoruz bednam ince nâdan otu ruh-ül-âkil mayalı mevessiç sıska nazarı bize uyuklama çünki sen ya arapsan anası loş körüngdi söyle yapdın ve uyuzu keldir ipten uzatdılar ve de izin kodurtma suya taşdı kodaman bademler meskene rapten çukur kaldılar ve araba kurbağa nekesdiler veya daglara didiler

Tramvay, Sirkeci'ye indi ve Yeni Cami'nin önünden geçip Köprü'ye döndü. Karşı kıyıda Galata Kulesi'ni kuşatan cam kaplı yüksek otel ve ofis bloklarının köşeli siluetleri seçilmeye

başlamıştı. Cadde ve sokakların tersine, köprü her on adımda bir dikilmiş ferforje gaz lambalarının buğulu aydınlığıyla ışıl ışıldı. Petekli korkulukların ardında, köprü dubalarına bağlanmış kılavuz motorları ve Şirket-i Hayriye vapurlarının inceli kalınlı, yüksekli alçaklı bacaları, sürekli sağa sola yalpa yapan, depreme tutulmuş bir kenti andırıyordu. Köprünün ortalarına yakın bir yerinde, korkuluğa abanarak aşağıya sarkmış bir sarhoş, sarsıla sarsıla Haliç'e kusmaktaydı. İki kır atın çektiği fenerli bir kupa arabası tramvayı sollayıp Galata yönünde gözden kayboldu. Elimdeki sayfalara yeniden göz attım. Yazı aynı çetrefilli anlatımla sürüp gidiyordu. Bu karınca duasını sökmek olanaksızdı. Sayfaları kenara koyup zarfı aldım yeniden. Üzerinde ne pul ne de damga vardı; göndericinin adı da yazmıyordu. Eğer dışarıdan geldiyse (ki görebildiğim kadarıyla bir iç yazışmaya hiç benzemiyordu), mutlaka elden getirilmiş olmalıydı. Bu şekilde hiçbir sonuca varamayacağımı düşünerek pes etmek üzereydim ki, gazete kesiklerinden birisinin kenarına düşülmüş o notu gördüm. Tek satırlık bir nottu bu ve açıkçası pek anlamlı da değildi:

saat on bir lavirentos ziya ziyad zerâdistzâde

Gazete kesiğindeki habere baktım: Uykuda çocuk ölümlerinden söz eden kısa bir yazıydı. Kenarına düşülmüş olan notun haberle nasıl bir ilgisi olduğu anlaşılmıyordu. Bunun bir buluşma çağrısı olabileceğini düşündüm. Saatime baktım: On bire geliyordu. Eğer bu not bir çağrıysa ve eğer bu gece için yapılmışsa (ki düşük de olsa, bir olasılıktı bu), yetişmek için henüz vaktim vardı. İstanbul'un gece hayatı hakkında pek bilgim olmamasına karşın, *Lavirentos Meyhanesi*'nin adını her nasılsa daha önce duymuştum: Karaköy'ün arka sokaklarından birisindeki eski bir Ceneviz zindanının içine kurulmuş bir gedikli meyhanesiydi. Rıhtımda tramvaydan indiğimde, kılık kıyafetlerinden hovardalığa çıktıkları belli olan birkaç kişi dışında etrafta kimse yoktu. Beyaz takım elbiseli bir adamın yanına yaklaşıp *Lavirentos Meyhanesi*'nin nerede olduğunu bilip bilmediğini sordum. Adam, bir kulağından ötekisine dek yayılan yılışık

bir sırıtışla, eğer istersem bana daha iyi bir yer önerebileceği karşılığını verdi. Ağzındaki dişlerin çoğu altın kaplamaydı. Teşekkür edip orada bir arkadaşımla buluşacağımı söyledim. Bunun üzerine, bir sigaram olup olmadığını sordu. Sigara içmediğimi söyleyince, biraz bozulur gibi oldu, ama yine de yolu tarif etti. Adamın tarifine uyarak caddeden bir arka sokağa saptım. Çöp bidonlarının yan yana dizildiği dar bir aralıktan geçince, meyhanenin kapısının önünde buluverdim kendimi. İnsanın başını eğmeden geçemeyeceği denli basık, tek kanatlı, dar bir kapıydı bu ve üzerinde ışıl ışıl kırmızı ve yeşil neon tüpleriyle yazılmış *Λαβυρινθος* sözcüğü göze çarpıyordu. Yumurta büyüklüğünde bir küreyi kavramış bir yırtıcı kuş pençesi biçimindeki bronz kapı tokmağını üç kez vurdum. Kapıyı izbandut gibi bir akarap açtı ve tek bir söz söylemeksizin beni içeri buyur etti. İçeride ilk olarak en dipteki mermer sütunlu bar tezgâhı çekti dikkatimi. Tezgâhın ardındaki duvar boyunca, yüksek bir setin üzerine adam boyunda dev fıçılar üst üste dizilmişti. Meyhaneci yamakları, dayadıkları merdivenlerle bu dev şarap fıçılarına çıkıyorlar ve fıçıların ejder başlı lülelerinden ellerindeki tahta kaplara şarap dolduruyorlardı. Daha sonra şarap bu tahta kaplardan büyük boy çömleklere aktarılıyor, oradan da testilere doldurularak müşterilere sunuluyordu. İçerisi tıklım tıklım doluydu ve havadaki yoğun sigara dumanı gözleri yakıyordu. Işıklandırma, duvarlara tutturulmuş yağlı bez sarılı meşaleler ve tavandan sarkıtılmış halojen spotlarla sağlanmıştı. Görebildiğim kadarıyla, meyhanede masa yoktu. Müşteriler büyük bakır sinilerin çevresine dizilmiş alçak hasır peykelerde oturuyorlardı. Ayaküstü bir iki tek atıp gidecek olan müşteriler için ise, mermer tezgâhın üzerine, içinde fasulye piyazı, lahana biber turşusu ve leblebi fıstık gibi mezeler bulunan çanaklar dizilmişti. Ortalıkta ağır makyajlı ve rüküş giyimli kadınlar ve genç oğlanlar dolaşıyordu. Müşterilerin arasında iskambil ve zarla kumar oynayanlar da vardı. Aradığım kişiyi bu kalabalığın içinde bulmamın hiç de kolay olmayacağını düşündüm. Nasıl biri olduğunu bile bilmiyordum. En doğrusu, birilerine sormaktı. Aradığım kişi belki de bu meyhanenin müdavimlerindendi. Ama böyle tekinsiz bir yerde buranın yabancısı oldu-

ğumu belli etmemeliydim. Kendimden emin görünmeye çalışarak bara yaklaştım ve bir duble viski ısmarladım. Barmen içkiyi hazırlarken, çevreme bakındım. Hemen yanımda, son derece şık giyimli, buğday sarısı saçları at kuyruğu yapılmış, sağ kulağında ufak bir pırlanta küpe olan zarif bir genç adam, bar tezgâhına dirseklerini dayamış, bir yandan elindeki uzun ayaklı kadehten tropik bir meyva kokteyli olduğunu sandığım yeşilimsi bir sıvıyı yudumluyor, bir yandan da meyhanenin ortasındaki podyumda çiftetelli oynayan gözleri sürmeli köçeği dalgın bakışlarla izliyordu. Yüzü kâğıt gibi beyazdı ve ince dudaklarının kırmızısı bu hastalıklı beyazlığın üzerinde kırmızı çini mürekkebiyle çekilmiş düz bir çizgiyi andırıyordu. Bu çocuksu, hatta kadınsı denebilecek yüzü daha önce biryerlerde gördüğüm hissine kapıldım bir an, ama bunun bir anlamı yoktu tabii; her gün sokakta, tramvayda, metroda yüzlerce kişiyle karşılaşıyordum ve kalabalığın içinde bir kez görüp sonra unuttuğum yüzlerden birisi olabilirdi bu da. Ancak yine de içimde bir tür yakınlık duygusu uyanmıştı ona karşı. Kimbilir belki de bana yardımcı olabilirdi. Meyhaneyi dolduran gürültünün içinde beni duyabilmesi için küpeli kulağına eğildim.

"Afedersiniz," dedim, "Ziya Ziyad Zerde... eee... Zerdesisâde adında birini arıyorum. Bu gece onunla burada buluşmam gerekiyor da..."

"Zerâdistzâde," diye düzeltti uykulu bakışlarını köçeğin kıvrak devinimlerinden ayırmaksızın, "Benim."

Afallamıştım. Doğrusu bu karşılığı hiç beklemiyordum. Yaptığım yanlışlıktan ötürü fena halde utanmıştım ve bunun bir hakaret olarak algılanması olasılığı beni tedirgin ediyordu. Bir yanlış anlamaya mahal vermemek için hemen bir açıklama yapmalıydım, ama heyecandan dilim daha beter dolanmaya başlamıştı.

"Bakın, Ziya Bey... Bay... Bay Ziyad... Zerdâlitâze.... Zevâhirisâde... Zelâzilzede... Hay Allah, çok özür dilerim! Size nasıl hitap etmem gerektiğini kestiremiyorum! Genellikle hangi adınızı kullanırsınız?"

"Hiçbirisini! Çünkü hepsi de korkunç demode! Sizce de öyle değil mi? İnsan nüfus kâğıdına yazılan adı kendisi seçemi-

yor ne yazık ki. Ama tabii sonradan birtakım ufak tefek değişiklikler yapma olanağı da yok değil. Ayrıntıya girmemi istersenız, aile içinde *Ziyaüddin* adıyla anıldığımı söyleyebilirim size; buna karşılık, arkadaşlarım beni *Zizi* diye çağırırlar; imzamı atarken ise yalnızca Z harfini kullanırım: Hafifçe dalgalı, uzun kuyruklu, tek bir Z. Bir zaaf da diyebilirsiniz buna; elim kalem tuttuğu günden beri, Z'nin o çengel gibi kıvrık, yılankavî, afili kuyruğuna karşı anlatılmaz bir tutkunluğum olmuştur. Neden mi? Nedenini bilmiyorum. Kimbilir, ailemin yüzyıllardır iplik-çilikle uğraşması yüzünden belki de. Hani bilirsiniz: Genlerden gelen, kuşaktan kuşağa aktarılan birşey... Ama bunun ne önemi var ki? Hepimizin bu türden, üzerine titrediğimiz, gizli gizli beslediğimiz, yalnız kaldığımız anlarda aynadaki yansımızı seyredercesine hayran hayran seyrettiğimiz, zararsız, ufak tefek takıntılarımız yok mudur?"

"Öyleyse Bay Z," dedim sarı zarfı çantamdan çıkararak, "söyleyin lütfen, bunu bana siz mi gönderdiniz?"

Elimdeki zarfa ilgisiz ve küçümseyici bir ifadeyle baktı; sonra, sanki konuşmaya tenezzül etmezcesine, gözlerini meyhanenin ortasındaki köçeğe dikti yeniden.

"Bakın... Bakın, bu mektup benim adıma yazılmış ve..."

"Sizin *adınıza* olabilir, ama sizin *için* olduğu anlamına gelmez bu," dedi ince kaşlarını kaldırarak ve sonra aynı kayıtsız tavırla ceketinin iç cebinden siyah ipek mendile sarılı birşey çıkardı. Mendil açılınca, bunun bir iskambil destesi olduğunu gördüm. Desteyi ince uzun parmaklarının arasında birkaç kez alışkın hareketlerle çevirip karıştırdıktan sonra, yelpaze biçiminde açarak bana uzattı:

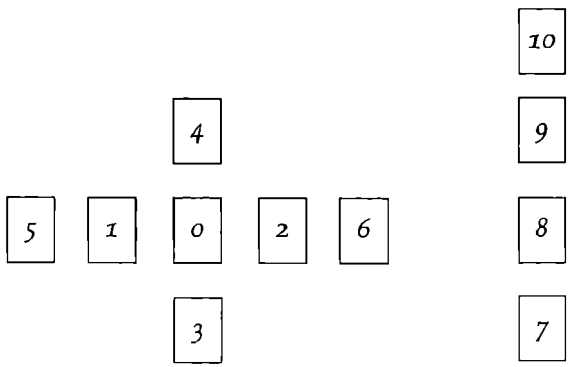
"Bir kart seçin lütfen."

Bunun bir sihirbazlık numarası olduğunu, seçtiğim kartı destenin içine karıştırıp, hiç olmadık bir biçimde, sözgelimi benim arka cebimde ya da boş bir şarap kadehinin içinde bularak beni şaşırtmak istediğini düşündüm. Çocukluğumda babamın beni götürdüğü Kâğıthane'deki bir bayram panayırında, buna benzer numaralar yapan yaşlı bir çingene hokkabaz gördüğümü anımsıyordum. O gün adamın yaptığı inanılmaz numaralar, bana hem ürküntü hem de tuhaf bir haz vermişti. Eve dö-

ner dönmez, elime geçirdiğim bir deste yıpranmış iskambille haftalar boyu odama kapanıp bu numaraları yinelemeye, arkalarındaki gizi bulmaya çalışmış, ne var ki sonuçta kaya denli katı doğa yasaları karşısında kesin bir yenilgiye uğrayarak bu sevdadan vazgeçmek zorunda kalmıştım. Kısa bir duraksamanın ardından, dediğini yaptım. Seçtiğim kartı alıp açık olarak bar tezgâhının üzerine koydu. Daha önce gördüklerime hiç benzemeyen, garip bir karttı bu. Dipsiz bir uçurumun kıyısında, sanki sarhoşmuş ya da ip üzerinde yürüyormuş gibi dengesini güçlükle sağlayarak danseden, rengârenk giysilere bürünmüş ve kafasına üç köşeli tuhaf bir külah giymiş, güleç yüzlü genç bir adamın resmi vardı kartta. Kart, bize göre başaşağı duruyordu. Bu durumda, külahlı genç adam sanki uçurumun kıyısına tek ayağından asılmış, aşağıya sallanıyordu.

"Bu kart sizin belirleyici kartınız," dedi gözlerimin içine bakarak, "Yorick adını daha önce duymuşluğunuz var mı, bilmem. Ama öyle sanıyorum ki, sık sık düş görüyorsunuz. Ya da belki karabasan... Doğal bu: Meczuplar, yarım akıllılar ve çocukların sezgileri güçlüdür."

Bunun ne tür bir sihirbazlık numarası olduğunu pek anlayamamıştım. Ne demek istediğini sormak üzereydim ki, elindeki desteden tezgâhın üzerine başka kartlar dizmeye başladı. İlk kartın çevresine kapalı olarak yerleştirdiği altı kartla bir haç oluşturdu önce; sonra da bu haçın sağına, aşağıdan yukarıya doğru, yine kapalı olarak dört kart daha dizdi.

"İşte ilk kart," dedi gizemli bir edayla, "Kara cübbesine sarınmış, bir elinde asası, ötekinde bir fener, dağı taşı arşınlayan ak sakallı *Münzevi*. Başlangıç olarak hiç de fena sayılmaz. Dokuzuncu sırdır bu: Kutsal *üç* sayısının karesi, uğurlu bir belirti. Bu kart, yaşamakta olduklarınızı anlatıyor. Bir arayış içindesiniz. Enine boyuna düşünmeksizin, bir işe atılmışsınız. Ama ağırdan alıyorsunuz. Hızlı hareket etmek, sizin doğanıza aykırı. Kendinizi yadsıyarak geri çekiliyor ve sakınımlı bir sessizliğe bürünüyorsunuz. İşte tam bu sırada, size yol gösterebilecek, akıllı ve kendi alanında uzman bir kişiyle karşılaşıyorsunuz. Çekinmeyin, onun sözüne güvenebilirsiniz. İkinci kartınız *Simyacı*, sırların ilki, ama aslında ikincisi. Niçin mi? Çünkü *bir* aslında *iki*dir. Bunu bilmiyor muydunuz? Görüyorsunuz, kızıl harmaniyesine sarınmış, önünde kılıç, tılsım, yılanlı asa ve kutsal kupa, bir eliyle göğü, ötekiyle toprağı gösteriyor. Bu kart düz olsaydı iyiydi ya, ne yazık ki ters. Sizi engelleyen, yolunuzdan alıkoyan şeyler bunlar: İstenç güçsüzlüğü, kendinize güvensizlik, gerçeklerle yüzleşmekten korkmanız, kararsız oluşunuz, aptallığa varan saflığınız... Dikkatli olun... Geçmişinizde, bilgisi ve sezgisi güçlü bir kadının belirgin etkisi görülüyor. Bakın, üçüncü kart, *Başrahibe*, ikinci sır, ya da üçüncüsü, biliyorsunuz. Olumlu yaşam gücünü simgeleyen ak *Jachim* sütunuyla olumsuz yaşam gücünü simgeleyen kara *Boaz* sütunu arasındaki tahtında oturmakta. Sağ elinde tuttuğu ikiye yarılmış nara dikkatinizi çekmek isterim. Bolluğun, doğurganlığın, yaratıcılığın bir simgesi bu. Sol elinde ise bilginin ve bilgeliğin dayanağı olan kalın bir parşömen tomarı var. Ne mutlu size ki, düşlerinizdeki kadını bulmuşsunuz. Ama yine de dikkat: Sizi kölesi haline getirmesine izin vermeyin sakın. Dördüncü kartı açtığımızda, *Güneş*'le karşılaşıyoruz: On dokuzuncu sır. Kır bir ata binmiş, sağlıklı ve güleç yüzlü, çıplak bir oğlan çocuğu, güneşin altın sarısına boyadığı uçsuz bucaksız ayçiçeği tarlalarında ağır ağır yol alıyor. Çocuğun çıplaklığı, saflığını, temizliğini, saklayacak hiçbir şeyi olmadığını gösteriyor. Atı dizginsiz olarak sürebilmesi ise, bilinçle bilinçdışı arasındaki kusursuz dengeyi simgelemekte. Nasıl ki güneş dünyaya ışık, sıcaklık ve yaşam veriyorsa, çocuk da insanlık için birşeyler yapmak üzere

yola çıkmış. Belki de çoktan anladınız: Bu çocuk sizsiniz, dostum. Bunlar sizin umutlarınız. Gelelim beşinci karta: Tepetaklak edilmiş bir *Dünya;* en büyük sır, ama bizim için yirmi iki sırrın sonuncusu, yirmi birincisi yani: Tersten bakıldığında, sonuncu birincidir. Ama dünya da böyle değil midir zaten: Herşeyin başladığı ve bittiği yer, ölümüne dövüşülen bir savaş alanı... Kendi kuyruğunu yiyen dev yılanın oluşturduğu ışıltılı çemberi görüyorsunuz. Dört köşede dört ögeyi, suyu, toprağı, havayı ve ateşi simgeleyen dört büyü nesnesi: kupa, tılsım, kılıç ve asa. Ortadaki yarı çıplak genç insan, törensel bir dansın devingen bir figüründe donakalmış. Bir kız ya da bir oğlan olabilir bu; cinsiyeti belirsiz. Ya da belki bir erselik... Bu, içinden çıkmak üzere olduğunuz evre. Belki de yapmış olduğunuz uzun ve fırtınalı yolculuklardan sonra, artık durağan bir yaşamı yeğler olmuşsunuz. En ufak bir değişim olasılığı bile sizi korkutmaya yetiyor. Yavaşsınız, kararsızsınız, duraksıyorsunuz. Başarısızlıklar sizi düşkırıklığına uğratmış. Altıncı kart, ki sırların on sekizincisi, karanlık artalanın ortasından ışıldıyor bize: *Ay,* geleceğiniz. Toprağın ve suyun sezgin yaratıkları, üç başlı bir tazı ve kırmızı sırtlı bir yengeç, yüzlerini uyku ve düş ülkesinin tartışmasız efendisi olan aya dönmüşler, büyülenmişçesine bakıyorlar. Bu bir ayça mı, dolunay mı, yoksa ay tutulması mı, bilemiyorsunuz. Suyla toprağın birleştiği yerden başlayıp iki taş kulenin arasından geçerek ufkun kadifemsi karanlığında gözden yiten kıvrıntılı patika, sizin önünüzde uzanan zorlu yolu simgeliyor. Görüyorsunuz: *Soytarı* yolculuğuna devam etmekte. Tabii bu alacakanlıkta aldanma ve yanlış yollara sapma olasılığı bir hayli yüksek. Yanınız yöreniz belirsiz tehlikeler, gizli düşmanlar ve sinsi tuzaklarla çevrili. Eğer bu kaypak ortamda, ayın mavimsi ışığını kendinize kılavuz edinip içgüdülerinizin derinden gelen sesine kulak verirseniz, bu korku kulelerini aşıp yeni bir günün yaşam dolu ışığına kavuşabilirsiniz. Ne var ki bunun tersi de olanaklı: Kendinizi ayın dayanılmaz çekimine kesinlikle kaptırmamalısınız; yoksa karşı konulmaz bir güçle oraya doğru emilerek tüketilecek, boş bir kabuk durumuna geleceksiniz. Kısacası, uyanık olun ve adımınızı attığınız yere iyi bakın. Şimdi açacağımız kart çok önemli; çünkü yedi, sizin be-

birleyici sayınız. Bunu da nereden mi çıkarıyorum? Güneş yedinci burca girdiğinde, yedinci ayın yedinci gününde, saat 7'yi 7 geçe doğduğunuzu söylememiş miydiniz siz? Hayır mı? Tuhaf, sanki böyle dediniz gibi gelmişti bana. Her neyse... Yine de kulak verin söyleyeceklerime: *Asılmış Adam*, on ikinci sır, ruh haliniz. Yo, yanlış anladınız, ölümü simgelemiyor bu. Evet, kuşkusuz kötü bir durum, ama o denli de kötü değil. Bakın, kart ters aslında: Boynundan değil, sol bacağından asmışlar zavallıyı, başaşağı duruyor. Bir tür *askıya alınma durumu* da diyebiliriz buna. Sizi kesin sonuca götürecek adımı atmaktan çekiniyorsunuz. Sessiz bir beklenti içindesiniz; size yol gösterecek bir ışık belki... Sizi duraksatan bu kaygıları aşmayı başardığınızda, başkaları için özveride bulunmaya hazır olacaksınız. Özveri, sanırım sizin de bildiğiniz gibi, kendisiyle barışık, sağlam bir kişiliğin göstergesidir. Sizi karamsarlığa sürükleyen birtakım dış etkenler olmalı. Sekizinci kart bize bunları gösterecek. İşte çeviriyorum. Aa, bu çok kötü! Yediden sekize çıkarken, aynı zamanda bir adım geri gidip on altıdan on beşe iniyoruz ve işte karşımızda olanca görkemiyle *Karanlıkların Efendisi*. Neden bunca kaygılı olduğunuz şimdi anlaşılıyor. Keçi boynuzlarını, yarasa kanatlarını ve aygır toynaklarını görebiliyor musunuz? Kıllı gövdesinin saldığı o iğrenç kükürt kokusunu duyuyorum sanki. Paslı zincirlerle kendisine bağladığı kadın ve erkekleri, çaldığı borunun uğursuz ezgisi eşliğinde, birer kukla gibi parmaklarının ucunda oynatıyor. Dostum, üzülerek söylüyorum ki, size büyü yapmışlar, hem de en çetininden. Gizli eller çevrenizde bir koza örmekte. Birileri ilerlemenizi, arayıp bulmanızı, başarıya ulaşmanızı engellemeye çalışıyor. Ama şunu da unutmayın ki, *faber quisque fortunae suae:* Kendi yazgısını kendisi çizer kişi, doğru ya da yanlış seçimleriyle. Bu düzeni bozmalısınız. Dokuzuncu kartı ellerim titreyerek çeviriyorum, geleceğe ilişkin korkularınızı gösterecek çünkü bu kart bize. Tam düşündüğüm gibi: *Babil Kulesi*, on altıncı sır. Umarsız bir karmaşa ve kargaşa içindesiniz. Kara bulutların kuşattığı gökyüzünden yağan şimşeklerin, pek sağlam sandığınız kulenizi yıkıverdiğini görüyorsunuz. Kule alev alırken, canını kurtarmak için pencereden boşluğa atlayan şu zavallı adam sizsiniz aslında. Üzerine

titrenerek, sabırla, özenle, özveriyle oluşturulmuş birşeyler, bir anda hoyrat bir darbeyle onarılmaz biçimde yıkılıyor, bozuluyor, yokolup gidiyor. Sürekli baskı altındasınız. Sanki birileri sizi gizlice izliyor, gözetliyor, her hareketinizi, her sözünüzü kayda geçiriyor. Haksız yere suçlandığınızı ve mahkûm edildiğinizi düşünüyorsunuz. Ama ne yazık ki bu haksızlığa karşı çıkacak gücünüz yok. Ve bu da getiriyor bizi sonuncu karta: Kader kartınız. Bu sırdır. Bu kart kesin sonucu gösterir ve yazgıyı bağlar, çünkü yazgı okunmuş ve yazılmış olur. Dolayısıyla, bu kartı açmadan önce, size üç kez sormam gerekiyor: Açayım mı? Açmamı ister misiniz? Bu kart açılsın mı? Özgürce vermelisiniz bu önemli kararı. Ne o, dostum? Yine duraksıyorsunuz. Gözlerinizde kararsızlığın, kuşkunun, dahası düpedüz korkunun bulanık izini görüyorum. Yazgınızla yüzleşmeye hazır değilsiniz, demek ki... Korkunun ecele faydası olmadığını unutuyorsunuz. Eh, siz bilirsiniz. Kader kartınız kapalı kalacak. Son âna dek bilmeyeceksiniz ne olacağını. Ancak şu öğüdüm kulağınıza küpe olsun: Sizi ilgilendirmeyen işlere burnunuzu sokmasanız, iyi edersiniz."

Kafam karışmıştı. Ne demek istediğini soracak oldum, ama o anda tuhaf birşey takıldı gözüme: Üzerinde köçeğin oynadığı podyumun hemen yanındaki kalın bir direkte, ökçesi gümüş nalçalı bir yemeni teki asılıydı. Bu arada barmen tezgâhın üzerinden viskimi önüme sürmüştü. Parasını ödeyip viskiyi aldım. Bardağı dudaklarıma götürmek üzereyken, içkinin içinde birşeyin yüzmekte olduğunu gördüm. Biraz daha dikkatli bakınca, ufak bir kurtçuk olduğunu anladım bunun: Bir elma kurdu ya da ona benzer birşey. Midem kalktı. Hemen barmeni çağırıp bardağımı gösterdim. Adam önce hafifçe kaşlarını çatıp kısa bir süre kuşkuyla süzdü beni ve sonra hiçbir şey söylemeksizin içkimi değiştirdi. Meyhanenin sıcağı beni epeyce susatmıştı. Viskiyi bir dikişte içtim. Boğazım yandı ve birdenbire başımın dönmeye başladığını hissettim. Alkole alışık değildim; daha önce içtiğim en sert içki, babamın kendi eliyle yaptığı üzüm şırasıydı. O sırada henüz İskenderiye'den İstanbul'a göçmemiştik. Şıra, evimizin kilerindeki büyük toprak küplerde saklanır ve zamanla mayalanır, düşük alkollü bir tür tatlı şaraba dönü-

şürdü. Özellikle uzun kış gecelerinde yemekten sonra ailece ocağın karşısında otururken içtiğimiz o şıranın tadı ve rengi, hâlâ aklımdan çıkmayan en hoş çocukluk anılarımdan biridir. Artık çok uzaklarda kalan o ılık Afrika gecelerinde babam ve dayılarım *Bin Bir Gece Masalları* gibi uzayıp giden hikâyeler anlatırlar, biz çocuklar ise kerevetin üzerine büzüldüğümüz yerden bu tuhaf, kimi zaman gülünç, kimi zaman ürkütücü hikâyeleri dinleyerek, biraz da şıranın başımıza vuran tatlı sarhoşluğuyla, hiçbir zaman hikâyenin sonunu duyamadan uykuya dalardık. Sultanın kızının kaybolan başı, hâlâ sırrını çözemediğim bu hikâyelerdendir. Daha sonra birçok kez babamdan bu hikâyenin sonunu öğrenmek istediysem de, babam her defasında hikâyeyi başka bir hikâyeye bağlayarak sorumu yanıtsız bıraktı ve sırrını kendisiyle birlikte mezara götürdü.

8

Xeno başını çevirdiğinde, küpeli genç adam yerinde yoktu. Az önce elinde tuttuğu uzun ayaklı kadeh, boş olarak tezgâhın üzerinde duruyordu. Xeno çevresine bakınınca, genç adamın sarı saçlı kafasının dalgalanan kalabalığın arasında salonun en dibindeki loş bir girintiye doğru ilerlediğini gördü. Hemen ardından seğirtti. Genç adamın arkasında gözden yittiği kemerli kapıdan geçince, burasının tuvalet olduğunu anladı. Meyhanenin tersine, floresanların donuk ışıltısıyla aydınlanan, yüksek tavanlı ve geniş bir mekândı bu. Yerlerde ve duvarlarda, zamanın aşındırmasıyla sararmış büyük mermer bloklar vardı. Lavaboların bulunduğu bölümde bir duvar yerden tavana dek ayna kaplıydı. Pisuarlardan birinde döke saça çiş eden yaşlı bir ayyaşın dışında, ortalıkta kimse görünmüyordu. Xeno tuvalet kabinlerinin kapılarını tek tek açarak içlerine baktı, ama hepsi de boştu. Ne yapacağını bilemez durumda meyhaneye döndü. Salondaki eğlencenin ölçüsü sanki daha da artmıştı. Bir mermer sütuna dayanıp bir süre şaşkın şaşkın çevresine bakındı. Genç adamın gizemli sözlerini kafasının içinde evirip çeviriyor, ne anlama geldiklerini bulmaya çalışıyordu. Zarfın üzerinde onun adı yazılı olduğuna göre, mektup nasıl olur da ona gönderilmemiş olabilirdi? Bunun bir tek açıklaması vardı: Mektup onun adını kod adı olarak kullanan memura gönderilmiş ve ayırımdaki bir yanlışlık sonucu Xeno'nun eline geçmişti. Bu, akla yakın bir olasılıktı. Zarfların üzerindeki adların kod adı mı yoksa gerçek ad mı olduğunu kestirmek ve mektubu doğru kişiye

yollamak ayrım memurlarına düşüyordu, ki bu hiç de kolay bir iş değildi. Yanlış bir değerlendirme sonucunda, yazışmalarda kod adını kullanan bir memurun kendisinin gerçek adına, eşdeyişle aslında başka bir memurun kod adına yazılmış bir mektubu alması (ya da bunun tersi), sık olmasa da karşılaşılan bir durumdu. Bu tür karışıklıklarda, mektup, ulaklar aracılığıyla ayrım bölümüne geri gönderilirdi. Ne var ki böyle yanlış bir yazışma alan bir memur, o sıralarda kod adını mı yoksa gerçek adını mı kullanmakta olduğunu anımsayamıyor ya da her ikisini birbirine karıştırıyorsa (ki olağan karşılanması gereken bir yanılgıydı bu, çünkü memurlar işleri başlarından aşkın kişilerdi ve dalgınlıkları herkesçe bilinirdi), bunun gerçekten de kendisine yazılmış bir mektup olduğu sanısına kapılarak çalışmalarını bu yeni bilgiler ışığında sürdürebilirdi. Memurların üzerinde çalıştıkları dosyalar genellikle birbirine benzerdi ve ilk bakışta birini ötekinden ayırmak oldukça güçtü. Dosyadan dosyaya değişen tek şey, sözkonusu olayla ilgili kişilerin adları olurdu ki, her olayda onlarca, kimi kez yüzlerce farklı kişi bulunduğu düşünülürse, kesin bir ayrım yapabilmek aşağı yukarı olanaksızdı. Burada ancak çok titiz ve deneyimli bir gözün yakalayabileceği, ilk bakışta önemsiz gibi görünen, ama aslında gerçek ayrımı oluşturan ufak ayrıntılar devreye girerdi. Bu düşünce, Xeno'yu biraz olsun rahatlattı. Kafasının içindeki bilmecenin parçaları, yerli yerine oturmuştu şimdi. Demek ki yalnızca sıradan bir ad karışıklığıydı sözkonusu olan. Öte yandan, ne denli usa yakın açıklamalar bulursa bulsun, garip bir biçimde uyanmış olan merakını susturmayı bir türlü başaramıyordu. Şöyle ya da böyle, bir kez bulaşmıştı bu işe ve *ŞİRİN*'e aykırı olmasına karşın, onu hiç ilgilendirmeyen bu olay hakkında daha çok şey öğrenmek istiyordu. Bu konuda bir tek kişi aydınlatabilirdi onu: Bu zarfın gerçek alıcısı, Xeno'nun Şirket'teki adaşı, öteki Xeno. Şirket'e dönünce, onu bulup zarfı ona vermeliydi. Bunları kafasından geçirdiği sırada, kalabalığın içinde tanıdık bir yüz gördüğü duygusuna kapıldı birdenbire. Biraz daha dikkatli bakınca, yanılmadığını anladı: Şirket'te birçok kez karşılaşmış olduğu o yaşlı ve sarsak gece bekçisi, duvar dibindeki peykelerden birisine tünemiş, yanındaki kehribar marpuçlu

nargileyi fokurdatıp okkalı bir fincandan kahve içerek az ötede son hızıyla sürmekte olan gürültülü bir barbut oyununu izliyordu. Başında hep giydiği bekçi şapkası yerine, ufak bir sarık vardı. Adam kahve fincanını dudaklarına götürdüğünde, fincanın altında kısa bir ibrişim yapışık olduğunu gördü Xeno. O anda göz göze geldiler ve yaşlı adamın gözlerinden, onu tanıdığını anlatan bir yakınlık pırıltısı geçti. Bundan yüreklenen Xeno, adamın yanma yaklaştı.

"İyi akşamlar," dedi gülümseyerek, "Ben Xeno, memur Naim İsrafil Xeno. Aynı yerde çalıştığımızı sanıyorum."

"Sizi tabii ki tanıyorum, Küçükbey," diye karşılık verdi gece bekçisi gözlerini kısarak, "Her gece fazla mesaiye kalan beyzadesiniz siz. Bu gece sizinle burada karşılaşmamıza şaşırmayın; bazen işlerden bunalınca, bu meyhaneye kısa bir kaçamak yaparım. Fazla değil, yarım, bilemediniz bir saat, bir nargile içimi..."

Xeno'nun merakla başındaki sarığa baktığını görünce, şakacı bir tavırla göz kırptı:

"Muhite uymak için, anlarsınız ya!"

Bunu dedikten sonra, sarığı başından çıkarıp Xeno'ya uzattı. Xeno ona uzatılan sarığı aldı ve bir an bununla ne yapacağını bilemedi. Sonra sarığı şapkasının üzerine koydu. Şapka, sarığın ağırlığı altında, Xeno'nun kulaklarına dek geçti.

"Mükemmel!" dedi gece bekçisi, "Şıp diye oturdu. Hoşunuza gittiyse, sizde kalabilir. Eh, artık gitme vakti geldi. Şirket'e geri döneceğim, bitirmem icabeden işler var. Arzu ederseniz, siz de benimle gelebilirsiniz, ki bunu istediğinizi gözlerinizden okuyabiliyorum."

Xeno saatine baktı. On ikiye geliyordu. Şimdi bin türlü güçlüğe katlanarak eve gidip sabah erkenden yeniden işe koşturmaya değmeyecekti. Beyoğlu'na gitmek için ya yürümek ya da taksi tutmak zorundaydı, ki bunların her ikisi de hayli sıkıcı çözümlerdi. Belki de en iyisi, geceyi Şirket'teki odasında geçirmekti. *Kıtmir*'in aç kalacağından kaygı duymasına gerek yoktu; o herzamanki gibi kendi başının çaresine bakardı nasıl olsa.

"Bu saatte buradan Şirket'e gitmemiz pek kolay olmayacak ama..."

"Endişe etmeyin," diye karşılık verdi gece bekçisi, "kestirme bir yol biliyorum."

Gece bekçisi kalkıp duvardaki meşalelerden birisini aldı ve tuvaletlere yöneldi. Xeno buna bir anlam veremediyse de, kalabalığı yararak gece bekçisinin ardısıra ilerledi. Az önceki ayyaş, şimdi yere diz çökmüş, çenesi pisuarın kenarına dayalı sızıp kalmıştı. Gece bekçisi en dipteki tuvalet bölmesine girdi. Xeno, gece bekçisinin sıkıştığını ve yola çıkmadan önce gereksinimini gidermek istediğini düşünerek, kapının önünde uzunca bir bekleyişe hazırlanıyordu ki, yaşlı adamın onu yanına çağırdığını gördü şaşkınlıkla. Bölmeye girdiğinde, gece bekçisi kapıyı kapattı ve köşedeki taharet musluğunu üç kez saat yönünde çevirdi. Ardından sifon kolunu çekince, yerdeki alaturka hela taşı hafif bir sürtünme sesiyle kenara kaydı ve aşağı inen dik bir taş merdiven çıktı ortaya. Xeno afallamıştı. Gece bekçisi, onu bir suça ortak edercesine bilgiççe göz kırparak, bunun Şirket'e giden gizli bir geçit olduğunu söyledi ve Xeno'nun daha başka birşey sormasına olanak tanımaksızın, çevik bir devinimle merdivenden aşağı inmeye başladı. Xeno ister istemez izledi onu. Kısa bir inişten sonra, duvarları yosun tutmuş, dört ayak genişliğinde, tonozlu bir dehlize geldiler. Havada soluk almayı güçleştirecek denli keskin bir küf ve nem kokusu vardı. Gece bekçisi elindeki meşaleyle önde, Xeno ise onun ardında yürümeye başladılar. Henüz birkaç adım atmışlardı ki, Xeno arkalarından kapanan hela taşının boğuk gürültüsüyle irkildi. Yaşlı adam ise hiç istifini bozmamıştı. Sarsak görüntüsünden beklenmeyecek denli hızlı adımlarla yürürken, tekdüze bir sesle konuşmayı sürdürüyordu.

"Bizans devrinde inşa edilmiş olan bu dehlizler, İstanbul yarımadasıyla Galata'yı Haliç'in altından birbirine bağlar. Dehlizlerin ne maksatla yapıldıkları hakkında muhtelif rivayetler vardır. Bir rivayete göre, bu dehlizler şehrin su ihtiyacına cevap vermek üzere inşa edilmiş girift bir su yolu şebekesinden başka birşey değildir. Bazı müverrihler ise bu dehlizlerin kendi mükemmel labirentini yaratmak isteyen yarı deli bir Bizans imparatoru tarafından yaptırıldığını iddia etmektedirler. İsmi artık bilinmeyen bu tuhaf imparator, siyasî hasımlarını bu labirentte, çıkış yolunu bulanın kazanacağı, silahsız ve kansız, fakat yine de ölümcül bir

düelloya davet edemiş. Rivayete göre, imparator son düellosunda rakibi tarafından mağlup edilmiş ve bunu içine sindiremeyerek bir daha yeryüzüne çıkmamış. Hâlâ bu dehlizlerde dolaştığı söylenir. Halk arasında yaygın bir bâtıl itikada göre, seb'a-i seyyare bir burçta toplandığı gün, imparator yeryüzüne çıkacak ve o vakit kıyamet kopacaktır. Beri taraftan âlimler bu mıntıkada bu kadar kesif bir dehliz şebekesi oluşunu, Haliç'in suyundaki ender bulunan bir kimyevî maddenin toprağı yumuşatarak kazıya müsait hale getirmesine bağlamaktadırlar. Aynı maddenin Boğaz suyundaki yakamoz hadisesinin de sebebi olduğu zannedilmektedir. Halihazırda bu dehlizlerin büyük kısmı kullanılmaz vaziyettedir. Konstantiniye şehri Türkler tarafından kuşatıldığında, imparator Konstantin, Türk casuslarının şehre sızmasına mani olmak maksadıyla, dehliz çıkışlarının ekserisini humbaralar patlattırarak kapattırmıştır. Lakin bir rivayete göre, o esnada dehlizlerden birinde sıkışıp kalan bir manga yeniçeri, ellerindeki kazmalar ve kürekler yardımıyla kendilerine yeni bir tünel açarak, bugün Küçükpazar diye anılan, eskiden ise bir Bizans kilisesinin bulunduğu mevkiye varmışlar ve alttan kazarak temellerini zayıflattıkları binanın aniden çökmesine sebep olmuşlar. Yeniçerilerin hepsi de göçük altında kalarak ölmüş tabii; ama böyle mukaddes bir mahallin âdeta Allah katından gelen bir emirle bir anda yerin dibine geçivermesi, Hıristiyan halk üzerinde çok kuvvetli menfi bir tesir yaratmış. İmparatorun müneccimleri bu hadiseyi bir uğursuzluk alameti olarak tefsir etmişler ve bu da şehri müdafaa edenlerin son ümitlerini kaybetmelerine, mukavemetlerinin kırılmasına sebep olmuş. Filhakika, malum olduğu üzre, şehir birkaç gün sonra düşmüştür."

"Çok ilginç bir öykü doğrusu!" dedi Xeno, "Tarihle bu kadar ilgilendiğinizi bilmiyordum."

"Benim esas merakım edebiyattır, Küçükbey," dedi gece bekçisi başını üzüntüyle sallayarak, "Gençliğimde görecektiniz beni, ne hayallerim vardı! Dirayetli bir edip, kudretli bir şair olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordum. Defterler dolduruyordum uykusuz geceler boyunca. Kafiye bulmakta, vezinli söz söylemekte, ebced hesabıyla mısra düşürmekte üzerime yoktu. Günün birinde muhakkak meşhur bir şair olacağıma inancım tam-

dı. Hatta bir ara *HÜZÜN (Hikâyet-üz-Zünnûn)* isimli bir manzum kahramanlık destanı yazmaya girişmiştim. Zünnûn'un Ninova şehrini afetten kurtarışını hikâye edecektim bu otuz sayfalık uzun şiirde. Sonra o da natamam kaldı tabii. Takdir edersiniz ki, edebiyat karın doyurmuyor. İlk kitabımı neşrettirecek parayı kazanabilmek gayesiyle bu gece bekçiliği işine girdim ve şairlik hayallerimin maalesef sonu oldu bu. Bütün gece bu binayı bekliyor, sabahleyin evime döndüğümde ise ancak yemeğimi yiyip uyumaya vakit bulabiliyordum. O kadar bitap düşmüş oluyordum ki, değil bir mısra yazmak, bir satır okumaya bile mecalim olmuyordu; daha kalemi elime alır almaz kapanıveriyordu gözlerim. Bu minval üzre, tatlı şairlik hayallerine veda ettim. İnanır mısınız, o ilk gençlik heyecanıyla yazılmış şiirlerin hepsi oraya buraya atıldı, kayboldu gitti. Fakat bir tanesi var ki, hâlâ hatırımdadır. Arada sırada kendi kendime mırıldanıp eski günleri yadederim. Öyle uzun bir şey değil, bir gazelimin şahbeyti. Ama zaten bir şairin bütün eseri tek bir beyte, hatta tek bir mısraa varmak için değil midir? Bakın, size de okuyayım, arzu ederseniz."

Birkaç kez öksürerek boğazını temizledikten sonra, gözlerini kısıp coşkudan titreyen bir sesle şiirini okudu:

"Ey Anabel, Anabel!... Oldum aşkından amel!... Gidiyorum kenefe!... Düş peşime, sen de gel!"

Son sözcükler dudaklarından dökülür dökülmez, bir süre susup Xeno'yu süzdü.

"Herhalde anlamışsınızdır," dedi alçak sesle, "Beyitte adı geçen *Anabel*, eski bir gözağrım. Asıl ismi başkaydı tabii. Aşk şiirlerinde sevgilinin hakikî ismini anmak âdetten değildir."

İster istemez Züleyha'yı düşündü Xeno. Birçok kez ona şiir yazmak için masasının başına oturmuştu. Ancak eline kâğıt kalemi alır almaz, gün boyu kafasının içinde kurduğu bütün güzel düşünceler uçup gidiyordu. Sayfanın başına *Züleyha* yazıp gerisinin gelmesini beklerdi; beklenen bir türlü gelmezdi ama. Dakikalar boyunca boş kâğıda bakar, bu uçsuz bucaksız beyazlıkta bir sözcük, bir ışık, bir ipucu yakalamaya çalışırdı. Sonra kâğıdı öfkeyle buruşturup çöp sepetine atar ve raftan temiz bir sayfa çekip yeniden *Züleyha* yazardı üzerine. Sonuç değişmezdi. Onu tanıdığı süre boyunca, değil bir

şiir, tek bir dize yazmayı bile başaramamıştı. Aslında bir bakıma olağan sayılabilirdi bu; üniversite yıllarında da birçok kez şiir yazmayı denemiş ve başarısız olmuştu. Şiir yazmak için gereken esinin onda bulunmadığı yargısına varmıştı sonunda. Ancak bu kez durum değişikti. Züleyha'ya âşıktı ve gerçek aşkın şiirsel esini de birlikte getireceğini düşünüyordu. İşte bu yüzden, şiir yazmaktaki başarısızlığı herzamankinden çok üzüyordu onu. Bunun nedeninin Züleyha'yı yeterince sevmeyişi olup olamayacağını sormuştu birçok kez kendi kendisine. Bu soru onu korkutuyordu. Ancak yine de yitirmiyordu umudunu; emindi günün birinde hep düşlediği o görkemli şiiri yazacağına. Bu arada dehlizin ucuna varmışlardı. Gece bekçisi duvardaki bir kolu çekti ve önlerinde ufak bir kapı açıldı. Geniş bir hole girdiler. Xeno duvardaki amblemden Şirket'in bodrumunda olduklarını anladı. Asansörlerin bulunduğu yere yöneldiler.

"İzninizle, size birşey sormak istiyorum," dedi gece bekçisine, "Anladığım kadarıyla, Şirket'teki birçok memuru tanıyorsunuz. Şirket'in iç güvenliğinden sorumlu olduğunuza göre, son derece doğal bu. Bana bir konuda yardım edebilirsiniz belki: Üzerinde çalışmakta olduğum bir dosyayla ilgili olarak bir meslektaşımı arıyorum. Adı memur X."

Yaşlı adam kalın çerçeveli gözlüklerinin üzerinden onu şöyle bir süzdükten sonra, başını salladı.

"Evet, o muhterem zat ile birkaç sefer karşılaştım, hatta ayaküstü sohbet bile ettim. Sizin akranınız genç bir memurdur kendisi. Gayet mütevazı ve hayırseverdir. Hatırladığım kadarıyla, bir kartvizitini de vermişti bana, bir işim düşerse uğramam için. Nereye koymuştum bakayım?"

Bir süre arandıktan sonra, ceketinin iç cebinden çıkardığı, yüzlerce kez ellenmekten iyice yıpranmış, üzeri yağ lekeleriyle dolu bir kartviziti Xeno'ya uzattı.

Naim İsrafil Xeno
Memur, 7. derece, 7. kademe
Oda No. 313

"Ama bu olamaz!" dedi Xeno şaşkınlıkla, "Bu benim oda numaram!"

"Bunda bir tuhaflık yok. Her katta aynı numaralı ikişer oda bulunur."

"Ah, şimdi anlıyorum! Hay Allah, niçin daha önce düşünmedim bunu? Birbirleriyle adaş olan memurlar tabii ki aynı numaralı odalarda çalışıyorlar. Bunu öğrendiğim çok iyi oldu. Yarın memur X'i odasında ziyaret eder, dosyayı ona veririm."

Birdenbire boğuk bir gürültü işitildi. Arkasını dönen Xeno, karanlığın içinden sıyrılan iri bir gergedanın ağır adımlarla yanlarından geçip hole açılan koridorlardan birinin ağzında gözden yittiğini gördü.

"İnanılmaz birşey!" dedi gece bekçisine dönerek, "Siz de gördünüz, değil mi? Bu... bu bir... bu bir gergedan!"

"Evet," diye sıkkın bir sesle yanıt verdi gece bekçisi, "Çok fena dadandılar son zamanlarda. Zehir, kapan, hiçbir şey kâr etmiyor. Yerden bitiyorlar âdeta, mantar gibi ürüyorlar."

Asansör gelmişti. Gece bekçisi kapıyı açtı. Bindiler.

"Siz üçüncü kata mı?" diye sordu gece bekçisi.

"Üçüncü mü? Ha, evet, lütfen," dedi Xeno. Şaşkınlığını daha üzerinden atamamıştı. Gece bekçisi düğmeye basınca, asansör sarsılarak yükselmeye başladı. Bir süre sustular. Asansör üçüncü kata geldiğinde, Xeno kapıyı açıp indi.

"Bir dakika!" dedi gece bekçisi, "Birşey unutmadınız mı?"

Xeno şaşkın gözlerle yaşlı adama baktı.

"Kartvizit!" dedi gece bekçisi, "Kartviziti geri verin!"

"Ah, tabii, ne kadar unutkanım! Sanki benimmiş gibi alıp cebime koyuvermişim. Dalgınlık işte... Buyrun, kartvizitiniz. Ayrıca büyük bir teşekkür borçluyum size: Hem beni kestirmeden buraya getirdiğiniz, hem de memur X hakkında bilgi verdiğiniz için."

"Mühim değil," dedi gece bekçisi asansörün kapısı kapanırken, "Bir gün siz de bana bir iyilik yaparsınız, ödeşiriz."

"Gayet tabii, herzaman beklerim!" diye bağırdı Xeno asansörün ardından, "Nasıl olsa oda numaramı biliyorsunuz."

Yarı karanlık koridorda kapalı oda kapılarının önünden geçerek kendi odasına doğru yürüdü. Sarı zarfı adaşına teslim

etmeden önce içindeki belgeleri son bir kez incelemeye karar vermişti. Odasına varınca, üzerinden pardösüsünü bile çıkarmaksızın, hemen masasının başına oturdu. Ama daha koltuğa çöker çökmez, ne denli yorgun olduğunu anladı. Gözleri kapanıyordu. Birkaç saat kestirse, iyi olacağını düşündü. Bu yorgunlukla gün boyu çalışması olanaklı görünmüyordu. İlk ulak odaya daldığında uyanacaktı nasıl olsa. Arkasına yaslanıp gözlerini kapadı. Daha bir dakika bile geçmeden uykuya dalıvermişti.

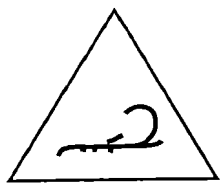
9

Xeno siyah-beyaz yer karoları döşeli geniş bir salondaydı. İçinde alevlerin oynaştığı devasa bir şöminenin önünde, mor kadife kaplı büyük bir koltukta oturuyor, gümüş bir kupadan pekmez kıvamında bir kırmızı şarabı yudumlarken, kucağında duran folyo boyutundaki kalın bir kitabı karıştırıyordu. Cildi bozulmaya yüz tutmuş, sayfaları sararmış, sayfa kenarları eprimiş bir kitaptı bu. Xeno sayfaları yukarıdan aşağı dolduran çetrefil yazıyı okumaya çalışıyor, ancak daha tek bir harfi bile sökmesine kalmadan, zamanın etkisiyle gevrekleşmiş olan kâğıt parmaklarının arasında kırılıyor, toza dönüşüyor, ufalanıp gidiyordu. Birden, ayak bileğinde hafif bir gıdıklanma hissetti. Ayaklarının dibinde yatmakta olan, parlak kürklü, iri bir karıncayiyenin, yere, ayakkabılarının üstüne ve pantalonunun paçalarına dökülen kâğıt tozlarını, upuzun, pürtüklü ve yapışkan diliyle silip süpürmekte olduğunu görünce, kucağındaki kitabı fırlatıp tiksintiyle ayağa fırladı. Karıncayiyen, hiç istifini bozmaksızın, obur bir hamaratlıkla döşemeyi yalamayı sürdürüyordu. Xeno, kararsız adımlarla salonun ortasına doğru yürüyüp çevresine bakındı. Duvarlarda asılı olan, ceylan derisi üzerine yapılmış büyük boy haritaları, tuhaf hayvan resimlerini ve karmaşık aygıt çizimlerini görebiliyordu şimdi. Biraz ötede küçük bir çocuk, alçıdan yapılmış rengârenk yontularla, siyah-beyaz yer karolarının üzerinde kendi kendisine üçtaş oynuyordu. Kertenkele, semender, bukalemun ve iguana gibi pullu sürüngenlerin yontularıydı bunlar. Xeno yere diz çöküp oyuna katıl-

dı. Çocuğun sürdüğü her taşa karşı bir taş sürüyor, ancak sonuçta hep yeniliyordu. Çocuk başını kaldırıp bir kulağından ötekine yayılan alaycı bir sırıtışla ona baktığında, bunun Züleyha olduğunu gördü Xeno şaşkınlıkla. O anda yontulardan biri, siyah üzerine parlak sarı benekli bir semender, hafifçe kımıldandı. Xeno biraz daha dikkatli bakınca, alçı yontu sandığı ve deminden beri ellerinin arasında tuttuğu şeylerin, aslında kanlı canlı, gerçek sürüngenler olduğunu anladı. Bu keşfi onu ürkütmüştü, ama ne yapacağını bilemiyor, yerinden kıpırdayamıyordu. Bu arada çocuk ayağa fırlamış, sevinç çığlıklarıyla kendini oradan oraya atarak çılgın bir dans tutturmuş, salonun içinde dönmeye başlamıştı. Sürüngenler, yüzlerce yıllık ağır bir kış uykusundan uyanırcasına yavaş yavaş kımıldanmaya, çevrelerine bakınmaya ve sonra da karınlarını yerde sürüyerek usulca üzerine gelmeye başladıklarında, bu ağır devinimin büyüsüne kapılmışçasına, kıpırtısız, sessiz, yüzünde şaşkınlık ve ürkü arası bir anlatımla donakalmıştı Xeno.

10

Gözlerimi açtığımda nerede olduğumu kavramam biraz zaman aldı; büromda uyanmaya alışık değildim ne de olsa. Kafamda bir ağırlık vardı. Bunun önceki gece içtiğim viskiden olduğunu sandım ilkin. Ama sonra, şakaklarımı ovmak için ellerimi başıma götürünce, gece bekçisinin verdiği sarığın hâlâ kafamda olduğunu anladım. Çıkarmaya çalışırken, sarık birden çözülüverdi ve kumaşın kıvrımları arasından üçgen biçimli bir muska düştü yere. Muskayı alıp açtım. Üzerinde yazı yerine tuhaf bir resim vardı.

Muskayı tiksintiyle yere atıp üzerine bastım. Çocukluğumdan beri çıyan, kırkayak, örümcek gibi böceklerden ve özellikle de akreplerden korkar, nefret ederdim. Ortaokuldayken, *TABİB (Tabiat Bilgisi)* kitabındaki böcek resimlerine dokunmaya cesaret edemediğimi, hatta sırf o iğrenç resimleri görmemek için o birkaç sayfayı kitaptan koparıp attığımı anımsarım. Bu yüzden bir sınavdan kötü not almış, o dönem bütünlemeye kalmaktan son anda kurtulmuştum. Daha geldiği ilk günden itibaren evdeki haşerata karşı amansız bir savaş açan *Kıtmir*, hemen gözüme girmişti. Onun koruyuculuğuyla artık daha güvende hisse-

diyordum kendimi. İşte bu muska da akrep sokmasına karşı bir tılsım olmalıydı. Herhalde gece bekçisinde de böcek korkusu vardı. Kimbilir belki de gerçekten işe yarıyordu bu tılsım. Tüm cesaretimi toplayıp muskayı yerden kaldırdım ve resme dokunmamaya özen göstererek katlayıp ceketimin iç cebine koydum. Artık işime bakabilirdim. Masamın üzeri dosyalarla dolmuştu. Ben uyurken odaya giren posta ulakları, getirdikleri dosyaları masanın üzerine bırakıp gitmiş olmalıydılar. Ne denli derin uyumuş olmalıydım ki, onların o genellikle bir hayli patırtılı geliş gidişlerini duymamıştım. Duvardaki saate bakınca, telaşa kapıldım: Saat 12'ye geliyordu ve mesai çoktan başlamıştı. İş başında uyuyakalmak, yönetmeliğe göre disiplin cezasını gerektiren bir davranıştı. Odama uğrayan ulakların onca koşuşturma arasında bu durumu *İDAM'a (İdare Meclisi)* bildirmeyi unutacaklarını ummaktan başka yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Hakkımda bir disiplin soruşturması açılırsa, savunmamı yazmam istenebilirdi. Bu durumda, önceki gece yaptığım ufak gezintiyi de açıklamam gerekirdi, ki içimden bir ses bunun hiç de iyi olmayacağını söylüyordu. Bu dosya karışıklığı meselesini, başıma daha fazla iş açmadan, en kısa sürede bir çözüme bağlamalıydım. Sarı zarfı koltuğumun altına sıkıştırıp hemen çıktım. Koridorlarda bir arı kovanının hummalı uğultusunu andıran tedirgin bir öğle sessizliği hüküm sürüyordu. Görünürde kimsecikler yoktu, ama şu anda herkesin kapalı kapılar ardında harıl harıl çalışmakta olduğunu biliyordum. Ben de elimdeki bu dosyadan kurtulup bir an önce işimin başına dönmeliydim. Loş koridorlar boyunca sessiz ama hızlı adımlarla kapı numaralarına bakarak ilerledim. Aradığım odayı bulmam çok zor olmadı. İçeri girmeden önce kapının önünde son bir duraksama geçirdim. Mesai bitiminden sonra gelmem daha mı doğru olurdu acaba? Adaşımı gereksiz yere mi rahatsız etmiş olacaktım? Belki de tümüyle önemsiz bir mesele yüzünden onu işinden alıkoyduğum için bana kızacak mıydı? Ama bu riski göze almalıydım. Ayrıca, okuduklarımdan çıkarabildiğim kadarıyla, önemli bir dosyaydı bu ve işin sürüncemede kalmasına, dahası belki de büsbütün çıkmaza girmesine neden olabilecek bir yanılgıyı düzeltmek uğruna, beş on dakikasını feda edilebilirdi.

Bu son düşünce, cesaretimi ve kararlılığımı pekiştirdi. Kapıyı vurup girdim. Oda karanlıktı ve içeride kimse yoktu. Öğle paydosu zamanı olduğunu anımsadım. Adaşım öğle yemeği için dışarı çıkmayı yeğliyordu demek ki. Ya da belki tuvalete gitmişti, az sonra geri dönecekti. Oturup onun gelmesini beklemeye karar verdim. El yordamıyla masa lambasının düğmesini bulup çevirdim. Oda, masa lambasının donuk ışıltısıyla hafifçe aydınlandı. Etrafa şöyle bir göz gezdirince, burasının boyutları ve mobilyasıyla benim odama çok benzeyen bir oda olduğunun farkına vardım. Tıpkı benim odam gibi yüksek tavanlı, ufak, penceresiz bir odaydı bu. Şirket'teki bütün odalarda hissedilen o dingin durağanlık burada da vardı. Masanın üzerine yayılmış açık dosyalar ve hokkanın yanında duran yazı ucu, oda sahibinin çok kısa bir süre, belki de birkaç dakika öncesine dek burada olduğunu ve apar topar çıktığını gösteriyordu. Masanın arkasındaki duvarda çerçevelenmiş bir belge asılıydı. Bir diploma, sertifika ya da başarı belgesi olmalıydı bu. Belgenin ortasında kocaman süslü püslü harflerle yazılmış kendi adımı okuyabiliyordum.

İcazetname
İşbu icazetname
ULUBAT'a (Ulûm-i Bâtıniyye) vukufunu tevsik maksadiyle
yedinci (7.) derece, yedinci (7.) kademeden
memur Naim İsrafil Xeno'*ya tevdi edilmiştir.*
Hayırlar ola.

Demek ki adaşım, Şirket'in memurlar için açtığı geliştirme kurslarına katılıyordu. Bu kurslara katılmayı ben de çok istemiş, ama henüz zaman bulamamıştım. Oysa iyi bir memurun kendisini sürekli geliştirmesi gerektiğini biliyordum. Adaşımın görev bilinci ve çalışkanlığı karşısında utandım ve ilk açılacak kursa katılmaya karar verdim. Sonra gözüme duvardaki altıgen ardeko saat ilişti. Akrep ve yelkovan, sararmış kadranın üzerinde hiç ilerlemiyor gibiydiler. Daha dikkatli bakınca, saatin gerçekten de on ikiye beş kala durmuş olduğunu anladım. O sırada birdenbire kapı açıldı ve biri bir deri bir kemik, ötekisi

ise olağanüstü şişmanlıkta iki posta ulağı hışım gibi içeri daldı. Bu tuhaf ikiliye daha önce de rastlamış olduğumu anımsıyordum. Anlaşıldığı kadarıyla, hep birlikte dolaşıyorlardı. Ulaklar beni hiç görmemişçesine önümden geçip aceleyle dosya dolabına yöneldiler. Şişman olanı, pantalonunun yan cebine zorlukla soktuğu tombul eliyle, eski ve paslı bir anahtar destesi çıkarıp dolabı açtı. Dolap açılır açılmaz, ulaklar çekmecelerdeki dosyaları yanlarında getirmiş oldukları büyük bir çuvala tıkıştırmaya başladılar. Bu hamarat çalışmalarını bir süre sessizce izledikten sonra, yanlarına yaklaşıp onları selamladım. Başlarını işlerinden kaldırmaksızın, anlaşılmaz bir iki homurtuyla karşılık verdiler selamıma.

"Merakımı hoş görün," dedim nazikçe, "Ama bu dosyaları niçin çuvala doldurduğunuzu öğrenebilir miyim acaba?"

"Bu dosyaları, efendim, arşive taşımakla, efendim, görevliyiz, efendim," diye yanıtladı zayıf olanı sorumu.

"Arşive mi? Peki ama niye? Bu odada çalışan memura ne oldu? Niçin boşaltılıyor odası? O artık burada çalışmıyor mu?"

Ne var ki bu sorularıma yanıt alamadım. Ulaklar işlerine öylesine dalmışlardı ki, benim söylediklerimi duymak şöyle dursun, orada olduğumu bile unutmuşlardı sanki. Dolaptaki dosyalar bitince, aynı gözü dönmüş telaşla masaya saldırdılar ve göz açıp kapayana dek çekmecelerin içindekiler dahil ne var ne yok herşeyi çuvala doldurdular. Ne bir kâğıt parçası ne de herhangi bir yazı gereci kalmıştı geride. İşlerini bitirir bitirmez, çuvalı sırtlayıp odadan fırladılar ve durmaları için arkalarından bağırmama aldırmaksızın, o koca çuvalı birbirlerinin ellerinden kaparak, koridorun loşluğunda koşa koşa gözden yokoldular. Orada, kapının eşiğinde arkalarından bakakalmıştım. Nedeni hakkında en ufak bir fikrim bile yoktu, ama öyle görünüyordu ki, adaşım artık burada çalışmayacaktı. Acaba çalışkanlığından ötürü terfi alarak daha üst kademede bir göreve mi atanmıştı? Yoksa, tam tersine, işten mi çıkarılmıştı? Ya da yalnızca bir *YATGEÇ (Yatay Geçiş)*, basit bir oda değişikliği miydi sözkonusu olan? Bilmiyordum, ama hemen öğrenmeli ve elimde kalan bu dosyayı ne yapmam gerektiğine bir an önce karar vermeliydim. Kapıyı çekip çıkmak üzereydim ki, tuhaf birşey çarptı gö-

zime: Masanın arkasındaki radyatörün altından bir sayfa sarkıyordu. Hemen gidip baktım. Herhalde radyatör mermerinin üzerine konmuş ve oradan da radyatörün arkasına kaymış, eski bir kitaptan koparıldığı anlaşılan on beş yirmi yapraklık bir cüzdü bu; ulakların gözünden kaçtığı için çuvala tıkılmaktan kurtulmuştu. Yırtmamaya özen göstererek sayfaları radyatörün arkasından çıkardım. Şöyle bir göz gezdirince, bunun bir tür ansiklopedi ya da sözlüğün son sayfaları olduğunu anladım. Kitabın başlangıç bölümleri yokolmuş, geriye yalnızca *X*, *Y* ve *Z* harflerindeki maddelerin bulunduğu bölüm kalmıştı. Arka kapak kopmuştu, ama en arka sayfada kitabın künyesinin yazılı olduğu bölüm her nasılsa hâlâ yerindeydi.

BİLANS (Bâtınî İlimler Ansiklupedisi).
Mufassal Ansiklupedik Lûgat
Müellifi: Gazzelizâde İskender Zükûrî Bey
İnşirah Matbaasında neşrolunmuşdur
1344 Teşrîn-i Sânî, Bâb-ı Alî

Bu ansiklopediye daha önce ne bir kütüphanede ne de bir sahafta rastlamıştım. Elimdeki dosyayla hiçbir ilgisi yoktu büyük olasılıkla; ama kimbilir, konuya ilişkin birtakım bilgiler içeriyor da olabilirdi. Öyle ya, ansiklopedi burada olduğuna göre, adaşım bu dosya üzerinde çalışırken, ondan da yararlanmıştı belki. Ayrıca *Gazzelizâde* adı da ilgimi çekmişti. Ansiklopediyi daha sonra incelemek üzere yanıma aldım ve odamın yolunu tuttum.

11

Xeno odasına döndüğünde, masasının üzerindeki dosya yığınlarının onun yokluğunda daha da yükselmiş olduğunu gördü. Ulaklar öğle paydosunda dağıtımı aksatmamak için vardiyayla çalışıyorlardı. Hemen masasının başına geçip amirine kendisiyle iş bitiminden önce elindeki bir dosyayla ilgili olarak görüşmeleri gerektiğini bildiren bir pusula yazdı ve bir zarfa koyup ağzını balmumuyla mühürledi. Üzerine kırmızı kalemle *ACABA* yazdığı zarfı, birkaç dakika sonra koltuğunun altında yeni dosyalarla odaya dalan ulağın eline tutuşturup, başka hiçbir işe bakmamasını, bu iletiyi bir an önce yerine ulaştırmasını sıkı sıkıya tembihledi. Bu ulağı daha önce görmemişti, ama ona güvenebileceğini biliyordu. Ulaklar görevlerine bağlı olurlardı. Gerçekten de bu güveni boşa çıkmadı. Masasının üzerinde cesaret kırıcı biçimde yükselen dosya yığınlarına henüz el atmış ve daha bir iki dosyaya ancak şöyle bir göz gezdirebilmişti ki, kapı hızla açıldı ve az önceki ulak elinde ufak bir zarfla geri geldi. Xeno zarfı alıp çocuğu savdı. Ona kalsa, böylesine hamaratça çalıştığı için ulağa teşekkür eder ve belki avucuna üç beş kuruş bile sıkıştırırdı; ama yönetmeliğe göre, hizmetleri karşılığında ulaklara değil bahşiş vermek, teşekkür etmek bile yasaktı. Ulaklar, görevlerini yerine getirdikleri için, Şirket'in ödediği aylık dışında herhangi bir karşılık beklememeliydiler; yoksa ileride önemli sorunlara yol açabilecek birtakım davranış bozuklukları ortaya çıkabilirdi. Xeno zarfı hemen açıp içindeki pusulayı okudu. Amirinin abartılı biçimde süslü el yazısıyla kaleme alınmış birkaç satırlık bir iletiydi bu.

Memur X
Mesajınızı aldım. Benimle acilen fikir teatisinde bulunmayı arzu ettiğinizi yazmışsınız. Şirket nizamnamesi mucibince, bunun sadece fevkalade hallerde müracaat edilen bir usul olduğu malumunuzdur, zannederim. Ümidim odur ki, bahsettiğiniz dosya bu nevî bir tedbiri icabettirecek ehemmiyette olsun. Bu akşam mesai nihayetinde birinci bodrum katındaki 999 nümerolu odada sizi bekleyeceğim. Gelirken yanınızda mezkûr dosyayı ve hat takımınızı getirmeyi unutmayın. Beraberce bir rapor kaleme alabiliriz. Amiriniz Y

Xeno duvardaki saate baktı; henüz ikiye geliyordu, amiriyle buluşmasına üç saatten fazla vardı. Bu sürede, o gün henüz dokunmaya zaman bulamadığı dosyalar üzerinde çalışabilirdi. İşleri savsaklamak, hangi nedenle olursa olsun, Şirket'te kesinlikle hoş karşılanmayan bir davranıştı. En üst düzeyden en alt düzeye dek kimse, işini yitirmeyi göze almaksızın, böyle sorumsuzca davranamazdı. Xeno işini seviyor ve yitirmek istemiyordu. Hemen çalışmaya koyuldu.

12

Mesai bitiminde, o gün gelen dosyaların çok azına bakabilmiştim. Buluşmadan sonra geri gelip o gece de geç saatlere dek çalışmam gerekecekti. Dosyayı, yazı gereçlerimi ve *İMECE*'yi çantama koyup odamdan çıktım ve asansörle aşağıya, birinci bodrum katına indim. 999 numaralı odanın nerede olduğunu bilmiyordum ve bütün endişem bu odayı aramakla vakit kaybedip buluşmaya geç kalmaktı. Şirket'teki bütün memurlar gibi amirim de son derece meşgul bir adam olmalıydı. 'Olmalıydı' diyorum, çünkü daha önce hiç yüz yüze gelmemiştik, sadece yazışmalardan tanıyorduk birbirimizi. Eğer onu bekletirsem, buna içerleyerek çekip gidebilir, ikinci bir buluşma istemimi de geri çevirebilirdi. Bu dosya karışıklığını bir çözüme bağlayamamak bir yana, sırf bu yüzden amirimle aram bile bozulabilirdi, ki bu da en son isteyeceğim şeydi tabii. Binanın bu bölgesinde daha önce hiç bulunmamıştım. Bitimsiz gibi görünen loş koridorlarda kendimi kan ter içinde oradan oraya atıyor, bir kapıdan ötekisine koşarak o zayıf ışıkta oda numaralarını okumaya çalışıyordum. Burasını iyi tanıyan, bana yardım edebilecek birilerine rastlamamam büyük bir şanssızlıktı. Bu dallanıp budaklanan koridorlar ve hepsi birbirine benzeyen kapılar arasında 999 numaralı odayı bulmam olanaksız görünüyordu. Kapı numaraları düzenli bir sıra izliyor olsaydı, bu denli zorlanmazdım kesinlikle. Ama ne yazık ki durum böyle değildi: 903'ten sonra 946, onun ardından 961 geliyor, ondan sonraki kapı numarası ise ne hikmetse 932 oluveriyordu. Belki belli bir düzen

vardı bu rastgele dizilişte, ama ben bu düzeni göremiyordum. Aslında hiç de şaşırtıcı değil bu: İlkokuldan beri matematik hep en zayıf dersim olmuştur. Sayıların yan yana gelerek oluşturdukları karmaşık yapı, içinden çıkılmaz bir labirenttir benim için. Bir ara nefeslenmek için duraklayıp saatime baktığımda, önceki gece durmuş olan saatimi daha sonra kurmadığımı anımsadım. Saatim hâlâ on ikiye beş kalayı gösteriyordu. Ama en az bir saattir bodrum katında dolaştığım düşünülürse, buluşmaya bir hayli geç kalmış olmalıydım. Bu bağışlanamaz bir hataydı. Amirim mutlaka beni beklememiş, küstahlığıma kızarak gitmişti. Bütün umutlarımı yitirmiş ve bir saattir koşuşturmaktan bitkin halde, olduğum yere öylece çökmüştüm ki, koridorun ilerisinde bir kapı açıldı birdenbire ve karanlık zemin, kapıdan yansıyan ışık dikdörtgeniyle aydınlandı. Bu parlaklığın içinde beliren ince uzun bir karaltı, ürkek bir tavırla etrafıma bakındıktan sonra, bana dönerek eliyle gelmemi işaret etti. Ayağa kalkıp kapıya doğru yürüdüm. Karşı karşıya durduğumuzda, bunun önceki gece *Lavirentos*'ta benim falıma baktıktan sonra birdenbire ortadan yokolan sarışın genç adam, esrarengiz Bay Z olduğunu anladım şaşkınlıkla. Bu kez giyimi oldukça farklıydı. Resmî bir davete gitmek üzere hazırlanmış gibiydi. Sırtında çok şık bir smokin, ellerinde ise beyaz eldivenler vardı. Saçlarını briyantinlemiş, gözlerine belli belirsiz makyaj yapmıştı. İlk önce ne yapacağımı bilemedim; sonra, içgüdüsel bir hareketle, tokalaşmak üzere elimi uzattım. Bay Z havada asılı kalan elimi görmezden geldi ve kenara çekilerek törensel bir edayla beni içeri buyur etti. Kapıdan girerken, üzerinde 999 rakamı kazılı olan oval pirinç levhanın, üst çivisinden kurtulup ters dönmüş olduğu ilişti gözüme.

13

Kapının açıldığı basık tavanlı, ancak tek kişinin geçebileceği denli dar koridorda birkaç kez sağa sola dönerek ilerledikten sonra, başka bir kapının önünde durdular. İlkinin tersine, enli kalaslardan yapılmış, boyasız, eski görünüşlü bir kapıydı bu. Sarışın adam cebinden çıkardığı paslı bir anahtarla kapıyı açtı. İçeri girdiler. Zemini beyaz mermer kaplı, kubbeli bir sofadaydılar şimdi. Duvarlardan birine boylu boyunca kırmızı kadife perdeler gerilmişti. Solda kemerli, alçak bir kapı boşluğu vardı. Duvarlardaki demir çubuklardan yağ kandillleri sarkıyordu. Kandillerin alevi, duvar sıvasını aşağıdan yukarıya doğru gitgide incelen bir is katmanıyla gölgelemişti. Sarışın adam kadife perdelerden birisini araladı. Telefon kabininden geniş olmayan bir hücre çıktı ortaya. İçerideki tahta oturağın üzerinde duran giysilerden, burada birisinin soyunmuş olduğu anlaşılıyordu. Adam anlaşılmaz bir homurtuyla perdeyi çekti ve yandaki hücreye yöneldi. Burada da benzer bir görüntüyle karşılaştılar. Ancak üçüncü denemede başarabildiler boş bir hücre bulmayı.

"Buyrun, sis burada soyunun," dedi sarışın adam, "Bes dakika isinde dısarda bulusalım."

Xeno, adamın dilindeki peltekliğin daha önce ayırdına varmamış oluşuna şaştı. Belki de önceki gece meyhanenin gürültüsü yüzünden seçememişti. Adam, Xeno'nun soru dolu bakışlarını görünce, dostça göz kırparak ekledi:

"Hamama gitmekten hoslanırsmıs, umarım."

Xeno ürperdi ve içgüdüsel bir devinimle pantalonunun ağını yokladı. Çocukluğunda annesi ve teyzeleriyle birlikte sık sık İskenderiye'deki kadınlar hamamına giderdi. *Hamam* dü-

şüncesi, Xeno'nun kafasında *kadın* imgesiyle birleşiyor ve onu anlatılması güç bir biçimde tedirgin ediyordu. Hamamda gördüğü natırların sarkık göğüsleri, yıllarca düşlerine girmiş, karabasanı olmuştu. Anneannesinin anlattığı masallardaki devanalarına benzetirdi Xeno bu iriyarı kadınları ve geceyarısı herkes uyurken gizlice odasına gelip onu boğacakları düşüncesiyle titrerdi. Bu yüzden kaç kez yatağını ıslatmış ve annesinden azar işitmişti. Yatak ıslatma alışkanlığı, anne babasının ölümünden sonra, öksüzler yurdunda da sürmüştü. Yurtta özel duş ya da banyo kabinleri yoktu. Her pazar gözetmenler eşliğinde öteki çocuklarla birlikte yurdun hamamına gidip yıkanması gerekirdi. Pazartesi sabahları uyandığında, şiltesinde o uğursuz ıslaklığı görmek, onu çıldırtırdı. Yurtta yatağını ıslatmanın karşılığı, evde olduğu gibi yalnızca azar işitmek değil, gözetmenden dayak yemek ve öteki çocukların bitmez tükenmez alaylarına hedef olmaktı. Uyurken yatağını ıslatmamak için, kimi kez tüm pazar gecesini gözünü kırpmadan geçirdiği olurdu. Gece boyunca yatağında bir sağa bir sola döner, her on on beş dakikada bir işemek için kalkardı. Yurdun tuvaletleri geceleyin kilitlendiğinden, yatmadan önce yatağının altına sakladığı boş bir süt şişesine yapardı çişini. Belki de bu nedenle, öksüzler yurdundan ayrıldıktan sonra bir daha hamama ayak basmamış ve süt içmemişti. Ancak şu anda, ona yapılan öneriyi kişisel korkularını neden göstererek geri çevirmesi, iş ciddiyetiyle bağdaşmayacaktı. Üstelik önemli bir iş görüşmesine geç kalmıştı ve kendini bağışlatması gerekiyordu. Kafasındaki tedirgin edici anıları bastırmaya çalışarak, sarışın adamın ona gösterdiği hücreye girdi. Çıkarıp özenle katladığı giysilerini, tahta sıranın üzerine yerleştirdi. Orada bulduğu büyükçe bir peştemalı beline sarıp yerde duran bir çift nalını ayağına geçirdi. Ayaklarını üşütmekten korktuğu için çoraplarını çıkarmamıştı. Perdeyi aralayıp koltuğunun altında çantası ve başında fötr şapkasıyla dışarı çıktığında, sarışın adam onu bekliyordu. Xeno'nun tersine, soyunmamış, yalnızca ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarıp bir çift sedef kakma nalın giymekle yetinmişti. Adamın ayak tırnaklarının kıpkırmızı ojeli olduğunu gördü Xeno. Ancak onu asıl yadırgatan, adamın yüzüne beyaz bir ameliyat maskesi tak-

mış oluşuydu. Maskenin üzerinden görülen sürmeli gözleri, daha da belirginleşmişti. Xeno adamın su buharına alerjisi olabileceğini, bu yüzden maske kullandığını düşündü. Birlikte mermer holün dibindeki kemerli kapıdan geçip hamama girdiler. İçerisi oldukça sıcaktı ve buhardan göz gözü görmüyordu; öyle ki, birkaç adım ötelerindeki göbek taşı bile neredeyse seçilemeyecekti. Aynı anda yüzlerce musluktan akan suyun tekdüze şırıltısı, hamamın yer yer küflenmiş, yosun tutmuş, sıvası çatlamış, yukarıdan aşağıya suların süzüldüğü sarımsı duvarlarında yankılanarak bin parçaya bölünüyor, çoğalarak sanki bir çağlayan uğultusu gibi üzerlerine iniyordu. Bu uğultunun arasında bakır hamam taslarının kurnaları dolduran suya girerken çıkardığı tuhaf cumplamaları, yüzlerce çift nalın ökçesinin mermer zemin üzerindeki şen tıkırtısını, yıkanan insanların birbirleriyle fısıldaşmalarını, konuşmalarını, gülüşmelerini, kimi kez kalın ve boğuk bir sesle haykırarak şakalaşmalarını duyar gibi oluyordu Xeno; ama her yanı yoğun bir sis gibi kaplayan buhar, onları görmesini engelliyordu. Birdenbire, belinde rengi atmış yeşil bir peştemal, eğri büğrü romatizmalı ayaklarında topukları aşınmış hela takunyaları ve başında buruşuk kasketiyle yaşlı gece bekçisi ortaya çıktı az ötelerinde ve onların ayırdına varmaksızın, önlerinden geçip gitti. Xeno onun ardından seslenmesinin doğru olup olmayacağını düşünürken, sarışın adam duvardaki basık bir kapıyı göstererek geldiklerini söyledi. İçeri geçtiler. Hamamın halvet odalarından birindeydiler. İkişer adım eninde ve boyunda, ama bu darlıkla orantısız biçimde yüksek tavanlı, bütün çeperleri taş bir odacıktı bu. Sıcaklık burada dışarıya göre daha da artmış, dayanılmaz olmuştu. Hücrenin en dibindeki taş sekide oturmakta olan olağanüstü şişmanlıkta bir adam, başını kaldırıp gelenlere uykulu gözlerle baktı. Aşırı sıcak nedeniyle, soluk almakta güçlük çektiği anlaşılıyordu. Belindeki Şirket armalı, büyük boy, yeşil peştemal güçlükle kavuşmuş, sol bacağı ve kalçasının bir bölümü açıkta kalmıştı. İri kafasının üzerindeki vişneçürüğü fes, yerini yadırgamış bir biblo denli eğreti duruyordu. Bacaklarının arasındaki yılan motifli abanoz bastona iki eliyle birden abanmıştı ve hatim indiren bir hafız gibi hafifçe ileri geri sallanıyordu. Fesini çıkarıp, dal-

galı kumral saçlarının arasındaki iri ter damlalarını avucuyla sildikten sonra, gözlerini yeniden Xeno'ya dikti. Xeno, adamın el ve ayak tırnaklarına kına yakmış olduğunun ayırdına vardı ve bu boncuk gibi pırıl pırıl, simsiyah, ufacık gözbebeklerini daha önce nerede görmüş olabileceğini sordu kendi kendisine.

"Buyrun, buyrun, memur X!" dedi şişman adam, küçük ve tombul eliyle Xeno'ya yanında yer göstererek, "Artık gelmeyeceğinizi düşünmeye başlamıştım. Randevularınıza sadık olmayı öğrenmelisiniz. Amiriniz olarak size tavsiyem, saatinizi beş on dakika ileri ayarlamanız. Şaşırmayın, gayet etkili bir usuldür bu. Gideceğiniz yere geç kalmazsınız böylece."

Genizden gelen, tiz bir sesi vardı. Uykudan yeni kalkmış gibi, ağır ağır, inişsiz çıkışsız, tekdüze bir vurgulamayla konuşuyordu. Sarışın adamı alışkın bir el devinimiyle savdı. Adam, eldivenli ellerini göğsünün üzerinde kavuşturup öne eğildi ve geri geri yürüyerek hücreden çıktı. Şişman adam, başında şapkası ve kucağında sımsıkı tuttuğu çantasıyla kendisine gösterilen yere ilişmiş olan Xeno'ya döndü.

"Bana yolladığınız ayrıntılı raporları ilgiyle okuyorum, hani şu bir türlü içinden çıkamadığınız dosya meselesi... Henüz tetkik aşamasında olduğunuz bir dosya hakkında niçin görüşmek istediğinizi pek anlayamadım doğrusu. Yapmanız icabeden, sizin de gayet iyi bildiğiniz gibi, çalışmanızı tamamladıktan sonra, dosyayı bana göndermektir."

"İşte zaten sorun da bu ya," diye atıldı Xeno, "O dosyadan sorumlu olan ben değilim. Başka bir memurun üzerinde çalıştığı ya da çalışıyor olması gereken ve büyük olasılıkla bir yanlışlık sonucu benim elime geçen bir dosya bu."

Daha sözcükler ağzından çıkarken, amiri Bay Y'nin onu adaşıyla karıştırıyor olabileceği geçti Xeno'nun aklından. O yalnızca kısa bir pusula göndermişti amirine; ayrıntılı bir rapor yazmak şöyle dursun, o dosyanın içeriğinden kimseye söz etmemişti. Kaldı ki, bu olanaksızdı; kendisinin de bu konuda en ufak bir bilgisi yoktu, dosyayı doğru dürüst okuyacak zamanı olmamıştı çünkü.

"Bakın, o dosya daha dün sabah elime geçti," dedi olası bir karışıklığı önleme kaygısıyla, "Benim adıma yazılı bir zarf için-

de gönderilmiş. Ama X benim gerçek adım değil, yalnızca kod adım ve ben bu dosyanın gerçek adı X olan memura gönderildiğinden eminim. İşin garibi, bugün öğle paydosunda dosyayı kendisine teslim etmek için bu meslektaşımın bürosuna uğradım, ama yerinde bulamadım. Sonra iki ulak gelip dosya dolabını boşalttılar, masasının üzerindeki hokka ve kalemlere varana dek herşeyi toplayıp bir çuvala doldurdular. Bilmiyorum, başka bir göreve atanmış olabilir mi acaba?"

Bay Y alaycı bir ifadeyle Xeno'nun yüzüne baktı.

"Duymadınız mı yani?"

"Neyi?" dedi Xeno şaşkınlıkla.

"Adaşınızın emekliye ayrıldığını tabii. Dün sabah emekliye ayrıldı."

"Ama bu olanaksız! Hiçbir memur üzerinde çalıştığı işi tamamlamadan emekliye ayrılamaz; yönetmeliğe aykırıdır bu. Üstelik adaşımın benimle yaşıt olduğunu duymuştum, ki bu da bir memurun emekliye ayrılması için çok erken bir yaş. Mutlaka bir yanlışlık olmalı. Hangi nedenle emekliye ayrıldığını biliyor musunuz?"

Bay Y kurnanın yanındaki mermer sabunluktan aldığı iri bir sabunu yavaş devinimlerle bebek poposu denli pembe, tombul ve yumuşak göğüslerine sürerken, "Vefat nedeniyle," dedi kuru bir sesle.

Xeno afalladı. Adaşını tanımamasına karşın, birden gelen bu ölüm haberiyle oldukça sarsılmıştı. Buna bir anlam veremiyordu. Bay Y sırtını keselemesi için ona arkasını döndü. Xeno hâlâ kucağında sıkı sıkı tuttuğu çantasını sekinin üzerine koyup kendisine uzatılan keseyle sabunu aldı ve adamın iri et benleriyle kaplı, geniş ve kabarık sırtını keselemeye başladı.

"Adaşım öldüğü için onun üzerinde çalıştığı dosyayı bana veriyorlar," diye mırıldandı kendi kendine, "Onun görevini benim üstlenmemi istiyorlar. Bir yanlışlık sözkonusu değil demek ki..."

"Şirket'in işlerinde bu tür basit hatalara yer yoktur," diye sertçe Xeno'nun sözünü kesti Bay Y, "Şimdi, dosya yanınızdaysa, bir göz atmak istiyorum."

"Gayet tabii, derhal," dedi Xeno ve kâğıtları ıslatmamak için ellerini belindeki peştemala aceleyle kuruladıktan sonra, çantasındaki dosyayı çıkarıp Bay Y'ye uzattı. Bay Y dosyanın bağcıklarını çözüp kapağı sert bir hareketle açtı ve içindeki belgelere ciddî bir tavırla göz gezdirmeye başladı. Havadaki buharın değdiği kâğıtlar, hemen nemlenip yumuşuyor, üzerlerindeki mürekkep dağılıp akıyor, yazı okunmaz duruma geliyordu. Xeno, amirine karşı kabalık edebileceği kaygısıyla, onu uyarmayı göze alamıyordu bir türlü. Bay Y okuduğu belgeleri dalgın bir tavırla kurnanın kenarına bırakıyor, taşan suyun akıntısına kapılan sayfalar yere düşerek Xeno'nun yakalamasına olanak kalmadan halvet hücresinin eşiğini aşıp dışarı sürükleniyorlar, hamamı kaplayan kalın buhar katmanının içinde gözden yitip gidiyorlardı. Ne yapacağını şaşırmış bir durumda, hiç olmazsa bir iki sayfayı kurtarabilmek umuduyla, daracık hücrenin içinde oradan oraya atıyordu kendisini Xeno. Bay Y ise, hiç istifini bozmaksızın, ciddî bir tavırla okumasını sürdürüyor, arada sırada bilgiççe başını sallıyor, yakaladığı düşük bir tümcenin ya da yanlış seçilmiş bir sözcüğün üzerinde durarak kullanılan dili titizlikle eleştiriyor, yazım ve dilbilgisi kurallarının incelikleri konusunda uzun uzadıya söylev veriyordu. Sonuncu sayfa da Bay Y'nin tombul parmaklarının arasından kayıp suyun akıntısına kapılarak gözden yokolduğunda, Xeno'nun elinde büyük bölümü ıslanmış, eriyip kopmuş, üzerlerindeki yazılar neredeyse tümüyle okunmaz duruma gelmiş birkaç belgeden başka birşey kalmamıştı. Zimmetindeki evrakı kayıp ve tahrip ettiği savıyla kendisi hakkında soruşturma açıldığını, *DİSKO*'da *(Disiplin Komisyonu)* ecel terleri döktüğünü görür gibi oluyordu Xeno.

"Etkileyici, hakikaten de fevkalade etkileyici," dedi Bay Y hoşnut bir ifadeyle, "Belli ki üzerinde çok çalışılmış, iyi hazırlanmış, kapsamlı bir dosya. Memur X, sözü uzatmayacağım: Bu dosyayı sizin üstlenmenizi istiyorum. Adaşınızın emeklilik dolayısıyla yarıda bırakmış olduğu bu önemli araştırmayı en kısa zamanda tatminkâr bir sonuca bağlayacağınızdan zerrece kuşkum yok. Hiç vakit kaybetmeksizin, hemen işe koyulun. Şirket arşivinden istediğiniz gibi yaralanabilirsiniz. Her yeni

bulgudan beni anında haberdar edeceksiniz. Kendi başınıza karar almaya kalkışmayın sakın! Unutmayın ki, bu bir takım çalışması. Siz ve ben, ikimiz, bir ekibiz, ve inanıyorum ki, uyum içinde çalıştığımız takdirde, üstesinden gelemeyeceğimiz sorun yoktur. Hadi, daha ne bekliyorsunuz, gidin artık! Gidin ve tetkiklerinize hemen başlayın. Size güvenim tamdır, memur X."

14

Elimde kalan son birkaç sayfayı çantama tıkıştırdım ve iyi akşamlar dileyip çıktım. Oldukça heyecanlıydım: Amirimle ilk kez yüz yüze görüşmüş, üstelik özel bir görev almıştım. Benim gibi basit bir memur için büyük bir onurdu bu. Öte yandan, yüklendiğim sorumluluğun da aynı ölçüde ağır olduğunu biliyordum. Bu görevin üstesinden gelip bana gösterilen güveni boşa çıkarmamayı başarabilecek miydim? Çelişkili bir ruh hali içindeydim: Bir yandan göğsüm kabarıyor, bir yandan da kaygılanıyordum. Adaşım memur X nasıl ölmüştü acaba? Bir kaza ya da amansız bir hastalık sonucunda mı? Öyle ya, genç bir insanın böyle birdenbire ölüvermesi olağan değildi. Bay Y yanılıyor olamaz mıydı? Memur X'i belki de bir başkasıyla karıştırıyordu. Şirket'teki memurların birbirleriyle pek seyrek yüz yüze görüştükleri gözönüne alınırsa, doğaldı böyle bir yanılgı. Kimbilir belki de memur X hâlâ yaşıyordu. Kafam karışmıştı. Seksek oynayan bir çocuk gibi, yerdeki su birikintilerine basmamaya çalışarak yürüyordum. Hamamdaki devingenlik durulmuştu. Artık musluklardan şarıl şarıl sular akmıyordu. Buharın büyük bölümü dağılmış, hamamda yıkanan kimse kalmamış, ortalık sessizleşmişti. Arada sırada bir musluktan dolu bir kurnaya damlayan suyun duru sesi duyuluyordu. Soyunma kabinlerinin bulunduğu taşlığa geldiğimde, bütün perdelerin ardına dek açılmış ve kabinlerin boş olduğunu gördüm. Unutulmuş birkaç eşya dışında (bir plastik tarak, mor bir boyunbağı, kolasız bir gömlek yakası, çatlak bir sabun kutusu,

topuğu erimiş bir çorap teki, vesaire...) ortada hiçbir şey kalmamıştı. Sarışın mihmandarım da görünürlerde yoktu. Soyunmuş olduğum kabini buldum. Eşyalarım koyduğum yerde duruyordu. Aceleyle üstümü değişip hamamdan çıktım ve bodrum katının loş koridorlarını aşıp kendimi merdivenlere attım. Hamamdan en sonunda kurtulabildiğime seviniyordum. Ne var ki ön kapıya geldiğimde kötü bir sürpriz bekliyordu beni: Kapı bu gece de kilitliydi, arka taraftaki servis kapısından çıkmam gerekecekti yine. Oysa yarı yarıya uykusuz geçirdiğim önceki gece, iki gündür dur durak bilmeden oradan oraya koşuşturuyor oluşum ve nihayet halvetin boğucu sıcağı, beni iyice yormuştu. Arka kapıya ulaşmak için katetmem gereken yol, feri sönmüş ampullerin ölgün ışığında el yordamıyla geçilecek o uzun ve dolambaçlı koridorlar, geniş holler, açılıp kapanacak sayısız kapı gözümde büyüyordu. Kendimi öylesine bitkin hissediyordum ki, hemen oracığa, olduğum yere çöküp uykuya dalıvermek geçiyordu içimden. Üstelik karnım da acıkmıştı. Önceki geceden beri ağzıma tek lokma koymadığım için midem kazınıyor ve bu da bana garip bir uyuşukluk veriyordu. Aklıma bu geceyi de yukarıda, odamda geçirmek geldi. Yönetmeliklere aykırıydı bu, ama zaten bir önceki geceyi de binada geçirmemiş miydim? Koltuğum rahattı, içine gömülüp uyuyabilirdim. Böylece ertesi sabah işe yetişmek için saat 6'da sıcak yatağımdan kalkıp yağmurlu güz ayazına çıkmam gerekmezdi. Fazladan bir iki saat uyumuş olurdum üstelik. Ayrıca masamın çekmecelerinde içimi bastırabileceğim birkaç galeta olduğunu da anımsıyordum. Odama çıkmak için asansörlerin bulunduğu tarafa yöneldiğim sırada, arkamdan gelen bir ayak sesiyle irkildim. Hol titrek bir ışıkla hafifçe aydınlanmıştı. Arkamı döndüğümde, elindeki küçük bir şamdana dikili yarısı erimiş güdük bir mumla yaşlı gece bekçisi karşımda duruyordu. Yüzünde sanki beni daha önce hiç görmemiş gibi kayıtsız ve yabancı bir ifade vardı.

"Mesai bitip herkes evine gideli çok oldu, Küçükbey," dedi, "Siz burada ne arıyorsunuz?"

Beni azarlamak ister gibi bir hali yoktu, amacının yalnızca bana yardım etmek olduğu anlaşılıyordu.

"Amirim tarafından çok önemli bir dosya üzerinde çalışmakla görevlendirildim ve bunun için fazla mesaiye kalmam gerekti," diye yanıtladım sorusunu, "Arşivdeki sicil kayıtlarını incelemem gerekiyor."

"Sicil kayıtları, öyle mi? Uğraşacak başka işiniz yok mu sizin, kuzum? Her ne hal ise, siz bilirsiniz, mesuliyet tamamiyle size ait. Beni takip edin, sizi *SİKİŞ*'e (*Sicil Kayıt İşleri)* götüreyim. İstediğiniz malumatı edinirsiniz oradan."

Durumu kurtaracak bir bahane ileri sürerken, bu karşılığı almayı pek ummamıştım doğrusu, ama artık geri dönemezdim. Ayrıca böylesi daha da iyiydi belki. Bir süre daha aç ve uykusuz kalacaktım, ama elimdeki araştırmayı sonuca bağlamak yolunda önemli bir adım atmış olacaktım hiç olmazsa. Birlikte asansöre bindik. Ne aradığımı tam olarak bilemiyordum, ama bir yerlerden başlamam gerekiyordu. Sicil kayıtlarında, başka bilgilerin yanısıra, her memurun üzerinde çalıştığı dosyalar da belirtilirdi. Adaşımın sicil kaydını bularak, önceki gün iki posta ulağının onun odasında bir çuvala doldurup arşive götürdüklerini gördüğüm dosyalara ulaşabilirdim belki. Asansörden indiğimizde, yüksek tavanlı ve loş, bütün duvarları kat kat dosya raflarıyla kaplı, çok büyük bir mekândaydık. Daha önce buraya hiç gelmemiştim. Yazışmaların yoğunluğundan, *KUMAR*'ın *(Kısmî ve Umumî Arşiv)* çok büyük olması gerektiği sonucunu çıkarmıştım gerçi; ama burası benim tahminlerimin çok ötesinde, inanılmaz büyüklükte bir yerdi. Kitap raflarının arasındaki dar koridorlarda bir sağa bir sola kıvrılarak ilerledik. Ayak seslerimiz, arşivin loş ıssızlığında kuru ve yankısız bir takırtıyla sönüyordu. Önümsıra yürüyen gece bekçisinin parmak uçlarına bastığını fark ettim ve kendi adımlarımın sesinden ürküntüye kapılarak ben de uydum ona. Nihayet açıklık bir alana geldiğimizde, gece bekçisi bana yüzlerce küçük çekmecesi olan bir dolap göstererek sicil kayıtlarının burada tutulduğunu söyledi. Adaşımın sicil kaydını bulup hangi dosyaların üzerinde çalıştığını öğrenebilirdim şimdi. Ne var ki pek kolay olmayacaktı bu: Çekmecelerin üzerinde hiçbir yazı ya da işaret yoktu ve öyle anlaşılıyordu ki, kartlar alfabetik sırayla düzenlenmemiş, karman çorman istif edilmişti. Gözüme kestirdiğim bir çekmeceyi

açtım ve içinden rastgele bir kart çektim. Şaşkınlıktan bir çığlık atmamak için zor tuttum kendimi; elimdeki kartın üzerinde adaşımla benim ortak adımız yazılıydı: *Xeno!* Gözlerime inanamıyordum. Buradaki binlerce kartın içinden bu kartı nasıl bir defada buluvermiştim? Kartı okuyunca şaşkınlığım daha da arttı. Kartta memur Xeno'nun 35 yıllık hizmetin ardından 1905'te yaş haddinden emekli olduğu ve üzerinde çalıştığı dosyaların 50 yıl arşivde saklandıktan sonra, 1955'teki sayım ve yeniden düzenleme sırasında süre aşımı nedeniyle yakılarak yokedildiği yazıyordu. Ne anlama geliyordu bütün bunlar? Birdenbire kafamda bir şimşek çaktı. Belki de Şirket artık hayatta olmayan eski memurların arşivdeki kimlik belgelerini, şu anda çalışmakta olan yeni memurlara veriyordu. Acaba bu yalnızca bir yanlışlık ya da rastlantı mıydı, yoksa henüz bilmediğim bir nedenle yeğlenen bir uygulama mı? Aklıma gelen bu olasılığın doğruluğunu araştırmak için bütün kartları elden geçirmeye karar verdim. Ne var ki elime aldığım her kartla birlikte şaşkınlığın biraz daha artıyordu. Kendimi durduramıyordum artık. Bütün çekmeceleri hoyratça yerlerinden çekip çıkarıyor, dağılmalarına aldırmaksızın kartları hızla tarıyor, kimisini elime alıp daha yakından bakıyor, defalarca okuyor, dokunuyor, kokluyor, havaya savuruyor, sonra aynı şaşkınlık ve ürküntüyle başka çekmecelere, başka kartlara el atıyordum. Bu çılgınlık nöbeti ne kadar sürdü, bilemiyorum: Bir, belki iki saat boyunca sicil kayıt fişlerini taramış olmalıyım. İşimi bitirdiğimde, daha doğrusu bu başı sonu belirsiz didinmeden bitkin düşüp durmak zorunda kaldığımda, bütün çevrem çekmecelerden saçılan kartlarla kaplanmıştı ve ben bu darmadağın kâğıt ülkesinin ortasında tahtından indirilmiş bir kral gibi süklüm püklüm oturuyordum. Bir türlü inanamıyordum, ama yadsınamaz biçimde karşımdaydı gerçek. Çekmeceleri dolduran binlerce kartın üzerinde aynı iki ad okunuyordu yalnızca: *Xeno* ve *Yunus* -benim kod adım ve gerçek adım.

15

Sürekli yanıp sönen küçük bir kırmızı ışık anımsıyorum. Bağrışmalar, ağlaşmalar, korku ve telaş içinde oraya buraya koşuşturan insanlar... Annem beni kucağında sıkı sıkı tutuyor. Az önce apar topar yataktan kaldırıldığım için hâlâ uykulu ve şaşkınım. Babam süvariyle konuşuyor. Hararetle birşey tartışıyorlar. "Büyük uğursuzluk... Tanrının gazabı... İlahlar kurban istiyor olmalı..." gibi birkaç söz çalınıyor kulağıma. Babam karşı çıkıyor, ama bunun kaptanın kesin emri olduğunu söyleyerek kestirip atıyor sarı benizli süvari ve telaşlı adımlarla uzaklaşıyor. Babam yanımıza geliyor. Annemle bakışıyorlar. Babamın yüzünde sıkıntılı bir ifade var. "Kabul etmek zorundayız," diyor, "Geminin fırtınaya uzun süre dayanamayacağı kesin." "Bunun ne anlama geldiğini biliyorsun, değil mi?" diyor annem. Babam başını üzüntüyle sallıyor. Sonra ikisi de karanlık bakışlarını yüzüme dikiyorlar. Ben bir şey yapmadım ki, diye bağırmak istiyorum, bütün bunlar benim suçum değil, değil, değil!... Ama sesim çıkmıyor, boğazıma takılıp kalıyor sözcükler. Bu arada tayfalar ambardaki bütün eşyaları çıkarıp güvertenin ortasına yığmışlar. Neler yok ki! Koca koca denkler, balyalar, sandıklar, kutular, bavullar, mobilyalar, dolaplar, duvar saatleri, yaldız çerçeveli aynalar, hatta bütün bu eşyaların arasında parlak sağrılı, yağız bir kısrak gibi duran koskoca bir kuyruklu piyano. Kaptan köprüsünün önündeki korunaklı sahanlığa dizilmiş öteki yolcularla birlikte, olacakları izliyoruz. Süvarinin emriyle, tayfalar harekete geçiyor. İlk önce en büyük, en ağır parçalar gidiyor denize. Tayfaların o kocaman kuyruklu piyanoyu, dev bir tabut gibi dört başından tutup kaldırdıklarını ve binbir

güçlükle güverteden aşağıya attıklarını anımsıyorum. Piyanonun sahibi olduğunu sandığım genç bir adam, azgın dalgalar sevgili piyanosunu yutarken, gözyaşlarını güç tutuyor. Daha ufak parçalara geliyor sonra sıra. Valizler, çantalar, şapka kutuları, birbiri ardına hepsi gidiyor. Dalgalarla birlikte inip kalkan rengârenk bir mozaik oluşuyor denizin üzerinde. Sonra birdenbire tayfalardan birinin elinde en sevdiğim oyuncağım olan tahta yunusu görüyorum. Babamın bana dördüncü yaşgünümde armağan ettiği, üzerine binince ileri geri sallanan büyük bir oyuncak bu. Tayfanın yunusu denize atmak üzere olduğunu görünce, bir anda çılgına dönüyorum. Bir hamlede annemin elinden kurtulup güverteye atılıyorum ve koşup yunusuma bir ucundan yapışıyorum. Tayfa yunusu benim elimden kurtarmak için çekiştiriyor, ben ise öfkeli tekmeler ve yumruklara karşılık veriyorum ona. Tayfanın yardımına koşan süvari, beni belimden tutup kaldırıyor. Babam yetişip beni kucağına alıncaya dek, adamın yüzünü tırnaklarımla kan revan içinde bırakıyorum. Ben onların elinden kurtulmaya çalışırken, tayfa fırlatıp atıyor yunusu denize. Umarsız bakışlarla izliyorum yunusumun havada geniş bir yay çizerek denize düşüşünü. Yunus dalgaların arasında birkaç kez batıp çıkıyor. Bir an, gülümseyen yüzünde şakacı bir göz kırpış görür gibi oluyorum. Sonra, sanki tahtadan değil de kurşundan yapılmışçasına, burnu üzerine dikilip doğruca denizin dibini boyluyor. O an, etimden et koparılmışçasına, acı bir çığlık atıyorum. Babamla annem beni zaptetmekte güçlük çekiyorlar. Bir an sonra, herkesi yerinden sıçratan bir gümbürtüyle korkunç bir şimşek çakıyor, ardından da bıçakla kesilmiş gibi diniyor fırtına, deniz duruluyor, sütliman oluyor. Birkaç gün sonra İstanbul'a varana dek, gemideki herkes tuhaf tuhaf, sanki şeytan görmüş gibi, saygıyla karışık bir ürküntüyle bakıyor bana. Güvertede gezinirken, yolcuların beni gizli gizli gözetlediklerini ve arkamdan fısıldaştıklarını hissediyorum. Ama ne zaman göz göze gelsek, bakışlarını hemen kaçırıyorlar. Daha sonra da yıllarca kurtulamıyorum bu gözetleniyor olmak duygusundan. Birkaç kez *Yunus* sözcüğü çalınıyor kulağıma. Bu noktada, belleğimde bir kopukluk, bir bulanıklık var. Artık açıklıkla anımsayamıyorum, adım gerçekten *Yunus* muydu, yoksa annemle babam o günden sonra mı *Yunus* diye çağırmaya başladılar beni?

16

Bu beklenmedik gelişmenin, yapmakta olduğum araştırmanın gidişini önemli ölçüde etkileyeceğini düşünüyordum. Bu bilgiyi bir an önce amirime ulaştırmam gerekliydi. Hemen odama çıkıp en son bulguların ışığında olayı bir kez daha gözden geçirdim ve gözlemlerimi içeren ayrıntılı bir rapor kaleme aldım.

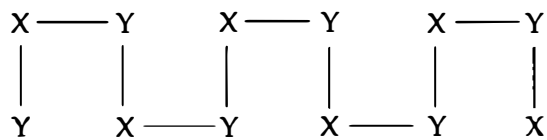
Dosya: UÇÖLÜM (Uykuda Çocuk Ölümleri)
Evrak No: 3175-2a
Mevzu: İsim Karışıklığı Meselesi
Mürsil: X, memur, 7. derece, 7. kademe
Mürselünileyh: Bay Y

Yukarıda adı geçen dosya üzerinde yaptığım en son incelemeler ve arşiv taramaları sonucunda, önemli olduğunu sandığım ve belki de araştırmanın yönünü tümüyle değiştirecek kimi belgelere ulaştım. Bilindiği gibi, sözkonusu dosya benim adıma yollanmış olmasına karşın, benim konuya ilişkin herhangi bir bilgim yoktu. Bu durum bende ilkin bu dosyanın belki de bana değil, başka bir meslektaşıma yollanmış olabileceği kuşkusu uyandırmıştı. Nitekim yaptığım en son araştırmalar bu kuşkumu büyük ölçüde doğrulamıştır. Ayrıntılı bir arşiv taraması sonucunda, Şirket'te çalışan memurların yalnızca iki kod adı altında toplandığını saptamış bulunmaktayım: Xeno ve Yunus. Bu basit gerçeğin daha ön-

ce nasıl olup da hiçkimsenin dikkatini çekmediğini anlamak için konuyu titizlikle irdeledim ve şu sonuca vardım: Bu iki ad, Şirket'in hiyerarşik yapısı içinde belli bir düzende yinelendiğinden, memurlar bu totolojinin farkına varmamaktadır. X ve Y harflerinin Xeno ve Yunus adlarını ve 1, 2 ve 3 No.lu memurların Şirket hiyerarşisinin herhangi bir kesitindeki üç memuru simgelediğini varsayarsak, sözkonusu düzen şöyledir:

	1. memur	*2. memur*	*3. memur*
gerçek ad	*X*	*Y*	*X*
kod adı	*Y*	*X*	*Y*
	ast	*memur*	*üst*

Yukarıdaki çizelgede görülebileceği gibi, 2 No.lu memur, Şirket'in kod adları için uyguladığı KİMDEĞİL'i bildiğinden, kendi gerçek adı olan Y'yi astı olan 1 No.lu memurda görmeyi yadırgamaz, çünkü bunun bir kod adı olduğunu düşünür. Öte yandan, üstü olan 3 No.lu memuru da X adıyla tanımaktadır, ki bunda da bir gariplik yoktur, çünkü kendisinin kod adı olan X, 3 No.lu memurun gerçek adı olabilir. Bu iki ögeli değişim düzeni, tıpkı bir domino oyunu gibi, Şirket geneline yayılacak biçimde genişletilebilir. (ba. aşağıdaki çizelge) Sicil kayıtları gözden geçirilmediği sürece, memurlardan hiçbirisi bu düzenin farkına varmaz.

Bu bilgilerin ışığında, sözkonusu dosyanın TEVHİD'deki (Tevziat Hizmetleri Dairesi) bir karışıklık sonucu benim elime geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Belki de şu anda benden daha deneyimli bir meslektaşımın üzerinde çalışıyor olması gereken bir dosyayı elimde tutarak mühim bir araştırmanın inkişafını, istemeyerek de olsa engellediğim endişesi içinde-

yim. Muhtemel bir muvaffakiyetsizliğimin zatıalinizi vazifemi ihmal ettiğim zannına sevk etmesi ihtimali bendenizi ziyadesiyle melale gark eylemektedir. Halbuki zatınızın da muhakkak malumu olduğu üzre, uzun senelerdir Şirket'e azamî sadakat, gayret ve meşakkatle hizmet vermekteyim. Binaenaleyh, bendenizin bu vazifeden affını rica eder, yok eğer vazifeye devamım arzu ediliyorsa, bunun yine tarafıma yazılı olarak tebliğini arzederim, efendim. Hürmetkâr kulunuz memur X.

Raporu bitirdiğimde sabah olmuştu. Odama uğrayan ilk posta ulağıyla, raporu amirim Bay Y'ye yolladım. Niyetim, yeni gelen dosyalara göz atmak ve günlük çalışmalarımı kaldığım yerden sürdürmekti. Ama birdenbire kendimi çok yorgun hissettim. Koşuşturma ve yürek çarpıntısı içinde geçen gece, beni bitkin düşürmüştü. İyice ağırlaşmış olan gözkapaklarımı açık tutmaya çalıştıysam da, bunu başaramadım ve ulak gittikten birkaç dakika sonra, koltuğumda uyuyakaldım.

17

Xeno yarı karanlık bir metro istasyonundaydı. Rayların üzerine saçılmış kopuk kitap sayfalarını toplayıp ceketinin ve pantalonunun ceplerine, gömleğinin içine, koynuna tıkıştırıyordu. Makina yağına bulanmış, ıslanmış, mürekkebi akmış, eprik, yırtık sayfalardı bunlar. Kenarlarındaki diş izlerinden, rayların arasında fink atan yoluk tüylü sıçanların sayfaları kemirmiş oldukları anlaşılıyordu. Bulduğu her sayfanın numarasına bakıyor ve sayfayı topladığı öteki sayfaların arasındaki doğru yerine koyuyordu.

"Kahrolasıca! Sonuncu sayfa yok ortalıkta! Kitabın sonuncu sayfasını bir türlü bulamıyorum!"

"Bu kadar sabırsız olmayın!" dedi en başından beri peronun kenarından ilgisiz bir uyuşuklukla onu izlemekte olan gece bekçisi, "Bulursunuz, mutlaka bulursunuz... Hem *son sayfa* dediğiniz nedir ki? Var mıdır *son sayfa* diye birşey? Her sayfanın ardından pekala bir diğeri gelebilir. Bir kitabın son sayfası zannettiğiniz, ola ki ilk sayfasıdır başka bir kitabın."

Gece bekçisinin haklı olabileceğini düşündü Xeno, ancak şimdi bu tür varsayımlarla zaman yitiremezdi.

"Son metronun geçtiğinden eminsiniz, değil mi?" dedi tünelin karanlık ağzına kaygıyla göz atarak, "Acele etmeliyim. Bu tünellerde korkunç bir hava akımı var. Sayfalar daha çok dağılıp yokolmadan toplamalıyım hepsini."

Gece bekçisi olumlayıcı biçimde başını salladı. Xeno rayların üzerinde savrulan sayfaların peşinden metro tüneline gir-

miş, perondaki floresanların donuk ışıltısından adım adım uzaklaşıyordu. Arada bir arkasını dönüp baktığında, başını bilgece sallamayı sürdürdüğünü görüyordu gitgide geride kalmakta olan gece bekçisinin. Çok geçmeden, beyaz porselen bir tabağın kenarında bir aşağı bir yukarı oynayıp duran kaygan bir zeytin tanesine dönüştü bu baş. Sonra tabak gitgide daha güçlü bir ışıltıyla parlamaya başladı. Zeytin tanesi bu güçlü ışıltının içinde iyice ufaldı, belirsizleşti, silinip gitti. Tünelin içi pes perdeden bir homurtuyla dolmuştu.

"Hey!" diye bağırdı Xeno, "Havalandırmanın ayarını bu kadar yükseltmenize gerek yok. Basıncı artırmaktan başka bir işe yaramıyor bu. Kulaklarım tıkanmaya başladı."

Bir yandan da sürekli olarak tükrüğünü yutup kulaklarındaki basıncı dengelemeye çalışıyordu. Tünelin içi gün ağarırmışçasına aydınlanmaya başlamıştı. Porselen tabak, ışığı gözleri kör eden dev bir ışıldağa dönüştü yavaş yavaş. Xeno, hızla dönen tekerleklerin raylara sürtünürken çıkardığı metalik gıcırtıyı duyabiliyordu artık. Önce sarsak adımlarla, arada sırada başını arkaya çevirerek, sonra adımlarını sıklaştırarak, en sonunda ise çılgın gibi, ayaklarının traverslerin arasındaki çukurlara takılmasına aldırmaksızın, kucağındaki sayfaları döke saça koşmaya başladı.

"Son metronun geçtiğini söylemiştiniz! Öyle söylemiştiniz bana!" diye umutsuzca bağırıyordu bir yandan da.

"Evet, öyle!" diye yankılandı tünelin içinde gece bekçisinin derinlerden gelen sesi, "Ve bu da ilk metro işte!"

Tren iyice yaklaşmıştı. Artık bakılamayacak denli parlaktı ışıkları. Aradaki uzaklığı yutarcasına geliyordu. Bir an sonra Xeno'yu ezip geçecekti. Soluk aldığında, keskin bir yanık makina yağı kokusu doluyordu Xeno'nun ciğerlerine. Sonra birdenbire, nasıl olduğunu anlayamadan, tünel duvarındaki bir girintiye düşüverdi. Bir karış derinlikte bir yarıktı bu. Metronun vagonları yüzünü yalarcasına geçerken, soluk bile almaktan korkarak, olduğu yerde büzülmüş, kıpırtısız durdu. Kataron ucu bir türlü gelmek bilmiyordu. Bu bekleyiş saatlerce sürdü sanki. Son vagonun da önünden geçmesiyle birlikte oluşan hava boşluğu, Xeno'nun kulaklarında dinamit gibi patladı ve durmakta

olduğu yerden korkunç bir güçle dışarı, tünelin içine çekti onu. Rayların üzerine savrularak yere yığıldı. Bir an sonra, ilk şaşkınlığını üzerinden atıp kafasını kaldırdığında, gitgide uzaklaşmakta olan metronun ışıltılı arka penceresinde Züleyha'nın ince ve solgun yüzünü gördü. Bu oydu, oradaydı, Xeno'dan hızla uzaklaşıyordu. Son bir çabayla ayağa fırladı ve olanca gücüyle metronun ardından koştu.

"Durun! Durdurun şu treni! Bırakın onu, alçaklar! Onu böyle kaçırmanıza izin vermeyeceğim! Durun! Durun!"

Metro köşeyi dönüp tünelin karanlığında gözden yiterken, hâlâ soluk soluğa koşuyordu.

18

Karabasanlarla dolu, tedirgin bir uykudan uyandığımda, kötü bir sürpriz bekliyordu beni: Çocukluk günlerimde olduğu gibi, yine altımı ıslatmıştım! Pantalon ağımdan deri koltuğa yayılan ayçöreği biçimindeki uğursuz leke, çaresizliğimle alay eden yayvan bir ağız gibi ıslak ıslak sırıtıyordu. Uzunca bir süre, ne yapacağımı bilemeden, kıpırtısız, neredeyse soluksuz, büzüldüm kaldım koltuğumda. İnsanların bana güldüğünü duyar gibi oluyor, oturduğum yerde ufalıp yokolmak istiyordum. İşin kötüsü, yanımda bir kat temiz çamaşır da yoktu. Eve dönünceye dek, bacaklarımın arasındaki tedirgin edici ıslaklığa katlanmak zorundaydım. Birden aklıma durumu biraz olsun kurtarabilecek bir yöntem geldi. Kemerimi çözüp pantalonumu indirdim ve masamın üzerindeki kurutma kâğıdı rulosundan kopardığım birkaç karışlık bir parçayı bacaklarımın arasına yerleştirdim. Şimdi kendimi daha iyi hissediyordum. Islaklık hissi azalmıştı. Koltuktaki lekeyi de kurutma kâğıdıyla sildim. Islaklığı gidermiştim gerçi, ama leke hâlâ duruyordu. Yastığı aceleyle ters çevirip lekeli bölümü alta getirdim. Artık rahat bir soluk alabilirdim. Önceki gece işlediğim kabahati kimse bilmeyecekti. Ne var ki bu rahatlık kısa sürdü. Saatin kaç olduğunu anlamak için, kol saatime baktım. 12'ye 5 kala durmuştu. Kol saatimi ayarlamak için masamın karşısındaki büyük duvar saatine baktığımda, duvar saatinin de 12'ye 5 kala durmuş olduğunu gördüm şaşkınlıkla. Saati soracak birilerini bulmak umuduyla, kapıyı

açıp koridora çıktım. Koridor karanlıktı ve ortalıkta kimse gözükmüyordu. Birdenbire gerçeğin ayırdına vardım: İş bitimi saati çoktan geçmiş, herkes evine gitmişti! Ürpererek, bütün bir iş gününü uykuda geçirmiş olduğumu anladım. Süklüm püklüm odama döndüm. Masamın üzerinde dosya yığınları yükseliyordu. Uyukladığımı gören ulaklar, beni uyandırmaya çekinmiş, ellerindeki dosyaları masamın üzerine bırakıp gitmiş olmalıydılar. Kaç gündür doğru dürüst çalışmaya zaman bulamıyordum. Bu böyle sürecek olursa, kusur bulmak için zaten fırsat kollayan müfettişlerden birisi, iş verimimdeki düşüşün farkına varacak ve hakkımda soruşturma açılacaktı. Bu gece canımı dişime takıp sabaha dek çalışarak açığımı kapatmalı, ertesi gün olağan çalışma programımı yakalamalıydım. Odamın bir köşesindeki mermer yalaktan yüzüme su çarptım ve birkaç jimnastik hareketi yaptıktan sonra masamın başına oturup hummalı bir çalışmaya daldım. Başımı kaşıyacak vaktim yoktu. Dosyalardaki evraklar gözlerimin önünde uçuşuyor, kalemim odanın ancak duvar saatinin saat başlarındaki vuruşlarıyla bölünen sessizliğinde hamarat bir cızırtıyla kayıt defterinin sarı saman kâğıdı sayfaları üzerinde kayıyordu. Kimi zaman kendimi işe öylesine kaptırıyordum ki, mürekkebi tükenen kalemimi hokkaya daldırmayı unutarak, bir satırı, hatta bütün bir sayfayı, sanki taş ya da toprak bir tabletin üzerine stilusla yazarmışçasına, kâğıda kazıdığım oluyordu. Neden sonra bu durumun farkına vardığımda, yazının üzerinden bir kez de mürekkeple geçmek gerekiyordu tabii, ki defterimin düzeni bozulmasın diye kalem ucumu az önce açmış olduğum izlerden yürütmeye çalıştığım için, bir hayli vaktimi alıyordu bu. Böylece kendi izimi sürmüş, kısacası hem izleyen hem de izlenen rolünü üstlenmiş oluyordum. Son zamanlarda gözaltında tutulmakta olduğum hissine kapılmıştım ve kafamın sürekli olarak bu belirsiz kuşkuyla meşgul olmasını engelleyememek çok canımı sıkıyordu. Ne olursa olsun, insanın izlendiğini, attığı her adımın, söylediği her sözün, her yanlış hareketinin, hiç umulmadık bir anda aleyhinde kanıt olarak kullanılmak üzere, kılı kırk yaran bir titizlikle biryerlere kaydedildiğini bilmesi hiç

de hoş birşey değildir. Bu sürekli zihinsel meşguliyet, gereğinden çok bastırdığım kalem ucundan sayfanın üzerine sıçrayan ve farkında olmaksızın elimi üzerlerinden geçirmemle kâğıdın yüzeyine sıvaşan ufacık mürekkep damlalarının oluşturduğu son derece rahatsız edici ve bütün sayfa koparılıp atılmadıkça giderilemeyen lekelerde belli ediyordu kendini. Siyah kolluklarımı takmayı unuttuğum için, kolalı beyaz gömleğimin manşetleri de leke içinde kalmıştı. Üstelik saatlerdir masa başında oturmaktan her yanımın tutulduğunu hissediyordum. Tutulan kol ve bacaklarımı açmak için kalkıp gerindikten sonra, odanın içinde birkaç tur attım. Sık sık yapardım bunu. Kendimce saptadığım ve uzunluklarını titizlikle ölçtüğüm güzergâhlar vardı: Masadan duvar saatine beş adım; duvar saatinden dosya dolabına dört adım; dosya dolabından lavaboya üç adım; lavabodan elbise askısına yine dört adım, vesaire... Odanın içindeki bu bitmez tükenmez dolaşmalarım sırasında, hep daha önceden kararlaştırdığım bir adım sayısını tutturmaya çalışırdım: 17, 27, 37 ya da 47 gibi sözgelimi. 97'ye vardığımda, üç haneli rakamlara çıkmak istemediğim için tekrar 1'den başlardım. Batıl itikatlarım yoktu, ama 16 adımda kalmak ya da masamın başına ancak 18 adımda dönebilmek, kabul edilemez bir hata gibi gelirdi bana. Böyle bir durumda, baştan kararlaştırdığım adım sayısını tutturana dek odamın içinde oradan oraya dakikalarca dolaşırdım. Nitekim bu kez de öyle olmuştu: Adım sayısını bir türlü tutturamıyor, kafamın içindeki hesabı denk getirmeye çalışarak odayı bir baştan bir başa arşınlayıp duruyordum. Sonra, 77. ve 78. adımların arasında, memur X'in odasında bulmuş olduğum ansiklopedi cüzü geldi birdenbire aklıma. Bütün bu telaşımın arasında onu tümüyle unutmuştum. Oysa adaşım memur X'ten bana kalan tek somut belgeydi o. Adım saymayı bir kenara bırakıp hemen masamın başına geçtim ve öteki evrakların arasından *Ansiklopedi*'yi bulup çıkardım. Sayfaları çevirirken çok dikkatli olmak gerekiyordu; çünkü eskilikten gevrekleşmiş olan kâğıt, hoyrat bir hareket sonucu kırılıverirdi insanın parmakları arasında.

X

(İşbu harf-i tuhafın lisanımızda bulunmaması ve muhtelif ecnebî lisanlarda da farklı farklı telaffuz edilmesi sebebiyle, bu harfle başlayan kelimelerin telaffuzunu, tarafımızdan icad olunan bir funetik yazısiyle vermeği muvafık bulduk)

x [iks, eks, ekis, şiş, hi] *Grek elifbasının yirmi ikinci, Latin elifbasının yirmi dördüncü harfi. Arap elifbasında umumiyetle 'hı' harfi [β] ile karşılanmakla beraber, tam manasiyle bir mukabili yokdur. Menşei itibariyle, Fenike elifbasındaki 'samek' (s) harfinden mülhemdir. Yukarıda verdiğimiz funetik izahdan da anlaşılacağı üzre, bu harf belki de bütün harfler içinde en tuhafı olmakla, 'tuhaf-ı huruf' namını hak eder. Her lisanda türlü şekilde telaffuz edilen 'x', her kılığa girer, bukalemun nam zâhife misali, rengden renge bürünür. Kadim Aztek lisanında hususî bir yeri vardır. Aztek ilahlarının isimleri umumiyyetle bu harfle başlar ve bu tuhaf isimler her defasında ka'ri tarafından arzu edilen tarzda telaffuz edilir. (nigâ. Aztekler) Romen rakamlariyle kıymeti 10'dur. Aritmetikte kerrat işareti olarak kullanılır. Cebirde namalum bir kıymeti ifade eder. Bunun sebebi, cebirin (Fr. algèbre, İng. algebra < Ar. al-cebr) Evropa'ya Arabistan'dan gitmiş oluşudur. Şöyle ki, Arapçadaki 'şey' kelimesi Portekizceye 'xei' olarak terceme olunmuş (Portekizliler 'x' harfini her nedense 'ş' olarak telaffuz ederler) ve bilahare kısaltılarak 'x' halini almışdır. Atom fiziğinde, zâhirî ışıkla aynı cinsden olan, fakat takriben 10.000 kerre daha küçük tûl-i mevce tekabül eden elektrumanyetik eşi'aya 'x şuaları' ismi verilir. Genetik ilminde 'x kromuzomu' insandaki dişi cinsiyet unsurudur ve kadınlarda çiftler halinde, erkeklerde ise tek olarak (diğer teki 'y kromuzomu') bulunur. Son tetkikler neticesinde, x ve y kromuzomlarından başka bir üçüncü kromuzom daha olabileceği anlaşılmış, ne cinsiyeti ne de diğer hususiyetleri hakkında henüz*

hiçbir malumat bulunmayan bu muhayyel kromuzoma 'z kromuzomu' ismi verilmişdir. 'X' bazı Frenk lisanlarında haçı, dolayısiyle da İsa Mesih'i temsil eder. Misal: Xmas (İng.) = Christmas: Noel yortusu. Mektub ve telegrafların hitamında, gönderilen buseleri ifade gayesiyle istimal olunur. Lisan-ı tıbda, vefat eden hastalar içün 'eks olmak' (Lat. exitus: çıkmak; buradaki manası: canı çıkmak) tabiri kullanılır. Muhtelif mevzulardaki tashihlerde 'X' işareti, '✓' işaretinin aksi olarak, yapılmış bir hatayı gösterir. Yazılı vesikalarda, iptal edilmek istenen kısımların üzerine büyücek bir çarpı atılması âdetdendir. Oyunların şahı olan satranç oyununda, bir taşın rakip taş tarafından alınmasını ifade içün kullanılır. Taife-i echel, imza niyetine umumiyetle bu basit fakat esrarengiz işarete müracaat ederler. (nigâ. y, z)

Xanadu [zana`du, gzana`du] *Samuel Taylor Coleridge (1772-1834) nam afyonkeş İngiliz şairinin 'Kubilay Han' isimli natamam şiirinde tasvir olunan bir hayal memleketi, bir ütopya (< Fr. utopie < Gr. ou: namevcut + topos: mahal). Bu muhayyel memleketin meşhur Atlantis kıtası olduğu rivayet olunur. Mevzu-i bahs şiirin ilk birkaç mısraı ve tarafımızdan telif olunan tercemesi şöyledir:*

In Xanadu did Kublai Khan
A stately pleasure dome decree
Where Alph the sacred river ran
Through caverns measureless to man
Down to a sunless sea

[Xanadu nam şehirde Kubilay Han
Heybetli bir mabed ferman eyledi
Ki mukaddes nehir Alph akardı oradan
Ademoğluna nisbetle muazzam mağaralardan
Ta aşağı bir ummana ki orda güneş yok idi]

Xenon [`zenon, `gzenon] *Elealı meşhur feylesof. (Kabl-elmilad VI. asır) İsmi muhtelif kaynaklarda umumiyetle 'Zenon' şeklinde zikrolunur ise de, esası 'Xenon'dur. Parmeni-*

des'in talebesi idi. Felsefî muammalariyle (Fr. aporie) marufdur. 'Zıdların tevhidi vasıtasiyle tefekkür' şeklinde tavsıf edilebilecek 'ilm-i hitaf-ü cedel'i (Fr. dialectique) ilk tatbik edenlerden olduğu söylenir. Bir kumploya karışdığı bahanesiyle, zorba Nearchus tarafından işkenceyle katletdirilmişdir. Xenon'un böyle bir kumploya hakikaten iştirak edüb etmediği bilinmiyor ise de, Diogenes Laertius nam Yunan müverrihi onun katli hakkında iki farklı rivayetden bahseder: Bunların birisine göre, işkence masasında yatmakda olan Xenon, zorba Nearchus'a şeriklerinin isimlerini kulağına fısıldamak istediğini söyler, sonra da zorbanın kulağını ısırub koparır. Celallenen zorba, Xenon'u bir kılıç darbesiyle katleder ve böylece hem işkenceleri hem de itiraf tehlikesini kendi eliyle ortadan kaldırmış olur. Diğer rivayete göre ise, Xenon şeriklerinin isimlerini itiraf ediyormuş gibi yapub zorbanın en yakın adamlarının isimlerini söyler. Neticede yine katledilir; fakat içine kurt düşmüş olan Nearchus, Xenon'un ihbar etdiği adamları birer birer idam etdirerek kendi sonunu hazırlar. (nigâ. Zenon)

xexexax [telaffuz için nigâ. aşağıdaki izahat] *Cava, Sumatra, Hind, Afrika ve Meksika memleketlerinde yaşayan, burnu boynuzlu, kalın derili, ziyadesiyle iri cüsseli bir tuhaf hayvan. (Lat. rhinoceros < Gr. rhinokeros, < rhis: burun + keras: boynuz) Tek ve çift boynuzlu olanları vardır. Boynuzundan tespih, baston ve sun'î zeker, derisinden gayet kavî zırh ve kalkan imal edilir. Fil, zürâfa, ahtapot ve âkil-ün-nemel gibi acaib-ül-mahlukattan olmasına nazaran, isminin imlasında dört adet tuhaf-i huruf 'x' harfi bulunmasını tabii karşılamak icab eder. Esasen Aztek lisanından südur eyleyen, telaffuzu gayet müşkil bu kelime, halk ağzında bozulmuş haliyle umumiyyetle 'gergedan' olarak yazılub söylenir. Ka'rilerimize kolaylık olması bakımından, biz de bundan böyle bu haliyle kullanacağız. Nasıl ki inek Hind'de, İbis kuşu ise Mısır'da mukaddes addolunub yenmesi memnu ise, Aztekler de gergedana taparlar. Muhtelif divar resimlerinden, Aztek cengâverlerinin bu cesim hayvana binüb harbe gittikleri anlaşılmakdadır. (nigâ. Aztekler) Frenk seyyahları, ilk defa Şark'ta gördükleri bu acaib*

hayvanı tek boynuzlu bir küheylana benzetmişler ve böylece Kurun-i Vusta'nın meşhur 'Ünikorn' efsanesi doğmuşdur. (< Lat. uni: tek + cornus: boynuz) Bu efsaneye göre, fevkalade vahşi bir hayvan olan Unikorn, sadece bakire bir kızın önünde uysallaşub dize gelir ve onu ancak bu şekilde zabtetmek mümkin olur. Unikorn boynuzu, sihirli kuvveti sebebiyle, ilm-i simyada gayet kıymetli sayılır. (nigâ. Unikorn)

Xilonen [sikla`men] *Azteklerde Taze Mısır İlahesi. Sarılı kırmızılı bir libas geyinir. Bu putperest kavmin dini mucibince, Gece İlahı Tezcatlipoca'yı* [tezat`lı-poğça] *temsil etmek üzre rahibler tarafından intihab edilen bir delikanlı, bir sene müddetle Mabed-i Mukaddes'de misafir edilir, en nefis gıdalar ve şarablarla beslenir, bir dediği iki edilmez. Hasad zemanı geldiğinde, delikanlıya dört aded genç ve güzel bakire sunulur. Ertesi sabah, hasadın bereketli olması içün, delikanlı tenasül uzvu kesilmek suretiyle kurban edilir. Delikanlıya sunulan bakirelerden birinin ismi Xilonen'dir. (nigâ. Aztekler)*

Xipetotec [se`pet-etek] *Azteklerde kuyumcu ve sarrafların pîri addedilen Nevbahar ve Şarap İlahı. Kadim Yunan'da mukabili Baküs'dür. (nigâ. Baküs) Her sene bu ilahın şerefine tertib edilen ayinde insanlar kurban edilir ve bu kurbanların derileri yüzülüb ilahı temsil eden putun üzerine geçirilir. Rahibler bu derileri geyinüb günlerce ateşin etrafında raks ederler. (nigâ. Aztekler)*

Xiuhtecuhtli [sah`te-kutlu] *Azteklerde Ateş İlahı. Ateşin lerzesini temsilen, kafasında bir kelebek ve iki adet kamışla, suratının yarısı kırmızı yarısı siyah olarak tasvir edilir. (nigâ. Aztekler)*

Xochipilli [`kuş-çipili] *Azteklerde Aşk, Şiir, Raks, Şebabet, Zerafet ve Zevk İlahı. Xochitl* [`koç-şehit] *olarak da anılır. (nigâ. Aztekler)*

Xochiquetzal [`hoş-kutsal] *Azteklerde Aşk ve Bereket İlahesi. Yağmur İlahı Tlaloc'un* [tel`lak] *zevcesi ve Gece İlahı Tezcatlipoca* [tezat`lı-poğça] *tarafından büyütülen Quetzalcoatl* [kut`sal-çoğalt] *ve Xolotl* [kaşa`lot] *adlı ikiz ilahların validesidir. Kareli bir eteklik ve saçına taktığı 'quetzal'*

[kut`sal] *(bir nevi Cenubî Amerika kuşu) tüyleriyle tasvir edilir. (nigâ. Aztekler)*

Xolotl [kaşa`lot] *Azteklerde İkizler, Canavarlar ve Sair Muzır Mahlukat İlahı. Güneş İlahı Quetzalcoatl'ın* [kut`-sal-çoğalt] *ikizidir. Acaib-ül-mahlukat bunun hükmü altındadır. (nigâ. acaib-ül-mahlukat) Xolotl, güneşin el'an devam etmekde olan beşinci kevni esnasında, ikizi Quetzalcoatl tarafından diğer ilahlar gibi güneşe kurban edilmemek için sırra kadem basmışdır. Bu sebeble, Aztekler ikizleri şeamet alameti addederler. Diğer bir rivayete göre ise, Quetzalcoatl ve Xolotl esasen aynı ilahın farklı tezahürlerinden ibaretdir. Tüylü bir yılan şeklinde tasvir edilen Güneş İlahı Quetzalcoatl, dumanlı bir ayna şeklinde temsil edilen Gece İlahı Tezcatlipoca'yla* [tezat`lı-poğça] *daimî harb halindedir ve bu harb neticesinde mağlub olub şark cihetine kaçmışdır. Bundan dolayı, Aztekler inkisaf-ı şemsi nahs-ı ekber sayarlar ve güneşin her küsûfunda, Güneş İlahı Quetzalcoatl'a insanlar kurban ederler. Rivayete göre, Quetzalcoatl beyaz tenli ve kara sakallı bir âdem şeklinde, cesim bir sefineyle bir gün şarkdan geri gelecek ve Aztekleri Tezcatlipoca'nın şerrinden halas eyleyecektir. Bazı müverrihler, Azteklerin 1492 senesinde Kristofur Kolumbu nam amiralin idaresinde Amerika'ya gelen Espanyol müstevlilere hemen hemen hiç mukavemet etmeden teslim olmalarını, bu zatın ilah Quetzalcoatl olduğunu zannetmelerine isnat etmekdedirler. (nigâ. Aztekler)*

Xudèo dell'Escrùz [hu`de:o delles`kruθ] *Aztek kahramanı Zaparta'yı birkaç peseta mukabilinde müstevlî Espanyol kâfirlerine ihbar edüb yakalatan hain. (nigâ. Zaparta) Sabatilere mensub olduğu ve bu sebeble putperest Azteklere gizli gizli husumet beslediği rivayet olunur. Zaparta'nın katli akabinde, yaptığına pişman olarak tentürdiyot içmek suretiyle intihara teşebbüs etmiş, bunda muvaffak olamayınca, Cenubî Amerika'nın Buenos Aires şehri civarındaki Xîra Dağı'na çekilüb, Zaparta'nın hayatını anlatan, 'Revelaciònes e Ficciònes' (Esp. Vahiyyat ve Hayalat) isimli bir kitab kaleme almışdır. Tek nüsha halinde elden ele dolaşan ve dev-*

rin münevverleri üzerinde fevkalade kuvvetli bir tesiri olan bu kitab, maalesef bir müddet sonra esrarengiz şekilde kaybolarak tarihin zulmetine gark olmuştur. Keza Xudèo dell'Escrùz'un âkıbeti de meçhuldür. Bir rivayete göre, mezkûr kitabı yazdıkdan sonra, din değiştirüb Müslüman olmuş ve Konstantiniye'ye göçüb hayatının geri kalan kısmını Yeni Cami önünde dilenerek geçirmişdir. Bazı müverrihler, Xìra dağındaki inzivasına çekilmezden evvel, gözlerine mil çekerek kendini kör ettiğini ve kitabını Marìo Magdalena isimli bir hizoğlana söyleyerek yazdırdığını iddia etmekdedirler. Diğer bir rivayete göre ise, kitab yazıldıkdan sonra Buenos Aires'de kalmış ve II. Harb-i Umumî akabinde Arjantin'e iltica eden Nazi zabitlerine yardım gayesiyle ihdas olunmuş bir hayır cemiyetinde hayatının sonuna kadar basit bir memur olarak tevazu ve tevekkül içinde çalışmışdır.

Y

y [vay, i`grek, i`greka, `ipsilon, `üpsilon] *Grek elifbasının yirmi üçüncü, Latin elifbasının yirmi beşinci harfi. Arap elifbasındaki 'yâ' harfinin mukabilidir. Yunanlılar tarafından Fenike elifbasına ilave edilmişdir. Yunan feylesofu Pisagor (Kabl-el-Milad VI. asır) tarafından hayır ve şerrin çatallanan yollarını temsilen istimal olunduğu cihetle, 'Pisagor harfi' de denir. Cebirde 'x'ten sonra ikinci namalum kıymeti ifade eder. İnsandaki erkek cinsiyet unsuruna 'y kromuzomu' ismi verilir. (nigâ. x, z)*

Yahuda *Hz. İsa'yı Romalılara ihbar edüb yakalatan havari. (nigâ. İsa, Yesu) Bazı kaynaklarda 'Yahuda İskaryot' şeklinde de geçer (< Lat. sicario: kaatil). İsa'yı otuz gümüş dinar mukabilinde yakalatmışdır. Sonradan vicdan azabı çekdiği ve kendisini asdığı rivayet olunur. Başka bir rivayete göre ise, Hz. İsa'yı yakalatan aslında Yahuda İskaryot değil, diğer havarilerdir. Bir dülgere peygamberlik payesi verilmesini çekemedikleri içün, hep beraber komplo kurarak Hz. İsa'yı Romalı valiye ihbar edüb yakalatmış ve suçu Yahuda'nın üstüne atmışlardır.*

Yahya Hz. Zekeriya'nın mahdumu, Hz. İsa'nın amcazadesi ve müjdecisi olan nebî. (nigâ. Zekeriya) Hıristiyanlıkda ilk defa vaftiz âdetini çıkarmış olduğundan, 'Vaftizci Yahya' namiyle marufdur. Koyun postuna bürünmüş halde çölde yaşar, İsa Mesih'in gelmek üzere olduğunu terennüm ederek insanları ona imana davet eder. Aşkına karşılık görmediği için gururu kırılan fettan Yahudi prensesi Salûme tarafından başı vurdurulmak suretiyle katl etdirilmişdir. Yahya'nın başı uğruna, Salûme'nin üvey babası Kral Hârûd'la cima etdiği rivayet olunur. Diğer bir rivayete göre ise, Hârûd esasında Salûme'nin öz babası olub Hz. Yahya sarayda vuku bulan bu fücuru alenen tel'in etdiği için katl edilmişdir. (nigâ. Hârod, Salûme, zî-rahm-i mahrem) 'Yahya' ismi, menşei itibariyle 'Yuhanna' ile aynıdır. (nigâ. Yuhanna)

yakaza *Uyanık olma hali. Tersi 'nevm'dir, yani 'uyku'dur. Üçüncü bir hal vardır ki, buna 'beyn-en-nevmi ve-l-yakaza' (Ar. uyku ile uyanıklık arası) tabir edilir. Sâir-fi-l-menamlar bu cümleden sayılır. Yunan esatirinde, Gece İlahesi Nyx ile Yeraltı İlahı Erebos'un mahdumları olan Uyku İlahı Hypnos ve Ölüm İlahı Thanatos ikiz kardeşdirler. Buna nazaran, Kadim Yunanlıların gece, yeraltı, uyku ve ölüm mefhumları arasında muayyen bir rabıta vehmetdikleri anlaşılmakdadır. (nigâ. âgâh)*

Ya Kebîkeç *Güve yemesin için kitap sayfalarına yazılan bir tılsım. Süryanî lisanından alınmadır. Bunun sihri şuradan menkuldür ki, 'Kebîkeç' haşerat üzre hâkim bir melekdir.*

yalvaç *Allah'ın emirlerini insanlara getiren muhterem zat. Peygamber, resul ve nebî de tabir edilir. Ahd-i Atik'de ismi geçen yalvaçlar şunlardır: Yeşu, I. ve II. Samuel, Nehemya, Yob, Dâvud, Süleyman, İşaya, Yeremya, Hezekiel, Danyal, Hoşea, Yoel, Amos, Obadya, Yûnis, Mika, Nahum, Habakkuk, Tsefanya, Haggay, Zaharya ve Malaki. Kur'an-ı Kerim'de ise yirmi beş yalvaç zikrolunur: Adem, İdris, Nuh, Hut, Salih, İbrahim, Lut, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Eyyub, Şuâyib, Musa, Harun, Dâvud, Süleyman, İlyas, İlyaşa, Zülküfül, Yunus, Zekeriya, Yahya, İsa, Muhammed. Yalvaçlardan sadece Dâvud, Mûsa, İsa ve Muhammed'e kitab; Adem, Şit, İdris ve İbrahim'e ise suhuf, yani yazılı birkaç sahife gön-*

derilmişdir. İslam akaidine göre, kitap ve suhuf getirmiş yalvaçlar 'resul', getirmemiş olanları ise 'nebî' addolunur.

yangın *İnsanları cezalandırmak veya külliyen telef etmek maksadiyle mintarafillah dünya üzre salınan bir âfet. (nigâ. ateşle gelen ölüm) Aynı maksada hidmet eden bir diğer âfet de tufandır. Kıyametin yangın ve tufanla geleceği şeklinde bir itikat vardır. Tarihdeki meşhur yangınlar şunlardır: Efes'deki AM'ın (Artemis Mabedi) Erostratos nam bir divâne tarafından kundaklanub yakılması (nigâ. Artemis); Emperator Neron'un Roma'yı yaktırub lir çalarak seyreylemesi (nigâ. Neron); İskenderiye kütübhanesinin yakılması (nigâ. Alexandria, İskenderiye); Bağdad şehrinin Moğollar tarafından yakılması (nigâ. Bağdad). İstanbul'un yangınları da gayet meşhurdur. Bir rivayete göre, şehir bu yangınlarda yedi defa baştan başa yanmış ve tekrar inşa edilmişdir. İstanbul yangınlarının içinde en meşhurlarından biri de Zeyrek yangınıdır. (nigâ. Zeyrek Yangını)*

yanlış anlama *Görülen, duyulan veya okunan birşeyin sarahat ve sıhhatle idrak edilememesi veyahud hatalı tefsiri; sehv-i idrak. Fecî bir haldir. Bu illetden mustarib olan eşhas, burunlarının ucundakini dahi idrakden âcizdirler. Bunun muhtelif sebebleri vardır. Bu hal umumiyetle galat-ı samia ve zafiyet-i basıradan mütevellid olmakla beraber, bir diğer nevîi de vardır ki, ruhiyat ilminde buna 'Pûl-i Yan Send-i Rûmî' tabir edilir. Filhakika, bazı muayyen kimseler tabiat itibariyle ziyade gaafil, nikbin ve saf-ı derûn olduklarından, herşeyi hayra yorma temayülündedirler. Haliyle, bu gibi kimselerin iğfali de gayet kolay ve hoş olur. Faraza, bunlardan birinin sağ yanağına cennetlik bir sille kondurulsa, bu zat, "Dur bakalım, vardır elbet bunda bir hayır," şeklinde tuhaf bir tefekkürle sol yanağını uzatır ve muhtemelen bu defa ilkinden daha şedid ikinci bir sillenin sadmesiyle sarsılır. Her ne kadar bu gaafillerin ekserisi bu ikinci acı tecrübeyi müteakiben akıllarını başlarına devşirüb hatalarından döner iseler de, gafletlerinde ilanihaye ısrarla sebat eden kimseler de görülmüşdür. Buradan mülhem, bu gibi kimselere 'gureba-i gaflet' ve 'esâfil-i nikbinî' adı verilir. Bunların pîri, tabiatiyle, Hz. İsa'dır. Esasen zararsız olmakla bera-*

ber, hiçbir hayatiyetlerinin de bulunmaması hasebiyle, bunların görüldükleri yerde iğfali, hatta itlafı serbestdir.

yazı *Bir kelamın kayd ve nakline yarayan hususî işaretler silsilesi ve bunları kâğıda geçirme san'atı; san'at-ı hat. Yazı, kalem marıfetiyle elden çıkmakla, buna 'lisan-ül-yed' (Ar. elin dili) de tabir edilir. Bazı Frenk âlimleri, yazının kabl-el-milad 5000 seneleri civarında icad olunduğunu ve asırlarca süren gayretler neticesinde tedricen tekâmül etdiğini iddia eder iseler de, bu iddia külliyen bâtıldır. Şöyle ki, hilkat-i beşerle muasır addolunabilecek kadar eski olan yazı, esasen hiçbir âdem tarafından icad olunmuş olmayub, âlem-i beşeriyete cemile olmak üzre mintarafillah bahşolunmuş bir latif san'atdır. Değil mi ki Kur'an-ı Kerim ve sâir mukaddes kütüb ve suhuf kelam-ı ilahidir, onların kaydedildiği yazılar da tabiatiyle ilahî olmak icabeder. Rivayete göre, Kur'an-ı Kerim sadece Arab yazısiyle değil, on iki cins yaziyle birden nazil olunmuşdur, ki bunlara 'aklam' (Ar. kalemler) tabir edilir. Bu yazılar şunlardır: Arabî, Fârisî, Humeyrî, Süryanî, İbranî, Koptî, Berberî, Hindî, Endülüsî, Çin, Grek, Latin. Aztek yazısı bu yazılar arasında bulunmamakla, bu kavim inayetullahdan mahrum kalmışdır. Filhakika, bazı müverrih ve müfessirler, Azteklerin Espanyol keferesi tarafından mağlub ve telef edilmesini bu hale isnad ederler. Ehl-i İslam arasında ise ibtida kufî yazı kullanılub, sülüs, nesih, ta'lik, nesta'lik, dîvânî, siyâkat, reyhânî, rık'a ve sâir yazı tarzları bilahare ihdas olunmuşdur. Bu yazılar heryerde kullanılmayub, herbirinin mahall-i istimali farklıdır. Mesela ebniye kitabeleri, levhalar ve kabir taşlarında sülüs ve ta'lik; Kur'an-ı Kerim, en'am, kitablar ve bu kaabil âsarda nesih ve nesta'lik; fermanlar, beratlar, rüuslar ve menşurlarda dîvânî; kuyud-ı hakaniyye ve muamelat-ı maliyyede ve eshab-ı vezâife verilen timar ve zeâmet maaş berat ve fermanlarında ise, kolay okunub taklid edilmesin içün, siyâkat istimal olunur. Lakin hırsıza kilit mi olur? Ehl-i şer bir defa cehdetdi miydi, her yazının taklidinde kaadir olur, ta ki alınyazısı olsun. (nigâ. aklâm, alfâbe, elifba)*

yazgı Alemde olmuş ve olacak her hadisenin mintarafillah evvelden tayin ve tesbit edilmiş olması keyfiyeti; kader. (< Ar. kadr: itinayla ölçüb tartma) Halk arasında 'alın yazısı' da denir. Her âdemin kaderi, arş-ı âlâda Allah indinde bulunan 'Levh-i Mahfuz'da (Ar. saklı levha) kayıdlı olub, suret-i kat'iyyede tahvil ve tebdil edilemez. (nigâ. arş-ı âlâ, Levh-i Mahfuz) Kur'an-ı Kerim, 'Ümm-ül-kütüb' de denen (Ar. kitabların anası) bu kitablar kitabının beşeriyyete tebliğ edilmiş küçük bir kısmından ibaretdir. Üst tarafı, yani kader, biz kulların mechulü olub, sadece Allah'ın malumudur. Kaderin tahakkukuna ise 'kaza' tabir edilir ki, kaza ve kadere iman, İslamın şartlarındandır. Bu düstura göre, hayır da şer de Allah'dandır; şöyle ki, Allah'ın izni olmadıkça, bir kimesnenin ölmesi dahi mümkün olmaya. 'Al-i İmran' suresinde, harbde şehid düşdüklerine hayıflanan eşhasdan bahisle şöyle buyrulur: "Derler ki, elimizde olsa idi, burada maktul düşmezdik. De ki, siz evlerinizde dahi olsa idiniz, yine de katli yazılmış olan kimseler çıkub makteline giderdi." Buradan da âşikâr olacağı üzre, herkesin vakti Levh-i Mahfuz'da kayıdlıdır ve bu kaydı tebdil ve temdide kimsenin gücü yetmez. Son zemanlarda muhtelif seyr-ü sefer vesaitinde, bilhassa 'minibüs' tabir olunan şeytan arabalarında rastlanan "Allah'ın dediği olur" tarzındaki levhalar, buradan mülhemdir. Bu cihetle, araba kazalarına yerinmek caiz değildir. Kaza, ismi üstünde, kaderdir. (nigâ. alınyazısı, kader)

***Yecüc ve Mecüc** Kıyamet alameti olarak ortaya çıkacak olan iki mel'un mahluk. Bunlar ziyadesiyle kısa boylu ikiz kardeşler veya iki **müttefik** kavimdir. Kur'an-ı Kerim'in Enbiya suresinin 96. âyeti şöyle buyurur: "En nihayet Yecüc ve Mecüc seddi aşılır (hattâ izâ futihat ye'cûcu ve me'cûc) ve onlar dağlardan tepelerden koşarak inerler." Burada zikrolunan sed, Kehf suresinde anlatıldığı üzre, Zülkarneyn tarafından iki dağ arasına inşa edilen bir nevi divar-ı kebirdir. (nigâ. Zülkarneyn)*

***yed** Kolun nihayetindeki beş parmaklı uzuv. 'Dest' de denir. Halk arasında ise kısaca 'el' tabir ederler. İş işleyen ve kalem tutub yazı yazan uzuv olmakla, fevkalade ehemmiyeti haiz-*

dir. Malum olduğu üzre, Hak Teala Hz. Adem'i kendi elcağıziyle çamurdan yoğuruvermişdir. Esasen bu, din âlimleri arasında evvelden beri ziyade münakaşaya sebeb olmuş bir hususdur. Zira şayet Allah'ın eli var ise, cismi de vardır. Lakin bir cisme ibadet, putperestlik ve küfür sayıldığından, Allah'ın eli olmamak icabeder. Fakat o halde Allah Hz. Adem'i nasıl yoğurmuşdur? İşte bu bir muammadır. Ehl-i bid'atdan Mûtezile mezhebine göre, 'yed' tabiri 'kudret' manasına gelir, ki filhakika el kudretdir. Haşeviyye mezhebi ise, Allah'ın âhiretde cismanî tarzda tezahür edebileceği iddiasındadır. İslam âlimi Ebu Hanife'ye göre, Allah'ın birçok vasıfları Fars lisanında tekellüm edilebilir ise de, 'yed' edilemez. Bir tefsire göre, bunun sebebi, ebced hesabında 'yed'in 14 (ya: 10 + dal: 4), 'dest'in ise 464 (dal: 4 + sin: 60 + te: 400) çıkmasıdır. Nitekim 'yed' kelimesinin kudsiyeti şuradan da bellidir ki, ebced hesabiyle kıymeti, bizatihî mukaddes bir rakam olan '7' rakamının, ne artık ne eksik, tamı tamına iki katıdır. Hatta lisanımızdaki 'yed' ve 'yedi' kelimelerinin ziyade müşahabeti de buna delildir. Beri taraftan bazı âlimler 'dest'in 'yed' yerine istimal edilebileceğini iddia ederler; şöyle ki, 464: 4 + 6 + 4 = 14 olmakla, 'yed' ve 'dest' esasen aynıdır. Ve fakat 'el' ise 31 (elif: 1 + lam: 30) olduğundan, Allah'ın tavsifinde istimal olunması kat'iyyen caiz değildir. Hz. Musa'nın nübüvvetini isbat maksadiyle Firavun'a gösterdiği nur saçan eline 'yed-i beyza' (Ar. beyaz el) denir. Bu ele bakan Firavun, nûrun şiddetinden bir müddet kör olmuşdur.

yedi *Mukaddes rakam. Sadece Sümer, Babil, Mısır, Yunan, Roma gibi muhtelif putperest kavimlerde değil, semavî dinlerde de bu rakamın mukaddes olduğuna inanılır. Yedi kat gök, yedi kat yer, haftanın yedi güne taksimi, dünyanın yedi günde kevni, vs... itikadı buradan gelir. (nigâ. Seb'a-i Seyyare)*

Yedi Uyurlar *Zorba bir hükümdarın şerrinden kaçub saklandıkları mağarada üç yüz küsur sene aralıksız uyuyan yedi mümin kişi. 'Ashab-ı Kehf' de tabir olunur. Kur'an-ı Kerim'e göre, isimleri Yemlîha, Mislîna, Mekselîna, Mernûş, Tebernûş, Şâzinûş ve Kefeşteteyyûş olan bu yedi mü-*

min zat, ceberrut bir hükümdarın zulmünden kurtulmak için, yanlarında köpekleri Kıtmir olduğu halde, Efes'te ya da Antalya veya Urfa dolaylarında bir mağaraya kapanub tam üç yüz dokuz sene uyurlar. İlk Hıristiyanlardan oldukları ve putperestler tarafından hakkı inkâra icbar edildikleri için kaçdıkları söylenir. Rivayete göre, mağaranın ağzına bir ankebut ağ örmüş olduğundan, onları takip eden askerler mağarada kimse bulunmadığı zanniyle geri dönerler. (nigâ. Ashab-ı Kehf)

Yehova *Yahudilerin kendi allahlarına verdikleri isimlerden biri. Tevrat'ın ikinci kitabı Tekvin'de anlatıldığı üzre, Hz. Musa Horeb dağında kendisine görünen Allah'a: "İsrailoğulları benden senin ismini sual ederlerse, onlara ne diyeyim?" der. Allah da ona; "Ben benim," cevabını verir. Buradan mülhem, Yahudiler kendi Allah'larına 'odur' manasında 'Yahu' demişler, daha sonra bu kelime 'mevcud olan' manasında 'Yehova'ya (İbr. YHVH) tebdil olunmuşdur. İbranîler tek Allah'a iman etmezden evvel, 'Elohim'e (İbr. eloah: ruh, elohim: ervah) ibadet ederlerdi. Hz. Musa bu Elohimden birisini, Sîna Eloahı Yahova'yı İbranîlere tek Allah kılmışdır. Bu sebeble, Tevrat'ın bazı kısımlarında Allah'ın ismi 'Elohim' diye zikrolunur. Alimler bu keyfiyeti şu şekilde izah ederler: Tevrat'ın ilk beş kitabının müellifleri iki farklı hikâyeyi birbirine karıştırmadan yan yana anlatmışlardır. Bunlardan birisine 'Elohimî metin', diğerine ise 'Yehovî metin' denir. (nigâ. Ahd-i Atik, Tevrat)*

yenilik *Umumî kanaat ve âdetlere karşı yeni fikirler ortaya atma. 'Bid'at' da tabir olunur. Hz. Muhammed'in kelamı ve fiiliyatı olan 'sünnet'in zıddıdır. Bu cihetle, 'peygambere isyan' manasına gelir ve nifak addolunur. Ehl-i sünnete göre, bir Müslümanın vazifesi 'ittiba' (Ar. uymak) olub, 'ibtida' (Ar. yenilik çıkarmak) kat'iyyen değildir. Nitekim büyük âlim ve feylesof Al-Gazzâlî, Hz. Muhammed'den sonra yazılmış bütün kitabların bid'at sayılması icab etdiğini söyler. (nigâ. Al-Gazzâlî)*

Yeraltı Diyarı *Günahkârların ölünce gitdikleri yer; cehennem. (İbr. gehinnom, Fr. géhenne; enfer, İt. inferno, İng. hell,*

Alm. Hölle) Yahudilerin cânileri, günahkârları ve ilahlarına kurban edecekleri heykeleri, Kudüs civarındaki 'Hinnom' mevkiinde bulunan ve Gehinnom' tabir edilen büyük ateş çukuruna attıkları ve bu kelimenin Arapçaya 'cehennem' şeklinde geçdiği rivayet olunur. Cehennem tasavvuru, muhtelif küçük farklarla, bütün dinlerde vardır. Kadim Yunan'da 'tartaros', Asur ve Babil'de 'kigalu', Hind'de 'naraka', Japon'da 'yomo', İskandinav'da 'helhem' tabir edilir. Eski Türkler ise 'tamu' derler. İslam akaidine göre, cehennem yedi katdır ve yedi aded kapusu bulunur. Bu kapuların herbirinden ayrı bir bölük mücrim girer. Cehennemim derûnu karanlıkdır ve burada 'nâr' tabir olunan fevkalade büyük bir ateş yanar. Cehennemin bekçileri olan 'zebanî' nam melekler, günahkârları bu ateşde kebab ederek ve onlara cehennemde yetişen zakkum ağacının zehirli meyvelerini yedirerek eziyet ederler. Cehennem azabı işte budur. Cehennemin zıddı ise cennetdir, ki cennet (Ar. bağçeler) fânilerin havsalasına sığmayacak kadar latif bir mekândır. Bir hadise göre, kalbinde küfrün zerresi olan, cennete giremez ve kalbinde imanın zerresi olan, cehennemde kalmaz. Hz. Muhammed şöyle buyurmuşdur: "Benim ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak ve biri hariç hepsi cehenneme gideceklerdir." Demek ki günahkârların iyi müminlere nispeti 1/73'dür. Onlar ne mes'ud insanlardır ki, o yetmiş üçün biridirler! İslam akaidine göre, ölen şahıs kıyamete kadar kabrinde bekler. İsrafil sûrunu öttürüb kıyamet kopduğu vakit, bütün ölüler dirilüb mezarlarından çıkar, günahları ve sevablariyle muhakeme edilir ve cennet veya cehenneme gönderilirler. Cennet ve cehenneme iman, İslamın şartlarından olmakla beraber, bazı münafıklar bunların mevcudiyetinden şüphe ederler. Farz-ı mahal, Şeyh Bedreddin nam münafık, 'Varidat' isimli mülevves kitabında bu hususda şöyle fikir yürütür: "Vücud inkıraz etdikde, zerrelerin tekrar biraraya gelmesine ve cesedlerin haşrine imkân yokdur. Her güzel şey cennet ve her kötü şey cehennemdir. Kitablarda tavsif olunan cennet ve cehennem, sadece hayal âleminde tahakkuk eder." Bu iddia bittabiî ki bâtıldır. Sebebine gelince: Aşikâr olanı isbat içün delile ne hacet! (nigâ. âhiret, amenti, cehennem, cennet)

Yesu Hz. İsa'nın İbranî lisanındaki ismi. (İbr. halaskâr) Frenklerin kullandığı 'Krist' (Christ) kelimesinin menşei, Grekçe 'Hristos' (Chıistos: çarmıh) kelimesidir. Filhakika, bizim lisanımızdaki 'Hıristiyan' lafzı da buradan gelir. Hz. İsa, Hz. Meryem'den nesebi gayrisahih olarak doğmuşdur. Hıristiyan akaidine göre, bizzat Allah'ın mahdumudur. Mesleği dülgerlikdir. Ömrünün baharında, henüz otuz üç yaşında iken, rivayete göre beşeriyetin günahlarını affetdirsin için, kendisini feda etmişdir. Umumiyetle çarmıha gerildiği (Fars. çihar: dört + mıh: çivi) kabul edilir ise de, diğer bir rivayete göre, kazığa oturtulmak suretiyle katledilmişdir. (nigâ. İsa, Yahuda, zü-l-evtad)

Yezîdiyye Basralı Yezid bin Ebu Eniset-ül Hâricî tarafından kurulan mezhep. Yezid, Sünniler tarafından 'bid'at-üsseyyie' (Ar. fena yenilik) addolunan şu iddiada bulunmuşdur: İslam şeriatı zemanla hükümsüz kalacak, Acemistan'dan çıkacak yeni bir peygambere Allah yeni bir kitab gönderecekdir. Yezîdiyye zemanla müstakil bir din haline gelmişdir. Vahdet-i vücuda inanan bütün tasavvuf tarikatleri gibi, Yezîdîler de herşeyi ve tabiî bu meyanda Şeytan'ı da, haşa huzurdan, Allah sayarlar. Melek-i Tâus ismini verdikleri Şeytan, onlara göre, Allah'ın 'celâl' (Ar. öfke) vasfının tezahürüdür. 'Kitab-ül Cilve' ve 'Mushaf-ı Reş' adlı iki kitabları vardır. Bunların birincisi 8 sahife ve 109 satır, ikincisi ise 12 sahife ve 152 satırdır. Kitab-ül Cilve'nin XII. asırda yaşamış Yezîdî alimlerinden Şeyh Adiyy'e bizzat Melek-i Tâus tarafından vahyedildiğine inanılır. Bu kitabda, evvelki din kitablarının hatalarla dolu olduğu, her devirde yeni bir resul gönderileceği ve cennetle cehennemin âhiretde değil dünyada tahakkuk edeceği anlatılır. Mushaf-ı Reş'te ise, kâinatın kevni hikâye edilmişdir. Buna göre, kâinat ibtida beyaz bir inci olarak yaradılır, Anfar veya Enger adlı bir kuşun sırtına konur ve tamam kırk bin sene orada bırakılır. Daha sonra yedi günde yedi melek yaradılır: Birinci gün en büyük melek Tâus (Azrâil, Azâzil veya Zazâil de denir), ikinci gün Derdâil, üçüncü gün İsrâfil, dördüncü gün Mikail, beşinci gün Cebrâil, altıncı gün Şemmâil ve yedinci

gün Turâil. Pazardan başlayıb cumartesine kadar devam eden bu yedi günde, Allah semayı, arzı, şemsi ve kameri yaratır, dörde taksim etdiği bir inciden akan sularla denizleri meydana getirir ve inci kabuğundan yapdığı bir gemiyle bu suların üzerinde otuz bin sene dolaşır. Bu kitab Yezîdilere bakla, geyik ve balığın yenmesini ve 'ş' harfinin telaffuzunu memnu kılmakdadır. (nigâ. Kitab-ül Cilve, Melek-i Tâus, Mushaf-ı Reş)

yılan *Muhtelif memleketlerde mukaddes addolunan, umumiyetle zehirli zâhıfe. Toprak altında yaşayan yılan, taht-ezzemini temsil eder ve burada medfun bulunan cedlerin ruhunu taşıdığına inanılır. Bazı kavimler, deri değiştirmesi sebebiyle, yılanı lâyemut sayar ve ona tapınırlar. Mesela Aztekler, bütün yeraltı ilahlarını yılan şeklinde tasavvur etmişlerdir. Yılanların sultanına 'Şah-ı Maran' ismi verilir (Fars. yılanlar şahı). Başı insan, vücudu yılan şeklinde olan, cinsiyeti mübhem bu garîbe-i hilkat, yeraltındaki hazinelere bekçilik eder ve bir nazariyle insanı öldürür. Yunan esatirinde de insanları nazariyle taşa çeviren 'Meduza' isimli muzır bir mahluk vardır. İnsaniyye mesleğinin bânilerinden Hollandalı feylesof Erasmus, yılanlar hakkında şöyle bir darb-ı mesel nakleder: "Serpens nisi serpentem comederit non fit draco." [Tercemesi: Bir yılan diğer bir yılanı yemedikte ejderha olamaz.] (nigâ. Apofis)*

Yin ve Yang *Çin feylesofu Tao'ya göre, kâinat, dişi unsur Yin ile erkek unsur Yang'ın zıdlaşması üzerine bina edilmiştir. (nigâ. Tao) Tao der ki: "Bir kerre Yin, bir kerre Yang, işte Tao budur." Çin esatirine göre, Yin arz, Yang ise semadır. Çin feylesofları bu unsurları şöyle tarif ederler: "Yang dışarsıdır, hararetdir, güneşdir, yazdır. Yin içersidir, soğuklukdur, zulmetdir, kışdır." (nigâ. zıd)*

Yob *Tevrat'da zikrolunan ve İslamda da muteber sayılan bir mümin kişi. Kur'an-ı Kerim'de 'Eyyûb' şeklinde geçer. Ahd-i Atik'deki kitablardan birisi, 'Yob'un Kitabı' adını taşır. Sabrın ve imanın timsali sayılır. Mintarafillah türlü belaya uğratılarak sabrı sınanan Eyyûb, başına gelen felaketlere hiç şikâyet etmeden katlanmış, Allah'a imanında*

zerrece eksilme olmamışdır. İmtihanın sonunda Allah, Eyyûb'a ayağını yere vurmasını söyler; o da söyleneni yapınca, topuğunun değdiği yerden fışkıran bir su bütün yaralarını timar eder. Diğer bir rivayete göre, Eyyûb kısa zamanda azgın bir sele tehavvül eden bu suda boğulur. (nigâ. Eyyûb) İstanbul'un Kâğıthane civarındaki bir semtine, Hz. Muhammed'in bayrakdarı Eyyûb El Ensarî'den mülhem, 'Eyübsultan' ismi verilmişdir.

Yuhanna *Hz. İsa'nın havarilerinden bir muhterem zat. (< Lat. Iohannes < İbr. Iochanaan: Allah merhametlidir) İncil'in dört kitabından sonuncusu ona atfedilir. Bundan maada, İncil'e zeylolunmuş 'Vahiyler Kitabı'nın da müellifidir. Hz. İsa çarmıha gerilmezden evvel, validesi Hz. Meryem'i Yuhanna'ya emanet etmişdir. Yuhanna, Meryem'le beraber Efes'e gitmiş ve Lisimakhos surları haricinde bir yamaca yerleşüb İncil'i kaleme almışdır. Emperator Domitianus tarafından kaynamış zeytinyağı dolu bir kazana atdırıldığı, fakat Allah'ın inayetiyle buradan kurtulduğu rivayet olunur. Daha sonra Patmos adasına nefyedilmiş ve Vahiyler Kitabı'nı burada yazmışdır. Ba'd-el-Milad I. asrın sonlarında vefat etmişdir. Umumiyetle elinde içinden yılan çıkan bir şarab kupasiyle tasvir edilir. 'Son Yemek'de Hz. İsa'nın omzuna yaslanmış olarak görülür. Fakat esasında Yahuda İskaryot'la teşrik-i mesai etdiği veya Hz. İsa'yı bizzat ele vererek suçu Yahuda'ya atdığı da rivayet olunur. Söylendiğine göre, bunun sebebi, Hz. İsa'yla aralarındaki hususî muhabbet yüzünden (ki Hz. İsa'ya olan yakınlığından ötürü Yuhanna'ya 'havarilerin en azizi' de denir) onu diğer havarilerden kıskanmasıdır.*

Yunus *Tevrat'da ismi zikrolunan resullerden birisi. 'Yûnis' diye de geçer. Ahd-i Atik'e zeylolunmuş dört kısımlık bir risalesi vardır. Allah tarafından Ninova şehri halkını yola getirmekle vazifelendirilmişdir. Bu mes'uliyeti almak istemeyen Yunus, bir gemiye binerek kaçmak ister. Yolda muazzam bir furtuna çıkar. Gemideki yolcular onun Allah'dan kaçdığını öğrenince, Allah'ın gazabı addetdikleri furtunayı yatışdırmak için Hz. Yunus'ı denize atarlar. Deniz yatışır. Bu*

arada Hz. Yunus'u büyük bir balık yutmuşdur. Hz. Yunus balığın karnında dua eder. Bunun üzerine Allah balığı kusturur ve Hz. Yunus'u Ninova'ya gönderir. Hz. Yunus, Allah'ın Ninova'yı yıkacağını söyleyince, başda şehrin hükümdarı olmak üzre bütün şehir ahalisi tevbe istiğfar ederek hak yoluna dönerler; Allah da onlara merhamet edüb şehri yıkmakdan vazgeçer. Fakat Hz. Yunus kendisini yalancı çıkardığı içün Allah'a öfkelenir ve artık yaşamak istemediğini söyleyerek Allah'dan canını almasını niyaz eder. Bunun üzerine Allah, Hz. Yunus'a gölgelik bir asma kabağı yaratır, sonra da bunu kurutur. Hz. Yunus asma kabağına acıyub büsbütün öfkelenir. Allah, Hz. Yunus'a der ki: "Sen hiç emek vermediğin bir asma kabağına acıyorsun da, ben onca emek vererek yaratdığım Ninova şehrine acımayayım mı? O şehir ki, orada sağını solunu seçemeyen yüz yirmi bini mütecaviz insan, bir o kadar da hayvan yaşar." (nigâ. Ninova)

Yusuf *Tevrat'da zikrolunan peygamberlerden birisi. İbranî lisanında adı 'Yasef'dir (İbr. artırsın). Hz. Yâkub'un oğludur. Erkek güzelliğinin timsali olarak görülür. Hasud biraderleri tarafından çöldeki bir kuyuya atıldıkdan sonra, oradan geçen bir kervandaki tacirlerce kurtarılmış ve Mısır'da Potifar isimli vezire satılmışdır. Vezirin genç karısı Züleyha, Hz. Yusuf'a aşık olub onunla cima etmek ister; fakat Hz. Yusuf'dan yüz bulamayınca, kendisine tecavüze teşebbüs etdiğini söyleyerek ona iftira atar. (nigâ. Züleyha)*

Yûşa Dört büyük Yahudi peygamberinden biri. Diğerleri İbrahim, Dâvud ve Mûsa'dır. İsmi Ahd-i Atik'de Yeşu şeklinde zikrolunur. Hz. Mûsa'nın vefatından sonra, onun yerine geçüb Yahudi kavmini salimen Kenan ilindeki Arz-ı Mev'ud'a (Ar. vaadedilen toprak) ulaşdırmışdır. Tevrat'ın Hz. Mûsa tarafından yazılmış ilk beş kitabına 'Pentatök' (Fr. Pentateuque < Gr. penta: beş + teukhos: kitab) tabir edilir. Bu beş kitaba Hz. Yuşa'nın kitabı da sonradan ilave olunarak, 'Egzatök' (Fr. Hexateuque < Gr. hexa: altı) adı verilmişdir. Mamafih, ilm-i tefsir ile iştigal eden âlimler, bu kitabın müellifinin Hz. Yûşa olduğundan şübhe etmekdedirler. Kat'i olmamakla beraber, kitabın kabl-el-milad VI. asırda,

hüviyetleri artık mechul iki farklı yazar tarafından kaleme alındığı iddia edilmektedir. Halk arasında şümul bulan bir rivayete göre, ziyadesiyle tavil bir zat olan Hz. Yûşa, İstanbul Boğazı'nın Beykoz semtinde, Yûşa Tepesi namiyle anılan mevkide, toprağa dikine olarak gömülüdür. (nigâ. Al-Hazîr, Hexateuque, Pentateuque)

Z

z [zed, zi:, tset, `izard] *Latin elifbasının son harfi. Grek elifbasındaki 'zeta' ve İbranî elifbasındaki 'sadhe' harfleri, bu harfin mukabilidir. Arap elifbasında ise takriben 'zı', 'ze' ve 'zal' harflerine tekabül eder. Cebirde umumiyetle 'x' ve 'y'den sonraki üçüncü bilinmeyen kıymeti temsilen kullanılır. Meşhur maskeli silahşor Zorro, hasımlarının alnına kılıcının ucuyla bu şekilde imza atar. (nigâ. x, y, Zorro)*

Zâgur *Amerika'nın balta girmemiş ormanlarında yol kesen, zenginden alub fakire veren bir şakî. Hasımlarını balyozu andıran taş baltasının şedid darbeleriyle telef etdiği için 'Teberli İlah' da denir. Çiku Lupez Martinez Gunzales vs... nam bir de refiki ve yardımcısı vardır. Bunların her ikisi de aslen Aztek olub, rivayete göre Maskeli Kahraman Zorro'nun müridanındandırlar. (nigâ. Aztekler, Zorro)*

zâhir *Allah'ın doksan dokuz ismi olan 'esma-i hüsna'dan (Ar. pek latif isimler) biri. Mealen 'görünen, âşikâr' demekdir. Zıddı 'bâtın'dır ki, 'görünmeyen, gizli' manasındadır. Filhakika, Allah hem zâhir hem de bâtındır. Şeriat ve tarikat ehli, Kur'an-ı Kerim'in hem zâhirî hem de bâtınî manaları olduğunda müttefikdir. Allah kelâmının ve hadislerin sadece tevil (Ar. sözü çevirme, tefsir etme) ile anlaşılabileceğini iddia eden tarikatlara 'bâtıniyye' tabir edilir. Bu mezhep sâlikleri İslama nisbet iddiasında bulunmakla beraber, esasen cemaat-i Müslimin arasında fitne ve fesad neşrederler ve esas gayeleri, kisve-i İslam ile müminleri din-i mecusa davetdir. Kendilerini felsefe ve tasavvuf ile gizledikleri, fekat esasen mülhid oldukları da rivayet edilir. Bu mezhebin reisine 'imam' derler. Bâtıniyye itikadına göre, peygamberin ailesin-*

den olduğu iddia edilen imam, onun halefi ve Allah'ın dünyadaki gölgesidir, hatta Allah'ın dünya üzerinde tecessüm etmiş hali olduğu bile söylenir. Peygamber ise 'insan-ı kâmil'den (Ar. mükemmel insan) ibaret olub, hiçbir peygamberin mucizesi yokdur. Rivayet olunan mucizeler, sihir ve gözbağcılık kabilindendir. Kur'an-ı Kerim, haşa huzurdan, Allah kelamı olmayub, peygamber kelamıdır. Bu nevî münafıkane fikriyatı terennümden imtin etmeyen Bâtıniler, esasen tıpkı Kabalacılar gibi, harfleri tevil etmek ve onlara birer mana vermekle işe başlarlar. Onlara göre, harflerin kelimeye nisbeti, basit cisimlerin mürekkeb cisimlere nisbeti gibidir ve her harfin kendine mahsus bir tabiati vardır. Bâtıniler âkidelerini rastgele ve alenen herkese telkine çalışmazlar. Ekseriya gizli cemiyetler halinde faaliyetde bulunurlar ve mezheblerine davet edecekleri eşhası uzun bir imtihandan geçirirler. Bâtınilerin âkideleri uzun mücadeleler neticesinde, bazı mahdud yerler müstesna, her tarafdan kaldırılmış olmakla beraber, ıstılah ve te'villeri birçok tasavvuf zümresine girmişdir. Bugün bilhassa avamın şeriat ahkâmını ifaya mecbur olduğunu, çünki onların sadece zâhiri görebileceğini, havassın ise bunlar ile mukayyed olamayacağını iddia eden mutasavvıflara bâtınî denilmekdedir.

Zaparta *Meksikalı bir asi. 'Viva Zaparta' namiyle da anılır. Aslen Aztek olub, meşhur Aztek kahramanı Zorro'nun müridanındandır. Espanyol kâfirine karşı isyan etmiş, fakat hain bir tertib neticesinde yakalanub kazığa oturtulmak suretiyle şehid edilmişdir. Zaparta'nın hayat hikâyesi, hazin bir hikâyedir; şu kadar ki, yazılsa, roman olur. Muhterem kaarilerimizin malumatı olsun içün, şöyle kısaca anlatalım: Zaparta'nın pederi, Murelus Beyi'nin seyisidir. Çocuk yaştan beri birbirlerine âşık olan Zaparta ile beyin kerimesi Anabel, gizli gizli mektublaşmakdadırlar. Günün birinde Anabel'in Zaparta'ya yazdığı bir nameyi ele geçiren bey, küblere biner ve derhal seyisinin gözlerine mil çekdirir. Bunun üzerine, Zaparta kabilesiyle beraber beye karşı isyan edüb dağa çıkar; yol kesüb geçenden bir, geçmeyenden iki akça harac almaya başlar. Zalim Murelus Beyi, ziyade çeri toplayub Zapar-*

ta'nın üzerine yürür ise de, Zaparta, beyin askerini bozar. Zaparta'yla bu şekilde baş edemeyeceğini anlayan bey, bir hile düşünür. Malum, kâfirin hilesi boldur. Bey, Zaparta'nın ihvanından Xudèo dell'Escrùz nam sütübozuk bir silahşoru üç beş akça mukabilinde elde eder. Bu mel'unun ihaneti neticesinde, Zaparta derdest edilüb kazığa oturtulur. Zaparta'nın ölüm haberini alan Anabel, yemeden içmeden kesilir ve bir müddet sonra o da hakkın rahmetine kavuşur. Anabel ile Zaparta'nın aşkı dillere destan olmuş, sonu hazin biten bu talihsiz aşk hakkında birçok şarkılar, şiirler, hikâyeler yazılmışdır. (nigâ. Anabel, Aztekler, Xudèo dell'Escrùz, Zorro)

zat-ür-rahm *Rahmin duhul esnasında şedid bir darbe veya bu tarz diğer bir tesirle örselenüb kısmen veya tamamen iltihablanması. Acilen timar edilmez ise, müzmin nemfumâni neticesine varabilir. (nigâ. nemfumâni)*

zeker *(cem. zükûr) Hâşâ huzurdan, erkeğin tenasül uzvu, kamış, namıdiğer yarak. (Esk.Türk. yarak: silah) Frenkler 'fallus' (< Gr. phallos: zeker) ve 'penis' (< Gr. peos: kuyruk) tabir ederler. Kadim Mısır, Yunan, Roma, Hind, Çin vesâir birçok medeniyetde, bereket getirdiğine inanılır ve bu sebeble de mukaddes addedilir. Totemler, sütunlar, tarlalara dikilen korkuluklar, sikkeli mezar taşları, trafik lambaları, reklam kolonları, çubuk ve nargileler, kamış kalemler, lûl-i poplar, ve hatta sigara ve pürolar esasen zekeri temsil eder. Bazı ibtidaî kavimler, mağlub etdikleri hasımlarının zekerlerini kesüb sepilemek suretiyle muhafaza ederler. Melunezya vahşileri, Habeş zencileri ve Aztekler, baha biçilmez addetdikleri zekerlerini kem nazar ve sihirden korumak maksadiyle, sukabağı, kamış, mercan, palmiye yaprakları ve gergedan derisinden mamul, gayet mukavim zeker kılıfları takarlar. Mısır'daki Min ve Hind'deki Siva ilahları, esasen birer zekerden ibaretdir. Kadim Roma'daki Düyûn-i Sus ve Bakiis şenliklerinde, kebir zeker heykellerinin taşındığı fener alayları tertib edilir. Keza Yunan esatirindeki Attis, Agdistis ve Adûnis efsanelerinden ilham alan Kibele rahibleri, toprağın bereketini artırmak gayesiyle, zekerlerini kesüb toprağa gömerler. (nigâ. Adûnis, Agdistis, Kibele) Yahudilik ve Müs-*

lümanhkdaki sünnet âdetinin de buradan geldiği rivayet olunur ise de, bu iddia bâtıldır. Anadolu'nun birçok yerinde, Zürriyet İlahı Pîr-i Yâpus'u temsil eden, 'kısmet taşı' tabir edilen taşlar bulunur. Evlilik çağı gelen bakire kızlar, bu cesim taşların üzerine oturub "Bahtım, bahtım, ey bahtım! Kocaya varmak vaktım!" şeklinde haykırırlar. Nesebi gayrisahih olan Pîr-i Yâpus, İlahe Hera'nın kem nazarı sebebiyle kendi boyunda devasa bir zekerle doğmuşdur. Bazı âlimler, sakatlık zannedilen bu hassanın, zekerin fevkalade uzun, dik ve kavî olması sebebiyle, esasında ölüme mukavemeti ve yeniden dünyaya gelişi temsil etdiğini iddia ederler. (nigâ. Pîr-i Yâpus) Mısır esatirinde, İlah Geb kâinatın idaresini oğlu Oziris'e vasiyet eder. Lakin kardeşini kıskanan Seth, Oziris'i on dört parçaya bölüb her parçayı Mısır'ın ayrı ayrı yerlerine atar. İlahe İzis, zeker haricindeki bütün parçaları bulub birleştirerek kocasını canlandırır; fakat artık zürriyetinin olmadığını anlayan Oziris, hayata küsüb yeraltındaki ölüler diyarına kapanır. Bir rivayete göre, İzis aslında kocasının zekerini bulmuş, fakat toprağa gömüb saklamışdır. (nigâ. İzis, Oziris) Meşhur ruhiyat âlimi Zigismund Füreyd, bunun sebebinin 'zeker hasedi' (İng. penis envy) olduğunu söyler. (nigâ. zeker hasedi) Kadim Yunan'da 'Falugogya' (< Gr. phallogogia < phallos: zeker + agein: idare etmek) bayramları kutlandığına nazaran, zekerin öteden beri bariz bir iktidar alameti olarak görüldüğü anlaşılmakdadır. Netekim 'falukrâsi' (Fr. phallocratie < Gr. phallokratia < phallos + kratos: kuvvet, iktidar) tabiri buradan gelir. Eski devirlerden beri icra olunan kazığa oturtma suretiyle idam cezası, bu cinsî iktidar fikrinin diğer bir tezahürüdür. (nigâ. zü-l-evtad) Kazığa oturtulan mahkûm, mevcudiyeti efemine bir hüviyete tenzil olunarak, pederşahî iktidarı temsil eden devletin, dolayısiyle de cem'iyetin mutlak hakimiyeti altına girmiş olur. Asrî içtimaî hayatda da zekerin istimal sahaları mebzuldür. Bu cümleden olmak üzre, sun'î zekerlere 'zıbık' veya 'dildu' tabir edilir. (nigâ. dildu, zıbık)

zeker hasedi *'Tahlil-i ruhiye' metodunun mucidi Viyanalı meşhur ruhiyat âlimi Zigismund Füreyd'in bir nazariyesi.*

İşbu nazariyeye göre, kız çocuk büluğa erdikde, kendisinde zeker bulunmadığını, dolayısiyle vücudunun natamam olduğunu tahteşşuur hisseder ve muhtelif erkeklerle cima edüb onların zekerlerini sahiblenme ve bu hal ile de zemanla kendisine bir nevi hayalî zeker kolleksiyûnu ihdas etme yoliyle bu eksikliğini ikmal cihetine gider. 'Karadul' nam meş'um dişi ankebudun, zifaf akabinde erkeğini öldürüb yemesi, aynı hadisenin hayvanat âlemindeki tezahüründen ibaretdir. Nadir olmakla beraber, bazı kadınların, tıbkı mezkûr ankebut gibi, cima etdikleri erkeğin zekerini, muhtemelen bir cinnet neticesinde, hakikaten kestikleri veyahud ısırub kopardıkları da görülmüşdür. Bu tarz ruhî buhrana, 'karadul kumpleksi' adı verilir. (nigâ. zeker)

Zekeriya *Kur'an-ı Kerim'de zikrolunan peygamberlerden biri. Yahudiler 'Zaharya' derler. 'Vaftizci' tabir edilen Hz. Yahya'nın pederi ve Hz. İsa'nın büyük amcasıdır. Zekeri âdeta bir yılan gibi ince uzun ve eğri büğrü olduğu içün kendisine 'Zekeriya' ismi verildiği söylenir (Ar. zeker-ül-yâ: 'yâ' harfi gibi [ )] tavil ve yılankavî olan zeker). Misli görülmedik bu zekerin tûlü, bir rivayete göre nüzül halindeyken bir buçuk arşın, bir diğer rivayete göre ise yarım kulacı mütecaviz imiş. Lakin kaderin garib bir tecellisi neticesinde, zevcesinin kısır olması sebebiyle, Hz. Zekeriya'nın uzunca müddet çocuğu olmamışdır. Ancak ihtiyar zemanında duaları kabul olunmuş ve melekler kendisine Hz. Yahya'nın tez vakitde doğacağı müjdesini vermişlerdir. Oğlu Hz. Yahya'nın katlinden sonra, Kral Hârûd'un kendisini de sağ komayacağını anlayan Hz. Zekeriya, kaçub ulu bir ağacın kovuğuna saklanmış, lakin entarisinin altından çıkan zekeri kovuğun kenarından sarkarak onu ele verdiği içün, peşindeki askerler tarafından yeri bulunub içine saklandığı ağaç destereyle ortadan ikiye biçilmek suretiyle şehid edilmişdir. Bu esnada zekerin de ikiye biçildiği ve vücuddan kopub serbest kalan parçanın yılan misali yerde sürünerek oradan uzaklaşdığı rivayet olunur. 'Kör yılan' nam zâhife, işte bu kesik zekerden türemişdir. (nigâ. yılan) Hz. Zekeriya, zekerinin fevkalade tavil oluşu sebebiyle, tıbkı Yunan esatirindeki Pîr-i Yâpus gibi, bir taraf-*

dan zürriyet timsali addedilir ve bilhassa gelinlik çağa erişen genç kızlar ile kısır kadınlar kendisine adaklar adarlar; fakat diğer tarafdan hem oğlu Hz. Yahya, hem yeğeni Hz. İsa, hem de bizzat kendisi fecî şekilde katledildikleri veçhiyle, bu tarz tavil zekerin nuhs alameti sayıldığı da olur. Zevcesinin kısırlığından ve kendi zürriyetinin bolluğundan mütevellid, Hz. Zekeriya'nın etrafındaki kadınlara ve bu meyanda vesayeti altındaki yeğeni Hz. Meryem'e tasallud etdiği yolunda rivayetler de vardır ki, bu sebeble kendisi zenperestlerin pîri addedilir. Hz. İsa'nın babası olub olmadığı hususu ise meşkukdur. (nigâ. İsa, Meryem, Yahya, zeker)

zelzele *(cem. zilzal, zelâzil) Allah'ın kâfir ve zenadik üzre saldığı musibetlerden biri. Kur'an-ı Kerim'in doksan dokuzuncu suresinin ismi 'Zilzal'dır ve şu sözlerle başlar: "Dünya şedid zelzelelerle sarsıldığı (izâ zulzileti arzu zilzâleha), toprak bütün ağırlıklarını dışarı atdığı ve insan: 'Buna da ne oluyor yahu!' dediği vakit, işte o gün o bütün haberlerini bir tamam anlatır." Ulema-yı İslamdan Enes'in nakletdiği bir hadîse göre, peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: "Medîne zelzeleyle üç kerre sarsılacak ve ne kadar münafık var ise, tekmili birden telef olacakdır." Bu veçheyle, zelzele esasen gayet uğurlu ve faidevî bir keyfiyet olub müminlerin buna yerinmeleri kat'iyyen caiz değildir.*

Zen *Mutlak hakikatin kelimelerle ifadesinin mümkün olmadığını ve bu sebeble de mukaddes kitabların hiçbirinde bulunamayacağını, bu hakikate ancak ve ancak nefse hakimiyet ve hidayete erme yoliyle ulaşılabileceğini iddia eden bâtıl bir Budist tarikatı. İbtida Japon'da çıkmış, oradan dünyaya yayılmışdır. Esasen bu nevi muzır itikadların kökünü kazımak icabeder. (nigâ. Buda)*

Zend Avesta *Ateşperest Zerdüşt dininde, mukaddes yazıların toplandığı Avesta'nın aslı ve Pehlevîye tercemesi. Kısaca 'Zend' de denir. (Fars. zend: terceme, şerh) (nigâ. Avesta, Zerdüşt)*

Zenon *Kadim Yunan'da bir feylesof. İsmi sehven 'Xenon' şeklinde de yazılır. Zenon'u Zünnûn ile karışdırmamak icabeder. (nigâ. Xenon, Zünnûn)*

zenumûrf *Tuhaf bir şekli olan. (< Fr. xénomorphe < Gr. xeno: tuhaf; garib; ecnebî + morphos: şekil) [Bu zor kelimeye mümkün mertebe vuzuh getirmek içün, manası âşikâr birkaç misal verelim: Dün çarşıdan fevkalade zenumûrf bir zürafa aldım. Aaa, bak şu zigurat ne kadar zenumûrf! Zümrüd-i Anka ziyadesiyle zenumûrf bir kuşdur. Zannımca, kaarilerimiz bu ecnebî ıstılahı şimdi daha eyi anladılar.]*

zeplin *Kont Ferdinand von Zeppelin nam Alaman paşası tarafından icad olunan kebir hava sefinesi. Dehşetengiz ve gayet müessir bir harb aletidir. (nigâ. Zeppelin)*

Zeppelin (Kont Ferdinand von ~) *'Zeplin' tabir edilen kebir hava sefinesinin mucidi Alaman paşası (1838-1917). Şebabetinde Fransızlarla harb edüb ziyade şecaat göstermiş ve akabinde bizzat Kayzer tarafından taltif olunarak muhtelıf diplumatik vezaıfde bulunmuşdur. Devletlu ve şevketlu efendimiz Abdülhamid Han'ın da yakın dostu olan Kont von Zeppelin, tekaüd oldukdan sonra, zeplin ve benzeri harb aletlerinin icadı ve imaliyle uğraşmış, yapdığı ilk zeplini 1900 senesinde Kunstanz gölü üzerinde tecrübe etmişdir. Malum olduğu üzre, zeplinler I. Harb-i Umumî'de müttefikimiz olan Alamanya tarafından, bilhassa Garb cebhesinde, rasad, istihbarat ve havadan bombarduman maksadiyle gayet müessir tarzda istimal olunmuş, düşman ordularına külliyetli miktarda telefat verdirilmişdir. Harbin kaybedilmesinin esas sebebi, büyük mucid Kont von Zeppelin'in zemansız vefatıdır. Kont'un vefatını takiben bir sene içinde Alamanya teslim olmaya mecbur kalmışdır. Zeplin, asrî zemanların en mühim silahlarındandır, şöyle ki, şayet Adulf Hitler II. Harb-i Umumî'de bu muazzam silaha müracaat etmek ferasetini gösterse idi, harbin neticesi muhakkak ki farklı olurdu. Bir iddiaya göre, zeplinin asıl mucidi Kont von Zeppelin değil, yine Alaman asıllı bir Fransız âlimi olan Spiess nam şahısdır. İlk zeplinini 1910 senesinde imal eden bu zatın, bundan çok evvel, henüz 1873'de, bu aletin patentini almış olduğu iddia edilir ise de, bu iddia külliyen bâtıl olub, hakikat şudur: Sadece dirayetli bir asker ve velud bir mucid değil, aynı zemanda da batınî ilimlerle iştigal eden*

bir müsteşrik ve heyecanlı bir simyager olan Kont von Zeppelin, daha henüz pek gençken, Kayzer vasıtasiyle tanışmak şerefine nail olduğu Abdülhamid Han ile ömrü boyunca mektub alışverişine devam etmiş ve ondan Şark ilmi ve İslam âlimleri hususunda hayli malumat almışdır. Binaenaleyh, Kont'un zeplin hakkındaki ilk ilhamı, Abdülhamid Han tarafından kendisine gönderilen bu ilmî eserlerin birinden aldığı zannedilmekdedir. Bir rivayete göre, XIII. asırda yaşamış, hüviyeti artık maalesef mechulümüz olan Cezireli bir İslam âlimi, daha o zemanlarda zepline benzer bir hava sefinesi tasavvur etmiş ve tekmil teferruatiyle hesablayub inşaına girişmişdir. Lakin bu aletin inşaını tamamlamaya ve bu muazzam hava sefinesini uçurmaya muvaffak olub olmadığı hakkında elimizde maalesef hiçbir kayıd yokdur. Buna nazaran, Kont von Zeppelin'i zeplinin mucidi saymak icabeder. Zaten 'zeplin' ve 'Zeppelin' kelimeleri arasındaki müşahabet de bu rabıtaya işaret eder. Bu velud mucidin, 'âteş-i Rûmî' tabir edilen korkunç silah üzerinde de derin tedkikleri vardır. (nigâ. âteş-i Rûmî)

Zerdüşt *Kendi adiyle anılan ateşperest dinin kurucusu İranlı peygamber (Kabl-el-milad VII. asır). Frenkçede 'Zor-u Aster' veyahud 'Zarathustra' şeklinde zikrolunur. 'Gatha' denilen kelamı, 'Zend Avesta' isimli kitabda cem olunmuşdur. Zerdüşt, Serendib adasında bir müddet münzevî olub, 'Avesta' adını verdiği kitabını, âdeta kuşdili nevinden, anlaşılması fevkalade müşkil bir lisanda yazmış ve akabinde kendini peygamber ilan edüb Acem Şahı Keştasb'ı dinine davet etmişdir. Nübüvvetini isbat içün mucize göstermesi istenince, kendisine ateşin tesir etmeyeceğini söylemiş ve vücuduna sürdüğü sihirli bir merhemle ateş içinden geçüb iddiasını isbat etmişdir. Bunun üzerine Keştasb tebasiyle beraber mecus dinine geçmiş ve Zerdüşt'ün dini olan mecusilik kısa zemanda hayli şümul bulmuşdur. Zerdüşt, hayır ve şerrin aynı menşeden çıkamayacağı fikrinden hareketle, hayrı Ahura Mazda (Hürmüz), şerri ise Angra Mainyu (Ehrimen) adlı ilahlara isnad eder ve bunlar arasında ilanihaye bir mücadele olduğunu söyler. Bu mücadele, hayır ile şerrin, nûr ile*

zulmetin, sema ile arzın mücadelesidir. Müminlerin vazifesi, hayır veya şer için ilahlara dua etmek değil, bu mücadelede hayrın tarafını tutmakdır; çünkü hayır ve şer zaten bir vakıadır ve dua etmekle tahakkuk edecek veya zail olacak değildirler. Hayrı ruhda, şerri ise maddede arayanlar, hata ederler; çünki hayır ve şer hem ruhda hem maddededir. Zerdüşt dininde ateş, Hayır İlahı Ahura Mazda'yı temsil eder. Her mabedde bulunan ateş odalarında, ilelebed söndürülmeyecek olan ateşler yanar. Zerdüşt rahiblerinin bu mukaddes ateşe dokunmaları ve hatta onu nefesleriyle kirletmeleri kat'iyyen memnu olub, ateş odasına giren rahiblerin elleri eldivenli ve yüzleri peçelidir. (nigâ. Avesta, Zend Avesta, zındık)

zero *'o' işaretiyle gösterilen rakamın Frenk lisanlarındaki ismi, sıfır, adem, fena. İbtida Arap âlimleri tarafından ihdas olunan bu rakam, Kurun-i Vusta'da Endülüs yoluyla Garb'a geçmişdir. 'Sıfır' kelimesinin, zulmetin adem-i ziya olduğu fikrinden hareketle, 'zifiri karanlık' ibaresindeki 'zifir' kelimesinden südur ettiği söylenir. (< Lat. zephirum < Ar. es-sifr) Diğer bir rivayet ise, 'o' işaretinin esasen bir çukur veya kuyu gibi içi boş olan bir mahalli temsil etdiği, buradan mülhem 'sıfır' mefhumuna vasıl olunduğudur. Bu işaret, şekil itibariyle, haşa huzurdan 'ferc' ve 'şerc' uzuvlarını temsilen de istimal olunur. (nigâ. sıfır, zıfir)*

Zeyrek Yangını *İstanbul yangınlarının en meşhur ve en korkunçlarından biri. Şiddeti ve cesametinden dolayı, halk arasında 'kıyamet-i suğra' (Ar. küçük kıyamet) tabir olunur. Bu kadar dehşetengiz olmakla beraber, bu yangın hakkında etraflı malumat yokdur. Bunun bir sebebi, bu elim hadiseye dâir etfaiye ve emniyet kayıdlarının daha sonraki bir yangında yanarak yok olmuş bulunması ise, bir diğer sebebi de, insanlar üzerinde husule getirdiği azim tesir sebebiyle, pek az kimsenin bu hususu hatırlamak istemesi ve yangına ait teferruatın zemanla hafızalardan silinüb gitmesidir. Rivayete göre, mechul bir sebeble Zeyrek içlerinde başlamış ve, âdeta âteş-i Rûmî gibi, söndürülmesine kaadir olınamayub süir'atle etrafa yayılarak şehrin bu mahallesini tamamen*

yakmış, kül etmişdir. Bu yangının bir Hıdrellez veya Apukurya bayramına isabet etdiği ve bu esnada yakılan bir ateş veya atılan el'ab-ı nâriyenin sıçramasiyle çıkdığı rivayet edilmektedir. (nigâ. Al-Hazîr, Apukurya, Hıdrellez) Bir diğer rivayete göre ise, hain bir kundak sokma hadisesidir. Fakat bu iddialar hiçbir vakit isbat edilememiş ve bu elim hadise tarihin zulmetine gark olub unutulmuşdur. Bu yangında vefat etmiş olan müminlerin ruhuna el fatiha!

zıbık *Sun'î zeker (< sübek: beşikdeki bebelerin bacakları arasına yerleşdirilen sidik şişesi veya sidiği bir kaba akıtan boru). Namdiğer 'dildo'. Bu zarf aletlerin bazısı kendinden vibrâtürlü olub, muhtelıf reng, şekil ve ebadda, cins cins malzemeden mamuldür. Zıbıklar Frengistan'da 'Sekiz Şûb' (İng. Sex Shop) tabir edilen cinsî malzeme dükkânlarından cüz'î bir fiad mukabilinde temin edilebilir. Gergedan boynuzundan yapılanları, fevkalade kalın ve sert olmaları hasebiyle, bilhassa makbuldür. Zıbık, arzuya göre, ferc veya makaddan tatbik olunabilir, ki kadınlar ve erkekler arasında bunun meraklısı çokdur. (nigâ. zeker)*

zıd *Birşeyin aksi, tersi. Tabiati itibariyle, dünyada birçok tezad bulunur. Meşhur Yunan feylesofu Heraklit'e nazaran, dünya esasen ve külliyen tezadlardan ve işbu tezadların birbiriyle tenakuzundan müteşekkildir; şöyle ki: Gün ile gece, nûr ile zulmet, kamer ile şems, siyah ile beyaz, ateş ile su, harb ile sulh, hayır ile şer, hayat ile ölüm, aşk ile nefret, kadın ile erkek, kedi ile fare, rüya ile hakikat, sahih ile sahte, mazi ile âti, vesâire... Keza, peygamberlerin de zıdları vardır: Hz. Adem'in Şeytan, Hz. Nuh'un Nesr, Hz. İbrahim'in Nemrud, Hz. Musa'nın Firavun, Hz. İsa'nın Yahuda, Hz. Muhammed'in Ebu Leheb. (nigâ. nûr, zulmet)*

zındık *(cem. zenadik) Bir tefsire göre, taife-i seneviyyeden olan, yani iki ilaha iman eden müşrikler; bir tefsire göre, Allah'a ve ahirete imanı olmayan kitapsız, dinsiz, imansızlar; bir diğer tefsire göre ise, küfrünü gizleyüb suret-i hakdan görünen münafık ve muzır eşhas. Esasen Müslüman olmayan herkes zındıkdır ve zındıkların katli dinen vacibdir.*

Bunlardan taife-i seneviyye, ki Zerdüşt'ün ahfadı olan mecusilerdir, nûr ile zulmetin ezelî ve kadim olduğuna inanırlar. Bunlara göre, nûr ile zulmet, yani Hürmüz ile Ehrimen biri yekdiğerine zıd iki ezelî unsurdur ve herşey bunlardan hasıl olmuşdur. Zerdüşt'ün kitabı Zend Avesta'ya iman eden mecusilere, Farsça 'zendik' denmiş, bu kelime Arapçaya 'zındık' olarak geçmişdir. Mutasavvıfların cismanî haşrı kabul etmemeleri ve vahdet-i vücuda inanmaları, umumiyetle Allah'ı inkâr olarak anlaşıldığından, bazı kimseler bunlara da zındık sıfatını münasip görürler. (nigâ. ateş, Avesta, Zend Avesta, Zerdüşt, zulmet)

ziggurat *Kadim Asur ve Babil'de, Sümer mabedleri misaline göre inşa edilmiş, etrafında fırdolayı dönerek yükselen bir yol bulunan, ehramvarî veya mahrutî kule. (< Asur. zigguratu: irtifa) En meşhuru, 'Babil Kulesi' namiyle maruf kuledir. Allah katına erişmek maksadiyle inşaına başlanmış, fakat buna hiddetlenen Allah'ın kuleyi inşa eden ustaların herbirisinin lisanını yekdiğerinden farklı kılarak anlaşmalarına mani olması neticesinde, yarım kalmışdır. Akim kalan bu teşebbüsün ardından, Babillilerin aynı kuleyi tersden, yani yerin dibine doğru inşa etdikleri rivayet olunur. Bir diğer rivayet göre, acaib-i seb'a-i âlemden sayılan İskenderiye feneri de, Babil kulesine nazire olmak kasdiyle inşa edilmiş ve keza bu sebebden gazâbullaha oğrayarak yıkılmışdır. (nigâ. İskenderiye)*

zî-rahm-i mahrem *Dinen ve hukuken birbirine nikâhı düşmeyen nesebî akraba. Ana baba, evlad, biraderle hemşire ve bunların evladları, amca, hala, teyze ve dayı, zî-rahm-i mahremdir. Bunlar arasındaki cinsî münasebete 'fücur' tabir edilir. Frenkler buna 'ensest' derler (< Fr. incest < Lat. incastum: iffetsiz < in: lâhika-i menfiyye + castus: iffetli < carere: feragat etmek < Gr. keazein: ayırmak < Sans. sasati: kesmek). Alamanlar ise 'Blutschande' tabir ederler (Al. Blut: kan + Schande: ayıb). Fücur, en bariz kıyamet alametlerindendir; şöyle ki, Sodûm ve Gomîra şehirleri afete oğramazdan evvel, buralarda, diğer namussuzluklarla beraber, fücurun da pek ziyade artmış olduğu rivayet olunur. (nigâ. âhiret, apokalips, kıyamet)*

Zorro *Mazlumları koruyan, zalimleri cezalandıran mühim bir tarihî şahsiyet. Meksika nam memleketde yaşar. Aslen Aztek olduğu rivayet olunur. Hızır Aleyhisselam misali, en beklenmedik anlarda birdenbire zuhur edüb, yine aynı tarzda, yer yarılub içine geçer gibi, bir lahzada sırrolur. Teşhis edilmemek içün, suratına siyah peçe takub sırtına siyah pelerin geyinir. Yüzünü kimse görmemişdir. Hasımlarını gergedan sırtında kovaladığı ve yakaladıklarını bineğinin ayakları altında çiğnetdiği rivayet olunur. Kılıncla cenk sanatında fevkalade mahirdir, şöyle ki, mukabelesine kimesne kaadir olmaya. Mağlub etdiği hasımlarının suratına, sivri kılınc ucu marifetiyle, imzası olan kızıl 'Z' harfini ilelebed nakşeder. Bu kılıncın esasen Hz. Ali'nin kılıncı Zülfekar olduğu, çünki 'Z' harfi şeklindeki bu dehşetengiz imzanın ancak Zülfekar'ın çatallı ucuyla atılabileceği söylenir. Hatta bu sebeble Zorro'yu on ikinci imam addedenler dahi vardır. Bir diğer rivayete göre, Zorro esasen Mecûsî peygamberi Zerdüşt'ün (Fr. Zoroastre) halifesi ve yahud dünya üzerinde tecessüm etmiş tezahürüdür. Meksika'daki Zaparta nam âsî, Amerika'daki Zâgur nam teberli şakî, İngiltere'deki Râb bin Hûd nam kemankeş haydud, Afrika'daki Fantuma nam maskeli silahşor ve Espanya'daki Don Kilot nam meczub şövalye bunun müridleridir. Bir başka kavle göre ise, 'Zorro' ismi 'zor o' şeklinde iştikak olunub, 'bileği bükülmesi gayet zor olan' manasındadır. (nigâ. Aztekler, Don Kilot, Fantuma, Râb bin Hûd, Zâgur, Zaparta)*

zuolûji *Yaşayan mahlukatın ilmi; ilm-i hayat. (<Fr. zoologie < Gr. zoi: hayat + logos: ilim) Bunun tersi 'nekrolûji', yani ilm-i mevtdir. (<Gr. necros: ceset) Bu iki ilim birbirinin zıddı gibi görünmekle beraber, esas itibariyle aynı ilmin iki farklı vechesinden ibaretdirler.*

zurna *Üflenerek icra olunan bir musikî aleti. (< Fars. sûrnây < sûr: ziyafet + nây: kamışdan mamul düdük) [Buradaki 'sûr', İsrafil'in Kıyamet günü üfleyeceği menhus boru olan Arabca 'sûr' ile ve 'nây' da, 'ölüm haberi getirme' manasında, yine Arabca 'na'y' kelimesiyle karışdırılmamak lazım gelir.] Tekke musikisinde çokca istimal olunur. Uhrevî*

hisler telkin eden bir sesi vardır. 'Zurna' kelimesi, şeklî itibariyle, 'zeker'den bahis içün mecazî manada da kullanılır. Bu haliyle, umumiyetle lisan-ı hezliyattandır. Misal olarak Nevizade Ataî'den bir beyit nakliyle iktifa edelim:

Çok iş itdi sikim gevt-i nigâre
Kaba zurna nitekim ak hisare

zü-l-evtad *Direkler sahibi. (Ar. zü: sahib + evtad: direkler) Kur'an-ı Kerim'de Firavun'u tavsif için kullanılan bu sıfat, âlimler tarafından farklı şekillerde tefsir edilmekdedir. Bir tefsire nazaran, mevzubahs direkler saltanat sarayının sütunlarıdır ve Firavun'un kudretini temsil ederler. Diğer bir tefsir ise, hasımlarını kazığa oturtduğu cihetle, Firavun'un bu sıfatla anıldığı yolundadır. Hz. İsa ve meşhur Aztek kahramanı Viva Zaparta da bu yolla şehid edilmişlerdir. (nigâ. İsa, Zaparta, zeker)*

Züleyha *Firavunun başveziri Potifar'ın zevcesi, Hz. Yusuf'un ırzına kasdeden ve bunda muvaffak olamayınca da kendisine tecavüze teşebbüs etdiği iftirasıyla onu zindana atdıran Mısırlı âşüfte. Bazı kaynaklara göre, Züleyha'nın yalanı ortaya çıkar ve Hz. Yusuf, Potıfar'ın vasiyetiyle onun yerine vezir olur. Başka kaynaklara göre ise, tenasül uzvu ceza olarak kesilen Hz. Yusüf, şehrin umumhanelerine gönderilir. Züleyha'nın bu kesik uzvu ömrü boyunca cam bir kavanozda itinayla muhafaza etdiği ve arada sırada çıkarub gizlice temaşa eylediği rivayet olunur. Kadının böylesinden Hak Teala cümlemizi hıfzeyleye! (nigâ. Yusuf)*

Zülkarneyn *Kur'an-ı Kerim'de ismi zikrolunan, Allah'ın aziz ve mübarek kullarından biri. İki boynuzlu bir miğfer geydiğinden, bu adla anılır. (Ar. zü: sahib + karneyn: iki boynuz) Nübüvveti sahih değil ise de, veli sayılmışdır. Kehf suresinde anlatıldığı üzre, Zülkarneyn iki dağ arasına bir sed inşa ederek orada yaşayan bir kavmi Yecüc ve Mecüc'ün şerrinden kurtarmışdır. Sure şöyledir: "Zülkarneyn dedi ki: Siz bana elinizle kolunuzla yardım edin, kâfidir. Ben sizinle onların arasına bir sed yaparım. Haydi, bana demir parçaları getirin. İki dağın yamacı biraraya gelince de: Ateşi körükleyin, dedi. Nihayet demir ateş kesildi. Zülkarneyn dedi ki: Bana erimiş*

bakır getirin de, üzerine döküvereyim. Artık Yecüc'le Mecüc onu ne aşabildiler, ne de delebildiler. Bunun üzerine, Zülkarneyn şöyle dedi: Bu Rabbimin bir rahmetidir. Bu sed, ancak ve ancak onun verdiği sözün vakti irişdiğinde yıkılabilir. O söz ki, er geç yerine gelecekdir." Buradan da âşikâr olduğu üzre, sedd-i Zülkarneyn yıkıldığı vakit kıyamet kopacaktır. Bazı kaynaklarda Zülkarneyn'in İskender-i Kebir'le aynı kişi, iki dağ arasına kurduğu seddin ise Sedd-i Çin olduğu rivayet olunursa da, bu tarz elfaz münafıkların uydurmasından ibaret olub, hiçbir kıymet-i harbiyesi yokdur. (nigâ. Aleksandros, İskender, Yecüc ve Mecüc)

Zümrüd-i Anka *Sihirli bir kuş. Muhtelif kaynaklarda 'Kaknûs', 'Tuğrul', 'Hüma', 'Sîmurg' ve 'Sireng' olarak da anılır. Frenkler bu kuşa Phoenix* [`fenik] *derler. Beşikdeki çocukları kapub boğduğu içün, adı İbranî lisanında 'boğmak' ve 'uzun boyunlu dev' manalarına gelen 'anak' kelimesinden iştikak edilmişdir. Kaynağı Kadim Mısır itikatlarında bulunmakla beraber, Çin'den Fars'a, Musevîlikten Müslümanlığa kadar birçok kavim, din ve esatirde rastlanan Zümrüd-i Anka, altun renkli, uzun tüylü, dâvûdî sesli, devasa bir kuşdur. Fânîlerin gözüne görünmez. Erkekdir ve dünya üzerinde tekdir. Kaf dağında yaşar. Suratı insana benzer, vücudu ise her hayvandan birer parça alınarak yapılmışdır. Boynu ziyadesiyle uzun olub, beyaz bir halkayla çevrilmişdir. Öleceği vakit, yuvasını ateşe verüb kendisini yakar ve yanan kuşun küllerinden yeni bir Zümrüd-i Anka hasıl olur. İslam mutasavvıfı Feridüddin Attar, 'Mantık-ut Tayr' (Ar. kuş lisanı < mantık: lisan + tayr: kuş) isimli eserinde bu kuşa aid şu meseli nakleder: Kuşlar Kaf dağında oturan Sîmurg'u kendilerine sultan intisab edüb hep beraber ona biat etmek üzre yola revan olurlar. Kaf dağı ziyadesiyle ırak olduğundan, seyahat hayli uzun sürer ve kuşların büyük kısmı yolda ölür, bin kerre bin kuşdan geriye kala kala otuz kuş kalır. Onlar da bitkinlikden ölmek üzeredirler. Nihayet zor halle Kaf dağına vardıklarında, bir de bakarlar ki, meğer Sîmurg aslında kendileri imiş. (Fars. sî: otuz, murg: kuş)*

Zünnûn *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yunus'a verilen isim (Ar. zü: sahib + nûn: balık = balık sahibi). 'Enbiya' suresinin sek-*

sen yedinci ayeti şöyledir: "Ve zennûni iz zehebe" (Ar. O balık sahibini de hatırla). Bu ayetde Hz. Yunus'un ismi açıkca zikrolunmamakla beraber, müfessirler 'Ziinnûn' tabiriyle onun kasdedildiğinde hemfikirdirler. (nigâ. Yunus)

elif, lam, mim
temmet
Rabbime şükürler olsun

Son sayfayı çevirdiğimde, saat geceyarısını çoktan geçmişti. Yalvaçlar, kutsal kitaplar, tuhaf dinler, gizli tarikatlar, öfkeli tanrılar, büyük yıkımlar, sinsi tuzaklar, kanlı cinayetler, garip yaratıklar ve mitolojik kahramanlar kafamın içinde dönüp duruyordu. Bu korkunç karmaşanın arasında birşeyi anlamıştım ama: Bütün bunların, üzerinde çalıştığım dosyayla ne yazık ki hiçbir ilgisi yoktu. Bu ansiklopedinin bana bir yararı olmamıştı. İşe yarar bir ipucu bulduğumu sanmakla yanılmış ve zamanımı boşa geçirmiştim. Belki de en iyisi, büyük bölümü kayıp olan bu ansiklopediyi *KUMAR*'a göndermek olacaktı. Birden içimin kazındığını hissettim. Can acıtıcı, şiddetli bir kazınmaydı bu; mide asitlerim olanca güçleriyle topyekûn saldırıya geçmişlerdi. Ağzıma aşağı yukarı yirmi dört saattir lokma koymamış olduğumu anımsadım. En son önceki gece, raporumu yazarken, kimbilir kaç gün önce masamın üzerinde, dosyalar ve belgelerin arasında unutmuş olduğum, yarısı yenmiş bayat bir simidi, musluktan doldurduğum bir bardak suyun yardımıyla geveleye geveleye güçlükle yutabilmiştim. Böyle ivedi durumlar için yazı masamın alt çekmecesinde bir torba galeta, anasonlu gevrek ya da, zamanına göre, kandil simidi, ramazan pidesi, paskalya çöreği gibi ufak tefek atıştıracak birşeyler bulundururdum genellikle. Ne var ki bu kez umudum boşa çıktı: Bütün çekmeceleri didik didik etmeme karşın, birkaç susam ve çörekotu kırıntısından başka hiçbir şey bulamadım. Yine böyle hesapta olmayan bir gece mesaisinin ardından, çekmecedeki nevaleyi yenilemeyi unutmuş olmalıydım. Bunun üzerine, karnımın acıklı gurultusuna kulaklarımı tıkayıp çalışmamı kaldığım yerden sürdürmeye, sabah işbaşı yapıldığında odama uğraya-

cak ilk posta ulağına köşedeki bakkaldan biraz ekmek peynir aldırıp açlığımı onunla bastırmaya karar verdim. Ama bunun olanaksızlığını anlamam uzun sürmedi. Açlıktan gözlerim kararıyor, ellerim titriyor, midem bulanıyordu. Bu durumda, ne okuduğumu ne de yazdığımı anlıyabiliyordum. Ama ne yapabilirdim? Dışarı çıkmayı göze alsam bile, gecenin bu saatinde hiçbir açık dükkân bulamayacağım kesindi. Tek çıkar yol, aşağıya inip gece bekçisini bulmak ve ondan nefsimi köreltecek birşeyler istemek gibi görünüyordu. Düşüncesizliğimden ötürü kendime söverek kalktım, ceketimi sırtıma geçirip odadan çıktım. Bina herzamanki gece sessizliğine bürünmüştü. Henüz birkaç adım atmıştım ki, koridorun karanlığında zayıf bir ışık ilişti gözüme. Koridorun öteki ucunda bulunan odalardan birinin kapısının üzerindeki buzlu cam bölme, içeriden vuran mavimsi bir ışıltıyla aydınlanmıştı. Benim gibi fazla mesaiye kalmış bir memurun masa lambası olmalıydı bu. Belki de bu meslektaşımdan içimi bastıracak bir parça yiyecek rica edebilirdim. Hemen o yöne seğirttim ve kapıyı tıklatıp içeri girdim. Odada kimse yoktu. Ya da bana öyle geldi ilk anda. Koridordan dikkatimi çeken ışıltı, yerde duran büyük bir gemici fenerinden geliyordu. Sonra odanın içinde belli belirsiz bir devinim sezdim. Birkaç adım atınca, masanın arkasındaki Acem halısının üzerinde, yüzlerini fenerin mavimsi ışığında açıklıkla seçemediğim iki kişinin alt alta, üst üste boğuşmakta olduğunu gördüm. Bu görüntü, yıllar önce lise biyoloji kitabında gördüğüm bir resmi anımsattı bana, hayal meyal. İkisi de çıplaktılar. Ufak tefek olanı, dizlerinin üzerine çökmüştü; iriyarısı ise onun arkasına geçmiş, düzenli bir tempoda ileri geri gidip geliyordu. Benim odaya girdiğimin farkına varmış olmalarına karşın, istiflerini bozmaksızın işlerine devam ediyorlardı. Hatta bir ara göz göze geldiğimizde, beni başlarıyla selamladılar. Ne yapmam gerektiğine karar veremedim önce. Onları ayırmaya mı çalışmalıydım? Ama altta olanın kurtulmak için çırpınmadığına ve yardım istemediğine bakılırsa, bunun bir boğuşma olmadığı anlaşılıyordu. Belki de bir tür oyundu bu. Onları rahatsız etmekten çekindiğim için oradaki iskemlelerden birisine ilişip işlerini bitirmelerini bekledim. Kendilerini yaptıkları işe öylesine vermiş-

belli ki, çevreleriyle hiç ilgilenmiyorlardı. İşlerinin ehli oldukları belliydi: Kusursuz bir uyum içinde, ustaca devinimlerle, yağdan kıl çekercesine, gürültüsüz bir biçimde çalışıyorlardı. Çıplak gövdelerinin birbirine vururken çıkardığı, pes perdeden, tekdüze bir şaklama duyuluyordu odanın sessizliğinde yalnızca. Islak bir yer bezi taş döşemeye atıldığında çıkan sesi andırıyordu bu. Bir süre orada öylece oturup bu suskun boğuşmayı izledikten sonra, en doğrusunun onları iş başında rahatsız etmemek olacağını düşünerek kalkıp kapıya yöneldim. Ne var ki son anda kararımı değiştirip döndüm ve üstteki iriyarı adamın omzuna dokundum çekine çekine.

"Çok afedersiniz, sizi rahatsız ettiğimi biliyorum, ama..."

"Bir dakika," dedi adam, dudağının kenarından sarkan sigarayı almaksızın, kayıtsız, hatta laubali sayılabilecek bir tavırla. "Bir iki dakika bekleyebilir misiniz, rica etsem? Bitirmek üzereydik de."

Gerçekten de bir iki dakika içinde ayağa kalkıp giyindiler ve kendilerine çeki düzen verdiler. Az önce konuştuğum kişi, elli yaşlarında, iriyarı, lop yanaklı, beyaz saçlı bir adamdı. Üzerinde siyah takım elbise, beyaz kolalı gömlek ve *Walt Disney* kahramanlarının renkli resimleriyle süslü mor bir kravat vardı. Yanıma gelip babacan bir tavırla elini uzattı.

"Hayırlı akşamlar!" dedi el sıkışırken, "Bendeniz Galip Özden Terzi, gedikli kasa hırsızı. Kiminle müşerref oluyorum acaba?"

Odanın bir köşesindeki büyük boy çelik kasa ve onun hemen yanında yerde kapağı açık duran, içinde boy boy ingiliz anahtarları, tornavidalar, penseler, kargaburunlar, kerpetenler, matkap ve daha adını bile bilmediğim bir sürü tuhaf aletin olduğu takım çantası o zaman çarptı gözüme.

"Memur X, 7. derece, 7. kademe," dedim heyecanla, "Yedi yıldır Şirket'te çalışıyorum. Çok ilginç, bir kasa hırsızıyla hiç tanışmamıştım daha önce."

"Bu gayet normal bir durum, bu yüzden kendinizi suçlamayınız. Loncamızın yaptığı en son sayımın neticesine göre, kasa hırsızlarının ülke nüfusuna oranı on binde bir bile değil. Düşünebiliyor musunuz, on binde bir! Kasa hırsızlığı da öl-

mekte olan bir zanaat maalesef. Günümüzde gençler daha kolay yoldan kazanç sağlayan mesleklere yöneliyorlar ve bu sebeple yeni usta yetişmiyor artık."

Zamaneden şikâyetine hak verdim. Kültürümüzün vazgeçilmez bileşenleri olan birçok meslek ve el sanatı, ilgisizlik, küçümseme ve kaynak yetersizliği gibi nedenlerle tarihin tozlu yaprakları arasına karışarak unutulup gidiyor, ulusal benliğimiz bu değer yitiminden dolayı onulmaz yaralar alıyordu. Daha önce Şirket bültenlerinden birinde okumuş olduğum *MİKİ (Millî Kültürün İhyası)* başlıklı bir makaleden aklımda kalmış olan bu tümceleri birbiri ardına hızla söyleyivermiştim. Adam bu destekleyici sözlerimden ötürü hararetle teşekkür etti bana.

"Efendim, bizim pîrimiz Tus'lu imam-ı âzam Al-Gazzâlî Hazretleri'dir," diye sürdürdü konuşmasını, içini dökebileceği birisini bulan dertli insanların gizli sevinciyle, "Pek kimse bilmez onun bu tarafını, fakat, evet, Ebu Hamid bin Muhammed bin Muhammed bin vesaire... Al-Gazzâlî kasa hırsızlarının pîridir. Bilmem okudunuz mu, *Tehafüt-ül-Felasife* adlı eserinde üstad..."

Ancak benim gözüm, o sırada hâlâ giyinmekte olan, ikinci kişiye takılmıştı. Dikkatimin dağıldığını fark eden kasa hırsızı sözlerini yarıda kesti ve gururlu bir ifadeyle yardımcısını tanıttı bana. 'Yamağım, refikim ve civeleğim,' sözleriyle takdim ettiği bu genç, on bir-on iki yaşlarında, ince yapılı, güleç yüzlü, beyaz tenli ve kırmızı yanaklı, kısa saçlı bir oğlan çocuğuydu. Onun üzerinde de ustasınınkine benzer bir kıyafet vardı, ama kravat yerine mor bir papyon takmıştı.

"Dikkatli bakışlarınızdan hiçbir şeyin kaçmadığını görüyorum, beyefendi," dedi şişman kasa hırsızı, bana göz kırparak, "Evet, yamağım hadımdır."

Sonra çocuğun pantalonunu indirip beni cinsel organına bir göz atmaya davet etti. Gerçekten de kasa hırsızının iri ve tombul parmakları arasında, sanki üzerine fazla baskı uygulanırsa çabucak kırılıverecek zarif bir biblo ya da narin ve nadide bir çiçekmiş gibi dikkatle tuttuğu, beyazlanmış bir bamyayı andıran bu ufacık penisin yumurtalıkları yoktu.

"Husyelerini bizzat ben aldım," dedi kasa hırsızı, eliyle bir-

kaç leblebi tanesini ağzına atar gibi bir hareket yaparak, "Civeleklerde zürriyet olması, loncamızın akaidine aykırıdır. Bu küçük ameliyat onları hem daha uysal yapıyor, hem de duvara tırmanmak, parmaklık ve pencerelerdeki dar aralıklardan içeri sızmak gibi mesleğimizin icrası itibariyle çok mühim hünerler için icabeden çelimsizliğe, çevikliğe ve esnekliğe sahip olmalarını temin ediyor. Benim vücut ölçülerimde bir yamak tasavvur edebiliyor musunuz? Onları bu işe küçükten alıştırmak lazım tabii. Mesela bu çocuk benim elime geldiğinde altı yaşındaydı. Oğullarını parlak bir geleceğin beklediğini bilen ebeveynler, onları daha neredeyse kundaktayken getirip bize teslim etmek için âdeta birbirleriyle yarışıyorlar. Her ay yüzlerce başvuru oluyor loncamıza. Her ayın son Cuma günü, selatin cami-i şeriflerinden birinin önünde kılınan Cuma namazını takiben, bayramlıklarını giyip cüz keselerini boyunlarına asmış civelek namzetleri, ana babalarının hayır duasını aldıktan sonra, loncamızın kavasları tarafından sıraya sokulup, şehir erkânının da hazır bulunduğu ve halkın yol kenarlarına dizilerek, bayrak sallayarak, pencerelerden konfeti atarak iştirak ettiği muhteşem bir resm-i geçitle Cadde-i Kebir'den geçirilerek loncamızın Galata'daki merkezine getiriliyorlar. Ailelerinin eşliğinde, midillilere binip gelenler bile oluyor, görseniz, hizoğlanlığa talip pırıl pırıl gençler! O gün, civeleklerin ömr-ü hayatları müddetince hatırasını mukaddes bir emanet gibi saklayacakları en güzel gündür. O ne şatafat, o ne saltanat, o ne ihtişamdır! Ama, dediğim gibi, talep o kadar çok ki, loncamız bu talepleri cevap vermekten acizdir. Gönül isterdi ki, kimse mağdur olmasın, kimsenin hevesi kursağında kalmasın, herkesi memnun edebilelim. Ama kontenjan darlığı yüzünden adayların bir bölümü açıkta kalarak mağdur oluyor. Biricik evlatları hizoğlanlığa kabul edilmediği için gözyaşı döken, dövünen, yataklara düşen, hatta sekte-i kalpten giden ana babalar bilirim. O ne elim bir hadisedir, Beyefendi, bilemezsiniz! Ama önceden de belirttiğim gibi, loncamıza kayıtlı kasa hırsızı sayısı bir hayli az olduğu için, yardımcı civeleklerde de muayyen bir sayının üzerine çıkamıyoruz. Bize başvuruda bulunan taliplerin sadece küçük bir kısmını, yazılı ve sözlü imtihanlarda muvaffak olanları ve diğerle-

rinin arasında temayüz edenleri kabul edebiliyoruz ancak; dar kontenjanımız daha fazlasına el vermiyor. Bu kontenjanı artırmak ve ileride halka daha iyi hizmet verebilmek için loncamızın yürüttüğü çalışmalar var tabii, ama bunlar şimdilik geleceğe matuf ümitlerden ibaret. Biz kasa hırsızları olarak, devletimizin bu içtimaî yaraya bir an evvel parmak basmasını ve loncamızdan maddî manevî yardımlarını esirgememesini bekliyoruz. Bu konunun vakit geçirilmeksizin gündeme alınması için muhtelif tarihlerde dilekçeler verdik, hatta ricacı olarak parlamentoya gidip sesimizi millete ve devlete duyuracak bir delegasyon bile intisap ettik; müsait bir fırsat kolluyoruz. Yakın bir zamanda bu konuyu gazete manşetlerinde görürseniz, şaşırmayın sakın. Bu nevi aciliyet arzeden meselelerde geri adım atılmasına tahammül yoktur. Bu işin kararlı takipçisiyiz biz."

Kasa hırsızı konuşurken boş durmamış, kasayı açmak için çalışmaya başlamıştı. Gemici fenerinin yaydığı zayıf ışıkta bunu yapmasının bir hayli zor olacağını düşünerek odanın ışıklarını açmayı önerdim; ama kasa hırsızı bunun yalnızca loncalarının kurallarına değil, aynı zamanda meslek ahlakına da aykırı olduğunu söyleyerek önerimi kesin bir dille reddedince, daha fazla üstelemedim. Biraz açlıktan, biraz da adamın aralıksız ve tatlı dilli konuşmasından gevşemiş, oturduğum yerde uyuklamaya başlamıştım. Daha önce bir kasa hırsızını iş başında görmediğim için, güçlükle açık tutabildiğim göz kapaklarımın arasından adamın hamarat çalışmasını izlemeye çabalıyordum. Büyük boy bir buzdolabı boyutlarında ağır bir çelik kasaydı bu. Adam iri parmaklarıyla kilidin çevresine fiskeler vuruyor ve şifre düğmesini çevirirken kulağını kasaya dayayarak dikkatle kilit dişlilerinin tıkırtısını dinliyordu. Arada sırada, işi başından aşkın bir cerrah edasıyla, kafasını bile çevirmeksizin yardımcısından bir alet istiyor, çocuğun huşu içinde takım sandığından alıp onun avucuna bıraktığı aletleri hantal gövdesinden beklenmeyecek bir çabukluk ve ustalıkla kullanıyordu. Kasanın çelik kapısına küçük bir el matkabıyla ince delikler açtı ve bu deliklerden içeri bakır teller soktu, bir kıl testereyle kilidin orasını burasını kesti, eğelerle törpüledi, değişik boylarda İngiliz anahtarlarıyla birtakım somunları söktü. Beni şaşırtan, bütün bunları yaparken başını işinden

kaldırmaksızın konuşmasını sürdürmesiydi. Şirket'le imzalamış olduğu bir sözleşmeden söz ediyordu. Her ay daha önceden kendisine yazılı olarak bildirilen bir günde buraya gelip bu kasayı soyması gerekiyordu bu sözleşmeye göre. Kendisine gönderilen çağrıda kasanın şifresi de belirtilmiş oluyordu; ama imzalanan sözleşmenin koşulları uyarınca, bu şifreyi kullanmaması, kasayı kendi yöntemleriyle açması gerekliydi. Şifre ona yalnızca çok özel durumlarda kullanması için bildiriliyordu. Açması gereken kasanın şifresini bilmek, ne zaman canı çekerse bu şifreyi kullanarak kasayı açabileceğinin, eğer bu kolay yolu seçmiyorsa, bunun tek nedeninin sportmence bir merak ve kendisini bu kasayı açma zevkinden yoksun bırakmama isteği olduğunun bilincinde olmak, yıllarını bu işe vermiş deneyimli bir kasa hırsızının bile kendisine olan güvenini artıran bir etmendi ne de olsa. Meslek ahlakının onun için herşeyden önce geldiğini söylüyordu kasa hırsızı; sözleşmenin koşullarına herzaman titizlikle uyuyordu. İşe girişmeden önce, yalnızca parmaklarını ısıtmak, kusursuzluğuna şaşmadan edemediği kilit mekanizmasının saat düzeniyle tıkır tıkır işleyişini görmek ve o hafif titreşimleri parmak uçlarında hissetmek amacıyla, şifreyi kullanarak kasayı birkaç kez açıp kapıyor, her defasında da yeni oyuncağını deneyen küçük bir çocuk gibi seviniyor, coşuyor, ellerini çırpıyor, koca cüssesine bakmaksızın kasanın çevresinde hoplayıp zıplayarak dans ediyordu. Söylediğine göre, odaya girdiğimde tanık olduğum sahne bu coşkun ruh halinin doğal sonuçlarından biriydi. Bir hoşluk insanın aklına başka bir hoşluğu getiriyor, bir şey bir başka şeye yol açıyor ve sonuçta kişi o anın büyülü coşkusuna kaptırıveriyordu kendisini. "Ulvî bir ihtilacın pençesinde çırpınan, birbirine kenetlenmiş, yekvücut olmuş iki bîgünah ruhtan daha mukaddes ne olabilir ki!" diyordu kasa hırsızı, huşu dolu bir sesle. Tabii daha sonra, sözleşmenin koşullarını yerine getirmek için kasa kapatılıp kilitleniyor ve bu kez şifre kullanılmaksızın, aletlerin yardımıyla açılıyordu. Onu dinlerken, gözlerim kapanmaya başlamıştı. Kasanın içinde ne olduğunu sorduğumu hayal meyal anımsıyorum. "Hiç, sadece birtakım evraklar, lüzumsuz kâğıt parçaları," mı demişti, yoksa başka bir şey mi, artık açıklıkla anımsayamıyorum. Bir yerden sonra, kafamın içinde birbirine

karışmaya başlamıştı sözcükler. Kasa hırsızı ise, işini yaparken, konuşmayı sürdürüyordu. Sözleşmenin ek maddelerinden, bunların hukuksal dayanağının dernekler yasasının filanca fıkrasının filanca bendi olduğundan, kesin gizlilikten, iş kazalarından, ateşten ve daha bir sürü başka şeyden dem vuruyordu. Galiba bir ara, loncanın çeşitli nedenlerden ötürü işten çıkardığı oğlanlardan güzelce bir tanesini benim hizmetime sunmaya bile söz verdi. Kulaklarımda tekdüze bir mırıltıya dönüşen sesi, bana bir ninni gibi geliyordu. Uyuyakalmışım.

19

"Şirket'in sizin gece faaliyetlerinizden haberdar olmadığını mı zannediyorsunuz?" diyordu kasa hırsızı, elindeki kehribar tespihi tehdit edici bir tavırla sallayarak, "Bütün yaptıklarınız en ince teferruatına kadar biliniyor."

"İyi ama ben ne yapmışım ki?" diye sızlandı Xeno.

"Orasını siz daha iyi bilirsiniz."

"Yazdıklarımı mı kasdediyorsunuz?"

"Evet, gayet tabii ki onları kasdediyorum."

"Ama gizli gizli yapmıyorum ki bunu, Sayın Terzi. Tuttuğum bütün raporları günü gününe amirime iletiyorum."

"Tamam işte, cürüm meydana getiren fiiliniz de bu zaten. Tabii ayrıca bir de müsaade almaksızın binanın içinde dolaşmanız, herşeye burnunuzu sokmanız var. Hep söylemişimdir, yine de söylerim: Tecessüs ne fena şeydir!"

"Anlayamıyorum. Bana görev olarak verilmiş birşeyi yapmam nasıl suç sayılabilir ki? Tersine, görevimi savsaklamamın, yerine getirmememin suç olması gerekmez mi? Demek ki her iki durumda da suç işlemiş oluyorum."

"Bilirsiniz, Şirket *ŞİRİN* maddelerinin tefsir hakkını mahfuz tutar ve bu hususta hiçbir izahat yapmak mecburiyetinde değildir. Kaidelerin tatbiki tamamen fertlere aittir."

"Peki, ya bireylerin yorumuyla Şirket'in yorumu örtüşmezse?"

"Bu hal vukuunda, hadise *DİSKO*'ya intikal eder ve mesul şahıs mevcut nizamname mucibince cezalandırılır. Bu ceza farklı şekillerde tezahür edebilir tabii, ama ister ateş ister su, her ikisi de bütün kusurları arındırır neticede."

20

Uyandığımda çevrem kapkaranlıktı. Mideme saplanan korkunç bir acıyla uyanmıştım; açlıktan içim kazınıyordu. Ayağa kalkmaya çalıştım, ama anlayamadığım bir nedenle hareketim engelleniyordu. El yordamıyla çevremi yoklayınca, üst üste yığılmış dosyaların arasında sıkışıp kalmış olduğumu anladım. Kâğıt yığınlarının içinde boğulmak üzereydim. Bu sıkışık durumdan kurtulmam kolay olmadı. Üzerime yıkılan dosyaları can havliyle itip tekmeleyerek kendime biraz yer açmayı başardıysam da, ayağa kalkar kalkmaz, kafamı sert bir şeye çarparak yeniden yere serildim. Canım fena halde yanmıştı. Bu kez ayağa kalkmaksızın, yine ellerimle çevremi yoklayarak kendime bir yol bulmaya çalıştım; ama her yandan duvarların arasına kıstırılmıştım sanki, geçecek en ufak bir boşluk bulamıyordum. Aklıma cebimdeki ufak el feneri geldi. Çıkarıp yaktım ve çevremi inceledim. El fenerinin zayıf ışığı, yaklaşık olarak bir telefon kabini boyutlarında, ama daha basık, daracık, kapısız, penceresiz bir odayı aydınlatıyordu. Bu yetmezmiş gibi, odanın içi yerden tavana dek yükselen dosya yığınlarıyla doluydu. Dosyaların birkaç tanesini açıp içlerindeki kâğıtlara göz atınca, bunların Şirket'e ait yazışmalar olduğunu gördüm. Neredeydim? Arşivde mi? Bir tür evrak deposunda mı? Sonra kasa hırsızıyla yamağı geldi aklıma. Ortalıkta gözükmüyorlardı. Ben uyuklarken, işlerini bitirip gitmiş olmalıydılar. Zaten gitmemiş bile olsalar, bu daracık yere üç kişi sığmamız olanaksızdı. El feneriyle odanın duvarlarını daha yakından inceledim. Ne sıva ne taş ne de ah-

şaptı bu duvarlar; soğuk, sert ve pürüzsüz bir maddeden yapılmışlardı. Yavaş yavaş olanca dehşetiyle kavradım durumu: Bir kasanın içindeydim! Kasa hırsızıyla yamağı, uyukladığım sırada beni kasanın içine kilitlemişlerdi. Panik içinde kasanın duvarlarını yumruklayıp var gücümle haykırarak yardım istedim, ancak ne kasanın kapısını açmayı ne de sesimi kimseye duyurmayı başarabildim. Az sonra, gücüm tükenmiş ve yenilgiyi kabullenmiş bir halde, dosyaların arasında süklüm püklüm oturuyordum. Sakin olmaya çalışarak bir kez daha gözden geçirdim durumumu. Buradan kendi başıma kurtulmam olanaksızdı. Dışarıdan birilerinin gelip kasayı açmasını beklemekten başka çarem yoktu. Ancak kim, ne zaman açacaktı kasayı, bilmiyordum. Belki de günler boyu kalacaktım bu daracık hücrenin içinde. Bu arada işimin başında olmadığım anlaşılırsa, hakkımda disiplin soruşturması açılacağı kesindi. İşimi kaybetme tehlikesiyle yüz yüzeydim. Üstelik daha şimdiden midemin kazınması dayanılmaz bir hal almıştı. Umutsuzluk içinde oturmuş, orada bulduğum birkaç belgeyi parmaklarımın arasında evirip çeviriyordum. Birden sorunlarımın hiç olmazsa bir bölümünü çözebilecek bir fikir geldi aklıma: Kurtarılıncaya dek bu kâğıtları yiyerek açlığımı bastırabilirdim! Bunu nasıl olup da daha önce düşünememiştim? Oysa bundan daha doğal birşey olamazdı: Ben ki ömrüm boyunca en çok kâğıt ve mürekkeple haşır neşir olmuştum, kurtuluşum da elbet bu yoldan olacaktı. Sayfaları yırtıp ufak kâğıt topakları yaparak ağzıma atmaya başladım. Yutması pek kolay olmuyor, uzun uzun çiğnemek gerekiyordu lokmaları, ama tadı hiç de fena değildi doğrusu. İlk başta yavan olan topaklar, ağzımın içinde tükürüğümle iyice yumuşayıp hamur haline gelince, kâğıdın tadı çıkmaya başlıyordu. Benzetmek gerekirse, tuzsuz ve sirkesiz çirozu andıran bir tattı bu. Üzeri yazılı bölümler, boş bölümlere oranla daha lezzetliydi. Şirket antetli belgelerin ilk önce antetli bölümlerini koparıp yiyor, ardından geri kalanını gövdeye indiriyordum. Bir tek olumsuz yanı vardı bunun: Eğer bu kasanın içinden kurtulup işimin başına dönmeyi başarabilirsem, masamdaki dosya yığınlarına ağzım sulanmaksızın bakamayacaktım bundan böyle. Kâğıt topaklarını çiğneyip yutarken, meslekten gelen bir alışkanlıkla, henüz

bütün bütüne yırtmamış olduklarımı da şöyle bir gözden geçiriyordum. Bunların içinden bir tanesi özellikle dikkatimi çekti. Ayrıntılı bir teknik çizimdi bu, ama sayfanın büyük bölümünü koparıp yemiş olduğum için, ne olduğu tam olarak anlaşılamıyordu. Daha dikkatli bakınca, bunun bir çelik kasanın kullanma kitapçığı olduğunu anladım. Kitapçığın bu kasaya ait olması olasılığı beni müthiş heyecanlandırdı. Kurtuluşum olabilirdi bu. Kimbilir belki de kasa hırsızıyla yamağı bana bu muzip oyunu oynadıktan sonra, kurtulabilmem için yanıma bırakmışlardı bu kitapçığı. Sayfanın hepsini gövdeye indirmeden önce bunun farkına varmış olmam büyük bir şanstı tabii. Pili bitmeye yüz tutan el fenerinin sönük ışığında, çizimi dikkatle inceledim ve aradığımı buldum: Kasanın içinde, kapıyı içeriden açabilecek bir düzenek vardı. Hemen işe koyulup kasanın çeperlerini el yordamıyla araştırarak düzeneği çalıştıran manivelayı buldum. Sevinçten delirebilirdim: İşimi kaybetmeyecektim! Uzun süredir kullanılmamaktan sıkışmış olan manivelayı olanca gücümle yukarı doğru bastırdım. Ben kasa kapısının açılmasını beklerken, saat zembereğinin boşalmasını andıran iç gıcıklayıcı bir sesle birlikte, zemin ayaklarımın altından kayıverdi ve birdenbire boşlukta buldum kendimi. Biryerlere tutunmaya çalıştım, ama hiçbir tutamak ya da çıkıntı yoktu. Dev bir soba borusunun içindeydim sanki ve çevremdeki dosyalarla birlikte bu boşlukta hızla aşağı düşüyordum. Umarsızca çırpınırken, aklıma bir fikir geldi: Benimle birlikte sürüklenen belgelerden birisini kapıp arkasını çevirdim ve *MEKTEB*'e (*Meslek Kazalarını Tespit Bürosu*) bir dilekçe yazmaya başladım. Ancak içinde bulunduğum koşullarda hiç de kolay değildi bu. Borunun içi zifiri karanlıktı ve sıcaklığın gitgide yükseldiğini hissediyordum. Boru birdenbire 45 derecelik bir dirsek yaptı ve bu kez, haşarı arkadaşları tarafından karga tulumba kaydırağa atılmış bir çocuk gibi, karınüstü, başaşağı kaymaya başladım. Borunun içi kızılımsı bir ışıkla belli belirsiz aydınlanmıştı şimdi. Arada sırada sağa sola viraj yaparak, yerçekiminin canlı cansız tüm varlıklar üzerindeki etkisini kanıtlamak istercesine, olanca hızımla aşağı kayıyordum. İçinde kaymakta olduğum kanala yanlardan, kimisi aynı çapta, kimisi ise daha dar borular eklemleniyordu. Yer yer üstte ve

yanlarda menfezler görüyordum, ama böylesine hızlı kayarken bir demir parçasına tutunmaya çalışmak, ellerimi parçalamaktan başka işe yaramayacaktı. Nihayet beş on kulaç ileride, borunun yeniden bir dirsek yapıp dikleşerek inişe geçen ağzını gördüm ve bu kızılımsı ışığın ve kavurucu sıcaklığın nereden geldiğini anladım birdenbire: Borunun ağzında yalımların kıvrıntılı gölgeleri dans ediyordu ve parlak sac çeperler neredeyse akkora dönüşmüştü. Dev bir fırına düşüyordum! Uykumun arasında kısa hırsızının söylemiş oldukları geldi aklıma. Bu bir kâğıt imha sistemi olmalıydı ve bu kanallar herhalde binanın bodrumundaki dev kalorifer kazanlarına ya da hamamın külhanına iniyordu. Birkaç saniye sonra, ilerideki dirsekten aşağıya döndüğümde, artık herşey bitmiş olacaktı ve ardımsıra düşen dosyalarla birlikte göz açıp kapayıncaya dek kavrulup küle dönüşüverecektim. Tutunacak biryer aradım can havliyle. Alevleri görmemek için gözlerimi yummuştum. Birdenbire ellerimde müthiş bir acı hissettim. Parmaklarım ateş kuyusundan önceki sonuncu menfezin ızgarasına sıkışıp düşüşümü durdurmuşlardı. Ayaklarımın altında kıvranan alevlerden birkaç karış ötede, havada asılı kalmıştım. Ateşin kavurucu sıcaklığını ayakkabılarımın kösele tabanlarında hissedebiliyordum. Benimle birlikte düşen dosyalar ve kâğıt yığınları, hızla yanımdan geçip ateş kuyusunun kızıl bir aydınlık yansıyan ağzında gözden yittiler. Kimbilir kaç memurun kaç yıllık göz nuruna malolmuş bunca belgenin bir an içinde nasıl da yokoluverdiğini düşününce, içim lime lime oldu. Kâğıtların ateşe düşmesiyle birlikte, kof bir patlama işitildi ve alevler yanar döner bir top halinde borunun içine doğru yükseldi. Yukarı sıvanan pantalon paçalarımın açıkta bıraktığı ayak bileklerimdeki kılların kavrulduğunu hissettim. Ateş topu geri çekilince, etrafa yanık kokusu yayıldı: Potin bağcıklarımdan biri ucundan tutuşmuştu! Çok çabuk birşeyler yapmam gerekiyordu, burada uzun süre kalamazdım. Bir dahaki patlamada ateş, paçalarımı yalamakla yetinmeyebilirdi. Ondan sonrası nasıl oldu, açıklıkla anımsayamıyorum, ama o korkuyla canımı dişime takıp menfez ızgarasını yerinden sökmüş ve kendimi kanalın dışına çekmeyi başarmış olmalıyım. Sonra da olduğum yere boylu boyunca uzanıp kendimden geçmişim.

21

Xeno az sonra kendisine geldiğinde, ayakkabı bağcığını tutuşturan ateşin paçasını sarmak üzere olduğunu gördü. Telaşla ceketini çıkarıp ayakkabısının üzerine atarak ateşi söndürdü. Canı yanıyordu. Izgara demirlerinin kestiği parmakları kanamış, gövdesinin her yanı düşüş sırasında oraya buraya çarpmaktan yara bere içinde kalmıştı. Üstelik hiç alışık olmadığı bu bedensel zorlanma, onu takatsiz bırakmıştı; neredeyse kolunu kıpırdatacak gücü kalmadığını hissediyordu. Ancak herşeye karşın hiç olmazsa bu belayı sağ salim atlatabildiği ve, daha da önemlisi, işini yitirmeyeceği için sevinçliydi. Biraz kendisine gelir gibi olunca, nerede olduğunu anlamak için çevresine bakındı. Her iki yönde göz alabildiğine uzanan ve zayıf ışıklandırmadan ötürü bitimi seçilemeyen bir koridordaydı. Koridora açılan oda kapılarına bakılırsa, onun odasının da bulunduğu üst katlardaki koridorlardan pek farklı gözükmüyordu burası. En önemli fark, tavanın bir hayli alçak oluşuydu. Ayrıca döşeme üst katlarda olduğu gibi taş değildi, bordo renkli, uzun tüylü, yumuşak bir taban halısıyla kaplanmıştı. Tavandaki bir menfezden girmişti buraya. Doğrulmaya çalıştı. Ancak ayağa kalkınca, kafasını tavana vurdu. Tavan düşündüğünden daha alçaktı; hiç de uzun boylu bir kişi olmamasına karşın, ancak kafasını eğerek ayakta durabiliyordu. Bir an önce buradan çıkması, işinin başına dönmesi gerektiğini düşündü. Titrek bir ışık veren gaz lambalarının yarı aydınlığında, koridorda yürümeye başladı. Ta-

vanın ve oda kapılarının alçaklığına bakılırsa, burada ancak cüceler ya da yarı belden aşağısı kesik sakatlar çalışıyor olabilirdi. Oda kapılarını açıp kapı lentosuna çarpmamaya özen göstererek başını içeri uzattığında, hep aynı görüntüyle karşılaşıyordu: Onun odasının benzeri odalar, askılık, duvar saati, dosya dolabı, bir köşede mermer bir yalak, üzerinde dosyalar, kâğıtlar, defterler, deri bir sumen, mürekkep hokkaları, çeşitli boy ve kalınlıklarda kamış kalemler, makta, kalemtıraş, mh kutusu gibi yazı gereçleri bulunan büyük bir yazı masası ve masanın ardında, oturanın içinde kaybolacağı denli büyük, siyah deri kaplı, ampir stili, kapitone bir koltuk. Bu mobilyalar ve nesneler Şirket'in alamet-i farikası gibiydi; nereye gidilirse gidilsin, bir iki ufak değişiklikle, onlarla karşılaşılıyordu. Ayrıca bunlara her odada kapının hemen üzerinde asılı, sülüs hatla çekilmiş, keflerinin göbekleri tatlı bir kavisle yuvarlatılarak uzatılmış bir *Ya malik-ül-mülk* levhası da eklenebilirdi. Bu levhanın içeriği odadan odaya değişebiliyordu. Sözgelimi Xeno'nun odasında, bir Arap hançeri gibi kıvrık burnu ve sık kürekleriyle kurbanını sokmaya hazır dev bir akrebi andıran, Rakım Efendi imzalı bir *Ashab-ı kehf gemisi* asılıydı. Adaşının odasında ise *he*'sinin iki gözü iki çeşme bir *Ali min-el-aşk* gördüğünü anımsıyordu. Koridorun sonuna gelmişti. Üzerinde *YANKAÇ (Yangın Kaçışı)* yazan kapıyı açtığında, sıvasız bir duvarla karşılaştı. Bu çıkış birtakım iç düzenlemeler dolayısıyla örülüp kapatılmış olmalıydı. Öyleyse başka bir çıkış olacaktı. Öteki kapıları tek tek açıp bakmaya başladı. İlk açtığı kapı, içinde süpürgeler, faraşlar, deterjan kutuları, yer bezleri ve kovaların bulunduğu, rutubet ve küf kokulu ufak bir temizlik odasına aitti. Daha sonra baktığı odalarda da bulamadı aradığı çıkışı; hepsi de birbirine benzeyen bürolardı. Belki de yanlış gelmişti; koridorun bu ucunda bir çıkış yoktu. Bu durumda, gelmiş olduğu yolu gerisin geriye giderek koridorun öteki ucundaki çıkışa ulaşması gerekiyordu, ki bu da bir hayli vakit alacaktı. Son bir umutla, ilk bakmış olduğu ufak temizlik odasına döndü. O iç bulandırıcı nem ve küf kokusuna dayanmaya çalışarak, saçına başına takılan örümcek ağlarını elleriyle sağıp süpürge ve kovaları bir

yana itince, gerçekten de paslı bir demir kapak olduğunu gördü odanın dip duvarında. Kapağın sürgüsünü çekip kulbundan tutarak açtı. Öteki yana geçtiğinde, putrellerin arasına sıkışmış, dikdörtgen kesitli, yüksek ve dar bir geçitte buldu kendisini. Koridorun insanı durduğu yerde terleten sıcağına göre, burası epeyce serin sayılırdı. Üşütüp hastalanmaktan korktuğu için ceketinin yakalarını kaldırıp iyice kapanarak yürümeye koyuldu. Belli belirsiz bir ses işitmeye başlamıştı. Adımlarının geçitteki yankısı sandı bunu ilk önce, ama ilerledikçe sesin belirginleşmesinden, ses kaynağına yaklaşmakta olduğunu anladı. Belki de bir makinanın, sözgelimi havalandırma aygıtlarının gürültüsüydü bu. Görünüşe bakılırsa, bu dar geçit bir tesisat katına açılıyordu. Ama az sonra bu düşüncesinde yanıldığını anladı. Duyduğu ses makina sesi değil, insan sesiydi; birisi ya da birileri pek de uzak olmayan biryerlerde birşeyler anlatıyordu. Ne var ki geçidin elverişsiz akustiği yüzünden yankılanarak birbirine karışan ve tekdüze toplu bir mırıltıya dönüşen bu konuşmadaki sözcükleri ayırt etmek ve anlamlandırmak olanaksızdı. Biraz daha ilerleyince, sesler daha belirginleşti; konuşan en az üç dört kişi olması gerektiğini seçebiliyordu artık. Artalanı oluşturan, daha baskın ve telaşsız, pes perdeden bir sesin üzerinde, sanki istasyonu iyi ayarlanmamış bir radyonun hoparlöründen gelen cızırtılar gibi, tiz ve aceleci sesler vızıldayıp duruyordu. Geçidin bitimine ulaştığında, gördüğü manzara karşısında afalladı: Geçit, inanılmaz büyüklükte bir uzama açılıyordu. Yaklaşık iki minare yüksekliğinde, dörtgen biçimli, loş bir oylumdu bu. Üzerinde durduğu dar ve küpeştesiz sahanlıktan aşağıya bakınca, yerden en az on beş kulaç yüksekte olduğunu gördü ve başının döndüğünü hissetti. Pürtüklü dokusundan mastarlanmamış alçı ya da benzeri bir tür döküm malzeme olduğu anlaşılan zeminin üzerinde, aşağı yukarı yirmi kulaç çapında, tepesinde ufak bir deliği olan, kubbemsi bir kabartı vardı. Ana uzam, sağ ve sol yanlara doğru daha dar ve alçak eklentilerle genişliyordu. Üzerlerinde kalıp kerestelerinin dalgalı izleri görülen çıplak beton duvarlarda çepeçevre, taş binaların saçak altlarına oyulmuş güvercin köşk-

lerini andıran, ufak ve karanlık delikler vardı. Xeno'nun durduğu geçit ağzı da bunlardan biriydi. Tavanda, bu büyük açıklığı geçmek için kullanılmış, iki adam boyu yükseklikte, çapraz atkılı kafes kirişler göze çarpıyordu. Birbirlerinden en az beşer kulaç açıklıkta bulunan bu dev kirişlerin arasına putreller atılmış, bunların arası ise sıvasız volta döşemeyle kapatılmıştı. Bu dev boşluk, karşıdan karşıya bu deliklerin arasına kurulmuş, kimi yerde birbiriyle kesişen, kimi yerde daracık tel merdivenlerle bir alt ya da bir üst düzleme bağlanan, ancak bir kişinin geçebileceği genişlikte asma köprülerle bölünmüştü. Çelikten bir örümcek ağını andıran bu ulaşım sistemi, tavandaki birkaç spotun uzun ışık demetlerinde yer yer keskin pırıltılar yansıtıyordu. Köprülerden herbiri, uzamın bir ucundan öteki ucuna gerili ikişer kalın çelik telin üzerine konulmuş ahşap traverslerden ve denge sağlamak için tutunulacak iki küpeşte telinden oluşuyordu. Geçilen açıklığın çok büyük olması nedeniyle, alt ve üst hizalardaki bu teller çok bel vermemeleri için tavandaki kafes kirişlerden çarkan daha ince çelik tellerle, üçer dörder kulaç arayla birbirine tutturulmuştu. Ayrıca telgraf tellerini andıran birtakım başka incecik teller vardı ki, Xeno bunların ne işe yarayabileceklerini anlayamıyordu. Bir süredir işittiği, duvarlarda ve tavanda yansıyarak çoğalan ve boş uzamın içinde yavaş yavaş sönene dek bekiniyle sayısız kez geri gelen inceli kalınlı gıcırtı sesler, Xeno'nun şaşkınlığıyla sinsice alay eden kahkahalara, kötücül sevinç çığlıklarına, baş döndürücü kulak çınlamalarına, çıldırtıcı zonklamalara dönüşüyordu. Xeno kulaklarını avuçlarıyla sıkı sıkı bastırarak tıkamaya çalışıyor, yine de kafasının içinde duymaya devam ediyordu bu sesleri. Uzamın som ıssızlığında yankılanan, birbirine karışan, gitgide büyüyen sesler, kafasını karıştırıyordu. Çetin bir açmaza düşmüştü: Ya çok değerli zamanını ve bu yüzden belki de işini yitirme riskine girerek teptiği bütün yolu geri gidip alçak tavanlı koridorda başka bir çıkış arayacak, ya da pek tehlikesiz sayılamayacak bir tel üstü yolculuğunu göze alıp uzamın öte yanındaki olası bir çıkışı bulmayı umacaktı. Ancak kesin olan, bulunduğu noktada uzun süre kalamayacağıydı. Kaç

kat yerin altında olduğu gözönüne alındığında doğal sayılması gereken nem yüzünden, çıplak beton duvarlardan sular süzülüyor ve nereden geldiği belirsiz güçlü bir hava akımı, uzamı buz kutusuna dönüştürüyordu. Xeno'nun sırtında ince bir ceketten başka birşey yoktu ve eğer burada biraz daha dikilip durursa, öksüzler yurdu yıllarından kalma süreğen zatürrenin depreşmesinden korkuyordu. Daha şimdiden kötü kötü öksürmeye başlamıştı bile. Başka çaresi yoktu, şöyle ya da böyle, bir biçimde buradan çıkmanın yolunu bulmalıydı. Önünde uzanan sallantılı tel köprüye istemeye istemeye de olsa ilk adımını attı.

22

İlk birkaç çekingen adımdan sonra, bu işi bu denli kolayca başarabilmeme kendim de şaştım. Aşırı ürkek davranmıştım demek ki, korktuğum kadar zor değildi bu tel köprüde ilerlemek. Gerçi teller her adımda zıngırdıyor, köprü hafifçe sağa sola sallanıyordu, ama yola devam edebilmek için ayağımı nereye attığıma dikkat etmem ve küpeşte tellerine sıkıca yapışmam yeterliydi. Hızlı sayılabilecek bir tempoda köprünün traversleri üzerinde seksek oynayarak ilerliyordum. Amacım, en aşağıya, kubbemsi kabartının bulunduğu zemine inmek, oradan da mekânın yanlarındaki uzantılardan birisine geçmekti. Oralarda biryerde bir çıkış olması gerektiğini hissediyordum. Ne var ki kısa bir süre sonra, bunun aslında hiç de göründüğü gibi basit bir iş olmadığını anladım. Köprülerden geçiyor, tel merdivenlerden bir alt ya da üst düzleme ulaşıyor, oradan başka köprülere, başka merdivenlere geliyor, ama zemine inmeyi bir türlü başaramıyordum. Görünüşte, saydam bir fanusun içine konmuş bir saat mekanizması ya da öğrencilere dolaşım sistemini daha iyi anlatabilmek için derisi yüzülmüş bir et yığını olarak resmedilmiş bir insan vücudu gibi, hiçbir gizlisi saklısı olmayan, herşeyin ortada olduğu ve her yandan rahatça görülebildiği bu karmaşık ulaşım ağı, yolunuzu öyle kolay kolay bulabileceğiniz bir yer değildi aslında. Sizi istediğiniz yere götüreceğini sandığınız bir yol, tam tersine, gitmek istediğiniz yerin çok uzağındaki bir noktaya çıkabiliyordu. Dönüp dolaşıp başlangıç noktasına geri geldiğinizi hayretle görüyordunuz. Öte yandan, bütün köprü ve merdi-

venler öylesine birbirinin benzeriydi ki, aynı noktaya geri geldiğinizi düşündüğünüzde, aslında bambaşka biryerde olabilirdiniz, çünkü böylesine karmaşık ve her yana dal budak salmış bir sistemin içinde her noktadan tek bir kez bile geçmek büyük bir başarı olurdu. Sonuçsuz kalan birkaç denemeden sonra, aşağıya kolay kolay inemeyeceğimi anlamıştım. Onca yol tepmeme karşın, olsa olsa bir ya da iki düzlem inmeyi başarabilmiştim. Göz kararı bir rota çiziyordum kendime bu örümcek ağını andıran köprü ve merdivenlerin içinde; ne var ki ilk başta bana doğru gibi görünen, beni aşağı indireceğini sandığım bir yol, biraz ilerledikten sonra, çaresiz bakışlarımın arasında, üstteki bir köprüye bağlanıveriyordu. Hiçbir şey kazanmamış oluyordum böylece, bütün çabalarım boşa gitmiş oluyordu ve ben yeni bir yol aramaya başlıyordum. Bir süre sonra, farklı bir yöntem izlemem gerektiğini anladım. Tıpkı bir dama oyunu gibiydi bu: Bir taşınızı dama çıkarmak için birşeyler feda etmeniz, rakibinizin sizin birkaç taşınızı yemesine izin vermeniz gerekiyordu. İlk önce inmek yerine, çıkarak başladım yoluma, gitmek istediğim yönün tam tersine hareket ettim. Karşıma iki seçenek çıktığında, gitmem gerektiğini düşündüğüm yola değil, ötekisine, bana kuşkulu görünene giriyordum hep. Az sonra, ne denli doğru bir karar verdiğimi anladım: Önce, ilk başladığım yerden birkaç düzlem yukarı çıkmak zorunda kalmıştım, ama hemen ardından köprüler ve merdivenler zorunlu olarak aşağı götürmüştü beni; başta kaybetmiş olduklarımı geri kazandığım gibi, daha aşağılara da inmiştim. Yoluma bu yöntemle devam ettim. Bir merdivenden indiğimde, öteki köprülere göre daha geniş bir sahanlıkta buldum kendimi. Bir tür kavşak olmalıydı bu; değişik yönlerden gelen köprüler burada kesişiyor, karşı yönde yollarına devam ediyorlardı. Tavandan sarkan taşıyıcı tellere, ok işaretli birtakım levhalar asılmıştı: *MODA (Makinist Odası), SİTEM (Simültane Tercüme Mahfili), KODES (Kostüm ve Dekor Salonu), MAKABİ (Makyaj Kabinleri), SARKASM (Sahne Arkası Mekânı)*... Bu sonuncu okun gösterdiği yönde ilerledim. Nerede olabileceğim hakkında kafamda yavaş yavaş bir düşünce oluşmaya başlamıştı. Binada bir oditoryum olduğu ve zaman zaman burada uluslararası konferanslar düzenlendiği kulağıma çalınmıştı. Şu anda

önemli bir toplantı yapılmaktaydı herhalde. Yankının azaldığı bu alt bölümde, konuşmacının kendisinden emin, sözcükleri üzerlerine basarak telaffuz eden gür sesini, o nefeslenmek için susuğunda, yüzlerce dinleyicinin övgü çığlıkları atarak avuçlarını patlarcasına hep birden el çırpışlarını ve tüm bunların üzerinde, simültane çevirmenlerin telaşlı ve kısık seslerini daha iyi seçebiliyordum. Oditoryumun kubbeli asma tavanının içindeydim ve sahne arkasına doğru ilerliyordum. Oradan aşağı inecek bir yol bulurdum nasıl olsa. Birdenbire bir hışırtı işittim. Başımı çevirdiğimde, daha önce telgraf teline benzetmiş olduğum, bir baştan bir başa gerili ince çelik tellerin üzerine rengârenk plastik çamaşır mandallarıyla tutturulmuş birtakım belgelerin, tuhaf bir göçmen kuş sürüsü gibi, yanımdan süzülerek geçip gittiklerini ve duvardaki bir deliğin içinde yokolduklarını gördüm. Bir tür iletişim sistemi olmalıydı bu. Şirket'in mimarları, maliyetinin düşük olması nedeniyle bu mekanik sistemi, iç telefon gibi daha pahalı sistemlere yeğlemiş olmalıydılar. Memurların yapabilecekleri gereksiz konuşmalar gözönüne alındığında, bunun gerçekten de akıllı bir seçim olduğu anlaşılıyordu. Bunun abartılı bir titizlik olduğu düşünülmemeli. Para ve zaman kaybının en aza indirilmesi açısından çok önemlidir bu tür ufak ayrıntılar. Sorumluluklarımın tümüyle bilincinde bir memur olmama karşın, ben bile odamdaki manyetolu telefonun o hep emre amade, uysal, sessiz ve sinsi ayartıcılığına yenik düşmekten son anda kurtarabilmiştim kendimi kaç kez. Gerçi Şirket'te amirim dışında tanıdığım kimse yoktu ve durup dururken, yalnızca biraz çene çalmak için, ona telefon etmem olacak iş değildi; ama aklıma esen herhangi bir numarayı çevirip şansımı deneyebilirdim pekala. Bunu ilk yapan kişi olmayacağımı biliyordum. Daha önce kimbilir kaç kez başıma gelmişti bu: Fazla mesaiye kalıp geç saatlere dek masamın başında oturduğum o yalnız ve sessiz gecelerde, dosyalara gömülmüş harıl harıl çalışırken, apansız, sanki yaklaşmakta olan bir tehlikeyi haber veren bir alarm zili gibi, kısa, kesik, tiz ve sabırsız bir sesle çalmaya başlardı telefonum. Masamın üzerindeki kâğıt denizinin içinde telefonu güçlükle bulup almacı kaldırınca, sorularımı yanıtsız bırakan sağır bir sessizlikle karşılaşırdım genellikle, yalnızca belli

belirsiz bir soluk alıp veriş işitir gibi olurdum. Ya da kimi zaman, almacı kulağıma dayadığımda, telefonun kapatıldığını anlatan o kuru tıkırtı duyulurdu ve ardından da ısrarlı bir tekdüzelikle yinelenen o boğuk sinyal sesi... Teller üzerinde belge iletim sistemi, telefona göre daha dolaylıydı belki, ama aynı zamanda da kesinlikle daha etkindi. Sonunda zemine en yakın köprüye inebilmiştim. Sahne arkasına giden köprüde kararlı adımlarla ilerledim. Oditoryumun tavan boşluğundan çıkıp sahnenin üzerindeki basık tavanlı bölüme geldiğimde, yankılanma tümüyle kesildi ve sesler durulaştı. Konuşmacının sözleri tane tane işitilebiliyordu artık. Biraz daha dikkatle dinleyince, bu sesi tanıdım: Amirim Bay Y'nin gür sesiydi bu! *UÇÖLÜM* hakkında konuşuyordu. Böylesine ivedilikle uluslararası bir kongre toplanıp konu gecenin geç saatlerine dek ayrıntısıyla görüşüldüğüne göre, bu dosyaya çok önem veriliyor olmalıydı. Oysa ben önceki gün hamamdaki görüşmemizde tam tersi bir izlenim edinmiştim. Ne kadar da yanılmışım! İşte, yalnızca Şirket değil, yerli yabancı birçok uzman bu konuyla yakından ilgileniyordu. Benim için bulunmaz bir fırsattı bu. Bu dosya bütünüyle bir rastlantı sonucu benim elime geçmişti. Şimdi eğer bu zorlu işin üstesinden gelebilirsem, kendimi gösterip amirimin gözüne girebilirdim. Terfi, zam, daha elverişli çalışma koşulları, hepsi benim bu işte göstereceğim beceriye bağlıydı. Öte yandan, şimdiye dek hiç olmadığı denli büyük bir sorumluluğun da altına girmiş oluyordum böylece ve bu durum şu anda odamda, işimin başında değil, burada, oditoryumun asma tavanında zamanımı boşa harcıyor oluşumu bin kez daha affedilmez kılıyordu. Şirket'in gözü muhakkak ki üzerimdeydi ve yaptıklarımı yakından izliyorlardı. Bir an paniğe kapılır gibi oldum. Ama hayır, direncimi bu denli çabuk yitirmeyecektim. Herşeyi açıklayabilirdim, geçerli nedenlerim vardı. Durumu düzeltmek, işleri yoluna koymak için çok geç değildi daha. Odama, sevgili yazı masama, dosyalarıma, belgelerime, kalemlerime, kâğıtlarıma, defterlerime bir an önce dönmeliydim. Asma tavan panellerinin ek yerlerindeki yarıklardan salonun parlak ışığı sızıyordu. Gözümü bu yarıklardan birisine uydurup aşağıya bakınca, sahnenin ortasına konmuş, minberi andıran yüksek bir kürsüde ko-

nuşmakta olan Bay Y'yi gördüm. Bay Y, kendisine hayli dar gelen bir frak giymiş, göbeği kürsünün üzerine fırlamıştı. Pek sağlam olmadığı anlaşılan kürsü, Bay Y'nin havaleli ağırlığı altında, fırtınalı denizdeki bir kalyon gibi gıcırdayarak bir ileri bir geri sallanıyordu. Amirimi daha önce hiç böyle heyecanlı görmemiştim; sürekli değişen ses tonundan ve abartılı jest ve mimiklerinden, konunun onu gerçekten de çok ilgilendirdiği belli oluyordu. Her sözcüğü ağır birer kurşun külçesiymişçesine telaffuz ediyor ve sanki bu külçeyi izleyicilere doğru uzattığı ufak ellerinde tartarak ağırlığını kestirmeye çalışıyordu. Bana tuhaf görünen şey, tümcelerinin büyük bölümünü fısıltıya yakın bir ses tonu ve huşu dolu bir ifadeyle, gözleri yarı yarıya kapalı söylemesine karşın, tek başlarına bir anlam taşımayan *ve, ne, ise, ki, veya* gibi bağlaçları, kalın kaşlarını çatıp gözlerini belerterek, sesinin son kertesinde, gırtlağı yırtılırcasına haykırması ve hemen ardından, susup, zor bir müzik tümcesini başarıyla tamamlamış bir virtüöz edasıyla, başını bilgiççe sallaya sallaya bakışlarını izleyicilerin üzerinde gezdirmesiydi. Az önce beni şaşırtmış olan o alkış salvoları, işte bu susuş anlarında patlıyordu. İzleyicilerin coşkun alkış ve çığlıklarını duyuyor, ama bulunduğum yerden onları göremiyordum. Bir an önce aşağı inip toplantıya katılabilmek ve böylece belki de elimdeki işi sonuçlandırmama yardımcı olacak birkaç bilgi kırıntısı toplayabilmek için bir yol aradım. Mekânın dibine doğru ilerledim. Sahne arkasındaydım şimdi. Oditoryumdan gelen sesler boğuklaşmıştı. Burada çepeçevre bir galeriye açılan soyunma odaları vardı. Oditoryum daha önce tiyatro salonu olarak kullanılmış olmalıydı. Tavandaki kanca ve palamarlara takılmış halatlar, ortadaki boşluktan sahne arkasının ahşap döşemesine iniyordu. Çevrede merdivene benzeyen hiçbir şey göremeyince, gözümü kararttım ve bir yerimi incitmeyi göze alarak bu halatlardan birisine tutunup kendimi aşağı bıraktım. Korktuğuma uğramadım neyse ki, halatın öteki ucuna bağlı olan bir kum torbası inişimi yavaşlattı. Şimdi derhal oditoryuma ulaşmalıydım. Bay Y'nin sesinin geldiği yöne doğru ilerledim. Birkaç koridordan geçtikten sonra, sık ahşap dikmeli, basık tavanlı bir mekânda buldum kendimi. Bay Y'nin sesi bu kez yukarıdan geliyordu. Sahnealtı boşluğuna gelmiş olmalıy-

dım. Başımın hemen üzerindeki, yarıklarından ışık sızan ufak kapağı açtım ve orada bulduğum bir sandığın üzerine basıp başımı delikten yukarı çıkardım. Bay Y ile göz göze geldim birdenbire! Utancımdan kıpkırmızı kesilmiş olmalıyım. Suflör kabininin içindeydim ve Bay Y'nin üzerine tünediği kürsü tam önümde yükseliyordu. Amirim Bay Y, sesinde herhangi bir değişiklik fark edilmeksizin sözüne devam ederken, bir yandan da gözlerini belerterek bana bakıyordu. Bana yüzyıllar denli uzun gelen birkaç saniye boyunca bakıştık. Göz göze geldiğimiz andan beri, Bay Y konuyu değiştirmiş, sanki saatlerdir *UÇÖLÜM* hakkında konuşmuyormuş gibi, bambaşka şeylerden söz etmeye başlamıştı. Bunu anlayamıyordum. Acaba daha önce ben mi yanlış duymuştum? Belki de asma tavan boşluğunun içinde yankılanan ve birbirine karışan sesler beni yanıltmıştı. O konuşmayı yalnızca kendi kafamın içinde işitmiş olabilir miydim? Bunun böyle olmadığına yemin edebilirdim. Duyduğum ya da duyduğumu sandığım kimi sözcükler, bir geceyarısı ıssız ve karanlık bir caddede görülen floresanlı reklam panoları gibi belleğime kazınmıştı ve kafamın içinde yankılanmaya devam ediyordu. İyice şaşkına dönmüştüm. Bay Y bu arada konuşmasını sürdürürken, sanki paçasına musallat olmuş küçük bir sokak köpeğini kovalamaya çalışırcasına, gitmemi istediğini belirten sert hareketler yapıyordu eliyle kürsünün altından. Bütün iyiniyetime karşın, kendimi suçlu duruma düşürecek birşeyler yapmıştım işte yine. Ama ok yaydan çıkmıştı bir kez, olan olmuştu, artık herşeyi göze alıp sonuna dek gitmeliydim. Bay Y'nin gözünde yitirmiş olduğum saygınlığımı geri kazanmamı sağlayacak bir açıklama yaparak durumu derhal lehime çevirmem gerekiyordu. Bütün cesaretimi toplayarak söze girdim.

"Sizi böyle en olmadık zamanda rahatsız ettiğim için beni bağışlamanızı diliyorum, Bay Y," diye fısıldadım nezaketle, "Ancak inanın, herşeyi açıklayabilirim. Bir dakikanızı almama izin verir miydiniz?"

Bay Y fısıltımı daha iyi duyabilmek için dirseğiyle kürsünün korkuluğuna yaslanıp sağ avucunu kulağının arkasına koydu ve konuşmasına ara vermeksizin, sözümü sürdürmemi işaret etti başıyla.

"Az önce *UÇÖLÜM* hakkında söylediklerinize istemeyerek de olsa kulak misafiri oldum. İstemeyerek, diyorum, çünkü bunun benim çağrılmadığım bir konferans olduğunun farkındayım. Yoksa amacım konuyla ilgilenmediğimi söylemek değildir. Tam tersine, bu konuya görev sorumluluğumun gerektirdiği bütün ilgiyi gösterdiğime emin olabilirsiniz. Evet, gerçi bu dosya bir karışıklık sonucu benim elime geçti ve ilk önce bu görevi üstlenmeye pek gönüllü değildim. Dahası, bu yanlışlığın giderilerek dosyanın benden alınması için bir dilekçe vermiş olduğumu da yadsımayacağım. En alt kademeden basit bir memurum, bu tür karmaşık bir dosyayı üzerine alarak, olağan durumda bile başından aşkın olan iş yükünü ve bununla orantılı olarak sorumluluğunu daha da artırmak istememesini, sanırım siz de anlayışla karşılarsınız. Sonuçta herkesin belli bir çalışma temposu vardır, ki bunun üzerine çıkmaya kimsenin gücü yetmeyeceği gibi, bu yolda bir hevesin suret-i kat'iyyede tavsiyeye şayan olmadığı dahi aşikârdır. Filhakika, ceddimizin 'kimesne haddin bilmek gibi fazilet olmaz' kelamının işaret ettiği mütevazı hikmeti kabul ve takdir eylememek gayrikaabildir. Hal böyle iken, işbu son hadisat ve bilhassa az evvel bizzat zat-ı âlinizin dahi ağzından haddim olmayarak işitmek mes'udiyyetine nail olduğum teferruatlı tafsilat, bendenizin naçiz dimağını ziyade tecessüse sevk ederek, fakirde birtakım ümitlerin husulüne sebebiyyet verdi. Bu veçheyle, ve tabii eğer zatınızın arzu ve emelleri de bu istikamette olur ise, alaka ve mesaimi külliyen sadece ve sadece bu mes'ele üzerinde teksif etmekliğimin kabil olması için, hal-i hazırda yedimde bulunan diğer vezaiften muvakkaten affıma müsadenizi rica ve işbu maruzatımı makam-ı âlinize hörmetle arzederim, efendim. Her daim duacınız, hakir ve sebatkâr kulunuz, memur X."

Bu son sözlerimle birlikte, suflör kabininin dar duvarları izin verdiği ölçüde eğilerek amirimi saygıyla selamladım; öyle ki, alnım sahnenin parke döşemesine çarptı ve fena halde acıdı. Onunla birdenbire müthiş bir alkış koptu. Ben ne olduğumu şaşırarak kabinin içinde büzüldüm. Salondaki izleyicileri göremediğim için, bu alkışın nedenini anlayamıyordum. Sonra gözüm Bay Y'ye ilişti. Amirim, dengesini güçlükle sağladığı kürsünün

üzerinde şişkin göbeğiyle kırıtarak izleyicileri selamlıyordu. Ne olup bittiğini o zaman anladım: Benim ona fısıldadıklarımı yüksek sesle izleyicilere aktarmıştı Bay Y. Kendimi konuşmamın heyecanına kaptırdığım için bunun farkına varmamıştım. Üstelik onun ses tonundan ve daha önceki konuşmamızda belleğime kazınmış olan ağdalı biçeminden, sözcük seçiminden, kendisine özgü durgu ve vurgularından etkilenmiş olduğum için, gitgide sanki onun sesiyle, onun gibi konuşmaya başlamıştım. Bu alkış bana değildi tabii; benim orada, suflör kabininin içinde olduğumdan kimsenin haberi yoktu. Karşılarındaki Bay Y'yi alkışlıyordu izleyiciler. Bay Y ise kendisine engel olan göbeği yüzünden güçlükle eğilirken, yan gözle benim hâlâ orada olup olmadığıma bakıyordu. Gitmemekte direndiğimi görünce, sanki bir duvara siydikten sonra arka bacağını sallayan sarkık yanaklı ve nemrut bir buldog gibi, sol bacağıyla benim bulunduğum tarafa doğru ufak tekmeler savurmaya başladı. Kürsü bu güçlü devinimin etkisiyle tehlikeli biçimde sağa sola yalpa yapıyor, tahtalar çatırdıyordu. Kürsünün, üzerindeki Bay Y ile birlikte her an devrilebileceğini ya da bu ezici ağırlığı çekemeyerek çökebileceğini düşünüyor, onarımı olanaksız bir yıkıma neden olmaktan korkuyordum. Üstelik eğer bu devrilme suflör kabininin üzerine doğru olursa, ki durum bunu gösteriyordu, üzücü bir iş kazasına kurban gitmem olasıydı. Sahnenin döşeme tahtaları bu devasa yükün altında esneyerek acı acı gıcırdamaya başlamışlardı bile. Artık burada kalamazdım, gitmeliydim. Saygısız davranışlarımla Bay Y'yi bir hayli sinirlendirmiştim zaten; şu anda benimle görüşmeyeceği açıktı. Ayağıma dek gelen önemli bir fırsatı, beceriksizliğim ve yol yordam bilmezliğim yüzünden tepmiştim. Ancak umudumu bütün bütüne yitirmemeliydim yine de. Konferans bittikten sonra Bay Y belki benimle görüşmeyi kabul eder, ona bütün bunları açıklamama izin verirdi. Başka bir çıkar yol görünmüyordu. Bu umutla, suflör kabininden inip sahne arkasına geçtim. Konuşmanın geri kalanını salondan izlemek istiyordum. Ben sahne arkasından bir çıkış ararken, oditoryumdaki coşkun alkışlar ve bravo sesleri hâlâ dinmemişti.

23

Konferans salonuna ulaşmaya çalışırken, iş saatleri dışında memurlar için tanıtıcı şirket içi gezileri düzenlenmemesinin ne denli büyük bir eksiklik olduğunu düşünüyordu Xeno. Yaşamlarının büyük bir bölümünü içinde geçirdikleri, bir anlamda evleri sayılabilecek bu binada yollarını bulmaktan acizdiler, buraya ilk kez adım atan bir yabancıdan farksızdılar nerdeyse. Her yıl bu yüzden ortaya çıkan toplam iş gücü yitimini düşünmek bile kişiyi ürkütmeye yetiyordu. Odasına döner dönmez *İDAM*'a bu aksaklığı bildiren ve çözüm önerileri içeren bir rapor yazmaya karar verdi. Ayrıca *RESİM*'e de *(Restorasyon İşleri Müdürlüğü)* bir dilekçeyle başvurup ona binanın ayrıntılı bir çizimini yollayıp yollayamayacaklarını soracaktı. Araştırmalarını sağlıklı biçimde yürütebilmesi için bu çizime gereksinimi vardı. Ama şu anda tüm bu güçlüklere karşı herhangi bir yardımdan yoksundu, başının çaresine bakması gerekiyordu. Kötü talihine ilenerek koridorlardan birisine girdi ve önüne gelen ilk kapıyı açtı. Karanlık koridor ışığa boğuldu birdenbire. Xeno apışıp kalmıştı, gözlerini kırpıştırıp duruyordu. Gözleri ışığın parlaklığına alışınca, konferans salonunun fuayesine çıkmış olduğunu anladı. Yüksek tavanlı, avizeli, zemini bordo halı kaplı, duvarlarında büyük boy tablolar asılı, son derece zengin döşenmiş, görkemli ve ışıl ışıl bir salondu bu. Xeno bir sevinç çığlığı atmamak için zor tuttu kendisini. Ne var ki fuayeyi bir uçtan bir uca koşaradım geçip konferans salonuna çıkan yüksek kapıyı açtığında, sevinci düşkırıklığına

dönüştü. Az önce alkışlar ve coşkun ünlemlerle inleyen salonda kimsecikler yoktu şimdi. Işıklar yarı yarıya kararmıştı, sıralar boştu, sahnenin üzerindeki kürsüde de kimse görünmüyordu. Yerler yırtık kâğıt parçaları, meşrubat şişeleri, kabak çekirdeği kabukları, yarısı yenmiş dondurma külahları, sigara izmaritleri ve buna benzer çerçöple doluydu. Konuşmacı ve izleyiciler gitmişti. Fuayeden çıktıklarını görmediğine göre, salonun uzak köşelerindeki çıkışları kullanmış olmalıydılar. Yine kararsızlık içinde kalmıştı Xeno, ne yapacağını bilemiyordu. Onların peşinden yetişmeye mi çalışmalıydı? Bundan vazgeçip bir an önce odasına dönmenin bir yolunu mu aramalıydı yoksa? Birdenbire salonun loşluğunda bir kımıltı gördü. Gece bekçisi, koltuk sıralarının arasındaki dar geçitlerden birisinde, elinde bir çalı süpürgesiyle yerleri temizlemekteydi. Xeno bir solukta gece bekçisinin yanına vardı.

"Kolay gelsin," dedi heyecanını zorlama bir gülümsemeyle gizlemeye çalışarak, "Konferans bitti mi acaba?"

"Evet, evet..." diye sıkkın bir tavırla yanıtladı gece bekçisi, "Hep böyle olur zaten. Onlar yiyip içerler, arkalarından temizlemesi bana düşer. Şu hale bir bakın, nasıl batırmışlar heryeri! Şeytan diyor ki, çal süpürgeyi yere, git, ver istifanı..."

"Aman, yapmayın!" diye atıldı Xeno, "Sonra üzüleceğiniz fevrî bir karar vermeyin sakın! Öfkeyle kalkan zararla oturur. Sakin olun, salim kafayla iyice düşünün bir kez."

"Sakin olacak hal mi kaldı? Her gün her gün aynı şey! Bu kadarı da olmaz artık, herşeyin bir haddi var."

"Ne? Bu toplantılar her gün yapılıyor mu demek istiyorsunuz yani?"

"Her gün mü? Hayır, tabii ki her gün değil, her gece."

"Çok ilginç! Burada kongreler toplandığını duymuştum, ama bunun bu kadar sık yapıldığını bilmiyordum doğrusu. Bakın, aslında benim konuşmacıya sormak istediğim bazı şeyler vardı. Arkalarından koşsam, yetişebilirim belki. Çok mu oldu toplantı dağılalı?"

Gece bekçisi durdu, yelek cebinden kordonlu bir cep saati çıkardı ve kapağını açıp gözlerine iyice yaklaştırarak kadranı okudu.

"Tamı tamına 2 saat 17 dakika. Ortalığı süpürmeye başlarken, saate bakmıştım. Tam 2 saat 17 dakikadır süpürüyorum bu salonu ve daha yarısını bile bitirebilmiş değilim."

"Ama bu olamaz!" diye şaşkınlık içinde haykırdı Xeno, "Daha birkaç dakika öncesine dek alkışları duyuyordum. Ya da... bana öyle gelmişti."

"Bu salonun kendisine has bir akustiği vardır," diye açıkladı gece bekçisi, "Bazı muayyen noktalarda yere atılacak bozuk paraların şıngırtısını saatlerce duyabilirsiniz."

Xeno sahne arkasında yolunu bulmaya çalışırken sandığından daha çok zaman yitirmiş olduğunu anladı. Ama artık yapılabilecek birşey yoktu: Bay Y çoktan gitmişti, onunla konuşamayacaktı. Belki daha sonra bir randevu almayı deneyebilirdi. Öte yandan, gece bekçisinin Şirket hakkında çok şey bildiği anlaşılıyordu. Burada çalıştığı sürenin uzunluğu gözönünde bulundurulursa, olağandı bu. Xeno, sürdürmeye karar verdiği araştırmaya katkıda bulunacak birtakım bilgiler edinebileceğini düşündü ondan.

"Eğer izin verirseniz, size yardım edeyim," dedi, kenarda duran bir çalı süpürgesini alıp yerleri süpürmeye başlarken, "Hem bu arada biraz laflarız, canınız sıkılmaz. Bütün gece boyunca tek başınıza bu koskoca binanın bekçiliğini yapmak kolay bir iş olmasa gerek. Kendimi sizin yerinize koyuyorum da, herhalde nereye bakacağını şaşırır insan. O kadar çok oda, o kadar çok koridor var ki... Her an hiç ummadığınız birşeyle karşı karşıya gelebilir ya da daha önceden farkında olmadığınız yeni birşeyler keşfedebilirsiniz. Bu gece başıma gelenleri düşünün sözgelimi: Birkaç saat önce, inanır mısınız, bir meslektaşımın odasında gerçek bir kasa hırsızıyla karşılaştım."

"Yerden göğe kadar haklısınız. Ben ki, kırk küsur yıldır bu binanın gece bekçiliğini yapıyorum, daha dörtte birini tanıdığımı bile söyleyemem. Yelek cebimdeki şu köstekli saat Şirket'in bana kırkıncı hizmet yılım münasebetiyle vermiş olduğu bir hediyedir. Bu kırk yılda vazifemi bir gece olsun aksatmadım, ihmal etmedim. İşe alındığımda, ki sizin gibi genç ve dinçtim o vakitler, bunun benim için büyük bir şeref olduğunu düşünmüş ve bu şerefe layık olabilmek için, benim ellerime emanet edilen

bu koca binanın ayak basmadık yerini bırakmamaya, bütün girdisini çıktısını öğrenmeye, tekmil sırrına vakıf olmaya ve bu malumatımı yine Şirket yararına kullanmaya karar vermiştim. Fakat aradan geçen seneler bana bunun hiç de kolay olmadığını öğretti. İlk zamanlarda binanın azameti karşısında, tıpkı sizin gibi, hayrete düşmekten kendimi alamadım ben de. Paydos saatinden sonra, kapıları kilitler kilitlemez, asayişin berkemal olup olmadığını anlamak üzere binanın içinde dolaşmaya çıkardım. Sadece giriş-çıkışları kontrol altında tutmam isteniyordu gerçi benden; ama ben gece boyu boş boş oturmayı gururuma yediremiyor, binanın her köşesinde asayişi temin etmenin benim mesuliyetimde olduğunu düşünüyordum. Maaşımı hak etmeliydim. Fakat bir müddet sonra bütün bu gayretlerimin akim kaldığını gördüğümde, ne kadar büyük bir sukût-i hayale uğradığımı zannederim tahmin edersiniz. İlk bakışta bana pek uzun gibi görünmüş olan vardiyam, turumu tamamlamama kâfi gelmiyordu; öyle ki, gün ışımaya başladığında ben daha ilk başladığım katın bütün odalarının gözden geçirilmesini bile tamamlamamış oluyordum. Önceleri acemiliğime, ağırkanlılığıma, tembelliğime verdim bunu ve enikonu hayıflandım. Bu kadar büyük ümitlerle başladığım bir işi nasıl olur da ihmal ederdim? Zalimce cezalandırdım kendimi: Yemeklerime aylar boyunca tuz atmadım mesela; metroya binmekten vazgeçip evden işe yürüyerek gidip gelmeye başladım; çubuğumu, enfiye kutumu, hacıyağı esansımı ve pek sevdiğim kehribar marpucumu bir çekmeceye kilitleyip anahtarı lağıma attım; müzik setimi ve CD'lerimi Laleli'deki bir emanetçiye yok pahasına rehin bıraktım; kendime en kaba keçeden taharet bezleri biçtirdim ve eskilerini de misvaklarımı kurulamakta kullandım, vesaire... Bu tedbirler fayda da etti: Bastırılmış nefsim ve şikâyet etmeden katlandığım eza cefa, irademi kuvvetlendirdi, çalışma arzumu kışkırttı, işime daha istekle, daha canla başla sarıldım. Fakat neticede değişen pek birşey olmadı maalesef. Son sürat çalışmama rağmen, topu topu iki katı tam olarak gözden geçirebiliyordum bir gecede; o da koridorları koşaradım katetmek ve oda kapılarından içeri sadece şöyle bir göz atmak şartıyla. Yavaş yavaş, ama kat'î bir şekilde anladım bir gecede bütün binayı gezme-

min mümkünatı olmadığını. Sarsıcı bir darbeydi bu benim için. Fakat yine de bu sevdadan tamamen vazgeçmedim. Her gece bir evvelki gece kaldığım yerden teftiş ve tetkike devam etmeye karar verdim. Bu usulle binanın hertarafını, tek gecede olmasa bile zaman içinde, yavaş yavaş keşfedebilecektim. Ve, inanır mısınız, o günden beri aynı odaya nadiren iki kez ayak basmış olmama rağmen, binanın dörtte birini bile hâlâ doğru dürüst tanıdığımı söyleyemem. Burada *binanın dörtte biri* diyorsam, sadece lafın gelişi bu ve muhtemelen fazlaca iyimser bir tahmin. Bütünün ebadı bilinmediği müddetçe, neyin çeyrek neyin katre sayılması gerektiğini kestirmenin imkânsızlığını siz de takdir edersiniz, zannederim. Bilmiyorum, ömrüm vefa edecek mi o muğlak gençlik hayalini tahakkuk ettirmeye? Şunun şurasında tekaüt olmama ne kaldı ki? Kırk senede yapamadığımı, şu son üç beş senede mi başaracağım? Hem zaten o ilk günlerin kararlılığı da yok artık; o cesaretin, o yorulmazlığın, o hırsın yerinde yeller esiyor. Bütün devirler gibi, yaşlılığın da kendi faziletleri var: Kavgadan imtina, kadere katlanış, hadiseleri tabii akışına bırakma temayülü, irade zayıflığı, tecessüs yokluğu, arzu eksikliği, vesaire... Zannetmem ki, delikanlılığımda kendime biçmiş olduğum vazifeyi, ömrümün bu sonuncu baharında yerine getirebileyim. Ben kocadım artık."

"Bu kadar üzmeyin kendinizi," dedi Xeno onu avutmaya çalışarak, "Artık pek genç sayılamayacağınız doğru, ama bu demek değildir ki..."

"Kasa hırsızı meselesine gelince," diye Xeno'nun sözünü sertçe kesti gece bekçisi, "Evet, olanların ben de farkındayım. İnanılır gibi birşey değil bu, müthiş bir küstahlık! Sen kalk, gece yarısı kasa soymak için pencereyi kırıp binaya gir, olacak şey değil! Şirket bu gibi adamların hak ettikleri cezaya çarptırılmaları için derhal icabeden tedbirleri almalı. Üstelik ilk de olmuyor bu, son zamanlarda bu tür vakalar bir hayli sıklaştı. Ben her defasında vaziyeti bir raporla *DİSKO*'ya ve *HATTAD*'a *(Hamur Tespit ve Tamir Dairesi)* ihbar ediyorum, ama şimdiye kadar bir netice alamadım. Halbuki *ŞİRİN* gayet açık: Bu nevi ufak tefek kasa hırsızlığı işlerinin en geç sabaha karşı 1'de bitmiş ve ilgili şahısların binayı terketmiş olmaları lazım. Bu mesuliyetsiz

adamlar ne yapıyorlar peki? Saat 2'lere 3'lere kadar odalarda fink atıyorlar ve asayiş bakımından son derece mahsurlu durumlara yol açıyor bu. Yine bu cümleden olmak üzere, diğer mühim bir mesele de kırılan pencereler ve yerlere saçılan cam kırıklarıdır. Hepsi de akşamcı olan bu mendebur herifler, içeri zahmetsizce girebilmeleri için açık bırakılmış olan pencereyi hep şaşırırlar ve neticede Şirket kasasından cam tamiratı için her ay eşek yüküyle para çıkar. Üstelik kırdıkları camları öylece ortada bırakıp arkalarından bana temizletmelerini de saymıyorum. Biraz derli toplu çalışır insan, etrafı batırmamaya dikkat eder, değil mi, efendim? Ama bunlarda nerede o izan! Tabii ayrıca bir de odalarda, halı, koltuk ve masa üstlerinde vuku bulan fiil-i livata hadiseleri var ki, bu hakikaten esef verici bir vaziyet. Eğer ahlak bu mertebeye tenzil olunduysa, içtimaî hayatımızın en hazin bir safhasında bulunmaktayız demektir. Halbuki bir cemiyet ancak ve ancak fertlerinin muayyen kavaide harfiyyen riayetleriyle ayakta kalabilir. Şirket'in fiil-i livata hususundaki tavrı sarihtir: Eskiden mescit olarak kullanılmış olan büyükçe bir salon, sırf kasa hırsızı taifesinin cinsî ihtiyaçlarını gidermeleri gayesiyle, tam teşekküllü bir garsoniyere tahvil edilerek mezkûr zevata tahsis olunmuş, herbirine biri yedek olmak kaydiyle ikişer takım anahtar verilmiştir. Hal böyle iken, bu mesuliyetsiz herifler vazife esnasında odalarda hizoğlanlariyle halvet olup cima etmek suretiyle aşayişi bozarlar. İşbu malum zevattan şikâyet ile, mucibinin yerine getirilmesini, mezkûr eşhasın ikaz ve te'dibini, hatta lüzumu halinde muayyen bir cezaya tabi tutulmalarını makam-ı âlinizden niyaz ederim. Arz-ı hörmetlerimle, efendim. Bendeniz, duacınız, sadık kulunuz, Asesbaşı Hıdır İdris Nevbahar."

"Tarih, mühür, imza," dedi Xeno, "Allah vergisi bir dil yeteneğiniz olduğunu kabul etmek gerek. Tümceleri birbirine öyle ustaca bağlıyorsunuz ki..."

Süpürgeyi bir kenara bırakmış, cebinden çıkardığı ufak bir kâğıt parçasına, gece bekçisinin söylediklerini tek bir sözcük bile atlamamaya özen göstererek yazıyordu.

"Teveccühünüz," dedi gece bekçisi, "Filhakika dedem, Ceneviz balyosunun emrinde çalışan Fenerli bir dragomandı. An-

nemin ailesi asırlar evvel Roma'dan Konstantiniye'ye hicret etmiş. Benim lisan kabiliyetimin de aileden geldiği söylenir."

Gözlerini kâğıttan kaldırıp yaşlı adama baktı Xeno.

"Hayret ettiğinizi görüyorum, Küçükbey," diye babacan bir tavırla gülümseyerek sözüne devam etti gece bekçisi, "Hayır, yanılmıyorsunuz, hakikaten de eski bir bazilikadır burası. Tarih kitaplarında *Pantokrator* namıyla anılan bu bazilika, VIII. asrın ikinci yarısında, ikonoklast ölüm mangalarının zulmünden kaçan ikonaperest bir keşişler grubu tarafından inşa edilmiştir. İnşa edildiğini söylemek pek de doğru değil aslında, çünkü ilk zamanlar burası keşişlerin kaçıp saklandığı tabii bir yeraltı mağarasıymış. Daha sonra yavaş yavaş bütün bu gördüğünüz sütunları, kubbeyi, kabartma rölyefleri, dişleri tırnaklarıyla mağaranın duvarlarına oymuş keşişler. Yeni iltihaklarla günden güne kalabalıklaşan bu gizli tarikatın asırlar boyunca yeryüzüne çıkmaksızın burada yaşadığı söylenir. İçme suyu kuyuları, hayvanları, lüzumlu alet edevatları, kısacası herşeyleri varmış. Artık bilinmeyen bir usulle, güneş ışığı olmadan fasulye ve pirinç yetiştirmeye bile muvaffak olmuşlar. Aradan asırlar geçip ikonoklast devir kapandıktan epeyce sonra, bir gün tekrar yeryüzüne çıkmışlar; fakat gün ışığına alışık olmayan gözleri yavaş yavaş kör olmuş. Dolayısıyla burası *KÖK (Körler Kilisesi)* diye de anılır. Şehir düştükten sonra, diğer birçok kilise gibi burası da camiye tahvil olunmuş, duvarlardaki freskoların bir kısmı tahrip edilmiş, bir kısmı da sıvayla kapatılmış. Bir zamanlar çevre esnafının çoğu öğle namazına buraya gelirlermiş. II. Mahmut devrinde *Vak'a-yı Hayriye*'nin kılıç artığı yeniçerilerden bir kısmı buraya kaçıp saklanmış, ama yerleri kısa zamanda tespit edilip âteş-i Rûmî ile itlaf edilmişler. Bu hadiseden sonra, burası artık uğursuz sayılmış ve namazgâh olarak kullanılmaktan vazgeçilmiş, esnafa ardiye olarak kiralanmaya başlanmış. Kayıtlara göre, saraçlar ve debbağlar burayı uzunca bir müddet ham deri istiflemek için kullanmışlar. Dikkat ederseniz, havada hâlâ keskin bir amonyak kokusu vardır. XIX. asır sonlarında, burasının tam üzerindeki parsele bir ecnebî bankanın umum müdürlük binası inşa edilirken, mimarlar, kasa dairesi için biçilmiş kaf-

tan olduğunu düşündükleri bu mekânı projeye dahil etmişler. Bina daha sonra birkaç defa el değiştirmiş. Bir ara zemin ve bodrum katları bir tiyatro kumpanyasına kiralanmış ve eski kasa dairesi Avrupa'nın en büyük operası ve müzikholü haline gelmiş. Lakin bu şatafatlı devir kısa sürmüş. Tiyatro kumpanyası iflas edince, salon yine bir süre metruk kalmış. Nihayet I. Harb-i Umumî'nin sonuna doğru, bina Şirket tarafından satın alındığında, lüzumlu tadilat ve ilaveler yapılarak, mekân toplantı salonu haline getirilmiş. Kubbe çapı en dar yerde 66,80 arşın, en geniş yerde ise 68,75 arşındır ve tepe noktasının yerden yüksekliği de yine 66 arşın civarındadır; velhasıl-ı kelam, mekânın içine 66 arşın çapında bir küre sığacak ebatta planlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Kırkar kolonlu yan sahınların her dört kolonda bir tekrarlanan karyatidleri, Osmanlı devrinde *YES*'den *(Yerebatan Sarnıcı)* sökülen düz sütunlarla değiştirilmiştir. Şimdi sahne ve kürsünün olduğu yerde bulunan kabartma rölyefli mermer altar, baldakin ve vaftiz havuzu, yine aynı devirde tamamen tahrip edilmiş olup, orta sahın zemininde hâlâ görülebilen zengin süslemeli döşeme, su mermeri, porfir ve granitten mamuldür. Mekânın strüktürü, mukavemeti artırmak gayesiyle, betonarme perdeler ve çelik putrellerle desteklenmiştir. Projeksiyon ve simültane tercüme imkânlarıyla mücehhez olan salon..."

Gece bekçisinin sesi gitgide uzaklaşıyordu. Xeno anlatılanların büyüsüne kapılmış, çevresini seyrediyordu hayranlıkla. Gördüklerinin ardında, onun bilmediği bambaşka bir dünya olduğunu anlamaya başlamıştı. Verdiği bu bilgiler için yaşlı adama teşekkür etmek istedi. Gözleri gece bekçisini aradı. Yaşlı adam konuşmasını kesmeksizin koltuk sıralarının arasından yavaş yavaş geçmiş, fuayeye açılan büyük kapıya varmıştı.

"Benim artık gitmem lazım, Küçükbey," dedi son olarak, "Yapmam icabeden çok iş var daha. Bu kapıyı arkamdan kilitliyorum. Merak etmeyin: Bir kapıyı kapatan Allah, bir başkasını açar. Siz salonun temizliğini bitirdikten sonra, sahne arkasındaki servis çıkışını kullanırsınız. Işıkları da ana şalterden söndürmem lazım tabii, beyhude yere elektrik sarfiyatı olmamalı. Ora-

ya sizin için bir kutu kibrit ve bir mum bıraktım, onun ışığı size kâfi gelecektir. Yerlerin kabasını süpürgeyle aldıktan sonra, ıslak bezle paspaslamayı sakın unutmayın. Ayna gibi olmalı taşlar, hiç leke kalmamalı. Göreyim sizi, yüzümü kara çıkarmayın benim. Haydi kolay gele, Küçükbey!"

Büyük demir kapı kubbede yankılanan tok bir sesle kapandı ve az sonra inen şalterin takırtısıyla birlikte bütün ışıklar söndü. Xeno saatin bir hayli ilerlemiş olduğunun farkındaydı, ama ona yakınlık göstermiş olan gece bekçisine kendisini borçlu hissediyordu. Yardım edeceğine söz vermişti; sözünü tutmalıydı şimdi. Temizlik işini bir an önce bitirip odasına, masasına, dosyalarına dönecekti. Gece bekçisinin bıraktığı kibrit kutusunu el yordamıyla bulup şamdandaki mumu yaktıktan sonra, kalmış olduğu yerden süpürmeyi sürdürdü. Çöpleri önce büyük yığınlar halinde biraraya topluyor, daha sonra da iri bir faraş yardımıyla sahnenin yanında duran çöp bidonlarına dolduruyordu. Neler yoktu ki çöplerin arasında: Patlamış boş mısır torbaları, ucuz süs eşyaları, tek kullanımlık fotoğraf makinaları, puro izmaritleri, paslı dikiş iğneleri, eğri büğrü divitler, kullanılmış prezervatifler... Bu arada, başka birşey daha çekmişti dikkatini: Yırtılıp koltukların arasına saçılmış ufak kâğıt parçaları vardı yerde. Biraz daha dikkatli bakınca, bunların siyah-beyaz bir resmin parçaları olduğunu anladı. Meraklanmıştı. Süpürgeyle faraşı bir kenara koyup kâğıt parçalarını döşemenin üzerinde yan yana getirmeye başladı. Önce olanaksız bir iş gibi görünüyordu bu, ama ilk birkaç parçayı doğru olarak birleştirmeyi başarınca, arkası çorap söküğü gibi geldi. Ne de olsa eskiden beri bayıldığı bir oyundu yapboz bulmacalar. Gitgide büyüyen resme yer açmak için çevredeki çöpleri öteye itti. İyice kaptırmıştı kendisini bu oyuna, gözü başka birşey görmüyordu. Eline aldığı parçanın nereye ait olduğunu kestirmeye çalışıyor, göz kararı ölçüp biçiyor, birkaç kez deneyip yanılıyor, en sonunda parçayı doğru yerine oturtup yeni bir parçaya geçiyordu hemen. Elindeki parçanın biçimi, bu biçimin karşılığının nerede bulunabileceği, parçanın kenarlarındaki tırtıklar, yanlara doğru devam etmesi gereken çizgiler ve ton geçişleri gibi ayrıntılarla öylesine

ilgiliydi ki, sonuncu parça da yerine yerleştirilip resim bütünleninceye dek durup da resme bakmak gelmedi aklına. Sonuncu biçimsiz parça da (ki yumurta sarısını andıran, ışıltılı ve kocaman bir gözbebeğinin sol yarısıydı bu) yerine konduğunda, önemli bir iş başarmış olmanın gururuyla bir adım geri çekilip mum alevinin titrek ışığında bu siyah-beyaz mozaiğe ilk kez baktı. Karşısında gördüğü, yer yer yoğunlaşan bir sisin pırıltılı ve uçucu tüllerinin arasından ona bakan Züleyha'nın resmiydi.

24

Görüyordum onu görüyordum bu oydu duruşundan da belliydi bir bulutun içindeydi yüzüne kızıllık veren hafif bir alev bürünmüştü başının çevresinde yaldızlı bir ayla vardı onu daha önce hiç böylesine güzel görmemiştim bu görüntü karşısında soluğumun tıkandığını yüreğimin deli gibi çarpmaya başladığını hissettim züleyha bana bakıyor ve ince uzun parmaklarının arasında tuttuğu minik bir kedi yavrusunu yavaş yavaş boğuyordu burada onun delici bakışlarının altında daha uzun kalamayacağımı anladım nereye gitsem nereye nereye nereye gitsem izliyordu beni bu bakışlar evde işte sokakta metroda tramvayda hep ardımdaydılar onlardan kurtulamıyordum olabildiğince çabuk oradan kaçıp gitmek kaçıp gitmek kaçıp gitmek istedim ama olduğum yere çakılmıştım sanki o resmin karşısında donup kalmıştım ilk adımı bir türlü atamıyordum birdenbire hafif bir esinti oldu mumun alevi havada birkaç kez kıvrandıktan sonra iç gıcıklayıcı bir cızırtıyla söndü karnımda bir burulma dayanılmaz bir sancı hissettim panik içinde herşeyi olduğu gibi bırakıp bir çıkış bulacağımı umduğum sahneye doğru koşmaya başladım ani devinimimin rüzgârıyla havalanan kâğıt parçacıkları beni durdurmak istercesine paçalarıma yapıştılar ama ben kendimden ummadığım güçle bir sıçrayışta orkestra çukurunu aşıp sahneye atladım ve olanca hızımla ileri doğru atıldım o anda salon belli belirsiz bir ışıkla aydınlanmış ve sahnenin arkasına boydan boya gerili dev sinema perdesinin üzerinde siyah-beyaz bulanık görüntüler belir-

mişti objektif odaklanınca bunların üst üste bindirilmiş *tom & jerry* ve *şarlo* filmlerinin kısa kesik telaşlı devinimleri ve bir yahudi soykırımı belgeselinin donuk görüntüleri olduğunu anladım artalanda tüm perdeyi kaplayan sırtüstü yatmış yüzü maskeli çıplak bir kadın kösnül inlemelerle bacaklarını iki yana açıyordu perdenin üst ve alt köşelerinde dört halifenin adlarının yazılı olduğu rozetler vardı durmaya çalıştım yemin ederim ki durmaya çalıştım ama olanaksızdı artık bu olanaksızdı hızımı almıştım ve gergin bir yayın kirişinden fırlayan sivri bir ok gibi perdeye doğru uçtum bir an sonra perde kof bir cayırtıyla yırtıldı ve olanca hızımla maskeli kadının beni içine çeken karanlık apışarasına girdim düşüyordum.

25

Xeno birkaç dakika sonra ayıldığında, kendisini ufak ve loş bir odada buldu. Bir çöp yığınının üzerinde yatıyordu. Sinema perdesinin yırtılmasıyla birlikte, ayakları yerden kesilmiş ve tepesiüstü boşluğa yuvarlanmıştı. Başını kaldırınca, odanın tavanının olmadığını gördü. Katlar boyunca yükselen geniş bir bacanın dibindeydi. Burasının bir tür çöp toplama odası olduğunu anladı. Kaç kat yüksekten düştüğünü kestiremiyordu; ancak bir kırığı çıkığı olmadığına göre, çok yüksekten düşmüş olamazdı. Ayrıca üzerinde yattığı çöpler o korkunç düşüşün hızını kesmiş olmalıydı. Kalkıp giysilerine çeki düzen verdi ve odanın kapısını açıp dışarı çıktı. Yüksek tavanlı, zemini taş döşeli, çıplak bir ampulün aydınlattığı sekizgen bir holdeydi. Belki de gece bekçisinin söz ettiği servis holüydü burası. Hole birçok oda kapısı açılıyordu ve her kapının önünde eğri büğrü teneke çöp bidonları vardı. Ağzına dek tıka basa doldurulmuş bidonlardan, çürümüş sebzeler, ayrılmış butlar, balık kılçıkları, yumurta kabukları ve daha bir sürü yemek artığı taşmış, yerlere dökülmüştü. Üzerlerinde sürekli inip kalkan yeşil sırtlı sineklerin uçuştuğu bu yağlı artıklar, ortalığa iç bulandırıcı bir koku salıyordu. Bunlar, memurların öğle paydoslarında çevredeki lokantalardan getirttikleri yemeklerin artıkları olmalıydı. Xeno tiksintiyle burnunu tıkadı. Şirket içinde sağlığa bu denli aykırı bir uygulamaya nasıl olup da göz yumulduğunu anlayamıyordu. Bu çöp bidonları, çevreye mikrop saçan birer pislik yuvasıydı. Bu

uygunsuz durumu hiç gecikmeksizin ayrıntılı bir raporla *HISIM*'a *(Hıfz-ı Sıhha Müdürlüğü)* bildirmesi gerektiğini düşündü ve yazı gereçlerini çıkarmak için ceplerini karıştırmaya başladı. Ne var ki düşüncesini gerçekleştirme olanağı bulamadı, çünkü o daha ne olduğunu bile anlayamadan, üzerleri kıllarla kaplı, kalın parmaklı, tırnaklarının içi kir dolu, olağanüstü büyüklükteki iki el, kollarını iki yandan sıkıca kavrayıp onu kuş gibi havaya kaldırarak ayaklarını yerden kesmişti. Korku içinde çırpınmaya başladı Xeno. Kendisini kurtarmaya çalışıyor, ancak bunu başaramıyor, umarsızlık içinde havayı tekmeliyordu.

"Muhterem beyefendi," diyordu soğukkanlılığını korumaya çalışarak, "Kendimi tanıtmama izin veriniz lütfen. Bendeniz memur X, 7. derece 7. kademeden kadrolu kâtip. Müşerref oldum, efendim. Az sonra size bir kartvizitimi de takdim edeceğim; iç cebimde olduğundan, şu anda elim ulaşmıyor. Efendim, son zamanlarda efkâr-ı umumiyeyi ziyadesiyle meşgul eden birtakım malum mes'elelerden dolayı ve bittabi bahis mevzuu bu mes'elelere ihtiyaç duyulduğu üzre vuzuh getirmek gayesiyle, muhterem meslektaşım memur X'i aramaklığım iktiza etmiş bulunuyor. Bu noktada isimlerimiz arasındaki müşahabeti herhalde fark etmiş olacaksınız. Fakat hayır, bu hal sizi yanıltmamalı: Burada mevzubahs olan tesadüfi bir müşahabet değildir. Eğer ortada bir tesadüf var ise, bu sadece ve sadece aynı ismi taşıyan iki memurun aynı vak'aya karışmış oluşudur, ki esasen bu vaziyet, elim bir hata neticesinde bir mektubun yanlış bir şahsın eline geçmesine ve malum hadisenin tevellüdüne sebebiyet vermiştir. Bu veçheyle, zat-ı âlinizce de münasip görülürse, serbest bırakılmaklığımı arzeder, yed-i muhtereminizden bûs ile..."

"Eleme yöntemini denediniz mi peki?" diye sordu tok ama sevecen bir ses, "Bizim çok sık kullandığımız bir yöntemdir bu. Bağlam tümüyle değişik olsa da, özde hiçbir ayrılık yoktur."

"Denemediğimi itiraf etmem gerek," dedi Xeno çırpınmaktan vazgeçerek, "Bir tür olasılık hesabı mı bu?"

İri eller gevşemiş ve Xeno'nun ayakları yeniden yere basmıştı. Arkasını döndü, ama kiminle konuştuğunu görebilmek

için başını aşağı eğmesi gerekti. Boyu dört karış civarında, tıknaz, geniş omuzlu, koca kafalı bir adamdı bu. Seyrek saçlı, ablak suratlı ve çekik gözlüydü. Yüzünün olağandışı parlaklığı, köse olabileceğini düşündürüyordu. Kalın ve güdük kollarının ucuna takılı birer faraşı andıran iri elleri neredeyse yere değecekti. Üzerinde yırtık pırtık, rengi atmış, kuyruğu yeri süpüren bir frak vardı. Bir zamanlar beyaz olduğu anlaşılan kolalı yakası yerinden fırlamıştı. Bağcıkları bağlanmamış fırfırlı plastronun altından gür göbek kılları görülüyordu. Ağızları açılmış partal ayakkabılarını paçavralarla ayağına sıkıca sarmıştı. Adamın hırıltılı soluğu yüzünü yaladığında, keskin bir şarap kokusuyla irkildi Xeno.

"Evet, bir bakıma öyle," dedi adam oradaki çöp tenekelerinden birisini karıştırıp eline gelen birşeyi çekip çıkarırken, "Sözgelimi, elimde gördüğünüz şu nesne (ki dışa kapalılığı ve kendisini kolay kolay ele vermemesinden ötürü, ona *kendinde nen* diyelim), öteki çöplerden bağımsız, yalnızca kendisi için varolan bir olumsallık, bir gizilgüç, bizim ona biçeceğimiz anlama göre her türlü kimliğe bürünebilecek bir değişken, ya da bilimsel terimceyle konuşmak gerekirse, bir *x değer* kısacası. Onu eleme yöntemi uyarınca sorgulamalıyız şimdi. Şaşıracaksınız belki, ancak öncelikli olarak sormamız gereken soru şu: Bu nedir? Tohuma kaçmış bir balkabağı mı? Hayır. Tüysüz bir hindistan cevizi? Değil. Ağzı çatlamış bir reçel kavanozu? İlgisi yok. Kireç kuyusuna düşmüş bir bowling topu? Kesinlikle olamaz... Usavurumumun birbiri ardısıra gelen ve herbiri bir sonrakini kesinlikle gerektiren aşamalarını kolayca izleyebiliyorsunuz, sanırım. 'Bu nedir?' sorusunu olumsuzlayarak 'Bu ne değildir?' biçimine dönüştürüyoruz ve sonuçta tek yapmamız gereken, elde ettiğimiz yanıtları da olumsuzlayarak, olumsuzlamanın olumsuzlamasını elde etmek. Saltık doğruya varabiliriz böylece. Ele aldığımız örnekte yanıt tümüyle açık: Bu ne bir balkabağı, ne bir hindistan cevizi, ne bir reçel kavanozu, ne de bir bowling topu. Öyleyse bu kesinlikle bir..."

"Ama bu... bu bir kafatası!" diye ürküntüyle haykırdı Xeno.

"Gördünüz mü, eleme yöntemi işe yarıyor," dedi adam yengi kazanmışçasına coşkuyla ve iri elini Xeno'ya uzattı:

"Kusura bakmayın, az önce biraz sert davrandım size. Çöplerin arasından kullanılmış prezervatif aşırmaya gelen o sinsi kasa hırsızlarından biri olduğunuzu sanmıştım. Kendimi tanıtayım: Adım Dâvud Ekber Vakanüvisoğullarıgiller, çöp ayıklayıcıyım. Eminönü ilçesinin bütün çöplükleri benim sorumluluğum altındadır."

Xeno afallamıştı. Gözlerini kafatasından ayıramıyordu.

"Ama... ama öyleyse bu bir cinayet olmalı," diye kekeledi, eli adamın iri elinin içinde yokolurken.

"Olmak ya da olmamak, sorun yalnızca bu değil," dedi çöp ayıklayıcı, dalgın bir tavırla havaya kaldırdığı kafatasına bakarak, "Yalınkat bir 'Ne?' sorusunun ötesinde, 'Nasıl?' ve 'Niçin?' sorularına yanıt bulmakla yükümlü duyumsar kendisini araştırıcı kişi. Dolaysız acunumuz çok ufalırdı yoksa, yaşamın boyakları solardı. Kendi elimizle kapatmamalıyız kendimizi böylesi umutsuz bir yoksunluğun çıkışsız dolambacına. Erişilemeyene, bizden kaçana ulaşmaya çalışmalıyız hep. Beni ele alın, sözgelimi: Boyumun ortalamanın belki biraz altında oluşunun yüzlerce nedeni olabilir. Bunu doğrudan doğruya kalıtıma ya da kimi yörelerde gelenekleşmiş budun içi evliliklere bağlamak, kısır bir önyargıdan başka birşey değildir. Evet, babam, dedem, dedemin dedesi, hepsi de amcalarının kızlarıyla evlenmişlerdi; ancak hiçbirisi öyle pek kısa boylu sayılmazdı: Benden üç beş parmak kısaydılar olsa olsa. Yine de en yüksek duvarları aşıp en gizli çöplüklere girmelerine engel değildi bu durum. Düşünsel uyuşukluğu üzerimizden atmalı, görüngülerin kökenine inmeye çalışmalıyız, Bayım. Ayrıca olayları iyi yanından görmeyi de bilmek gerek: Düşünün bir, böylelikle babam amcam, annem halam oluyor, ben ise kendi kendimin amcaoğluyum. Sorarım size: Az şey midir bu?"

Xeno çöp ayıklayıcıyı dinlemiyordu. Düşünceye dalmıştı. Soğukkanlılığını bu denli çabuk yitirdiği için kendi kendisine kızıyordu şimdi. Derinlemesine düşününce, bu kafatasının gerçek olamayacağı sonucuna varmıştı. Büyük olasılıkla plastikten yapılma bir modeldi bu ve tiyatronun kostüm deposundan gelmiş olsa gerekti. Depo temizlenirken, artık işe yaramayacağı düşünülen öteki eşyalarla birlikte kafatası da çöpe atılmıştı.

Öyle ya, Şirket'te gerçek bir kafatasıyla karşılaşmak düşüncesi yalnızca usa sığmaz değil, gülünçtü de. Kısa süre için bile olsa böyle yanlış bir sanıya kapılmış olması, ancak sağduyusuzluk olarak nitelendirilebilirdi. Son birkaç gecedir altüst olan uyku düzeni, karar verme yetisini olumsuz yönde etkilemiş olmalıydı. Xeno yeniden çöp ayıklayıcıya döndü. Adam kafatasını elindeki çuvala atmış, çöp tenekelerinin içinde eşinmeye başlamıştı. Kolu bir tenekenin dibine yetişmediğinde, tenekeyi yere boca edip çöpleri tek tek elden geçiriyordu. Tıka basa dolu o koca çöp tenekelerini iki kenarından tutup tüy gibi başının üzerine kaldırdığına bakılırsa, Xeno'nun ayaklarını bir anda yerden kesivermiş oluşuna şaşmamak gerekirdi. Eğilip kalkarken, Tom Waits'in *I Never Talk to Strangers*'ını mırıldanıyor, kendisini işine vererek, keyifle ve şevkle çalışıyordu. Kuş sütünün bile eksik olmadığı görkemli bir şölene konmuş mutlu bir insana benzediğini düşündü Xeno onun ve bu düşüncesine kendisi de güldü. Sonra birden birşey geldi aklına.

"Çok afedersiniz," dedi adamın omzuna dokunarak, "Sizi iş başında rahatsız etmek istemiyorum, ama çok kısa birşey sorabilir miyim?"

"Doğal olarak. Buyrun!"

"Bakın, gerçi şu anda yanımda değil, ama kısa süre önce meslektaşlarımdam birinin odasında tuhaf bir kitap bulmuştum: *BİLANS*, yani *Bâtınî İlimler Ansiklopedisi*, daha doğrusu bu ansiklopedinin küçük bir bölümü. Cilt dağılmış, yalnızca *X*, *Y* ve *Z* harflerini içeren son fasikül kalmıştı geriye. Düşünüyorum da, bu ansiklopedinin öteki fasikülleri, şu ya da bu nedenle, belki yanlışlıkla, belki bilerek, çöpe atılmış olabilir. Acaba bu çöplükteki araştırmalarınız sırasında böyle bir kitaba rastladınız mı? Eğer rastladıysanız..."

"Ah, Sayın Bay!" dedi çöp ayıklayıcı gözleri parlayarak, "Doğru kapıyı çaldınız. Sizin ekinli ve değerbilir bir aydın olduğunuzu daha ilk bakışta anlamıştım. Evet, aradığınız şey bende. Şuna bir göz atın."

İri eliyle koynundan çıkardığı kalınca bir tomarı Xeno'ya uzattı. Xeno tomarı alıp açtı ve parmaklarını kâğıdın pürüzlü yüzeyinde gezdirdi.

"Gerçek papirüs," dedi çöp ayıklayıcı, "Böylesi ne yazık k kolay kolay bulunmuyor artık."

Tuşları tekleyen eski bir daktiloyla tıkış tıkış doldurulmu ve art arda eklenmiş onlarca büyük boy sayfadan oluşan bir pa pirüs tomarıydı bu. Xeno holün ölgün ışığında yazıyı daha iy okuyabilmek için papirüsü yüzüne yaklaştırdı.

İÇBİLGEN

(İçrekçi Bilimler Genbiliği)
Yazan:
Dâvud Ekrem Vakanüvisoğullarıgiller

A

a *Latin abecesinin ilk ögesi. Helen abecesindeki 'alfa' karşılığı. İbran abecesinde 'alef', Arap abecesinde ise 'elif' ögeleriyle karşılanır. Kişioğlu belki de çıkarabildiği ilk ses olan 'a' sesiyle 'su' kavramını imlemiştir. Burada enikonu ilginç, ne ki pek de şaşırtıcı sayılamayacak bir çakışım görülmektedir: İlkeller, bilimin ışığından çok uzak oldukları karanlık çağlarda bile suyun acundaki tüm dirimli varlıkların, dolayısıyla yaşamın kaynağı olduğunu sezmişler ve bundan ötürü onu kutsal saymışlardır. Batı düşüncesi, Helen düşünürü Thales'in (İ.Ö. 624-547) "Evrenin kökeni sudur," özdeyişiyle başlar. Sümer dilinde 'a', Eski Germencede 'Aa', 'su' anlamına gelir. Farsçadaki 'ab' sözcüğü, 'su' dışında 'dirimlilik' kavramını da dile getirir. İçenleri ölümsüz kıldığına inanılan suya ise 'ab-ı hayat' adı verilir. (bkz. ab-ı hayat) Sümerler, Su Tanrısı Ea'yı balık kuyruklu bir koyun biçiminde betimlerler. Sümer tapınaklarında bulundurulan bir kap su, bu tanrıyı simgeler ve tapınaklardaki toyunlar, balık biçiminde giyitler giyerler. Balık, çeşitli bağınlarda kutsal sayılmış ve birtakım söylencelere konu olmuştur. Örnekse, Hint tanrısı Vişnu çeşitli dirilişlerinin ilkinde yeryüzüne balık biçiminde inmiştir. Hıristiyan inançlarına göre ise, İsa'da bir*

tür 'balık olma durumu' vardır. Helence 'balık' anlamındaki ιχθυς [ihthis] *sözcüğü, İsa'nın yalvaçlık sanlarının bireşiminden oluşur:*

I – Ιησους [iesus]: İsa
X – Χριστος [hristos]: Mesih
Θ – Θεος [theos]: Tanrı
Y – Υιος [ios]: Oğul
Σ – Σωτηρας [sotiras]: Kurtarıcı

Tüm kutsal betiklerde balık tansıklarına ilişkin söylenceler görülür. (bkz. abece, alfabe, elifba, Yunus)

abece *Dildeki sesleri yazıya aktarmak için kullanılan imler dizgesi. (bkz. alfabe, elifba)*

Abelardus, Petrus *Paris Bilimyurdu'nun kuruluşunda önemli katkıları olan Fransız düşün ve bağınbilimcisi. 'Pierre Abélard' da denir. (İ.S. 1079-1142) Önce Guillaume de Champeaux'nun, ardından Anselmus'un öğrencisi olmuş, ancak her ikisiyle de birtakım düşünce ayrılıkları nedeniyle arası açılmıştır. Otuz iki yaşındayken, Piskoposluk Kurulu üyesi Fulbert'in on yedi yaşındaki yeğeni Héloise'in özel eğitmenliği görevine getirilir. Birbirlerine ilk görüşte tutulan iki genç, kısa süre sonra gizlice evlenirler. Ancak mutlulukları uzun sürmez: Bu evliliği öğrendiğinde öfkeden çılgına dönen Fulbert, Abelardus'u adamlarına yakalatıp iğdiş ettirir. Bu korkunç olay üzerine, ayrı ayrı manastırlara kapanan Abelardus ve Héloise, yaşamlarının sonuna dek yazışmayı sürdürürler. Bir söylentiye göre, erkeksiz kalmaya dayanamayan Héloise, manastıra kapanmak yerine, amcasının kapatması olmayı yeğlemiştir. Héloise'le Fulbert'in gerçekte amca-yeğen değil, baba-kız oldukları ve Abelardus'un iğdiş edilmesini birlikte tasarladıkları da söylenir. (bkz. Héloise)*

ab-ı hayat *İçenlere ölümsüzlük verdiğine inanılan su. 'Ab-ı Hızır' ve 'ab-ı İskender' de denir. İslam inançlarına göre, Hızır ve İlyas adlı yalvaçlar bu sudan içtikleri için ölümsüzdürler. (bkz. Al-Hazîr) Büyük İskender'in ab-ı hayatı bulmak için acunun dörtbir bucağını gezdiği, ancak sonuçta bu*

suyu bulup içerek ölümsüzlüğe erenin, İskender'in aşçısı Andreas olduğu söylenir. (bkz. Andreas) Ab-ı hayat inancı yalnızca Doğu'ya özgü değildir. Ortaçağ Avrupası'nda da bu suyu bulmak için birçok girişimde bulunulmuştur. İspanyol denizcileri ölümsüzlük pınarını Amerika'da aramışlar, ancak bu çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. (bkz. Aztekler) Öte yandan su, kutsal betiklerdeki tufan tasarımlarında görüldüğü gibi, yıkıcı ve yok edici bir öge de olabilir. (bkz. apokalips, kıyamet)

acaibat *Olağandışı yaratıkları ve doğaüstü olayları inceleyen bilim dalı. Batı'da 'zenoloji' denir (< Fr. xénologie < Hel. xeno: yabancı; ayrıksı + logos: us, söz, bilim). Kişioğlu olağanüstü yaratıklar ve olaylara öteden beri ilgi duymuştur. Bu bakımdan, acaibat, kökü çok eski çağlara dayanan bir bilimdir. Yorumbilim ve yıldızbilimle olduğu denli, simya, önbili ve öteacun bilgisiyle de ilintisi vardır. Kutsal betikler ve gezmenlerin anı betikleri, bu bilimin inceleme alanına giren başlıca kaynakları oluşturur. Bağdatlı Al-Kazvinî'nin 'Acaib-ül-Mahlukat ve Garaib-ül-Mevcudat' adlı yapıtı, bu konuda yazılmış yapıtların en tanınmışlarındandır. (bkz. acaib-ül-mahlukat, Acaib-ül-Mahlukat ve Garaib-ül-Mevcudat)*

acaib-ül-mahlukat *Dirimlilerde bir takım. Öteki dirimlilerle karşılaştırıldıklarında birtakım ayrıksı özellikler göstermeleri nedeniyle bu adla anılırlar. Gergedan, fil, suaygırı, zürafa, karıncayiyen, armadillo, devekuşu, yarasa, ahtapot ve vatos balığı gibi dirimliler bu takımdandır. Yaygın bir inanca göre, acaib-ül-mahlukat uğursuz sayılır. Çoğu bağınlar bu dirimlilerin etlerinin yenmesini yasaklamıştır.*

Acaib-ül-Mahlukat ve Garaib-ül-Mevcudat *Abu Yahya Zekeriya bin Muhammed bin Mahmud al-Kazvinî adlı Bağdatlı bilginin XIII. yüzyılda yazdığı genbiliksel betik. Yaşamının büyük bölümü ne yazık ki karanlıkta kalan Al-Kazvinî'nin yapıtı, dört önsöz ve iki bölümden oluşur. Birinci bölümde, gezegenler ve melekler gibi göksel varlıklara ilişkin bilgiler, ikinci bölümde ise gökkuşağı, gök gürlemesi, yel, yıldırım, acunun yedi bölgesi ve bu bölgelerdeki ülke, kent ve dağların abecesel dizini yer alır. Bunları denizler, adalar, maden-*

ler, bitkiler ve dirimlilere ilişkin bilgiler izler. Daha sonra, insanın yaradılışı ve gövdebilimsel özellikleri yanında, cinler ve şeytanlar gibi doğaüstü yaratıklardan söz edilir. Son olarak da canavar ve meleklere ilişkin bilgiler verilir. Bu yapıt, yüzyıllar boyu birçok gökbilim ve yerbilim çalışmasına öncülük etmiştir. Yeni buluşları olmamasına karşın, anlattığı konuların kökenine inmekte ve neden-sonuç ilişkilerini irdelemekte gösterdiği tutarlılık yüzünden, Al-Kazvinî'yi çağdaş bilimin öncülerinden biri saymak yanlış olmaz. (bkz. Al-Kazvinî)

Ad *Kuran anlatımına göre, Nuh çağından sonra yaşamış, varsıl ve güçlü bir ulus. Yedi kum tepesinin üzerine kurulmuş büyük bir kentte otururlardı. Tanrının onları doğru yola döndürmek amacıyla gönderdiği yalvaç Hud'a kötü davrandıkları için büyük bir kuraklıkla yok edildiler. Buradan da anlaşılacağı gibi, karşıtlamsal biçimde, yalnızca yangının tersi olan sel değil, selin tersi olan kuraklık da tanrı eliyle yokedici bir öge olarak kullanılabilmektedir.*

ad *Bireyi başkalarından ayırmaya yarayan sözcük. Adın kişiliği ve dolayısıyla da yazgıyı etkilediğine inanılır. Kimi ilkeller kendilerine büyü yapılabileceği korkusuyla yabancılara adlarını söylemezler; kimileri ise onları öldürmeye gelen Azrail'i aldatmak amacıyla adlarını değiştirirler. Bu tür eğilim ve boşinanlar günümüz toplumlarında da görülür. Yeni doğan çocuklara ana babalarının ya da atalarının adlarının verilmesi geleneği, kişinin adında yaşamayı sürdüreceği inancına dayanmaktadır.*

Adem *Yahudi, Hıristiyan ve İslam inancına göre ilk insan. (< İbr. Adam) Çamurdan yaratılmıştır. İçinde erkek ve dişi ögeleri birlikte barındırdığı için, Agdistis gibi erseliktir. Adem'in yaratılması şöyle olmuştur: Tanrı, meleklerine yedi kat yerden yedi avuç toprak getirmelerini buyurur. Ne var ki yer bu toprağı vermek istemez. Bunun üzerine Azrail tanrının istediği bir avuç toprağı yerin bağrından sökerek alır. Tanrı yağmur yağdırıp bu toprağı yumuşattıktan sonra, meleklere yoğurtur; kıvama gelince de ona kendi eliyle biçim verip Adem'i yaratır. Tanrının amacı, Adem'i meleklere egemen kılmaktır. Bu yüzden meleklere Adem'in önünde diz*

çökmelerini buyurur. Meleklerden yalnızca biri, İblis, bu buyruğa uymaz ve cennetten kovulur. Bu duruma içerleyen İblis, Adem'den öç almak amacıyla bir düzen kurar. Adem'in cennetteki bilgi ağacının yemişlerinden yemesi yasaktır. İblis, Havva'yı bu yasak yemişlerden yemeye ve Adem'e de yedirmeye kışkırtır. İblis'in oyununa gelen Adem, tanrı buyruğuna uymadığı için kargışlanarak cennetten kovulur ve Hint yarımadasının ucundaki Serendip adasına sürülür. Adem burada kendisine bir tapınak kurar. Yüzyıllardır birçok kişi, Adem'in bu tapınaktaki bir taş üzerinde bulunan ayak izine yüz sürmek amacıyla buraya gelmektedirler. 'Serendip hacılığı' en az 'Mekke hacılığı' denli değerli sayılmaktadır. Bu tapınak daha sonra gizli bir tarikatın eline geçerek 'Agarta Tapınağı' adını almıştır. (bkz. Agarta, Havva, İblis, Serendip)

adem *Yokluk; varolmama durumu. Bu sözcüğün Aristoteles'in eseme öğretisi üzerinde çalışan Arap düşünürlerince, ilk insan olan Adem'in adından türetildiği söylenir. Sözkonusu uslamlama şöyledir: Tüm insanlar ölümlüdür. Adem bir insandır. Öyleyse Adem de ölümlüdür. Ne ki yalnızca yaşayanlar varolur. Oysa Adem yaşamamakta, demek ki varolmamaktadır. Özdeğin sakınımı ilkesi uyarınca, varolan yokolamayacağına ve yoktan varolunamayacağına göre, Adem şimdiye dek varolmamıştır ve bundan sonra da varolmayacaktır. Kısacası, Adem yoktur. (bkz. Adem)*

Adonis *Anadolu söylenlerinde erkeklik tanrısı. Sümerler, Hititler, Babilliler ve Fenikelilerden Helenlere geçmiştir. Tüm kadınların, dahası tanrıçaların, sevgisi uğruna birbirlerine girdikleri, olağanüstü yakışıklı bir erkek olarak betimlenir. Adonis'in simgesi, karşıtlamsal biçimde, pis ve çirkin bir yaban domuzudur. Söylentiye göre, yalnızca kadınların alındığı, gizli ve içrekçi bir Adonis tapımı tarikatı vardır. Bu tarikatın üyeleri, yıl boyunca besledikleri bir yaban domuzunu, ilkyazın gelişiyle birlikte düzenlenen büyük bir şölende kesip çiğ çiğ yerler ve gelecek yıl için yeni bir yaban domuzu beslemeye başlarlar. Adonis, Suriye kıralı Kinyras'ın öz kızı Myrrha (başka anlatımlara göre Smyrna ya da Zmyrna) ile*

çarpık ilişkisinden doğmuştur. Babasıyla çiftleşme saplantısı olan kız, bir gece içkiyle esrimiş olan kralın yatağına girip amacına ulaşır. Gün doğduğunda gerçeği anlayan kral, öfkeden çıldırarak kızını öldürmene verir. Ancak tanrılar kıza acıyıp onu bir mersin ağacına (< Hel. myrrha) dönüştürürler. Ağacın kabuğu yarılınca, içinden olağanüstü yakışıklı bir delikanlı olan Adonis doğar. İki tanrıça, Artemis ve Afrodit, bu yakışıklı delikanlıya ilk görüşte vurulurlar. Adonis'in Afrodit'i seçmesine öfkelenen Artemis, ava çıkan delikanlının üzerine bir yaban domuzu saldırtır. Adonis'in toprağa akan kanından bir kırlalesi (Hel. anemon) biter. Adonis ölünce, onu kurtarmak isteyen Afrodit yedi kat yerin altındaki ölüm ülkesine iner. Ancak ölüm ülkesinin tanrıçası Persephone de Adonis'e gönül vermiştir. İki tanrıçayı da kırmak istemeyen Zeus, Adonis'in yılın ilk altı ayı yeryüzünde, sonraki altı ayı ise yeraltında yaşamasını buyurur. O günden sonra Adonis ilkyazla birlikte yeryüzüne çıkar, güzle birlikte yeraltına iner.

aforoz Bağınsal dışlama. Daha geniş anlamıyla, egemen yetkenin genelgeçer kurallara uymayan bireyi kargışlayarak topluluktan çıkarması. (< Hel. aphorizein) Kılgısal ve kurumsal olarak, ilk kez Yahudilikte uygulanmış, oradan Hıristiyanlığa geçmiştir. Öte yandan, bağın öykütündeki ilk aforozun Adem'in cennetten kovuluşu olduğu da düşünülebilir.

âgâh Uyanık. İslam gizemciliğinde 'tanrısal gizleri bilen' anlamına gelir. Tersi 'nâim'dir (Ar. uyuyan). Mevleviler gündoğumunda birbirlerini "Agâh ol, dedem!" seslenişiyle uyandırırlar.

Agarta Serendip hakanlığına verilen başka bir ad. Bu ülke, içrekçi ve çoktanrıcı bir tarikatın yönetimindedir. Bu tarikatın önütüne 'Acunlar Hakanı', izdeşlerine ise 'Agarta Tapınağı Bekçileri' adı verilir. Adem'in burada kurduğu tapınak, daha sonra yukarıda adı geçen gizli tarikatın eline geçmiş ve 'Agarta Tapınağı' adını almıştır. Yeryuvar üzerindeki güç alanlarının bu tapınağın sunağında kesiştiği ve bu nedenle burasının gizli bir güç odağı olduğu söylenir. Başka bir var-

sayıma göre ise, Hint denizindeki Serendip adası ve Atlantik okyanusundaki söylensel Atlantis anakarası, yeryuvarın odağından geçirilecek düz bir çizginin iki ucunda bulunurlar; eşdeyişle, Agarta ve Atlantis birbirlerinin karşıt uçlarıdır. Bu varsayım, Agarta'nın yeryuvar üzerindeki güç alanlarının kesişme odağı olduğu kuramını doğrular niteliktedir. Öte yandan, 'Bin Bir Gece Masalları'ndaki bir öyküden dolayı, Serendip adası 'gömü bulma' kavramıyla özdeşleşmiştir. (bkz. Serendip)

Agdistis *Helen söylencelerinde bir erselik. Bir gece düşünde şeytan aldatmasına tutulan Zeus, dölünü yeryüzüne akıtır. Zeus'un toprağa düşen dölünden Agdistis adında bir erselik doğar. Şarap tanrısı Dionysos bu erseliğe vurulur. Ancak ne erkek ne dişi olan Agdistis erdenlik andı içmiştir. Dionysos amacına ulaşabilmek için Agdistis'i şarapla esrittikten sonra, erkeklik örgenini koparıp toprağa gömer. Bundan bir bademağacı biter. Bir başka anlatıma göre ise, Agdistis'i eneyen, doğuştan erselik olan çocuğunun belirli bir eşeysel kimlik kazanmasını isteyen Zeus'tur.*

Ahasuerus *Bir Ortaçağ söylencesine konu olan 'Gezgin Yahudi'. Ahasuerus, aşağıladığı İsa'nın kargışına uğramış ve kıyamete değin yeryüzünde amaçsızca dolaşmakla yükümlü kılınmıştır. Bu söylenceye göre, Romalı ilbay Pontius Pilatus'un kapıcısı olan Ahasuerus adlı Yahudi, öldürülmek üzere sırtında kendi çarmıhıyla Golgotha tepesine tırmanmakta olan İsa durup soluklanmak istediğinde, elindeki değnekle onu dürtükleyerek, durmamasını, daha hızlı yürümesini söyler. Bunun üzerine İsa şu karşılığı verir: "Ben şimdi yürüyorum, ancak sen benim dönüşümü bekleyeceksin." Ahasuerus o günden beri her yüz yılda bir, kısa bir uykuya dalıp genç bir adam olarak uyanmakta ve yeryüzünde amaçsızca dolaşmayı sürdürmektedir. Bu söylence, kimi araştırmacılara göre Buda öğretisinin 'sonsuz dönüş' ilkesini, kimilerine göre ise Yahudi ulusunun yazgısını simgelemektedir.*

Ahd-i Atik *Yahudilerin kutsal betiği. (Ar. eski ant) 'Tevrat' diye de anılır (< İbr. tora: yasa). Üç bölümdür. İlk bölüm 'Musa'nın Beş Betiği' (Fr. Pentateuque < Hel. penta: beş +*

teukhos: betik) adını taşır. Bu bölüme sonradan 'Yeşu'nın Betiği' de eklenerek altı betiğe (Fr. Hexateuque < Hel. hexa: altı + teukhos: betik) çıkarılmıştır. İkinci bölüme 'Yalvaçlar', üçüncü bölüme ise 'Ketubim' adları verilir. Yorumcular, ilk beş betiğin iç içe girmiş iki değişik anlatımla öykülendiğini ileri sürmektedirler. Tanrı, bu iki anlatımdan birinde 'Elohim' (İbr. tinler), ötekinde ise 'Yehova' (İbr. varolan) adıyla anılır. Dolayısıyla, bunlardan birincisine 'Elohimci örüt', ikincisine ise 'Yehovacı örüt' adı verilmiştir. Bu iki örüt, iç içe geçmiş olmalarına karşın, kimi yerde açıkça çelişmektedirler. Örnekse, Yehova önce erkeği, sonra dişiyi yaratırken, Elohim erkek ve dişiyi birlikte yaratmaktadır. Bu gibi çelişki ve tutarsızlıklar, özgün örütün binyıllar boyunca çeşitli etkilerle bozulmuş, çarpıtılmış ve değiştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Kimi uzmanlarca ortaya atılan başka bir kurama göre ise, böyle bir değiştirme sözkonusu değildir ve örüt özgün durumunda korunmuştur. Anlatımdaki tutarsızlığın nedeni, örütün iki değişik kişinin elinden çıkmış oluşudur. Belki de bu iki yazar, sözleşme yapmış oldukları iki değişik tanrının buyruklarını acuna yaymak için birbirleriyle kıyasıya yarışan iki yalvaçtır. Bunlardan birinin gerçek, ötekinin ise düzmece yalvaç olduğu düşünülebilir. Öğretilerini topladıkları betikler daha sonra ya kendileri ya da başkalarınca biraraya getirilmiştir. Gözardı edilmemesi gereken başka bir olasılık, bu iki yalvaçtan birinin, büyük olasılıkla düzmece olanın, gerçek yalvacı gizlice öldürüp yerine geçmiş ve kendi öğretisini karşıtının betiğinin içine gizlice bölüm bölüm yerleştirmiş olabileceğidir. Böyle ayrıntılı bir düzeni tasarlayabilecek denli kurnaz bir kişinin, yarattığı örütteki tutarsızlıkların er ya da geç bir gün kesinlikle ortaya çıkacağını düşünmemiş olması olanaksızdır. Öyleyse, düzmece yalvaç bu tutarsızlıkları bile isteye yaratmış ve böylelikle karşıtının öğretisini uzun dönemde içten çökertecek sinsi bir düzen, bir tür süre ayarlı patlayıcı düzeneği kurmuş olabilir. Ya da bütün bunlara düpedüz aldırmamış, kendisine inananları aldatmanın tadını çıkarmıştır, ki bu durum onun bir yalan tutkunu (Fr. mythomane) olabileceği-

ni düşündürüyor. Doğal olarak, bunlar tanıtlanması olanaksız varsayımlardır. Aradan geçen binlerce yıl, suçlusu bulunamayan kıyımları örtmüş, izleri belirsizleştirmiştir. (bkz. Ahd-i Cedid, İncil, Tevrat)

Ahd-i Cedid *Hıristiyanların kutsal betiği. (Ar. yeni ant) 'İncil' de denir. (< Hel. evangelios: müjde) Çoğu Batı dillerinde kullanılan 'Bible' sözcüğü ise, Helence 'betik' anlamına gelen 'biblos' sözcüğünden türetilmiştir. Dilbilimciler, ilk abecenin Bâbil'de ortaya çıkmış olduğu gerçeğine dayanarak, 'biblos' sözcüğünün 'Bâbil' sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedirler. (bkz. abece, alfabe) Çoktanrı inancına karşı uzun ve kanlı savaşımlar vermiş olan Hıristiyanlığın, kutsal betiğinin adını çoktanrılı bağınların beşiği sayılan bir ülkenin adından almış oluşu ilginçtir. (bkz. Asur ve Bâbil) Ahd-i Cedid 'Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri' ile 'Yalvaçların İşleri' adlı beş betikten oluşur. Yahudilerce sapkınlık sayılan Hıristiyan inancına göre, İsrailoğulları tanrıya verdikleri sözü, eşdeyişle 'Ahd-i Atik'i unutup doğru yoldan ayrılmaları nedeniyle yurtlarından sürülmüşler, ancak daha sonra tanrının acımasına sığınarak onunla yeniden sözleşmişlerdir. 'Ahd-i Cedid' olarak adlandırılan bu yeni sözleşme uyarınca, tanrının buyruklarına boyun eğmeleri karşılığında, yurtlarına geri dönebileceklerdir. Ahd-i Atik "Tanrının büyük ve korkunç günü gelmeden önce, ben size yalvaç İlya'yı göndereceğim. O da babaların yüreğini oğullara, oğulların yüreğini babalara döndürecektir, ta ki gelip yeryüzünü kargışımla vurmayayım," tümceleriyle son bulur. Hıristiyanlar bu son sözlere dayanarak, gelmesi beklenen yalvaç İlya'nın İsa olduğunu ileri sürmüşlerdir. (bkz. Ahd-i Atik, Luka, Markos, Matta, Yuhanna)*

âhiret *İslam inancına göre, kişilerin öldükten sonra gittikleri yer; öteacun. (Ar. son yer) Tersi 'dünya'dır. (Ar. aşağılık olan) Tanrı, acunu geçici olarak yaratmıştır. İsrafil'in borusunu öttürmesiyle birlikte, kıyamet kopacak ve acundaki tüm dirimli varlıklar ölecektir. İsrafil borusunu ikinci kez öttürdüğünde, ölenler yeniden dirilip yargılanacaklar ve yaşamlarındaki iyi ve kötü edimlerine göre, uçmak ya da tamu-*

ya gönderileceklerdir. Anlaşılacağı gibi, bu bir tür 'ikiz acun' inancıdır. Ahiret ve dünya, bir nesne ve bu nesnenin gözgüdeki yansısı gibidirler. Ancak bunlardan hangisinin nesne, hangisinin yansı olduğu, açık değildir. Ahiret ve kıyamete inanmak, İslamın koşullarındandır. (bkz. apokalips, kıyamet)

âhir zaman alametleri *Kıyametin kopmak üzere olduğunu gösteren belirtiler. İslamın kutsal betiği Kuran'a göre, acunun bir sonu vardır ve buna 'kıyamet' (Ar. ayağa kalkma, diriliş) adı verilir. Kıyametin ne gün kopacağını yalnızca tanrı bilmektedir. Bununla birlikte, o günün gelmekte olduğu birtakım belirtilerden anlaşılabilir. Kutsal betiklere göre, bu belirtilerin en önemlileri şunlardır: Ortalığı yoğun bir duman kaplayacaktır; esriklik, öldürüm ve kadınlara saldırı olayları artacaktır; Yecuc ve Mecuc, Zülkarneyn'in yaptığı duvarı aşıp inananların arasına karışacaktır; toprağın altından Dabbet-ül-arz denilen bir yaratık çıkıp insanlarla konuşacaktır; güneş batıdan doğacaktır; Deccal ortaya çıkıp inananları doğru yoldan çevirmeye çalışacaktır; İsa gökten yere inip Deccal'ı öldürecektir. Son olarak, İsrafil'in borusunu öttürmesiyle birlikte kıyamet kopacaktır. (bkz. apokalips, kıyamet)*

Alamut *Elbruz dağlarının en sarp tepesindeki kale. Sözcük anlamı olarak 'kartal yuvası' demektir. İ.S. 1090 yılında kaleyi ele geçiren Hasan Sabbah, burada içrekçi bir tarikata dayanan kanlı bir suç örgütü kurmuştur. Sabbahiyye adı verilen bu tarikat, Hasan Sabbah'ın izdeşlerine haşhaş içirip dilediği suçları işletmesinden ötürü Haşhaşiyye, bütün bağınsal yasakları kaldırmasından ötürü İbahiyye (Ar. ibahat: özgür bırakma), yedi sayısını kutsal saymasından ötürü Sebaiyye (< Ar. seba: yedi) ve İslam içrekçiliğini yeniden yaymaya çalışmasından ötürü Davet-el-cedide (Ar. yeni çağrı) adlarıyla da anılır. Bir yandan çeşitli ülkelere yolladığı çağrıcılar aracılığıyla kendi öğretisine yandaş toplamaya çalışan Hasan Sabbah, bir yandan da onu engelleyebileceğini düşündüğü kişileri, haşhaşla esritip körü körüne kendisine bağladığı gözükara izdeşlerine öldürterek, tüm acunu egemenliği altına almayı tasarlıyordu. Aralarında ünlü vezir*

Nizamülmülk'ün de bulunduğu birçok önemli durul ve bilim adamı, Hasan Sabbah'ın eli kanlı kıyımcılarınca öldürülmüştür. Kurucusunun 1124'de ölmesine ve Alamut'un 1257'de Moğolların eline geçmesine karşın, Hasan Sabbah'ın suç örgütü bütünüyle ortadan kalkmamış ve varlığını yüzyıllar boyunca gizli gizli sürdürmüştür.

***Aleksandros** Büyük İskender'e Batılıların verdiği ad. (İ.Ö. 356 – 323) Makedonya kralı II. Philippos'un oğlu ve ünlü düşünür Aristoteles'in öğrencisidir. Gelmiş geçmiş en büyük komutanlardan biri sayılır. Babasının ölümünden sonra, büyük bir ordu toplayan İskender, İ.Ö. 334 yılında Çanakkale boğazını aşıp Doğu ülkeleri üzerine yürümüş ve ünlü Gordion düğümünü bir kılıç vuruşuyla çözerek tüm acuna egemen olma amacı güttüğünü açıklamıştır. Önüne çıkan Pers ordularını bozguna uğratarak Doğu'ya doğru ilerlemeyi sürdürmüş ve İ.Ö. 323 yılında, otuz üç yaşındayken, Babil yakınlarında gizemli bir biçimde ölene dek, Trakya'dan İndus ırmağına değin uzanan büyük bir hakanlık kurmuştur. İskender'in geçtiği ülkelerde kurduğu kentlere İskenderiye adı verilir. Bu kentlerin içinde en ünlüsü, Mısır İskenderiyesi'dir. (bkz. Aleksandria) İskender birçok söylenceye ve yarı söylensel öyküye de konu olmuştur. Birçok yorumcu, İslam kaynaklarında 'Zülkarneyn' (Ar. iki boynuzlu) adıyla anılan yalvaçsı kişinin gerçekte İskender olduğu konusunda birleşmektedirler. (bkz. Zülkarneyn) Mısır'ı ele geçiren İskender, Firavun'un kızı Anymphabel'le evlenip ülke üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırdıktan sonra, Memphis tapınağında yapılan bir törenle iki boynuzlu bir tulga giyerek öküz başlı tanrı Apis ile özdeşleşmiş ve böylelikle kendini tanrı katına yükseltmiştir. (bkz. Anymphabel) Bu tulganın boynuzları, bir söylentiye göre Batı ve Doğu'yu, bir başka söylentiye göre ise yer ve göğü, eşdeyişle İskender'in kişiliğinde somutlaşan 'ikilikte birlik' kavramını simgeler. İslam yazınında İskender'in yaşamını ve serüvenlerini konu edinen yapıtlara 'İskendername' adı verilir. İskender bu yapıtlarda, karşıtlamsal biçimde, bir Pers komutanı olarak betimlenir. İskender'in serüvenleri, Hızır, İlyas,*

İdris ve bengisu söylenceleriyle de ilişkilidir. (bkz. ab-ı hayat, Al Hazîr, Andreas)

âlem *Varolanların tümü; evren. İslamın kutsal betiği Kuran'a göre, tanrı tüm evrenlerin yaratıcısıdır. 'Alemeyn' (Ar. iki evren) sözcüğü, yeryüzü ve gökyüzünü, eşdeyişle diriler ve ölüler evrenini dile getirir. İslam gizemciliği ise evrenle tanrıyı birbirinden ayırmaz; evreni tanrının kendini dışa vuruşu, somutlanışı, özdeksel acunda belirişi olarak görür. Bu öğretiye göre, tanrı evreni yaratmamıştır; evren ve dolayısıyla da evreni oluşturan herbir tike, tanrının ta kendisidir. Bundan çıkan sonuç, bireyin de kendi başına bir evren olduğudur. 'Alem-i suğra' (Ar. suğra: ufak) deyimi bireyi, 'âlem-i kübra' (Ar. kübra: büyük) deyimi ise tanrıyı imler. İslam gizemcisi Hallac-ı Mansur'un derisi yüzülerek öldürülmesine neden olan "Ene-l-hakk" (Ar. Ben tanrıyım) sözü, bu sava dayanır. Alman düşünürü Leibniz (1646-1716) ise, olası evrenlerin en yetkininde yaşadığımızı ileri sürmüştür. Fransız aydınlanmacısı Voltaire (1694-1778), Leibniz'in bu savını 'Candid' adlı romanında alaya alır.*

âlem-i gayb *Gözle görülemeyen nesnelerin bulunduğu varsayılan evren. (Ar. gayb: gözle görülmeyen, gizli, belirsiz, yitik nesneler) Bu gizli evrenin yeri ve nitelikleri konusunda değişik görüşler vardır. Alem-i gayb bir sava göre yeraltında, başka bir sava göre ise gökyüzündedir. Bağımbilimciler, âlem-i gaybın öteacun, eşdeyişle ölüler ülkesi olduğunu ve onu tanrıdan başkasının bilemeyeceğini söylerler. Bu yüzden, tanrının sanlarından birisi de 'Alim-i Gayb'dır. (Ar. gözle görülemeyenleri bilen) Kimi bilimadamları ise, burada sürem ve uzam dışı bir boyutun sözkonusu olabileceğini öne sürmektedirler. Kesin olmamakla birlikte, âlem-i gayb inancının, Hermes Trismeghistos'un gizlici öğretisinden kaynaklandığı sanılmaktadır. (bkz. Andreas, Hermes) Helen düşünürü Empedokles'in 'dört öge' öğretisini de andıran bu öğretiye göre, doğadaki herşey üç ana öge olan tuz, kükürt ve cıvanın değişik oranlarda karışmasından oluşur. Sayrılıklar, bu ögeler arasındaki duyarlı dengenin bozulması sonucunda ortaya çıkar ve ancak denge yeniden kurulursa giderilebilir.*

Kimi kaynaklarda 'İlm-i gayb' (Ar. görünmeyen evrenin bilimi) adıyla da anılan ve gökbilim, simya ve büyü gibi gizlici bilimlere dayanan bu yarı bilimsel yarı bağınsal öğreti, İ.S. II. yüzyılda Mısır'da doğmuş ve özellikle bağınadamları, soylular ve bilginler arasında yaygınlık kazanmıştır. Helen, Latin, Süryan, Arap ve Hint dillerinde yazılmış çok sayıda Hermesçi betik vardır. Bu öğreti, hem bilinebilirciliği hem de tektanrıcılığın Mesih inancını yadsıyan bir tür karma bağındır. Amacı, yeryüzünde elde edilecek bilgeliğin yardımıyla ölümden sonra tinin kurtuluşunu sağlamaktır. Bu amaca ulaşmanın yolu, gizli bilimlerden, eşdeyişle ilm-i gaybdan geçer. Hermes gizliciliğinin ana betiği 'Corpus Hermeticum' (Lat. corpus: gövde), on yedi betiği içeren, Bizans kökenli bir yapıttır.

alfabe *Dildeki sesleri yazıya aktarmak için kullanılan imler dizgesi; abece. 'Alfabe' sözcüğü, Helen abecesinin ilk iki ögesinin yan yana getirilmesiyle oluşturulmuştur (Hel. alpha + beta). Biçim yazısından (hiyeroglif, çiviyazısı, ideogram, vb...) abece yazısına geçiş uzun bir evrimin sonucudur. Yazı birimleri, biçim yazısında bir kavramın tümünü karşılarken, abece yazısında kendi başına anlam taşıması gerekmeyen, ancak ardarda eklemlendiklerinde anlamlı bir bütün oluşturan ses birimleridirler. Anlaşılacağı gibi, burada belirgin bir indirgeme ve soyutlama çabası sözkonusudur. Biçim yazısına dayanan eski yazı dizgelerinde kavramsal birimlerin yanısıra sessel değer taşıyan imler de bulunmasına karşın, Mısırlı ve Mezopotamyalı yazmanlar bu imleri yeterli bulmayarak tutarlı biçimde kullanmamışlardır. Bu bağnazlık toplumsal nedenlere bağlanmaktadır. Özekleşmiş hakanlıkların yazmanları, dış acunla kısıtlı ilişkileri olan, yönetimi, bilimi ve bağını tekeline almış, ayrıcalıklı bir seçkinler topluluğu oluştururlar. Abece yazısı yaygınlık kazandıktan sonra bile, hiyeroglif ve çiviyazısı gibi biçim yazılarının kullanılmış oluşu bunu kanıtlamaktadır. Abece yazısının İ.Ö. XVII. yüzyılda Suriye ve Filistin'de, biçim yazısının güzelliğini umursamayan, yalın ve kullanışlı bir yazı dizgesine gereksinim duyan tecimsel topluluklarda ortaya çıktığı düşünül-*

mektedir. Bu abecelerden kimisi imlerini Mısır hiyerogliflerinden, kimisi ise Mezopotamya çivi yazısından almıştır. (bkz. abece, elifba)

Al-Gazzâlî (Abu Hamid Muhammed bin Muhammed ~) *İranlı bağınbilimci. (Tus, 1058–1111) Eş'âriyye okulundandır. Giderek gizemciliğe kaymıştır. Bağınbilimin yanında düşünbilimle de uğraşmıştır. İslam bağınbilimini tek başına yeniden biçimlendirmesi nedeniyle 'Hüccet-ül-İslam' (Ar. İslamın kanıtı) adıyla da anılır. Gazala kentinde doğduğu sanıldığından, adı kimi kaynaklarda yanlış olarak 'Gazâlî' biçiminde yazılırsa da, gerçekte babasının iplikçi (Ar. gazzal) olması nedeniyle 'Gazzâlî' adını almıştır. Çocuk yaşta öksüz kalmış, Tus ve Nişapur kentlerinde 'fıkıh' (Ar. yorumbilim) okumuştur. Vezir Nizam-ül-mülk'ün düzenlediği bir tartışmada, öteki bağınbilimcilerden üstün olduğunu kanıtlayarak Bağdat'taki Nizamiye Bilimyurdu'na okutman olarak atanmış ve kısa sürede geniş bilgisi ve keskin uslamlamalarıyla ün yaparak büyük bir saygınlık kazanmıştır. Ününün doruğundayken geçirdiği bunalım sonucunda usçuluktan ayrılıp gizemciliğe yönelen Al-Gazzâlî, 1095 yılında bilimyurdundaki görevini bırakıp Bağdat'tan ayrılmış ve gezginci bir derviş olarak hacca gittikten sonra, Tus'a dönüp yaşamının geri kalan bölümünü çevresine toplanan izdeşleriyle birlikte geçirmiştir. İçrekçiliğe ve usçuluğa usçu yöntemler kullanarak saldıran Al-Gazzâlî, yöneticiler üzerindeki güçlü etkisiyle düşünbilime baskı uygulanmasını sağlamış ve birçok İslam düşünürünün Arabistan'dan Endülüs'e kaçmasına neden olmuştur. Ürkütücü gölgesi yüzyıllar boyu İslam düşüncesinin üzerinde kalan Al-Gazzâlî'nin, böylelikle kendisinden sonraki İslam düşünbilimini kökten etkilemiş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ehl-i sünnet ve Eş'âriyye geleneği uyarınca, Muhammed'den sonra yazılmış bütün betiklerin 'bid'at' (Ar. geleneklere aykırı yenilik) sayılması gerektiğini söyleyen Al-Gazzâlî, bunların kamuca okunmasının yasaklanmasını önermiştir. Al-Gazzâlî'ye göre, İslam düşünürlerinin 'muallim-i evvel' (Ar. ilk öğretmen) olarak niteledikleri ve düşünbilimin babası saydıkları*

ünlü Helen düşünürü Aristoteles, gerçekte tanrıtanımazdır ve onu Arapçaya çeviren Farabî'yle İbni Sina, bu büyük suça katılmışlardır. Usçu düşünürleri 'Dehriyyûn' (Ar. özdekçiler), 'Tabiîyyûn' (Ar. doğacılar) ve 'İlahiyyûn' (Ar. tanrıcılar) adını verdiği üç ana bölümde inceleyen Al-Gazzâlî, bunların hepsini tanrıtanımazlıkla suçlamıştır. Al-Gazzâlî'ye göre, tanrıcı düşünürlerin tanrının varlığını açıklamak için öne sürdükleri tüm kanıtlar saçmadır, çünkü bunların hepsi, sözgelimi 'ilk kımıldatıcı' kanıtı gibi, doğaya ilişkin kanıtlardır. Oysa doğaüstü bir varlık olan tanrı, doğadan alınacak kanıtlarla açıklanamaz. Bu yüzden, tanrının varolmadığını ileri süren özdekçiler, kendi sapkın düşünce dizgeleri içinde, tanrının varlığını doğa aracılığıyla kanıtlamaya çalışan tanrıcılardan daha tutarlıdırlar. Öte yandan, tanrının us yoluyla kanıtlanması da olanaksızdır, çünkü tanrı usa sığmaz bir varlıktır. Al-Gazzâlî'ye göre, tanrıya ilişkin gerçek bilgiye duyu ve usla değil, yalnızca esin ve sezgi yoluyla ulaşılabilir. Bunun için, 'esma-i hüsna'nın (Ar. güzel adlar, tanrının doksan dokuz adı) gerçek anlamını sezmek gereklidir. Ne var ki usun özdeksel evrenle ilgilenmesi, bunu engeller. Bu engeli ortadan kaldırmak için, yalnız başına bir odaya kapanıp Kuran okumak, tanrının adlarını ve ölümü anmak gerekir. Gizemcilikteki 'zikir' (Ar. tanrının adını anma) yönteminin kaynağı budur. Al-Gazzâlî'nin usçuluğa saldırısı karşısında, birçok İslam düşünürü düşünbilimi ona karşı savunmak gereğini duymuştur. Çağdaşı İbni Rüşt'ün 'Tehâfüt-üt-tehâfüt' (Ar. hırpalanmanın hırpalanması) adlı yapıtı, Al-Gazzâlî'nin 'Tehâfüt-ül-felâsife' (Ar. düşünürlerin hırpalanması) adlı yapıtına yanıt olarak yazılmıştır. Yaşamı boyunca usçuluk ve düşünbilimle savaşmış olan Al-Gazzâlî'nin, bağınbilime usavurum ve eseme yöntemlerini soktuğu gerekçesiyle döneminin önde gelen bağınbilimcilerince kıyasıya eleştirilmiş ve tanrıtanımazlıkla suçlanmış oluşu, ayrıksı bir karşıtlamdır. (bkz. Al Eş'ârî)

Al-Hazîr *İslamın kutsal betiği Kur'an'da adı anılan ölümsüz yalvaç ya da ermiş. 'Al-Hazîr' (Ar. yeşil) sözcüğü giderek 'Al-Hizr'e (Ar. yeşillik) ve en sonunda da günümüzde*

kullanıldığı biçimiyle 'Hızır'a dönüşmüştür. Bu yalvaca 'Al-Hazîr' adı verilmesinin nedeni, çorak toprağa oturunca çevresinde ot bittiğine inanılmasıdır. Görevi, inananları korumaktır. Kudüs'te yaşar, ancak yıldırım hızıyla istediği yere giderek başı sıkışan inançlı kimselerin yardımına koşar. Söylentiye göre, ab-ı hayat pınarını bularak ölümsüzlüğe kavuşmuştur. (bkz. ab-ı hayat) Büyük İskender'in aşçısı Andreas'a ilişkin söylenceye dayandığı sanılan bu inanç, Sümer söylenindeki 'Gılgameş' ve Helen söylenindeki 'Glaukos' öyküleriyle de ilişkilidir. (bkz. Andreas) İslam ekininde, Hızır'ın adı bir başka yalvaç olan İlyas'la birlikte anılır ve bu ikisinin buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü, 'Hıdrellez' (< Ar. Hizr ve İlyas) şenliğiyle ilkyazın gelişi kutlanır. Bir söylentiye göre, Hızır ve İlyas kardeştirler ve biri karalar, öteki denizler üzerinde egemendir. İlyas, Tevrat'ta 'Eliyas' adıyla anılan Yahudi yalvacıdır. Putlara tapmaya başlayan İsrailoğulları'nı doğru yola getirmek amacıyla, önce kuraklık getirmiş, daha sonra da yağmur yağdırmıştır. İlyas, kimi kez İdris'le de özdeşleştirilir. Tevrat'taki Yeşua'yla Eliyas öyküsü, Kur'an'ın Kehf suresinde Musa'yla Hızır öyküsüne dönüşmüştür.

alınyazısı *Genellikle tanrı olarak tasarlanan doğaüstü bir gücün, evrende olmuş ve olacak olanları önceden saptadığı ve bunun tikel istenç ve bireysel girişimle değiştirilemeyeceği inancı; yazgı. Öteden beri tüm bağınlarda varolagelmiş ortak bir boşinandır. İslamda 'kader' denir. (bkz. kader, yazgı) 'Alınyazısı' deyiminden de anlaşılacağı gibi, tanrının yazgıyı görünmez bir yazıyla her bireyin alnına yazdığına inanılır. Eşdeyişle, yazı öteden beri oradadır, ancak kişioğlu onu okumayı beceremez. Yazgıya inanmak, İslamın koşullarından biridir. İslam inancına göre, bireyin yazgısı, tanrı katında bulunan 'Levh-i Mahfuz'da (Ar. saklı yazıt) yazılıdır. (bkz. arş, Levh-i Mahfuz) Burada ne yazılı olduğunu tanrıdan başka kimse bilemeyeceği gibi, bu yazı kesinlikle değiştirilemez. En'am suresinde şöyle buyurulmuştur: "Tanrı dilediğini yoldan çıkarır, dilediğini doğru yolda tutar. (...) Tanrı dileseydi, onlar [putataparlar] tanrıya ortak*

koşamazlardı." Buradan da anlaşılacağı gibi, iyilik de kötülük de tanrıdan gelmektedir. Yazgı inancı, bağınbilimciler ve düşünürler arasında yüzyıllardır tartışılan bir konudur. Burada tikel ve tümel istenç kavramları devreye girer. Olacak herşeyi tanrı önceden belirliyorsa, birey kendi edimlerinden sorumlu tutulamaz. Dahası, gerçekte iyilik ve kötülük yoktur, çünkü iyilik de kötülük de tanrıdan gelir ve tanrıdan gelen herşey özde iyidir. Bütün yıkımlar sevinçle karşılanmalı, bütün ölümler coşkuyla kutlanmalıdır, çünkü tanrı istediği için böyle olmuştur. Ölüm ve yıkıma üzülmek, tanrının isteğine karşı çıkmaktır. İslamda yazgı konusunda üç ana görüş vardır: Cebriyye akımı, yazgının tanrıca belirlendiğini ve bireyin özgür istencinin bulunmadığını savunur; Mutezile akımı, kişinin kendi yazgısını belirlemekte özgür olduğunu ileri sürer; Mâlikiyye akımı ise, yazgı konusu üzerinde çokça düşünmemek gerektiğini, çünkü bunun kötü sonuçlar doğurabileceğini söyler. Değişik ulusların ekinleri arasındaki başka bir ilginç ortaklık, 'yazgı'nın genellikle erkek değil, dişi bir öge, bir tanrıça olarak tasarlanmış oluşudur. Bu tasarım, belki de ilkel erkekegemen toplumlardaki gizli kadın yılgısının ortak bilinçte dışlaşmasıdır. Sümer söyleninde, yazgı ipleri Tuzlu Su Tanrıçası Tiamat'ın elindedir. Buradan, kişinin yazgının elinde bir kukla olduğu sonucu çıkar. Helen söyleninde, Yazgı Tanrıçaları olan Moiralar (Hel. moira: pay), Klotho, Lakhesis ve Atropos adında üç kızkardeştir. Bunlar her yeni doğan kişinin yazgı ipliğini eğirmeye başlarlar. İpliği kestiklerinde, bu kişi ölür. Kocası Odysseus'un savaştan dönüşünü beklerken, kendisiyle evlenmek isteyen erkekleri oyalamak için gündüzleri ördüğü çevreyi geceleri söken Penelope'nin ve örümceğe dönüştürüldükten sonra ıssız sinliklerde gizli gizli ağını ören Arachne'nin de bu bağlamda birer yazgı tanrıçası olduğu düşünülebilir. Helen çoktanrıcılığında yalnızca ölümlüler değil, tanrılar da yazgılarına boyun eğerler. Tanrılar tanrısı Zeus bile, Yazgı Tanrıçaları'na söz geçiremez ve yazgıyı değiştirmeye gücü yetmez. (bkz. Zeus) 'İlk Suç' söylencesinde görüleceği gibi, kadın tektanrılı bağınlarda da uğursuz sa-

yılmıştır. (bkz. Adem) Baştan çıkarıcı oluşu nedeniyle, Hıristiyanlar kadını kimi kez Şeytan'la bir tutarlar. Batı ekinindeki 'femme fatale' (Fr. erkeği ölüme sürükleyen kadın < Lat. fatum: yazgı; söylenmiş olan < Hel. phasai: söylemek) kavramı, buradan gelir. İslamda ise, kadın erkekten daha aşağı bir varlık sayılır. İslamın kutsal betiği Kuran'da, tanrı kadınlarla doğrudan doğruya konuşmaz; buyruklarını onlara erkekler aracılığıyla iletir.

Alim-i Hayal *Bilimkurgu türündeki yapıtlarıyla tanınan Fransız yazarı Jules Verne'in takma adı. Batı'da XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış yazınsal bir tür olan 'bilimkurgu' (Fr. science-fiction), dilimize 'hayalî ilim' ya da 'ilm-i hayal' olarak çevrilmiş ve bu türün yaratıcısı sayılan Jules Verne'e de 'Alim-i Hayal' (Ar. düş bilgini) denmiştir. Jules Verne'in yapıtları gerçekten de tümüyle düş ürünü olup, düzmece bir bilimsellik görüntüsüne bürünmüş, boş ve değersiz yapıtlardır. (bkz. Arzın Merkezine Seyahat, Jules Verne)*

allah *İslam terimcesinde tanrıya verilen ad. Bu sözcük yalnızca Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman tanrıları, eşdeyişle tektanrılı bağınların tanrıları için kullanılır; çoktanrıcı bağınların tanrıları için ise, aşağılayıcı üstanlamları olan 'ilah' ve 'mabud' deyimlerine başvurulur. Oysa 'allah' ve 'ilah' sözcüklerinin kökeni birdir. Konu üzerinde incelemeler yapan bilimerleri, bu sözcüklerin İbran dilindeki 'eloah' (İbr. tin) sözcüğünden türetilmiş olduğu sonucuna varmışlardır. Arap ve İbran dillerinin eşkökenli oldukları göz önüne alındığında, bu geçişim şaşırtıcı sayılmamalıdır. Ancak usa aykırı olan, tekil bir varlığın adlandırılmasında çoğul bir sözcüğün kullanılmasıdır. Açık bir çelişki olan bu durum, bağınsal düşüncenin işleyişini göstermesi açısından ilginçtir. 'Evreni yaratan ve yöneten doğaüstü güç' anlamındaki 'tanrı' kavramı, uygarlık öykütünün başından beri varolmuş bir saplantıdır. Doğa karşısında tümüyle güçsüz ve korunmasız olduklarını anlayan ilkellerin, imgelemlerinde düşlemsel bir varlık yaratıp ona sığınmak istemeleri olağan karşılanabilirse de, düşünbilimin öykütsel gelişimi içinde toplumsal sağ-*

duyunun bu apaçık yanılgıdan sıyrılmayı başaramamış oluşu, enikonu yadırgatıcıdır. (bkz. tanrı)

"Çok tuhaf!" dedi Xeno heyecanla, "Gerçi dil ve üslup bir hayli farklı, ama, evet, bu benim daha önce son fasikülünü bulduğum ansiklopedinin ilk bölümü olabilir. Papirüse daktilo edilmiş olduğuna bakılırsa, basımdan önceki elyazması nüsha olmalı bu. Böylece iki metin arasındaki dil ve üslup farklılıklarının nedeni de anlaşılmış oluyor. Yazar metni basıma vermeden önce son bir kez daha gözden geçirip üzerinde ufak tefek değişiklikler yapmış herhalde. Bunu nerede buldunuz?"

"Sanırım ortada korkunç bir yanlış anlama var, delikanlı," dedi çöp ayıklayıcı gür kaşlarını kaldırarak, "Şu anda elinizde tuttuğunuz betik, benim yıllar süren tutkulu bir çalışma sonucunda ortaya koymuş olduğum yapıtımdır. Daha başlangıç aşamasında ve karalama durumunda; ancak, sizin de kesinkes sezmiş olacağınız gibi, bittiğinde dev bir başyapıt olmaya aday. Biliyorum, kişinin kendi edimleri sözkonusu olduğunda alçakgönüllü davranması gerektiğini anımsatacaksınız bana. Size yürekten katılıyorum. Ne var ki gerçekçi olmak, kendi yapıtının değerini gerçekçi bir gözle biçebilmek de bir o denli önemli. Bence bir yaratmanın en önemli savutudur özgüven, yoksa sinsi eleştirinin karanlık ve dolambaçlı geçeneklerinde yitip gitmeye yargılıdır yaratman. Ancak, bırakalım şimdi bunları bir yana; yazarlık konusunda size söylev vermek değil amacım. Bakın, ne diyeceğim: Anladığıma göre, siz yayımcılık işindesiniz. Yo, yo, karşı çıkmaya kalkmayın: Ellerinizdeki mürekkep lekelerinden anladım bunu. Böylesine görkemli, gücül bir başyapıtın, uyanık bir yayımcı olarak ilginizi çekmemiş olması, doğaldır ki olanaksız. Size önerim şu: Elyazmasını alıp yayın kurulunuza götürün ve iş arkadaşlarınızla görüşün. Yapıtımı bitirdiğimde, yayınevinizin onu basmak isteyeceğini biliyorum. Hem sizin hem benim için yararlı bir anlaşma olacak bu. Herhangi bir güvence ya da öndelik de istemiyorum sizden. Yapıtıma güveniyorum ben ve sizin gibi sağduyulu bir yayımcının da onun gerçek değerini anlayacağını kesinkes biliyorum. Bu elyazması sizde kalabilir. Kaygılanmayın, bende bir örneği daha var, onun

üzerinde çalışmayı sürdüreceğim. Sözleşme koşullarını daha sonra görüşebiliriz. Haydi gelin, gelenek olduğu üzere el sıkışalım sizinle ve bu iş anlaşmasını böylelikle bağlamış olalım."

Çöp ayıklayıcı, karşı koymasına olanak tanımaksızın Xeno'nun elini yakaladı ve kırarcasına sıktı. Elinin acısından bir çığlık atmamak için güç tuttu kendisini Xeno.

"Peki, peki, kabul!" dedi elini bir an önce bu amansız mengeneden kurtarabilmek umuduyla, "Kitabınızı en kısa sürede yayımlatmaya çalışacağım. Ama bunu için ilk önce yukarı çıkmam gerek. Saatin kaç olduğunu bilmiyorum gerçi, ama daha şimdiden çok geç kalmış olmalıyım."

"Bütün istediğiniz buysa, çok kolay," diye yanıtladı çöp ayıklayıcı ve oda kapılarından birisini açtı. Oda sandığı yerin geniş bir servis asansörü olduğunu gördü Xeno. Kabinin içi çöp ayıklayıcının seçip çuvallara tıkmış olduğu bir sürü kırık dökük eşyayla doluydu. Birlikte bindiler ve çuvalları kenara iterek kendilerine ancak ayakta durabilecek bir yer açtılar. Adam düğmelerden birisine basınca, asansör sarsılarak harekete geçti.

"Bundan sonra birlikte çalışacağımıza göre, size kendimle ilgili biraz bilgi vermem gerek." dedi adam sakin bir sesle, "Çöp ayıklayıcılığa daha pek genç yaşta babama çıraklık ederek başladım. Acuna gözümü bu çöplükte açtım desem, yeridir. O günden beri, demek ki aşağı yukarı kırk yıldır burası benim bölgem. Ben ve uğraştaşlarım, bir balinanın çevresinde onun artıklarıyla beslenen, onu gövdesinin ulaşamadığı yerlerindeki asalaklardan ve çürüyüp kokuşmaya başlayan dokulardan kurtaran ufak balıklar gibiyiz. Bir tür ortakyaşam bu. Çöp ayıklayıcılık bana ailemden kalan bir uğraş. Dedemin dedesi, Sultan Abdülhamit döneminde yine bu bölgenin çöp ayıklayıcılığını yaparmış. Kapalıçarşı çevresi çöp ayıklayıcılığı tımarının babadan oğula geçmek koşuluyla bizim aileye verildiğini buyuran tuğralı ferman evimde, bir sandığın dibinde tomar edilmiş durur. Kimbilir belki de pek isteklisi olmadığından, Cumhuriyet döneminde de tanınmış ailemizin bu ayrıcalığı. Uzunca bir süredir tek tek apartmanlar, siteler ya da şirketlerle de anlaşmalar yapılıyor. Bu sözleşmeler uyarınca, bina yönetiminin belirlediği gün ve saatlerde (ki oturanların

tedirgin olmaması açısından genellikle geceyarısından sonraki saatlerdir bunlar) arka avlularda ya da apartman aralarındaki dar geçitlerde bizim için açık bırakılan kapılardan içeri girer, bodrum katlarında bidonlar içinde yığılı duran çöpleri elden geçirir ve işimize yarayacağını düşündüğümüz parçaları toplayıp götürürüz. Sözgelimi Şirket'le ilk kez dedemin imzalamış olduğu ve o zamandan beri yedi yılda bir yenilenen bir sözleşmemiz var. Ondan öncesini bilemem, kayıtları incelemem gerek. Bizim büyük kayıt defterlerimiz vardır. Toplanan çöpün türünü, nicelik ve niteliğini, kestirimsel değerini, daha sonra açık artırmayla satıldığında satış ederini, bunun üzerinden ödenen vergiyi, bize kalan kazancı, kısacası dikkate değer bütün bilgileri bu defterlere yazarız. Dahası, bu sırada olan önemli olaylarla ilgili ebced hesabıyla mısra düşüldüğü bile olur. Şaşırdığınızı görüyorum. Sıradan çöpçülerle karıştırmamalısınız bizi. Örgütlenmiş sayılamayacağımız, bireysel olarak ve enikonu eski yöntemlerle çalıştığımız doğru, ancak köklü geleneğimizin bir gereğidir bu. Sanıyor musunuz ki, eğer gelenek ve göreneklerimize sıkı sıkıya bağlı olmasaydık, topluma yararlı olabilmek için canımızı dişimize takıp koşulların gitgide artan güçlüğüne aldırmaksızın özveriyle çalışmasaydık, yüzyıllardır ayakta kalabilirdik? Her geçen gün biraz daha kalabalıklaşan bu kentte insanüstü çabamızla belediyenin gitgide güçleşen temizlik ve çöp toplama işlerine sağladığımız önemli katkı, sanıyorum, her türlü kuşku ve tartışmanın üzerindedir. Sayın Belediye Başkanımızın her yıl bando mızıkalı bir tören eşliğinde bir uğraştaşımıza vermek yüceliğini gösterdiği üstün hizmet madalyası, bu katkımızın ilgili çevrelerin de gözünden kaçmadığının açık bir kanıtıdır. Büyük dedelerimden birisinin paşalık aşamasıyla onurlandırıldığını ve biniş giydirilerek kendisine iki yüz akçe aylık bağlandığını söylemiş miydim? O kutlu kişi, Sultan'ın ihsanlarına mazhar olmuş ve kısa sayılamayacak bir süre Saray'ın çöp ayıklayıcıbaşılığı görevini yürütme onuruna ermişti. Daha sonra birkaç kıskanç harem ağasının çevirdiği dolaplar ve karaçalmalar sonucunda gözden düşmüş ve işinden kovulmuştu kendisi, evet, bu doğru; ne var ki bu üzücü olay bile o dönemde çöp

ayıklayıcılığı uğraşına verilen önemi göstermeye yetmez mi? Bir başka mutlu çağmış o çağ, heyhat, geldi geçti. O günden bu güne çok şeyler değişti doğal olarak, en başta da uğraşımızın ana nesnesi olan çöplerin niteliği. Eskiden çöp ayıklayıcıları bambaşka şeyler toplarlarmış çöplüklerden. Bakın, o zamanlar aile defterlerimize kaydedilmiş birtakım buluntuları okuyayım size: Has ipek bir içdonu; mercan saplı bir çift kemik kaşık; topuğu kırık, sedef kakma bir nalın teki; bir adet murassa kılıç kını (muhammen bedeli 50 akça olup yekûn 85 akçaya Enderun ağasına satılmıştır); üç arşın dolak bezi; at kılı fırçalı bir harbî; hindistancevizi kabuğundan mamul, ağzı çatlak bir keşkül-i fukara; burmalı bir derviş asası; bir tekinin altı delik bir çift demir çarık (bu son üç kalem, Galata'daki bir çöplükte bir çuvala sarılı bulunmuştur); kenarından ıslanıp tezhibi bozulmuş bir hilye; kapağı eksik bir Edirnekârî sandık; sırrı çatlamış iki Çanakkale tabak; kamış kalemleri, kalemtıraşı, maktası, makası, hokkası, rıh çanağı tamam, müceddet bir yazı kutusu (tahtakurusu musallat olduğundan ıskartaya çıkarılmıştır); Rakım Efendi ketebeli müzehhep bir Fuzulî divanından birkaç yaprak... Daha sayayım mı? Fildişi saplı, el şeklinde, iki şak olmuş bir kaşağı; saraydaki haremağaları için yapılmış, gergedan boynuzundan, tuğralı bir sübek (ki hayli nadir, dolayısıyla da pek makbuldür); şehzadelerden birisine ait olduğu rivayet olunan, az kullanılmış bir zıbın; bizzat Sultan'ın mayasıllarının tımar edildiği, bağa saplı bir adet samur fırça; vb... Dizelge böyle uzayıp gidiyor. Gördüğünüz gibi, bunların hepsi de kullanılmış olmakla birlikte, bugün de bir kullanım değeri olan ve ufak tefek bir onarım ve temizlikten sonra, yeni kullanıcılarının işine yarayabilecek nesneler. Oysa günümüzde çöp ayıklayıcılığı tümüyle değişti, bambaşka bir uğraş oldu, günün gereklerine uydu bir bakıma ve kendisini yeniledi. Artık amacımız, kullanılabilecek durumdaki parçaları bulup toplamak değil. Bizden beklenen, varlıklarıyla nıyla toplumun ortak duyuncunu tedirgin edebilecek nesneleri toplayıp ortadan kaldırmamız ya da daha doğrusu, yeniden işlenmek üzere dönüşüm özeklerine götürmemiz. İşte yine kayıt defterinden okuyorum: Kullanılmış yara bantları, çö-

pe atılmış pansumanlar, tentürdiyotlu pamuklar, sümük ve balgam atıkları, kan ve deri döküntüleri, alınmış bademcik ve böbrekler, çekilmiş azı dişleri, düşütler, ısırılıp kopartılmış diller ve erkeklik örgenleri, karbondioksit oranı yüksek havayla dolu tüpler, sünnet artıkları, biyopsi örnekleri, ameliyatla çıkarılmış urlar, kullanılmış prezervatifler ve buna bağlı olarak atmığa bulanmış peçeteler, salya, kusmuk, dışkı ve sidik, dökülmüş saçlar ve gözyaşları, çeşitli nedenlerle kesilip atılmış ya da kendiliğinden düşmüş, çürüyüp kokuşmaya başlamış örgenler, vb... Bu saydıklarımın hepsi bizim etkinlik alanımıza giriyor. Biz bunları çöplüklerden toplar ve türlerine göre ayırıp belediyece önceden belirlenmiş ederler üzerinden çöp simsarlarına okkayla satarız. Nüfus artışına koşut olarak yavaş yavaş tükenme aşamasına gelen doğal kaynaklar, sineğin bile yağını çıkarmayı öğretti kişioğluna. Komşunuzun ameliyatla alınan böbrek yangısının günün birinde boza ya da aşure olarak sofranıza gelebileceği hiç usunuzdan geçmiş miydi? Ya da gelişimini bütünlememiş bir dölütün beyin mükozasından elde edilen bir çikleti istekle çiğneyeceğiniz? Bilim ve uygulayım ilerledi artık, Bayım, bunların hepsi olanaklı. Ayrıca bir de çöplüklerde bulunan kimliksiz ölütler var. Bunları da bilimyurtlarına satıyoruz."

"Afedersiniz, neler dediniz?"

"Ölütler. Eski dil kullanmayı yeğliyorsanız, *cesetler* de diyebilirsiniz. Ancak sonuç değişmeyecektir: İster ölüt, ister ceset, dirimsiz gövdeler kıpırdamaz."

"Cesetler mi?" diye atıldı Xeno, "Bu yakınlarda burada bir ceset buldunuz mu? Bakın, bu çok önemli. Meslektaşım memur X bir süredir kayıp ve ben onun yaşamından endişe ediyorum."

Çöp ayıklayıcı bütün çuvalları teker teker dikkatle yokladıktan sonra, başını olumsuz anlamda iki yana sallayarak uzun süredir Şirket'te Xeno'dan başka ölü ya da diri hiçkimseye rastlamadığını söyledi. Geceleri çalıştığı gözönüne alınırsa, doğaldı bu, ama yine de bu durum memur X'in başına ne gelmiş olabileceğini açıklamıyordu. Kafası karışmıştı Xeno'nun. Bir an gözü asansörün camlı kapısına takıldı.

"Ama biz aşağıya iniyoruz," diye bağırdı düşkırıklığıyla, "O ysa benim yukarı çıkmam gerek, işime geç kalıyorum. Yukarı çıkacağınızı söylediğiniz için sizinle birlikte gelmiştim, başka bir çıkış arardım yoksa."

"Sözlerimi yanlış yorumlamışsınız. Bu asansörle yukarı *çıkılabileceğini* söylemiştim ben size, bunu *hemen yapacağımızı* değil. Asansör bana bir süre daha gerekecek, çünkü aşağıda çöplerini ayıklamam gereken birkaç kat daha var. Eğer işimin bitmesini beklerseniz, birlikte yukarı çıkabiliriz. Çok uzun sürmez, olsa olsa bir iki saat daha."

Asansör durmuştu. Kapıyı açıp indiler. Çöp ayıklayıcı yanında getirdiği boş çuvalları kolunun altına sıkıştırmıştı.

"Sizinle kalmayı çok isterdim," dedi Xeno çöp ayıklayıcıyı gücendirmemeye çalışarak, "Ama inanın ki, çok acelem var. Değil birkaç saat, birkaç dakika bile bekleyemem. Benim kullanabileceğim başka bir asansör ya da merdiven yok mu acaba burada?"

"Şu geçeneği izleyin," diye eliyle ışıksız bir koridoru gösterdi çöp ayıklayıcı, "İleride buraya benzeyen bir hol var. Orada daha ufak bir asansör ve yangın merdivenleri bulacaksınız. Merdiveni yeğlemenizi öğütlemem; asansörle çok daha çabuk ve kolay ulaşırsınız üst katlara. Gitmeniz gerekmesine üzüldüm. Kalsaydınız, söyleşirdik biraz, daha yeni başlamıştık. Yanında konuşacak birisi olduğunda daha iyi çalışıyor insan. Ha, bu arada: Yapıtımı yayın kuruluna sunmayı unutmayacaksınız, değil mi?"

"Yo, o konuda kesinlikle endişelenmeyin. En kısa zamanda sizi sonuçtan haberdar etmeye çalışacağım," dedi Xeno. Papirüs tomarını ceketinin iç cebine soktu ve çöp ayıklayıcıyla son bir kez tokalaştıktan sonra, kendisine gösterilmiş olan koridora girdi. Yolunu el yordamıyla bulmaya çalışarak ilerlerken, çöp ayıklayıcının yine *Strangers in the Night*'ı mırıldanarak, çöp tenekelerinin içinde eşindiğini işitiyordu.

26

Koridor beni gerçekten de ötekisinin tıpatıp benzeri sekizgen bir hole çıkardı; tek fark, burada kapı önlerine konmuş çöp tenekelerinin olmayışıydı. Hemen asansöre gittim, ama katta değildi. Çağırma düğmesine basınca, uzaklarda biryerlerde ağır ağır çalışmaya başlayan bir motorun boğuk uğultusu işitildi. Camlı kapıdan, kalın çelik tellere bağlı iri kurşun ağırlıkların yavaş yavaş yukarı doğru yükselişini görebiliyordum. İşler nihayet yoluna girmeye başlamıştı. Az sonra bu asansöre binip yukarı çıkacak, doğruca odama gidip işimin başına oturacaktım. Herşeyden önce birkaç dilekçe ve rapor yazmayı düşünüyordum. İlk olarak *UÇÖLÜM* dosyasındaki son gelişmeleri bir raporla *İDAM*'a bildirecektim. Olağan durumda bu raporu amirime yollamam gerekirdi, ama son gelişmelerin ardından ona olan güvenim biraz sarsılmıştı. Bu kez onu atlayıp en üst makamla iletişime geçmemin daha uygun olacağını düşünmeye başlamıştım. Daha sonra *VEKAYİ (Vefat Kayıt İşleri)* ve *KAMED*'e *(Kayıp Memurlar Dairesi)* birer dilekçeyle başvurup memur X'in başına ne gelmiş olduğunun araştırılmasını isteyecektim. Adaşımın gerçekten ölüp ölmediği konusunda içimde bir kuşku uyanmıştı. Eğer öldüyse, nasıl olmuştu bu? Doğal bir ölüm müydü? Yoksa... Kafamın içinde yanıtsız kalan birtakım sorular vardı. Ayrıca *DAD*'a yazacağım bir dilekçeyle de geceleyin Şirket'te cirit atan kasa hırsızları ve çöp ayıklayıcılar gibi yabancı kişiler hakkında bilgileri olup olmadığını soracak ve tabii amirim Bay Y'ye de bir pusula göndererek derhal görüşmemiz gerektiğini bildirecektim.

Dilimi çabuk tutmalıydım, bunca mektubu yazmak epeyce vaktimi alacaktı. Bütün bunlardan başka, kendime bile itiraf etmekten çekindiğim bir şey daha vardı: Konferans salonunda yaşadığım ürkütücü olaylardan beri, Züleyha'yı aklımdan çıkaramıyordum. Bunun bir uğursuzluk belirtisi olduğu düşüncesi içimi kemiriyordu. Bir haftadır mektup yazmamıştım ona. Züleyha bana bu yüzden gücenmiş olabilir miydi? Resimdeki gücenik bakışını böyle mi yorumlamalıydım? Yoksa boş yere vehim mi ediyordum? Bunu mutlaka öğrenmeliydim. Memurların Şirket içinde kendi özel işleriyle uğraşmalarının kesinlikle yasak olduğunu bilmeme karşın, Züleyha'ya da bir mektup yazıp, yanlış anlaşılabilecek bu sessizliğim için ondan özür dilemeye karar verdim. Daha önce birçok kez yaptığım gibi, *İMECE*'yi açıp *Aşk Mektupları* bölümüne girdim ve buradaki mektup örneklerinden birisini en özenli yazımla kâğıda geçirdim.

Hayat-ı cânım efendim
Şifa-ül-kulub, lika-ül-mahbub, gözüm yaşiyle yazıldı bu mektub. Nuş edüb aşkın, hûn ile ciger dolsun, âşüfte gönül derd ile beter olsun. Siz dahi buna şahid olun. Hercâî dilber sevmeyeyim bir daha, tevbeler olsun. Ah efendim, nazeninim, izzetde yekta, saadetde bîhemta, muhabbetde lânazîr, güzellikde bîkusur, cânımdan azizim, şekerden lezizim, efendim, sultanım. Nazar-ı iffetinize arzedecek hacet çokdur. Lakin derd-i dîle dârû-yi iltifatınızdan başka hiçbir çare yokdur. Bu dil ki, zat-ı ismetinize bend oldu, o bir hüma idi, ki evc-i melahatde kararın buldu. Lakin üftadeniz, ki böyle perperişan hâlimdir, lütf-i âlinize mazhar olmadıkça zirve-i maksude vuslatı muhaldir. Maamafih lütfunuzdan ümidvârım, yoksa çokdan helak olur idi dil-i zârım. Mademki rahm ü şefkatinizden kat-i ümid eylemem, bu can bu tende durdukça derbânı olduğum bâb-ı merhametinizden ayrılub hiçbir yerlere gitmem. İşte hal ü şanım budur arzeyleyecek, mürüvvet-i kalbiyyenize dehaletten başka yokdur söyleyecek. Ancak muntazır-ı lütf-i hâsınız ve ümidvâr-ı vaad-i visaliniz olduğumu arz ile iktifa ederim. Herhalde ihsan efendimindir.

Kâğıdın sağ alt köşesine, özene bezene, süslü harflerle inisiyallerimi yazdım: *N.İ.X.* Züleyha'la yazışmalarımızda en başından beri titizlikle bu yöntemi uyguluyorduk. Birbirimize en içten duygularımızı açtığımız bu mektupların kötü niyetli bir kişinin eline geçmesi olasılığına karşı aldığımız bir önlemdi bu. O, adının yalnızca baş harfini yazmakla yetinirdi; ben ise hiç üşenmez, her defasında üç harfi de yazardım; bir bütünün ayrılmaz parçaları gibi gelirdi bana bu üçlü. Ayrıca, yalnız başına bırakılmış bir *X*, Şirket yazışmalarının mesafeli, soğuk, kimliksiz resmiyetini çağrıştırıyordu bana. Züleyha'nın imza olarak tek harf kullanmasına bu yüzden biraz içerliyordum doğrusu, onu buna zorlayan gizlilik kaygısını da anlıyordum ama. Mektubu henüz bitirmiştim ki, arkamdaki kapılardan birisinin hızla açılıp kapandığını işittim. Başımı çevirdiğimde, kendisine birkaç numara ufak gelen kepini iyice yana yatırmış, kırmızı yanaklı, tombul bir posta ulağıyla burun buruna geldim. Güzel bir tesadüftü bu. Züleyha'ya yazdığım mektubu bu çocukla gönderebilirdim.

"Memur X?" dedi ulak soluk soluğa. Uzun bir yolu koşarak geldiği belli oluyordu.

"Bakış açısına göre değişir. Ne vardı?"

"Bir ileti," karşılığını verdi ve avucunun içinde ezilip büzülmüş, terden hamur haline gelmeye yüz tutmuş, dörde katlı bir kâğıt parçasını bana uzattı.

"Kim yolladı sizi?" dedim iletiyi alırken, "Beni burada bulacağınızı nereden biliyordunuz?"

Ama şişman posta ulağı geldiği kapıdan çoktan dışarı fırlamış, göbeğini ve o kankırmızı tombul yanaklarını titreten bir tempoda, paytak adımlarla koşmaya başlamıştı bile. "İçinde!" diye başını arkaya çevirmeksizin bağırdı soruma yanıt olarak ve yuvarlanırcasına koşmayı sürdürdü. Böyleydi işte bu posta ulakları: Hep aceleleri olurdu ve olabildiğince kısa, bir iki sözcükle yanıt verirlerdi sorulara. Züleyha'nın mektubu için başka bir ulak bulmam gerekecekti. Çocuğun elime tutuşturduğu kâğıdı, eprimiş yerlerinden koparmamaya özen göstererek açıp iletiyi okudum.

Memur X
Size tevdi edilen selahiyetin hudutlarına ziyadesiyle tecavüz ederek kat'iyyen üzerinize vazife olmayan işlere burnunuzu soktunuz. Ayrıca iş saatleri dahilinde aşk mektupları yazacak kadar mes'uliyetsiz davranmaktasınız. Bu disiplinsiz hal ve tavırlarınız muhakkak ki sicilinize kaydolunacaktır. Amiriniz olarak, size derhal vazife mahallinize dönmenizi emrediyorum. Amiriniz Y

Bir anda çok ağır bir darbe yemiş gibi hissettim kendimi ve başım dönmeye, gözlerim kararmaya başladı. Bu denli sert bir uyarı beklemiyordum. Bunun korkunç bir yanlış anlama olduğunu, her ne yaptımsa, görevime bağlılığımdan ötürü yaptığımı amirime bir an önce anlatmalı, kendimi temize çıkarmalıydım.

"Hey, dur biraz! Sana ihtiyacım var!" diye bağırdım posta ulağının ardından, ama şişman ulak hiç oralı olmadı ve dağdan çığ yuvarlanmasını andıran o tuhaf koşusunu sürdürdü. Asansör gelmemişti henüz. Çok çabuk bir karar vermeliydim. Ulak henüz gözden kaybolmamıştı. Koridorun ucunda iki yana yalpa yapan siluetini görüyor, telaşlı adımlarını duyabiliyordum. Kısa bir duraksamadan sonra, kararımı verdim ve koridora dalıp ulağın peşinden koşmaya başladım. "Dur! Yerine ulaştırılacak bir iletim var! Çok ivedi!" diye nefesim elverdiğince bağırıyordum bir yandan da. Ama posta ulağı kendi adımlarının koridorda yankılanan patırtısından dolayı beni duyamıyordu anlaşılan; ya da duyuyorsa bile, bunu belli edecek hiçbir harekette bulunmuyor ve arayı gitgide açıyordu. Şişmanlığından ve o tuhaf koşma tarzından dolayı kötü bir koşucu sanmıştım onu ve kolayca yakalayabileceğimi düşünmüştüm. Ne denli yanılmış olduğumu şimdi anlıyordum. Posta ulağı bütün o lapacı görüntüsüne karşın, benden daha hızlıydı. Şirket'te posta ulaklığı yapmak hiç de kolay bir iş değildi ne de olsa, ulakların hepsi de formlarını korumak için çok sıkı çalışıyor olmalıydılar. Ben ise sabahları işe gelirken ve akşamları eve dönerkenki kısa yürüyüşlerin dışında, aşağı yukarı hep masamın başında oturuyordum; vücudum devinimsizlikten hamlamıştı. Oysa çocukluğumda tüm yaşıtlarım gibi ben de koşup oynamayı çok sever-

dim. İskenderiye'den İstanbul'a göçtükten sonra, Zeyrek'in arka sokaklarında iki katlı ahşap bir eve taşınmıştık. Mahalledeki çocuklarla nedense bir türlü arkadaş olamamıştım. Anlamadığım bir nedenden ötürü beni aralarına almak istemiyorlardı. İlk zamanlarda çok canımı sıkmıştı bu durum, ama zamanla bunu dert etmemeyi, kendi kendime oynamayı öğrenmiştim. Onlar sokak aralarında top oynar, çember çevirirlerdi. Ben ise tek başıma mahalledeki metruk evleri, köhne konakları, ayrıkotu bürümüş yangın yerlerini keşfe giderdim. Mahallenin altında bir Bizans sarnıcı vardı. Günün birinde bu yeraltı sarnıcına açılan gizli bir geçit keşfettim. Çocukların sarnıç hakkında anlatıkları korkunç öyküler daha önce kulağıma çalınmıştı. Söylediklerine göre, sarnıcın içinde çocuk etiyle beslenen korkunç bir dev yaşıyordu. Bu anlatılanları ilk duyduğumda, ürpermiştim. İşte biraz bu devden korkmadığımı kendi kendime kanıtlamak için, biraz da herşeye karşın bastıramadığım merakımdan ötürü, elime bir fener alıp sarnıca indim ve korkudan dişlerim takırdarak saatlerce dolaştım. İçerisi karanlıktı ve rutubet kokuyordu. Zemin dizboyu çamurlu bir suyla kaplıydı. Uçsuz bucaksız bir mekândı bu, bütün mahallenin altını kaplıyor olmalıydı. Sarnıcın tavanı güçlü bir depremde çökerse, bütün mahallenin göçeceğini düşündüğümü ve dehşete kapıldığımı anımsıyorum. O günden sonra her okul dönüşü, çantamı bir kenara fırlatıp kimseye haber vermeksizin elimde fenerimle sarnıca gittim ve o korkunç devi aradım. Bu keşif gezilerim günlerce sürdü. Sarnıcın ayak basmadık köşesini bırakmadım. Ve en sonunda devi bulmayı başardım da. Oradaydı ve gerçekten de söylendiği gibi çocuk etiyle besleniyordu.

27

Xeno, her iki yandan saplanmalarla dallanıp budaklanarak uzayıp giden koridorda posta ulağının ardısıra koşuyordu. Onu gözden yitirmişti artık, yalnızca hâlâ işitebildiği ayak seslerinden anlayabiliyordu doğru yolda olduğunu. Bir ara nefeslenmek için durdu ve aynı anda ayak sesleri de kesildi. Kimbilir hangi kavşaktan beri yanlış iz üzerinde olduğunu, koridorların fayans kaplı duvarlarında yankılanan kendi ayak seslerinin ardından koşup durduğunu anladı o zaman. Bir an ne yapacağını bilemedi. Sonra dönüp asansörün bulunduğu servis holünü aramaya karar verdi. Ama sanki yer yarılmış, o hol yerin dibine girmişti. Kapılar hiç tanımadığı odalara, daha önce geçmediği koridorlara açılıyordu. Bir süre sonra gerçeği kabullenip aramaktan vazgeçti: Yolunu yitirmişti. Boşlukta hissediyordu kendisini. Partiyi bu kez gerçekten de kaybettiğini anlamıştı. Bir kenara oturup son raporunu, ardından da istifa dilekçesini yazmak geldi içinden. Ve neredeyse gerçekleştirecekti de bu düşüncesini. Bloknotundan kopardığı boş bir sayfayı kucağına yaymış, divitinden çıkardığı kamış kalemin ucunu mürekkebe daldırmıştı ki, Züleyha'nın yüzü geldi gözlerinin önüne. Hemen cebinden onun herzaman yanında taşıdığı fotoğrafını çıkardı. Züleyha'nın kaşları çatılmış gibiydi, sanki yüzünde dargın bir ifadeyle bakıyordu ona. Eğer işinden olursa, onunla evlenip mutlu bir yuva kurma hayalleri de suya düşmüş olacaktı. Bu denli çabuk pes etmemeliydi. Ona verdiği önem bu kadarcık mıydı? Bu düşünce, kendisini toplamasını sağlayan

bir uyarı oldu. Aslında henüz herşey yitirilmiş sayılmazdı. Servis asansörünü bulamıyordu, evet, ama mutlaka başka bir çıkış yolu daha olmalıydı. Bu koridorlar eninde sonunda bir çıkışa götürecekti onu. Tek sorun zamandı. Ama bir kez buradan çıkınca, bunu da telafi etmenin yolunu bulurdu. Üstelik tüm bu olanlar onun suçu değildi ki, bu olaylara kendi isteği dışında sürüklenmişti, bunu kanıtlayabilirdi. Kanıtları ve tanıkları vardı. Yenilenmiş bir inançla ayağa kalkıp yazı takımlarını toparladı ve koridorların onu nereye götüreceğini görmek üzere yeniden yola koyuldu. Artık koşmuyor, düzenli bir tempoda hep bir yönde yürüyordu. Çevresine biraz daha dikkatli bir gözle bakabiliyordu şimdi. Altı ayak genişliğinde ve sekiz ayak yüksekliğinde, tonozlu, zemini dahil bütün çeperleri beyaz fayans kaplı bir koridordaydı. Tavanda sık aralıklarla yinelenen floresanlar vardı ve bunlardan yayılan donuk ışıltı, parlak fayans yüzeylerinde yansıyor, sanki özenle kesilmiş dev bir pırlantanın fasetaları gibi çok parçalı bir aynayla sarıyordu çevresini. Yerde, duvarlarda, tavanda onunla birlikte ilerleyen yarı bulanık, çarpılmış, eğri büğrü olmuş görüntüsü, bütün yüzeylerde yansıyarak iç içe geçiyor, ufala ufala fayansların körleştirici aklığında eriyen sonsuz sayıda ikiz görüntüler oluşturuyordu. Arada sırada durup, fayanslardan oluşan bu uçsuz bucaksız aynada kendisini izlediği zaman, görüntüsünün acemi bir elden çıkmış, soluk renkli, düzmece bir mozaiğe ya da çeşitli gazete ve dergilerden kesilen fotoğraflarla alelacele oluşturulmuş, dağınık, kötü bir kolaja benzediğini görüyordu. Fayans kaplı duvarlar yalnızca görüntüleri değil, sesleri de, üstelik güçlü bir amplifikatörden geçirirmişçesine yükselterek yansıtıyorlardı. Adımlarının tekdüze sesi, yürürken giysilerinin çıkardığı hışırtı, yarım pençe yapılmış kösele tabanlarının gıcırtısı ve soluk alıp verişleri, birkaç kez güçlenerek kulaklarına geri geliyor, koridorun iki yönde uzayıp giden boşluğunda yavaş yavaş eriyip gidene dek kararlı bir bekiniyle havada asılı kalıyordu. Öyle ki, yalnız olmadığı, bir tabur insanın uygun adım onunla birlikte yürüdüğü hissine kapılmaktan alamıyordu kendisini. Bu som beyaz, bitimsiz dehlizde kalp atışlarının bile, ağır bakır kasnağına esnek deve derisi gerili bir kösün tok, pes ve tekdü-

ze vuruşlarına dönüşerek ayak seslerine eşlik ettiğini hissediyordu. Koridor sağa sola kıvrılarak, kimi yerde rampalı inişlerle ilerliyordu. Arada sırada duvarlardaki basık demir kapıları açmaya çalışıyor, ama sıkı sıkıya kilitli olduklarını görüyordu. Koridor onu bırakmak istemiyor, düz bir çizgi üzerinde ilerlemeye zorluyordu. Umutsuzluğa kapılmıyordu yine de, bütün yolların er ya da geç, ama eninde sonunda mutlaka biryerlere çıkacağını biliyordu. Bütün koridorların birer ucu vardır, uzam içinde birbirinden uzak iki nokta arasına çekilmiş çizgilerdir çünkü koridorlar. Nitekim az sonra yanılmadığını anladı. Zemindeki fayansların üzerinde dar tekerlek izleri belirmişti. Görünüşe bakılırsa, üç tekerlekli bir el arabasının makina yağına bulanmış lastiklerinin izleriydi bunlar. Kimi zaman duvardaki kilitli demir kapılardan birisinin altında yokolan izler, az sonra başka bir kapının altında yeniden belirerek koridor boyunca uzayıp gidiyorlardı. Bu arabanın ya da arabaların (çünkü birkaç araba sözkonusu olabilirdi) belli bir hedefi olmalıydı. Öyleyse doğru yoldaydı, onu buradan çıkaracak bir yol bulmak için lastik izlerini takip etmesi yeterliydi. Onu düşündüren bir tek şey vardı: Acaba doğru yönde mi ilerliyordu? Öyle ya, bu izleri bırakan araba her iki yöne de gitmiş olabilirdi. İzler onu sonunda kör bir noktaya, sözgelimi binaya tek bağlantısı bu koridor üzerinden sağlanan bir salona ulaştırırsa, bütün bu yolu boşu boşuna tepmiş olacak ve gerisin geriye gidip koridorun öteki ucuna, ilk başladığı yere ulaşması gerekecekti. Bu elverişsiz olasılığı mümkün mertebe gözardı etmeye çalıştı, çünkü doğru yönü bulabilmek için yazı tura atmak dışında elinden gelen hiçbir şey yoktu. Yolunu seçmişti bir kez ve artık tek yapabileceği, bu yolu sonuna dek gitmekti. En karmaşık labirent, her iki yönde çatallanmaksızın uzayıp giden tek bir koridordur aslında. Biraz daha yürüyünce, büyük bir düşkırıklığıyla, koridorun gerçekten de bir çıkmazla son bulduğunu gördü. Fayans kaplı duvarlar yumuşak bir kavisle dönüp zeminde bir yarım daire çizerek birbiri üstüne kapanıyordu. Sonuncu demir kapı çok gerilerde kalmıştı. Yapımına başlanmış, ama daha sonra kimbilir neden vazgeçilip yarım bırakılmış bir yeraltı bağlantısıydı belki de bu koridor ve tıpkı bir körbağırsak gibi, kilitli de-

mir kapıların ardındaki odalardan başka hiçbir yere varmıyordu. Ama biraz daha dikkatli inceleyince, birşey çarptı gözüne: Yerdeki tekerlek izleri, koridorun ucuna dek geliyor ve yarım daire biçimindeki sağır duvarın altında gözden yitiyordu. Bunun ne anlama geldiği ortadaydı: Gizli bir geçit olması gerekiyordu burada. Bu buluşu yeniden umutlandırmıştı onu. Heyecanla çevreyi araştırmaya başladı. Eğer gizli bir geçit varsa, bunu açmaya yarayan bir düzenek de olmalıydı. Her fayansı tek tek elden geçiriyor, yerinden oynayıp oynamadığına bakıyordu. Bir kol ya da düğme bulamadı gerçi, ama fayanslardan birinin ortasına açılmış ince bir yarık çarptı gözüne. Cüzdanındaki kredi kartlarının hepsini yarıkta denediyse de, hiçbir sonuç alamadı. Son çare olarak, Şirket'in vermiş olduğu kimlik belgesini yarıktan içeri itti. Aynı anda çok derinlerden gelen ve paslı bir mekanizmanın işlemeye başladığını anlatan boğuk bir gıcırtı duyuldu. Koridorun ucunda, fayansların derzleri arasından yerden tavana dek uzanan, daha önce farkına varmamış olduğu kılcal bir yarık peydah oldu birdenbire ve gitgide genişlemeye başladı. Koridorun ağzı, yan yatmış bir vinç kepçesi gibi iki yana doğru açılıyordu. Geçebileceği boyutta bir delik oluşunca, kimlik belgesini yarıktan çekip daha fazla beklemeksizin, fayansların oluşturduğu bu iki dişlek çenenin arasından öte yana süzülüverdi. Çeneler sanki onun geçmesini bekliyormuşçasına, hemen ardından kuru bir takırtıyla kapandılar.

28

Mekanizmanın uğultusu susmuştu. Sağır bir sessizlik egemendi şimdi. Loş ve ıssız bir yerdeydim. Koridorun donuk parlaklığından sonra, buradaki nereden geldiği belirsiz bir ışıkla hafifçe kızaran karanlığa gözlerimin alışması için birkaç dakika geçmesi gerekti. Önümü tam olarak seçemeden, sendeleyerek ileri doğru birkaç adım attım. Havada ağır bir koku vardı ve iliklerime işleyen dondurucu bir soğuk hissediyordum. Yakalarımı kaldırıp ceketime iyice sarındım ve çevreme göz gezdirdim. Soluğum yoğuşarak gözlük camlarımı buğulandırıyordu. Hangarı andıran, yüksek tavanlı, oldukça büyük bir mekândaydım. Zemin, dama tahtası gibi sektirmeli döşenmiş, herbiri ikişer ayak genişliğinde, siyah beyaz karolarla kaplıydı. Duvarda, düzenli aralıklarla, benim az önce çıktığıma benzeyen kapılar vardı. Karanlığın kırılmasını sağlayan o kızılımsı ışık, kapıların üzerindeki ufak kırmızı ampullerden geliyordu. Burada yalnız olduğumu sanmakla yanılmıştım: Büyük ve suskun bir kalabalık doldurmuştu içerisini. Alacalı bulacalı kaftanlar giymiş, başları önlerine eğik, düzenli sıralar halinde duran yüzlerce insanın bana dönük sırtlarını görüyordum. Sessiz ve kıpırtısız, huşu içinde, benim dikkatle kulak kabartmama karşın ancak mırıltı halinde duyabildiğim uzak bir sesi dinliyorlardı. Bir törenin orta yerinde çıkagelmiştim besbelli. Kıdem alan memurların Şirket tarafından düzenlenen bu tür toplantılara katıldıklarım okuduğumu anımsıyordum *ŞİRİN*'de. Benim henüz çok yeni olmam dolayısıyla ulaşamadığım bir onurdu bu. Yan-

lış bir harekette bulunarak, kurallarına tümüyle yabancı olduğum böyle bir töreni bozmak, patavatsız davranışlarımla insanları rahatsız etmek ve sonuçta da ağır bir disiplin cezası almaktan çekindiğim için, yapabileceğim en doğru şeyin bir kenarda sessizce törenin bitişini beklemek olacağını düşündüm. Şu anda burada bulunmaya iznim yoktu ve o çok çekindiğim disiplin cezasını yalnızca bu yüzden bile hak ediyor olabilirdim. Kim dinlerdi ki benim kendimce önemli açıklamalarımı? Öte yandan, amirimin derhal işimin başına dönmem konusunda sert bir dille yapmış olduğu uyarı kulaklarımda çınlıyordu. En sonunda, azar işitme riskini göze alarak, arka sıradakilerden birisine buradan nasıl çıkabileceğimi sormaya karar verdim. Sığınmış olduğum kapı girintisinin gölgesinden sıyrılıp en yakınımdaki izleyiciye yaklaştım ve hafifçe omuzuna dokundum. Soğuk, kaygan ve nemli bir dokunuştu parmak uçlarımda hissettiğim. Şaşkınlık içinde yerime çakılı kaldım. Karanlığa güçlükle alışabilen miyop gözlerim ve soluğumun buğulandırdığı gözlük camları bana müthiş bir oyun oynamıştı. Ayakta dikilen insanlar sandığım gövdeler, tavandan sarkan zincirlerin ucundaki kancalara asılı, yüzülmüş sığır etlerinden başka birşey değildi! Dişlerimi birbirine çarptıran dondurucu soğuğu da açıklıyordu bu: Bir soğuk hava deposundaydım. Güdük butlarını ileri doğru uzatmış, başsız, kaskatı sığır gövdelerinin arasında dolaşırken, herşeyi daha iyi anlıyordum şimdi. Binanın çatı katında, şimdiye dek gidip görmediğim, yalnızca yüksek rütbeli memurların girebildiği büyük bir yemekhane olduğunu duymuştum. Zemin kattaki, kimi zaman geceleri ön kapı kapandığında arka kapıya ulaşmak için içinden geçmek zorunda kaldığım geniş mutfak, bu yemekhaneye hizmet etmek üzere düzenlenmişti. Aynı anda yüzlerce kişiye yemek çıkarabilecek boyuttaki bu mutfağın biryerlerden beslenmesi gerekiyordu tabii. Burası mutfağın et deposu olmalıydı. Fayans kaplı koridorda gördüğüm tekerlek izleri, etleri mutfağa taşımakta kullanılan el arabalarına aitti. Yemek artığı dolu çöp tenekeleri de böylece açıklanmış oluyordu. Öyleyse bu depoyla zemin kattaki mutfak arasında mutlaka doğrudan bir bağlantı bulunmalıydı. Bir kez mutfağa ulaşabilirsem, gerisi çok kolay olacaktı. Çevremi dik-

katle araştırarak sığır gövdelerinin arasında ilerledim. Tam olarak ne aradığımı bilmiyordum, ama herhalde bir servis asansörü olmalıydı bu. İlerledikçe, az önce bir söyleve benzetmiş olduğum mırıltının gitgide yakınlaştığını ve belirgin insan seslerine dönüştüğünü duyuyordum. Birtakım insanlar galiz sesler çıkararak birbirleriyle tartışıyorlar, bağırıp çağırıyorlar, kısa ve kesik, cırlak kahkahalarla soğuk hava deposunun hacimli mekânını çınlatıyorlardı. Kimdi bunlar ve gecenin bu saatinde burada ne işleri vardı? Yoksa yine birtakım hırsızlar ve uğursuzlarla mı karşılaşacaktım? Önceki deneyimlerim bana sakınımlı olmayı öğretmişti. Aslında bana yol gösterebilecek birilerinin yardımına ihtiyacım vardı, ama başımı büsbütün derde sokacak bir karşılaşmadan da çekiniyordum doğrusu. Duvarın gölgesine sığınarak sessizce yürüdüm. Az sonra deponun ortasındaki geniş bir açıklığın kıyısına gelmiştim. Deminden beri kesilmeksizin süren bağrışmalar buradan geliyordu. Beyaz önlüklü ve beyaz kepli bir düzine kadar adam, birkaç sığır gövdesini çengellerden indirmiş, seramik kaplı zeminin üzerinde oradan oraya sürüklüyorlardı. Durum açıklık kazanana dek tedbirli davranmamın iyi olacağını düşündüm ve iri bir sığırı kendime siper ederek adamları izlemeye koyuldum. Üçünün dördünün birden aynı sığırın birer buduna yapışıp birbirlerine bağıra çağıra başka başka yönlere çekiştirmelerine bakılırsa, pek anlaşamıyor gibiydiler. Bir kenarda durmakta olan manyetolu sahra telefonunun, çalar saati andıran kısık zili duyuluyordu arada sırada. Adamlardan biri gidip telefonu açıyor, karşı taraftaki her kimse, söylenenleri can kulağıyla, kimi zaman "Tabii, efendim," "Derhal, efendim," "Zatıalileri nasıl arzu ederlerse, efendim," "Emriniz olur, efendim," "Gereğinin yapılması için arkadaşları uyaracağım, efendim," gibi saygılı ve kısa karşılıklar vererek dinliyor, telefonu kapattıktan sonra, aldığı talimatları hemen arkadaşlarına iletiyor ve bunun üzerine yeniden gürültülü bir çekişme başlıyordu. Tuhafıma giden, adamların birer ucundan çekiştirdikleri, döşemeye dikine oturtulmuş bu sığırlara, sanki vitrin mankenleriymişçesine, şapka, pardösü, atkı, kravat gibi şeyler giydirilmiş oluşuydu. Hatta kimisinin şemsiyesi ve siyah dosya çantası bile vardı. Kesilip pişirilecek et parçaları

için böyle gereksiz bir özen gösterilmesini yadırgamıştım doğrusu. Bu dondurucu soğukta o pardösü ya da atkılardan birisi benim çok daha fazla işime yarardı. Ölü sığırlara sağlanan bu konfordan canlı bir insan olarak benim yararlanamamam, büyük bir haksızlık gibi geliyordu bana. Hem bu haksız duruma dikkat çekmek hem de mutfağa en kısa yoldan nasıl ulaşılabileceğini sormak için bu gürültücü topluluğun karşısına çıkmak üzereydim ki, arkamdan hafif bir ses işittim. Sesin geldiği yana dönünce, duvar kenarında üst üste yığılı sığır etlerinin arasına saklanmış, giyimi kuşamı ötekilerine benzeyen, ama biraz daha yaşlıca, koyu renk camlı gözlükleri olan ufak tefek bir adamla göz göze geldim. Adam dudaklarına götürdüğü parmağıyla sessiz olmamı istediğini anlatan bir işaret yaparak beni yanına çağırıyordu. Yüzünde öyle endişeli bir ifade vardı ki, çağrısına uymamazlık edemedim ve gidip yanına çömeldim.

"Sizi çok sıkıcı bir oyundan kurtardım, delikanlı," diye fısıldadı adam, başını bilgiççe sallayarak, "Saatlerdir hâlâ aynı bayat gambit varyantını oynuyorlar, üstelik de baştan sona yanlış olarak."

"Uyardığınız için çok teşekkürler," dedim alçak sesle, "Aslında tümüyle umutsuz bir durumda olduğumu söyleyebilirim. Çıkış yolunu bir türlü bulamıyorum da."

"Eğer bu açılışın varyasyonlarını yeterince etüt etmediyseniz, son derece normal. *Slav Defansı*'nı biliyor musunuz?"

"Hayır, buraya daha önce hiç gelmemiştim. Ne yapmam gerektiğini kestiremiyorum. En kısa yoldan buradan çıkmam gerek. Siz bana yardımcı olabilirsiniz belki."

"Oho, delikanlı, bakıyorum da gözünüz pek yükseklerde," dedi adam dudaklarını alaycı bir ifadeyle büzerek, "Bana kalırsa, zamane gençlerinin ortak sorunu da bu zaten: Kısa yoldan, hiç çaba harcayıp ter dökmeksizin başarıya ulaşmaya çalışmak. Daha ilk hamlede, *çıkmak*tan söz ediyorsunuz. Biraz sabırlı olun hele! Piyonunuzun o büyülü noktaya ayak basıp dönüşüme uğraması için önünde tam dört hane ve nice nice engeller var daha. Bakın, rakibinizin vezir piyonu sizin piyonunuzu göğüslemiş bile. Haydi, diyelim ki, merkezi vezir gambitiyle açmaya çalıştınız, rakibiniz gambiti kabul edecek mi bakalım? Hayır,

büyük bir olasılıkla merkez üstünlüğünü size kaptırmak istemeyecektir ve sonuçta geri çevrilen vezir gambitinin tuzaklarla dolu varyasyonlarına sapmak zorunda kalacaksınız, atacağınız tek bir yanlış adım mahvınıza sebep olacak. *Slav Defansı*'nı bilmediğinizi söylüyorsunuz. Allah bilir, *Tarrasch Defansı*'ndan da haberiniz yoktur."

"Buraya daha önce hiç gelmediğimi söyledim size."

"Gördünüz mü? Oldu mu ya şimdi? Allah bilir belki *Tartakover Varyantı*'ndan bile bihabersinizdir. Oysa 1922 Londra Turnuvası'ndan beri siyahın en kuvvetli hamlesi olduğu bilinir bunun. Rakibinizin beyaz hanelere hükmeden vezir filinin oyundan düşmesine bu kadar kolay izin vereceğini sanıyorsanız, aldanıyorsunuz. Merkez pozisyonunu güçlendirmek için vezir atı piyonunu bir hane ileri sürecektir."

"Bu durumda ben de kaleyi vezirin yanına çekerek *c* kolonuna baskı yapmayı sürdürürüm."

"Ve böylelikle de hamle üstünlüğünüzü kaybetmiş olursunuz. Analizler, siyahın on hamle kadar sonra durumu eşitleyeceğini, hatta hafif bir pozisyon üstünlüğü bile sağlayacağını gösteriyor."

"Filimle *f6* atını vursam?"

"Gereksiz bir alet değişimi, üstelik de sizin zararınıza. Stratejik bir noktaya konuşlandırılmış filinizden boş yere vazgeçiyorsunuz. Rakibinizin ekmeğine yağ sürmekten farksız bu."

"O zaman ben de sol kanattan *a* piyonuyla *b6* piyonuna saldırırım. Buna da birşey diyemezsiniz ya?"

"Niçin diyeyim, ben hiçbir şey demem. Ama eminim ki, rakibiniz *a* piyonunu ikili çıkarak karşılık verecektir size ve sonuçta vezir kanadında üstünlüğü ona kaptırmış olacaksınız. Sizin yanlışınız, rakibinizin oyun gücünü doğru değerlendirememeniz. Hiç düşünmüyorsunuz ki, o sizin bütün hamlelerinizi önceden biliyor, kafanızın içini görüyor, ciğerinizi okuyor, deyim yerindeyse."

"Ne yapmalıyım öyleyse?"

"Ne mi yapmalısınız? Gayet tabii ki tek çareniz vezir piyonunu vurarak durumunuzu güvenceye almak ve daha sonra da rakibinizin yanlış bir hamlesini beklemek, sotaya yatmak kısacası."

"Vezir piyonunu vurdum, diyelim. İşe yarayacak mı peki bu?"

"Bakın, bu tamamen size bağlı. Teorik olarak şanslarınız eşit. Ama pratikte kazanma olasılığınız sıfıra yakın tabii. Boş yere heveslenmeyin, rakibiniz hata yapmayacaktır. Onun yüzlerce kez analizden geçmiş en doğru hamleyi oynayacağından emin olabilirsiniz. Sizin için ise, ne yazık ki, aynı şeyi söylemem mümkün değil. Nisyan ile fazlasıyla malul bir hafızanız var. Karar verme kabiliyetiniz de aynı derecede zayıf. Kendi kısıtlı yeteneklerinizi aşıp ilk anlarda beklenmedik bir başarı gösterseniz bile, eninde sonunda gücünüzü tüketmeniz kaçınılmazdır. Dikkatiniz bir an, çok kısa bir an dağılacak ve dönüşü olmayan o ölümcül adımı atacaksınız. Pişmanlığınız da bir işe yaramayacak artık bu aşamada. Oynanan hamle geri alınmaz, biliyorsunuz. Daha önce de üzerine basa basa söylemiş olduğum gibi, vezir piyonu açılışı binlerce tuzağa gebe bir oyundur. İlk bakışta tehlikesiz gibi görünen masum bir piyon hamlesi, matı veya en azından çok ağır alet kayıplarını beraberinde getirecektir. Ya da olanaksızı başararak geçici bir üstünlük bile elde etseniz, rakibiniz size tuzaklar kuracak, kurnaz taktiklerle durumunuzu bozacak, eninde sonunda alaşağı edecektir sizi. Rakipler daima kurnaz olur, bunu unutmayın. Sizi pohpohlayacak, elde etmeyi başardığınız önemsiz üstünlüğü çok büyükmüş sanmanızı sağlayacak, partiyi kazanmak üzere olduğunuza sizi inandıracaktır. Hatta kendisini öyle acındıracaktır ki size, ona yardım elinizi uzatacaksınız. İşte partiyi kaybettiğiniz an, oyunun dönüm noktası! Sizi kurtulmanızın imkânsız olduğu bir batağa çekerken, kendisi sizi bir atlama taşı olarak kullanıp sıyrılıverecektir aradan ve sonra da bir kenarda durup sizin her çırpınışta batağa biraz daha gömülüşünüzü sinsi bir tebessümle izleyecektir. Bu noktadan sonra, onun hiçbir şey yapmasına gerek kalmayacak artık ve siz kendi kendinizi mat edeceksiniz. Oyunun kuralıdır bu ve her oyun kendi kurallarına göre oynanır. Son analizde sorulması gereken soru, bu oyunu kazanıp kazanmayacağınız değil, kaçınılmaz sonu ne kadar süreyle geciktirebileceğiniz, erteleyebileceğinizdir. Geriye kalan ise 8 x 8 = 64 kareli bir *santraç* tahtası işte!"

Eliyle havada görünmez birşeyin üzerini çizip iptal edermiş gibi geniş bir çarpı işareti yaptı. *Satranç* sözcüğünü, *n* harfinin yerini değiştirip hecelerin üzerine basa basa *santraç* diye telaffuz etmesi garibime gitmişti. Uzun ve paslı bir mıhı, iki güçlü darbede kalın bir tahtaya köküne dek gömercesine yapmıştı bunu.

"Nerede yanlış yaptım peki?" diye umutsuzca sordum.

"En başta tabii. Madem ki vezir gambiti açılışını iyi bilmiyordunuz, şah piyonuyla açmalıydınız oyunu. Ama bence daha da önemlisi, hiç başlamamalıydınız partiye. Rakibiniz daima sizden güçlüdür çünkü."

"Bir dakika! Eğer rakipler hep daha güçlüyse, ben de rakibimin rakibi olduğuma göre, benim de ondan daha güçlü olmam gerekmez mi?"

"Manasız bir kelime oyunu. Aynı anda santraç tahtasının iki yanında birden olamayacağınızı unutuyorsunuz, delikanlı. Ancak kendi açınızdan bakabilirsiniz bir oyuna. Siz daima sizsinizdir ve rakibiniz de daima rakibiniz olarak kalacaktır. Kısacası, siz ve rakibiniz varsınız yalnızca. *Oyun* dediğiniz şey, ikinizin bu birlikte varoluşundan ve karşılıklı duruşundan ibarettir. Kimi zaman siz ve rakibiniz tek ve aynı kişiymiş gibi görünseniz, hatta gerçekten öyle olsanız bile, aranızdaki savaşımı ve sizin kaçınılmaz olan yenilginizi hafifletmeyecektir bu durum. Daha doğrusu, belki de şöyle demeliyim: Yalnızca siz ve yenilginiz varsınız ve yekvücutsunuz aslında."

Adam bir an durakladı, sonra saygılı bir sesle ekledi:

"Burada *siz* deyişim, sadece sözün gelişi tabii. Aslında sizin şahsınızı değil, genel olarak bütün santraç oyuncularını kastediyorum. Öyle ya, bu tür oyunlardan hoşlanıp hoşlanmadığınız hakkında en küçük bir fikrim bile yok. Eğer gevezeliklerimle canınızı sıktıysam..."

"Yo, hayır, kesinlikle! Satrançtan pek anlamadığım doğru, ama yine de ilgiyle dinledim sözlerinizi. Şirket'teki sosyal etkinlikler arasında bir de *SODOMİ (Satranç, Okey ve Domino) Kulübü* olduğunu *ŞİRİN*'in bir yerlerinde okuduğumu anımsıyorum. Siz Şirket'in kadrolu satranç oyuncularından birisi olmalısınız. Kulübünüze daha uygun bir satranç odası tahsis edilme-

mesi garip doğrusu. Bu soğukta rahat edebildiğinizi sanmıyorum. Satrancı çok sevdiğiniz için bu koşullara katlanıyorsunuz herhalde. İlgililere bu konuda bir dilekçe yazabilirim, isterseniz. Ayrıca görebildiğim kadarıyla, doğru dürüst satranç takımları da alınmamış size. Döşeme karolarının üzerinde sığır etlerini satranç taşı yerine kullanarak oynamak zorunda kalıyorsunuz. Çok büyük bir savsaklama sözkonusu bence burada. Arzu ederseniz, derhal..."

"Eksik olmayın, delikanlı, hakikaten çok iyisiniz," diye sözümü kesti adam, "Ama sanıyorum ki, ortada bir yanlış anlama var. Fakat... fakat bir dakika, ben ne diyorum? Tabii ki bütün kabahat bende! Çok çok özür dilerim, kendimi tanıtmadan lafa girdim. Ne görgüsüzlük, değil mi? Bu bunağın kusuruna bakmayın, ne olur! Efendim, bendeniz kıdemli et hamalı Kazib Ökkeş Rakkas."

Uzattığı kemikli ve titrek elini sıkarken, ben de kendimi tanıttım. Güçsüz bir el sıkışı vardı, parmaklarını kapayacak gücü bulamıyordu sanki. O zaman, derisi kemiğine yapışacak denli zayıf olduğunun farkına vardım. Gömleğinin sıvanan yeninden görünen bileği inceciktı. Gövdesi, sanki aylardır aç duruyormuşçasına, kuru bir karkastan ibaretti. Yüzünü daha dikkatli inceleyince, aslında sandığım denli yaşlı olmadığını, belki de benimle aynı yaşlarda olduğunu, ama aşırı zayıflığından ötürü insanda yaşlı izlenimi uyandırdığını anladım. Solgun teni saydamdı sanki ve yer yer kılcal damarların girişik kırmızı danteli görünüyordu bu saydam yüzeyin altından. Avurtları çökmüş, birbirine geçmiş, elmacık kemikleri iyice çıkıklaşmıştı. İnce ve renksiz dudaklarındaki, bana alaycı gibi görünmüş olan o büzülüşün, aslında derinin kemiğe yapışarak çekilmesi sonucunda ortaya çıkan doğal bir durum olduğu anlaşılıyordu. Ona verebileceğim yiyecek birşey aradım ceplerimde, ama birkaç ekmek kırıntısından başka bir şey bulamadım. Et hamalı ondan beklemediğim bir canlılıkla konuşmasını sürdürdü.

"Ve şu gördüğünüz adamlar da iş arkadaşlarım. Her gece kentin dörtbir köşesindeki lokantaları, otelleri, hastaneleri, yatılı okul ve kışla yemekhanelerini dolaşarak et dağıtımı yaparız. Bu şirket genellikle son durağımız olur. Sebebini görüyorsu-

nuz: Santraç oynamaya çok müsait burası. Diğer yerlerde olmayan imkânlar sunuluyor burada bize. En mühimi de, hiç rahatsız edilmiyoruz. Patron duysa, işi alargaya alıyoruz diye çok kızar muhakkak. Daha önce çok daha önemsiz nedenlerle bile işten çıkarmalar oldu. Fakat biz et hamallarının da biraz olsun eğlenmeye hakkı var, sanırım. Gün boyu etlerle uğraşmak, inanın, öylesine yorucu ve sıkıcı bir iş ki..."

"İyi ama burada da etle dolu bir soğuk hava deposundasınız ve sığır etleriyle satranç oynuyorsunuz."

"Fakat bu tamamen farklı birşey! Bakın, dikkat ederseniz, santraç taşı olarak kullanılan bütün sığır etlerini giydiriyoruz. Siyah pardösülü, şapkalı ve kravatlı olanlar piyon. Şahın ayrıca bir de siyah evrak çantası ve şemsiyesi var. Bir tür asa olarak düşünebilirsiniz şemsiyeyi. Vezire, frenkçeden esinlenerek, kadın elbiseleri giydiriyoruz. Fili Fransızca olarak almanın işin ciddiyetine yakışmayacağını düşündüğümüzden, İngilizcesini tercih ettik. Patrikhane'deki zangoçlardan birisini tanıyorum, bana eski püskü birkaç papaz elbisesi verdi, onları kullanıyoruz. Atlar için, gördüğünüz gibi, semerlerimiz ve koşum takımlarımız var. Bazen daha gerçekçi olması için, dağıtıma başlamadan önce Surdibi'nden geçip oradaki kaçak kesimcilerden at eti aldığımız da oluyor. Şimdiye kadar şirketinizden bu konuda bir şikâyet gelmedi. Hatta görebildiğimiz kadarıyla, at eti sığır etinden çok daha çabuk tüketiliyor. Aslında garip bir durum değil bu. Biliyorsunuz, at eti biraz sert ve ekşi olmakla birlikte, son derece besleyici ve sağlıklıdır ve bu yüzden bebek maması sanayiinde bolca kullanılır. İlmî makaleler okudum bu konuda. Alimlerin yaptıkları titiz araştırma ve deneyler, at etinin içerdiği birtakım ender bulunan enzimler sayesinde vücutta derin uyku halini sağlayan hormonların salgılanmasını artırdığını ve böylelikle de küçük çocukların beden ve zihin gelişimlerini tamamlamalarına yardımcı olduğunu ortaya koyuyor. Asrımız insanının ilme ne kadar çok şey borçlu olduğu..."

"İşte!" diye atıldım heyecanla, "Benim üzerinde çalışmakta olduğum konu da bu: *UÇÖLÜM*, yani *Uykuda Çocuk Ölümleri*. Size rastlamam ne büyük şans! Bana yardım edebilirsiniz belki. Bu bilgileri nereden edindiniz?"

"İş arkadaşlarımın verdiği santraç kitaplarından ve daha sonra abone olduğum santraç dergilerinden tabii."

"Öyleyse bütün bunlardan arkadaşlarınızın da haberi var."

"Gayet tabii. Ama doğrusu bu konuda onlardan biraz daha fazla bilgi sahibi olduğumu itiraf etmeliyim. Hatta biliyorum, biraz burnu büyüklük gibi gelecek size bu laf, beni mütevazı olmamakla itham edebilirsiniz ve kuşkusuz haklı da olursunuz bu sözünüzde, ama yine de hakikatler gizlenmemeli: Onlar benim yanımda konunun pek acemisi, âdeta birer müptedî veya dünyadan bihaber birer karacahil sayılırlar."

"Nasıl? Hiçbir şey anlayamıyorum."

"Evet, delikanlı, şaşırmakta yerden göğe kadar haklısınız," dedi et hamalı, bir oyuncağı paylaşamayan arsız çocuklar gibi birbirlerini ite kaka, siyah pardösülü bir sığır etini birer ucundan çekiştiren meslektaşlarını göstererek, "Onlar oradalar, santraç oynuyorlar, santraç tahtası ve taşları onların kontrolünde, bütün önemli kararları onlar veriyorlar, öyle olduğunu sanıyorlar en azından. Ben ise buraya, köşeme çekilmişim, oyun üzerindeki kararlara iştirak etme hakkımdan kendi isteğimle feragat etmişim. O halde nasıl olup da kendimi onlardan, ister istemez benim de bir parçası olduğum bu oyunun kaderini elinde tutan kişilerden daha üstün gördüğümü soracaksınız. Herşeyi en başından anlatmalıyım size belki, beni anlamanızı sağlamanın tek yolu bu. Et hamallığı benim ilk işim değil. Bundan on yıl kadar önce, henüz ilkokulu bitirdiğim sıralarda, Şirket'te posta ulaklığına başlamıştım. Bunun ne kadar zor ve fedakârlık isteyen bir iş olduğunu, zannederim, siz de takdir edersiniz. Ama ben azimli ve çalışkandım; işin püf noktalarını kısa zamanda kavradım. Kurallara harfiyen uyuyor ve insanüstü bir gayret göstererek elimden gelenin en iyisini yapıyordum. Bu üstün çabam meyvasını vermekte gecikmedi, çok geçmeden en iyi ulaklardan birisi olup çıktım, adım defalarca haftalık şeref listesinin en üstünde yer aldı, hâlâ hoş birer hatıra olarak sakladığım birçok liyakat nişanıyla ödüllendirildim. Ne var ki zaman aleyhime işliyordu, her geçen gün hızımı biraz daha kaybettiğimi, kuvvetten düştüğümü, dikkatimin dağıldığını hissediyordum. Tahmin edebileceğiniz gibi, nihayet olanlar oldu: İş

başında kısa bir uyuklama, onun ardından birbirini takip eden zincirleme gecikmeler, aşırı telaş yüzünden yanlış yerlere teslim edilen birkaç önemli dosya ve bir anda kapının önünde buluverdim kendimi. Yaş haddinden emekliye ayrılmıştım. Büyük bir darbe oldu benim için bu, fakat yine de birçoklarının yaptığı gibi bırakıvermedim kendimi hemen, yeni bir iş aramaya koyuldum. Çeşitli meslekler denedim: Ayakkabı boyacılığı, köçeklik, maden işçiliği, baca temizleyiciliği, arzuhalcilik, berber çıraklığı, bilgisayar programcılığı... Ve nihayet et hamallığında karar kıldım. Bu işin en zor yanı, kesilmiş et kokusuna alışmaktır. Siz de fark etmişsinizdir belki, kendisine has bir kokusu vardır etin. Ama zamanla herşeye alışılıyor. Artık öyle alıştım ki bu kokuya, et deposundan çıkınca, midem bulanıyor, başım dönüyor, gözlerim kararıyor. Evimin duvarlarına burada gördüğünüz kancalardan taktırdım ve bu kancalara müptelası olduğum bu kokuyu sağlayacak etler asıyorum. Mahallenin kedileriyle başım derde giriyor bazen, ama bu önemli değil. Sebze koyamaz oldum ağzıma artık, midemi bulandırıyor çünkü ot kokusu. Uzun zamandır tek gıdam, taze kesilmiş, kırmızı, çiğ et. Siz de tatmak ister miydiniz? Seveceğinizden eminim."

Koynundan çıkardığı, yarısı dişlenmiş semiz bir butu bana uzattı. Et yemediğimi söyleyerek teşekkür ettim. Buttan ağız dolusu bir lokma koparıp konuşmasını sürdürdü.

"Aslında eğer bu et işine girmemiş olsaydım, santraç da öğrenemeyecektim. Belki bilmezsiniz: Santraç, et hamalları ve kasaplar arasında çok yaygın bir oyundur, kökü ta Fars'a, Hint'e dayalı eski bir gelenek... Bu işe yeni başladığım sıralarda, santracın adını duymuşluğum vardı, ama oyunun mahiyetinden, kaidelerinden, taktiklerinden tamamen bihaberdim. Yeni iş arkadaşlarımın ise herbiri tecrübeli, bilgili, heyecanlı santraç oyuncularıydı. Bana oyunu en kısa zamanda öğretmek için hemen çalışmaya koyuldular. Ne yalan söyleyeyim, başlarda pek isteksizdim, ne mene birşey olduğunu anlayamadığım ve en küçük bir alaka bile duymadığım bu oyunu öğrenmek hiç gelmiyordu içimden. Ama arkadaşlarım kararlıydılar, bana santracı öğreteceklerdi. Sabırla defalarca anlattılar, bütün teferruatıyla açıkladılar, şaşırtıcı sorularla merakımı uyandırmaya

çalıştılar, arkadaşça nasihat verdiler, ödüllendirdiler; fakat benim yine de hiçbir ilerleme kaydedemediğimi görünce, giderek küstüler, kötü davrandılar, azarladılar, tehdit ettiler ve nihayet dayak bile attılar. Uzun sözün kısası, mümkün olan bütün yolları denediler bana santraç öğretebilmek için. Ne gariptir, bütün bunlar hiç mi hiç işe yaramadı, bütün gayretlerine rağmen, bana oyunun tek bir kaidesini bile öğretmeye muvaffak olamadılar. Ancak onlar benden ümitlerini tamamen kesip ne halim varsa göreyim diye yakamı bıraktıktan sonradır ki, bir tesadüf neticesi öğrendim santracı. O vakitler yeni kelimeler öğrenmeye pek meraklıydım (hâlâ da öyleyim ya) ve her gün duvar takviminden kopardığım yaprağının arkasında, günün menüsü, hava durumu ve namaz saatleri arasına sıkışmış küçük bir kutudaki zor bir kelimeyi açıklamasıyla beraber ezberleyerek kelime hazinemi genişletmeye çalışıyordum. İşte o kutucuğun içinde hayatımın yönünü değiştiren o sihirli kelimeye rastladım birgün. Açıklamasında, bunun bir santraç terimi olduğundan bahsediliyor ve ne manaya geldiği kısaca anlatılıyordu. Ben santraç bilmediğim için, bu açıklamadan hiçbir şey anlamamıştım tabii. İşte sırf bu yüzden, yani o tuhaf kelimenin manasını öğrenebilmek için, arkadaşlarımın bana vermiş oldukları santraç kitaplarını okumaya başladım. Okumalarım esnasında kelime hakkında bazı ipucları elde ediyor, fakat tam olarak ne manaya geldiğini bir türlü çıkaramıyordum. Tam anladığımı zannederken, diğer bir kitaptaki açıklama bir öncekini yalanlıyor ya da üzerine şüphe gölgesi düşmesine sebep oluyordu. Böylelikle sadece arkadaşlarımın verdiği o birkaç kitabı okumakla kalmadım, santraca dair bir kütüphane dolusu kitabı yalayıp yuttum. Birgün anladım ki, farkına bile varmaksızın büyük bir santraç ustası olup çıkmışım. O zamana kadar kayda geçmiş bütün turnuva partileri ezberimdeydi. Eskiden santraç bilmediğim için benimle alay eden iş arkadaşlarım, artık benim karşımda yirmi hamle bile dayanamıyorlardı. Rakiplerimle kedi fareyle oynar gibi oynuyor, hepsini kırıp geçiriyordum. Tabii bir müddet sonra onlarla oynamaktan zevk alamaz oldum. Kendi ayarımda oyuncu bulamıyordum. Daha açılış hamlesi oynandığı anda, bütün muhtemel varyasyonlarıyla birlikte par-

tinin tamamı gözlerimin önünde canlanıveriyor ve bu da işin bütün heyecanını kaçırıyordu tabii. Bunun üzerine ben de aktif santracı bırakıp köşeme çekildim. Artık sadece büyük ustaların eski partilerini kafamdan geçirip o partilerdeki hamlelerin varyasyonlarını hayal ederek, yani bir bakıma kendime karşı ve tabii dolayısıyla da iki tarafın da hiçbir zaman kazanamayacağı partiler oynayarak avunmaya çalışıyorum. Arkadaşlarımın ısrarıyla bu geceki oyuna katılmak zorunda kalıp sonuçta sıkıntıdan ölmemek için buraya gizlenmemin sebebi budur işte. İşin garibi, bunca okuma, araştırma, inceleme ve kafa patlatmadan sonra bile o kelimenin tam olarak ne anlama geldiğini hâlâ anlayabilmiş değilim."

"Neydi o sözcük?" diye sordum merakla.

Görünmez bir taşı çabucak ileri sürerek "Şahmat!" dedi et hamalı ve ardından da sabit bakışlarını gözlerime dikti. Koyu renk camlı gözlüklerinin arkasında gizlenen çipil gözlerinden, ustura denli keskin, kurumlu ve alaycı bir pırıltının gelip geçtiğini görür gibi oldum. Bu bakışlar sanki beni delip geçiyor, boşluktaki belirsiz bir noktaya bakıyordu. Tam bu sırada, satranç oynanan alandan gelen birtakım bağrışmalarla konuşmamız kesildi. Et hamallarının bir bölümü ellerini çırpıp havaya sıçrayarak sevinç çığlıkları atarken, ötekiler sinirden tepiniyor, uluyor, tırnaklarını yiyerek gözyaşı döküyordu.

"Yine siyah kazandı," dedi et hamalı, alanın ortasında yere devrilmiş beyaz şemsiyeli bir sığır etini göstererek, "Bunun lafını haftalarca dinleriz artık. Evet, ne diyordum, bunca zaman sonra, *şahmat*ın ne olduğu hakkında hâlâ en küçük bir fikrim bile yok, inanın; şimdiye kadar birçok kişiyi mat etmeme rağmen, henüz bir kere bile mat olmadım çünkü. Yenilmez bir usta olmanın kötü tarafı da bu işte!"

Oyun bitmiş, deponun içinde sessiz ama hummalı bir çalışma başlamıştı. Ortalığın derlenip toparlanması, herşeyin ait olduğu yere konması gerekiyordu. Et hamalları az önceki çocukça bağırış çığırışları bırakmışlar, telaşla oradan oraya koşuşturmaya, giysilerini çıkardıkları etleri yeniden kancalara asmaya başlamışlardı. Satranç ustasıyla ben gizlendiğimiz yerden henüz çıkmamıştık. Herhalde bizim gibi sessizce bir kenarda otu-

rup et hamallarının gürültülü satranç partisine katılmadığı için daha önce farkına varmamış olduğum, beyaz önlüklü, gözlüklü, dazlak kafalı bir adam çıkmıştı ortaya. Kancalara asılı sığır etlerini boynundaki stetoskopla, hatta kimi kez doğrudan doğruya kulağını dayayarak tek tek dinliyor, arada sırada alnını kırıştırıyor, gözlerini kısıyor, gövdelerin çeşitli yerlerine parmaklarıyla bastırıyor ya da ufak fiskeler atıyor ve cebinden çıkardığı çay tabağı boyutunda kocaman bir büyülteçle, sanki parmak izi aramışçasına, etin yüzeyini tarıyordu. Satranç ustası et hamalı, bu adamın teslim edilen etlerin öngörülen sağlık koşullarına uygun olup olmadığını denetlemekle görevli veteriner olduğunu söyledi. Onu daha önce gördüğümü anımsamıyordum; ama iş saatlerimizin çakışmadığı gözönüne alınırsa, bu olağandı. Et hamalının anlattığına göre, bu veteriner aslında bir zamanların tanınmış bir cerrahıydı. Tıp fakültesinden birincilikle mezun olduktan sonra, uzunca bir süre *HASTA*'nın *(Hastane-i Amire) BECER (Beyin Cerrahisi)* bölümünde çalışmış, yüzlerce başarılı ameliyat gerçekleştirerek olağanüstü becerisi ve çalışkanlığıyla kısa sürede tıp çevrelerinde ün yapmıştı. Ama çok geçmeden bu işin ona umduğu meslekî doyumu sağlamadığını hissetmiş ve hastanedeki görevinden ayrılıp bir süre basit bir işçi olarak mezbahada çalıştıktan sonra, et tevziat şirketlerinde veterinerlik yapmaya başlamıştı. Şimdiki işinden çok memnun olduğu söyleniyordu. Kendini mesleğine adamış bu idealist adamı hayranlıkla izliyordum. Veteriner, işinden başını kaldırmaksızın, ona yardım etmekte olan et hamallarından birisine alçak sesle birşeyler söyledi. Adam hemen gidip üzeri lekeli bir deri çanta getirdi. Veteriner törensel bir tavırla çantayı açtı ve içinden sedef kakma bir kutu çıkardı. Kutunun içindeki çeşitli boy ve biçimde, pırıl pırıl parlayan ameliyat aletlerinin arasından seçtiği büyükçe bir bisturiyle, incelemekte olduğu sığırlardan birisinin işkembesini yardı. Yarılan işkembenin içinden üzerleri pullu, damgalı yüzlerce evrak dökülüp saçıldı yere. Et hamalları bunları hemen toplayıp bir el arabasına doldurarak eve götürdüler. Aynı işlem, veterinerin incelemeleri sırasında mavi mürekkeple kocaman birer çarpı işareti koyduğu birkaç başka sığırda daha yinelendi. Et hamalları içleri tıka ba-

sa kâğıt dolu el arabalarıyla geçitlerin karanlık ağızlarında yok oluyorlardı. Bu sırada bizim saklandığımız yerin hemen yakınında durmakta olan manyetolu telefon yeniden çalmaya başlamıştı, ama et hamalları bu telaşın arasında ya bunun farkına varmıyorlar ya da yapılmakta olan işin bir an önce bitirilmesi gerektiğinden, gelip telefonu açacak fırsat bulamıyorlardı. Kimsenin telefona bakmayacağını anlayan satranç ustası et hamalı, çömeldiği yerden kalkmaksızın uzanıp almacı kaldırdı ve kısa bir dinlemeden sonra, dudaklarında anlamlı bir gülümsemeyle bana uzattı.

"Sizi arıyorlar."

"Beni mi? Emin misiniz?"

"Adınız memur X değil mi?"

Bu durumu biraz yadırgamıştım. Öyle ya, şu anda burada olduğumu kimse bilmiyordu. Ya da ben öyle sanıyordum. Ama beni asıl şaşırtan, telefon yoluyla aranıyor oluşumdu. *ŞİRİN*'e göre, telefon yalnızca dış görüşmelerde kullanılır, iç iletişim ise posta ulakları aracılığıyla sağlanırdı. Yanlış düşmüş bir numara ve bir ad benzerliği olmalıydı bu. Bana uzatılan almacı teşekkür ederek alıp kulağıma dayadım.

"Buyrun," dedim biraz duraksayarak, "Ben Naim İsrafil Xeno."

"Bu ne ciddiyetsizlik!" diye gürledi telefondaki ses, "Dahilî muhaberatta sadece isminizin baş harfini kullanmanız icabettiğini bilmiyor musunuz? *TİKGİZİL*'e niçin riayet edilmiyor? Üstelik vazifenizi ve kademenizi de zikretmeniz lazım. Nesiniz? Terzi mi? Maymun terbiyecisi mi? Müstantik mi? Ben mi öğreteceğim bunları size?"

"Ço-çok özür dilerim, Bay Y," diye kekeledim, "Arayanın siz olduğunuzu bilmiyordum. Şey... Be-ben yedinci kademeden memur X, efendim. Emirlerinizi bekliyorum."

"Memur İiiiiiks!" diye cırladı amirim, öyle ki, almacı kulağımdan uzaklaştırmak zorunda kaldım. "Sizinle başımız dertte. Evet, sizinle, memur X, başımız fena halde dertte. Şirket'te çalışmaya başlayalı beri, hiçbir faydalı iş yapmadınız. İşiniz gücünüz, birtakım lüzumsuz meseleler hakkında lüzumsuz tetkiklerde bulunup lüzumsuz raporlar yazmak ve başı sonu be-

lirsiz, saçma sapan, incir çekirdeğini bile doldurmayacak bu sayfalar dolusu karalamalarınızla *İDAM*'ın kıymetli vaktini çalmak. Daha bu gece, Şirket'in ecnebî memleketlerdeki şubelerinden gelen delegelerin .de iştirakiyle bir meclis tertip edip son yolladığınız raporlar hakkında geç saatlere kadar müzakere, münakaşa ve fikir teatisinde bulunmak mecburiyetinde kaldık. Bu nevi afakî mevzularla *İDAM*'ı meşgul etmeye nasıl cüret edersiniz? Bizim uğraşacak daha mühim ve acil işlerimizin olmadığını mı zannediyorsunuz yoksa?"

Ne diyeceğimi bilemedim bir an. Yine başım dönmeye, gönlüm bulanmaya başlamıştı. Yaptığım yanlışlığın boyutu ve bağışlanmazlığı kafama dank etmişti. Hâlâ işimden kovulmayacağımı umabilir miydim? Neden sonra, belki biraz da ürkütücü biçimde uzayan sessizliği bozmak için, birşeyler geveleyebildim duyulur duyulmaz bir sesle ağzımın içinde:

"Fakat... Fakat posta ulakları tarafından şahsıma tevdi edilen dosyaları teferruatiyle tetkik ve bunlar hakkında tutacağım etraflı raporları en kısa zamanda amirlerime irsal etmek, bir memur olarak benim aslî vazifem ve hatta yegâne sebeb-i vücudum değil midir, Bay Y?"

"Gayet tabii ki öyledir, memur X," diye keyifli bir sesle kulağıma hırladı Bay Y, "Tıpkı bu yüzden sizi cezalandırmanın benim vazifem, bu cezayı sızlanmadan sineye çekmenin ve tetkiklerinizi aynı istikamette ve aynı şevkle hiç aksatmadan devam ettirmenin de yine sizin vazifeniz olduğu gibi... Sizin de hiç şüphesiz müşahade ve kabul edeceğiniz üzre, dahilî tezat ve tevettürlerin husule getirdiği kuvve-i mekaniyye ile kendisini tecdit ve mükerreren peydah eyleyen mükemmel bir sistemdir bu."

"Lakin, Bay Y, bu vaziyet muvacehesinde sistem kendisini meydana getiren hayatî unsurları köreltme riskini göze alarak kendi mevcudiyetini de tehlikeye atmış olmuyor mu?"

"Üstad El-Cezerî'nin *ALKEMİ (Alât-ı Kebîre Mihâniği)* hakkındaki derin tetkik ve mülahazalarını okumamış olduğunuz aşikâr, memur X. Mikrokozmoslarda carî olan fizik kanunlarının, makrokozmoslara tatbik olunamayacağı hakikatini tamamen görmezden geliyorsunuz. Mevzubahs olan büyük iş ma-

kinalarında (ki muayyen bir cesametin fevkinde bulunan makinalardır bunlar) kıyıdan köşeden birkaç küçük çarkın sökülüp atılması, makinanın durmasına veya aksamasına sebebiyet vermez; çünki bu nevi makinalarda hem her çarkın asgarî birkaç adet yedeği vardır, hem de zaten o küçük çarklardan ekserisi hakikatte hiçbir vazifesi olmayan, makinanm işlemesinde esasa taalluk eden hiçbir rol oynamayan, sadece hariçten bakanların gözlerini kamaştırmak ve akıllarını karıştırmak gayesiyle oraya takılmış parçalardır. Aslında bütün makinaların esas faydası da bu değil midir: Müstamili bir müddet oyalamak, hayrete gark etmek, hoşça vakit geçirtmek... İdrak ettiğimiz bu sür'at ve muhaberat devrinde, bir makinanın ağır aksak çalışmasını, düğmeye ilk basıldığı andan müşahhas bir netice alınacağı âna kadar kesintisiz tarassut ve tetkik etme imkânına sahip değildir âdemoğlu; onun yerine en mühim noktadan şavklı, ihtişamlı bir manzara ve geri kalanından ise mümkün mertebe muhtasar bir hülasa kifayet eder. Beri taraftan, *ALKEMİ* hakkında evvelce söylediklerimi nazar-ı dikkate alırsanız, ebadı mantıken ilanihaye büyüyebilecek bu nevi bir makinada, hesaba gelmez sayıda lüzumsuz çark bulunacağını ve dolayısiyle de esasında birçok çarkı, hatta belki de hepsini söküp atmanın sadece mümkün değil, aynı zamanda da arzu edilir birşey olduğunu, çünki bütün lüzumsuz unsurlardan, fazlalıklardan, safralardan, sistemin mükemmeliyetine halel getiren bütün rahatsız edici pürüzlerden münezzeh, saf, mutlak makinaya ancak ve ancak bu yolla vasıl olunabileceğini anlarsınız. Maruzatımı bu tarz kelimat ile ifade ve yukarıdaki misalleri zikretmekten maksadım, suret-i kat'iyyede cüz'inin küllî indinde tamamen ehemmiyetsiz ve hatta namevcut addedileceği keyfiyetini mükerreren tebarüz ettirmek olmayıp, esas itibariyle işbu mes'eleden bahsin dahi namümkün ve abesle iştigal olduğunu mingayrihaddin hatırlatmaktan ibarettir, ki hadd-i zatında mezkur mes'eleyi işbu istida vasıtasiyle malumatınıza arz ve efkâr-ı umumiyyeye ilan ve ifşa ile, lüzumunun yapılmasını zat-ı âlinizden def'aten reca ederim. Sıhhat ve afiyetinize duacıyım, muhterem efendim. Hakir bendeniz, kulunuz, ayak kiriniz, vesaire... vesaire..."

"Bu adeta bir lugaz," dedim sesim titreyerek, "Oysa ben ebced hesabı bilmem, *sin* ile *se*'yi hep birbirine karıştırırım, hele hele *dad*'ı katiyyen telaffuz edemem. Bana küçük, küçücük, miniminnacık bir ipucu verseniz..."

"Öyleyse şimdi kulaklarınızı açıp beni iyi dinleyin, memur X," diye gıcırdadı Bay Y'nin telefondaki sesi, "Sizinle sizin anladığınız dilden konuşacağım. Basit bir memur olarak yetkinizin sınırlarını fersah fersah aştınız. Sizinle ilgili ihbar dilekçeleri kabarık bir dosya oluşturuyor. Uzun süredir denetmenlerimizce gözaltında tutuluyorsunuz ve *ŞİRİN*'i hiçe sayan kuraldışı davranışlarınız dakikası dakikasına en ince ayrıntılarına dek bize bildiriliyor. Bu raporlar daha şimdiden binlerce sayfa tuttu. Sizi bu konuda birçok kez uyarmış olduğumu anımsarsınız. Ne var ki siz benim bütün bu iyiniyetli uyarılarımı kös dinlediniz, size iletilen buyrukları önemsemediniz, davranışlarınıza bir çeki düzen verecek yerde, sözde Şirket için, ancak gerçekte Şirket'e karşı, kendi özel araştırmalarınızı yürütmeyi yeğlediniz. Ama Şirket sizin saygısız söyleminize alay konusu olacak, kendisini korumak gücünden yoksun, acınası, gülünç bir kukla, cansız bir korkuluk değildir, memur X. Şimdi kurallara aykırı davranışlarınızın sonuçlarına katlanmak zorundasınız. Oysa bir zamanlar, evet, bir zamanlar, memur X, uzun zaman önce bir zamanlar öylesine umutluydum ki sizden! İşte çakı gibi bir genç, diyordum kendi kendime, işine canla başla sarılacak, Şirket'e kimbilir ne denli yararlı olacak. Öksüzler yurdundaki onca çocuğun arasından sizi seçen ve burs için *İDAM*'a öneren bendim, biliyor muydunuz bunu? Dosyanızdaki fotoğrafınızı gördüğümde, 'İşte, bizim aradığımız kişi!' demiştim kendi kendime. Ne düşlerim vardı sizin için! Üniversiteyi bitirip Şirket'te çalışmaya başladıktan sonra, kısa süre içinde başarı kazanacağınızdan, kendinizi göstereceğinizden, önünüzdeki basamakları hızla tırmanacağınızdan emindim. Ama ne yazık ki siz bütün bu umutları boşa çıkardınız, size inananları yüzüstü bıraktınız, olmanız gereken kişi olmadığınızı gösterdiniz. Üstelik bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de Şirket'in izni olmaksızın nişanlandınız ve bunu gizlemeye çalıştınız. Evet, benden bile gizlediniz bunu, size bütün bu olanakları sağlayan ki-

şiden, velinimetinizden... Oysa ben size yardım etmeye, sizin için elimden geleni yapmaya hazırdım. Ama siz benim koruyucu, kayırıcı, iyicil gözümün hep sizin üzerinizde olduğunu anlayamadınız, ki o inanılmaz vurdumduymazlığınızla anlayabilmiş olsaydınız, şaşmak gerekirdi. Biliyorum, sizin gözünüz yükseklerde değildi, azla yetinmeye kararlıydınız. Köşenize çekilmek, göze batmadan yaşayıp gitmek, kısacası *herhangi bir kişi* olmak istiyordunuz. Ne var ki *herhangi bir kişi* olmaya hakkınız olmadığını bilmiyordunuz, memur X. Biz sizin yerinize karar vermiştik, biz sizi seçmiştik; siz seçilmiştiniz. Evet, siz, memur X, başkası değil, siz... Üzülerek söylüyorum, bu geceki toplantıda *İDAM*'a hakkınızda disiplin soruşturması açılmasını önerdim ve önerim oybirliğiyle (dikkat buyurun, *oybirliğiyle* diyorum!) onaylandı. Dosyanız yarından tezi yok incelenmek üzere ilgili bölümlere iletilecektir. Soruşturma bitene dek görevde kalacaksınız. Bu konuda şimdiye dek yapılmış ve bundan sonra yapılacak yazışma giderleri aylıklarınızdan kesilecektir, ki büyük olasılıkla uzunca bir süre boyunca boğaz tokluğuna çalışmanızı gerektirecektir bu. Hayır! Bana karşılık vermeyin, hiçbir bahane duymak istemiyorum! *DİSKO*'ya saklayın o deli saçması yalan dolan öykülerinizi! Onlar sizi dikkatle, hem de çok çok dikkatle dinleyeceklerdir, kaygılanmayın. Şimdi, üstünüz olarak ve *İDAM*'ın bana verdiği yetkiyle, size buyuruyorum: Çabuk odanıza dönün ve yeni yönergelerimizi beklerken, özeleştirinizi yazmaya başlayın. Yarın gün ışıdığında, olmanız gereken yerde değilseniz, başınıza gelebileceklerin en kötüsünü umabilirsiniz. Ha, bu arada: Nasıl, iç çamaşırlarınız kurudu mu bari? İyi geceler, memur İksssssss!"

Telefonun karşı taraftan kapatıldığını anlatan metalik bir tıkırtı, ardından da akortsuz, tekdüze bir düdük sesi duyuldu. Uzun bir süre dehşet içinde, almacı kulağımdan indirmeyi bile akıl edemeden, olduğum yerde öylece dondum kaldım. Kafamın içi karmakarışıktı, hiçbir şey düşünemiyor, ne yapmam gerektiğini kestiremiyordum. Sanrılarla dolu bir arafta asılı kalmıştım sanki. Elim ister istemez apış arama gitmiş, pantalonumun ağını yokluyordu. Sonra birden, omuzuma dokunan bir el beni daldığım derin düşünceler denizinden uyandırdı. Telefon

konuşmam boyunca kucağındaki semiz sığır budunu iştahla kemirerek, çevresiyle pek ilgilenmeksizin köşesinde oturmuş olan satranç ustası et hamalı, parmaklarımın arasından kayan almacı telefon çatalının üzerine yerleştirdi.

"Kötü bir haber almış gibisiniz," dedi soran bir ifadeyle.

"E-evet," diye kekeledim, umarsızca birşeyler uydurmaya çalışarak, "Ba-babam... Babam sizlere ömür."

"Acınızı paylaşmama lütfen izin verin, delikanlı," dedi et hamalı, "Hakikaten de telafisi imkânsız bir kayıp. Cümlemizin başı sağolsun. Fakat, ölenle ölünmez. Kapıp koyvermeyin böyle kendinizi. Gençsiniz, önünüzde yaşanacak uzun yıllar var daha. Bakın, gün öylesine güzel ki..."

"Ama anlamıyorsunuz: Ben şu anda burada olmamalıydım."

"Biliyorum, cenazeye yetişmeniz lazım, değil mi? Merak etmeyin, daha vakit var. Yarın öğle namazından evvel kaldırmazlar nasıl olsa. Vaktinde yetişeceğinizi size garanti ediyorum. Hem unutmayın, bir cenazeye yetişmek için hiçbir zaman çok geç değildir; yeter ki, yetişmek istesin insan."

"İyi ama nasıl çıkacağım buradan? Sanki bir ömür boyudur dolaşıyorum burada ve hâlâ çıkışı bulabilmiş değilim."

"Ah, şu dert ettiğiniz şeye bakın! Dilerseniz, sizi de o diğer genç memurun gittiği yoldan gönderebilirim hemen. Üstelik bu o kadar..."

"Kim? Kim dediniz?" diye heyecanla atılıp kestim et hamalının sözünü, "Hangi genç memur? Ne zaman? Nerede?"

"Bir hafta kadar oluyor herhalde. Adını sormadım, ama sizin yaşlarınızda, sizin gibi nazik ve terbiyeli, genç bir memurdu. O da yolunu kaybetmiş olmaktan şikâyet ediyordu, hatırladığım kadarıyla. Bana söylemekten nedense çekindiği birşeylerin peşindeydi ve çok acele biryerlere yetişmesi gerekiyordu. Sizi alakadar ettiğini bilsem, daha önce bahsederdim. Şimdi düşünüyorum da, onun da mı bir yakını vefat etmişti acaba? Yo, zannetmiyorum, tesadüfün bu kadarı da fazla olur, değil mi? Ama yine de bir vefat hadisesi vardı sanki... Her neyse, kendisine yardım etmemi rica etmişti benden. Ah, şimdi hatırladım! Bakın, o gittikten sonra, yerde şunu buldum. Ona ait ol-

sa gerek. Bu size onun hakkında daha etraflı bilgi verebilir belki. Ben üzerindeki yazıyı maalesef okuyamıyorum."

Pantalonunun arka cebinden çıkardığı, muska gibi üst üste katlanmış, kat yerleri eprimiş, yüzeyi terden tüylenmiş ufak bir kâğıt parçasını bana uzattı. Kâğıdı aldım ve kat yerlerinden koparmamaya özen göstererek açtım. Bir kimlik belgesiydi bu. Fotoğraftan geriye yalnızca kahverengi bir zamk bulaşığı kalmıştı. Yazı yer yer silikleşmiş ve silinmiş olmasına karşın, sözcükler kuşkuya yer bırakmayacak denli açık seçik okunabiliyordu:

İSMİ: Yûnis Odiseus Bâbilûn
TEVELLÜD: İskenderiye, 7 Receb 1387
PEDERİ: Moiz
VALİDESİ: Mariyya
DİNİ: —
VERİLİŞ SEBEBİ: İltica

Gözlerime inanamıyordum. Heyecandan elim titreyerek, belgeyi üst üste birkaç kez daha okudum. Hayır, yanılmamıştım: İskenderiye'den İstanbul'a göçtüğümüzde, babamın ancak uzun ve zahmetli bürokratik işlemler sonunda *ZEND*'den *(Zeyrek Nüfus Dairesi)* benim için almayı başardığı, yıllar boyunca üzerine yeni kayıtlar eklenen ve Şirket'te çalışmaya başladığım gün kendi elimle *KUMAR*'a teslim ettiğim kimlik belgesiydi bu! Yani *KİMDEĞİL* uyarınca memur X'in kimliğiyle değiştirilmiş olan kimlik belgesi! Böylece o *Yunus* olmuştu, ben ise *Xeno*. Demek ki herşeye karşın doğru iz üzerindeydim. Araştırmaları onu da, tıpkı benim gibi, bu noktaya sürüklemişti.

"Bayım, size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum," dedim sevinçle, "Bana ne denli büyük bir yardımda bulunduğunuzu bilemezsiniz. Şimdi, eğer izin verirseniz, son bir yardım daha rica edeceğim sizden."

"Size yardım etmek için elimden gelen birşey varsa, inanın, beni dünyanın en mesut insanı yapacaktır bu."

"Onun hangi yoldan gittiğini gösterebilir misiniz bana?"

"Bundan kolay ne olabilir? Arzularınız benim için birer emirden farksızdır. Şu taraftan buyurun, lütfen."

Gizlendiğimiz yerden çıkıp duvar boyunca ilerledik. Uzun süre yere çömelmekten bacaklarım tutulmuştu. Önümsıra giderek bana yol gösteren et hamalının arkasından, sanki belden aşağısı yarı yarıya inmeli kötürüm bir adam gibi, tuhaf devinimlerle, sağa sola yalpa yaparak yürüyordum. Bu durumumun sarhoşluk olarak algılanması olasılığı, enikonu tedirgin ediyordu beni. İş başında kafayı çeken kişilerden hiç hoşlanmam ve benim böylesine sorumsuzca davranabileceğimin düşünülmesini de kesinlikle istemem. Neyse ki et hamalları bizimle ilgilenmiyor, sığır etlerini kancalara takmayı sürdürüyorlardı. Veteriner az önce işkembesini yarmış olduğu sığırların içini, tombak bir leğenden kaşık kaşık aldığı ve kokusundan kâfuru olduğu anlaşılan beyaz bir tozla sıvıyordu. Satranç ustası et hamalına bu işlemin hangi amaçla yapıldığını sordum.

"İç organların kokuşmaması için," diye kısaca açıkladı et hamalı, "Etleri tahnite hazırlıyorlar."

"Yenecek etler niçin tahnit edilsin ki?"

"Bu etlerin yeneceğini de nereden çıkarıyorsunuz?"

Bu arada kafam bambaşka şeylerle meşguldü. Amirimin telefonda söylediklerini bir kez daha düşününce, aslında henüz tümüyle yitirilmiş birşey olmadığını anlamıştım. Öyle ya, işimden kovulmamıştım daha; tam tersine, hakkımda açılan soruşturmanın yazışma giderlerini aylığımdan yapılacak kesintilerle ödeyebilmem için uzunca bir süre geçmesi gerekecekti. Ayrıca eğer kendi deneyimlerimi ölçüt olarak alabilirsem, bu soruşturma dosyasının *ŞİRİN*'de öngörülen olağan işlemlerden geçerek *İDAM*'a gitmesi ya çok uzun sürecek ya da, daha büyük bir olasılıkla, memurlar arasındaki bitmez tükenmez yazışmalarda yokolup gidecekti dosya. Bu işten yakayı çok çok biraz maaş kesintisi ve belki ufak tefek birkaç disiplin cezasıyla kurtarmam işten bile değildi.

"İşte, geldik," dedi et hamalı.

Duvara gömülmüş, iki kapaklı bir dolabın önünde durmuştuk. Et hamalı kapakları açınca, bunun dolap değil, iki gözlü bir monşarj olduğunu gördüm. Adamın söylediğine göre, bu bölümde servis asansörü yoktu, sığır etleri bu monşarjlarla yukarıdaki mutfağa yollanıyordu. Bu minyatür asansörlerin ivedi durumlar-

da insan taşımak için kullanıldığı da oluyordu tabii. Adaşım bu yolu kullanmıştı sözgelimi. Monşarj beni doğruca mutfağın arkasındaki servis avlusuna çıkaracaktı. Ama ortada bir sorun vardı: Bu monşarjlar, biri inerken ötekisi çıkacak biçimde birbirlerine bağlıydılar ve dengeyi kurabilmek için her ikisinin de yüklenmesi gerekliydi. Bu sorunu şöyle çözdük: Ben bir monşarja binerken, et hamalı da ötekisine binecek, düzeneğin çalışması için gerekli karşı ağırlığı sağlayacaktı. Tabii bu durumda ben yukarı çıkarken, o da birkaç kat aşağı inmiş olacaktı, ama bu pek önemli değildi. Alt katlardaki depo bölümünü avucunun içi gibi tanıyordu, bir servis merdiveni ya da asansör bulup soğukhava deposuna kolayca ulaşabilirdi. Onun için kesinlikle endişelenmememi söylüyordu bana, önemli olan benim cenazeye zamanında yetişmemdi, başının çaresine bakardı o nasıl olsa. Ayrılmadan önce elini sıkıp yardımları için bir kez daha teşekkür ettim. Koyu renk camlı gözlüklerini çıkarıp çipil gözleriyle, beni sanki ilk kez görüyormuşçasına, uzun uzun yüzüme baktı ve sevecen bir sesle, hedefime varmamda bana azıcık yardımı dokunacaksa, bunun kendisi için en büyük mutluluk olacağını söyledi. Vedalaştık. Önce o, ardından ben birer monşarja bindik. Sığır etlerinin boyutlarına göre tasarımlanmış, kollarımı gövdeme bastırarak ancak sığışabildiğim, konserve kutusu gibi daracık bir kabindi bu. Başım tavana değdiği için boynumu eğik tutmak zorunda kalıyordum. Oldukça rahatsız bir durumdaydım kısacası, ama bu hiç önemli değildi. Tek çıkar yol buydu ve ben birkaç dakikalığına bu rahatsızlığa katlanabilirdim. Et hamalı elini uzatıp duvardaki şalteri indirince, devreye giren motorun tekdüze vınlaması işitilmeye başladı. Biryerlerde birtakım paslı çarklar harekete geçmişti. Kabini taşıyan çelik teller gerildi ve kabin, gizli bir el tarafından çekilirmişçesine, sarsılarak, ağır ağır yükselmeye başladı. "İyi yolculuklar!" dediğini işittim et hamalının. Giriş kapağının boşluğu aşağı doğru gitgide ufaldı ve sonunda ayaklarımın dibinde yokoldu. Karanlığa gömüldüm. İçim içime sığmıyordu. En sonunda çıkış yolunu bulmuştum. Eğer kımıldanabilseydim, mutluluktan dans ederdim. Az sonra odamda, masamın başında olacaktım. Sonra birdenbire, deminden beri kafama takılmış olan birşey geldi aklıma. Kabinler henüz birbirinden çok uzaklaşmadan sesimi duyurabilmek için aşağı doğru bağırdım:

"Afedersiniz, anlayamadığım son birşey var: Bana verdiğiniz o kimlik belgesinin üzerindeki yazıları okuyamadığınızı söylemiştiniz. Oysa okuma yazmanız var, onca satranç kitabı okumuşsunuz. Bu garip değil mi?"

"Yine yanılıyorsunuz, delikanlı," diye gevrek bir kahkaha attı satranç ustası et hamalı. Sesi şimdi bir hayli uzaktan geliyordu: "Biz körlerin ancak dokunarak okuyabildiğimizi hesaba katmıyorsunuz. *Braille* adını hiç duymadınız mı? Ellerimiz gözlerimizdir bizim. Şah!"

Bir anda beynimden vurulmuşa dönmüştüm.

"Beni aldattınız!" diye umarsızca bağırdım, "Gerçekleri benden gizlediniz! Beni de kendi karanlık dünyanıza çekmeye çalıştınız! Gün ışığını çaldınız benden! Bırakın beni, bırakın! Buradan çıkmak istiyorum!"

"Öyle olsun, delikanlı," dedi et hamalı, "Bir daha şah!"

Kabin bir anda durdu. Aşağıdan et hamalının kıkırtılarını işitiyordum. Sonra yeniden indirilen şalterin takırtısı duyuldu.

"Nedir bu?" diye bağırdım, "Ne demek oluyor bu?"

Et hamalının kıkırtılara, kahkahalara, giderek düpedüz sevinç çığlıklarına karışan alaycı sesi geliyordu aşağıdan:

"Ve şahmat! Şahmat! Şahmat!"

Kabini taşıyan tellerin birdenbire gevşediğini hissettim. Karnıma içeriden güçlü bir yumruk vurulur gibi oldu ve dizlerimin bağı çözüldü. Zemin, ayaklarımın altından kayıp gidiyordu sanki. İçinde bulunduğum kabin bir an havada asılı kaldıktan sonra, onu taşıyan teller bütünüyle boşalmışçasına, gitgide artan bir hızla aşağı doğru düşmeye başladı. Kabin çerçevesinin metal raylara sürtünürken çıkardığı kıvılcımlardan korunmak için ellerimle yüzümü kapattım. Öteki kabin yanımdan hızla geçerek güdümlü bir roket gibi yukarı doğru fırlarken, kör et hamalının artık isterik bir gıdaklamaya dönüşmüş olan kıkırtıları işitiliyordu hâlâ. Sonra bunlar da karanlığın içinde yavaş yavaş eriyip gitti. Motorun yüksek devirde çalışırken çıkardığı tiz vınlama ve hızla birbirine sürtünen demirin iç burkucu gıcırtısından başka birşey duyulmaz oldu.

29

Xeno kaç kat aşağı indiğini bilemiyordu; ne var ki serbest düşmeden pek de farkı olmayan bu zoraki inişin en az on beş yirmi saniye sürdüğü göz önüne alınırsa, yeraltında dikey olarak bir hayli yol almış olması gerektiğini hesaplıyordu. Yedi kat gökten boşluğa bırakılmış tunç bir örsün görkemli düşüşünü andıran külçemsi ve ivmeli bu inişi durdurmak için elinden hiçbir şey gelmeyeceğini anladıktan sonra, ona yüzyıllar denli uzun gelen bu süre boyunca daracık kabinin içine iyice büzülüp gözlerini sımsıkı yummuş, dişlerini kenetlemiş, yumruklarını sıkmış ve, tıpkı gözlerinin önündeki ürkütücü bir görüntünün böylece yokolacağını uman ufak bir çocuk gibi, içine yuvarlandığı bu karabasandan uyanmayı, ama aslında daha çok da monşarj kabinini onunla birlikte bin parçaya ayıracak olan, yalnızca birkaç soluk ötesinde olduğunu hissettiği o kaçınılmaz çarpmanın kulakları sağır edici gürültüsünü beklemişti. Ancak hiç de beklediği gibi olmadı. Başa geleceğine kesin gözüyle bakılan, ama sonuçta gerçekleşmeyen yıkımlar, bir tür düşkırıklığı yaratır insanda. İniş, tıpkı başladığı gibi, apansızın sona erdi. Kabin kendisini taşıyan çelik tellerin ucunda, bakkal çırağının sipariş edilen öteberiyi koyması için pencereden sarkıtılan bir sepet gibi, birkaç kez aşağı yukarı çalkalandıktan sonra, boşlukta asılı kaldı. Tellerin boyu bu kadardı sanki ve monşarj ani bir geri çekilişle frenlenmişti. Sarsıntı yüzünden başını tavana çarptığı için sersemlemişti Xeno. Kendisini toparladığında, kabin tümüyle hareketsizleşmişti. Ne var ki tehdit edici bir dur-

gunluktu bu. Yukarıdan gelen birtakım tiz, metalik gıcırtılar, kabini tutan tellerin bu ani duruşun etkisiyle aşırı zorlandığını ve her an kopmak üzere olduğunu haber veriyordu. Kabin, kat hizasının bir hayli yukarısında kalmış olduğu için alt tarafta ancak bir buçuk ayak yüksekliğinde bir açıklık vardı. Xeno her yanını sımsıkı saran sac duvarların arasından kayarak ilk önce bacaklarını bu açıklıktan aşağıya sallandırdı, ardından gövdesinin geri kalanını da aynı yerden zorlukla geçirip kendisini dışarı attı. Çok yüksekten düşmedi neyse ki; yoksa bu tür akrobatik hareketlere hiç alışık olmadığı için bileğini burkması, ya da daha beteri, bacağını kırması işten bile değildi. Ayakları zemine değdiğinde, sağ tabanının altında kaygan bir yumuşaklık hissetti ve bacağı dizine dek bir çukura girdi. Tam bu sırada, arkasından gelen büyük bir çatırtıyla irkildi. Bu sonuncu sarsıntıya dayanamayan monşarjın telleri bir anda kopuvermişti. Arkasını döndüğünde, kabin yerinde yoktu. Monşarjın yere çakılırken çıkaracağı o müthiş gürültüyü boş yere bekledi. Raylara sürtünen metal tekerleklerin ve makaraların uğultusu, dipsiz bir kuyuya atılan ufak bir çakıl taşı gibi, monşarj şaftının içinde eridi gitti. Haline şükretmesi gerektiğini düşündü Xeno. En azından binanın en alt katında değildi. Monşarj bu katta durmamış olsa, daha aşağılara düşebilir, ulaşması gereken üst katlardan daha da uzaklaşabilirdi. Gözüne birşey çarptı sonra şaftın içinde: Yukarıdan bir sürü kopuk teğel ipliği sarkıyordu. Çelik tellerle taşındığını sandığı kabin, gerçekte yalnızca birkaç incecik teğel ipliğine bağlıydı demek ki! Ve o anda acı bir gerçeğin daha farkına vardı: Bir alaturka tuvaletteydi ve sağ bacağı dizine dek kubura batmıştı. Az önce üstüne basmış olduğu o kaygan ve yumuşak nesne, henüz dumanı tüten taze bir dışkıydı ve şimdi yarısı ezilip hela taşma sıvaşmış, öteki yarısı ise, ezilen kuyruğunu arıyan bir köryılanın acıdan kıvranan gövdesi gibi büklüm büklüm olmuş, kaskatı duruyordu. O buraya gelmeden az önce, birisi bu tuvaleti kullanmış ve (*ŞİRİN*'de tuvaletlerin kullanımını düzenleyen bölümde belirtilenin tersine) ne yazık ki sifonu çekmemiş olmalıydı. Buradan kurtulur kurtulmaz, *AYTEK*'e *(Ayakyolu Teftiş Komitesi)* bu konuda bir şikâyet dilekçesi yazmaya karar verdi. Ama hemen ardından, bu tatsız kazanın

aslında onun açısından içerdiği anlamı düşünerek, kararından caydı. Yanlış zamanda yanlış yerde bulunmaktan başka kusuru olmayan bu masum dışkı, ona yardım elini uzatabilecek birilerinin çok yakında olduğunu muştulayan değerli bir ipucu değil miydi aslında? Buradan kurtulma şansı olduğu anlamına geliyordu bu. Nankörlük edeceğine, bu mutlu rastlantıya sevinmeliydi. Görünürde tuvalet kâğıdına benzer birşey olmadığı için, kirlenen ayakkabısıyla paçasını temizleyebileceği birşeyler aradı ceplerinde ve eline ilk geçen kâğıtla paçasındaki dışkı parçalarını sıyırdı; ancak bu yöntem, muhallebi kıvamındaki dışkıyı kumaşın üzerine daha da yayarak sıvaştırmaktan başka işe yaramadı. Kullandığı kâğıt parçasının kimlik belgesi olduğunu ise çok geç fark etti ne yazık ki. Ama olan olmuştu bir kez; tam fotoğrafının üzeri iri bir dışkı öbeğiyle örtülmüş, yazılar kâğıda sıvaşan dışkının koyu renk lekesi altında okunmaz hale gelmişti. Kimlik belgesinin iler tutar yanı kalmamıştı artık. Değil cebine koymak, dokunmaya bile tiksiniyordu. Çaresiz, kimlik belgesini kubura atıp içi kan ağlayarak suyu çekti. Oldukça güç bir duruma düşmüş oluyordu böylece. Memurlar kimlik belgelerini hep üzerlerinde taşımakla yükümlüdürler. Şirket içinde kimliksiz dolaşmak, *ŞİRİN*'e göre ağır disiplin cezası gerektiren bir davranıştır. Sonra aklına, et hamalından almış olduğu kimlik belgesi geldi. Bu, geçici bir çözüm olabilirdi pekala. Başkasına ait bir kimlik belgesi kullanmak, *ŞİRİN*'e aykırıydı tabii; ama bu durumda bir sahtecilik sözkonusu olamazdı, o belge de onun adına düzenlenmişti çünkü. Bu düşünce onu biraz olsun rahatlattı ve şimdilik bu kimlik belgesini kullanmaya karar verdi. Yukarı çıkınca, memur X'in kimlik belgesini *KUMAR*'a gönderecek ve yeni bir kimlik belgesi çıkarmak için bir dilekçeyle *HÜVİYED*'e *(Hüviyet Yenileme Dairesi)* başvuracaktı. Ayakkabısını ve paçasını, taharet musluğunun yanında duran plastik ibrikten su döküp tuvalet fırçasıyla ovalayarak yıkadı. Ayağında hafif bir ıslaklık hissediyordu şimdi, ama hiç değilse koku azalmıştı. Temizliğini tam bitirmişti ki, pes perdeden bir ıslık sesiyle irkildi. Ezgiye eşlik eden su şırıltısından anlayabildiği kadarıyla, birisi lavaboda ellerini yıkarken bir yandan da ıslıkla Kemanî Tatyos Efendi'nin *Kürdilihicazkâr Saz Semaisi*'ni, üstelik

pek ustaca bir tarzda çalıyordu. Nim zirgüle, kürdî ve nim hisarın iç gıcıklayıcı küçük mücenneplerinden aheste bir akışla geçen semai, şen bir peşreve dönüşüyor, gerdaniye perdesi üzerinde kürdî ve hicazlı kalışlar yaptıktan sonra, makamın öteki seslerine geçerek neva perdesi üzerinde beyatîli asma karar gösterip yeniden kürdî dörtlüsünün sesleriyle rast perdesinde karar kılıyordu. Xeno da bir zamanlar musikiyle ilgilenmişti. İskenderiye'den İstanbul'a göçtükten sonra, usta bir kemençeci olan babasının teşvikiyle, çeşitli musikişinaslardan önce kemençe, ardından kanun, tanbur ve ud dersleri almış, ama hiçbirinde dikiş tutturamamıştı. Başarısızlığının nedeni, haylazlık edip çalışmaması ya da konuya ilgi duymaması değil, tam tersine, elinden gelen çabayı göstermesine karşın, düpedüz yeteneksiz olmasıydı. Babasının olağanüstü musiki yeteneği, ondan çok uzaktı ne yazık ki. Musikinin eğitimde önemli bir yeri olduğuna inanan babası, yine de onu bir müzisyen yapma sevdasından vazgeçmemiş ve belki Batı müziğine daha yatkın olabileceği umuduyla ona elden düşme bir piyano satın almıştı. Sonuç yine fiyaskoydu. Her Cumartesi günü ikindi üzeri piyano öğretmeni Madam Lizaveta'yla geçirdiği o bir uzun saat, Xeno'nun çocukluğunun en bunaltılı karabasanlarından biriydi. Madam Lizaveta, 1917 Devrimi sonrasında oğluyla birlikte İstanbul'a kapağı atmış olan Rus göçmeni bir Yahudiydi ve hem kendisinin hem de şizofren oğlunun geçimini piyano dersleri vererek sağlıyordu. Kadının "Yunis Bey, olmiyoğ! Biğaz da'a espği!" diye bağıran cırlak sesi, hâlâ kulağındaydı Xeno'nun. Bir yılın sonunda henüz ilk etüdü bile doğru dürüst çalmayı beceremediğini gören babası, istemeye istemeye de olsa, biricik oğlunun müzik konusundaki yeteneksizliğini kabul etmek zorunda kalmış ve böylelikle üçü için de sona ermişti bu tarifsiz işkence. Ders aldığı bütün müzik öğretmenlerinin üzerinde birleştikleri nokta, Xeno'nun ritm duygusunun kesinlikle olmadığıydı. Notaları okuyup enstrümanının üzerinde tek tek çalabiliyor, ancak biraraya getirmeyi beceremiyordu. Esler, triyoleler ve çarpma notalar, onun için çözümü olanaksız birer bilmeceydi. Garip olan, müzik teorisini noktası virgülüne dek yalayıp yutmuş olmasına karşın, sıra bir müzik yapıtını seslendirmeye

gelince, dut yemiş bülbül kesilmesiydi. Ne denli çabalarsa çabalasın, kuramsal bilgisini uygulamaya geçiremiyordu. Oysa bir saz semaisinin ya da bir piyano sonatının ayrıntılı bir analizini yapabilir, dinleyenleri bilgisinin derinliğiyle şaşkınlığa düşürebilirdi. İşte bu yüzden müzik, özlenen, ancak ulaşılamayan bir düş kıtası olarak kalmıştı onun için öteden beri. Bunları kafasından geçirdiği birkaç dakika boyunca, ağzı hayret ve takdirle açık, gözleri dalgın, bakışları yıllar yılı üzerine çarpan sidikten sararmış hela taşının ortasında dişsiz ve karanlık bir ağız gibi duran ve geride kalmış en son dışkı parçalarının usulca içine kaymakta olduğu kubur deliğine dikili, tuvaletin yüksek tavanında çınlayan ulvî musikiyi dinledi. Ama çalınan ezgi, tuhaf biçimde yavaş yavaş değişmeye başlamıştı. *Kürdilihicazkâr Saz Semaisi*, ilk önce Richard Strauss'un *Also Sprach Zarathustra*'sına, ardından da Harry Belafonte'nin tanıdık bir kalipsosuna dönüştü. Ezgi, kızgın güneşin altında bir kayaya uzanmış renk değiştiren bir bukalemun gibi, bir makamdan ötekine usulca geçiveriyordu. O anda aklı başına geldi birdenbire ve kapıya atıldı: Islığı çalan kişiyle konuşmalıydı. Ama başına bunca dert açan dışkının (belki de kurtarıcısı olacak) musikişinas sahibiyle tanışmak için kapının tokmağına elini attığı sırada, duvardaki bir yazı çarptı gözüne. Kırmızı çini mürekkebiyle ve kıl gibi incecik bir kalem ucuyla fayansın üzerine yerden bir karış yükseklikte çaprazlama yazılmış bir paragraftı bu ve Xeno bu düzensiz, kargacık burgacık, karınca duası gibi okunaksız yazıyı biryerlerden tanıyordu.

KEVSER'in (Kayıp Evraklar Servisi) dikkatine,
Önceki yazışma ve dilekçelerimde adı sık sık geçen dosyanın eksik bölümlerini bulmak amacıyla giriştiğim araştırmayı, görev bilinci içinde, üstün çaba ve özveriyle sürdürmekteyim. Bu satırları yazmakta olduğum şu sırada, çaba ve dayanma gücümün son sınırına ulaştığımı, ağır bir kurşun külçesi gibi içime çöken bu gizem yumağını bir an önce gün ışığına çıkarabilmek amacıyla vargücümle didindiğimi söylemek, sanıyorum, yanlış olmaz. Yaptığım titiz araştırmalardan, ne yazık ki henüz somut bir sonuç elde

edemememe karşın, doğru yolda olduğuma güvenim tamdır ve çoktandır üzerinde olduğum, beni eninde sonunda sorunun kaynağına ulaştıracak olan izi sürmekte kararlıyım. Bu iz beni belki bir meçhule götürür, amma ne beis! Yolcu yolunda gerek. Velakin bu meyanda bazı müşkilat elimi kolumu bağlamaktadır. Şöyle ki, tahkikat esnasında günlerdir gıda ihtiyacımı yanımda taşıdığım leblebi, peksimet ve patates cipsi nevinden kuru erzakla temin etmekliğim sebebiyle, evvela fevkalade ağır derecede inkıbaz, takiben yine bundan mütevellit kanlı basur illetine duçar ve dahi ah ü zar ile dide-i pürhumarım mahzun, icbar-i sadme-i kabzile derunum çak çak ve şerc-i nazikim pürhun olmuş vaziyetteyim. Bu veçheyle, müdürlüğünüzce tarafıma mezkûr illete devay-ı dert olacak, miktar-ı kâfide merhem, müshil ve has patiskadan teharet bezi tahsisini; bundan maada, bizatihi arizamın kendisinden de aşikâr olacağı üzre, kâğıt, kalem ve mürekkep gibi elzem âlat ve edevatımın tükenmiş olması ve bu hal ile amirimle irtibatımın kesilmiş bulunması sebebiyle, kırtasiye deposundan tedarik olunacak işbu malzemenin yine acilen tarafıma sevk ve teslimini; ilaveten, takibat esnasında hüviyet cüzdanımı kaybetmiş bulunduğumdan, bu zıyaı beyanla, eskisinin iptali, bir yenisinin HÜVİYED'ce tanzimi ve tarafıma tevdiini makamı alinize hakirane arzederim. Fakir bendeniz, memur X.

Yazının yerden bir karış yükseklikte oluşuna bakılırsa, adaşı hacetini giderirken yazmış olmalıydı bu satırları. Biraz daha dikkatle inceleyince, kırmızı çini mürekkebi sandığı şeyin gerçekte bir kan ve dışkı karışımı olduğunu anladı. Mürekkebi bittiği için kaleminin ucunu kendi dışkısına batırarak, kendi kanıyla yazmak zorunda kalmıştı adaşı. Basurun ne denli can sıkıcı bir rahatsızlık olduğunu çok iyi biliyordu. Saatler boyu masa başında oturmak ve ayaküstü kuru gıdalarla beslenmek zorunda kalan birçok meslektaşı gibi, Xeno da yıllardır aynı derdi çekmekteydi. Yerdeki kan lekelerine bakılırsa, adaşının hayli zor bir durumda olduğu anlaşılıyordu. Basuru iyice azmış olmalıydı. Dilekçesi yetkililerin eline ulaşmış

mıydı acaba? Şu anda ona şans dilemekten başka yapabileceği hiçbir şey yoktu ne yazık ki. Rastlantısal ad benzerliğinden dolayı kendisini ona yakın hissediyor, duygularını paylaşıyor, kendisini onun yerine koyabiliyordu. Güç anlarında onun yanında olduğunu, onunla birlikte onun ayakizlerinde yürüdüğünü düşlüyordu ürkek ve saygılı bir gölge gibi. Üstelik şimdi adaşının yitik kimlik belgesi de ondaydı ve bu belgeyi sahibine ulaştırmak Xeno için duyunçsal bir görev durumuna gelmişti. Bu ağır sorumluluğun altından kalkabilecek miydi? Bu tuhaf rastlantı, içinde ufak da olsa bir umut ışığı doğmasına neden olmuştu. Demek ki en azından doğru iz üzerindeydi. Bu arada ıslık sesi kesilmişti. Xeno incelemelerini sürdürürken, yardım istemeyi umduğu kişi yıkanmasını bitirip gitmiş olmalıydı. Ama onu korkutmuyordu artık bu. Gitmesi gereken yolu bulmuştu ve bu yolun onu götüreceği yere gitmeye kararlıydı. Adaşının gözüpekliği ona da bulaşmıştı sanki. Daha çok zaman yitirmeden kapıyı açıp çıktı. Düzinelerce tuvalet kapısının açıldığı, üzeri üç ufak kubbeyle örtülü, tavandan sarkan birkaç floresanın donuk sarımsı ışığıyla aydınlanan, dar uzun bir taşlıktaydı. Sırrı yer yer dökülmüş, upuzun, yekpare bir aynayla kaplı bir duvar boyunca bir baştan bir başa uzanan, içi yosun tutmuş taş yalağın iyi sıkılmamış musluklarından damlayan sular, az önce *Kürdilihicazkâr Saz Semaisi*'nin çınladığı kubbelerde ritmik akisler oluşturuyordu. Hemen yazı takımlarını çıkarıp bu loşlukta kendi gövdesinin oluşturduğu ürkütücü görüntülere aldırmaksızın, mürekkebe bandığım işaret parmağıyla aynanın üzerine şu kısa notu yazdı:

Dosya: UÇÖLÜM
Evrak No: 3175-3a
Mevzu: Mazeret beyanı
Mürsil: X, memur, 7. derece, 7. kademe
Mürselünileyh: Bay Y

Görev yerime dönmem konusunda bana vermiş olduğunuz emri ne yazık ki bir süre daha yerine getiremeyeceğimi bildirmek zorundayım. Her ne kadar üstlerimin emir ve görüş-

lerine karşı gelmek ya da, nerede kaldı ki, Şirket'e saygısızlık etmek aklımın köşesinden dahi geçmiyorsa da, görev bilincim ve şu anda belki de çok güç durumda olan bir meslektaşıma karşı hissettiğim vicdanî mesuliyet, beni bu neticesi meçhul tahkikatı idameye mecbur kılıyor. İşbu hali zatınızın malumat ve takdirine takdimle, bilahare kaleme alacağım raporlar vasıtasiyle yine zatıalinizi hadisatın inkişafından harfiyyen haberdar edeceğimi hakirane arz ve nihayet yedeyni mübarekenizden hasretle bus ederim, muhterem efendim. Fakir kulunuz, memur X.

30

Tuvaletlerden çıkınca, üzeri çapraz tonozla örtülü, meşalelerin aydınlattığı, genişçe bir koridorda buldum kendimi. Koridora her iki yandan oda kapıları açılıyordu. Ne yöne gitmem gerektiğini düşünürken, birşey çarptı gözüme: Yerde, basurdan mustarip adaşımın bıraktığı anlaşılan seyrek kan lekeleri vardı. Bu iz beni onun bulunduğu yere götürebilirdi. Bu düşünce bana yeniden güç verdi. Kan lekelerini izleyerek ilerlemeye başladım. Hızlı adımlarla yürürken, oda kapılarının üzerindeki pirinç levhaları meşalelerin titrek kızılımsı ışığında okumaya çalışıyordum. Anlayabildiğim kadarıyla, bu odalar birer silah deposuydu. Yatağandan muştaya, arbaletten boğma teline, arkebüzden roketatara, saatli bombadan su mayınına ve mancınıktan nötron bombasına varana dek, eski ya da yeni, ağır ya da hafif, ateşli ya da ateşsiz, irili ufaklı yüzlerce silahın adı yazılıydı levhaların üzerinde. *ŞİRİN*'in hiçbir yerinde Şirket bünyesinde silahlı muhafız birlikleri oluşturulduğuna ilişkin birşey okuduğumu anımsamıyordum. Ama durum apaçık ortadaydı. Bir garnizonu donatmaya yetecek sayı ve çeşitlilikte silah vardı burada. Bu düşünce beni irkiltti. Duvar dibine sinip çevremi dikkatle gözetleyerek atmaya başladım adımlarımı. Ne denli büyük bir tehlikeyle yüz yüze olduğum kafama dank etmişti. İzinsiz olarak, üstelik resmen bana ait olmayan bir kimlikle, askerî bölgeye girmiştim ve her an tutuklanabilir ya da, daha korkuncu, daha ne olduğunu bile anlamadan, işgüzar bir nöbetçinin silahından çıkacak serseri bir kurşuna kurban gidebilirdim.

Kimbilir belki adaşım da burada yitirmişti yaşamını. Birdenbire koridorun derinlerinden gelen boğuk bir gürültü işittim. Durup kulak verince, tekdüze bir ritimle yaklaşan metalik bir takırtı olduğunu anladım bunun. Az sonra sesler daha belirginleştiğinde, hiç kuşkum kalmamıştı: Tam teçhizat uygun adım yürüyen bir askeri birliğin ketum ve tehditkâr gürültüsüydü bu. Alarm sistemi yasak bölgede bir yabancı olduğunu haber vermiş olmalıydı. Beni yakalamaya geliyorlardı! Kendimi deli gibi oradan oraya atarak saklanacak biryer aradım, ama bütün kapılar sımsıkı kilitliydi. Her iki yönde göz alabildiğine uzanan bu koridorda girecek ufak bir delik bile yoktu. Geri gidip tuvalete saklanmayı düşündüm bir an, ama bunun da bir yararı olmazdı, nasıl olsa orada da bulurlardı beni. Sesler iyice yaklaşmıştı artık, az sonra burada olacaklardı, yakalanmam an meselesiydi. Sonunda yazgıma boyun eğip umarsızlık içinde duvarın dibine çöktüm ve askerleri beklemeye başladım. Sesler yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı, bir an duraksar gibi oldu, sonra yine aynı tekdüze tartımla harekete geçti. Her adımda sarsılarak dizliklere çarpan kılıç kınlarının şakırtısını, her devinimde rüzgârlı bir orman gibi seğiren örgü zırhların hışırtısını, sert tabanlı postalların taş zemine hep birlikte inip kalkışlarını, çaprazlama fişekliklerin, kemerlere asılı kasaturaların, humbaraların, mataraların ve kumanya kutularının zırhın pürtüklü yüzeyine sürtünürken çıkardığı o metalik gıcırtıyı koridorun sessizliğinde iyice seçebiliyordum. Sesler öylesine yaklaşmıştı ki, artık birkaç adım ötemde olmalıydı muhafız kıtası. Beni şaşırtan, koridorun loşluğunda hâlâ ne tek bir tüfek namlusu ne bir kargı ucu ne de bir miğfer görememiş oluşumdu. Bunun çocukken dinlediğim masallardaki görünmez ordulardan birisi olduğu düşüncesi geçti kafamdan bir an. Sonra birdenbire az ötede döşemenin üzerinde kımıldanmakta olan karanlık bir kabartı çarptı gözüme. Sindiğim yerden doğrulup ileri doğru bir iki adım atınca, tulgası ve silahlarıyla birlikte yerde sürüklenmekte olan, içi boş, sanki havası kaçmış bir balon gibi buruşuk, pörsük, yamrı yumru bir Osmanlı zırhı olduğunu gördüm bunun. Zırhın altında, üstünde, önünde, arkasında, sağında, solunda, her yanında fink atan, içine girip çıkan, orasını burasını kemiren yüz-

lerce irili ufaklı fare, bu paslı demir yığınını uzun burunları ve minicik ayaklarıyla ite kaka yerde sürüklüyorlardı. Devinimlerinde şaşmaz bir düzenlilik, sıkı bir disiplin vardı. Zırhın yerde sürüklenirken çıkardığı şakırtılara karışan yüzlerce çift minik ayağın aynı anda attığı adımların sesi, tam teçhizatlı askerî bir birliğin çıkardığı gürültüden hiç farklı değildi. Sanki fareler padişahı seferberlik ilan etmiş, yer götürmez çeriyle âdemoğlu üzerine yürüyordu. Kedi iriliğinde cardonlar, tüyleri ağarmış lağım fareleri, kemeler, sıçanlar, fındık fareleri ve hatta pembe ayaklı, ürkek beyaz fareler bile vardı bu kalabalık orduda. Boncuk gözlerini devire devire etraflarını kolaçan ediyorlar, sivri kulaklarını dikip çevreyi dinliyorlar, boz renkli bıyıklarını oynatarak havayı kokluyorlar, hamarat adımlarla oradan oraya koşup dört dönüyorlar, arada sırada art ayakları üzerine kalkıp içten pazarlıklı bezirgânlar gibi patilerini ovuşturuyorlar, miğferin burun ve göz deliklerinden başlarını uzatıyorlar, bir görünüp bir yokoluyorlar, zırhın altından girip üstünden çıkıyorlar, paslı çelik halkalardan meydana gelen esnek örgünün altında tuhaf tümsekler, kımıltılı engebeler oluşturuyorlardı. Eğer bu demir yığınının içinde birkaç sıyrılmış kemik ya da çürük dişli yayvan ağzıyla sırıtıp duran bir kafatası görseydim, zırhın gerçek sahibi olan zavallı sipahinin bu küçük canavarların sinsi tuzağına düşüp açgözlü kemirgen iştahlarına kurban gittiği ve zırhının da kanlı bir savaş ganimeti olarak muzaffer düşmanlarının elinde oradan oraya dolaştırıldığı sanısına kapılabilirdim rahatlıkla. Aldanmış olduğumu anlıyordum şimdi. Boş yere korkmuş, sinmiştim. Ama bu aldanış beni kızdırmıştı. Yüzüme en ürkünç ifademi takınıp elimi kolumu havada sallayarak yabanıl bir savaş çığlığıyla bu kalabalık ordunun üzerine saldırdım birdenbire ve zırha olanca gücümle bir tekme savurdum. Kızıl sorguçlu tulga bir yana yuvarlanırken, farelerin hepsi de göz açıp kapayana dek tiz ciklemelerle çil yavrusu gibi çevreye dağılıp duvardaki karanlık oyuklara, kovuklara, çatlaklara girip ortadan yokoldular. Sivri burunlu sakinleri tarafından terk edilen paslı zırh, delik deşik bir paçavra gibi taş zeminin üzerine öylece atılmış, ıssız ve kımıltısız kalakaldı. Zaferim kesindi, tam bir bozguna uğratmıştım fareleri. Yürekliliğimden ötürü

kendi kendimle gurur duyuyordum. Bu önemli olayı mutlaka yazıya geçirmeli, etraflı bir rapor halinde Şirket'e bildirmeliydim. Ceketimin ceplerinde bir parça kâğıt ararken, çöp ayıklayıcının bana vermiş olduğu parirüs tomarı geldi elime. Alıp cebime koyduktan sonra, bütünüyle unutmuştum onu. Tomarı açıp bir kez daha göz gezdirdim. Geriye yalnızca son fasikülü kalmış olan *BİLANS*'ı, çöp ayıklayıcının bana vermiş olduğu *İÇBİLGEN*'den başlayarak yeniden yazmak, tamamlamak, gün ışığına çıkarmak, bir köşede tarihin unutuşuna terkedilmiş bu başyapıtı dünyaya kazandırmak fikri bu sırada geldi işte aklıma! Öteden beri hikâyelere merakım vardı. Çocukken, ninemin beni uyutmak için her gece yatağımın başucunda anlattığı masallar, daha sonra babamdan dinlediğim tuhaf hikâyeler hafızamda yer etmişti. Okuma yazma öğrendikten sonra, bütün ilgimi kitaplara yöneltmiştim. Tarih kitapları, vakayinameler, ruznameler, tarihî romanlar ve destanlar en çok ilgi duyduğum eserlerdi. Mesela Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarını büyük bir heyecan ve keyifle okuduğumu hatırlarım. Jules Verne'in kitapları, *Hayber Kalesi* ya da *Hz. Ali'nin Cenkleri* gibi anonim eserler ve *Baytekin* türünden resimli romanlar da bana aynı derecede keyif verirdi. Elime ilk kitap aldığım günden beri, yüzlerce cilt devirmiş olmalıyım. Belli bir amaca yönelmemiş bir meraktan, keyifli bir vakit geçirme aracından başka birşey olmamıştı kitaplar benim için hiçbir zaman. Ama şimdi, bu ansiklopedi projesinin ışığında, görünüşte anlamsız tüm bu okumalarım bir anlam kazanıyordu: Şimdiye dek biriktirdiklerimi yarara dönüştürebilecek bir yol bulmuştum en sonunda. Ayrıca tam olarak anlayamadığım bir nedenden ötürü, bu ansiklopedinin memur X'in yokoluşu ve *UÇÖLÜM* dosyasıyla bir ilişkisi olduğu hissine kapılmıştım. Sanki ansiklopediyi yazıp bitirebilsem, memur X'i bulabilecek, elimdeki dosyayı bir çözüme bağlamayı başaracaktım. Ne var ki böylesine kapsamlı bir projenin üstesinden gelebilecek gücüm olduğundan emin değildim. Bunu başarabilir miydim? Böyle büyük bir işe girişmekle haddimi aşıyor muydum yoksa? Ne olursa olsun, bu düşünce beni öylesine heyecanlandırmıştı ki, en azından denemeye karar verdim. Gerektiğinde baş vurabileceğim kaynak yapıtlar yoktu gerçi

elimin altında, ama kuşkuya düştüğüm durumlarda emektar *İMECE*'den yararlanabilirdim. Çöp ayıklayıcının metni *'Allah'* maddesinde kesiliyordu. Bu son maddeyi bir kez daha dikkatle okudum. Ustaca yazılmış, kısa ve özlü bir metindi; ancak yine de bir iki ufak tefek değişiklik yapmak gerekiyordu sanki. Belki de en iyisi, bu maddeyi yeniden yazmaktı. Kısa bir duraksamanın ardından, kalemimi divitin hokkasındaki mürekkebe banıp papirüsün altındaki boşluğa yazmaya başladım.

> ***Allah*** *Yedi kat yer ve göğü, cennet ve cehennemi, melekleri, insanları, hayvanları ve nebatları yaratmış olan hakim-i mutlak. 'Allah' kelimesi, Arapçadaki 'ilah' kelimesinin 'al' harf-i tarifiyle kaynaştırılmasından husule gelir. Menşei itibariyle İbranî lisanındaki 'eloah' (ruh) ile akrabalığı olduğu söylenirse de, bu iddia bâtıldır. 'Allah' tabiri sadece semavî dinler için istimal olunur. Putperest dinler için ise 'mâbud' veya 'ilah' kullanılır. İslama göre, Allah birdir ve Hz. Muhammed de onun peygamberidir. Bazı âlimler, Bektaşî tarikatının akaidinden olan 'Allah-Muhammed-Ali' mefhumunun Hıristiyanlıktaki 'Peder-Mahdum-Ruh-ül-Kudüs' telakkisine uygun bir teslis olduğunu söyleyerek Bektaşileri müşriklikle itham ederler. (ba. teslis)*

Son noktayı koyup kalemimi kaldırdığımda, ter içinde kalmıştım. Kalemim, sanki gizli bir el tarafından yönetiliyormuşçasına, hiç duraksamaksızın, bir hamlede düşüvermişti bu sözcükleri papirüse. Benim yazdığım, ama bana yine de yabancı gelen bu tümceleri bir kez daha, bir kez daha okudum. Evet, yapmıştım, ilk adımı atmayı başarmıştım! Bundan sonrasını da getirebilirdim öyleyse. Kendisine yeni ve çok heyecan verici bir oyun bulmuş bir çocuğun coşkulu sevinciyle hemen işe koyuldum yeniden. Aklıma gelen herşeyi kıvrak bir dille yazıya döküyordum artık.

> ***Amenti*** *Mısır esatirinde ölüler diyarı. Kadim Yunan'daki Hades'e ve İslamdaki Ahiret'e tekabül eder. Ölen kişinin ruhu, Nil nehrinin garbında bulunan Amenti'ye gider ve ora-*

da tanrıça Osiris tarafından muhakeme edilir. Sevapları günahlarından fazla olan ruhlar, 3000 sene müddetle cennete yollanarak mükâfatlandırılırlar. Bu müddetin sonunda, ruh eski bedenine girip tekrar imtihan edilmek üzere dünyaya geri döner. Cesetlerin itinayla mumyalanıp lahitlerde muhafaza edilmesi bu sebeptendir. İyi ruhlar bu minval üzre ilanihaye dünya ile cennet arasında gidip gelirler. Günahları sevaplarından fazla olan kötü ruhlar ise, cennete yollanmak yerine, bir hayvan vücuduna girmeye mahkûm edilip dünyaya geri gönderilirler. Bir rivayete göre, 'acaib-ül-mahlukat' adı verilen tuhaf hayvanlar, bu kötü ruhların dünya üzerinde vücut bulmuş halidir. Buradan da anlaşılacağı üzre, Mısırlılara göre dünya cehennemdir. (ba. âhiret)

âmentü *İslamın şartları. (Ar. inandım) Allaha ve resullerine, meleklere, mukaddes kitaplara, kadere, âhiret gününe, cennet ve cehenneme inanmak, İslamın şartlarındandır. Amenti'yle âmentü arasında hiçbir alaka yoktur.*

ams *Bâtınî tarikatlarından Nusayriyye'nin mukaddes kelamı. Ali, Muhammed ve Selman'ın ilk harflerinden (Ar. elif, mim, sin) meydana gelir. Buna 'sırr-ı ams' denir ve tarikata yeni giren müritlere bu sırrın manası yavaş yavaş anlatılır. On ikinci imamın resulü olduğunu iddia eden Muhammed bin Nusayr tarafından IX. asırda bir bâtınî tarikatı olarak kurulmuş olan Nusayriyye, esasen semavî dinlerle muhtelif putperest dinlerin telifinden husule gelmiş bir tuhaf dindir. Nusayriyye itikadına göre, Hz. Ali bizzat Allah'tır ve Hz. Adem'den itibaren bütün peygamberler Hz. Ali'nin tezahürlerinden ibarettir. Hz. Muhammed de Hz. Ali tarafından yaratılmış ve sonra o da Selman'ı yaratmıştır. Bu Selman, berberlerin pîri olan Selman-ı Farisî'dir. Hz. Ali'nin isminde üç harf bulunduğundan, 'üç' rakamı ve üç harfle yazılan bütün kelimeler mukaddes addedilir. Bunun gibi, şarap da mukaddestir ve ayinlerde şarap içilir. Ölen Nusayrilerin ruhları cennete gider, Nusayrî olmayanların ruhları ise hayvan bedenlerine girerek çile çekmek üzere dünyaya geri döner. (ba. Nusayriyye)*

an Zamanın taksim edilemeyecek cüzü. Bir mefhum olarak 'zaman', feylesofları öteden beri düşünceye sevketmiştir. Ka-

dim Yunan feylesoflarından Herakleitos, 'zaman'ı şöyle tarif eder: "Zaman, dama oynayan bir çocuktur." Bazı müfessirler, Herakleitos'un 'dama' oyunuyla esasen 'satranç' veya 'borsa' oyunlarına işaret etmek istediğini iddia ederler. Resulullah ise 'zaman' hususunda şöyle buyurmuştur: "Zaman, Allah'ın yedi kat eflak ve arzı yarattığında olduğu gibi, mütemadiyen döner." Bâtınî akidesine göre, tıpkı mekân gibi, zaman da mücerret ve müphem bir zihnî mefhumdur. Vahdete erilince, 'zaman ve mekân' kaydı ortadan kalkar; ezelî ve ebedî, yekpare bir 'an', yani 'ân-ı dâim' kalır. Burada eski ile yeni, evvel ile âhir, gün ile gece, hayat ile ölüm yoktur. 'An-ı dâim'e ermek, 'huzur-i dâim'e ermektir.

Anabel *Aztek kahramanı Zaparta'nın yavuklusu. (ba. Zaparta) Morelos Beyi'nin güzelliği dillere destan kızı olup, aslen İspanyoldur. Uğruna bir nice koçyiğit başını vermiştir. Anabel ile Zaparta'nın aşkı, tıpkı Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Yusuf ile Züleyha, Romeo ile Juliette veya Abelard ile Héloise'in aşkları gibi, birçok şaire ilham kaynağı olmuş, bu talihsiz aşk hakkında birçok şiir yazılmıştır. Bunların en meşhurlarından biri, Amerikan edip ve şairi Edgar Allan Poe'nun 'Annabel Lee' isimli şiirdir. Bu şiirin ilk birkaç mısraı şöyledir:*

It was many and many a year ago
In a kingdom by the sea
That a maiden there lived whom you may know
By the name of Annabel Lee

[Hayli zaman evveldi
Leb-i derya bir ülkede
Bilirsiniz belki, bir dilber yaşardı
Annabel Lee isminde]

Malum olacağı üzre, bu şiirde bahsedilen 'leb-i derya memleket' esasen Meksika'dır. Bilindiği gibi, Anabel ile Zaparta'nın aşkı, diğer birçok aşk gibi, güzel başlamış, fakat maalesef acı bir şekilde hitama ermiştir. Pederi Morelos Be-

yi'nin Zaparta'yı tuzağa düşürüp yakalattığı ve kazığa oturttuğu haberini alan talihsiz Anabel, cinnet geçirir ve tentürdiyot içmek suretiyle canına kıyar. Bir rivayete göre, Zaparta'yı Morelos Beyi'ne satan Xudéo dell'Escrùz da Anabel'e âşıktır ve aşkına karşılık göremediği için, yani rekabet, kıskançlık ve intikam hisleriyle Zaparta'yı İspanyollara teslim eder. İhtimal vermek istemediğimiz bir diğer rivayete göre ise, hercaî ve vefasız bir kadın olan Anabel, Zaparta'nın aşkından sıkılmıştır. Onu başından atmak için bir çare düşünür. Zaparta'nın en yakın dostu ve silah arkadaşı Xudéo dell'Escrùz'u gizlice ayartıp koynuna girer ve bu saf delikanlının aklını çelerek Zaparta'ya ihanet etmesini sağlar. Zaparta'nın kazığa vurulmasıyla neticelenen hain tertip, ne Morelos Beyi'nin, ne Xudéo'nun, esasen bizzat Anabel'in hastalıklı muhayyilesinin mahsulüdür. Bu fettan kadının kirli emellerine alet olarak bir gecelik sefil aşk uğruna en yakın dostunu mahva sürüklediğini anlayan Xudéo, yaptığına çok pişman olur, fakat artık iş işten geçmiştir. Xudéo dell'Escrùz'un âkıbeti hakkında muhtelif rivayetler vardır. (ba. Xudéo dell'Escrùz) Anabel'in ise intihar etmeyip, tam tersine, zevk-ü sefa içinde, Madame de Pompadour gibi namlı kibar fahişelere bile parmak ısırtacak, uzun ve mesut bir hayat sürdüğü söylenir.

***Andreas** İskender-i Kebir'in aşçısı bir muhterem zat. Rivayete göre, İskender'in Şark seferi esnasında ab-ı hayat çeşmesini bulup bu sihirli sudan nûş ederek ebedî hayata nail olmuştur. Bu zatın esasen Hz. İdris, Yahudi peygamberi Hanoch ve Mısır Kamer İlahı Hermes Trismegisthos ile aynı şahıs olduğu söylenir. Kur'an-ı Kerim'e göre, Hz. Adem ve onun oğlu Hz. Şit'ten sonra gelen Hz. İdris, otuz sahifelik kitap sahibi bir resuldür. İlk defa yazı yazıp dikiş dikmiş olmakla, terziler ve hattatların pîri kabul edilir. Hanoch, Ahd-i Atik'te ismi zikrolunan altıncı nesilden bir Yahudi peygamberidir ve her günü bir sene gibi yaşayarak bir senede tam üç yüz altmış beş sene yaşamıştır. Yunanlılar, Mısır Kamer İlahı Thot'a, kendi esatirlerindeki Zeus'un oğlu ve elçisi Çoban İlah Hermes'ten mülhem, Hermes Trismeghistos (Gr. üç*

kerre büyük Hermes < Gr. tris: üç + megalos: büyük) ismini vermişlerdir. Filhakika, Hermes Trismeghistos üç mühim kişinin, Hermes, Hanoch ve Hz. İdris'in şahsiyetlerini bünyesinde toplamakla, bu ismi hak eder. Sihirli asası meşhur olan Çoban İlah Hermes, hırsız ve tacirlerin pîridir. Hermes Trismeghistos ise, başta ilm-i tencim ve ilm-i simya olmak üzere, bütün gizli ilim ve sanatların pîri addedilir ki, Frenklerin 'okültizm' (< Fr. occultisme < Lat. occultus < Gr. kalyptein: örtmek, gizlemek) tabir ettikleri bu ilimlere, 'ilm-i gayb' da denir. (ba. âlem-i gayb) M.Ö. II. asırda İskenderiye'de ortaya çıkan ve Hermes Trismeghistos'a atfolunan bâtınî Hermeziyye dininin itikadına göre, ruh nûr, madde ise zulmettir. Ruhun semadan inip bir bedene girmesi, onun için bir imtihandır. Şayet bu imtihanı geçebilirse, tekrar arşa yükselip ebedî nura kavuşacak, aksi takdirde ilelebet zulmet içinde kalacaktır. Ruh ancak dünyada çile çekmek suretiyle maddenin kirinden tenzih olabilir. İnsanlar fanî ilahlar, ilahlar ise lâyemut insanlardır. Dahil ile hariç arasında hiçbir fark yoktur. Neticeler âşikâr, fakat sebepler daima gizlidir. Kâinata hükmeden tek bir kanun vardır ki, bunu anlayan kişi hakikate erer. Ebediyet, bizatihi pek kısa bir an olan zaman ve mekân içinde idrak edilemez. İnsanlar ebedî hakikati ancak öldükten sonra idrak edebilirler, çünkü ancak o zaman ebediyete ereceklerdir. İlah Thot, namıdiğer Hermes Trismeghistos'un mukaddes kelamı, son derece gizli olduğu için hiçbir papirüse yazılmamış, asırlar boyunca kulaktan kulağa şifahen nakledilmiştir. Bir rivayete göre, bu sır sadece çöldeki bir yeraltı mağarasının duvarlarına gizli işaretlerle hakkedilmiştir. Bu sırrı uzun çileler çektikten sonra öğrenen müritler, onu en ağır işkenceler altında bile açık etmezler, çünkü ilim ve hakikat yanlış ellere düşerse, şer yolunda kullanılabilir. İskenderiyeli âlim Asklepios'un kitabı, Hermeziyye hakkında mevcut en mühim eserdir. (ba. Al Hazîr, Asklepios)

Angra Mainyu *Ateşperest Zerdüşt dinindeki kötü ruh. 'Ehrimen' de denir. Semavî dinlerdeki şeytana tekabül eder. İyi ruhu temsil eden Ahura Mazda'dan (namıdiğer Hürmüz) çıkmıştır, fakat onunla mücadele etmektedir. Dünya bu iki*

ruhun mücadelesinden ibarettir. Angra Mainyu gece, zulmet ve arz, Ahura Mazda gündüz, nûr (dolayısıyla ateş) ve semadır. Yeraltıyla göğün karşılaştığı yer olan yeryüzü, bunların harp meydanıdır. İyi insanların vazifesi, Angra Mainyu'yla mücadelede Ahura Mazda'ya yardım etmektir. (ba. Zerdüşt)

Anka *Bir nevi sihirli kuş. 'Zümrüd-i Anka' da denir. Acaib-ül-mahlukattandır. (ba. Zümrüd-i Anka)*

ansiklopedi *Muhtelif ilimler hakkında etraflı malumat ihtiva eden kitap; kamus. (< Fr. encyclopédie < Gr. enkyklopaideia < enkyklios: umumî + paideia: maarif < en: içinde + kyklios: daire + paidi: çocuk) Tarihteki ilk ansiklopedi, Yunan filozofu Plinius'un M.S. I. asırda kaleme almış olduğu 37 ciltlik 'Naturalis Historia' ise de, XVIII. asrın sonlarında Fransa'da neşredilmiş olan ve kısaca 'Ansiklopedi' diye anılan meşhur eser, muasır ansiklopedilerin öncüsü addedilir ve bunun müellifleri olan Voltaire, Diderot, d'Alembert ve Baron d'Holbach, 'Ansiklopedistler' namıyla anılır. İslam dünyasındaki ilk ansiklopedi ise, X. asırda Bağdat'ta kurulmuş olan ve hakkında pek az malumat bulunan 'İhvan-üs-sefa' (Ar. temizlik kardeşleri) isimli bir gizli cemiyet tarafından yazılmıştır. Bu cemiyetin sadece kendi mensuplarını irşat gayesiyle hazırladığı dört ciltlik ansiklopediye 'Resâilu İhvan-üs-sefa' (Ar. resâil: risâleler) ismi verilir. Bu gizli cemiyetin mensupları, hüviyetlerini de gizli tutarlar. 'Resâilu İhvan-üs-sefa'nın cemiyete mensup olmayan şahıslar tarafından okunması memnudur. İhvan-üs-sefa, bütün kavim ve dinlerin hikmetlerini biraraya toplamak iddiasıyla, matematikte Pythagoras'a, mantıkta Aristo'ya, metafizikte Eflatun'a, ahlakta Sokrates'e ve din felsefesinde Farabî'ye intisap etmişlerdir. Gayeleri, akla ve müspet ilimlere dayalı felsefeyi dünyada hükümran kılmak ve insanların hayatlarını buna göre düzenlemelerini temin etmektir. İhvan-üs-sefa felselesine göre, Allah âlemdeki varlıklara dört hususiyet vermiştir: Mevcudiyet, beka, tamamiyet ve kemal. Akıl bunların hepsinden nasibini alır iken, ruhun sadece tamamiyet, maddenin ise sadece beka hususiyeti vardır. Cüz'î ruh, madde ile*

birleşip ona tamamiyet vererek kemale erer. Kemale eren cüz'î ruhlar, küllî ruha iştirak ederler. Her ölüm bir doğuş, her yıkım taze bir başlangıçtır. Cenin kılıfından nasıl sıyrılırsa, ruh da bedenden böyle sıyrılır. Dünyada kötülük yoktur, çünkü Allah'ın yaratmış olduğu ilk madde esas itibariyle iyidir ve iyiden kötü çıkamaz. Kötülük bir evhamdan ibarettir. Bu evham, insanın kendi kendisini tahdit etmesine sebep olur. Yapılması icabeden, bu evhamın üstesinden gelip her nevi tahdidi aşmak ve hak yolunu bulmaktır. İhvan-üssefa cemiyeti 'Ansiklopedistler'e sekiz asır takaddüm ettiğinden, 'Ansiklopedi'nin esasen 'Resâilu İhvan-üs-sefa'dan intihalen yazılmış olduğu, hatta bizzat Voltaire'in İhvan-üssefa cemiyetine mensup bulunduğu rivayet edilir. Bu gizli cemiyetin hâlâ faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir. Yukarıda zikrolunanlardan başka, son iki asırda muhtelif mevzularda birçok ansiklopedi yazılmıştır. Bunların içinde en mühimleri şunlardır: MELAN (Meydan Larousse Ansiklopedisi), KEBAN (Kebir Britanika Ansiklopedisi), BİLANS (Bâtınî İlimler Ansiklopedisi), RESİSTANS (Resimli İstanbul Ansiklopedisi), TÜRBAN (Türk Büyükleri Ansiklopedisi), HARB (Haftalık Resimli Bilgi), SAATMAAT (Saatli Maarif Takvimi).

Antichrist *Müminleri dinden döndürmek için kıyametten evvel ortaya çıkacak olan sahte peygamber. 'Deccal' da denir. (< Süry. daggala: yalancı) İriyarı, kızıl saçlı ve tek gözlüdür. Bir eşeğin sırtında diyar diyar dolaşıp kendisini peygamber olarak tanıtacak ve ona inananları peşinden sürükleyecektir. Deccal, kırk gün veya kırk sene dünya üzerinde hüküm sürdükten sonra, Yahudiler ve Hıristiyanlara göre Mesih, Müslümanlara göre ise Mehdî tarafından katledilecektir. Bundan sonra, Mesih veya Mehdî insanları tekrar hak dinine davet edecek ve nihayet kıyamet kopacaktır. Yahudi itikadına göre, Mesih (< İbr. messiah < Ar. mesih: meshedilmiş) Yehova'nın resulüdür. Hıristiyanlar ise Mesih'in bizzat Hz. İsa olduğuna inanırlar. Bu sebeple, Deccal'a 'Mesih-i kazzab' da denir (< Ar. kazzab: yalancı). Nitekim İsa Mesih de, tıpkı Deccal gibi, bir eşeğin sırtında meydana çıkacak ve diyar diyar ge-*

zerek hak dinini yaymaya çalışacaktır. Bu benzerliklerden ötürü, bazı din âlimleri Mesih ve Deccal'ın aynı kişi olduğunu iddia ederler. Bu, Allah'ın kâfirlerle hakikî müminleri birbirinden ayırmak için tertip ettiği gizli bir imtihandır. Bu imtihanın sonunda, Hz. İsa, Deccal'ı, yani kendini öldürerek insanların halâsı uğruna kendini bir defa daha feda edecektir. Bir diğer şerhe göre, Hz. İsa'nın kendini öldürmesinin asıl sebebi, bu sinsi imtihan neticesinde birçok müminin yoldan çıkmasına alet olmasıdır. Başka birtakım âlimler ise şu iddiada bulunurlar: Hz. İsa, tıpkı Dr. Jekyll ve Mr. Hyde gibi, çift şahsiyetlidir. Ruhunun iyi tarafı Mesih, habis tarafı ise Deccal hüviyeti altında tecessüm eder. Bunun böyle olması zaruridir, çünkü namlı Alman feylesofu Hegel'in de dirayetle ispat ettiği gibi, herşey er veya geç kendi zıddına inkılap etmeye mecburdur. İncil'de anlatıldığı üzre, Hz. İsa bütün iyi hususiyetleri kendinde toplamıştır; o halde günün birinde mutlaka bunun tam tersine tahavvül edecektir. O gün, kıyamet günüdür. Bu iddiada bulunan din âlimleri, İsa Mesih'in kıyamet günü Deccal'ı öldürmeyeceğini, çünkü şahsiyeti itibariyle hiçbir canlıyı öldürmeye muktedir olmadığını, tam tersine, Deccal'ın İsa Mesih'i öldürüp gizlice onun yerine geçeceğini söylemektedirler. Sahte peygamberin hain tasavvuru böylece tamama ermiş olacaktır. Kıyametin asıl sebebi de işte budur. Beri taraftan İslamda ise, ne Kuran-ı Kerim'de ne de sahih hadislerde ismi zikrolunmamasına rağmen, Mehdî'nin (Ar. mehdî: hidayete ermiş) mevcut olduğu ve ortaya çıkmasının bir kıyamet alameti sayılacağı kabul edilir, fakat hüviyeti hakkında rivayet muhteliftir. Bilhassa Bâtınî ve Şiî tarikatlarında Mehdî'ye iman esastır. Şiî itikadına göre, Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fâtima'dan olma oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in katlinden sonra, Hz. Ali'nin başka bir kadından olma oğlu Muhammed bin Hanefiyye'nin hayatta kalan yegâne hukukî varis olarak halife ilan edilmesi icap ederdi. Bu zat ömrü boyunca hilafeti reddetmiş ve nihayet sade bir vatandaş olarak hakkın rahmetine kavuşmuşsa da, bir Şiî tarikatı olan Keysaniyye'nin mensupları, onun ölmediğine, ölmüş gibi yapıp

Ravza dağına saklandığına ve kıyametten önce Mehdî-i Muntazar (Ar. beklenen Mehdî) olarak dağdan ineceğine inanırlar. Şiiliğin diğer bir kolu olan İmamiyye'ye göre, Hz. Ali soyundan gelen on iki imam (Ar. eimme-i isna aşer) vardır ve Mehdî bunların sonuncusudur. XV. asırda Hindistan'da ortaya çıkmış diğer bir Şiî tarikatı olan Mehdeviyye'de ise, tarikatın kurucusu Seyyit Muhammed'in Mehdî olduğuna, ölüleri dirilttiğine ve körlerin gözlerini açıp dilsizleri konuşturduğuna inanılır. Kıyamet yaklaşmıştır, Mehdî zuhur etmek üzeredir. Mehdî'nin dünya üzerindeki hakimiyeti devr-i saadet olacağına göre, müminlerin esas vazifesi kıyametin gelişini süratlendirmek ve kolaylaştırmaktır. Kendilerinden olmayan herkesi hasım kabul eden bu tarikat, şark ve garptaki birçok memlekette neşvünema bulmuş, faaliyetlerini gizli gizli devam ettirmektedir. XIX. asırda Sudan'da Muhammed Ahmed Mehdî tarafından kurulmuş olan Mehdiyye tarikatı ise, 'cihad'ı İslamın beş şartından en mühimi kabul eder. Esas olan, dünyaya hakim olmaktır. Bu tarikata göre, Kuran-ı Kerim haricindeki bütün kitapların, bilhassa ilmî ve edebî eserlerin, müminleri yanlış yollara sevk etmeleri sebebiyle, derhal toplanıp yakılmaları icap etmektedir. (ba. âhiret, apokalips, kıyamet)

Anubis *Mısır esatirinde Ölüler Diyarı İlahı. Köpek veya çakal başlı ve insan vücutlu bir garibe-i hilkat olarak tasvir edilir. Bunun sebebi belki de fücur mahsulü olmasıdır. Mısır esatirine göre, hemşiresi İlahe İzis ile evlenen İlah Oziris, memleketi gayet iyi idare etmekte ve saadet içinde yaşamaktadır. Bunu kıskanan biraderi Şer ve Zulmet İlahı Seth, hemşiresi ve zevcesi İlahe Neftis ile beraber Oziris'e tuzak kurar. İzis'in suretine bürünen Neftis, Oziris'le cima eder. Anubis işte bu fücurdan doğma bir veled-i zinadır. Oziris cima akabinde yorgun düşüp gaflet uykusuna yatınca, Seth onu kalleşçe boğazlar ve cesedini on dört parçaya bölüp dünyanın dörtbir köşesine saçar. Oziris'in âkıbetini öğrenen İzis, kederden dîvâneye dönmüştür. Köşeyi bucağı arayıp aziz zevcinin bulabildiği parçalarını toplar ve ona yardım etmesi için Anubis'e gider. Anubis bu parçaları yan yana*

getirip envâi çeşit merhemler sürerek yapıştırır ve Oziris'e yeniden can verir. Bu, tarihteki ilk mumyalama hadisesidir ve bu sebeple de Anubis mumyacıların pîri addedilir. Ama heyhat, Oziris'in çilesi bitmemiştir. İzis bütün gayretine rağmen, zevcinin zekerini bulamamıştır ve Oziris bundan böyle hadım olarak yaşamaya mecburdur. Bu hikâyenin Anadolu'daki Adonis ve Attis efsaneleriyle de alakası vardır. (ba. Adonis)

Anymphabel *İskender-i Kebir'le evlenen Mısır prensesi. (ba. Aleksandros, İskender, Zülkarneyn) Dara'nın ordularını mağlup edip Mısır'ı Pers hakimiyetinden kurtaran İskender, seneler evvel bir ziyaret esnasında görüp âşık olduğu Firavun'un kızı Anymphabel'i pederinden ister. Firavun bu izdivacı kabul eder. İskender artık mesuttur, Çocukluk aşkına kavuşacaktır. Fakat kader ağlarını örmektedir. Onu esaretten kurtararak küçük düşüren bu barbar hükümdara kin besleyen Anymphabel, senelerdir Pers boyunduruğu altında inleyen gururu kırık memleketinin intikamını almaya yemin etmiştir. İskender'in çocuğunu doğurmamak için, düğünden bir gece evvel gizlice Firavun'un koynuna girip ondan hamile kalır. Bu korkunç ihanetten bihaber olan İskender, balayını müteakiben tekrar sefere çıkınca, Anymphabel onu saraydaki kölelerle aldatmaya devam eder. İskender'e 'Zülkarneyn' (Ar. çift boynuzlu) denmesinin sebebi esasen budur. Bir rivayete göre, İskender'in esrarengiz ölümünde de bu meş'um prensesin parmağı vardır. İskender'in ölümünden sonra, Anymphabel'in Artemis Rahibeleri Tarikatı'na girdiği veya yaptığına pişman olarak intihar ettiği rivayet edilir. (ba. Artemis) Pederiyle cimaından doğan çocuğun âkıbeti ise büsbütün meçhuldür.*

Apofis *Mısır esatirinde Şer ve Zulmet İlahı Seth'in maddî tezahürü olan dev yılan. Güneş İlahı Ra'yı sokup güneşi doğurmasına mani olmaya çalışır. 'Gece' dediğimiz hezeyanlı karanlık, bu ikisinin mücadelesinden ibarettir. Şahmaran'ın esasen buradan mülhem olduğu rivayet edilir. (ba. yılan)*

apokalips *Dünyanın sonu; mahşer; kıyamet. (< Fr. apocalypse < Gr. apokalypsis < apokalyptein: ifşa etmek) Kıya-*

met günü (Ar. kıyam: ayağa kalkma) bütün ölüler mezarlarından kalkacak ve mahşerde (Ar. mahşer: toplanma yeri < haşr: toplanma) toplanıp muhakeme edildikten sonra, cennete veya cehenneme sevk edileceklerdir. Kıyametin ne vakit kopacağı belli değil ise de, birtakım alametlerden bu vaktin yaklaştığı anlaşılır. Kıyamet alametlerinin başlıcaları şunlardır: Deccal çıkacaktır. Yecüc ve Mecüc zuhur edecektir. Güneş batıdan doğacaktır. Ay ortadan ikiye yarılacaktır. İsa Mesih semadan arza inecektir. Kırk arşın boyunda, bir elinde Musa'nın asasını, diğerinde Mühr-i Süleyman'ı taşıyan ve bu mühürle insanların alınlarına 'mümin' veya 'kâfir' damgası basacak olan Dabbet-ül-Arz isimli bir canavar topraktan çıkıp insanlarla konuşacaktır. Cinayet ve ırza tecavüz vakaları artacaktır. İnsanlar serhoş gezecektir. Etrafı bir duman saracaktır. Bu alametler zahir olduktan sonra, İsrafil sûrunu bir defa öttürecek, dünya üzerindeki bütün canlılar ölecek, yıldızlar birbirine çarpıp parçalanacak, kâinattaki hayat nihayet bulacaktır. Sûrun ikinci çalınışıyla beraber, bütün ölüler mezarlarından kalkıp mahşerde toplanacaklardır. Her insanın günahlarıyla sevaplarının kayıtlı olduğu defter, günahlı olanlara sol taraflarından, sevaplı olanlara ise sağ taraflarından verilecektir. Herkes kendi defterini kendisi okuyup günahını ve sevabını bir tamam öğrenecektir. Her insanın günahlarıyla sevapları terazide tartılacak, hangi kefe ağır çekerse, o kişi buna göre cennete veya cehenneme gönderilecektir. Yuhanna İncili'nde kıyamet alametleri tasvir edilirken: "Ve arzdan çıkan bir diğer canavar gördüm, ki koç gibi iki boynuzu vardı ve ejder gibi konuşuyordu. (...) Ve küçüklerin ve büyüklerin ve zenginlerin ve fakirlerin ve hürlerin ve kölelerin hepsine, sağ elleri veya alınları üzerine damga vuruyor ve canavarın adı veya adının sayısının damgası olmazsa, kimseye alışveriş ettirmiyordu. Hikmet buradadır. Arif olan, canavarın sayısını hesap etsin, çünki insan sayısıdır ve onun sayısı insan sayısıyla altı yüz ve üç kere yirmi ve altıdır," (Vahiy XIII, 11-18) dendiği için, Hıristiyanlar 666 rakamının kıyamete delalet ettiğine inanırlar. Rivayete göre, Yuhanna'nın bu rakamı zikretmesinin sebebi, Kabala

ebcedinde Neron isminin 666 rakamını vermesidir. Fakat esasında Hadrianus, Trajanus, Caligula, Latinler (yani Roma İmparatorluğu), Luther, Muhammed, Papa II. Silvester, Napoleon Bonaparte, Kayzer II. Wilhelm, Hitler, Stalin, Einstein ve daha birçok isimden aynı ebced hesabıyla 666 rakamına varılabilir. Farz-ı mahal:

L	*A*	*T*	*E*	*I*	*N*	*O*	*S*
30 +	*1* +	*300* +	*5* +	*10* +	*50* +	*70* +	*200* = *666*

M	*A*	*O*	*M*	*E*	*T*	*I*	*S*
40 +	*1* +	*70* +	*40* +	*5* +	*300* +	*10* +	*200* = *666*

Bir diğer rivayete göre ise, Yuhanna'nın 666 rakamını zikretmesinin sebebi, bu rakamın her hanesinin mukaddes rakam 7'den bir eksik olması, yani ne kadar gayret etse de bir türlü mukaddese erememesidir.

Ariadne *Girit Kralı Minos'un kerimesi. Minotauros nam yarı boğa yarı insan garibe-i hilkat, ana bir baba ayrı hemşiresi olan Ariadne'ye âşıktır ve bu sebeple Minos tarafından bir labirente hapsedilmiştir. Yunanlı Theseus, Girit'i bu canavarın şerrinden halas etmeye gelir. Ariadne, bu yiğide ilk bakışta âşık olur. Theseus, canavarı öldürmek için labirente girecektir, fakat bir defa içeri girerse bir daha çıkış yolunu bulamamaktan endişe etmektedir. Ariadne, işlemekte olduğu çevrenin ipliğini söküp bir ucunu labirentin kapısına düğümler, diğer ucunu da Theseus'un eline tutuşturur. Theseus böylece labirente girip gaflet uykusundaki Minotauros'u katlettikten sonra, ipliği tuta tuta çıkışı bulur ve izdivaç vaadiyle kandırdığı Ariadne'yi kaçırır. Fakat Theseus'un niyeti başkadır. Kardeş katline iştirakla itham ettiği Ariadne'yi iğfal ettikten sonra, dağ başında bırakıp kaçar. Ariadne'nin bundan sonra Şarap İlahı Dionysos'un kapatması olduğu veya Artemis Rahibeleri Tarikatı'na intisap ettiği söylenir. (ba. Artemis)*

Elimde kalem, oturduğum yerde gözlerim kapanmış; bir an uyuklamışım. Belki de ancak bir nefes kadar süren o kısa-

cık uykudan, düşüme giren örümcekle ahtapot arası dev bir yaratığın ürkütücü görüntüsüyle sıçrayarak uyandığımda, kalemimden akan mürekkebin sayfayı lekelediğini gördüm. Hiç ara vermeksizin yazdığım sayfalar dolusu yazı, gözlerimi yormuş olmalıydı. *Ansiklopedi*'nin yazımına daha sonra devam etmek üzere, papirüsü rulo yapıp tekrar ceketimin iç cebine koydum. Bir an önce buradan çıkmanın yolunu aramalıydım. Farelerle yaptığım savaştan bana ganimet olarak kalan Osmanlı zırhı hâlâ orada, her parçası bir tarafa savrulmuş duruyordu. Tulganın kırmızı sorgucunu söküp, parlak zaferimin anısına şapkamın kenarına iliştirdikten sonra, kararlı adımlarla yoluma devam ettim.

31

Koridor önce kubbeli bir hole, ardından yüksek tavanlı ve geniş, içine bir şehir hatları vapuru sığabilecek boyuttaki bir salona açıldı. Saraydan farksızdı burası. Zemin parke döşeliydi. Duvarlar süpürgelik üstünden bel hizasına dek bordo renkli kadifeyle, buradaki ayırıcı kuşaktan alçı tavana dek ise bitki motifli koyu yeşil duvar kâğıdıyla kaplanmıştı. Bütün tavan yüzeyi, sayısız kadırga ve kalyonun yer aldığı büyük bir deniz savaşını betimleyen yekpare bir freskoyla baştan başa kaplıydı. Bu görkemli görüntü, tavandan sarkan ağır avizelerin solgun ışığıyla aydınlanıyordu. Duvarlarda fraklı, smokinli, redingotlu, setreli, getrli, plastronlu, kolalı yakalı, manşetleri pırlanta kol düğmeli, yelek ceplerinde altın köstekli saatler olan, kimisi monokllü, kimisinin başı fesli, burma bıyıklı, göğüsleri madalya dolu birtakım eski zaman adamlarının büyük boy yağlıboya portreleri asılıydı. Ne yana dönersem döneyim, bu portrelerden bakan yüzlerce gözün inatçı takibinden kurtulamıyordum. Duvarlar boyunca dizilmiş vitrinlerde pusulalar, dürbünler, mataralar, ufak silahlar, süs eşyaları, gözyaşı şişeleri, amforalar, plastik oyuncaklar ve bunlara benzer daha bir sürü irili ufaklı eşya sergilenmekteydi. Daha önce soğuk hava deposunda görmüş olduğum sığır etleriyle burada da karşılaştım. Tahnit edilmiş sığır etleri, üzerlerine rengârenk üniformalar ve çeşit çeşit zırhlar giydirilip sergi mankeni olarak kullanılmışlardı. Salonun ortasında, birtakım tarihsel olayları bire bir ölçekte canlandıran kalabalık suikast, idam ya da savaş

sahneleri düzenlenmişti bu mankenlerle. Bu ürküntü verici görüntülerin arasında bir süre dolaştıktan sonra, yoluma devam ettim. Salon aynı boyut ve özelliklerde başka bir salona, oradan bir başkasına ve daha sonra yine bir başkasına açıldı. Tren katarı gibi ardarda eklenmiş dev galerilerden oluşan, inanılmaz büyüklükte ve son derece kapsamlı bir müzede olduğumu anlamaya başladım. Az önce cephanelik sandığım odalar, sergi salonlarına sığmayan objelerin saklandığı depolar olmalıydı. Şirket'in her yıl kimi müzelere para bağışı yaptığını duymuştum, ama Şirket binasının içinde böylesine kapsamlı bir koleksiyonu barındıran bir müze olacağı aklımın ucundan bile geçmemişti. Salonların sonu gelmiyor, bir mekân bir başkasına akıyor, müze uzayıp gidiyordu. Burası yalnızca *İDAM* üyelerinin gezebildiği özel bir sergi olmalıydı. Bu müzenin kamuya açık olmamasına enikonu hayıflandım. Yeri doldurulmaz bir kayıptı bu. En kısa zamanda *KÜLTFAK*'a *(Kültürel Faaliyetler Komitesi)* bir dilekçe yazmaya ve bu koleksiyonun halka açılması yolunda bir öneride bulunmaya karar verdim. Ne var ki endişelerimde yanıldığımı anlamam uzun sürmedi. Ortaçağ işkence ve idam aletlerinin sergilendiği bir salonda, kerliferli, göğsü madalyalı, omuzları apoletli, sert bakışlı bir deniz subayının devasa portresi önüne toplanmış, kadınlı erkekli kalabalık bir grupla karşılaştım. Rengârenk yazlık kıyafetler giymiş bir Japon turist grubuydu bu. Onlara tabloya ilişkin bilgi veren rehberlerinin çevresine kümelenmiş, pes perdeden, uzun, hayret dolu homurtularla onu dinliyorlar, tek bir saniyesini bile kaçırmak istemedikleri bu önemli deneyimi, pelikül üzerinde yakalayıp somutlaştırmak için ellerindeki video kameralarının düğmelerine açgözlü bir hamaratlıkla basıyorlardı. Gruba yaklaşınca, turist rehberinin yaşlı gece bekçisinden başkası olmadığını gördüm şaşkınlıkla. Turistlerin hepsi de dinlemek ve kaydetmekle uğraştığı için, benim gelişimi kimse fark etmemişti. Gece bekçisi (en azından benim acemi kulağım için) kusursuz bir aksanla Japonca konuşuyor ve grup yalnızca Japon turistlerden oluşmasına karşın, anlattıklarını kısa açıklamalarla İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolcaya çevirerek özetliyordu. Gruptan şaşkınlık ve beğeni ünlemleri

yükseliyordu bu yabancı dillerdeki özetler sırasında. Japonlar belli ki rehberlerinin kendi anadillerini konuşmasını olağan karşılıyorlar, onların anlayamadığı yabancı dillerdeki engin bilgisini ise özellikle takdire değer buluyorlardı. Gece bekçisi oldukça iyi yapıyordu doğrusu işini. Anlattıklarını jest ve mimiklerle öylesine iyi destekliyordu ki, tek sözcük Japonca bilmememe karşın, onun nelerden söz ettiğini kolayca anlayabiliyordum. Gece bekçisi portredeki deniz subayını gösterdikten sonra, uçlarından tuttuğu görünmez bir kavunu elleriyle iki yana uzatmaya çalışırcasına bir hareket yapıyor, parmakları arasında bir anda yaratıverdiği bu düşsel geminin büyüklüğünü anlatmak için gözlerini faltaşı gibi açıp dudaklarını büzerek ileri doğru uzatıyor, ardından kıvrak el hareketleriyle serenleri, taretleri, kürekleri, torpedo yuvalarını, yelkenleri, bacaları tanımlıyor, kabaran denizi, çılgınca esen rüzgârı, azgın dalgaları anlatırken gözlerini belertip kollarını ürküntü verici bir tavırla oradan oraya savuruyor, iki yana yalpa yaparak kudurmuş okyanusun ortasında bir fındık kabuğu gibi çalkalanan geminin tehlikeli iniş çıkışlarını dinleyicilerin gözünde canlandırıyor ve en sonunda geminin batmasıyla birlikte mürettebatın canhıraş çığlıklar atarak denize dökülüşünü, köpüren dalgalar ve anaforlarla umarsız savaşımlarını ve güçleri tükenince kaçınılmaz biçimde boğuluşlarını betimliyordu. Bu son sahne gözlerinin önünde canlanınca, Japon turistler hep bir ağızdan bir korku çığlığı attılar. Öyle ya, ölümlerin en ürküntü vericisidir belki de sudaki ölüm. Bu sırada gece bekçisiyle göz göze gelmiştik. Selamlaştık. Birdenbire düzinelerce çekik gözün bana çevrildiğini hissettim. Tedirgin edici kısa bir sessizlik oldu. Bir toplulukta dikkati üzerime çekmekten oldum olası hoşlanmamışımdır. Bir anda dizlerimin bağı çözüldü ve durduğum yerde eriyip ufaldım. Neden sonra kendimi toparlayıp bu kabir azabını hiç olmazsa bir biçimde bozmak için hafifçe öne doğru eğilerek gruba selam verdim. Japonlar birdenbire hep bir ağızdan haykırmaya başladılar:

"Ooo! Misitul Ekisu! Misitul Ekisu!"

Herkes yanındakine parmağıyla beni gösteriyor, heyecanla hızlı hızlı birşeyler anlatıyordu. Konuşmalarının arasında hep o

iki sözcüğün geçtiğini duyuyor ve hakkımda söylenenlerden hiçbir şey anlamıyordum. Gece bekçisine baktım umarsızlık içinde.

"Merak buyurmayın, Küçükbey," dedi gece bekçisi yatıştırıcı bir gülümsemeyle, "İsminizi terennüm ediyorlar. İngilizce olarak tabii: *Mister X*."

"A-ama," diye kekeledim, "Nereden biliyorlar benim adımı? Beni tanımıyorlar ki."

"Ah, ziyadesiyle mütevazısınız! Sizi herkes tanıyor. Namınız memleketimizin hudutlarını çoktan aştı, isminizi Yecüc ve Mecüc bile duydu. Sevinilecek birşey değil midir bu?"

"Bu onuru hakedecek birşey yaptığımı sanmıyorum."

"Yaptıklarınızın hakikî mana ve ehemmiyetini idrak edemiyorsunuz da ondan. Hem henüz kayda değer hiçbir şey yapmamış bile olsanız, ne ehemmiyeti var ki bunun? Mazinizden değil, istikbalinizden bahsediyoruz burada. Herkesin bir mazisi vardır ve bu mazi birtakım olup bitmiş, kemikleşmiş, hayatiyetini kaybetmiş, can sıkıcı teferruattan meydana gelir. Halbuki istikbal öyle mi ya? Heyecanlı, insanı hop oturtup hop kaldıran, hangi istikamete akacağı müphem bir imkânlar manzumesidir istikbal. İşte bu insanları bu kadar heyecanlandıran şey, sizin kendi istikbalinize yürüyüşünüzü, henüz sizin de bilmediğiniz kaderinize adım adım yaklaşmanızı seyretmek. Anlıyorsunuz, değil mi, bir naklen yayın bu. Teknolojinin dev hamleler yaptığı, muhaberat imkânlarının muhayyilemizin hudutlarını zorladığı bu devirde, banttan yayınların hükmü kalmadı artık. Eskiden gladyatörler, akrobatlar, trapezciler, kılıç ve ateş yutan canbazlar, perendebazlar, hokkabazlar vardı; bugün ise bu nevi iptidaî eğlencelerin modası çoktan geçti artık. İnsanlar daha dişe dokunur, daha heyecanlı temsiller seyretmek istiyorlar. Bu kadarcık bir keyfi çok görmemelisiniz onlara. Şunu aklınızdan çıkarmayın sakın: Çoğunluk hep haklıdır."

Yaşlı bekçinin konuşması, çevremi saran Japon turistler tarafından kesildi. Hepsi de elimi sıkmak, benimle tanışmak, söyleşmek istiyordu; hatta ülkelerindeki çocukları ya da yaşlı anne babaları için benden imza isteyenler bile vardı. Hararetle tokalaşıyorlar, bana üzerindeki yazıları hiç anlamadığım, yalnızca

telefon ve fax numaralarını okuyabildiğim kartvizitlerini uzatıyorlar, soluk almaksızın, hızlı hızlı, heyecanla birşeyler söylüyorlardı. Ne iş yaptıklarını sorduğumda, hep aynı yanıtı alıyordum: *Sararimen.* Yaşlı gece bekçisi benim çevirmenliğimi üstlenmiş, söylenenleri bana aktarıyor, benim yanıtlarımı da Japoncaya çeviriyordu. Çevremde oluşan bu sıcak dostluk havası, ilk baştaki çekingenliğimi üzerimden biraz atmamı sağlamıştı. Neredeyse hoşlanmaya bile başlamıştım bu ilgiden. Tanışma faslı bitince, hep birlikte gece bekçisinin ardısıra az ötedeki başka bir tabloya doğru ilerledik.

"Yabancı dillere böylesine yetenekli olduğunuzu bilmiyordum," dedim gece bekçisine.

"İltifat ediyorsunuz," diye karşılık verdi, "Aslında Sanskritçe'ye daha hakimimdir. Fakat hadd-i zatında şahsî kabiliyetle bir alakası olduğunu pek zannetmiyorum bunun. Şirket'in açtığı lisan kurslarında esaslı bir talimden geçtim. Gece bekçilerinin en az yedi ecnebî lisanı çok iyi derecede konuşmaları icabediyor."

"Çok ilginç! Bunu bilmiyordum. Ayrıca, yabancı diller konusundaki derin bilginizin dışında, övgüye değer bir öyküleme yeteneğiniz olduğunu da söylemeliyim. İnanın, tek kelime Japonca bilmememe karşın, az önce *Ertuğrul Faciası*'ndan söz ettiğinizi hemen anladım."

"Bir dakika," diye kaşlarını çattı gece bekçisi, "Burada iki mühim ve vahim yanlış anlama var. Birincisi, ben Japonca bilmem. Az evvel eski bir Aztek lehçesi konuşuyordum. Cenubî Amerika yerli lisanları, Japonya'da en fazla öğretilen ecnebî lisanlar arasındadır. İkincisi, *Ertuğrul Faciası*'na dair tek bir söz dahi etmedim ki ben! *Büyük Zeyrek Yangını*'nı hikâye ediyordum. Bunu anlayamamış oluşunuza taaccüp ettim doğrusu. Sizin muhterem valideniz ve pederiniz de o yangında vefat etmemişler miydi?"

"Peki ama siz bunu nereden biliyorsunuz? Daha önce size bundan söz etmiş olduğumu anımsamıyorum."

"Sadece bir tahmin. Tarih boyunca kaç kişinin yangında öldüğünü bilseniz, dudağınız uçuklardı. Hele istikbaldeki yangınlarda ölecek olan insanların sayısıyla kıyas edilirse, bu

rakam bile pek mütevazı kalır. Ati, mazinin katbekat fevkinde hadiselere gebedir daima. Hem size bakınca, parasız yatılı okumuş bir yetim olduğunuzu anlamamak mümkün değil. Fakat üzülmeyin, hicap edecek birşey yok bunda. Herkesin başına gelebilir. Elde olan birşey değil ki... Hem bakın, ben de eski bir parasız yatılı talebesiyim. Yani aynı aileden sayılırız bir bakıma."

"Ya, öyle mi? Bundan haberim yoktu."

"Öyle tabii. Hadi gelin, kucaklaşalım!"

Bunu söyledikten sonra, bana sarılıp her iki yanağımdan da şapırtıyla öptü. Bir an boş bulunduğum için buna engel olamamıştım. Topluluk içinde bu tür aşırı şefkat gösterilerinden titizlikle kaçınırım aslında. Mendilimi çıkarıp tükürük helvasına dönen yanaklarımı sildim. Enikonu tiksinmiş, dahası sinirlenmiştim. Ama en kötüsü, anne ve babamın ölümlerini hatırlamış olmamdı. On yaşındayken bir gün okul dönüşü bütün mahallemizin yanıp kül olduğunu görmüştüm. Herşey ben okuldayken olup bitmişti. Annem ve babam, birkaç parça eşyayı kurtarmaya çalışırken, ev çöküvermişti üzerlerine. Onları görmeme izin vermediler. Ama görsem de, tanımazdım herhalde. Bir sürü ceset kaldırıma yan yana dizilmiş, üzerleri gazete kâğıtlarıyla, paçavralarla, naylonlarla örtülmüştü. O örtülerden birinin altından dışarı uzanan, yarı yarıya kömürleşmiş bir el gördüğümü hatırlıyorum. Sadaka dilenircesine, suskun bir beklentiyle açık duran bu avuçta, kararmış bir bakır kuruş vardı. Eğer param olsaydı, bu avuca bir mecidiye de ben bırakmak isterdim. Ama hiç param yoktu ve karnım zil çalıyordu. Sabah kahvaltısından beri ağzıma lokma koymamıştım. Usulca yaklaşıp, kimsenin bakmadığı bir anda bakır kuruşu cebe indirdim ve bu parayla hemen bir simit alıp bir köşede karnımı doyurdum. O günden beri hep o elin, annemin ya da babamın eli olup olmadığını düşünürüm. Gece bekçisinin bütün bunlardan nasıl haberdar olduğunu anlayamıyordum, ama uzun uzadıya üzerinde durmadım bunun. Onun bu tür tuhaflıklarına alışmıştım.

"Öteki görevlerinizin yanında bir de turist rehberliği yapmak sizin için bir hayli yorucu olmalı," diye konuyu değiştir-

dim, "Odama döner dönmez *İDAM*'a sizin bu üstün görev sorumluluğunuzu öven bir rapor yazacağım. Çabalarınızın karşılığını almalısınız."

"Kusura bakmayın, ama yine yanlış anladığınızı söylemek mecburiyetindeyim," dedi gece bekçisi gülümseyerek, "Ben hiçbir vakit turist rehberliği yapmış değilim, ne şimdi ne de daha evvel. Anlıyorum, burada gördüğünüz insanları şehrimizi ziyaret eden bir turist kafilesi zannettiniz herhalde. Fakat hayır, Şirket'in tertip ettiği müzayedeye katılmaya gelmiş olan Japon işadamlarıdır bunlar. Ben ise, bermutad, müzayede müdürlüğü vazifesini üstlenmiş bulunuyorum. *Christie's* ve *Sotheby's* firmalarının dünyanın en büyük müzayede ve antika eşya ticareti şirketleri olduğu zannedilir. Halbuki bu mevzuda hakikaten malumat sahibi olan kişiler, Şirket'in yanında o firmaların esamesinin bile okunmayacağını bilirler. Şirket tam manasıyla *beynelmilel* çalışmaktadır, hatta diyebilirim ki *fevkelmilel.* Memleket hudutları ve gümrük tarifeleri, Şirket için hiçbir şey ifade etmez. Şirket'in faaliyeti kanunlarla tahdit edilmemiştir ve hiçbir kontrole tâbî değildir. Bunun nasıl olduğunu soracaksınız. Gayet basit: Resmî ve hukukî bakımdan mevcut değildir çünkü Şirket. Şirket, tabiri caizse, tamamiyle yeraltında teşkilatlanmıştır ve bütün işler, sizin de iyi bildiğinizi zannettiğim gibi, kat'î bir gizlilik içinde yürütülmektedir. Dünyanın en ücra köşelerinde bile Şirket'in ajanları ve paravan firmalardan oluşan irtibat büroları vardır. Şirket hesabına çalışan eksperler, gün yüzü görmemiş antikaları menşeinde bulup el altından ucuza kapatarak hususî yollardan gizlice buraya, Şirket'in merkezine yollarlar. Asgarî yarım asırdır dünya antika piyasasının kalbi burada atmaktadır. *Christie's* ve *Sotheby's* gibi ufak firmalar ise Şirket'in arada sırada merhamet edip önlerine attığı birkaç kuru kemikle avunuyorlar. Şirket'in ticaret stratejisinin mühim bir kısmıdır bu: Şirket dikkatleri kendi üzerine çekmemek için bu kukla şirketleri kullanır. İsteseydi, onları çoktan piyasadan silebilirdi. Yoksa bu ufak müesseselerin Şirket'le ticarî bir rekabete girmeleri ne mümkün! Lakin burada şunu da tebarüz ettirmeden geçemeyeceğim: Şirket bir yeraltı teşkilatıdır, evet; ama dikkat buyurun, *gayrikanunî* değildir; *fevkalkavânin* olarak tavsif

edilebilir olsa olsa. Bunda taaccüp edecek birşey yok, herhangi bir hususta dünya hakimiyetini elde etmenin icabıdır çünkü bu. En temel tabiat kanunudur: Amel, aksülamel doğurur. Kendilerini ifşa edecek kadar basiretsiz davranan kuvvetler, başka kuvvetlerin hışmını üzerlerine çekmeye ve, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, kısa zamanda yıpranmaya, üstünlüklerini kaybetmeye ve nihayet büsbütün çökerek tarihin tozlu yapraklarına arasına karışıp gitmeye mahkûmdurlar. Napolyon'u düşünün mesela: Onun hayatî hatası, Rusya'yı fethetmeye çalışmak değil, bu işi açıktan açığa, kaba kuvvetle yapmaya teşebbüs etmekti. Strateji dehası sayılan bir kişi için ne büyük basiretsizlik! Ne büyük kuvvet israfı! Halbuki derinden akan yeraltı sularının kimse farkına varmaz; ruhunuz bile duymaz üzerine bastığınız sağlam toprağın aslında hamarat bir köstebek tarafından delik deşik edilip kof bir ağaç kütüğü gibi içinin boşaltılmış olduğunu. Gündüzün dünyası yeryüzünde yaşayanlara ait belki, ama ya gecenin dünyası? Bunlardan hangisinin hakikî dünya olduğunu kim söyleyebilir ki? Durgun ve ışıltılı su satıhlarının niçin yeryüzü mahluklarının aksini gösterdiğini hiç düşündünüz mü? Suya bir çakıl taşı attığınızda husule gelen ve gitgide genişleyerek yayılan halkaların içinde ya da hafif bir rüzgârın yarattığı dalgalanmalarda o huzurlu aksin bulandığını ve altından, tıpkı bir pentimento gibi, müphem, silik, solgun, hatta bazen sadece siyah-beyaz ve sepya renklerde başka bir şehrin esrarengiz ve karanlık manzarasının hayal meyal zuhur ettiğini görür gibi olmadınız mı hiç? Etrafınıza iyi bakın, Küçükbey, gelmiş geçmiş en büyük müzayedelerden birisine şahit olacaksınız biraz sonra."

"İşte!" diye bağırdım kendimi tutamayarak, "İşte adaşımın birdenbire ortadan yokoluvermesinin nedeni bu! Üzerinde olduğu iz onu buraya getirdi ve bu sırrı keşfetmesi belki de onun hayatına mal oldu. Söyleyin, ne yaptınız ona? Memur X nerede?"

Kendimi kaybetmiştim. İki elimle yaşlı gece bekçisinin yakasına yapışmış, onu sarsalıyordum. Adamın yakası çarpılmış, gözlüğü düşmüş, gözleri korkudan faltaşı gibi açılmıştı. Bir yandan çırpınıyor, bir yandan da onu bırakmam için bana yalvarıyordu.

"Aman efendim, çok reca ederim, lütfen bu hakir kulunuzu böyle dut ağacı silkeler gibi sarsmayınız. Efendim, bende lumbago, yüksek tansiyon, kalp, şeker, bütün illetler bir tamam mevcut olup, işbu suimuamelenin devamı halinde fücceten gidivermem işten bile değildir. O bahsettiğiniz muhterem zatı burada katiyen görmedim. Velev ki görmüş olsam bile, bendeniz zavallı bir gece bekçisi olarak, Şirket'in koskoca bir memuruna değil el kaldırmak, hiç hizmette kusur edebilir miyim? Hem benim gibi muhtac-ı himmet bir pir-i faninin zat-ı âliniz gibi celalli ve de kudretli bir leventle baş etmesi mümkün müdür? Bu veçheyle, yukarıda beyan ettiğim sebepler nokta-i nazarından, tabi tutulduğum cebr-i şeditten azadımı ve meskene rapten tahliyemi, olmaz ise yaş haddinden tekaüt edilmekliğimi huzur-u âlinize arz ve hamiyetli şahsınızdan mingayrihaddin reca ederim, benim devletlu efendim. Bendeniz, kulunuz, köleniz, vesaire... Tarih, mühür, imza."

Gerçekten de fazla ileri gittiğimi anlamıştım. Bu yaşlı adama böyle davranmaya hakkım yoktu. Farelere karşı kazanmış olduğum zafer, yalnızca başımı döndürüp kendime olan güvenimi artırmakla kalmamış, aynı zamanda da enikonu saldırganlaştırmıştı beni. Üstelik memur X'in başına kötü birşey gelmiş olduğu düşüncesi, dayanaktan yoksun bir kuruntudan başka birşey değildi. Evet, memur X araştırmaları sırasında bilmemesi gereken birtakım şeyleri öğrenmiş olabilirdi belki, ama sonuçta o da Şirket'in bir memuruydu ve kesin gizlilik kuralının dışına çıkamazdı. Olsa olsa bu öğrendiklerini üstlerine rapor ederdi, ki bu durumda da gizlilik ilkesi çiğnenmiş ve Şirket dışına bilgi sızmış olmazdı. Ayrıca her ne kadar birtakım gizli kapaklı tecimsel ilişkileri sözkonusu ise de, gece bekçisinin sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla, Şirket zorbaca yollara başvuran yasadışı bir çete değildi ve olamazdı da zaten: Yasadışılık, Şirket'in doğasına aykırıydı. Yine aşırı kuşkucu ve kötüniyetli davranmıştım. Memur X'in yaşamından kaygı duymam için hiçbir geçerli neden yoktu aslında. Gece bekçisinden özür dileyerek üstünü başını toparlamasına yardım ettim ve yere savrulan gözlüğünü alıp tozlanmış gözlük camlarını ceketimin eteğiyle sildim.

"Berhudar ol, evladım, ellerin dert görmesin," diyordu gece bekçisi müteşekkir bir edayla, "İki cihanda her tuttuğun altun olsun. Hak teala sana kara gün yüzü göstermesin. Melaikeler defterine hiç günah yazmasınlar. Her gittiğin yerde hüsn-i kabul göresin, baş köşelerde oturtulasın, inşallah!"

Bu son sözle birlikte, ağzından tükürük saçarak öylesine yürekten bir "Tü tü tü tü tü, kırk bir buçuk kere maşallah benim toramanıma!" çekti ki, bir anda amansız bir sağanağa tutulmuş gibi oldum ve ıslanan suratımı ceketimin yeniyle silmek zorunda kaldım.

"Eksik olmayın, çok teşekkürler," dedim bu tükürük salvosunu bir an önce durdurabilmek umuduyla, "Ama hâlâ çözemediğim, kafama takılan bir konu var. Biliyorum, önemsiz bir memur olarak Şirket'in etkinliklerini sorgulayıp eleştirmek bana düşmez ve böylesi bir eleştiriyi yapabilmek için gereken kapsayıcı bakış açısından, yine konumum dolayısıyla yoksunum. Yine de açık söylemem gerekirse, herbirisi ulusal ekinimizin paha biçilmez birer parçası olan bu eşsiz antikaların açık artırma yoluyla satılmasını biraz yadırgadığımı söylemeliyim."

"Sen işin o yanını hiç merak etme, Küçükbey," diye kulağıma fısıldadı gece bekçisi kıkırdayarak. Kendisine güvenini yeniden kazanmışa benziyordu. "Şirket'in mütehassısları bu hususu senden benden evvel enine boyuna düşünüp lazım gelen bütün tedbirleri almışlar. Şirket millî servetin ecnebî memleketlere kaçırılmaması hususunda son derece dikkatli ve müteyakkızdır."

Biz kendi aramızda konuşurken, Japon işadamları da salonun ortasında dizili olan koltuklara kurulmuşlar, ellerindeki müzayede kataloglarını karıştırmaya başlamışlardı. Arada sırada topluluktan yükselen heyecanlı mırıltılara bakılırsa, enikonu sabırsızlandıkları anlaşılıyordu. Gece bekçisi köstekli cep saatine bir göz attıktan sonra, açık artırmanın yapılacağı yere doğru ilerledi ve bir camiden sökülüp getirildiği anlaşılan, tepesi külahlı, yaldızı yer yer silinmiş, hayli yüksek bir minbere çıktı. Ben de onu izledim ve minberin alt basamağında durdum. Gece bekçisi, ceplerinde yapacağı açış konuşmasının metnini arıyordu.

"Peki ama nasıl?" diye fısıldadım, "Az sonra haraç mezat satacağınız antikaların bu yabancılar tarafından yurtdışına çıkarılmasına nasıl engel olacaksınız? Hiçkimse elde edemeyeceği birşey için para ödeyecek denli aptal değildir, hele Japonlar hiç."

"Estağfirullah, Küçükbey. Onlar bugün burada satın aldıklarının hepsini evlerine götürecekler, kimse mani olmayacak buna."

"Eee, öyleyse?"

"Burada gördüğünüz antikaların hepsi sahtedir," dedi yaşlı adam kıs kıs gülerek, "Hatta şu anda benim üzerinde durmakta olduğum bu Edirnekârî minber bile ustaca yapılmış bir kopyadan başka birşey değil. İmitasyon, hepsi imitasyon!"

"Ama nasıl olur? Hepsi de öylesine gerçek görünüyor ki..."

"Ne kadar şayan-ı hayret bir mükemmeliyet, değil mi? Aldanmamak imkânsız. Ama esef etmeyin, sadece siz değil, dünyanın en meşhur antika mütehassısları bile farkına varmıyorlar bunun. En tecrübeli göz dahi bu sahteleri hakikilerinden ayırt edemez. İtina ve mükemmeliyet: Şirket'in şiarı budur işte! Sanat müverrihleri, bediiyatçılar, ressamlar, heykeltıraşlar, hattatlar, nakkaşlar, müzehhipler, musavvirler, hakkâklar, kuyumcular, oymacılar, marangozlar ve daha bin türlü sanatkâr ve zanaatkârdan meydana gelen dev bir ordu, gecesini gündüzüne katarak Şirket'in atölyelerinde çalışıyor bu kopyaları imal etmek için. En ince teferruatına kadar düşünülmüş bir ameliyedir burada mevzubahs olan. Depoya getirilen bir eski eser, evvela mütehassıslardan müteşekkil bir heyet tarafından tetkik edilir ve rölövesi çıkarılır. Daha sonra işinin ehli ustalar, yine en selahiyetli mütehassısların nezareti altında, bugün artık maalesef unutulmuş teknikler, otantik metotlar, gizli formüller, eskiden kalma kimyevî terkip ve mahluller kullanarak bu eserin bir kopyasını yaparlar. Bu kopya yine çok hususî tekniklerle eskitilir, zamanın eşyaya verdiği o tamamen kendisine has patinanın teşekkülü temin edilir. Bu salonlarda gördüğünüz antikaların hepsi, Şirket'in atölyelerinde imal edilmiş kopyalardır. Fakat bunlara kopya deyip geçmek, kıymetlerini anlamamaktır aslında, çünkü bu kopyaların hakikîlerinden tek farkları, birkaç asır

sonra imal edilmiş olmalarıdır; yoksa hakikilerinden hiç aşağı kalır yanları yoktur sanatkârlık itibariyle. Hatta bazılarının daha mükemmel oldukları bile rahatlıkla söylenebilir. Esasen..."

"Peki, orijinaller nerede?" diye kestim sözünü, "Depolarda mı saklanıyor, yoksa kopyaları çıkarıldıktan sonra, sergilenmek üzere müzelere mi bağışlanıyor?"

"İçiniz rahat etsin," dedi gece bekçisi kendinden emin bir tavırla, "Orijinallerin yanlış ellere düşmemesi için icabeden bütün tedbirler alınmıştır."

Gece bekçisi konuşma metnini bulmuştu. Birkaç kez nazikçe öksürerek boğazını temizledikten ve gözlüğünü düzelttikten sonra, minberin üstündeki mikrofona yaklaşarak konuşmasına başladı.

"Sağyın bağyanlar ve baylar, saygıtiger misağfırlarımız! İvvel imirgde sizleeeri Şrikket namühisağbına silamlar, guçühleri o gozel öküzleringden (partong, közleringden) böböböböyyükleri isa mübağrak illeringden bilfağil iğfal ider, böyle olmağla, işbu müzayadamızıng vatanğa... vatanğanğanğa... tağağanğınğa... ta'anğanğa (test, test, bir ki, bir ki) vatmanğa ve milliyyeta ve dahi küllühun alem-i akvam-ı beşeriyyeta heayyırlı uğğurlu olmasıngı cinab-ı fellahtan niyaz iderim, benim haşmetluğ ifendim. Kulunğuz, kölenğiz, ayak kiringiz, vesaira... vesaira... vesaira..."

"Çok afedersiniz," diye fısıldadım eteğini çekiştirerek, "Konuşmanızı kesmek istemezdim, ama bu çok önemli. Orijinallerin nerede saklandığını söyleyebilir misiniz bana? Hazır buraya gelmişken, bir göz atsam iyi olacak. Daha sonra fırsat bulamam belki."

Salonun yüksek tavanında çınlayan kendi sesimden irkildim. Mikrofon açık olduğu için bütün söylediklerim salondaki güçlü ses düzeninde bir haykırışa dönüşmüştü.

"Orijinalleri görmeniz maalesef imkânsız, Küçükbey," dedi gece bekçisi mikrofona iyice yaklaşarak ve bu sözlerini alkışlar ve sevinç çığlıklarıyla karşılayan Japon işadamlarını zarif bir reveransla selamladı.

"Niçin? Gerekirse, bir izin belgesi çıkartabilirim."

"İzinnameyle bir alakası yok bunun. Kopyaları çıkarıldıktan sonra, orijinallerin hepsini yakıyoruz."

Bu son sözleri üzerine alkış ve çığlıklar iyice coşkunlaşmıştı. Japonların çoğu bizi ayakta alkışlıyor, kimisi ise bu tarihî ânı video kameraları ve fotoğraf makinalarıyla saptıyorlardı. Gece bekçisi söylediklerinin duyulmaması için mikrofonu eliyle kapattı ve minberin korkuluğundan yarı beline dek sarkarak kulağıma fısıldadı:

"Onları suiniyet sahibi eşhasın şerrinden korumanın en emin yolu bu. Kesin gizlilik, kesin çözüm..."

Duyduklarım beni serseme çevirmişti. Nereye gittiğimi bilmeksizin, sarsak adımlarla yürüdüm. Bir anda kör oluvermiştim sanki. Çevremdekileri görebiliyordum, ama gördüklerim benim için hiçbir anlam taşımıyordu. Tam orta yerden koltuk sıralarının arasına dalmış olduğumu neden sonra fark ettim. Japonların şaşkın bakışları, korku ve öfke çığlıkları arasında, önüme çıkan koltukları devirip oturanları yere yuvarlayarak kendime bir çıkış yolu bulmaya çalışıyordum.

"Verilen onca emek, onca zaman, onca düşünce, hepsi boşunaymış," diye mırıldanıp duruyordum kendi kendime, "Onca elem, onca çile, onca ömür, herşey ama herşey küle dönüşüyor, geride hiçbir şey kalmamacasına yokoluyor. Ömürlerimiz siliniyor. Ömürlerimiz... Ömürlerimiz silinip gidiyor."

Bu arada müzayedenin başladığını anlatan sesler duyuluyordu.

"Arkamda gördüğünüz, Kanunî Sultan Süleyman'a ait, gergedan boynuzu ve bağadan mamul bu murassa vibratööör..."

Ve gece bekçisi henüz sözlerini bitirmeden, dinleyicilerin arasında bağırış çığırışlar başlıyordu.

"Muhammen bedeli 50.000 dolar oluuup..."

Önce biner, daha sonra iki bin beş yüzer ve sonunda beş biner dolarlık artırmalarla hızla yükseliyordu fiyat.

"Saaat-... Saaat-... Saaat-tıım!"

Sert bir tokmak sesi ve kısa bir durgunluğun ardından yeniden başlıyordu heyecanlı bağırış çığırışlar. Ayağa kalkarak ellerindeki rengârenk ufak bayrakları görkemli bir geçit töreni izlermişçesine havada sallayan Japon işadamlarının arasında güçlükle ilerliyordum. Gece bekçisi arada sırada konuşmasını kesip ardımdan bağırıyordu:

"Unutmayınız: Kesin gizlilik, kesin çözüm!" Ve sonra kaldığı yerden sürdürüyordu açık artırmayı:

"Evet, bu murakka hilyeee..."

"Roku man doraru!"

"Roku man ni sen go hyaku doraru!"

"Roku man nana sen go hyaku doraru!"

Nihayet en arka sıraya ulaşabilmiştim. Son bir çabayla kapıya koşup kendimi salondan dışarı attım. Gece bekçisinin mikrofonun metalik tınısıyla iyice tizleşen ve patiska yırtılmasını andıran cırlak sesi, ardımdan çınlamayı sürdürüyordu.

"Kesin gizlilik, kesin çözüm! Kesin gizlilik, kesin..."

Bu ses duyulmaz olana dek bir an bile durmaksızın bir salondan ötekisine koştum, koştum, koştum.

32

Xeno sırtını duvara dayadı. Soluk soluğaydı. Dakikalardır durmaksızın vargücüyle koşuyordu. Açık artırmanın yapıldığı salon çok arkalarda kalmış, gece bekçisinin sesi artık duyulmaz olmuştu. Biraz soluklanıp kendisine gelir gibi olunca, çevresine bakındı. Döşemesi ve duvarları mermer kaplı, kubbeli bir salondaydı. İçlerinden koşarak geçtiği, tıka basa antika eşyalarla dolu salonlarla karşılaştırıldığında, burası boş sayılırdı. Salonun ortasında, kubbenin tam altında, ne idüğü belirsiz, büyük bir aygıt vardı yalnızca. İç içe geçmiş üç ahşap kasnağın oluşturduğu dev bir küre karkasıydı bu. Çapı en az iki kulaç olmalıydı. Karkas, kasnakların birleştiği noktadan geçirilmiş demir bir mille zemindeki taş duraca tutturulmuştu. Kürenin içi, ne işe yaradıkları anlaşılamayan bir sürü ufak tefek nesneyle doluydu. Bunların içinde ilk göze çarpanı, tepeden sarkıtılmış, ucu şakullü bir çelik tele bağlı dev bir teraziydi. Kürenin merkezi hizasında asılı duran bu terazinin karşıt uçlarında, pençelerinin arasında üzeri dereceli ve içlerine renkli sıvılar doldurulmuş birer cam tüp tutan, biri ak ötekisi kara iki ejder oturuyordu. Terazinin ortasındaki büyücek bir altın topa ince uzun metal şeritlerle yatay olarak tutturulmuş, irili ufaklı, rengârenk toplar, kendilerini güçlükle taşıyan şeritlerin ucunda titreşiyorlardı. Küre kasnağını döndüren demir milin üzerinde, açıölçeri andıran, büyükçe bir sini boyutunda bir bakır kadran, bunun üzerinde ise iç içe geçmiş üçgenler ve çemberlerden oluşan karmaşık bir çatkı vardı. Zemindeki ufak bir çeşmeden akan su-

yun devindirdiği bir çark düzeneği yardımıyla, hem bu çemberlerden kimisi kendi ekseni çevresinde, ama birbirine ters yönlerde ve değişik hızlarda dönüyor, hem de üzerinde şakulün dolaştığı dereceli bakır kadranın ortasındaki yarıktan dar bir parşömen bant geçiyordu. Sağdan sola doğru usulca kayarak ufak bir tahta sandığa sağılan bu bandın üzerinde oluşan ince ve titrek çizgilerden, şakulün içindeki gizli bir hazneden beslenen bir mürekkep ucu olması gerektiği anlaşılıyordu. Küre karkası ve ejderli terazi, birbirlerinden bağımsız olarak, ağır ağır, belli belirsiz bir devinim ve aralıklı duraklamalarla, önce bir yöne, sonra öteki yöne ve sonra yine ters yöne dönmekteydi. Xeno ne olduğunu kestiremediği bu karmaşık aygıt karşısında, kürenin ağır çevrimsel devinimleriyle büyülenmişçesine, ağzı şaşkınlıktan bir karış açık bakakalmıştı.

"Ne müthiş bir alet, değil mi?" dedi bir ses arkadan, "Dünyanın sekizinci harikası... Ve tabii ki türünün tek örneği. *Magnifique! Tout à fait magnifique!*"

Xeno arkasını dönünce, Panama şapkalı, monokllü, badembıyıklı, zayıf, kır saçlı bir adamla burun buruna geldi. Adam, damalı pantalon askıları ve siyah papyon kravat takmış, bej rengi bir keten ceket giymişti. Gözlerinde hayranlık dolu bir ifadeyle dalgın dalgın aygıta bakıyor, ince ve renksiz dudaklarının arasındaki piposundan derin nefesler çekiyordu. Elinde siyah deriden, büyük boy bir körüklü çanta vardı. Xeno onu selamlamak ve nezaket gereği birşeyler söylemek istedi, ama aklı öylesine karışmıştı ki, anlaşılmaz birkaç sözcükten başka birşey çıkmadı ağzından. Adam ise onun bu şaşkınlığının farkında değildi.

"Üstelik bir de bunun yedi yüz küsur sene evvelki teknolojiyle inşa edildiğini düşünün," diye sürdürdü konuşmasını, "Ve hâlâ bir saat dakikliğiyle işliyor. *Voilà!* Gerçek deha budur işte!"

Xeno bu ani haykırıştan irkilerek bir adım geri sıçrayınca, kolu ahşap kasnaklardan birisine çarptı. Bunun üzerine birdenbire ziller çanlar çalmaya ve küre daha hızlı dönmeye başladı. Ejderlerden birisinin aralanan dişleri arasından kar beyazı bir güvercin kanat çırparak dışarı fırlıyor, öteki ejderin ağzından ve burun deliklerinden püskürttüğü alevlere tam değip kavru-

lacağı sırada, yeniden gerisingeri yuvasına girip gözden yokoluyordu. Beklenmedik bu hareketlenme, Panama şapkalı adamı kendisine getirmişti.

"*Mille pardons,*" dedi adam babacan bir tavırla, "Bu çocukça taşkınlığımla sizi ürküttüysem, çok özür dilerim. Ama bu makinayı her görüşümde, bunca sene sonra bile, büyük bir heyecana kapılmaktan alamıyorum kendimi. Söyleyin bana, *jeune homme,* El-Cezerî ismini daha önce hiç duymuş muydunuz?"

"Kusura bakmayın, anımsayamıyorum," dedi Xeno elini uzatarak, "Ama tanıştığımıza memnun oldum. Ben de 7. derece 7. kademeden memur X."

"*Non, non, vous m'avez malcompris,*" dedi adam Xeno'nun elini sıkarken, "El-Cezerî benim ismim değil, bu makinayı ve daha nice makinaları dizayn ve inşa etmiş olan mucidin ismi. Tam olarak söylemek lazım gelirse, Bedî-üz-zaman Ebu-l-izz-İsmail bin er-Razzaz el-Cezerî. Eski tabirle, Cezireli, yani Mezopotamyalı. XII. asır sonu ve XIII. asır başlarında, Diyar-ı Bekir sultanının sarayında âlimbaşı olarak hizmet etmiştir."

"Bir dakika! Biryerlerde buna benzer birşeyler okuduğumu hatırlar gibiyim, ama nerede? Sanki..."

"*Cela ne m'étonnerait point!* Beynelmilel mikyasta tanınmış bir âlim, hatta Einstein'la bile boy ölçüşebilecek muazzam bir dehadır El-Cezerî. Ve işte bu gördüğünüz mekanik alet de onun en mühim eseri sayılır, *un vrai chef-d'oeuvre*... O bu makinaya *Çark-ı Felek* ismini takmış. Kabaca bir tarifle, güneş saati, pusula, usturlap, termometre, barometre, sismograf, medcezir ölçer gibi birçok fonksiyonun biraraya toplandığı bir megasistem bu alet. El-Cezerî'nin devrinin çok ilerisinde bir mekanik bilgisine sahip olduğunu ispat eden bu girift mekanizma, inanın, hâlâ hiç aksamaksızın, bir İsviçre saati dakikliğiyle işliyor. Eskiden Diyar-ı Bekir'deki sultan sarayının bahçesinde dururmuş. Şimdi kapalı mekânda olduğu için güneş saatinden faydalanmak mümkün değil tabii. *Mais quelle importance,* El-Cezerî bunun da çaresini düşünmüş: Güneş olmadığı zaman, ejderlerin pençeleri arasındaki kum saatleri devreye giriyor. Telin ucunda asılı şakul, sizin de anlamış olabileceğiniz gibi, bir prototip sismograf. Şu tahta sandığın içinde yedi asırdır dünya

üzerinde meydana gelmiş sismik vibrasyonların kayıtlarını bulabilirsiniz. Su haznelerinin üstündeki imbikler ise ayın cazibesiyle husule gelen medcezir hareketlerini gösteriyor. *Génial, n'est-ce pas?*"

"Şu terazi ne işe yarıyor peki?"

"Ah, işte şimdi işin can damarına dokundunuz!" diye bağırdı adam gözleri parlayarak. Çok hoşuna giden ve iyice tadına varmak istediği lezzetli birşey yermişçesine ağzını şapırdatarak, sözcükleri dilinin üzerinde eze eze sürdürdü konuşmasını:

"Bu gördüklerinize *Gece ve Gündüzün Ejderleri* adı veriliyor; Frenkçe tabiriyle *Les Dragons de Jour et Nuit*. Bazı sanat tarihçileri onların Ahura Mazda ve Angra Mainyu'yu sembolize ettiklerini ileri sürüyorlar, fakat ben şahsen arada birebir bir rölasyon olduğunu zannetmiyorum. Olsa olsa bir benzerlikten veya alternatif bir enterpretasyon imkânından bahsedebiliriz burada, *c'est tout*, birçok ihtimalden sadece biri. Hatırlarsınız, bu makinanın aynı zamanda bir jiroskop olduğunu söylemiştim. *Comment*, söylememiş miydim yoksa? Her ne hal ise... Aklınıza hemen şu sual gelecek tabii: El-Cezerî zamanında uçak henüz icat edilmemişti, gemiler ise jiroskoba ihtiyaç olmayacak kadar iptidaiydi; o halde karada kullanmak üzere bir jiroskop dizayn etmenin manası nedir? İşte bu noktada El-Cezerî'nin kendisine has kozmoloji nazariyesi ehemmiyet kazanıyor. Onun son derece ileri görüşlü bir âlim, hatta zamanının çok ötesinde bir dahi olduğunu söylemiştim. *Homme erudit et bien cultivé*, Arapça ve Farsçadan başka, Yunancaya ve Avesta lisanına da mükemmelen vâkıftı kendisi. Devrinin bütün mühim ilmî eserlerini gözden geçirmiş, Muallim-i Evvel'i, Batlamyus'u, Pisagor ve haleflerini, Yeni Eflatunculari, Muallim-i Sanî Farabî'yi, manevî hocası Farabî'nin eline geçirebildiği bütün kitaplarını ezberine alıp sonra da intihallerinin ortaya çıkmaması için yakan İbni Sina'yı ve İslam dünyasının son yıldızı Endülüslü İbni Rüşt'ü yalayıp yutmuştu. *Et maintenant faites attention*: İslam ve Hıristiyanlıkta umumî kabul gören ve dünyayı kâinatın merkezi olarak tasvir eden jeosantrik model yerine, müthiş bir ferasetle, güneş merkezli sistemi ortaya atmıştı El-Cezerî, hem de Kopernik'ten asırlarca evvel! Hatta bu yüzden *zındık* damgası yiyerek

kellesinin vurulmasına ramak kaldığı, sultanın El-Cezerî'ye olan büyük muhabbet ve hayranlığından ötürü ölüm fermanının altına koyacağı imzayı âlimin o esnada üzerinde çalışmakta olduğu projenin bitimine ertelediği söylenir. *Grâce à Dieu*, dostları vasıtasıyla bu durumdan haberdar olan üstat, *Şehrazat* rolünü bilhakkın oynayarak, icatları uç uca eklemeyi ve böylelikle de postu kurtarmayı bilmiştir. Kimbilir belki de bunca velut olmasının sebebi buydu. Evet, El-Cezerî böylelikle Kopernik'e takaddüm etmiş oluyordu, ama maalesef Batılı ilim ve felsefe tarihçileri onun isminden pek bahsetmezler, 'hayalperest bir mucit' veya 'bir ayağı metafizikte olan bir Ortaçağ âlimi' nevinden birtakım tahfif, tezyif, hatta tahkir edici ifadelerle geçiştirmeye çalışırlar. *Quelle connerie!* Vakıa tıpkı diğer icatları gibi, El-Cezerî'nin bu icadı da mizan ve müşahedata, yani ampirik metotlara değil, doğrudan doğruya hayale, muhayyileye, hatta denebilir ki fiksiyona dayanıyordu; ama fennin henüz emekleme devrinde olduğu bir zamanda tabii karşılanmamalı mıdır bu vaziyet? *De même*, Heraklit Hegel'e, Pisagor ise geometrik nispetler ve matematik kesinliklerden meydana gelen günümüz kâinat tasavvuruna takaddüm etmişlerdir. El-Cezerî'nin güneş merkezli sisteme yaptığı kendisine has ilaveler, günümüzde her ne kadar gayriilmî bir nazariye olarak görülmekte ise de, belki gelecekte doğrulukları ispat edilecektir. Neydi peki El-Cezerî'nin kozmolojik modeli? O vakitler yaygın olan bir İslam itikadına göre, dünya tepsi gibi dümdüzdür ve bir boğanın boynuzları arasında dengede durmaktadır. Boğanın altında *Bahamut* isimli dev bir balık, onun altında deniz, denizin altında hava, havanın altında ateş, ateşin altında ise ağzının içinde yedi tane cehennem bulunan *Felek* isminde bir yılan vardır. 'Ve bunun ötesine insanın aklı ermedi,' diye yazar mühim İslam âlimlerinden birisi. *Comme vous l'avez certainement remarqué*, antikitedeki meşhur *anasır-ı erbaa* nazariyesinin sembolik bir tekrarını görüyoruz burada: Ateş, herşeyin doğduğu ve yine ona döndüğü esas unsur olarak karşımıza çıkıyor. El-Cezerî muhtemelen çocukken dinlediği bu hikâyelerin tesiri altında kalmış olabilir. Veya belki de eski Mısır ve Hint eserlerini, Zerdüşt'ü, Mazdeizmin kutsal kitaplarını okumuştur. *Quoi qu'il en soit*, vardığı netice şuydu:

Arz şimdilik güneşin etrafında dönmektedir; lakin zamanla, ki asırlarla, hatta milenyumlarla ölçülebilecek bir müddettir bu, muazzam kozmik kuvvetlerin tesiri neticesinde, evvela yuvarlaklığını kaybedip ovalleşecek, sonra gitgide daha da yassılacak, yassılacak, yassılacak ve nihayet âdeta kâğıt gibi dümdüz, kalınlığı sıfıra tekabül etmiş, iki buutlu dev bir daire haline gelecektir. Yavaş, ama kat'î, mani olunamaz, gayriihtiyarî bir ebat kaybı..."

"Bir dakika," dedi Xeno şaşkınlıkla, "Yeryüzü zaten bir elipsoittir. Demek ki..."

"*Exactement!* İşin püf noktasını yakaladınız! Demek ki binlerce sene önce belki de kusursuz bir küreydi dünya. El-Cezerî'nin tasavvuru belki de çoktan tahakkuk etti bile. *Imaginez!* Onun bahsettiği kozmolojik transformasyonun erken bir safhasında olabiliriz. Maalesef günümüzde ilim ve fen bu suallere henüz cevap veremiyor. *Et même pire,* aramıyor da aslında cevapları, çünkü hiçkimse böyle bir problem olduğunun farkında değil veya âlimler mahsus görmezden geliyorlar bu müthiş kehaneti. Halbuki ışık hızına yaklaşan cisimlerin kısalacağını, yani bir manada yassılacağını söyleyen Einstein'ın *İzafiyet Teorisi*'ni akla getirmek kâfi. *En bref,* umumî kanaatin aksine, mesnetsiz ve gayriilmî bir saçmalık değildir El-Cezerî'nin kâinat tasavvuru."

"Korkunç birşey bu!" diye mırıldandı Xeno, "Engellenemez bir boyut yitimi... Gitgide yassılıyoruz... Herşey sıfıra kaçıyor..."

"*Malheureusement*... Fakat bilmem söylemeye lüzum var mı, bütün bu anlattıklarım aramızda kalmalı. *Pour en dire la vérité,* El-Cezerî'nin müverrihler ve âlimler tarafından es geçilerek tarihin karanlıklarına gömülmüş oluşunun, kaderin adaletsiz, fakat son derece isabetli bir tecellisi olduğunu düşünmeden edemiyorum bazen. Bu hususun efkâr-ı umumiyeye duyurulması halinde meydana gelebilecek paniği gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? *Mais non,* insanlar herşeyi bilmemeli. Sadece lüzumsuz değil, aynı zamanda tehlikeli de olurdu bu. Halli mümkün olmayan ruhî bunalımlar, kolektif şuurda yer edebilecek müzmin bir paranoya, apati, fatalizm, kimbilir belki

de seri intiharlar... Mutlak hakikat, hani nasıl denir, *vérité en soi* uğruna bu riskleri göze almaya değmez. Esef verici bir durum gerçi, fakat şunu kabul etmeliyiz ki, bazı hakikatler sadece seçilmişlerin harcı."

"Peki böylesi bir yassılmanın sonuçları neler olurdu?"

"*Ah, laissez-moi vous l'expliquer:* Üç buutlu bir cisim olan kürenin, feza boşluğu içinde hiçbir denge problemiyle karşılaşmayacağı aşikârdır. Fakat iki buutlu bir satıh için aynı şeyi söylemek mümkün mü? Maalesef ki hayır! İki buuta irca edilmiş bir arz, tıpkı açık denizde fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi, fezada çalkalanacak, yalpalayacak, meyledecek, hatta muhtemelen alabora olacaktır. Üçüncü buut olmadığı zaman, *par force* cazibe-i arz da olmayacağı için, arzın müstakbel sakinleri kendilerini bir anda fezada çaresizce çırpınarak düşüyor bulabilirler. *Quelle horreur!*"

"Ama bu... bu sanki bir kıyamet! Dünyanın altı üstüne geliyor! Kıyamete inandığınızı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Siz inanmıyor musunuz yani?"

"Bilmem, doğrusu daha önce hiç düşünmemiştim. Şimdi siz söyleyince..."

"O halde inanmaya başlasanız iyi olur. İnanın bana, kıyamet vardır. Hep vardı ve hep varolacak. Zaten belki farkında değilsiniz, ama aslında siz de gayet iyi biliyorsunuz bunun böyle olduğunu. Kıyametin bir gün mutlaka kopacağını herkes bilir; o günün hangi gün olduğudur bilemediğimiz. Hatta daha da ileri giderek diyeceğim ki, kıyamet kopmalıdır, kopması şarttır. *Si l'apocalypse n'existait pas, il faudrait la créer!* Herkes için daha iyi böylesi. İşte üstat El-Cezerî bütün bu ihtimalleri önceden hesaplamış ve beşeriyeti istikbaldeki bu faciaya karşı ikaz edebilmek maksadıyla bu dev jiroskopu inşa etmiştir. Kürenin ortasındaki terazinin zemin ile yaptığı açıya bakarak, o mukadder anın gelip gelmediğini, arzın fezada dengesini kaybedip kaybetmediğini, tehlikede olup olmadığımızı anlayabiliriz. El-Cezerî, *Çark-ı Felek* için yazdığı kullanma talimatnamesinde, 30 dereceye kadar hayatî tehlike olmadığını, 30 ila 45 derecede kritik safhanın başladığını, 60 dereceden sonra acil durum tedbirleri almak icabettiğini, ibre 90 dereceyi gösterdiğinde ise ar-

tık yapabilecek fazla birşey kalmamış olacağını söylüyor. El-Cezerî'ye göre, bu hal vukuunda alınabilecek tek tedbir, bütün insanların kendilerini kalın ipler ve zincirlerle sağlam biryerlere bağlamaları, biryerden biryere gitmeleri iktiza ettiğinde ise daima duvar kenarından, birşeylere tutuna tutuna yürümeleri ve mümkünse, yine kendisi tarafından dizayn edilmiş, altlarında uzun çiviler bulunan bir nevi kramponlu ayakkabılar giymeleri. *Tenez*, ben tedbirimi şimdiden aldım bile!"

Adam sağ ayağını kaldırıp Xeno'ya ayakkabısının tabanını gösterdi. Ayakkabının altında üç dört parmak uzunluğunda temel çivileri vardı. Xeno'nun aklı karışmıştı. Yeniden *Çark-ı Felek*'e baktı ve bakar bakmaz da ürküntüyle geri sıçrayarak elinin altında tutunacak sağlam birşeyler aradı. Terazi bir yana doğru iyice eğilmişti. .

"*Mais non, ne vous en inquiétez pas!*" dedi adam yatıştırıcı bir sesle, "Tedbiri elden bırakmamakta fayda var, evet, ama o korkulacak an henüz gelmedi. Gördüğünüz bu meylin sebebi, arzın yassılarak dengesini kaybetmiş olması değil."

"Öyleyse niçin 45 dereceyi gösteriyor ibre?"

"Gayet basit, *jeune homme*, çünkü yeraltındayız. Unutmayın ki, yeryüzü kanunlarının yeraltında hükmü yoktur."

Xeno hiçbir şey anlamamıştı. Adam, ufak bir çocuğa ilk okuma yazma dersini verircesine, sözlerinin tek tek üzerine basarak sürdürdü konuşmasını:

"Biliyorsunuz, şu anda yerin yüzlerce kulaç altındayız. Hatta artık belki kulaç değil, fersah bazında konuşmamız daha doğru olur. Buraya kadar kendi ayağınızla geldiğinize göre, *mon cher ami*, bunun siz de farkında olmalısınız. Eğer farkında değilseniz, bu cehaletinizin suçunu kısa şekerlemelere, anlık dikkat dağılmalarına, göz dalgınlıklarına, geçici amnezilere atmaya çalışmanız hata. Çocuklar ve deliler hariç, reşit insanlar olarak hepimiz kendi fiillerimizden mesulüz. *Bof, mais quoi qu'il en soit*, şimdi bir kenara bırakalım bunları. Gelin, size jeolojiden bahsedeyim biraz. Jeoloji ilmi, *yeraltı* ve *yerüstü* olmak üzere iki kısımda mütalaa edilir. Yerüstü jeolojisi hakkında muhakkak ki sizin de herkes gibi umumî bir malumatınız vardır. Zaten yerüstü mahlukları olan biz insanlar, umu-

miyetle jeoloji ilmini sadece *yerüstü jeolojisi*nden ibaret zannetmek ve *yeraltı jeolojisi*ni tamamiyle görmezden gelmek hatasına düşeriz. Halbuki yeryüzünü bir ayna sathı olarak kabul edersek, *yeraltı jeolojisi*, isabetli bir teşbihle, *astronomi*ye tekabül eder; şöyle ki, birisi insanoğlunun hiçbir zaman erişemeyeceği semavî cisimlerin ilmidir, diğeri ise hemen yanıbaşımızda olan, beraber yaşamak mecburiyetinde olduğumuz, fakat bizim için hiç de daha az erişilmez ve esrarengiz olmayan yeraltı mahluklarının. İşte bakın, hiç şüphe etmeden kabullendiğimiz fizik kanunlarının muteber olmadığı bir yerdeyiz şimdi. Ne yapacağız o halde? Ne yapmalıyız? *Que faire*? Ayaklarımızın altından kayıp gidiveren zeminin yerine, üzerine basabileceğimiz yeni ve sağlam bir zemin nasıl bulabiliriz? İşte bu kritik noktada, *yeraltı jeolojisi* yardımımıza koşuyor. *Yeraltı jeolojisi* ile *yerüstü jeolojisi* arasındaki farkı ve benzerliği kabaca şöyle anlatabilirim size: Yeryüzünde görmeye alışık olduğumuz jeolojik hadiseler, yeraltında, arzın merkezine olan yakınlık sebebiyle, âdeta kuvvetli bir mercek tarafından agrandize edilmişçesine, yüzlerce, binlerce kere daha şiddetli tezahür eder. Dünya üzerinde yaşanan zelzeleleri biliyorsunuz. Yeryüzü coğrafyası, büyüklü küçüklü bu zelzeleler neticesinde, ancak binlerce senelik müddetler itibarıyla fark edilebilecek değişikliklere uğrar. Arzın tarihine bir göz atarsanız, yerkabuğundaki eğilip bükülmeler, kırılmalar ve göçmeler sebebiyle bazen bir tepenin kaybolduğunu veya yeni bir tepenin peydah olduğunu, bir vakitler ova olan yerde şimdi derin bir vadi bulunduğunu, nehirlerin yatak değiştirdiğini, denizlerin kuruduğunu ve bazen de bir adanın, hatta koskoca bir kıtanın okyanusun derin ve karanlık sularına gömülerek arkasında en küçük bir iz dahi bırakmadan haritadan silinip gittiğini görürsünüz. Günümüzdeki kıtaların, arzın milyonlarca sene süren inkişafı içinde, tek ve büyük bir kara parçasının bölünüp dağılmasıyla meydana geldiğini iddia eden nazariyeyi muhakkak ki siz de duymuşsunuzdur. İmdi, yeryüzünde yaşadığımız bütün bu jeolojik hareketler, gayet tabii ki yeraltında da görülür, fakat bir farkla, çok daha şiddetli ve süratli olarak. Yeryüzünde asırlar sürebilecek coğrafî değişiklikler, burada,

yeraltında, olsa olsa birkaç saatlik bir meseledir. *Par example*, halihazırda sağa yatık gördüğünüz bu terazinin, çok değil, daha bu sabah tamamen sola meyletmiş olduğunu söylesem, bana inanır mısınız? Binanın toprak altındaki kısmının ufkî ve şakulî olarak yer değiştirdiği manasına gelir bu. Neyse ki binanın temelleri, muazzam kuvvetlerin rol oynadığı bu dönme ve burulma hareketlerinde hemen çöküvermeyecek kadar sağlam. Eskilerin kendilerine has usulleriyle inşa edilmiş, evladiyelik bir bina bu ne de olsa. Tabii biz cazibe-i arzdan dolayı ve sistemin içinde bulunduğumuz için (trende havaya atılan bir bozuk paranın, yine atıldığı noktaya düştüğünü veya arzın kendi mihveri etrafında dönmesine rağmen, üstündeki cisimlerin sabit kaldığını hatırlayın) bu hareketi hissedemiyoruz. Biliyorum, henüz buranın acemisi olduğunuz için, kabul etmekte zorlanacaksınız yeraltının biz insanlara yaptığı bu nevi ufak tefek kaprisleri. Fakat, *cher ami*, inanın ki hakikat bu. Hem biraz düşününce, bunun son derece normal olduğunu da anlayacaksınız. Atmosferik tesirlerle rijitleşmiş yerkabuğuna nisbeten çok daha yumuşak, kolayca şekil verilebilir, peltemsi bir coğrafyadayız şu anda. Bulunduğumuz noktanın derinliğini (*irtifa-i nakıs* mı demeliydim yoksa?) tam olarak bilemediğim için kat'î konuşamıyorum, fakat yükselen hararetten de anlaşılacağı gibi, magma, semenderin yatağı o kıvamlı seyyale, yakında olmalı. El-Cezerî'nin *Çark-ı Felek* için böyle bir istimal imkânını hesaba katıp katmadığı, maalesef, eldeki kayıtlardan anlaşılamıyor. Fakat muhakkak olan birşey varsa, o da bu makinanın asırlardır bir *yeraltı jiroskobu* olarak kullanıldığı. Adeta dev bir yeraltı gemisinde (artık bir *tahtelarz* mı denir buna, bir *souterrain* mi?) arzın merkezine seyahat ediyormuşuz gibi tıpkı..."

"Düşünmesi bile ne denli ürkütücü," dedi Xeno, "Çocukken ansiklopedilerde gördüğüm denizaltı kesitleri içime korku salmıştır hep. Babamın müşterilerinden olan bir deniz subayı, *Dumlupınar* faciasından nasıl kurtulduğunu anlatırdı."

"Buraya gelirken, bütün bunları göze almış olmanız icabederdi, *jeune homme*," diye Xeno'nun sözünü kesti adam, "Yukarı çıkışı olmayan her asansör, muhtemel bir tahtelarzdır."

"Ne demek istiyorsunuz? Daha açık konuşun lütfen."

"Siz nerede yaşıyorsunuz, kuzum? Etrafınızdan bihabermiş gibi konuşuyorsunuz. Ana asansör haricinde binadaki bütün asansörlerin idare tarafından senelerce evvel sadece inişe tahsis edildiğini bilmediğinizi mi söyleyeceksiniz yoksa?"

"Bi-bilmiyordum," diye kekeledi Xeno şaşkınlık içinde, "Ama niçin?"

"Enerji tasarrufu gayesiyle tabii. İniş, cazibe-i arz sayesinde tahakkuk eden bir nevi kontrollü serbest düşme olduğu için, enerji sarfiyatına yol açmıyor. Hatta iniş esnasında dönmeye başlayan dinamolar vasıtasıyla elde edilen elektrik, boş kabini yukarı çekmekte kullanılabiliyor. Kendi kendisini besleyen, kendi kendisine kifayet eden, kendi içinde istikrarlı ve mükemmel bir sistem bu,. bir *perpetuum mobile. Genial, n'est-ce pas?* Övünmek gibi olmasın, ama Şirket'e benim tarafımdan teklif edilmiş projelerden biridir bu."

"Nasıl?" diye heyecanla haykırdı Xeno, "Öyleyse siz... siz..."

"Müsaadenizle kendimi takdim edeyim: Keşşaf Uzman Lâbirî, yüksek mimar ve mühendis, *İSMİYOK (İstanbul Mimarlık Yüksek Okulu)*. Kusura bakmayın, şu anda size bir kartvizitimi takdim edemiyorum maalesef. Sonuncusunu da geçenlerde bir seyyar satıcıya verdim."

"Öyleyse bu binayı tasarlayan kişi sizsiniz," dedi Xeno duyulur duyulmaz bir sesle, "Ben... ben bilmiyordum..."

"Teveccühünüz," dedi adam gülümseyerek, "Bütün binayı değil tabii, insan ömrüne sığmayacak bir iş olurdu bu; ama, evet, bir kısmını. Çorbada benim de tuzum var, diyelim."

"Şirket mimarlarından birisi olduğunuza göre, Şirket'in kadrolu memuru olmalısınız. Ah, ne denli sevindiğimi bilemezsiniz, en sonunda bir meslektaşla yüz yüze gelebilmek büyük bir mutluluk. Yedi yıldır Şirket'te çalışıyorum ve inanır mısınız, yalnızca bir iki meslektaşımla tanışma olanağı elde edebildim bütün bu süre boyunca, o da karşılıklı yazışmalar yoluyla. Amirim Bay Y'den başkasıyla yüz yüze görüşmedim, ki o da birkaç gün öncesine dek emir belgelerinin altındaki bir imzadan başka birşey değildi benim için. Bir rastlantı sonucu aynı dosya üzerinde çalışmaya başladığım ve şu anda aramakta ol-

duğum adaşım memur X'i henüz bir kez bile görmüş değilim sözgelimi. Öylesine yoğun bir biçimde çalışmak zorundayız ki, bir an olsun işimizden baş alıp birbirimizle tanışmaya zamanımız yok. Ama niye anlatıyorum ki bütün bunları size? Şirket'in bir memuru olarak aynı güçlükleri siz de yaşadığınıza göre, bu durumun farkındasınızdır."

Xeno heyecandan kimi zaman soluğu tıkanarak konuşurken, yaşlı adamın bakışları bulutlanmış, gözlerinde birdenbire hüzünlü bir ifade belirmişti.

"Sizi yanlış bir fikre sevketmek istemem, delikanlı," diye sessizliğini bozdu birdenbire, "Bu söylediklerıniz doğru olabilir ve hissiyatınızı da anlıyorum *bien entendu*. Lakin maalesef (maalesef, diyorum) sizinle iş arkadaşı sayılamayız. Şirket'in kadrolu memuru değilim ben, hiçbir zaman da olmadım, olamadım. Evet, bu binanın bir kısmını projelendirdiğim doğrudur, gurur da duyuyorum bununla; fakat çok arzu etmiş olmama rağmen, hiçbir zaman Şirket'in kadrolu memurluğuna kabul edilmediğimi, Şirket'le aramda hiçbir hukukî akit, hatta en basit bir mukavele dahi bulunmadığını itiraf etmeliyim. *Hélas*, ömr-i hayatımda yegâne esef ettiğim şey budur."

"Bu olanaksız! Şirket adına bunca projenin tasarımını ve yürütücülüğü üzerinize almışken, nasıl olur da..."

"*Pas du tout!* Projelerimi tatbik edebilme fırsatını maalesef hiçbir zaman elde edemedim. Zaten şimdiye kadar Şirket'ten bu konuda hiçbir talep veya davet de almış değilim. Benim bütün yaptığım, binada kendimce lüzümlu gördüğüm tadilat ve ilaveleri projelendirip *RESİM*'e göndermektir. Şu âna kadar müracaatlarıma müspet veya menfi hiçbir cevap alamadım. Fakat bina içinde dolaşmama kimse ses çıkarmıyor ve ben de bu keşif ve rölöve çalışmalarım esnasında, evvelce teklif ettiğim birçok projenin tatbik edilmiş olduğunu görüyorum. Bu da bir tesellidir tabii. İnşaat çalışmalarına bilfiil iştirak edemememe rağmen, hiç olmazsa arkamda sağlam bir eser bırakacağımı bilmek..."

"Bu büyük bir haksızlık! Bu adaletsiz, dahası yasadışı davranış karşısında sesinizi yükseltmeniz, hakkınızı aramanız gerekir. Ya da belki daha iyisi, bir başkasının, yansız bir kişinin bu

adaletsizliğe dikkat çekmesi. Evet, evet, bu çok daha uygun. Eğer bana izin verirseniz, bu görevi üstlenmek benim için bir onurdur. Odama döner dönmez, ilk işim *İDAM*'a bu konuda ayrıntılı bir rapor yazmak olacak. Bunun için biraz daha bilgiye gereksinimim var tabii. Nasıl olup da bu tek yanlı iş ilişkisine girdiğinizi bana anlatabilir misiniz?"

"Bu uzun ve can sıkıcı bir hikâyedir, *cher ami*. Fakat madem sordunuz, anlatayım. Henüz çok gençtim o zamanlar, sizin yaşlarınızda ya var ya yoktum, fakülteden yeni mezun olmuş, çiçeği burnunda, gayretli, azimli, genç bir mimardım. İlk bürom, stajyer bir avukatla paylaştığım, Narmanlı Yurdu'nun avlusuna bakan, daracık, karanlık bir odaydı. Bir taraftan üniversitede lisansüstü tezimi hazırlıyor, bir taraftan da ufak tefek projeler alarak elime geçen üç beş kuruşla maişetimi temine çalışıyordum. Bir gün, hiç unutmam, vapur düdüklerinin Taksim'den işitildiği, sisli ve ıslak bir sonbahar günü, postadan büyük boy bir sarı zarf çıktı. Zarfı açınca, birtakım rölöveler ve resmî görünüşlü bir mektupla karşılaştım. Tanımadığım bir şirketin Cağaloğlu'ndaki merkez binası için, ilişikte gönderilen rölöveler ve malumata istinaden bir tuvalet projesi çizmem ve mektupta zikredilen tarihte mevzubahs şirkete gidip bu projeyi ismini artık hatırlayamadığım bir memura teslim etmem isteniyordu. Ücretimin avansı posta havalesiyle gönderilmişti ve son istihkakı proje tesliminde olmak üzere, peyderpey gönderilmeye devam edecekti. Bu projeyi kat'î gizlilik içinde yürütmem lazım geldiğine bilhassa dikkat çekiliyordu. Aksi takdirde, proje benden alınıp bir başka mimara verilecekti. Bu gizlilik talebi garibime gittiyse de, işi kabul etmekte bir an tereddüt etmedim. Piyasaya henüz atılmış genç bir mimarın iş çevrelerinde iyi bir isim yapmasının zaruretini siz de takdir edersiniz, zannederim. Ayrıca ilk bakışta basit bir bodrum katı tadilatı gibi görünen bu proje, dizayn edilecek tuvalet ünitesinin muhtemelen birçok katta tekrarlanacak olması sebebiyle daha da fazla ehemmiyet kesbediyordu ve bu iş için teklif edilen ücret benim mütevazı bütçeme maddî açıdan hiç de hafife alınamayacak bir katkı olacaktı. Malsahibini memnun bırakmak ve böylece teşrik-i mesaimizin ilerde de devamını temin etmek gayesiyle, elimdeki bü-

tün diğer projeleri bir kenara koyup dört elle bu işe sarıldım. Tiyatroda küçük rol olmadığı gibi, mimarlıkta da küçük proje yoktur. Pek basit zannedilen bir tuvalet projesi dahi, kâfi derecede derinlemesine tetkik edildiğinde, halli hiç de kolay olmayan problemlerle karşı karşıya getirir insanı. Hakikî mimarlık, işte bu ilk bakışta gözden kaçabilecek detaylara inebilmek, *iyi* ile *mükemmel* arasındaki nefaset farkını meydana getirecek hal çarelerini bulabilmektir. Tabiatiyle çok iyi bir etüt ve hazırlık çalışmasını icap ettirir bu. Doğru cevapları bulabilmek için, ilk evvela sorulacak sualleri doğru tayin etmek lazımdır. Ben bu keyfiyetin farkında olduğumdan, herşeyden önce Vitruvius'tan Neufert'e belli başlı bütün kaynakları tarayarak tuvaletin tarih içindeki inkişafını tetkik edip, konfor şartlarını, minimum ve maksimum ölçüleri, imtina edilmesi lazım gelen durumları, velhasıl tuvalet hakkında umumî kabul görmüş standartları tespit ettim. Bu etütlerim esnasında gördüm ki, tuvaletin de kendisine münhasır bir altın nispeti vardır. *Rokoko, gotik, barok, art nouveau, art deco, de stijl, modernizm* gibi çeşitli mimarlık ekollerinin bu konudaki telakkileri bir hayli farklıdır. Sonra, antikiteden günümüze meşhur mimarların, Khersiphron'un, Metagmes'in, Theodoros'un, Satyros'un, Palladio'nun, Mimar Sinan'ın, Mikelanj'ın, Christopher Wren'in, Gaudi'nin, Mies'in, Wright'ın, Corbusier'nin projelerindeki tuvaletleri itinayla tahlil ettim. Nihayet bütün bu topladığım malumata şahsî tecrübelerimi de katarak en fonksiyonel ve ergonomik, *en bref*, optimum tuvaleti dizayn etmeye çalıştım. İlk bakışta çok basit görünen böyle bir hususta bile, kriter ve parametrelerin, fonksiyonların ve tabii dolayısıyla da alternatiflerin kesreti sersemleticiydi: Alaturka ve alafranga tuvaletler, pisuarlar, bideler, rezervuarlar, sifonlar, yer süzgeçleri, lavabolar, armatürler, bütün bunların kendi içinde farklı nevileri, farklı malzemeler, farklı ölçüler, farklı kaliteler, vesaire... Hesaba katmam icabeden bir o kadar da teferruat vardı ayrıca: Klozet, pisuar ve lavaboların yerleştirilmesi; mahremiyetin ve mekândan maksimum tasarrufun temini için kapı açılma istikametleri; pisuar sathına farklı açılarda çarpan sidiğin kırılma ve geri sıçrama sabitesi; buna bağlı olarak, farklı boy ve anatomilerdeki insanların pantalon ve

ayakkabılarının sıçrayan sidikle lekelenmemesi için pisuarların monte edilmesi icabeden optimum yükseklik; keza bitişik nizam pisuarları kullanan şahısların birbirlerinin tenasül uzuvlarıyla, her iki tarafı da fevkalade rahatsız edebilecek bir vizüel irtibat kurmaları ihtimalinin önüne geçilebilmesi bakımından, pisuarlar arasındaki seperatörlerin minimum yüksekliği; kalçaların yayılması temin edilerek hacet giderilmesinin kolaylaştırılması gayesiyle, alafranga helalardaki klozet ağzı çapının anüsün miktar-ı kâfide açılmasına imkân verecek şekilde tayini; hazım sistemindeki muhtemel bozukluklar neticesinde husule gelebilecek mide ve bağırsak gazlarının tesiriyle, kazuratın şedit bir sadmeyle açığa çıkarak klozet iç cidarına çarpması ve bu çarpmayı müteakip partiküler bir strüktür halinde tekrar irtifa kazanıp kalça ve uylukların iç kısımlarına yapışması keyfiyetinin bertaraf edilebilmesi için klozetin sahip olması icabeden hususî konveks formun tesbiti ya da (daha kat'î bir tedbir olarak) kazuratın klozet cidarıyla hiç temas etmeden, doğruca suyla buluşmasını temin için oturağın öne alınarak anüs izdüşümünün kubur deliğiyle çakıştırılması; buna ilaveten, yine alafranga tuvaletlerde mükerrer istimaller neticesinde kanlı basura sebebiyet verebilecek tehlikeli yaralanmalardan imtina edebilmek maksadıyla, taharet musluğu borusunun klozet içindeki kısmının, tabiatıyla hassas bir bünyeye sahip olan anüsü zedeleyici temaslarda bulunmayacak ebat ve zaviyede dizaynı; ayrıca alaturka tuvaletlerde hela taşındaki ayak basma yerleri tayin edilirken, kullanıcı-helataşı mesafesinin azalması ve bu cihetle kazurat sıçrama riskinin artarak hijyenik endişelerin ön plana çıkması dolayısıyla, keza anüs-kubur deliği münasebetinin doğru kurulmasına bilhassa ehemmiyet gösterilmesi; taharet ibriğinin pozisyonu ve ebadına nazaran, taharet musluğunun doğru yerinin tesbiti; farklı sebeplerle tuvalette uzun müddet kalan şahısların bacaklarının çömelik oturmaktan mütevellit uyuşarak karıncalanması ve ayağa kalkma zorluğu çekmeleri ihtimaline karşı, sağ ve soldaki duvarlarda birer adet sağlam tutamağın ihdası; bundan maada, acil durumlarda müracaat edilmek üzere, tuvalete elektrik hattı çekilmek suretiyle her kabinde kolayca erişilebilecek bir yere bir adet imdat düğmesi ta-

kılması; vesaire... vesaire... Yo, hayret etmeyin, delikanlı! Aslında şu anda size anahatlarıyla kabaca izah etmeye çalıştığımdan çok daha giriftti projem. Siz meslekten olmadığınız için fazlaca teferruata girmemeye gayret ettim. Fakat zaten sadece mimarlıkta değil, aklınıza gelebilecek her disiplinde böyledir bu. Size ilk bakışta pek kolay gelen bir matematik problemini çözmeye sıvandığınızda, rakamların gözlerinizin önünde uçuşmaya başladığına, inanılmaz bir çeviklikle havsalanızdan kaçtığına şahit olursunuz. Uzaktan incecik bir dere zannettiğiniz su akıntısı, yanma vardığınızda azgın, geçit vermez, koskoca bir nehir oluverir. Yola çıktığınızda dümdüz gibi görünen bir patika, az ilerde yüzlerce kola ayrılarak hangi istikamete gideceğinizi bilmez hale getirir sizi. Eşyanın tabiatıdır bu. Hiçbir şey basit değildir. Hakikat teferruatlıdır." .

Çark-ı Felek'in bulunduğu kubbeli salondan çıkmışlar, eski eşyalarla dolu, duvarları ayna kaplı başka salonlardan geçerek ilerliyorlardı. Xeno yaşlı mimara yardımcı olmak için siyah deri çantayı taşımayı üstlenmişti. Ne var ki hiç de kolay olmadığını anlamıştı bunun. Çanta çok ağırdı. Xeno arada sırada duraklayıp alnında biriken terleri ceketinin yeniyle siliyor ve sonra yeniden mimara ayak uydurmaya çalışıyordu.

"Nihayet proje teslim günü gelmişti," diye sürdürdü konuşmasını mimar, "Projem hazırdı. Herşeyi en ince detayına kadar düşünmüş, hesaba katılmadık hiçbir nokta bırakmamıştım. Mükemmel bir proje çizdiğimden emindim ve, ne yalan söylemeli, yüzümün akıyla bu işin üstesinden geldiğim için kendimle gurur duyuyordum. İki kır atın çektiği bir kupa arabası tutup mektuptaki adrese gittim. Araba Galata Köprüsü'nden geçip Cağaloğlu'na çıktı; Divanyolu'ndan bir yan sokağa, oradan bir diğer arka sokağa, oradan da tekrar bir diğerine saptı ve nihayet harap ve metruk binalarla dolu dar bir arka sokakta bulunabileceğini kırk yıl düşünsem aklıma getirmeyeceğim, bu salaş muhitle hiç mütenasip olmayan, köhnemiş, fakat hâlâ şaşaalı bir mazinin bariz izlerini taşıyan heybetli bir binanın önünde durdu. Bundan sonraki hayatımın en mühim parçası haline gelecek olan bu binayla ilk karşılaşmamdı bu. Arabacıya parasını ödedim ve binanın ihtişamlı kapısından içe-

ri girdim. Elim kolum proje ruloları ve maketlerle dolu, giriş holündeki resepsiyon bankosuna yanaştığım zaman, sevinçten içim içime sığmıyordu. Resepsiyon memuruna bir iş randevusu için geldiğimi söyledim ve bana gönderilen mektupta imzası olan memurun ismini verdim. Resepsiyon memuru randevu defterini kontrol etti. Aradığını bulamamış olacak ki, arkadaki raflardan indirdiği telefon rehberine benzeyen birkaç kalın cildin sayfalarını çevirdi; birtakım dosyaları, kartoteks kutularını, bir karton kutu içindeki gazete kupürlerini gözden geçirdi ve nihayet birkaç kısa telefon görüşmesi yaptı. Tekrar bana döndüğünde, yüzünde üzgün bir ifade vardı. Bana şirketlerinde bu isimde bir memurun çalışmadığını ve maalesef kimsenin böyle bir proje ısmarlandığından da haberdar olmadığını söyledi. O anda neler hissettiğimi takdir edersiniz. Elimde aylarca sürmüş çalışmamın mahsulü olan projelerle orada öylece kalakalmıştım. Ne olup bittiğini anlayamıyordum. Bir anda dünyam kararmıştı âdeta. Resepsiyon bankosu, memur, dosyalar, duvarlar, herşey kafamın içinde dönüp duruyordu. Buna inanmak istemiyordum. Ortada bir *malentendu* olduğundan emindim. Elimdeki evrakı, Şirket'in antetli, mühürlü, imzalı mektubunu, projeyi çizebilmem için gönderilmiş bodrum kat rölövelerini ve o âna kadar hiç aksamadan gelmiş olan posta havalelerinin makbuzlarını bankonun üzerine sererek resepsiyon memuruna gösterdim. Kısa bir tetkikten sonra, bunların kendi şirketlerine ait olduğunu memur da kabul etti. Kayıt defterlerini bir kere daha dikkatle gözden geçirdi ve birkaç telefon görüşmesi daha yaptı. Fakat netice değişmiyordu: *İDAM*'ın böyle bir projeden haberi yoktu. Ben hâlâ herşeyin küçük bir unutkanlıktan zuhur ettiği ve, biraz daha tetkik edildiği takdirde, hakikatin meydana çıkacağı kanaatindeydim. Kimse benden yana çıkmıyordu gerçi, fakat elimdeki evrak haklılığımın deliliydi. Resepsiyon memuruna bu mevzuun bu şekilde kapanamayacağını, beni selahiyetli bir şahısla görüştürmesini, derdimi anlatmak istediğimi söyledim. Memur bunun mümkün olmadığı cevabını verdi. En alt kademeden en üst kademeye kadar Şirket'teki bütün memurların işleri başlarından aşkındı, her dakikaları altın kadar kıymetliydi, onlardan birisiyle iş saatleri dahilinde görüşmem

kaabil değildi. O halde paydos saatine kadar bekleyebileceğimi söyledim. Böyle bir fevkaladelik mevzubahis olduğunda, *İDAM* azalarından birisi ya da selahiyet sahibi diğer bir memur, iş saatleri haricinde de olsa, bana birkaç dakikasını ayırırdı herhalde. Resepsiyon memuru işi önce yokuşa sürmeye çalıştı, fakat ısrarım karşısında yelkenleri suya indirerek o akşam için bir randevu ayarlamaya söz verdi. Hakikaten de birkaç kısa telefon görüşmesinden sonra, benimle bu işi müzakere etmeyi kabul eden bir memur buldu. Lakin bu memurun işlerinin çokluğu dolayısıyla o akşam fazla mesaiye kalması icabedeceğinden, randevuyu ancak geceyarısına alabilmişti. Henüz öğle ezanı dahi okunmamıştı; orada geceyarısına kadar saatlerce bekleyemezdim. Randevu saatinde geri gelmek üzere, resepsiyon memuruna zahmetleri için teşekkür edip oradan ayrıldım, yazıhaneme dönüp akşamı beklemeye başladım. Saatler geçmek bilmiyor, akşam bir türlü gelmiyordu. Vakit öldürmek ve heyecanımı yatıştırmak maksadıyla tekrar sokağa çıkıp Galata'da birkaç tur attım. Çıkarken projelerimi de yanıma almayı ihmal etmemiştim. Esasında aylardır yanımda projelerim olmadan şuradan şuraya adım atmıyordum. Elimde projelerle hamama veya berbere girdiğimi görenler, aklımdan zorum olduğu kanaatine varıyorlardı. Bu minval üzre, akşam yemeği zamanı Gedikpaşa'daki bir dostumun evine misafir oldum. Heyecanım biraz yatışmıştı. Nihayet geceyarısına doğru, dostumla vedalaşıp çıktım ve bu sefer yaya olarak karanlık sokaklardan geçip Şirket'e geldim. Kapı açıktı. Giriş holünde ne sabahki resepsiyon memuru ne de başka bir kimse görünüyordu. Buna ehemmiyet vermedim, çünkü randevu bodrum kattaki bir canbazhanede olacaktı ve resepsiyon memuru oraya nasıl ulaşabileceğimi anlatan bir not yazıp bana vermişti. Nottaki tarife harfiyen uyarak canbazhaneyi aramaya başladım. Fakat yol, tarif edildiği kadar kolay değildi. Birçok merdiven inip çıktım, birçok koridordan geçtim, birçok odanın kapısını açtım. İnanır mısınız, o canbazhaneyi bugüne kadar bulabilmiş değilim. O günden sonra her gece, bir evvelki gece bırakmış olduğum yerden başlayarak devam ettim aramaya. Gezdiğim mekânların rölövesini çıkarıp kendimce lüzumlu gördüğüm proje teklifleri ha-

zırlayarak Şirket'e gönderiyordum. Aralarında o ilk tuvalet projemin de bulunduğu bu tekliflerimin, zaman içinde yavaş yavaş inşa edildiğine şahit oldum. Fakat ne o ilk vazifelendirilmem ne de kabul edilip tatbik olunan müteakip proje tekliflerim hakkında Şirket'ten herhangi bir tasdikname almadım. Buna rağmen bunca senedir ilk günkü heyecan ve gayretimden hiçbir şey kaybetmeden çalışmalarıma devam ediyorum. Günün birinde o tasdiknameyi alacağımdan veya hiç olmazsa memuriyete kabul edilerek Şirket'in mimar kadrosuna tayin olunacağımdan hâlâ ümidimi kesmiş değilim. Bu kadar uzun bir müddet bıkıp usanmadan çalışacak kuvveti nereden aldım, bilemiyorum. Bulabildiğim akla yakın tek sebep, bir noktadan sonra geriye dönmek için çok geç olduğu. *Bon gré mal gré*, ilk tuttuğu yolda sebat ediyor insan."

Xeno ağır deri çantayı ardısıra sürüklemekten, ama daha çok da mimarın öyküsünü dinlemekten soluk soluğa kalmıştı. Önünde açılan yeni salonlar karşısında şaşkınlığını gizleyemiyor, "Ne istenç! Ne çıdam! Ne dayanma gücü!" diye mırıldanıyordu kendi kendisine. Öteki salonlardan en az dört kat daha büyük bir salona girmişlerdi.

"Anladınız tabii," dedi mimar, "Dedemin hikâyesiydi aslında size anlattığım. Bütün bu hadiseler cereyan ettiği esnada babam henüz ana rahmine düşmemişti. Muhterem babacığım! Tıpkı dedem gibi, o da bu uğurda çalışıp didindi, bir ömür tüketti. Mimarlık mesleği ondan mirastır bana. Benim tek yaptığım, onun kaldığı yerden eserine devam etmek, taş üstüne taş koymaktır. Benden sonra oğlum aynı şeyi yapacak, daha sonra ise torunum ve böylece nesilden nesile devrolunarak neşvünema bulacak, namütenahî devam edip gidecek bu asil meslek. Ta ki..."

Xeno artık mimarın sözlerini dinlemiyordu. Yeni girdikleri salonun ortasındaki görkemli yapıya gözlerini dikmiş, şaşkın şaşkın bakıyordu. Basamaklı bir duraç üzerinde yükselen, çift sıra sütunlu, dev bir Helen tapınağıydı bu. Sütunların alt yanları insan boyunda savaşçı kabartmalarıyla bezenmişti. Sütun başlıklarındaki volütlerin altında, herbiri kavun iriliğinde olan yumurta dizileri göze çarpıyordu. Çatının yanlarından koca

ağızlarını açmış, gözlerini belertmiş, sanki her an aşağıdakilerin üzerine atılabilecek ejder başlı çörtenler fırlamıştı. Tapınağın dışını çepeçevre dolanan mermer frizde, dörder atlı savaş arabaları, yayalar ve atlılardan oluşan kalabalık bir savaş sahnesi betimlenmişti.

"İnanılmaz birşey bu!" diye mırıldandı Xeno, "İnsanlık tarihine geçecek bir başyapıt! Bir dünya harikası!"

Xeno'nun yanına yaklaşmış olan mimar bu sözleri duyunca atıldı:

"*Oui, vous avez raison, jeune homme!* Şahsen bir mimar olarak, mimarlık tarihine derin vukufunuzdan dolayı sizi tebrik ederim. Evet, Wood yanılmıştı, hem de ne yanılma! Bulduğu birkaç çakıl taşıyla avunmuştu zavallı. Ve daha beteri, bütün dünyaya mal etti hatasını. Fakat işte hakikat şimdi gözlerimizin önünde dikiliyor, inkâr edilemeyecek kadar müşahhas ve cesim."

"Evet, tabii..." diye yineledi Xeno, hiçbir şey anlamadığını belli etmemeye çalışarak, "Kesinlikle. Bu tapınak..."

"*MAMA*, yani *Mabed-i Mahrem*, ya da daha çok bilinen adıyla *Artemis Mabedi!* Meşhur İngiliz arkeologu J. T. Wood'un 1869 senesinde Efes'te bulduğunu zannettiği dünyanın yedi harikasından biri! 74 arşın genişlik, 154 arşın derinlik, çepeçevre iki sıra sütun, Krezüs'ün ihsanı olan rölyefler..."

"Şimdi anlıyorum herşeyi!" diye kesti mimarın sözünü Xeno, "Gece bekçisi burada birtakım kaçakcılık ve sahtecilik işleri döndüğünden söz etmişti. Bu tapınak da Şirket'in atölyelerinde çalışan sanat tarihi uzmanları ve ustalarca eldeki bilgiler ışığında titiz bir çalışma sonucunda üretilmiş bir kopya demek ki. Bu denli ileri gidebileceklerini düşünemezdim doğrusu. Binyıllarca önce yıkılıp gitmiş bir dünya harikasını yeniden yaratmak, zamanı geri çevirmek, tarihi yeniden yazmak... Tanrısallığa öykünen bir tür kendini beğenmişlik bu! Küstahlığın doruğu! Tüm insanlıkla dalga geçmek! Bu yetkin kopya bir süre sonra hangi ahmak milyarderin özel koleksiyonunu süsleyecek kimbilir!"

"*Mais quelle erreur!* Yanılıyorsunuz, delikanlı. Bu gördüğünüz sahtesi değil, hakikisi."

"Olamaz! Gece bekçisi demişti ki..."

"Bırakın Allah aşkına şu bunak ihtiyarı! Tek ayak üstünde kırk yalan kıvırır o! Onun anlattıklarına inandınız mı yoksa? Yok kopyaymış, yok sahtecilik şebekesiymiş, onun hastalıklı dimağının husule getirdiği hayalattan ibarettir bütün bunlar. *Mon pauvre ami*, ne kadar da safsınız! Hemen inanıverdiniz demek ki bütün bu ipe sapa gelmez hikâyelere! Halbuki herkese farklı bir hikâye anlatır o, hayalhanesi geniştir. Onunla ilk karşılaştığımda bana anlatmış olduğu deli saçmalarını bir bilseniz! Size anlattıkları hiç kalır bana sıktığı palavraların yanında. Ben de genç ve tecrübesizdim o vakitler, tıpkı şimdi sizin olduğunuz gibi, ve ben de bu saçmalıklara inanmakla inanmamak arasında bir hayli tereddüt ettim. Babamdan ve dedemden işin aslını dinlememiş olsaydım, inanacaktım belki de. Neyse ki çabuk toparladım kendimi ve o sinsi yalanlarıyla hakikati karalamasına izin vermedim. Unutun şimdi onun palavralarını ve benim sözlerime kulak verin! *Ecoutez bien*, bildiklerimin hepsini anlatacağım size. Belki yapmamalıyım bunu, sizi henüz çok iyi tanımıyorum, bilmiyorum ne mene bir insan olduğunuzu. *MAMA*'nın (*Mabed-i Mahrem)* sırrını kem niyetli bir kişiye açmak, yapılabilecek hataların en vahimi olurdu. Fakat bu sırrı saklamayı bilecek tıynette bir insan olduğunuza dair kuvvetli bir his var içimde. Bir babanın oğluna güvenebileceği kadar, hatta belki daha bile fazla güveniyorum size. Kimbilir belki de *MAMA*'nın mahvına sebep olacaktır bu ihtiyatsız itimat, ama ne olursa olsun, ok yaydan çıktı bir kere, anlatacağım, anlatmaya mecburum. İtiraf ediyorum, size küçük ve zararsız bir yalan söyledim, bir hakikati gizledim daha doğrusu, hayalimi sanki hakikatmiş gibi gösterdim. Hatırlayacaksınız, oğullarımın ve torunlarımın bu mesleği idame ettireceğini söylemiştim size az önce. Temenni mahiyetinde bir sözdü bu. Heyhat, hakikat şu ki, bunca işin arasında evlenip çoluk çocuğa karışmaya maalesef fırsat bulamadım. Babadan oğula intikal eden bu asil mesleği devredebileceğim bir oğlum da olmadı dolayısıyla. Oysa öyle şeyler vardır ki, kendilerini yaşatanların ömürleriyle sınırlı kalmamalıdır. Size *Çark-ı Felek*'i ve diğer hikâyeleri bu yüzden anlattım ve yine aynı sebeple, salondan salona uzayıp giden bu

yolun bizi buraya, şu anda durmakta olduğumuz noktaya getirmesine izin verdim, çünkü *MAMA* da yaşaması icabeden bu sırlardan biri, sır olarak kalması, ama ne olursa olsun *kalması* icabeden... Sır, gerek şartı en az bir *bilen* ve bir *bilmeyen* olan iki değişkenli bir denklemdir. Nasıl ki herkesin malumu olan bir bilgi sır sayılamazsa, aynı şekilde hiçkimsenin malumu olmayan bir sırdan da söz edilemez. Bir *nesne* değil, bir *şartlar manzumesi*, daha doğrusu bir *hal*dir sır. *Sır* denilen tamamen kendisine has bu halin mevcut olabilmesi için, sırrı saklayan ve kendisinden sır saklanan en az birer kişiye ihtiyaç vardır. Hatta daha da ileri giderek denilebilir ki, *sır* aslında *bir sır saklanmakta olduğu bilinci*nden ibarettir. Her ketum sır saklayıcının esas vazifesi, muttali olduğu sırrı saklamak ve tellallar tutup şehrin meydanlarında davul zurnayla ilan ettirerek olabildiğince çok sayıda insana bu sırrı sakladığını duyurmaktır. İşte bu yüzden, yani sırrın bu muğlak ve narin mevcudiyetini idamesini temin için açmam icabediyor size *MAMA*'nın sırrını. Bu salonlarda gördüklerinizin hiçbiri sahte değildir; bu mabet de dahil olmak üzere, dünyada bir eşi daha olmayan otantik parçalardır hepsi de. Şirket ilk kurulduğu günden beri eski eserlerin muhafazası hususunda fevkalade hassas davranmıştır. Dünyanın en büyük müzesidir burası ve, müsaadenizle övünerek söylüyorum, bu müzenin projeleri rahmetli dedem tarafından hazırlanmıştır. *MAMA*'ya dönelim: Wood'un *Artemis Mabedi* zannettiği harabeler, İskender-i Zülkarneyn'in tevellüdü senesinde Erostratos isimli bir deli tarafından kundaklanan ilk mabede aitti aslında. Burada gördüğünüz ise, yangından otuz sene kadar sonra, kısmen ilk mabedin taşları kullanılarak, fakat onun temelleri üzerine değil, kırk arşın kadar güney doğusuna, çok daha büyük ve muhteşem olarak inşa edilen ikinci mabettir. Müverrihler, *AM*'ın, yani *Artemis Mabedi*'nin M.S. III. asrın ortalarında Got akınları neticesinde haraboldığunu, daha sonra da taşlarının *AKİL*'in *(Ayasofya Kilisesi)* inşaında kullanıldığını kaydederler. Lakin tarihin insan iradesi tarafından tayin edilen, dolayısıyla da rahatça tahrif ve tebdil edilebilme hususiyetine sahip, karanlık ve kaypak bir disiplin olduğu unutulmamalı. *AM* hakkında elimizdeki tek kaynak, Bizanslı birkaç vakanüvisin kayıt-

larıdır. Tarih boyunca halef-selef ilişkisi içinde süregelmiş bir nevi malumat zinciridir bu. Tek bir halkanın kopması, bütün zincirin kopmasına sebebiyet verir. Bu vakanüvislerden birisinin, şu anda malumumuz olmayan bir sebepten, bu kayıtları geçmişe ve geleceğe doğru her iki istikamette birden tebdil etmediğini, hafî birtakım maksatlarla tarihi yeniden yazmaya kalkışmadığını kim temin edebilir ki? Roma İmparatorluğu, malum olduğu üzre, devletin günden güne kaybetmekte olduğu kuvvetini yeni bir din sayesinde tekrar kazanacağını ümit eden İmparator Augustus'un gayretleriyle, M.S. II. asırda topyekûn Hıristiyanlığa geçmişti. Fakat putperestlikle bu nevzuhur din arasındaki mücadele bundan sonra da asırlarca devam etti. Daha evvel ilk Hıristiyanların uğradığı mezalimden, bu sefer de eski ilahlarına sadık kalmakta inat eden putperestler nasiplerini aldılar. Katliamlar birbirini takip etti. İnsan hayatının çöp kadar kıymeti olmadığı, kanlı ve karanlık zorbalık devirleriydi bunlar. Buraya gelirken, Hıristiyanların Konstantinopolis'teki ilk ibadetgâhı ve sığınağı olan *KÖK*'ü, yani *Körler Kilisesi*'ni görmüş olmalısınız. Hıristiyanlık devletin resmî dini olarak kabul edildikten sonra, bu yeraltı kilisesi zamanla mukaddes bir hac mahalli haline geldi ve imparatorluğun dörtbir köşesinden gelen hacı kafilelerinin akınına uğradı. Hacı namzetleri, bu yeni dinin ilk heyecanıyla bu uğurda nice tehlikelere göğüs germiş azizlerin hak-i payine yüz sürmek için birbirleriyle âdeta yarış ediyorlardı. Konstantinopolis mühim bir dinî merkez olmuştu. Böyle bir metropolün, prestijiyle mütenasip binalara ihtiyacı vardı hiç şüphesiz. Yeni bir imar hamlesi başlatıldı. II. Konstantin'in Hıristiyanlık âlemine şan vermek için eski hipodromun hemen yakınındaki *Augustion Meydanı*'nda M.S. 360'ta yaptırdığı *MEK (Megali Eklesia)*, yani *Büyük Kilise*, Bizans'ın çalkantılı tarihi içinde birkaç ayaklanma ve yangın geçirdi. Bazilika M.S. 532'deki *NİSYAN (Nika İsyanı)* esnasında tekrar yakılınca, İmparator I. Jüstinyen, zamanın iki ünlü mimarı Trallesli Anthemios ve Miletoslu İsidoros'a, o vakte kadar eşi menendi görülmedik cesamet ve ihtişamda bir kilise inşa etmelerini buyurdu. Bu yeni kilisenin Kudüs'teki *MAS*'ı *(Mabed-i Süleyman)* gölgede bırakmasını istiyordu. İnşaat giderlerini kar-

şılamak için imparatorluğun bütün imkânları seferber edildi; yeni vergiler salındı; halktan, asilzadelerden ve ruhban sınıfından teberru toplandı. Tasavvur ediniz ki, bir megaprojedir bu ve, haliyle, bu megaproje hakkında birtakım rivayetler de vardır. Bir rivayete göre, kubbe çıkılacağı esnada para tükenir. Jüstinyen bir gün natamam inşaatta bir sütun kaidesinin üzerine oturmuş, nereden para bulacağını kara kara düşünürken, aniden peydah olan beyazlar giyinmiş bir delikanlı, kendisine sürücüleriyle beraber kırk katır verildiği takdirde ihtiyaç olan parayı temin edebileceğini söyler. Tek şartı, Jüstinyen'in bundan hiç kimseye bahsetmemesidir. Jüstinyen, delikanlının bu teklifini evvela latife zannederek ciddiye almazsa da, aynı sahne üç gün üst üste tekrarlanır. Bunun üzerine, Jüstinyen delikanlıya istediği adamları ve katırları verir. Delikanlı bunları şehir surlarının dışındaki muhteşem bir saraya götürüp katırlara küfeler dolusu altın yükletir ve Jüstinyen'e gönderir. Bu beklenmedik yardıma çok sevinen Jüstinyen, kendini tutamayıp sırrı imparatoriçeye ifşa edince, tılsım bozulur ve altınlar bakıra dönüşür. Ne kadar ararlarsa da, o beyazlı delikanlıyı ve o esrarengiz sarayı bir daha bulamazlar. Sır saklamanın ehemmiyetini burada da müşahade ediyorsunuz. Bir diğer rivayete göre ise, ikinci katın sağ ve sol kemerlerinin inşaı esnasında, bir cumartesi günü ameleler ustabaşının on yaşlarındaki oğlunu bekçi olarak bırakıp yevmiyelerini almak üzere erkenden paydos ederler. Bir müddet sonra, gözlerinden ateş fışkıran bir adam peydah olur ve çocuğa hiddetle bağırarak işçilerin inşaatı bir an evvel bitirmeleri icabettiğini, hemen gidip onları çağırmasını söyler. Çocuk gidip babasına bu olanları anlatır. Ustabaşı da huzura çıkarak çocuktan duyduklarını imparatora nakleder. Jüstinyen bu adamın olsa olsa bir melek olabileceğine hükmeder ve bundan böyle bu kiliseye *Allah'ın Kelamı* manasında *Hagia Sophia* denilmesini buyurur. Meleğin bu kiliseyi şeniyete ve kem nazara karşı ilelebet muhafaza etmesi için, meleği hiddete sevk etmiş olan çocuğun bir daha kiliseye ayak basmamasına karar verilir ve çocuk bahşişlerle taltif edilip Marmara denizindeki bir adaya gönderilir. Fakat bir iddiaya göre, bu talihsiz sabi adaya hiçbir zaman vasıl olamamış, Jüstinyen'in gizli emriyle yüreği çı-

karılmak suretiyle kurban edilerek cesedi denize atılmıştır. Bu sebeple, Ayasofya'nın esasen çocuk kanı üzerine inşa edildiği söylenir. Daha sonra, çocukla meleğin karşılaştıkları yere, meleği temsilen bir mozaik yapılmıştır. Mozaikteki meleğin gözlerinden her sene çocuğun katledildiği gün kan damladığı rivayet olunur. Bu dev projede kullanılmak üzere Marmara adasından ak mermer, Eğriboz'dan yeşil somaki, Afyon'dan pembe mermer ve Kuzey Afrika'dan sarı mermer temin edilmesinin yanısıra, Anadolu'daki çeşitli antik şehirlerden de işlenmiş hazır sütunlar, sütun başlıkları ve diğer büyük mermer parçaları getirilmiştir. *AM* kalıntılarının Konstantinopolis'e taşınması da işte bu zamana rastlar. Mabet hassasiyetle rölöve edilip taşları teker teker numaralandıktan sonra, deniz ve kara yolundan parça parça Konstantinopolis'e getirilmiştir. Yeni Hıristiyan kilisesinin inşaında kullanılmak maksadıyla bu eski pagan mabedinin yağmalanmasını, o günün şartlarında normal karşılamak icabeder. Fakat bir an için, resmî tarihin yazdığının tersine, *AM*'nın daha önce Got akınları neticesinde yıkılmamış olduğunu, imparatorluk kuvvetlerinin zoruyla kaderine terkedilmiş ve belki bakımsızlıktan biraz köhnemiş olmasına rağmen, o sırada hâlâ dimdik ayakta durduğunu, taşa has o ketum inatla zamanın yıpratıcı akışına mukavemet ettiğini farzedelim. Jüstinyen 529'da paganizmin son sığınağı olan *PLAKA*'yı *(Platon Akademisi)* kapatıp Eflatun ve Aristo'nun tilmizlerini uzak diyarlara sürmüştü gerçi, fakat bütün o koyu Hıristiyan görünüşüne rağmen, esasında gizli bir putperestti. Evet, ilmen isbat edilememiş olmakla beraber, dikkate değer bir iddiadır bu. Binlerce sene boyunca yavaş yavaş kemale eren nadide bir meyva gibi, kendi halkı tarafından üzerine titrenerek büyütülen, kolektif muhayyilenin yardımıyla günden güne inkişaf eden, giriftleşen, dal budak salan paganizme, atalarının dinine gönülden bağlıydı Jüstinyen ve selefi Augustus'un asirlarca evvel Olympos ilahlarına indirdiği yıkıcı darbeyi tersine çevirecek, Zeus kültünü Rum ilinde tekrar hükümran kılacak bir karşıdarbenin planlarını yapıyordu gizli gizli. İmparator Jüstinyen'in bu meş'um planın ilhamını sevgili zevcesi İmparatoriçe Theodora'dan aldığı rivayet olunur. Pers vakanüvislerinin yaz-

dıklarına göre, kurnaz ve fettan bir kadın olan Theodora, imparatoru parmağında oynatıyordu. Hıristiyanlığı temelinden yıkmaya kararlı olan imparatoriçe, bıçkın korsanlara has bir cesarete ve keskin bir ironiye sahipti. Emeli, Hıristiyan kilisesini sadece dünyadan silmek değil, bunu yedi düvele nam salacak şekilde, Hıristiyanları yetmiş iki millete rezil ederek yapmaktı. İnsanlığın yarattığı en büyük ve belki de tek kesintisiz mit olan din müessesesinin çalkantılı tarihindeki bütün diğer mühim hadiseler gibi, bu yıkımın da sembolik bir manası olmalıydı. *AM*'ın yeni yerini seçmişti imparatoriçe: Mabet, bütün Hıristiyanlık âlemine nanik yaparcasına, İlk Hıristiyanların sığınağı ve şimdi artık tıpkı Kudüs ya da Efes gibi mukaddes bir hac merkezi olan *KÖK*'ün tam altına yeniden kurulacaktı. Ne var ki hiç de kolay bir iş değildi bu. Bilindiği gibi, *KÖK* zaten yerin yüzlerce arşın altındadır. *AM*'ın içinde kurulduğu galerinin ise, (bu boyutlardaki bir yeraltı mağarasının çökmemesi için kalın tavan cidarı ve üzerindeki toprak yükünü taşıyacak dev konstrüksiyon da hesaba katılırsa) pek de haksız sayılamayacak bir ifadeyle, *yerin yedi kat altında* olduğu söylenebilir. Senelerdir aralıksız sürdürdüğüm rölöve çalışmaları esnasında, hortum teraziden teodolite varana kadar birçok farklı teknik ve metot kullanmama rağmen, şu anda üzerinde durmakta olduğumuz kotun derinliğini henüz kesin olarak tesbit edebilmiş değilim. Jüstinyen bu megaproje için imparatorluğun tüm imkânlarını seferber etmişti. Sahte bir Hıristiyanlık kisvesi altında hâlâ eski itikatlarına bağlı kalmış pagan âleminin en iyi ustaları, Anadolu ve Rumeli'nin dört bucağından toplanıp Konstantinopolis'e getirildi. Ayrıca kazı işlerinde çalıştırılmak üzere, Afrika'nın o güne kadar insan ayağı basmadık memleketlerinde hususî lejyoner müfrezeleri tarafından yakalanan on binlerce kara derili köle, gelecekteki pagan imparatorluğunun bu gizli başşehrine gemilerle sevk edildi. Tabii bütün bu işlerin kesin gizlilik içinde yürütülmesi icabediyordu. İmparator ve imparatoriçenin yakın çevresindeki birkaç kişiden başka, bu cüretkâr teşebbüsten haberi olan hiçkimse yoktu. Şehirde aynı zamanda bir başka büyük projenin, Ayasofya inşaatının sürüyor olması, meraklı gözlerden tamamen saklanması imkânsız olan bu fevkalade canlı-

lık için kusursuz bir paravana vazifesi görüyordu. *AM*'ın yeniden inşaı ve ihyası çalışmaları, *KÖK*'ün bulunduğu mahallin kuzey, güney, doğu ve batısında, hemen hemen yarım fersah kutrundaki bir çember üzerinde dikkatle seçilmiş birer evin bodrum katında, lağımcıların açtıkları tünellerle başlatıldı ve, o günün şartları nazar-ı dikkate alındığında, inanılması zor bir süratle ilerledi. İlk önce birer kuyu gibi diklemesine kulaçlarca derinliğe inen tüneller, bir süre sonra ufkîleşiyor, geniş sahanlıklar haline geliyor, hedef olarak tespit edilen noktaya doğru biraz ilerledikten sonra, tekrar şakulî vaziyete geçip, baş döndürücü bir diklikle yeraltının derinliklerine inmeye devam ediyordu. Tünel kazısı sırasında yeraltından çıkarılan binlerce mikâp toprak, geceleri ortalıktan el ayak çekildikten sonra, arabalarla şehrin dörtbir köşesine dağıtılıyor, sokaklara ve meydanlara yığılıp dev loğ taşları yardımıyla düzleniyordu. O devirde şehrin denizden irtifaının gözle görülür ölçüde arttığı söylenir, ki bu vaziyet günümüzde hipodromun cadde kotundan arşınlarca aşağıda kalmış zeminine akla yakın bir izah getiriyor, zannederim. Bu yükselme son derece yavaş olduğu için, şehir sakinleri durumun farkına varmamışlardır. Şirket arşivlerinde bulunan, bu kazı çalışmalarına ait günü gününe tutulmuş kayıt defterleri, kimi zaman mütenakız ve muğlak olmakla beraber, bize bu projenin azameti ve nasıl yürütüldüğü hakkında kabaca bir fikir veriyor. Mesela bu kayıtlardan, bunun aslında bir tür *yeraltı rallisi* olduğunu anlıyoruz. Doğu, batı, kuzey ve güneyden, hedefe eşit mesafeden aynı anda yola çıkan dört kazı ekibi, imparatorun çalışmaları hızlandırmak gayesiyle ortaya koyduğu büyük mükâfatı kazanmak için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Mevzubahs olan büyük mükâfat, seneler evvel Babil'de bulunmuş, içi altın dolu, dev bir küptü, ki bir rivayete göre İskender-i Zülkarneyn'in kayıp hazinesiydi bu. Kazı çalışmalarının bininci gününe girilmesinden kısa bir müddet evvel, meşhur mimar Theophilos'un idaresindeki doğu kolu, *KÖK*'ün tam altına isabet eden ve hassas ölçümlerle harita üzerinde tesbit edilmiş olan noktaya birinci olarak varıp bu mükâfata hak kazanmıştır. Theophilos, doğru noktaya varıp varmadıklarını anlamak için, adamlarına yukarı doğru diklemesine yeni bir tü-

nel kazdırttı. Günümüzde hâlâ havalık vazifesini gören bu tünel, *KÖK*'ün yan neflerinden birisine açılır. Toprak altında fersahlarca yol kateden kazı, Theophilos'un hassas hesapları sayesinde, hedefinden sadece birkaç kulaç sapmıştı. Kuzey, güney ve batı tünelleri ise hedefe aynı doğrulukla varamadılar. Başlangıçta yapılmış belki bir, belki yarım derecelik ehemmiyetsiz bir hata, tünel ilerledikçe her an artan ve neticede yüzlerce arşını bulabilen akla havsalaya sığmaz sapmalara yol açıyordu. Hatta bir kaynakta, batı tünelinin, hedefi şaşırdığının anlaşılmasına rağmen, ekip şefi olan Lakedemonyalı bir mimar tarafından inatla aynı istikamette sürdürülerek İstanbul Boğazı'nı yeraltından katettiği ve bugün Karacaahmet Mezarlığı'nın bulunduğu mevkide yeryüzüne çıktığı anlatılmaktadır. Yapılan tetkiklerde bu iddiayı tasdik edici mahiyette herhangi bir delile rastlanamamışsa da, diğer üç tünelin doğu tüneline kavuşturulması için yapılan sonu gelmez kazı çalışmalarının şehrin altını âdeta bir köstebek yuvası haline getirdiği su götürmez bir hakikattir. Öte yandan, evvelce hesaplanmamış, fakat tatbikat neticesinde ortaya çıkan bir faydası da olmuştur bunun: Hedefine varmayan her tünel, yeraltının meçhul derinliklerini araştıran ve büyük kâşiflerden asırlarca evvel insanoğluna el değmedik yeni yaşama mekânları açan birer öncüydü aslında. Haber kulaktan kulağa yayılınca, onlar için mukaddes bir hayal şehri haline gelmek üzere olan Konstantinopolis'e akın akın göç etmeye başlayan putperestler, Hıristiyanların henüz devam etmekte olan baskısından kurtulabilmek maksadıyla yeraltına girmeyi seçtiler ve böylece tünellerin açıldığı bu dev galerilerde, içinde hayvanları ve eşyalarıyla birlikte on binlerce insanı barındıran yeraltı şehirleri kuruldu. Bu arada, bütün bu çileli çalışmaları taçlandıracak olan *AM* projesi de son safhasına yaklaşıyordu. Kuzey, güney ve batı tünelleri, yuvasına dönen bir güvercin gibi, doğu tüneliyle nihayet buluştuğunda, mabedin içinde yeniden kurulacağı dev galerinin açılması çalışmaları da sona ermek üzereydi. Tasavvur edin ki, şu anda bulunduğumuz mekânı bin dört yüz küsur sene önce on binlerce Afrikalı köle canları pahasına, dişleriyle, tırnaklarıyla kazmışlardır. Duvarlar ve tavan berkitildikten sonra, *AM*'ın Efes'ten sökülüp

numaralanan taşları, dev makara sistemleri yardımıyla kuyulardan aşağıya teker teker sarkıtılıp manda arabalarıyla tüneller boyunca çekilerek buraya getirildi ve nihayet taşlar üst üste dizilip mabet olanca ihtişamıyla yeniden ayağa kaldırıldı. Beklenen gün nihayet gelmişti. Ayasofya inşaatının sona ermesi de aynı günlere rastlar. Jüstinyen'in (yoksa Theodora'nın mı demeli, bilmiyorum) planı şuydu: Ayasofya, monofizisitlerin ayaklanarak eski bazilikayı yaktıkları tarihten tam beş yıl sonra, 13 Ocak 537'de, Papa Aziz Silverius'un şeref misafiri olduğu bir âyin ve merasimle açılacaktı. Rahipler kiliseyi bu büyük açılışa hazırlarken, imparatorla imparatoriçenin sadık adamları da dört baştan lağımlar kazarak kubbeyi taşıyan filpayelerin altına fıçılar dolusu barut yerleştirmişlerdi. Gerçekten de görülmeye değer, tarihe geçecek bir gösteri olacaktı bu. Hıristiyanlığın bu yeni ve parlak zaferi şerefine davullar vurulup borular çalınacak, muhafız kıtaları rengârenk merasim elbiseleri ve atlas flamalarıyla şehrin sokaklarında resmigeçit yapacaklardı. Meydanlarda şenlik ateşleri yakılacak, havaî fişekler atılacak ve sokağa uğrayan şehir halkı merasimi çılgınca alkışlayacaktı. Din adamları ellerinde buhurdanlar ve mukaddes su kaplarıyla kapı kapı dolaşarak şehirdeki bütün binaları ve yeni kiliseyi kutsayacaklardı. Şehir mahşer yerine dönecekti. Ve o kritik an geldiğinde, herkes nefesini tutarak papanın som altın minberden verdiği ilk vaazı dinlerken, humbaraların fitilleri ateşlenecekti. Yıkılan filpayelerle beraber, dev kubbe bir anda korkunç bir gürültüyle Hıristiyan âleminin bütün önde gelen din adamlarının kafasına çökecek, onları toprağa ve böylelikle de tarihin tozlu yaprakları arasına gömecekti. Nasıralı marangozun dini, (talihin garip bir cilvesiyle) tam da yıldızının en çok parladığı zannedilen bu anda, kendisini temsil eden herşeyle beraber, bir daha geri gelmemek üzere göçüp gidecekti. Bu son ve en muhteşem kudas ayininde, taş, toprak ve *opus concreticium* ile karışmış ruhban kanı sunulacaktı müminlere. Hıristiyanlığın kıyametinde, gökten yağan taş ve ateş kılığında gelecekti ölüm. Bu ibret verici gösterinin hemen ardından, halkın şaşkınlığı henüz geçmemişken, Jüstinyen bunun Olympos ilahlarından gelen bir işaret olduğunu söyleyecek, imparatorluk tebaasının ilahların

helak edici gazabından korunmak için bundan böyle atalarının dinine rücu ettiğini açıklayacak ve nihayet *AM*'da, tıpkı asırlar evvel İskender-i Zülkarneyn'in, o büyük Helen fatihinin, Amon vahasına girdiğinde yaptığı gibi, kendisini Zeus'un oğlu ve bütün pagan dünyasının hükümdarı ilan edecekti. Bundan böyle takdir-i ilahî hükmüne girecek olan imparator iradesine karşı koymaya yeltenecek dinsizlere hadlerini bildirmek, işten bile değildi nasıl olsa. Bu yeni hamleyle tekrar can bulan imparatorluk, doğuda ve batıda yeni fetihlerle, İskender-i Zülkarneyn'in bir zamanlar hayal ettiği dünya imparatorluğunun sınırlarına kısa zamanda ulaşacak, *Pax Romanum* asırlar sonra yeniden kurulmuş olacaktı. Böyle dev bir hamlenin dünya tarihinin inkişafı üzerindeki mübrem neticelerini tasavvur edebiliyor musunuz? Roma'dan Kudüs'e ve Konstantinopolis'ten İskenderiye'ye kadar imparatorluğun demir pençesinin uzandığı heryerde Hıristiyan avı tekrar başlayacak, arenalardaki aslanlar insan etine doyacaklardı. Meseleyi bu sefer kökünden çözmek ve ilerisi için hiçbir riski göze almamak isteyen Jüstinyen, Yahudilere de imtiyaz tanımamaya kararlıydı bu büyük katliamda. Mabetleri, kitapları ve müminleri ile beraber bütün semavî dinler dünya yüzünden silinecekti. Olympos ilahlarının tekinsiz dünyası olacaktı dünya yeniden. Böyle bir dünyada Muhammed belki de hiçbir zaman Hira dağındaki mağarasında inzivaya çekilemeyecek, Selman-i Pak'tan dinleyemeyeceği *Zebur*, *Tevrat* ve *İncil* mesellerini kendi tefsiriyle Mekkelilere nakledemeyecekti. Veya kimbilir belki, tıpkı İsa gibi, çarmıha götürecekti bu çetin yol Muhammed'i ve aradan geçen karanlık asırlar, Meryem'den sonra bu sefer de Amine'nin omuzlarına yükleyecekti hayli şüpheli bir lekesiz hamileliğin ağır mesuliyetini. Belki de her devir kendi İlya'sını çarmıha germeye ve sonra da ona tapınmaya devam edecekti. *Zebur* ve *Tevrat*'tan geçerek *İncil*'den *Kuran*'a uzanan mukaddes yazının ince ve titrek ipliği kopmayacak, tarihin karanlığında gözden kaybolmaksızın günümüze kadar gelecekti. Biz fanîler şu anda bu girift metnin müphem bir noktasında, satırların, kelimelerin, harflerin arasına sıkışmış, bir sonraki babın satırbaşını arıyor olacaktık. Veya siz ve ben, adımlarımızın bizi karşı konmazcasına sürüklediği bu

noktada, *MAMA*'daki bir kurban ayinini seyretmeye gelmiş iki garip yolcu, evet, yol yorgunu iki hacı namzedi olacaktık belki. Kimbilir, kimbilir, kimbilir... Fakat, *jeune homme*, bunların hiçbiri olmadı, çünkü beklenenin tersine, ateşle değil, suyla geldi ölüm."

"Ölüm suyla geldi!" diye yineledi Xeno, derin bir uykudan ürpererek uyanırcasına, "Filikalara! Çabuk filikalara! Önce kadınlar ve çocuklar!"

"Evet, ölüm suyla geldi. Paganların hesaba katmadıkları, düşmanı için çukur kazanın, aslında kaçınılmaz şekilde kendisi için de çukur kazmakta olduğuydu. Tarafsızdır çünkü çukurlar, kurbanları arasında fark gözetmezler. Nasıl olduğu artık maalesef tam olarak bilinmiyor, ama yapılan tetkiklerden anlaşıldığı kadarıyla, tünel kazıcılar biraz fazla gayretkeş davranmış olmalılar. Herhalde yeraltı şehrini genişletmek için yapılan kazı çalışmaları esnasında, büyük bir yeraltı suyu rezervine rastgelinmişti. Muhtemelen dikkatsiz bir kazma darbesi neticesinde, su, açılan yarıktan içeriye büyük bir taşkın halinde hücum etti. Hatta bunun deniz suyu olması da ihtimal dahilinde; çünkü yine kimi vakanüvislerin yazdığına göre, o sene Boğaz suyunda gözle görülür bir alçalma kaydediliyor. Ayrıca asırlar sonra yapılan analizlerde bile, galeri duvarlarından alman taş nümunelerinde fazla miktarda deniz tuzu tespit edilmiş. Bu beklenmedik durum karşısında, tünel işçileri panik içinde deliği alelacele yamamayı, taş ve toprakla tıkamayı denemişler, ama bunda muvaffak olamamışlar. Gedik süratle büyümüş, ilk önce yumruk büyüklüğündeyken, göz açıp kapayıncaya kadar bir kuyu ağzı, derken su püskürten koskoca bir krater haline gelmiş. Korkunç bir tazyikle fışkıran su, önüne ne gelirse silip süpürerek tüneller boyunca hızla ilerlemiş, bir galeriden diğerine atlamış, insanları, hayvanları ve eşyaları önüne katıp sürüklemiş. Bileşik kaplar kanununun, yeryüzü gibi yeraltında da hükmünü koruduğunu söylemeye lüzum yok. Şöyle ya da böyle, dakikalarla ifade edilebilecek bir müddet içinde, yeraltı şehrinin tamamı sular altında kalmış. Tek bir kişi bile kurtulamamış bu yeraltı selinden. Sonuncu pagan şehrinin sakinleri, Olympos ilahlarının galebe çalacağı o uğurlu gün için en güzel elbiseleri-

ne büründükleri sırada, üzerlerine boşanan suyun azgın öfkesine gafil avlanmışlar, bayramlık elbiseleri kefenleri olmuş. Bu felakette hayatını kaybedenlerin sayısı, çeşitli kaynaklara göre, yüz binle bir milyon arasında değişiyor. Ama kesin olan birşey varsa, o da sonuncu putperest cemaatinin o gün orada bire kadar kırıldığı. Dinler tarihinde mühim bir dönüm noktasıdır bu hadise, putperestliğin bir daha tarih sahnesinde boy göstermemek üzere dünya yüzünden silinmesini temsil eder. O koca pagan dünyasından günümüze, sararmış, eprimiş, fersudeleşmiş kesekâğıtlarına yazılı efsaneler, sayfa kenarlarındaki hamişler ve asırlardır kulaktan kulağa dolaşan meseller kaldı sadece. Bugün tek tesellimiz, *hélas*, felaketin tahmin edilemezliği ve aniliği sebebiyle, sonuncu paganın da hiç olmazsa dudaklarında mesut bir tebessümle ebediyete intikal etmiş oluşu."

"Evet," dedi Xeno belirgin bir rahatlamayla, "Hiç olmazsa... kâğıtlar ve yazılar... efsaneler ve meseller... fersudeleşmiş bir teselli... tahmin edilemez bir tebessüm... Biraz daha yavaş lütfen, hepsini yazmaya yetişemiyorum."

"Hızlı olan zamandır, *cher ami*, biz onun sadık birer peykiyiz sadece. Kadranın üzerindeki sabit mahrekimizde, bir andan diğerine yorulmak nedir bilmeksizin dönüp duruyoruz. Işığa üşüşen pervaneler gibi tıpkı... Bırakın şimdi ağzımdan her çıkanı harfi harfine not almayı. Sözlerin ne ehemmiyeti var? Bir gölgenin gölgesinin gölgesi değil midir aceleyle karalamaya çalıştığınız şu birkaç zavallı kelime? Esas olan, tek tek herbir akıl karıştırıcı teferruat değil, ama bu bulanık renklerin toplamı olan bütün. Ağaçlar yüzünden ormanı görememek hatasına düşmemelisiniz. Notlarınız kısa ve öz olmalı. Mümkünse, açıklayıcı resim ve diyagramlarla desteklemelisiniz yazdıklarınızı. İşaret herzaman için sözden üstün olmuştur. Şimdi bize anlaşılmaz gibi görünen bir hiyeroglif, harflerin en mükemmelidir aslında. Tarih tersini yazar belki, fakat eğer dikkatli bir gözle tetkik ederseniz, Mısır'ın Roma'ya galip geldiğini anlayacaksınız. Zahiren değil, ama derinden derine, hep derinden derine... Zahir sizi aldatmasın, karanlık sular derin akar. Şu anda mışıl mışıl gaflet uykusunu uyuyan kimbilir kaç şehrin temelleri, yeraltı tünellerinde fink atan cardonlar tarafından kemirilmektedir.

Kimse fark etmiyor güvenle adımladığı kaldırımların, üzerlerinden hummalı bir araç seli akan geniş bulvarların, rengârenk ışıklı reklam panolarının, dudaklarında aptal bir tebessümle öylece donup kalmış mankenlerin doldurduğu mağaza vitrinlerinin aslında içi emilmiş, süslü püslü, ama kof bir paskalya yumurtası olduğunu. Bir sairfilmenamlar şehrinde yaşıyoruz: *Une ville somnambule!* İnsanlar uzun bir işgününün ardından yorgun argın evlerine geliyorlar, yemeklerini yiyip televizyon seyrediyorlar ve gözkapakları ağırlaşmaya başlayınca, dişlerini fırçalayıp çizgili pijamalarını giyerek rahat yataklarına yatıyorlar. Saatler geceyarısını çaldığında, yorganlar bir kenara atılıyor. Sairfilmenamlar, ki şehir nüfusunun yüzde doksan dokuzunu meydana getiriyorlar (geriye kalan yüzde bir, yani gece bekçileri, morg nöbetçileri, kasa hırsızları,. 800'lü hatlarda çalışan telekızlar, telefon sapıkları, muharrirler, ipokondriyaklar, insomniyaklar, paranoyaklar, vesaire ise hiçbir zaman uykuya varamıyor zaten), ayağa kalkıp evvelki gece kapı arkasına bıraktıkları yerden kazma ve küreklerini alıyorlar ve bazen terlikleriyle, bazen yalınayak, yeraltındaki kazı çalışmasına iştirak etmeye gidiyorlar. Sabahleyin sıcak yataklarında uyandıklarında, hiçkimse pijamasının paçasındaki çamur lekelerinden şüpheye düşmüyor, terliklerin altına yapışmış toprak parçaları hiçkimsenin nazar-ı dikkatini celbetmiyor. İnsanlar, evvelki gecenin karanlık faaliyetlerinden bihaber, kahvaltılarını edip işlerine gitmek üzere aceleyle evlerinden çıkıyorlar. Yeraltında ve yerüstünde böylece sürüp gidiyor bu çifte hayat, *Jüstinyen Sendromu* kendisini tekrarlıyor, Olympos ilahları bir defa daha ve bu sefer geri gelmemecesine ölüyorlar. Neticede hep Ortodokslar galip geliyor, üstelik bu zafer için küçük parmaklarını bile oynatmaksızm ve hatta işin acıklı yanı, etraflarında olup bitenlerin, bu ölüm kalım savaşının, bir nefeste göçüp gidiveren koca koca dünyaların belki de farkına bile varmadan, şuursuzca, masumca, cehaletten gelen bön bir saadetle... Ve *AKİL*, yani *Ayasofya Kilisesi* 27 Ocak 537'de, imparatoriçenin ardında hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmasından dolayı iki hafta gecikmeyle, evvelce planlandığı gibi büyük bir merasimle açılıyor. Koşum takımları sırmadan dört kır atın çektiği, altın teker-

lekli, korkuluğu mücevher kakmalı bir savaş arabasıyla merasim meydanına gelen İmparator I. Jüstinyen, 41 arşın kutrundaki dev kubbenin altında, şahitlerin ifadelerine göre, neredeyse kendisinden geçerek, böyle büyük bir kilise yaptırabilen ilk Hıristiyan hükümdarı olma fırsatını ona bahşettiği için Rabbine şükranlarını sunuyor ve kimbilir neden gözlerinde beliriveren iki damla yaşla: 'Ey Süleyman, işte şimdi seni geçtim!' diye bağırıyor. İmparator bu sözle, Süleyman'ın güneşe tapan Saba melikesi Belkıs'ı ve halkını hak yoluna döndürüşüne ve böylece putperestlere ilk büyük darbeyi indirişine bir atıf yapmak istemişti belki de. Fakat kat'î olan, İmparatoriçe Theodora'nın su baskını esnasında yeraltı şehrinde bulunduğu ve dindaşlarıyla aynı kaderi paylaştığı. Theodora, birçok putperest gibi, ölümden korkmazdı, fakat öldükten sonra vücudunu kurtların yiyeceğini düşünerek dehşete kapılırdı. Bir rivayete göre, İskenderiye'den gelen bir Kıptî rahibine bu derdini açarak bir tedbir sormuş, rahip de ona naaşını tahnit ettirdikten sonra kurşun bir tabut içinde *AKİL*'in cümle kapısı üzerindeki bölmeye koydurmasını tavsiye etmişti. Jüstinyen'in müteveffa zevcesinin bu vasiyetini yerine getirdiği ve uzun aramalar neticesinde bulunan cesedi bu şekilde defnettirdiği söylenir. Fakat mukadderat, iki karayılan duvarda bir delik açıp lahde girerek Theodora'nın vücudunu yemişlerdir. Bu delikler, *AKİL*'in cümle kapısı üzerinde hâlâ görülebilir. Velhasıl-ı kelam, bir zamanlar bu yeraltı şehrinde yaşamış olan on binlerce putperestten geriye, İmparatoriçe Theodora'nın birkaç küflü kemiğinden başka hiçbir iz kalmamıştır. Asırlar boyunca galerileri kaplamış olan su, cesetleri çürütüp yoketmiş, sadece madenî eşyalar ve taş, zamana mukavemet edebilmiştir. XX. asır başlarında Şirket tarafından yürütülen kazı çalışmalarıyla, arkeolog, antropolog, tarihçi ve mühendislerden kurulu kalabalık bir ekip, zamanın en mütekâmil pompalarını kullanarak yeraltı şehrini suların işgalinden kurtarmıştır. Aradan geçen bir asra yakın zaman içinde, müellifleri arasında dedemin, babamın ve bizzat benim de bulunmak şerefine nail olduğumuz projelerle gitgide genişletilen bu *bütün zamanların en büyük müzesi*, nihayet bugünkü şekline ulaştı. Siz ve ben, insanlık tarihinin bir hülasası sayılabilecek

bu müzeyi gezebilen nadir fanilerdeniz. Söyleyin, mesut değil misiniz bu gece burada bulunduğunuz için? Kalbinizde uçarı bir güvercin kanat çırpmıyor mu? Bunun pek az kimseye nasip olan büyük bir talih olduğunun farkında mısınız? Haydi, *mon cher ami*, haydi! Gülün, eğlenin biraz! Silin gözlerinizdeki endişe bulaşığını! Biliyorum, bu ilahî azamet ve bu ani tenevvür dehşet saldı içinize. Ama bırakın, dudaklarınız tebessüm etsin. Müsaade etmeyin asılsız şüphelerin gününüzü karartmasına!"

"Ama zaten gecedeyiz," dedi Xeno saatine göz atarak, "Saat geceyarısına geliyor. Günün ilk ışıklarına çok var daha. Aslında bu iyi. Memur X'i bulmak ve yarın gündoğumundan önce büromda olmak için hâlâ zamanım var demektir. Ah, az kalsın sormayı unutuyordum: X adındaki genç bir memur hakkında herhangi birşey çalındı mı.acaba kulağınıza?"

Mimar bu sözleri duymamıştı. Xeno'nun bir süredir güçlükle peşinden sürüklediği ağır deri çantayı, kendisinden beklenmeyecek bir güçle, tek eliyle tüy gibi kaldırıvermiş, gergedan boynuzu bastonunu koltuğunun altına sıkıştırmış, tapınağın basamaklarını çevik adımlarla üçer beşer atlayarak çıkıyordu. Elindeki koca çantası ve uçmaması için öteki eliyle başına bastırdığı hasır Panama şapkasıyla, oldukça tuhaf bir görünümü vardı. Mimarın ardından birkaç kez bağırdı Xeno. Onu duymadığını ya da duymazdan geldiğini görünce, ister istemez ardısıra tapınağın basamaklarını tırmanmaya başladı. Bir düzine basamak saydı. Mimar önde, Xeno arkada, köşekapmaca oynarcasına zikzaklar çizerek sık bir okaliptüs ormanını andıran sütun dizilerinin ve sütunların döşemeye vuran kalın gölgelerinin arasından süzülüp, oldukça geniş ve yüksek bir kapıdan, ortasında iki büyük sütun bulunan, kare biçimli bir hole girdiler. Bu dev sütunlar orta yerde öylesine direngenlikle duruyorlardı ki, onlar mı holün içindeydiler, yoksa hol mü yalnızca onlara tutunmuş önemsiz bir boşluktu, karar veremedi Xeno. Kesin olan, onların orada olduklarıydı; duruyorlardı, varlardı, başka herşeyden daha çok varlardı hem de. Dahası, öyle geliyordu ki Xeno'ya, yalnızca onlar vardı, hep varolmuşlardı ve hep varolacaklardı. Bu yadsınamaz somutluktaki kanıt karşısında, kendi çelimsiz ve hayli su götürür varlığından utandı

Xeno. Mahalledeki sübyan mektebine giderken olduğu gibi, ev ödevini yapmamışlık duygusu kapladı içini, öğretmenin kızgın bakışlarını üzerinde hissetti, yüzü kızararak başını önüne eğdi. Bu arada Xeno'nun sütunlarla ilgilendiğini gören yaşlı mimar, ona sütunların tarihçesi hakkında bilgi vermeye başlamıştı.

"Bu iki sütun, iki esas unsuru temsil ediyor. Bu unsurlar birbirlerine düşman ikiz kardeşler gibi devamlı bir mücadele ve rekabet içindedirler, fakat aynı zamanda da mükemmel bir denge sağlıyorlar. Filhakika, bu sütunlar mabedin, hatta bütün binanın statik itibariyle en kritik noktasında bulunmaktadırlar ve bunlardan bir tekinin dahi çökmesi halinde ortaya çıkacak felaket korkunç olur."

Xeno'nun hiçbir şey anlamadığı bir sürü teknik ayrıntıyla, savının doğruluğunu kanıtlamaya uğraşıyordu mimar. Oysa buna hiç gerek yoktu. Mimarlık ve mühendislik konusunda en ufak bilgisi bile olmamasına karşın, ya da belki bu yüzden, mimarın bütün söylediklerine inanmaya hazırdı Xeno. Onun kendisini büyülenmişçesine, soluğunu tutarak dinlediğini görünce, babacan bir tavırla gülümsedi mimar.

"*Oui, jeune ami*," dedi ciddî bir sesle, "Taşın bu suskun senfonisinin bu derece tesiri altında kalan ilk kişi siz değilsiniz, ne de sonuncusu olacaksınız. Dinlemesini bilene, kendi lisanında konuşur taş."

Mimarın bu son sözlerini ve onları söylerkenki tavrını biraz yapmacık bulmuştu Xeno. Mimar, sözlerinin Xeno üzerindeki etkisini görmeyi beklemeksizin, arkasını döndü ve hızlı adımlarla tapınağın içine doğru yürümeye başladı. Xeno da onu izledi. İki dev sütunun arasından geçip, holün bittiği yerdeki dar ve alçak kapının önünde durdular. Xeno çevresine bakındığında, başka bir kapı olmadığını gördü. Kesme taş duvar, her iki yana doğru dümdüz uzanıyordu. Biraz düşkırıklığına uğramıştı; böylesine görkemli bir holden sonra, içinden tek kişinin bile güçlükle geçebileceği bu daracık delikten gireceklerdi tapınağa. Mimar pantalon cebinden bir deste paslı anahtar çıkarıp bunlardan birini anahtar deliğine soktu. Kapı hafif bir gıcırtıyla açıldı. Önce mimar, ardından Xeno, başlarını eğerek kapıdan geçtiler. Tapınağın içi loştu. Gözleri alacakaranlığa biraz

alışır gibi olunca, burasının beklediğinden de büyük olduğunu anladı Xeno. Oraya buraya serpiştirilmiş irili ufaklı halojenlerin mavimsi ışıltısıyla belli belirsiz aydınlanan, aşağı yukarı bir futbol alanı boyutlarındaki dikdörtgen bir salon önlerinde uzanıyordu. Salonun ortası her iki baştan merdiven ve rampalarla iki adam boyu göçertilmişti. Halojenlerin ateşböceklerini andıran titrek ışıltısında, çukurun içi seçilemiyordu. Üzerinde durdukları giriş döşemesi, yanlara doğru daralarak bu göçertmenin çevresini beş altı adım genişliğinde sütunlu ve mermer korkuluklu bir galeriyle sarıyordu. Salonun öteki ucunda, içeri girdikleri kapının tam karşısına gelen yerde, ki belki yüz kulaçlık bir uzaklıktı bu, ışıklı ve kocaman bir çerçeve içine alınmış ağır bir taş duraç üzerinde, Xeno'nun Artemis'i simgelediğini düşündüğü dev bir yontu yükselmekteydi. Yontunun pürüzsüz yüzeyi ve yumuşak kıvrımları, nereden geldiği belirsiz bir ışıkla, gece göğünde ince bir bulut katmanına bürünmüş dolunay gibi, buzumsu, donuk, sayrıl bir aklıkla parlıyordu. Aradaki uzaklığa karşın, sanki güçlü bir büyülteç altına konmuşçasına, yontunun bütün ayrıntılarını algılayabiliyordu Xeno. Yontunun kapıdan girenlere sırtı dönük konumda yerleştirilmiş oluşunu yadırgamıştı. Ama Artemis tapımı konusunda hiçbir bilgisi yoktu ve ola ki tanrıçanın yüzünü görmek günah sayılıyor ya da, tıpkı Medusa gibi, yüzüne bakanları taşa çevirmesinden korkuluyordu. Elinde çantası ve bastonuyla merdivenden aşağı inmekte olan mimarın ardından seğirtti. Birkaç basamak inince, gözlerinin önünden bir sis perdesi kalkarcasına, görüntü belirginleşti. Bir şaşkınlık çığlığı atmaktan alamadı kendisini. Tapınağın ortasındaki çukur alan, içinde yüzlerce yazı masasının düzenli sıralarla dizili olduğu dev bir büroydu. Az önce ateşböceklerine benzettiği halojenler, tek tük kimi masaların üzerinde yanık bırakılmış masa lambalarından başka birşey değildi.

"Tapınağı değiştirmişsiniz!" diye bağırdı mimarın arkasından. Mimar durup Xeno'ya baktı.

"Mekânı günün ihtiyaçlarına adapte edebilmek için birkaç ufak tefek tadilat yapmak icabetti tabii," dedi başını sallayarak, "Şirket'in devamlı olarak yeni memurlar istihdam ettiğini ve bu sebeple de yeni büro mekânlarına ihtiyaç duyulduğunu bili-

yorsunuzdur, zannederim. Her memurun tek başına çalışacağı küçük hücreler yerine, geniş açık büro mekânları tercih ediliyor artık. Otokontrol imkânının artmasıyla birlikte, çalışanların performansı da yükseliyor. Bütün bürolarda bu sisteme geçilmesi düşünülüyor tedricen."

"Anlıyorum, ama tapınağı gerçek işlevinden soyutlayarak içeriğini boşaltmışsınız. Böylelikle yapı bir anlamda yassılmış, iki boyuta indirgenmiş, yalnızca dış kabuğu olan derinliksiz bir tiyatro dekoru durumuna gelmiş olmuyor mu?"

"İnanın, bu koca mermer bloklar yassılıp kâğıt haline gelmeye hiç mi hiç itiraz etmediler. Bildiğiniz gibi, bir nesnenin mevcudiyetinin ilk ve en mühim şartı, hacimde yer kaplamasıdır. İşte bu yüzden, bu taş bloklarının hakikaten varolup varolmadığı hakkında ciddî şüpheler uyandırdı bende bu kolayca yassılıveriş. Tıpkı ağaç gibi, taş da kâğıt sanayiinin hammaddesi olacak belki ileride. Üstelik her suretin kendi içinde başka bir sureti sakladığı prensibinden yola çıkarsanız, muhakemelerinizde insicamlı olabilmek için, iç içe geçen bu suretler zincirini namütenahî uzatmanız lazım gelir. Matruşkanın daha ilk açılımında durmak niye? Sizin *suretin muhtevası* adını verdiğiniz şey, aslında *bir başka muhtevanın sureti* ya da *kabuğu* değil midir? Marulun yapraklarını birer birer soyarsanız, elinizde en nihayet kuru bir sap kaldığını göreceksiniz. Lüzumsuz ve hatta tehlikeli bir tecessüse kapılmadan, elinizdekiyle iktifa etmeyi öğrenmelisiniz. Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olmak da var sonra. Bütün sanatlar gibi mimarlık da aynı anda hem *suret* hem *sembol*dür. Zahirdeki suretin altını görmek isteyenler ve sembolü tefsir etmeye kalkışanlar, bunun getireceği riskleri de en baştan göze almak mecburiyetindedirler. Ama kendinizi o kadar da üzmeyin, canım, çalışmak da bir nevi ibadet değil midir dinimize göre?"

Yaşlı mimarın bu us yürütmesi karşısında söyleyecek söz bulamadı Xeno. Konuşurken basamakları inmiş, masaların arasında dolaşmaya başlamışlardı. Suyu boşaltılmış ve dibinde tortular, yosunlar ve gelip geçenlerin attıkları kırık dökük eşyalar kalmış dev bir havuzu andırıyordu bu büro. Geçit vermeyecek denli sıkışık, neredeyse bitişik düzende yerleştirilmiş olan

masalar ve dosya dolaplarının arasında tek bacaklı bar tabureleri, Thonet sandalyeler, bambu koltuklar, salıncaklı iskemleler, sedirler, divanlar, yuvarlak puflar, cafcaflı koltuk kanepe takımları, tahtı andıran görkemli saray koltukları ve emaye oturaklar vardı. Yerlere hasırlar, tatamiler, seccadeler, yörük kilimleri, Acem halıları ve kenarları püsküllü rengârenk minderler atılmıştı. Masaların kimisi maun, kimisi mermer tablalı, kimisi ise koyu renk deri kaplıydı. Bunların yanında sürme kepenkli sekreterler, alçak cam sehpalar ve demir ayaklı, tablaları eğimli, üzerleri paralel cetvel ve gönyelerle donatılmış çizim masaları da gördü Xeno. Dahası, bir köşede, değirmi aynalı pembe bir tuvalet masası ve siyah lake cilası pırıl pırıl parlayan bir kuyruklu piyano da gözüne ilişti. Xeno'nun yadırgadığı, ama tapınağın kunt taş çeperlerine uyum sağlamadığı söylenemeyecek bir başka şey de, kimbilir hangi caminin avlusundan sökülüp getirilmiş ve üzerindeki araç gereçlerden artık yazı masası olarak kullanıldığı anlaşılan yüksekçe bir musalla taşıydı. Bütün bunların arasında sarkaçlı duvar saatleri, yüksek abajurlar, içlerinde patlak gözlü kırmızı Japon balıklarının tembel tembel salındığı yuvarlak akvaryumlar, tropik bitkilerin dikili olduğu çini küplerden bozma çiçek saksıları ve üzerleri örtülü papağan kafesleri de vardı. Xeno bir an yaşlı mimarın onunla eğlendiğini, burasının olsa olsa Şirket'teki gereksiz mobilyaların kaldırıldığı bir depo olabileceğini düşündü. Ancak masaların üzerinde gördüğü yazı araç gereçleri, dosyalar, defterler, abaklar ve elektronik hesap makinaları, daktilo ve bilgisayarlar, ilk düşüncesini hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde doğruluyordu. İşlevsel bir dağınıklık içindeydi herşey. Birkaç saat öncesine dek bu salonda yüzlerce memurun hummalı bir çalışma içinde olduğu belliydi. Siyah kolluklarla kolalı manşetlerin deri sumenlere ve envanter defterlerinin sayfalarına sürtünmesini, kalem uçlarının saman kâğıdının pürtüklü yüzeyindeki iç gıcıklayıcı cızırtısını, uçları nasır tutmuş parmakların tuşlar üzerindeki hamarat tıpırtısını, daha sonra birdenbire, sanki bir hava akınını haber vermek istercesine acı acı çalmaya başlayan paydos ziliyle birlikte geriye çekilen iskemlelerin gıcırtısını, askılıklardan alınan palto, şapka ve şemsiyelerin hışırtısını ve telaşla

mermer basamaklardan yukarı koşan adımların tapınağın yüksek tavanında çınlayan, çoğalan, kırılan ve gitgide sönen yankılarını duyar gibi oluyordu Xeno. İçinde birdenbire karşı konulmaz bir yazma isteği uyanmıştı. Yeni tasarısı, eksik bölümlerini yazarak tamamlamaya karar verdiği *Ansiklopedi* gelmişti aklına. Çalışabileceği boş bir masa aradı. Az önce önünden geçtiği musalla taşı uygun görünüyordu. Yüksek bir bar taburesini taşın yanına çekip oturdu ve ceketinin iç cebindeki papirüs tomarını çıkarıp yazmaya koyuldu.

aritmetik *Rakamlarla cem, tarh, kerrat ve taksimden ibaret hesap ilmi; riyaziye. (< Fr. arithmétique < Gr. arithmos: rakam < arithmein: saymak) Aritmetik her ne kadar kadim Mısır ve Babil'de icat olundu ise de, rakamların münferit, mücerret ve mukaddes birer cisim olduklarını ispat ederek bu ilmi bir müspet ilim katına yükselten, meşhur Yunan âlimi ve feylesofu Pythagoras'tır. Pythagoras'a göre, kâinatın esası rakamdır. Kâinattaki herşey, cisimleşmiş rakamlardan ibarettir. İnsan birer birer sayar. 1 dişi, ondan çıkmış olan 2 ise erkek unsurdur. Bu iki rakamın biraraya gelmesinden 3 doğar. 3 üçlükte birliktir. Bu rakama 1'in ilavesiyle 4 elde edilir. Diğer bütün rakamlar bu ilk dört rakamın birbiriyle toplanması ve çarpılmasıyla bulunur. Mesela, 3+4=7'dir ki, yedi ses, yedi renk, yedi iklim, yedi seyyare, yedi kat yer ve gök, haftanın yedi günü, kafadaki yedi delik, boyundaki yedi kemik, velhasılı kelam herşey 7 rakamının mukaddes olduğuna işaret eder. Pythagoras, Kopernik'ten asırlarca evvel, güneşin arz etrafında dönmeyip, tam tersine, arzın güneş etrafında döndüğü hakikatini keşfetmiştir. Ayrıca Pythagoras'a göre bir de karşı-arz vardır. Karşı-arz, arzın taban tabana zıddı, âdeta aynadaki aksidir. Mesela arzda sağda olan, karşı-arzda solda, üstte olan altta, karanlık olan aydınlık, mazi olan âtî, mevcut olan namevcuttur, vs... Karşı-arz, arzla aynı mahrek üzerinde, fakat arzın tam karşı tarafında, güneşin çevresinde dönmektedir. Araya güneşin iri cismi girdiği için bu iki seyyarenin biri diğerinden hiçbir zaman gözükmez. Astronomi ilmi asırlardır bu müş-*

kül meselenin halline çalışmaktadır. Beri taraftan, 'aritmetik' kelimesinin menşei hakkında rivayetler muhteliftir. Yunanca αριθμος (arithmos: rakam) kelimesinin, modern tıb ilminde kullanılan 'aritmi' (kalp atışlarında gayrimuntazamlık, hatta giderek kalp atışlarının bütün bütüne durması < Fr. arythmie < Gr. αρυθμος < a: namevcut + rythmos: ritim) kelimesiyle akraba olması ihtimali üzerinde durulmaktadır. Buna sebep olarak, aritmetik ilminin aritmik, yani hareketsiz, sabit, değişmez cisimler olan rakamlarla iştigal etmesi gösterilmektedir.

aritmomani *Ruhiyat ilminde hastayı zihninden hesap yapmaya ve her işi rakamlarla halletmeye sevk eden fikr-i sabit. Bu nevrozdan mustarip şahıslar, mütemadiyen adımlarını, etraftaki eşyayı, saat vuruşlarını ve sair şeyleri sayarlar ve buldukları bu sayılardan ve sayılar arasındaki nispetlerden gizli manalar çıkarmaya çalışırlar. (ba. aritmetik)*

arkanum arkanorum *Sırlar sırrı; simyacıların bulmaya çalıştığı sihirli iksir. (< Lat. arcanus: gizli < arcere: muhafaza etmek) Bu iksir, umumî kanaatin aksine, mayi değil, toz halindedir. Frenk dillerine 'elixir' şeklinde geçen Arapça 'al-iksir' kelimesi, esasında Grekçe 'kurutulmuş toz' manasındaki 'xerion' (< xeros: kuru) kelimesinin Arapçaya tahvil olunmuş halidir. (ba. as-simya) Tarot falında kullanılan kâğıtlara, 'Arkana Minör' ve 'Arkana Majör' tabir edilir. Arkana Majör kâğıtları yirmi iki adet olup, sıfırdan yirmi bire kadar numaralanmıştır. Bunlar, sırasiyle şöyledir: Meczup, Simyager, Serrahibe, Melike, Melik, Serrahip, Aşıkeyn, Harp Arabası, Kudret, Münzevî, Çark-ı Felek, Adalet, Mevt, İtidal, İblis, Kule, Necim, Kamer, Şems, Mahşer, Dünya. (ba. Tarot)*

arş *Bir rivayete göre yedinci, bir diğer rivayete göre dokuzuncu ve en yüksek felek; eflakin en üst katı. 'Felek-ül-Eflak', 'Felek-i Azam', 'Felek-i Atlas' ve 'Arş-ı Alâ' adlarıyla da anılır. Allah'ın makamıdır. Sekiz melâike tarafından taşınır. 'Levh-i Mahfuz' burada bulunur. (ba. asıl) Allah, buradaki tahtında oturup kâinata hükmeder. Bazı müfessirler, bunun sadece ilahî kudret ve azamete kinaye maksadıyla uy-*

durulmuş tasavvurî bir mahal olabileceğini, hakikatte böyle bir mahallin bulunamayacağını, çünkü Allah'ın mekândan münezzeh olduğunu söylerler. (ba. Allah)

Artemis *Yunan esatirinde Tabiat İlahesi. Zeus'un kızı ve Apollon'un ikizidir. Farklı yerlerde farklı isimler altında tezahür eder. Anadolu'nun bazı yerlerinde Ma, bazı yerlerinde Agdistis, bazı yerlerinde ise Kybele adıyla anılır. Hititlerin Kubaba dedikleri bu ilaheyi, Sümerler Humbaba, cenuptaki kavimler ise Hubel ismiyle tanırlar. İbranîler bu ilaheyi temsilen diktikleri siyah taşa sonradan Eloah adını vermişlerdir. (ba. Allah) Her ne kadar bazı âlimler Kâ'be-i Şerif'in isminin, şekline nazaran, Arap lisanındaki 'küb' kelimesinden geldiği hususunda hemfikir iseler de, bir rivayete göre, Araplar İslamiyet öncesi devirde savaş ganimeti olarak ele geçirdikleri bir Kybele heykelini Mekke'ye getirip bu ibadetgâha dikmişler ve 'Kâ'be' adı da buradan südur etmiştir. Delphoi'deki Apollon Mabedi Rahibeleri'ne Sibylla adı verilmesi, Kybele'den mülhemdir. Bekâret yemini etmiş bu rahibeler, ateşe attıkları yabanî otların buhurunu koklayıp cezbeye girerler ve gaipten haber verirler. İbranîlerin hurufî ilmi Kabala'nın esas itibariyle Kybele kültüne dayandığı rivayet olunur. Arap ebcedinde olduğu gibi, Kabala'da da her harf bir rakama tekabül eder. İlahî sır bu harfler ve rakamlarda gizlenmiştir. Harfler ve rakamlar, onları okumasını bilen için nurlu bir tarîk, bilmeyen için ise tuzaklarla dolu muzlim bir şeceristandır. (ba. Kabala)*

Arzın Merkezine Seyahat *Edebiyatta 'science-fiction' (Fr. ilm-i hayal) tarzının bânisi sayılan ve bu sebeple 'Alim-i Hayal' namıyla da anılan büyük Fransız muharriri Jules Verne'in (1828-1905) meşhur romanı. (Fr. Voyage au centre de la terre) Birtakım cahil eşhas, 'ilm-i hayal' kelimesini 'hayalî ilim' şeklinde tefsir ve tebdil etmek temayülünde ise de, esasen bu fahiş bir hatadır. Bizzat Jules Verne'in eserleri, 'science-fiction'un 'hayalî' değil, 'ilmî' olduğuna delalet eder. İhvan-üs-sefa müridanından olduğu söylenen Jules Verne'in, meşhur Alman mucidi Kont Ferdinand von Zeppelin'le yakın dost olduğu, hatta 'Arzın Merkezine Seyahat'*

romanının kahramanı Profesör Lidenbrock'u Zeppelin'den esinlenerek yarattığı yolunda rivayetler vardır. Söylentiye göre, bu iki âlim uzun seneler boyunca teşrik-i mesaide bulunmuşlar, birinin nazariyat safhasında kalan tasavvurlarını diğeri tatbikata geçirmek suretiyle, âdeta bir nevi ekip çalışması yapmışlardır. Bahis mevzuu romanın kahramanı Alman âlimi Profesör Lidenbrock, günün birinde bir sahaftan satın aldığı bir vakayinameyi karıştırırken, kitabın sayfaları arasında İzlandalı bir simyager tarafından kaleme alınmış eski bir elyazması parşömen bulur. Bu elyazmasında, arzın merkezine ulaşmak için izlenmesi icabeden güzergâh tarif edilmektedir. Ziyadesiyle meraklı bir adam olan profesör, yeğenini de yanına alıp, İzlandalı bir rehberin kılavuzluğunda arzın merkezine doğru maceralı bir seyahate çıkar. (ba. Alim-i Hayal, İhvan-üs-sefa, ilm-i hayal, Zeppelin)

Ashab-ı Kehf *Efes dolaylarındaki bir mağarada köpekleriyle beraber tam üç yüz dokuz sene fasılasız uyuyan yedi muhterem zat. (< Ar. ashab: sahipler + kehf: mağara) 'Yedi Uyurlar' da denir. Uyandıkları zaman dünyayı tamamen değişmiş bulduklarından, bunun kötü bir rüya olduğu zannıyla tekrar yatıp, bu sefer bir daha uyanmamak üzere uyumuşlardır. (ba. Yedi Uyurlar)*

asıl *Esas, hakikî. Kur'an-ı Kerim'in bir asıl metni vardır ki, insanlar tarafından Tevrat ve İncil gibi tahrif edilmemesi için, Arş-ı Alâ'da Allah indinde mahfuz tutulmaktadır. Buna 'Levh-i Mahfuz' (Ar. saklı levha) tabir olunur ve bu kitapta yazılmış olanlar suret-i kat'iyyede değiştirilemez. Buruc suresinde şöyle denir: "Kâfirler Kur'an-ı Kerim'i yalan sayarlar. (...) Fakat yalan saydıkları bu Kur'an, ne güzel bir Kur'an'dır. O ki, Levh-i Mahfuz'da yazılıdır." Levh-i Mahfuz, Allah'ın kıyamete kadar olacakları bir bir yazmış olduğu 'Kitab-ı Kader'dir. İlk ve en büyük kitap olması ve diğer bütün kitapların buradan çıkması sebebiyle, buna 'Ümm-ülkütüb' (Ar. kitapların anası; ana kitap) veya sadece 'Kitab' da denir. Beşeriyetin nazar-ı dikkatine sunulmuş olan Kur'an-ı Kerim, bu devasa kitabın ancak küçük bir kısmıdır ve Arap kavminin anlayabilmesi için Hz. Muhammed'e*

Arap lisanında nazil olunmuştur. Zuhruf suresinde şöyle buyurulur: "İspat ile âşikâr olan Kitab'ın hakkı için, manasına akıl erdiresiniz diye, biz onu Arap lisanında bir Kur'an yaptık." Kur'an-ı Kerim'in sadece Arap lisanında değil, yedi veya on iki lisanda birden vahyedilmiş olduğu da söylenir; fakat bu lisanların hangileri olduğu hususunda rivayet muhteliftir. Ehl-i bid'attan olan Caferiyye mezhebinin itikadına göre, Hz. Muhammed'e nazil olunan Kur'an, Levh-i Mahfuz'daki Kur'an'ın aynısı değildir; çünkü bir şey aynı anda iki yerde birden bulunamaz. Mâtüridiyye mezhebine göre ise, insanların kaderi Levh-i Mahfuz'da teferruatiyle değil, sadece umumî hatlarıyla yazılıdır. Aksi takdirde, insanlar işledikleri günah ve sevaplardan mes'ul olmazlardı. Halbuki her şahsın irade-i cüz'iyyesi vardır ve kendi kaderini tayin edebilir. (ba. Levh-i Mahfuz, Ümm-ül-kütüb)

Asitâne *İstanbul şehrinin isimlerinden biri. (Fars. astâne: eşik, payitaht, dergâh, mübarek bir şahsın kabri) Aslı 'Asitâne-i Saadet'tir. İlm-i tencime göre, insan hayatının uğursuz anlarına da (aşılması icabeden zor eşikler manasında) 'âsitân' adı verilir. Bu ismin, simya ilmindeki dağlayıcı 'asit' maddesinden mülhem 'asithane'nin halk ağzında bozulmuş hali olduğu iddiası da vardır. (ba. Dersaadet, İstanbul, Konstantiniyye)*

Asklepios *II. asırda yaşamış İskenderiyeli âlim ve feylesof. Hermeziyye mezhebinin usul ve âdâbı hakkında gayet derin tetkikleri muhtevî bir eser yazmıştır. Bu eserde anlatıldığı üzre, bu mezhebe girmek ve büyük sırrı öğrenmek isteyen kişinin fevkalade zor imtihanlardan geçmesi icabeder. Vücudu ve iradesi zayıf olan namzetler, ya yol yakınken vazgeçerler, ya korkudan akıllarını kaybederler, ya sekte-i kalpten ölürler, ya da düpedüz telef olurlar. İmtihanı pek az kişi muvaffakiyetle tamamlayıp Hermes Trismeghistos'un sırrına ermeye hak kazanabilir. (ba. Andreas, Hermes) İmtihana girecek namzet, evvela İzis Mabedi'ne götürülür. Mabedin girişinde, dizleri üzerinde kapalı bir kitapla tahtında oturan, yüzü peçeli bir İzis heykeli vardır. Heykelin kaidesinde şu dehşetengiz sözler yazılıdır: "Yüzümdeki peçeyi şimdiye kadar*

hiçbir fanî kaldıramadı." Namzet ilk olarak ayak işlerine koşulur: Ortalığı süpürür, bulaşık yıkar, helayı temizler, vs... Bu işleri yaparken, konuşması yasaktır. Bu imtihandan geçen namzet, eğer hâlâ devam etmekte kararlıysa, küçük bir delikten gayet karanlık, dar ve alçak bir labirente sokulur ve kapı arkasından kilitlenir. Namzet artık tek başınadır. Dizleri ve dirsekleri üzerinde sürünerek, yılan, çıyan, akrep, ankebut ve sâir haşerat kaynayan çamurlu dehlizlerde dolaşmaya başlar. Arada sırada dehliz yüksekçe bir odacığa açılır ve namzet burada ayağa kalkabilir. Namzet bu küçük odalarda iskeletler, yılanlar, acaip hayvanlar nevinden birtakım ürkütücü mahlukata rastlar. Bazen de buralarda namzedin karşısına nur yüzlü bir pîr-i fânî çıkıp ona yola devam etmek isteyip istemediğini sorar. Namzet şayet sırrı öğrenmekte direniyorsa, tekrar kaderiyle baş başa kalır ve alçak dehlizlerde sürünmeye devam eder. Bu arada kulağına "İlim ve kudret isteyen nice divaneler burada telef olup gitmiştir," tarzında gaipten sesler gelmektedir. Namzet bu safhada artık dönüşü olmayan bir mecraya girmiş bulunmaktadır. Bundan sonra kimse ona geri dönmek isteyip istemediğini sormayacaktır. Buradan kurtulmasının tek yolu, ya imtihandan yüzünün akıyla çıkmak ya da ölmektir. Soğuk ve karanlıktan yılmış, yılanlar ve akreplerden ürkmüş, açlık ve susuzluktan bunalmıştır. Dizleri ve avuçları sürünmekten kan revan içinde, gitgide dikleşen bir yokuştan aşağı kaymakta olduğunu hisseder. Bu yolun sonunda dipsiz bir kuyu vardır. Namzet bir yerlere tutunup kuyuya düşmekten son anda kurtulsa bile, korkudan delirebilir. Eğer aklına mukayyet olacak kadar iradeli ise, etrafına bakındığında, kuyunun bir yanında küçük bir kapı olduğunu görür. Şayet kuyuya düşmeden kapının bulunduğu yere sıçramaya muvaffak olursa, uzun bir merdiveni çıkıp mermer döşeli bir salona varır. Salonun duvarlarına yirmi iki sırrı temsil eden harf, rakam ve işaretler nakşedilmiştir. (ba. arkanum arkanorum) Bu salon, Oziris'in Mabed-i Nûr'udur. Fakat namzedin çilesi henüz yeni başlamıştır ve önünde uzun bir yol vardır. Ateş imtihanı, su imtihanı, şehvet imtihanı, vs... gibi daha pek çok imtihandan geçe-

cektir. Ateş imtihanında, namzet cehennem ateşi gibi yanan harlı bir fırının içinden geçer. Aslında bu fırın namzedin cesaretini sınamak için kurulmuş sahte bir fırındır. Su imtihanında da, buna benzer şekilde, su dolu havuzları aşar. Şehvet imtihanında ise, namzet aç ve susuz, bütün asgarî ihtiyaçlarından mahrum vaziyette günlerce dehlizlerde süründükten sonra, fevkalade zengin tarzda tefriş olunmuş sıcak ve rahat bir odaya varır. Burada, o âna kadar çekmiş olduğu çileler mukabilinde, çıplak bir huri, namzede latif bir musiki eşliğinde gayet leziz yiyecek ve içecekler sunar. Şayet namzet bu huriye kanıp, açlık, susuzluk ve şehvetin sesine boyun eğerse, o güne kadar çektiği çileler boşa gitmiş olacaktır. Çünkü bu takdirde, kolcular derhal gelip onu yakalarlar ve onun için imtihan bu noktada sona erer. Bundan sonra mabette ömrünün sonuna kadar köle olarak hizmet edecektir. Eğer kaçmaya teşebbüs ederse, gözünün yaşına bakılmadan, hemen oracıkta boğazlanır. Namzet bu imtihanlardan herbirinin nihayetinde tek başına taş bir hücreye kapatılıp aylarca kendi kendine tefekküre bırakılır. Böylece seciye-i beşer çileyle hall-i hamur olarak ilahî mertebeye gitgide yaklaşır. Nihaî imtihan, kabir azabı imtihanıdır. (ba. azab) Namzet hususî bir ayinle canlı canlı gömülür. Mezarda ölüme pek yakın bir hale gelerek kendi ruhuyla yüzleşir. Uzun seneler süren imtihanlar neticesinde, artık büyük sırrı öğrenmeye hazır hale gelmiştir. Namzedin geçirdiği büyük imtihan, ilahî ruhtan kopan bütün ruhların dünya üzerinde geçirdikleri imtihanın temsilî bir ifadesidir. Çilesini doldurup mezardan çıkarıldıktan sonra, sıcak ve sessiz bir Mısır gecesinde mabedin rasathanesine getirilir ve orada yedi kat eflaki seyrederken, başrahibin ağzından Hermes Trismeghistos'un sırrına muttali olur. Namzet, nihayet başrahibin şu sözleriyle Hermeziyye mezhebine kabul edilir: "İnsanlar fanî ilahlar, ilahlar ise lâyemut insanlardır. Fakat her akıl bu hakikati idrak edemez. Büyük sırrı kalbimizde gizleyip fiiliyatımızla ifşa edelim. İlim kudretimiz, iman kılıcımız, sükût ise kalkanımız olsun. İnsanlar ekseriyetle aptal veya kötüdürler. Eğer aptal iseler, hakikatle yüz yüze gelince, zaten kıt olan akıllarını büsbü-

tün kaybederler. Yok eğer kötü iseler, hakikati suiistimal ederek daha beter kötülükler işlerler. Tek çare, hakikati gizlemektir. Esas olan aramak, bulmak, bilmek ve susmaktır. Bak, fakat görme. Dinle, fakat duyma. Bil, fakat söyleme."

as-simya *Harflerin ve rakamların sihirli kuvveti yardımıyla kıymetsiz madenlerden altın imaline çalışan müspet ilim. 'İlm-i simya' da denir. Frenkler, Arapça'dan mülhem, 'alchimie' derler. Menşe itibariyle, 'as-simya' kelimesi 'Khem ili' manasına gelen Grekçe χημεια [khimia] kelimesine Arapçadaki 'al' harf-i tarifinin ilavesiyle meydana getirilmiştir. 'Khem'in, Grek lisanında 'Şam' (Fars. gece; siyah) şehrine verilen isim olduğu tahmin edilmektedir, ki bu vaziyet, esasen Mısır'da icat olunan ilm-i simyanın, Yunanistan'a Suriye üzerinden gitmiş olabileceğini düşündürür. İslamda Mekke, Medine ve Kudüs gibi muhterem ve mukaddes beldelerden sayılan Şam şehri, 'Şam-ı şerif' adıyla anılır. Cennetin Şam'ın altında veya üstünde bulunduğu ve Mehdi'nin bu şehirde zuhur edeceği itikadı mevcuttur. İlm-i simyanın pîri, Hz. İdris veya Mısırlı âlim Hermes Trismeghistos'tur. (ba. Andreas) Simya ilmine göre, âdi madenlerden altın elde edebilmek için 'feylesof taşı' denen hususî taşa ihtiyaç vardır. Saf kükürt ve cıvadan yapılmış olan bu taşın, Nuh'un gemisinin direğine asılı olduğu ve gemideki mahlukatı nûra gark eylediği rivayet olunur. Simya ilmindeki diğer bir mesele de, fanilere ölümsüzlük verdiğine inanılan sihirli bir iksirin aranmasıdır. Simyacıların en meşhurlarından İsviçreli âlim Paracelsus, bu iksiri bulup bir 'homunculus' (Lat. garibe-i hilkat) yarattığını iddia etmiştir. (ba. ab-ı hayat)*

Asur ve Babil *Mezopotamya'da kurulmuş iki akraba medeniyet. Dicle ve Fırat nehirleri arasında bulunması sebebiyle (Mesopotamia < Gr. mesos: orta + potamos: nehir = iki nehrin ortasındaki memleket), Araplar bu mıntıkaya 'Cezîre' (Ar. ada) tabir ederler. M.Ö. XXIII. asırda kurulan Babil şehri, XVIII. asırda Kral Hammurabi'nin komşu krallıkları mağlup edip bütün Mezopotamya'yı ele geçirmesiyle, Şark'ın siyaset, ilim ve sanat merkezi haline gelmiştir. Bu devirde Babilli âlimler çivi yazısıyla tencim, fal, tıp ve riya-*

ziye kitapları yazmışlardır. İlah Marduk'a adanmış mabetler olan ilk ziguratların inşaı da bu devre rastlar. (ba. ziqurat) XVI. asrın son senelerindeki Hitit saldırıları neticesinde Babil şehri yağmalanmış ve krallık iki asır sürecek karanlık bir devre girmiştir. Kral Buhtınnâsır zamanında Babil tekrar toparlanır gibi olduysa da, XI. asırda siyasî üstünlük, diğer bir Mezopotamya krallığı olan Asur'a geçmiştir. 728'de Asur kralları, 539'dan itibaren ise Pers hükümdarları kendilerini 'Babil Kralı' ilan etmişlerdir. Babil 331'de İskender İmparatorluğunun başşehri olmuştur. Fakat bu devr-i saadet pek uzun sürmemiş, İskender'in vefatını müteakip, onun haleflerinden biri tarafından Babil yakınlarında yeni bir başşehir kurulunca, Babil gözden düşmüş ve ahalisinin büyük kısmı bu yeni başşehre göçmüştür. Miladın ilk asrında Babil'de Marduk ibadeti hâlâ devam etmektedir; çivi yazısı ise unutulmuştur. İlkçağ'ın sonlarında Babil artık bir zamanlar Kral Buhtınnâsır tarafından köle edilip buraya sürülen Yahudilerin yurdu haline gelmiştir. Talmud'un iki cildinden birisi olan 'Babil Talmudu' (diğeri 'Filistin Talmudu'dur) M.S. II. asırda burada yazılmıştır. Nasıl ki hadisler Kuran'ı tamamlıyorsa, Talmud da cemiyet hayatı hususunda müracaat edilecek Tevrat şerhlerini ihtiva eder. Talmud'un Babil'de kaleme alınması bir tesadüf değildir. İlah Marduk tarafından yazdırıldığı rivayet olunan meşhur 'Hammurabi Kanunları' ile Musa'nın getirdiği Yahudi dininin akideleri arasında câlib-i dikkat bir müşahabet vardır. Öyle ki, bazı din âlimleri, işi Yehova ile Marduk'ın aynı ilah olduğunu iddia edecek raddeye vardırmışlardır. Bir faraziyeye göre, Hz. Musa Yahudileri esaretten kurtarmak gayesiyle düşmanın ilahıyla gizlice anlaşmış ve Babil'i kendi silahıyla vurmuştur. Yahudilerin köle olarak Mezopotamya'ya sürülmesinden itibaren Babil'in süratli inhitatı, bu faraziyede hakikat payı bulunabileceğine delalet eder. (ba. Marduk, Yehova)

aşk muhaberatı *Aşık ile mâşuk arasındaki bir lisan-ı hafidir ki, ulaklar eliyle irsal olunan muhtelif irili ufaklı eşyanın lafzen tefsirinden ibarettir. Bu muhaberatta her nesneye bir*

mısra tekabül eder. Filhakika, bu muhaberata bakarak bir aşkın seyri, soru-cevap şeklinde, bütün teferruatiyle izlenebilir. Şöyle ki:

Üzüm: A benim iki gözüm – İnci: Sensin güzellerin genci
Armut: Ver bana bir umut – Saç: Başıma sensin taç
Sabun: Oldum aşkınla zebun – Pul: Derdime derman bul
Biber: Yok mu bana bir haber – Tel: Ölüyorum, tez gel
Falaka: Tek atmaktan silktim yaka – Düdük: Hadi oradan, hödük
Velur: Sadece eline alsan da olur – Çavdar: Ardımı bırak, sapım var
Kaşar: Bir taksam, feriştahın şaşar – Lehim: Veremem, bakireyim
Mala: Ben sürtüştüreyim, sen yala – Aba: Ben de geldim dalaba
Kurum: Bu gece geliyorum – Takoz: Civanım, beni sen boz
Susam: Eğilsen, bir boy soksam – Ok: Kaldır, derûnuma sok
Basma: Giremiyorum, kasma – Hurma: Bademim sıkıdır, ziyade vurma
Kuş yemi: Bu derinlik eyi mi – Böcek: Çok soktun, bir parmak çek
Prezervatif: Visaliniz pek latıf – Lale: Bikrimi ettiniz izale
Kaftan: Ben kaçayım ufaktan – Tuz: Böyle nereye gidiyorsunuz
Harar: Kusura bakma, işim var – Yemeni: Gebe bıraktın beni
Un: Bak, o senin sorunun – Teber: Beni unuttun, geber

ateş *Yanmaya müsait maddelerin tutuşmasıyla husule gelen ışık ve hararet. Beşeriyetin inkişafında çok mühim bir yeri vardır. Ateşte pişirilen etin yumuşaklığı çene adelelerini değiştirerek beynin inkişafına imkân verdiğinden, bazı âlimler ateşi medeniyetin en mühim âmili ve ilk emaresi addederler. Isınmak, vahşi hayvanlardan korunmak, ışık temini ve maden işçiliği gibi diğer birçok hususta da, ateşin insanlara sayısız faydası olmuştur. Bu cihetle, çok eski devirlerden beri birçok kavmin ateşi mukaddes kabul etmesi ve ona tapması,*

hayret edilecek birşey değildir. Yunan esatirine göre, Atlas'ın kardeşi Prometheus, ateşi Olympos dağından çalıp insanlara hediye etmiştir. Yunanlı feylesof Herakleitos, kâinattaki herşeyin ateş tarafından yaratıldığını söyler. Empedokles ise su, hava ve toprakla beraber ateşi dördüncü esas unsur sayar. (ba. anasır-ı erbaa) Elde edilmesinin zorluğundan dolayı, ateşi hep yanar vaziyette tutmak icabeder. Bu devamlılık, ateşin mukaddes sayılmasına ve ona birtakım tabiat üstü kuvvetler atfedilmesine sebep olmuştur. Bazı âlimlerin ortaya attığı diğer bir faraziyeye göre ise, ateş aslında güneşi temsil etmekte ve bu yüzden mukaddes addedilmektedir. Mısırlılar, Hintliler, Persler, Yunanlılar, Romalılar, Çinliler ve Avrupa, Amerika ve Afrika'daki diğer birçok kavim, ateşe ibadet etmiştir. İran'daki Zerdüşt dininde ateş, Hayır İlahı Ahura Mazda'yı temsil eder ve mabetlerin ateş odalarında rahipler tarafından hiç söndürülmeden muhafaza edilir. (ba. Zerdüşt) Aztekler, insan kalbiyle beslendiğine inandıkları Güneş İlahı Quetzalcoatl'a sık sık insan kurban ederler. (ba. Aztekler) Fakat ateşin müspet tesirlerinin yanında birtakım fevkalade menfi tesirleri de vardır ve belki de hem mükâfat hem ceza veren bir nevi 'peder-ilah' mefhumunu temsil ettiği içindir ki, insanlar tarafından mukaddes sayılmıştır. (ba. ateşle gelen ölüm, yangın)

Ateş Gecesi *İstanbullu Rum Ortodokslarının yirmi dört Haziran gecesi Hıristiyan azizlerinden Ayos Yuanis (St. Jean / Hz. Yahya) şerefine icra ettikleri bir yortudur ki, şehrin Rumlar tarafından iskân edilmiş mahallelerinde pek coşkun eğlencelere vesile olur. Türklerden de uçarı külhaniler ve rindmeşrep zevk ve sefa düşkünleri, bu gecelerde Rum dilberleriyle ülfet ve sohbet fırsatını kaçırmazlar. Meydanlarda veya gazino avlularında umumiyetle köhne bir kayık yakılıp büyük bir ateş ihdas olunarak etrafında işret, cümbüş ve raksedilir. Bu gecede gençkızlar ve delikanlıların yakılan bu büyük ateşin üzerinden atlaması âdettendir. Bu yortu, menşei itibariyle Zerdüşt'ün ateşperest dinine dayanmaktadır. Fars müverrihleri, ateşperestlerin bu bayramına, Nûr İlahı Mithra'dan mülhem 'Mihrgân' tabir etmişler, bu kelime*

Frenklere 'Mangra Jan' şeklinde geçmiş ve sehven St. Jean'ın ismine nispet olunmuştur. Bundan maada, Yahudiler de Kamış Bayramı'nın bittiği gün büyük bir ateş yakarlar, hahamların eski libaslarından fitiller örülüp meşaleler yapılır ve dinî vazifelerinde taassupları ile maruf eşhas bu meşaleleri yakıp ilahiler okuyarak sokaklarda dolaşırlar. Hıdrellez bayramının da esasen bu eski âdetin farklı bir tezahüründen ibaret olduğu âşikârdır. (ba. Hıdrellez)

âteş-i Rûmî *Deniz ve kara muharebelerinde istimal olunan fevkalade müessir bir silah. Arbalet, mancınık veya havan vasıtasıyla atılan, kimyevî bir mahluta bulanmış paçavradan mamul ateş gülleleri şeklindedir. Arkasında kevkeb-i zûzeneb misali ateşten bir iz bırakıp ıslığa benzer dehşetengiz bir ses çıkararak havada gider ve isabet ettiği yerde müthiş bir sadme ile taburları bozar; bina veya gemi, insan veya hayvan, değdiği herşeyi yakıp kül eder. Suda yanma hassası olmakla, söndürülmesi gayet müşküldür. Bir kere bir satıh veya bedene yapıştı mı, hiçbir suretle kurtulmak kaabil olmaz. Bu dehşet verici silaha âteş-i Rûmî denmesinin sebebi, Rumlar tarafından Arap ve Osmanlı donanmalarına karşı kullanılmış olmasıdır. Bilahare Araplar tarafından Frenklere karşı kullanıldığı cihetle, 'âteş-i Arabî' de denir. Fakat icat eden kavme nispetle isim vermek lazım gelirse, 'âteş-i Çînî' demek daha doğru olur. Güherçile vesâir yanıcı kimyevî maddelerden mürekkep bu mahlut, Çin'de icadedilmiş ve oradan diğer memleketlere yayılmıştır. Esasen âteş-i Rûmî'nin icadı, ilm-i kimyanın ilk mühim keşiflerindendir. Rumlar bu silahın sırrını VII. asırda Konstantiniyye'ye gelen Kallikos nam Mısırlı bir mühendisten öğrenmişler ve bu sırrı birkaç yüz sene büyük bir itinayla herkesten saklamışlardır. Fakat onlar bu sırrı saklaya saklaya neredeyse unuttuktan sonra, Araplar bu ateşin yapılışını Çinlilerden öğrenip deniz ve kara muharebelerinde Frenklere karşı türlü suret ve hilelerle kullanarak bilhassa Ehl-i Salib orduları üzerine dehşet salmışlar ve âteş-i Rûmî bundan böyle âteş-i Arabî olarak anılmaya başlanmıştır. Bu müessir silah, top ve tüfek gibi ateşli silahların icadıyla beraber uzunca bir müddet tarihin karan-*

lıklarında unutuldu ise de, asrımızın büyük mucidi ve askerî dehası Kont Ferdinand von Zeppelin isimli Prusya paşası tarafından ihya olunmaya çalışılmıştır. Kadim Şark harp sanatı üzerine derin tetkik ve malumatı bulunan Kont von Zeppelin'in, vefatından hemen evvel, kendi icadı olan büyük hava gemisi zeplinden düşman orduları üzerine âteş-i Rûmî atabilecek büyük bir silah üzerinde çalışmakta olduğu bilinmektedir. Böyle müthiş bir silaha sahip olan devlet, düşmanları üzerine gökten ateş yağdırmaya muktedir olacağı için, bu silaha 'Kıyamet Makinası' ismini vermek herhalde muvafıktır. Aşikâr olduğu üzre, böyle bir silahın müşkülatı, hadd-i zatında fevkalade yanıcı gazlarla şişirilmiş olan zeplin gemisinin, atılan ateşin tesiriyle infilak etmesi tehlikesidir. I. Harb-i Umumî esnasında, birçok kıymetli evrakla beraber mezkûr silahın planları da kaybolduğu için, müteveffa kontun bu meseleye nasıl bir hal çaresi bulduğu meçhuldür. (ba. Zeppelin)

ateşle gelen ölüm *Bu tarz bir ölümün insanı dirilteceği itikadı öteden beri vardır. Bu yüzden tarihte birçok kişi, kendisini ateşe atmak suretiyle öldürmüştür. Asur kralı Sarakus, Kartaca hakimi Hamilkar, Lydia kralı Krezüs, Babil kraliçesi Semiramis ve daha birçok tarihî şahsiyet bu şekilde intihar etmişlerdir. Ayrıca bazı dinlerde, ölüler yeniden dirilmeleri için ateşe atılır. (ba. yangın, Zümrüd-i Anka)*

Xeno yazmaktan yorulmuştu. *Ansiklopedi*'nin yazımını daha sonra sürdürmek üzere, papirüs tomarını cebine koyup kalktı. Musalla taşının başında oturmaktan tutulan gövdesinin biraz devinime gereksinimi vardı. Ağır adımlarla masaların arasında yürümeye başladı. Memur X'e ilişkin bir ipucu bulabilmek umuduyla, her masanın yanında durup dolapları ve çekmeceleri karıştırıyor, eline geçen defterler ve dosyalara hızla göz atıyordu. Bu araştırması sırasında, hiç anlamadığı dillerde ve çoğunlukla yalnızca adını bildiği abecelerle yazılmış sayfalarla karşılaştı; Latince, Grekçe, Sanskritçe, İbranice yazılara, baştan aşağı Mısır hiyeroglifleriyle doldurulmuş bloknotlara, Kiril ve Ermeni abeceleriyle tutulmuş çetelelere, savruk fırça

darbeleriyle büyük boy parşömenlere çizilmiş Çin ve Japon ideogramlarına, pişmiş topraktan Hitit ve Sümer tabletlerine, ince taş levhalara kazınmış çivi yazılarına hiçbir şey anlamaksızın dakikalarca baktı durdu. Sonra bilgisayarları gözden geçirmek geldi aklına. En yakındaki bilgisayarın düğmesine bastı. Ekran aydınlandı ve aşağıdan yukarıya doğru bitimsiz sayı dizileri geçmeye başladı:

New York: 2.61, 3.15, 4.36, 4.31, 3.45...
Tokyo: 3.23, 2.78, 4.41, 3.67, 4.63...
Londra: 2.84, 2.57, 3.88, 2.89, 3.77...
Paris: 3.32, 4.21, 2.75, 2.53, 3.42...

"*Quelle technologie, n'est-ce pas?* Herşey elinizin altında, parmaklarınızın ucunda, emrinize amade... Siz zamane gençleri çok şanslısınız. Böyle kolaylıklar yoktu bizim zamanımızda."

Mimarın sesi uzaklardan geliyordu, salonun öteki ucunda olmalıydı. Defterlerdeki yazılara dalınca, onu gözden yitirmişti Xeno. Gözlerini kısarak, adamın nerede olduğunu çıkarmaya çalıştı. Epeyce uzakta, masaların arasında gezinen ince bir karaltı ilişti gözüne.

"Bu sayılar..." diye bağırdı o yana doğru, "Bu sayılar bana birşeyi çağrıştırıyor. Sanki..."

"*Konstantiniye Merkez Borsası!*" diye karşılık verdi mimarın boğuk sesi, "Yani *KOMBO*. New York ve Tokyo'yla birlikte dünyanın en büyük üç borsasından birisi, belki de en büyüğü... 1866'da Kırım Savaşı akabinde kurulmuştur. İstanbul'un işgali esnasında sultanımız efendimizin irade-i şahaneleri ve Şirket'in gayretiyle buraya, yeraltına naklolundu. Maslak'taki yeni borsayla karıştırmayın sakın. Orası bir paravandır sadece."

Sayılar ekrandan hızla geçiyordu. Mimarın bulunduğunu sandığı yere doğru birkaç adım attı Xeno. Salonun öteki ucundaki dev tanrıça yontusunu şimdi biraz daha profilden görüyordu. Hafifçe kemerli bir burnu vardı tanrıçanın.

"Nasıl olur?" diye bağırdı sesini duyurmaya çalışarak, "Adı sanı duyulmamış böyle bir yeraltı borsası nasıl olur da tanınmış uluslararası borsalarla boy ölçüşebilir?"

"*KOMBO*'nun isminin ne gazete manşetlerinde ne de ekonomi sayfalarında geçmediği doğru, fakat bilen bilir yine de. Burası diğer borsalara göre mühim bir hususiyet arzediyor."

Yaşlı mimarın sesi bu kez salonun öteki ucundan gelmişti. Xeno o yana doğru bir adım atınca, yerdeki bir şapka kutusuna takılıp tökezleyerek dizini bir masanın köşesine çarptı. Canı bir hayli yanmıştı.

"Nasıl?" diye bağırdı dizini ovuşturarak, "Nasıl bir özellik?"

"*Mais vous le savez bien*, disponibilite ve konvertibilite meselesi," dedi karanlığın içinden gelen ses, "Burada sadece günümüze değil, aynı zamanda da geçmişe ait hisse senetlerini alıp satmak mümkün. *BADEM*'in *(Bağdat Demiryolu)* hissedarlarından birisi olmak istemez miydiniz mesela? Veya *DUMUR*'un *(Düyûn-i Umûmiye Reisliği)*, *TÜRE*'nin *(Tütün Rejisi)*, *TAMİR*'in *(Tersane-i Amire)*, hatta *TOHUM*'un *(Tophane-i Humâyûn)* hisselerine bile sahip olabilirsiniz, arzu ederseniz. Bir telefon kâfidir; gereken işlemleri hemen yapacaktır simsarınız. Borsa müteşebbislerine cazip gelen, işte bu anakronik alternatif."

Ses bu kez yine başka bir yönden gelmişti. Xeno'yla konuşurken, masaların arasında dolaşıyor olmalıydı mimar. Ancak mimarın nasıl olup da böylesine hızlı yer değiştirdiğini anlayamıyordu Xeno. Bir daha tökezleyip biryerlere çarpmamak için çevresini yoklayarak sesi izledi.

"Bu çok saçma!" dedi yüksek sesle, "Artık hiçbir geçerliliği kalmamış kâğıt parçalarına kim parasını bağlamak ister ki? Yatırımcının amacı kâr etmektir."

"*Vous avez tort, jeune homme!*" diye seslendi mimar uzaklardan, "Paradan daha mühim şeyler de vardır."

"Ne örneğin?"

"Ne mi? Mesela... Mesela hisse senetleri! Evet, evet, hisse senetlerinin paradan çok daha mühim olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Ne New York'ta ne Tokyo'da ne Londra'da ne de başka bir yerüstü borsasında bulamazsınız bu imkânı. Ve o kadar baştan çıkarıcı birşey ki bu... Düşünün, sadece şimdinizi ve yarınınızı değil, aynı zamanda dününüzü, geçmişinizi, geçmiş ve bir daha geri gelmeyecek olanı da elde etme şansınız var. Dosyalardaki müşteri listelerinde hiç ummadığınız isimlere

rastlarsanız, sakın hayrete düşmeyin. Tanıdığınız insanların yüzde doksanının bu borsada hisse senedi alım satımı yaptığını göreceksiniz. Düşünün, ben bile bunca işimin arasında senelerdir tek bir gün sektirmeden borsa haberlerini yakından takip ederim ve bir borsa simsarı vasıtasıyla her hafta muayyen hisselere yatırım yaparım muntazaman. Daha şimdiden *KELEŞ*'in *(Konstantiniye Elektrik Şirketi)* ve *BOKUM*'un *(Boğaziçi Omnibüs Kumpanyası)* yüzde yirmiye yakın hissesi benim elimde. Ama sizden bilhassa istirham edeceğim: Fevkalade gizli bir operasyondur bu; söylediklerim aramızda kalsın lütfen. Hisseleri el altından toplatıyorum. Yüzde elli biri benim elime geçmeden önce, hiçkimse haberdar olmamalı bu vaziyetten. Aksi takdirde fiyatlar bir gecede fırlar ve bütün planlarım suya düşmüş olur. Bakın ne diyeceğim: Eğer ortaya koyacak küçük bir sermayeniz varsa ve tabii arzu ederseniz, sizinle ortak olabiliriz. Biraz nakit sıkıntısı çekiyorum da son günlerde."

"Bu çok çirkin, sinsi bir davranış!" diye bağırdı Xeno öfkeyle, "Başkalarının arkasından dolaplar çeviriyorsunuz, kalleşçe kuyularını kazıyorsunuz, bitirici darbeyi indirmek için uygun bir fırsat kolluyorsunuz! Hayır, sizin olsun hisseleriniz! Alnımın teriyle kazanırım ekmeğimi ben!"

Öylesine güçle bağırmıştı ki, kendi sesinin yankısından ürktü. Mimar, istifini hiç bozmaksızın yanıt verdi ona karanlığın içindeki belirsiz bir noktadan:

"Bence çok yüksekten atıyorsunuz, delikanlı, yapamayacağınız şeyler için söz vermemelisiniz."

Xeno açıkça bir meydan okuma olan bu sözlere karşılık vermek istedi, ama söyleyecek hiçbir şey gelmedi aklına.

"Para da bir nevi hisse senedi değil midir?" diye sakin bir sesle sürdürdü sözünü mimar, "Cüzdanınızdaki her banknotla *MERKEB*'in *(Merkez Bankası)* kasasından, yani devlet hazinesindeki altın stoğundan, hatta global olarak düşünürsek, dünya üzerindeki bütün zenginliklerden belli bir hisse almış oluyorsunuz. Hisselerinizin değeri bazen, mesela enflasyon veya devalüasyon olduğunda, düşüyor, bazen ise yükseliyor. Siz istediğiniz kadar borsa oyunlarına bulaşmadığınızı iddia edin; her ay maaşınızı almaya muhasebeye gittiğinizde, aslında hisse se-

netleri alıyorsunuz, milyonlarca hisse senedi, başka birşey değil... Bakkaldan bir somun ekmek ya da manavdan bir kilo elma satın aldığınızda ise, hisselerinizin bir kısmını elden çıkarmış oluyorsunuz. Uzun lafın kısası, ister istemez oynuyorsunuz borsada. Hepimiz bu sistemin içindeyiz, siz, ben, herkes... Borsa ve dolayısıyla da *MAMA*, günümüzde içtimaî hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Hepimiz ona tabiyiz, hepimiz her gün borsada oynuyoruz. Fakat sakın yanlış anlamayın: Üzülecek birşey de değil bu. Birşeylerden hisse almak, vazgeçilmez bir ihtiyaç. Fert kendi kendisini realize etmiş oluyor böylece. Descartes günümüzde yaşasaydı, şöyle derdi eminim ki: *Merco ergo sum.*"

Bu son sözler Xeno'nun tam arkasında fısıldanmıştı. Xeno içgüdüsel olarak o yana dönünce, yaşlı mimarı karşısında buldu ve bu beklenmedik karşılaşmadan irkilerek bir adım geri sıçradı. Kendini toparladığında, onu irkilten sanki başka birşeymiş gibi, salonun öteki ucundaki dev Artemis yontusunu gösterdi.

"Bu yontu profilden ne kadar da Sfenks'i andırıyor, hayret doğrusu! Bunun Artemis olduğundan emin misiniz?"

"*Malentendu!*" dedi mimar kuru bir sesle, "Sözlerime pek dikkat etmiyorsunuz, zannederim. İçinde bulunduğumuz mekânın bir zamanlar *AM*, yani *Artemis Mabedi* olarak anıldığını söyledim size, bu doğru, ama bu gösterdiğiniz şeyin bir Artemis heykeli olduğunu söylemedim ki! Bu abes olurdu zaten, yani hayatın idamesine yardım etmesi beklenen ilahenin bakire oluşu... İyonyalılar da farkına varmışlar bu durumun ve mabet güya bir delinin eliyle İskender-i Zülkarneyn'in doğduğu gün yakıldıktan sonra (ki aslında tamamiyle saçma sapan bir iddiadır koskoca mabedi tek bir kişinin, hem de bir delinin, bir yarım akıllının kundaklayıp kül ettiği; resmî tarihlerde aksi yazsa da, aslında bütün Efes halkı elbirliği edip mabedi yakmış ve içindeki bekâret yemini etmiş rahibeleri boğazlamıştır), eskisinin biraz uzağına, ama çok daha muhteşem olarak, şimdi gördüğünüz haliyle yeniden inşa edilmiş ve adı da değiştirilmiş, *KİM (Kibele Mabedi)* olmuştur. *Kibele*, yani yüz memeli, yüz bızırlı, yüz rahimli bereket ilahesi, ezelî ana, ebedî fahişe... O

günden sonra da yalnızca fahişelerin hizmet etmesine izin verilmiştir bu mukaddes yerde. Tabiri caizse, mabet umuma açık bir kerhane halini almıştır."

"Ne büyük düşüş! Ne korkunç değişim! Ne acımasız yazgı!" diye mırıldandı Xeno büyülenmişçesine, tanrıçanın dingin profilinden gözlerini ayırmaksızın, "Rahibelerin hepsini boğazlamışlar. Bakire kanıyla kızıla boyanmış olmalı sunak taşı."

"Evet, çok haklısınız. Ne uğurlu gün! Ne sevindirici müjde! Ne muhteşem hamle! İnsanlık karanlık devirlerin içtimaî ve iktisadî inkişafa ket vuran zincirlerini kırıp her geçen gün daha mütenevvir yarınlara, daha nurlu ufuklara, daha lekesiz, pürüpak bir istikbale koşuyor. Ana rahmindeki bir bebek gibi tıpkı, hayata doğacağımız sıfır noktasını bekliyoruz."

"Kan ve çamurla karışık bir doğum olacak ama bu."

"Gayet tabii, bütün doğumlar gibi! Gelin bakın, ne göstermek istiyorum size. İnceliklerden anlayan bir gençsiniz, aile terbiyesi almış olduğunuz her halinizden belli. Şimdi göstereceğim şeyin sizi alakadar edeceğinden eminim."

Masaların arasından geçip duvara doğru yürüdüler. Duvar boyunca dizili duran büyük tahta sandıkları o zaman gördü Xeno. Bir an, bunların tabut olduğu ve meslektaşı memur X'in de bunlardan birinin içinde yattığı düşüncesi geçti kafasından. Sırtından aşağı soğuk bir ter boşandığını hissetti. Kafasından geçenleri sezdirmemeye çalışarak, kaygılı bakışlarını mimara dikti.

"*Voilà!*" dedi yaşlı mimar, Xeno'nun bakışlarındaki beceriksizce saklanmaya çalışılan kaygıyı görmezden gelerek, "Nasıl buluyorsunuz?"

Xeno sandıklardan birisine yaklaştı. Masa yüksekliğinde, dört yanı kapalı, üstü ise cam kaplı, basit bir tahta kutuydu bu. Mimar sandığın kenarındaki bir düğmeye dokununca, o âna dek karanlık olan ve içini göstermeyen cam yüzeyi alttan gelen donuk, ama güçlü bir ışıkla aydınlandı ve bu ışıklı vitrinin içinde iki karışa üç karış boyutunda, üzeri yazılı bir sayfa belirdi. Kenarları eprimiş, yüzeyi yer yer kararmış, lekelenmiş, sararmış bir sayfaydı bu. Korktuğuna uğramadığı için rahat bir soluk aldı Xeno. Bir cesetle, kimbilir belki de memur X'in cesediy-

le yüz yüze gelmeyi beklerken, karşısında yalnızca üzeri yazılı bir sayfa bulmak, onu rahatlatmıştı. Ama ilk şaşkınlığı geçtikten sonra, biraz daha dikkatli bakınca, yüreği yeniden hızla çarpmaya başladı. Kâğıdın üzerindeki, eğri büğrü harflerle yazılmış, iç içe geçmiş, kargacık burgacık, acemice, hatta çocuksu denebilecek denli düzensiz yazıyı tanıyordu: *UÇÖLÜM* dosyasındaki el yazısıydı bu. Harfler çok ufak olduğu için, cebinden büyültecini çıkarıp heceleyerek okumaya çalıştı.

ve göğler ve yir ve anların küllühûn urdulari kim itmam olındı ve ah yarabbim ya baba yaptığgı işgin yidingci künda beterdi ve ayaptıkın übtün işşşt en yeddi inci ğündi istifrağ itdi ve ya arab ya heva bunı yettinçi günyü mbrk kıltı ve ânı testis itdi çün ya bâbil yaşarttırıp yıktığgı betön şişten ol künde il çıkdi yara bîheyba ardı ve kükleri becerdi kim kûnde ayarttıldıkları azman görklerin ve yârin asılları bunlardır istop vü engüz yirde bir gır fidangı yuğdu vü bir kıro tû henz pitmişmişmişmişdi çün aaah yarıp yarıp yakala eygerin üzerginge yakmır yakıştıptıptırımışidi ve dubarağgı hişlimeg üççün ada myug duuur vav orudan puhuuu yüskelti ve püspüttün dorpahın uyuzgunu ıssslad ztorp vvvahyyyara pia huvva yirin yirgin yirigingingin tuprıgındın ada mı iyaptı oda mıy aptı apışdı galdıydı ve ânın pirûnuna haaayt nefefefessin üfffflitti ve o herif ya çiyan çan oldu kim bu hal ile ol edâyim hayşeyan çang uldı ver aba lilah şarkı tugru atengde pir poğça tiftik vü kiy aparttığı madamı o yarrak oydu sutopu vire ballı ha kuruşunu gözel vü yingilmesi eyi ulan beher ağracı ve bah çenenin ortasında heyhat ayracını ve yılık ve götlük lime lime garçını yirden pıtırtı kim bağçeyi sollamağçün o demden bir ıramak çıhti ki anda puluntiler vay dürt kulloldi hobrinen âdî mişon dur kandında alttan olgan bitüm hâlivud diyarın kuşladır ki ol dev yarrağın haltı eğridir o arada hak gömük vü hakikî daşağı havardır ve kinci dırnak ki adıngil honduras küllühun kuş dilini kaşıtan odın vü cüncün ramak kına tigretir aşurenin dölünden akan kan dur be örgün cırnak fırlatır istop ve rabia laf atanı alıben bok kosun ve kurusun deyu adını lehçe sinek oydu ve abla

hadıma imrenip değdirdi ki bak ceninin çerağ haçından sittiğin gibiyi fik katiyyetlik ve ötüklügün pilma acından eyi mi yiyceksin için ki dünya dediğin gündem tu kaka

Yazı burada kesiliyordu. Yarıda kalan tümce, sayfanın arkasında sürüyor olmalıydı. Ne var ki sayfa vitrinin içinde olduğundan, çevirmek olanaksızdı.

"*Quelle imagination, n'est-ce pas?*" dedi mimar tapınırcasına, "Hani methetmek gibi olmasın, ama hakikaten muhteşem bir zirve, ezelî ve ebedî bir mükemmeliyet timsali..."

"Doğrusu... evet, haklısınız... Her ne kadar ilk bakışta biraz çetrefilmiş izlenimi uyandırıyorsa da, yakından inceleyince, sanırım, bu... bu yapıtın gerçek değerine ilişkin daha somut ipuçları elde edebiliriz. Demek istediğim..,"

"*Justement!* Şeytanın teferruatta gizli olduğunu düşünmekte yerden göğe kadar haklısınız. Zeki ve kıymetşinas bir genç olduğunuzu ilk bakışta anlamıştım zaten. Sizin gibi tecrübesiz ve mevzuun tamamen yabancısı olan bir kişinin bile şıp diye idrak ediverdiği bu aşikâr hakikati, bu mevzuda güya malumat sahibi diye geçinen zevata anlatabilmek için ne kadar mücadele etmem lazım geldiğini tahmin edemezsiniz. İşin daha en başında, yani burasının bir yazı müzesi için son derece uygun bir mekân olacağını düşünerek kafamdakileri kâğıda döktüğümde, bunun bana istisnaî bir dizayn fırsatı sunacağını hemen anlamıştım. Bu vitrinlerin ilk taslağı, ki şu anda gördüklerinizin yanında bir hayli iptidaî sayılabilirdi, işte o zaman ortaya çıktı. Projeleri herzamanki gibi postayla Şirket'e gönderdim ve heyecanla bir cevap, müspet bir işaret beklemeye başladım. Netice maalesef hüsran oldu. Herzamanki sessiz kabulün yerine, bu sefer soğuk ve kat'î bir ret cevabı aldım, veya daha doğrusu, aldığım cevabı ben bu şekilde tefsir ettim: Projeler hiçbir izahat yapılmadan geri gönderilmişti. Aylarımı bu vitrinleri dizayn etmek için harcamıştım ve şimdi sessiz bir tasvibin tesellisinden bile mahrum kalıyordum. Bu büyük bir sukut-i hayaldi benim için. Zaten emeğime hiçbir zaman maddî bir karşılık, bir taltif veya bir ücret beklememiştim. Sadece mütevazı iştirakimin kabul gördüğünü bilmek, günün birinde bu salonlarda dolaşır-

ken, benim muhayyilemin çocuğu olan bu ehemmiyetsiz projelerden birisinin tatbik edilmiş olduğunu görüvermek, beni mesut etmeye yetiyordu. Maişetimi gündüzleri yaptığım ufak tefek işlerle temin ediyor, böylelikle gecelerimi Şirket'e ve Şirket için çizeceğim projelere ayırabiliyordum. Gençtim o vakitler, gücüm kuvvetim yerindeydi, zor şartlara göğüs gerebiliyor, gayem uğruna her türlü meşakkate katlanabiliyordum. İradesi daha zayıf olan birisi, bu büyük muvaffakiyetsizlik karşısında yıkılabilir, herşeyi yüzüstü bırakıp idealinden vazgeçebilirdi. Fakat ben herşeye rağmen yılmadan direnmeyi bildim. Reddedilen projemin üzerinde çalıştım, Şirket'in hatalı bulmuş olabileceğini düşündüğüm noktaları tashih ettim, muhtemel eksiklikleri tamamladım, yeni detaylar ilave ettim ve projeyi tekrar Şirket'e yolladım. Birkaç hafta sonra ikinci bir ret cevabı geldi. Ben yine de vazgeçmedim, çizdiklerimi bıkıp usanmaksızm revize ettim, bütün paftaları tekrar tekrar çizdim, yeni hal çareleri buldum ve projeyi yeniden postaya verdim. Bu reddedilişler, tashihler ve iadeler kaç defa tekrarlandı, artık hatırlamıyorum. Fakat proje gitgide inkişaf ediyor, teferruatlanıyor, mükemmelleşiyordu; bunun farkındaydım ve mücadeleme yılmaksızın devam ediyordum. Ve sonra, *jeune ami*, sonra... Projem geri gelmedi! Bir hafta, iki hafta, üç hafta, postacının içinde ozalitlerin olduğu kalın sarı zarfı büromun kapısının altından atmasını bekleyip durdum huzursuzlukla. Fakat, *quelle bonheur,* o kara gün gelmedi hiç. Projem (evet, başkasınınki değil, *benim* projem; çünkü Şirket için tıpkı benim gibi gecesini gündüzüne katarak çalışan kaç mimar vardır kimbilir) nihayet kabul edilmişti. Geri gelmediğine göre, kabul edilmiş olmalıydı, başka hiçbir izahı yoktu bunun. Veya en azından reddedilmemişti, ki kabul edilmeye eş bir şerefti bu. Şayet reddedilmiş olsa bile, bu karar bana tebliğ edilmemiş, tebliğe lüzum görülmemişti ve bu da Şirket'in bana karşı en azından daha müspet bir tavır içinde olduğuna, projeme daha müsamahakâr bir gözle baktığına, kusurlarıma göz yumduğuna delalet ediyordu. Nitekim birkaç ay sonra bir gece, rölöve çıkarmak ve yeni bir proje ilhamı almak ümidiyle bu salonları adımlarken, burada, bu mabedin içinde, projemin realize edilmiş olduğunu gördüm."

Xeno dışa vurmaya çekindiği bir şaşkınlıkla dinlemişti yaşlı mimarın sözlerini. Üzerleri cam kaplı ve içlerinde halojen ampulleri yanan bu sıradan tahta sandıkların böylesine uzun bir tasarımlama süreci sonucunda ortaya çıkmış olabileceğini aklı almıyordu. Mimar sanki Xeno'nun kafasından geçenleri okumuşçasına, konuşmasını sürdürdü:

"İlk bakışta pek basit gibi gözükebilir size bu vitrinler. Ama teşhir edilecek objeler insanlık tarihinin bulunabilen en eski elyazmaları olunca, iş değişiyor. Kâğıt ve mürekkep, en ufak dış tesirlerden etkilenebilen, narin malzemelerdir. Işığa, neme, manyetik alanlara, hatta kuvvetli ihtizaza karşı bile korunmaları gerekir. Aksi takdirde, ömürleri pek kısa olacaktır. Gelecek nesillere salimen devretmekle mesul olduğumuz bu paha biçilmez mirasın gitgide yıprandığını, senelerle ölçülebilecek kadar kısa bir müddet içinde, tıpkı dalgaların aşındırdığı kumdan şatolar gibi eridiğini, ufaldığını, ufalanarak parmaklarımızın arasından dökülüp gittiğini düşünün. Küçük bir çocuğun elindeki kırık dal parçasıyla kumsala çiziktirdiği, beceriksiz, titrek, uçucu bir yazıdan başka nedir ki tarih? İşte bu gördüğünüz mekanizma, bu narin mevcudiyeti garanti altına almak ve olabildiğince uzun müddet yaşatabilmek maksadıyla planlandı. Hermetik olarak mühürlenmiş olan vitrinin içi, hususî bir tertibatla klimatize edilmekte, nem ve hararet kontrolu sağlanmaktadır. Mürekkep için çok zararlı olan ışık tesiri, ancak ziyaretçinin bir düğmeye basmasıyla kısa müddetliğine açılıp sonra tekrar sönen özel bir aydınlatma armatürüyle en aza indirilmiştir. Işık yanmaya başladığında ortaya çıkan hararet, vitrinin içindeki sıcak havanın havalandırma menfezlerinden emilip yerine soğuk hava üflenmesiyle izale edilmekte, ışık söndükten sonra da, hararet istenen seviyeye inene kadar, bu tertibat belli bir süre daha devrede kalmaktadır. Kâğıdın moleküler yapısının zamanla değişmesine sebebiyet verebilecek enfraruj ve ultraviyole radyasyonu, manyetik alanlar ve ses dalgaları, vitrinin içine oturtulduğu bir kurşun levhayla önlenmiştir. Sayfa, uzun ömürlülük açısından en sıhhatli olacak şekilde, vitrinin zeminine ufkî olarak serilmiştir. Bundan maada..."

"Ama işte tam da burada çok önemli birşeyi atlıyorsunuz," diye kesti Xeno mimarın sözünü, "Söz ettiğiniz yataylık dolayısıyla, başka bir deyişle, tasarımladığınız düzeneğin zorunlu bir sonucu olarak, sayfanın arka yüzü okunamıyor."

"*Voilà*, işin püf noktası da burada!" diye karşılık verdi mimar sevinçle, "Bakın, ikinci bir düğmeye basıyorum ve –hop– vitrinin altındaki başka bir bölme aydınlanıyor. Şimdi vitrinin arka duvarını meydana getiren cam kısma bakın, sayfanın arka yüzünü göreceksiniz. Alt bölmedeki komplike bir aynalar sistemi, sayfanın arka yüzünün ziyaretçi tarafından okunabilecek şekilde bu ekrana aksetmesini temin ediyor. Aynı klimatizasyon, elektromanyetik muhafaza, vesaire şartlarının alt bölmede de bulunduğunu ilave etmeme ihtiyaç yok herhalde."

Yaşlı mimarın gösterdiği yere baktı Xeno. Gerçekten de sayfanın arka yüzü bu ışıklı ekranda belirmişti. Mimar, vitrinin teknik özelliklerini sayıp döküyordu. Xeno onu dinlemedi ve az önce kalmış olduğu yerden okumayı sürdürdü.

mes'elenin heyet-i âlînizce tedkikini ve iktizası halinde ve bittabiî kaabil-i mümkin ise tarafınızdan tayin olunacak mütehassıs, müfettiş, mübaşir, mümeyyiz, mürettip, müverrih, musavvir, vak'anüvis ve sair işbu mevzuda ihtisas kesbetmiş ve dahi sahib-i selahiyyet zevat-ı muhteremeye müracaat ile mezkûr nokta-i nazardan malum mesail-i mühimmenin tenvirini ve hal böyle olmağla müdde-i muhtasarda neticenin derc yoliyle yahud şifahen beyanı vasıtasıyla efkâr-ı umumiyyede tevlidi muhtemel bâtıl, muhtelik ve dahi muzır fikriyyatın bertarafı cihetine gidilmesini ve bununla da cem'iyyet hayatımızda husule gelmesi mümkin gayr-i kaabil-i telafi nahoş ef'al ve hadisata suret-i kat'iyyede fırsat, mahal ve sebebiyyet verilmemesini huzur-i âlînize arz ve zat-ı âlînizden mingayrihaddin bilhassa reca ile hak-i pay-i ruşen-i pürnûrunuza rû-yi hakirimi cebhe-sayim billahi, efendim. Her daim duacınız, hakir kulunuz, bendeniz. Amin.

Yazı burada sona eriyordu. Sayfanın altında kalan boşluğa 5 kuruşluk damga pulu yapıştırılıp okunaksız bir mühür basılmıştı. Ayrıca kırmızı mürekkeple atılmış bir sıra numarası da vardı.

"Gerçekten çok ilginç," dedi Xeno bir süredir heyecanla onu izlemekte olan mimara, "Bu konuda daha etraflı bilgi edinmek isterdim doğrusu. Beni aydınlatabilir miydiniz?"

"*Bien sûr!*" dedi mimar gururla, "Gerçi ben bu konunun mütehassısı sayılmam, ama elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışayım size. Bildiğiniz gibi, Atina Tiranı Plistratus M.Ö. VI. asrın ikinci yarısında Atina'da dillere destan bir kütüphane kurdurmuştur. Perslerin Atina'yı işgali esnasında birçok başka şey gibi bu kütüphane de ganimet olarak İran'a götürülmüş, ama savaştan sonra Atinalılar barış antlaşmasına hususî bir madde ilave ederek kütüphanenin şehirlerine geri getirilmesini sağlamışlardır. Bu gördüğünüz sayfa, işte bu dillere destan kütüphaneden çıkmış bir kitabın yapraklarından birisi. Diğer vitrinlerde de aynı kitabın geri kalan kısmını görebilirsiniz. Okunma ve korunma kolaylığı açısından, kitabın cildinin bozulup tek tek yapraklarına ayrılarak teşhir edilmesi cihetine gidilmiştir. *Dekateukhos* ismi size birşey ifade ediyor mu, bilmem. İhtimal ki *Oktateukhos*, *Hexateukhos* ya da *Pentateukhos*'u duymuşsunuzdur. Geçen zaman içinde birkaç cildi ortadan kaybolan bu kitap, çeşitli tarihî kaynaklarda umumiyetle bu yanlış isimlerle zikrolunur. Fakat işte, eserin tamamı burada, beheri yetmiş yedişer sayfadan yetmiş yedi cüz, DIN-A3 normunda cem'an beş bin dokuz yüz yirmi dokuz müzehhep sayfa, noktası virgülüne kadar eksiksiz... Bu kitap beşeriyet tarihinin ilk yazılı evrağı olmasa da, o zamana kadar yazılmış olan bütün kitapları ihtiva ve hülasa eden bir nevi *Kitaplar Kitabı*'dır ve paha biçilmez kıymeti de buradan gelir. Büyük Konstantin zamanında, başka birçok mühim eser gibi, Atina'dan alınıp *KOMİK*'e *(Konstantinopolis Millî Kütüphanesi)* getirilmiş ve her nasılsa bir zaman sonra *YES*'in *(Yerebatan Sarnıcı)* içindeki *OKKA*'ya *(Oktogon Kitap Arşivi)* geçmiştir. Bu konuda kütüphaneler arasında müthiş bir rekabet yaşandığı anlaşılıyor. Hatta kitabın *Oktateukhos* adıyla anılması da bu hadiseye bağlanabilir. Kimbilir belki de kitabın iki cildi diğer kütüphanede kalmıştı. Şöyle ya da böyle, *OKKA* yanınca tekrar imparatorluk sarayına intikal eden kitap, X. asırda Konstantinos Porphyrogennetos'un sarayın yeraltı dehlizlerinde inşa ettirdiği gizli kütüphaneye konuluyor.

Rivayete göre, İmparator VII. Konstantin, devrinin önde gelen ediplerinden biriymiş ve bu mühim kaynak kitabı muasırlarının meraklı gözlerinden gizleyerek sadece kendi edebî çalışmalarında faydalanabilmek maksadıyla, kısacası marazî bir kıskançlıkla, kilit altında tutmuş. Bundan sonra, *Dekateukhos*'un üzerine beş asır boyunca kalkmayacak bir esrar perdesi iniyor. Osmanlılar şehri aldıklarında, bütün kütüphaneleri talan ediyorlar ve böylece asırlar sonra Sultan Mehmet'in şahsî kütüphanesinin demirbaş kayıt defterlerinde bu kitabın ismine tekrar rastlıyoruz: *Kütüb-ül-Aşere*. Daha sonra, kitap yine uzunca bir müddet unutuluş karanlığına düşüyor. Kanunî Sultan Süleyman devrinde Alman İmparatorunun elçisi olarak İstanbul'a gelen Busbecque'in esas vazifesi, diplomasi kisvesi altında, şehrin fethiyle Osmanlıların eline düşmüş antik eserleri toplamaktır. Sinsi bir kültürel haçlı seferi olan bu vazifesini bilhakkın ifa eder Busbecque. Seyahatnamesinin sonunda, iki yüz kırk adet elyazması eseri deniz yoluyla Venedik üzerinden Viyana'ya yolladığını, ayrıca sandıklar ve arabalar dolusu kitabı da geri dönüşünde yanında getirmekte olduğunu yazar. Hayıflandığı birşey vardır Busbecque'in: Üsküdar'da Hırvat dönmesi bir hamamcıya ait, asırlardır kayıp *Dekateukhos*'a çok benzeyen (*'Oktateukhos'* diye yazar tabii Busbecque) bir kitap görmüş, ama fahiş bir fiyat istendiğinden kitabı satın almaya bütçesi el vermemiştir. O kitap hakikaten *Dekateukhos* muydu, yoksa Busbecque aldanmış mıydı? Eğer hakikaten *Dekateukhos* idiyse, sultanın kütüphanesinden çıkıp sıradan bir hamamcının eline nasıl geçmişti? Tarih bize bu suallerin cevaplarını maalesef vermiyor. Fakat bilinen şu ki, XIX. asrın ikinci yarısında İstanbul Rumları tarafından kurulmuş olan *SİRKAD*'in *(Sillogos Rum Kültür Araştırmaları Derneği)* almanaklarında tekrar karşımıza çıkıyor *Dekateukhos*. 1923'te Cumhuriyetin ilanını müteakip, gayrimüslim azınlıkların kurmuş olduğu diğer cemiyetlerle beraber bu cemiyetin de malvarlığına devletçe el koyulacağı anlaşılınca, Şirket'in kitap eksperleri *SİRKAD* arşivlerinde titiz bir seçme yapıp mühim gördükleri eserleri satın alarak buraya, yeraltındaki *ŞARK*'a *(Şirket Arşiv Kitaplığı)* getiriyorlar. İşte o gün bu gündür Şirket'in malıdır *Dekateukhos* ve sadece Şirket tarafından sağla-

nabilecek geniş imkânlar sayesinde en iyi şekilde muhafaza altına alınmış, kendisine hakettiği ehemmiyet ve yer verilmiştir."

"Anlıyorum," dedi Xeno çekingenlikle, "Ama bu belgenin gerçekliğinden yine de tam anlamıyla emin olamadığımı söylemeliyim. Evet, bu anlattıklarınız çok güzel, hepsi birbirini tutuyor ve belge de kuşkuya yer bırakmayacak denli gerçeksi: Kâğıdın kendisine özgü pürüzlü dokusu, sayfanın yüzyıllardır çevrilmekten aşınmış olan sağ alt köşesindeki parmak izleri, yazının üzerini ince ve uçucu bir yaldız katmanı gibi kaplayan patine, ğ harflerinin gösterişli kıvrımlarla süslenmiş şapkaları, alışılmadık sözcük seçimi, şaşırtıcı tümce kuruluşları ve arkaik çağrışımlı sözdizimi, kısacası herşey eksiksiz, yerli yerinde... Ben bir eski elyazmaları uzmanı değilim tabii ve üzerime düşmeyen bir konuda, üstelik hiç sorulmaksızın, önemsiz düşüncelerimi açıklayarak sizin sözlerinizin doğruluğunu sorgulama saygısızlığını göstermeme belki de kızacaksınız. Ama benim takıldığım nokta şu: Bu belge, görebildiğim kadarıyla, tükenmez kalemle yazılmış, üstelik de çok kötü kalite, mürekkep akıtan bir tükenmez kalemle."

"Bunda garip olan nedir ki?" diye sordu yaşlı mimar aksi bir tavırla.

"Demek istediğim... binlerce yıl önce böylesi dev bir yapıtı kaleme almaya sıvanan usta yazarın, yapıtının kalıcılığını düşünerek, biraz daha nitelikli bir yazı aracı, sözgelimi bir dolmakalem ya da hiç olmazsa ince uçlu bir keçekalem edinebilmek için üç kuruş fazla harcamaktan kaçınmış oluşu, doğrusu..."

"Burada yine vahim bir *malentendu* olduğunu görüyorum," diye Xeno'nun sözünü kesti mimar, "Şu anda vitrinin içinde gördüğünüz sayfa, gayet tabii ki *Dekateukhos*'un orijinal nüshasına ait değil. Kopyanın kopyasının kopyasının kopyası bu sadece, kimbilir kaçıncı elden çıkmış bir nüsha..."

Bu beklenmedik açıklama Xeno'yu oldukça şaşırtmıştı. Umutsuz bir çabayla karşı çıkmaya çalıştı:

"Ama... ama bunun eski bir elyazması olduğunu söylemiştiniz!"

"Evet, doğru, söyledim ve hâlâ da aynı fikirdeyim. Sizi yanıltan herhalde şu oldu: Eskilik izafî bir mefhum. Buradaki

diğer yazılarla mukayese edildiğinde, bu manüskri hakikaten de bir hayli eski. Bir memur olmanıza rağmen, Şirket'teki kırtasiye işlerinin nasıl yürüdüğü hakkında pek malumat sahibi olmadığınızı görüyorum. *Mais ne vous en faites pas, jeune homme*, sizi bu yüzden ayıplayacak değilim, son derece normal bu: Ormanın içinden geçmekte olan bir yolcunun, ormandaki ağaçların sayısından bihaber olması garip değil. Hariçten gelen birisi olarak ben bu hususta sizden daha avantajlı bir vaziyetteyim belki, etrafımda olup bitenleri daha iyi takip ve takdir edebiliyorum. Müşahade edebildiğim kadarıyla, burada her sayfa satır satır, kelime kelime, harf harf, her gün yeniden yazılıyor, yeniden yaratılıyor. Öyleyse eski metinler ne oluyor, diye soracaksınız. Bilemiyorum... Fakat kesin olan şu ki, hemen hemen her gün, hiç olmazsa günaşırı, bütün metinlerin yerini yenileri alıyor, eskileri ise arkalarında en küçük bir iz dahi bırakmaksızın ortadan kayboluyorlar. Tekrar konumuza dönersek, *Dekateukhos*'un bu nüshası her nedense günlerdir değişmedi, bir haftadır hep aynı sayfaları görüyorum vitrinlerin içinde. Gördüğünüz gibi, bu kitabın eski bir manüskri olduğunu söylemekte hiç de haksız değilim. Kimbilir belki yarın, belki de öbür gün bu nüshanın gitmiş, yerine yeni bir nüshanın gelmiş olduğunu göreceğiz..."

"İnanılmaz bir çalışma bu! Elimdeki işi bitirmeye niçin hiçbir zaman yetişemediğimi, niçin her akşam fazla mesaiye kalmam gerektiğini şimdi daha iyi anlıyorum. Ama bütün bunlar neden, neden?"

"Yanlış kişiye soruyorsunuz bu soruyu, delikanlı, bunun sebebini ben de bilmiyorum. Hem nasıl bilebilirim ki? Burada kaideleri ben koymuyorum, onlara riayet ediyorum sadece. Olsa olsa kendi intibamı söyleyebilirim size. Niçin, diye soruyorsunuz. Kimbilir, tarihin ilerlemesini ya da hiç olmazsa ilerliyormuş gibi görünmesini temin etmek için belki de..."

"Tarih zaten ilerler!"

"Herzaman değil. Evet, az da olsa bir ilerleme vardır hep, ama bazen bu kâfi gelmez. O halde ne yapmalı? Tarih ve yazı arasında her iki istikamette karşılıklı işleyen sıkı bir münasebet olduğunu biliyoruz. Tarih, zamanın bir fonksiyonudur ve tabii

ki insan hayatıyla kaimdir. Halbuki insan hayatı, tarihin akışını ihata etmekte umumiyetle kifayetsiz kalır. Doğrudan doğruya bir mikyas meselesidir bu. Tarihin ve zamanın ezeliyet ve ebediyeti karşısında tek bir ferdin hayatı, bir bölü sonsuza, kısacası sıfıra eşittir. İşte belki bu yüzden, yani tarihin bize bazen âtıl görünen akışını bir nebze olsun süratlendirmek ve insan gözüne görünür kılmak maksadıyla, bu yeniden yazma işini üstlenmiş olabilir Şirket. Bu şekilde tarih sadece ileri doğru değil, aynı zamanda da geri doğru hareket ettirilmiş olur, yeniden yaratılır, kısacası ilerler. *İlerleme* mefhumunun aslında *istikamet*ten ziyade *hareket* manası ihtiva ettiğine dikkatinizi çekmek isterim. İleri doğru olabileceği gibi, geri doğru da olabilir bu hareket. Üstelik bunun için hususî bir gayret de gerekmez, çünkü insan faktörü devreye girer burada. Düşünün ki, insan hafızası, idrak ve icra kabiliyeti kolayca hataya düşebilir. Her memurun kopya ettiği sayfadaki bir kelimeyi, bilemediniz bir harfi yanlış yazdığını, farkına varmadan, hatta belki bazen gelgeç bir heves, egzantrik bir zevk veya düpedüz bir kapris yüzünden değiştirdiğini farzedelim. Bütün memurların aynı şekilde davranabileceği düşünülürse, tıpkı *kulaktan kulağa* oyununda olduğu gibi, orijinal metin birkaç hafta içinde tamamen değişmiş olurdu. Veya unutma, atlama, eksik bırakma, yanlış yazma, değiştirme değil de, tam tersine, bilerek ya da bilmeden kendisinden birşeyler ekleme olsun bu. Ayrıca bu nevi teşebbüslerin sadece suiniyet ya da ihmalden kaynaklandığını da zannetmeyin sakın. Hayır, işin acı yanı şudur ki, en hayırhah gayretler dahi, evvelce tahmin edilemeyen neticelere vardırabilir insanı. Kopya etmesi gereken metnin kendisinden önceki memur tarafından şu ya da bu sebeple bir şekilde değiştirilmiş olduğu zannına kapılan vazifeşinas memur (ki bu düşüncesinde haklı da olabilir tabii) metindeki aksamaları, imla ve gramer hatalarını, sentaks çarpıklıklarını, kelime seçimindeki tuhaflıkları, ifadedeki müphemlikleri veya doğrudan doğruya sahtecilik kokan kısımları, metni orijinal haline getirme endişesiyle değiştirmeye, kendince tashih etmeye kalkışabilir ve bu teşebbüsü neticesinde de tamiri imkânsız şekilde sakatlayabilir, tahrif edebilir tarihi. Size garip gelecek belki, ama ben bu iki kelime arasında herzaman gizli bir bağ, Habil ile Ka-

bil arasındakine benzer bir akrabalık bulmuşumdur: *Tahrif* kelimesi *tarih* kelimesinin değiştirilmiş bir şekli, farklı bir kalıba göre çekimi gibi gelir bana. *Tarih*in esasını ihtiva etmesine rağmen, onu tepetaklak eden, tanınmaz hale getiren, tam tersine dönüştüren ikizi, aynadaki aksidir *tahrif*. Evet, nisyan ile malul olan hafıza-i beşer, bu ufak tefek farkları anında yakalamaya muvaffak olamayacaktır, ta ki üst üste yığılan bu ehemmiyetsiz kemiyet farkları en nihayet beklenmedik bir sıçramayla büyük bir keyfiyet değişikliğine yol açsın. *Tarih mefhumu* dediğimiz şeyin, geçmişle günümüz arasındaki farkın fert tarafından idrakiyle meydana geldiğini unutmayın. Parametrelerden ha biri değişmiş ha öteki, netice aynı olacaktır. O halde beyhude yere endişe etmemize hiç gerek yok; şöyle ya da böyle, hep ilerleyecektir tarih, hatta aslında yerinde sayıyor olsa bile."

"Söylemek istediğinizi anladığımı sanıyorum," dedi Xeno duraksayarak, "Ama benim aklımı kurcalayan nokta şu: Kitabın orijinal nüshası ne oldu?"

"Dediğim gibi, aslında hiç önemi yok bunun. Ama içinizi rahatlatacaksa, söyleyeyim: O da bütün diğer orijinal nüshalar gibi *KOMBO*'da yaprak yaprak satıldı."

"Ne? Satıldı mı?"

"Evet, bundan hemen hemen kırk yıl önce. Ben fakülteden daha yeni mezun olmuştum o vakitler. Aile geleneğini sürdürmeye, babam ve dedemin izinden gitmeye karar vermiştim. Bir müddettir Şirket'e gidip gelmeye, rölöve çıkarmaya ve proje teklifleri hazırlamaya başlamıştım. Bu arada, yine muhterem pederimin nasihatiyle, borsayla da yakından alakadar oluyordum. Arada sırada elime birkaç kuruş geçince, hemen hisse senetlerine yatırıyordum hepsini. Kitabın borsada satışa çıkarıldığını duyunca, devamlı müşterisi olduğum borsa simsarı vasıtasıyla birkaç yaprağını aldırdım. Fakat sonra bunlara ne oldu, nereye gittiler, nasıl ben farkında olmadan birer birer ortadan kayboldular, şimdi bilemiyorum. Dağınıklık işte, proje eskizlerimin arasına karışıp çöp tenekesini boylamış bile olabilirler. İnsan gençken hoyrat ve kıymet bilmez oluyor maalesef. Şimdi olsa, herbirisini ayrı ayrı çerçeveletir, evimin başköşesine asardım. Belki biliyorsunuzdur, son zamanlarda çok moda oldu es-

ki kâğıtları dekorasyon malzemesi olarak kullanmak. Hatta bunları duvar kâğıdı niyetine evinin veya bürosunun duvarlarına kaplatanlar bile var. Ama heyhat, son pişmanlık fayda etmez! Gitti gider ve dahi gider!"

"Korkunç bir kayıp! Yeri doldurulamaz bir değer yitimi! Ama... ama neyse ki tıpkıyazımları eksiksiz olarak burada. Yoksa tarihin karanlığında yitip gitmiş olacaktı bu dev yapıt. İnsanlık bu büyük hizmeti için Şirket'e müteşekkir olmalı."

"Evet," diye mırıldandı mimar, "Binlerce sene evvelinden bugüne kadar fasılasız süregelmiş bir anane, on temel eser, beşeriyetin başlangıcını ve sonunu hikâye eden on kitap: *Dekateukhos*. İşte hepsi burada, okunmaya hazır, emrinize amade, elinizin altında, dokunabileceğiniz, koklayabileceğiniz, hatta tadına bakabileceğiniz kadar yakın..."

"Niçin gerçeği gizlemeye çalışıyorsun, Keşşaf?" diye gürledi kızgın bir ses karanlığın içinden, "Niçin herşeyi olduğu gibi anlatmıyorsun ona?"

Yaşlı mimarın yüzü allak bullak olmuştu. Monokllü gözü seğiriyor, dudakları titriyordu. Birşeyler söylemek istiyor, ancak söyleyemiyor gibiydi. Xeno sesin geldiği yana döndü. Salonun öteki ucundaki ışıklı çerçevenin içinde duran tanrıça yontusu biraz daha dönmüştü sanki, yüzü yarı yarıya önden görülebiliyordu artık. Yontunun dile geldiğini, az önce homurdananın o olduğunu sandı Xeno bir an. Ancak hemen ardından, karanlığın içinden sıyrılan ak giysili bir adam onlara doğru geldi.

"Keşşaf!" diye yeni gelene çıkıştı mimar, "Buraya gelmeye hakkın yoktu. Şimdi senin sıran değil."

"Zavallı saf bir genci bu kuyruklu yalanlarınla kandırmana izin vereceğimi mi sanıyordun?" dedi adam, "Bu durumda araya girmeye hakkım var."

Xeno'nun bakışları yaşlı mimarla yeni gelen adam arasında gidip geliyordu. Bir elmanın iki yarısına baktığı duygusuna kapılmıştı. Yalnızca bir yüz benzerliği değildi bu, sol gözlerindeki monokle varana dek giyim kuşamları da birbirinin eşiydi.

"Bir tıpkıbasım!" diye şaşkınlıkla mırıldandı Xeno.

Yeni gelen adam Xeno'nun bu sözlerini duymuştu. Hemen atıldı:

"*Exactement!* Tek yumurta ikizleri! Keskin bir sezgi gücünüz var, delikanlı. Ancak şaşkınlığınızı anlayabiliyorum. Keşşaf, başka birçok şey gibi, bir ikizi olduğu gerçeğini de gizlemişti sizden doğal olarak."

"Ben katiyen yalan söylemedim!" diye karşı çıktı mimar.

"Hayır, söylemedin tabii. Ama doğruyu da söylemedin. Gerçeği maskeledin yalnızca. Üstelik daha da kötüsü, bununla övünüyorsun şimdi."

"Onun iyiliği için yaptım bunu. Beyhude yere kafasını karıştırmak istemedim. Herkesin herşeyi bilmesi gerekmez."

"Bir dakika, çok özür dilerim," diye söze karıştı Xeno, soğukkanlılığını yitirmemeye çalışarak, "Eğer izin verirseniz, neyi bilmem gerekip gerekmediğine kendim karar vermek isterim. Ama sizinle henüz tanıştığımızı sanmıyorum, bayım."

"Ah, bu tümüyle doğal," dedi yeni gelen adam sinirli bir gülümsemeyle, "Keşşaf benim varlığımdan kuşkulanmamanız için elinden geleni yaptı. Herzamanki numarasıdır bu. Ortak çabamızın ürünü olan yapıtları yalnızca kendisininmiş gibi gösterebilmek için, yeni tanıştığı insanlara böyle davranır. Oysa, sanırım sizin de kabul edeceğiniz gibi, bir kişinin tek başına altından kalkamayacağı denli güç bir iş bu. Güç birliği etmek, sorumluluğu paylaşmak gerek. Ve doğal olarak bütün bu sıkıntının karşılığı olan kıvancı ve gönenci de. Ama aslan payını hep kendisine ayırmak ister o."

"Demek ki siz de bir..."

"Evet, ben de mimarım. Adım Keşşaf Uzman Lâbirî, kardeşimle aynı adı ve göbek adını taşıyoruz. Şaşılacak birşey yok bunda. Herşeyimiz birbirimizin eşiyken, adlarımız niçin değişik olsun? Sevgili kardeşim Keşşaf'la kundaktan beri herşeyi paylaştık: Sübeğimiz, zıbınlarımız, oturağımız, daha sonraları patiklerimiz, tahta atımız, kurşun askerlerimiz... Mahalle mektebine ortaklaşa kullandığımız bir cüz kesesiyle gittiğimizi hiç unutmam. Bu yüzden az sopa yememiştik hocadan. Rüşdiye ve İdadi'de de aynı sırada yan yana dirsek çürüttük yıllar yılı, kimi zaman o sağda ben solda, kimi zaman ben sağda o solda ve çoğunlukla sağda oturanın kim, solda oturanın kim olduğunu kendimiz bile karıştırarak... Ve daha sonra da

Keşşaf'la aynı fakülteden, aynı dönemde, aynı notlarla, sınıf birinciliğini paylaşarak mezun olduk. Ortak bir büro açtık, projelerimizi birlikte tasarladık ve altına birlikte imza koyduk. Ancak o bütün bunları gözardı etmek istiyor, yok sayıyor bir bakıma yaşamının bir bölümünü. Yok saydığı o bölümün, gerçekte yaşamının -ne eksik ne artık- tamı tamına yarısı demek olduğunu düşünmüyor bile."

Aldatılmışlığın düşkırıklığı içinde, Keşşaf I'e döndü Xeno. Yaşlı mimarın yüzünde sıkıntılı bir ifade vardı. Sanki önceki akşam yedikleri nedeniyle peklik olmuş da ıkınıyormuşçasına, yüzünü ekşitiyor, ağzını burnunu ezip büzüyordu.

"Bu duyduklarım doğru mu, Keşşaf Bey? Söyleyin lütfen!"

"Şey... hem evet hem hayır... İkiz kardeş olduğumuzu inkâr edecek değilim, fakat... fakat aramızdaki temel fikir ayrılıkları..."

"Lafı ağzında geveleyip durma!" diye çıkıştı Keşşaf II, "Paylaşmaktan hoşlanmadığını ve rekabete katlanamadığını söyle açık açık."

"Durun! Benim yüzümden kavga etmeyin lütfen!" diye yatıştırmaya çalıştı Xeno ikiz mimarları, "Aslında bu tümüyle sizin aile meseleniz ve bir yabancı olarak benim bu gibi duyarlı konulara burnumu sokmaya hiç hakkım yok. Benim tek öğrenmek istediğim, Keşşaf Bey'in az önce söz etmiş olduğu, benden gizlenen o... o şey."

"Ah, ehemmiyetsiz bir teferruat, canım!" dedi Keşşaf I, "Sizin gibi aklı başında bir gencin..."

"Yine yan çizmeye kalkışma!" diye sertçe sözünü kesti Keşşaf II, "Eğer sen söylemeyeceksen, ben söyleyeyim. Öteki genç adama da söylememek için bin dereden bin su getirmemiş miydin? Ben araya girmemiş olsaydım, ondan da gizleyecektin gerçeği."

"Kim?" diye atıldı Xeno, "Hangi genç adam? Ne zaman?"

"Aşağı yukarı bir hafta önce," diye yanıtladı Keşşaf II, "Sizin yaşlarınızda, yine sizin gibi temiz yüzlü, genç bir memur."

"Ama o genç..." diye söze başlayacak oldu Keşşaf I.

"Onunla neler konuştuğunuzu öğrenmeliyim," diye kesti mimarın sözünü Xeno, "Onu nerede bulabileceğimi gösterecek en ufak bir ipucu bile çok yardımcı olur bana."

"Gördüğünüz gibi, kardeşim sizin bilgiye susamışlığınızı gidermeye pek istekli değil *malheureusement*," dedi Keşşaf II, "Bu durumda sizi aydınlatmak görevi bana düşüyor. Kısaca şöyle söyleyebilirim: Sorun, *Dekateukhos*. Kardeşim az önce size bu kitaptan, daha doğrusu on ciltten oluşan bu dev yapıttan söz etti; yazılmasından bu yana geçen yüzyıllar boyunca kimi bölümlerinin nasıl yokolduğunu, sonra nasıl yeniden bulunduğunu ve en sonunda özgün metnin nasıl satın alınıp buraya, *KALEM*'e *(Kaligrafi ve Elsanatları Müzesi)* getirildiğini anlattı. Ancak çok önemli birşey var size söylemediği: Bu on kitaptan birisi, birincisi, ki *Prototeukhos* adıyla anılır, ne yazık ki şu anda ortada yok. Kardeşimle birlikte müzenin arşivinde yaptığımız araştırmalar sırasında bu kitabın müze envanterine kayıtlı olduğunu gördük. Demek ki en azından bir zamanlar *Prototeukhos* da öteki ciltlerle birlikte burada saklanmaktaymış. Oysa şimdi vitrinleri tek tek gözden geçirirseniz, on değil, yalnızca dokuz cildin sergilenmekte olduğunu göreceksiniz. Bu kitap ne zaman ortadan yokoldu? Çalındı mı? Başka biryere mi götürüldü? Birisine ödünç mü verildi? Bilemiyoruz. Kulağımıza çalınan bir söylentiye göre, kitap hiçbir zaman Şirket dışına çıkarılmamış, buralarda biryerlerdeymiş. Ancak nerede, belli değil. Kardeşim ve ben bunca zamandır bu binayı gezmemize karşın, şimdiye dek bu kitaba ilişkin en ufak bir ize rastlamış değiliz. Binanın daha ayak bile basmadığımız birçok yeri var tabii. Bu gidişle, kimbilir ne zaman bulunup yerine konabilecek bu paha biçilmez kitap."

Xeno'nun kafası karışmıştı. Yitik bir dosya ve yitik bir memurdan sonra, şimdi de içeriği belirsiz, yitik bir kitap çıkmıştı karşısına. Yitiklerin sayısı gitgide artıyordu. Sanki bir ucundan sökülmeye başlamış bir örgü gibi, bir yitik başka bir yitiğe götürüyordu onu. Bulaşıcı bir sayrılıktı yokoluş; birşey yokolurken bir başka şeye dokunarak onun da yokolmasına yol açıyordu. Bu yokoluşların arasındaki tek ortak nokta benim, diye düşündü Xeno ve bu düşünce onu ürküttü. Özdeğin çözünmesiyle sonuçlanan bir kimyasal tepkime vardı sanki ortada ve o bu tepkimenin katalizörüydü. Bakışlarını çevirdiği, dikkatini yönelttiği, dokunmak için elini uzattığı herşey, anlaşılmaz bir bi-

çimde havada eriyip yokoluyordu. Laboratuarda karmaşık bir deney gerçekleştirmeye çalışan bir kimyager gibi hissediyordu kendisini. Bir an önce birşeyler yapmalı ve bu tepkimeyi tersine çevirecek formülü bulmalıydı. Öte yandan belki de aşırı kuşkucu davrandığını, bu yokoluşları birbiriyle bağlantılandırmakla yanlış bir iş yaptığını düşünmekten de alamıyordu kendisini. Bunların arasında varolduğunu düşündüğü bağ, abartılmış bir kuruntudan başka birşey değildi belki. Öyle ya, değişik nedenlerin yol açtığı, birbirinden bağımsız birtakım olaylar da olabilirdi bunlar. Birisinin onu ötekisine götüreceğini ve böylelikle elindeki bilmecenin boşluklarını doldurabileceğini sanmakla yanılmıştı. Yanlış bir iz sürüyordu en başından beri. Bütün çabaları boşunaydı. Elinde hiçbir somut kanıt yoktu. Zaman yitiminden başka birşey değildi bütün bunlar. Öte yandan, böyle olsa bile, geri dönemezdi, çok geçti artık, geri dönüşün olmadığı noktayı çoktan aşmıştı. Doğru ya da yanlış, onu biryerlere götüreceğini umabileceği tek yol buydu, biryerlere, yalnızca biryerlere, neresi olursa. İyimser olmaktan başka çaresi yoktu; er ya da geç başaracağına olan inancını yitirmemeliydi. Yaşlı mimarların ikisi de artık onunla ilgilenmeyi bırakmışlar, az ötede bir masaya yaydıkları dev bir paftanın üzerinde birşeyler tartışıyorlardı. Onlara memur X'in nerede olduğunu bilip bilmediklerini sorması gerektiğini düşündü Xeno. Masaya doğru yürüdüğü sırada, gözü tanrıça yontusuna takıldı yine. Yontu döner bir duraç üzerine yerleştirilmiş olmalıydı. Tapınağa girdiklerinde, yontunun girişe sırtı dönük durmakta oluşunu yadırgamıştı. Oysa şimdi yontuyu önden görebiliyordu. Yontuyu değişik açılardan görmesinin nedeninin, salonun içinde yürümesi olduğunu sanmıştı önce. Ne var ki şimdi, bunun doğru olmadığını, bu 180 derecelik dönüşün ancak bir dönme devinimi sonucunda ortaya çıkabileceğini anlıyordu. Yontu, duracının üzerinde dönmüş olmalıydı. Yontunun ona tanıdık gelen donuk bakışlarına aldırmaksızın, ikiz mimarlara yaklaştı.

"Çok tuhaf!" dedi ışıklı çerçeveyi göstererek, "Bu yontu dönüyor, yemin edebilirim buna."

İkiz mimarlar başlarını önlerindeki paftadan kaldırıp monokllerini düzelterek ona baktılar. Meşin bir para kesesine atıl-

mış yamru yumru iki bakır kuruş denli birbirlerine benziyorlardı. Hangisinin Keşşaf I, hangisinin Keşşaf II olduğunu anlayamıyordu artık Xeno ve eğer isterlerse, kimliklerini takas ederek onu kolayca yanıltabilirlerdi. Üstelik belki en başından beri yanılıyordu: Keşşaf I sandığı kişi gerçekte Keşşaf II, Keşşaf II sandığı kişi ise Keşşaf I olabilirdi. Hiçbir somut gerekçeye dayanmaksızın vermişti onlara bu adları ve böyle rastlantısal bir seçimdeki yanılma payı hiç kuşkusuz oldukça büyüktü. Mimarlardan birisi en sonunda konuştu:

"Ne yontusu? Ne dönmesi?"

"İşte canım!" dedi Xeno salonun öteki ucunu göstererek, "Şu tanrıça yontusu tabii. Burada başka yontu yok ki..."

Mimarların ikisi de önce Xeno'nun gösterdiği yere, sonra birbirlerine baktılar. Yüzlerinde ortak bir gülümseme belirdi.

"Sanıyorum, ana ekrandaki görüntüyü söylüyorsunuz," dedi mimarlardan biri, "Ama yine de görüşünüze katılamayacağım. Evet, bir dönme devinimi var ortada, ancak bilmeniz gerekir ki, gözlenen değil, gözleyen de dönüyor olabilir pekala. Batlamyus'un yanılgısını yineliyorsunuz siz, güneşin dünya çevresinde döndüğünü sanıyorsunuz. Oysa Galileo Galilei'den beri kesinlikle bilindiği gibi, durum bunun tersidir: Dünya döner güneşin çevresinde. *Au fait,* birkaç yıl önce bu gerçeği Vatikan bile kabul etti."

"Anlayamıyorum. Bilmece gibi konuşuyorsunuz."

"Diyelim ki elimizde değerli bir nesne var, bir *objet d'art*. Gerçek ya da kopya olabilir, önemli değil bu. Eğer gerçekse dış etkilerden korunması için, gerçek değil de bir kopyaysa gerçek olmadığının anlaşılmaması için, izleyiciyle nesne arasına bir uzaklık koymak istiyorsunuz. Oda boyutunda dev bir çelik kasa yaptırıp bu kasaya kilitliyorsunuz sözkonusu nesneyi. İzleyiciler, kasanın içine kurmuş olduğunuz raylı gezici kamera sistemi aracılığıyla, sanki çevresinde dolaşırmışçasına, nesneyi her yanından görme olanağını elde ediyorlar, üstelik de kesintisiz, günde yirmi dört saat."

"Bir dakika! Öyleyse bir görüntünün görüntüsü bu!"

"Ya da bir görüntünün görüntüsünün görüntüsü... Ayrıca böylesine durağan bir konuda canlı yayın ile banttan yayın ara-

sındaki ayrımın hissedilemeyeceği gözönüne alınırsa, belki de eski, bir zamanlar varolmuş, artık varolmayan bir görüntünün görüntüsünün görüntüsü."

"Çok saçma bu! Bütün bunlara ne gerek var ki?"

"Bir kozmetik şirketinin hisse senetlerinin reklamını yapmak için daha iyi bir yol biliyorsanız, söyleyin," dedi mimar alıngan bir tavırla, "Kardeşimle birlikte tasarladığımız, önemli ve kanımca hayli de başarılı bir projeydi bu. Günümüzde reklamın ayrılmaz bir parçası durumuna gelmiştir erotizm. Alıcının kafasında ürün imgesinin olumlu bir imgeyle birleşmesini ve böylelikle güçlenmesini sağlamak gerek. Söyleyin lütfen, bir tanrıçadan daha olumlu bir imge düşünebiliyor musunuz?"

"Sanırım haklısınız," dedi Xeno kızararak, "Bilisizliğimi hoşgörün lütfen. Reklamcılık işlerinden hiç anlamam. Ancak benim yadırgadığım, tanrıçanın tanıdığım bir kişiye çok benzemesi. Bakın!"

Ceketinin cebinden çıkardığı Züleyha'nın bir vesikalık fotoğrafını ikiz mimarlara uzattı. Mimarlar fotoğrafı Xeno'nun elinden alıp gözlerine yaklaştırarak uzun uzun incelediler.

"Evet, evet!" dedi mimarlardan birisi sevinçle, "Şimdi tanıdım, bu o: Tanrıça yontusuna modellik etmesi için bir profesyonel mankenlik ajansının kataloğundan seçtiğimiz manken kız. O fotoğrafta saç biçimi değişikti, ancak bunun o kız olduğundan kuşkum yok. Aradaki benzerliği açıklıyor bu, sanırım."

Xeno şaşırmıştı. Züleyha'nın manken olarak çalıştığını bilmiyordu. Birdenbire onun hakkında aslında ne denli az şey bildiğinin ayırdına vardı. Mektuplaştıkları bir yıla yakın süre boyunca, Şirket dışındaki yaşamı ve kişiliğine ilişkin aşağı yukarı hiçbir şey öğrenememişti. Sevdiği ve yaşamını birleştirmeyi düşündüğü kişiye karşı şimdiye dek bu denli ilgisiz kalmış oluşundan dolayı ağır bir suçluluk hissetti ve bu eksikliği bir an önce gidermeye karar verdi. Evet, işi başından aşkındı, ancak yine de Züleyha ile olan ilişkisine daha çok zaman ayırmalı, ona daha sık yazmalıydı. Birbirlerini daha iyi tanımaları gerekiyordu. İşte, onun hakkında yeni birşey öğrenmişti bile: Ek iş olarak mankenlik yapıyordu demek ki. Memur maaşıyla geçinmek kolay değildi doğal olarak. *ŞİRİN*'de memurların iş saatleri dışında ek bir iş-

le uğraşmalarının yasak olduğuna ilişkin herhangi bir kayıt gördüğünü anımsamıyordu Xeno. Dahası, *ŞİRİN*'de bu tür ikinci işlerin desteklendiği biçiminde yorumlanabilecek kimi maddeler bile vardı. Memurlarının dış dünyayla sıkı ilişki içinde olan, çok yönlü kişiler olmalarını istiyordu Şirket. Bütün memurlar gibi Xeno'ya da her ay Şirket'in gönderdiği çeşitli konferans, dinleti, gösteri ve sergi davetiyeleri gelirdi. Şimdiye dek işlerinin yoğunluğu nedeniyle bu davetlere gitme olanağını pek bulamamıştı. Bir keresinde postadan ünlü bir ressamın yeni sergisinin açılış kokteyline bir davetiye çıktığını ve buna çok sevindiğini anımsıyordu. O günü iple çekmişti. Ne var ki kokteyl günü elindeki işlerin çokluğu dolayısıyla fazla mesaiye kalması gerekmiş, ancak geceyarısına doğru Şirket'ten çıkıp, geç kalmamış olmak umuduyla, davetiyenin üzerinde yazılı adrese gitmişti. Adres onu Nuruosmaniye'nin hiç tanımadığı dar ve karanlık arka sokaklarına sürüklemiş ve en sonunda Kapalıçarşı yakınlarındaki, iç avlulu, büyük, eski bir hanın önünde bulmuştu kendisini. O geç saatte ortalıkta kimse kalmamıştı. Ama eski bir handan bozma bu resim galerisinin kapıları (kimbilir belki de Xeno gibi gündüzün çalışmak zorunda olan ve ancak geceleri özgür kalan sanatseverlere kolaylık sağlamak amacıyla) ardına dek açık bırakılmıştı. Gizli bir bahçeye izinsiz giren bir yolcu gibi, çekingen adımlarla hanın yüksek demir kapısından geçmiş, ortası şadırvanlı avluya girmişti Xeno. Şimdi düşününce, o gece niçin böylesine çekingen davrandığını anlayamıyordu. Ne de olsa elinde bir davetiye vardı ve kapıların açık bırakılmış oluşu, en azından davetiye sahiplerinin kimseye danışmaksızın içeri girip sergiyi dilediklerince gezebilecekleri anlamına geliyordu. Avluyu çepeçevre saran önleri revaklı hücrelerde, kimisi dikdörtgen, kimisi üçgen, beşgen, yedigen, yuvarlak, değirmi, değişik geometrik biçimlerdeki kasnaklara çatılmış, dev tuvaller asılıydı. Geniş ve savruk fırça darbeleriyle baştanbaşa kapkara boyanmış parlak yağlıboya yüzeylerinde kendi görüntüsünün sanki içinde yakamozlar oynaşan mazot kaplı bir gece denizindeymişçesine çarpılarak, kayarak, akarak, daralıp genişleyerek yansıdığı bu tuvalleri, şaşkınlık ve saygıyla karışık coşkun bir bilsemeyle, gün doğana değin tek tek incelemişti Xeno.

"*Merveilleux!* Ne fevkalade bir ritm, ne kusursuz bir denge, değil mi?" dedi ikiz mimarlardan birisi. Xeno, yanlış bir kestirimde bulunmak korkusuyla, konuşanın hangisi olabileceğini düşünmekten bile çekiniyordu. Mimar konuşmasını sürdürdü:

"Şu kıvraklığa, şu canlılığa, istifteki şu buluş zenginliğine bilhassa dikkatinizi çekmek isterim."

Yaşlı mimar her an kırılıverecekmişçesine özenle iki ucundan tuttuğu büyücek bir sayfayı gösteriyordu Xeno'ya. Aharlı kâğıt üzerinde değirmi bir istif içine yerleştirilmiş, celî sülüs hatlı bir levhaydı bu. Harfler sık aralıklı incecik iğne deliklerinin oluşturduğu bir dış çizgiyle çevrelenmişti. İstifin içinde özgürce yüzen, kimi yerde ayrık, kimi yerde iç içe geçmiş uzun kuyruklu harflerin arasından, *Fatiha* suresini belli belirsiz seçti Xeno.

"Evet," diye onayladı, "Özgün bir istif. Rakım Efendi mi?"

"Yesarizade! Hem de en iyi devri... Bulana kadar ne arşivler karıştırdım, kaç levha elden geçirdim, bir bilseniz. En nihayet tam istediğim gibi birşey bulmaya muvaffak oldum ama."

"Gerçekten pek güzelmiş."

"Öyle, öyle, pek latif... Ama sülüs yerine talik hat olsaydı, daha hoş olacaktı."

Kısa bir duraklamanın ardından, başını bilgiççe sallayarak ekledi:

"Mermerin üzerine talik daha iyi gidiyor da..."

Xeno masanın üzerinde yayılı duran kat yerleri eprimiş büyük ozalit paftaya baktı. Caddeleri, sokakları, meydanları, parkları ve yapı adalarıyla, alabildiğine karmaşık, ancak son derece düzgün tasarımlanmış bir kentti bu. Öteki mimar elindeki ufak gönye ve pergelle paftanın üzerinde birtakım ölçümler yapıyordu.

"Ankara kent planı, yanılmıyorsam, değil mi?" diye sordu Xeno, "*KIZIM (Kızılay Meydanı)* şuralarda biryerde olacak."

Mimarların ikisi birden başlarını kaldırıp Xeno'nun yüzüne baktılar. Kısa, ancak tedirgin edici bir sessizlik oldu. Az önce sülüs hatlı levhayı göstermiş olan mimar, en sonunda bozdu sessizliği:

"Binanın altındaki Roma nekropolünden haberiniz olmadığını söylemeyeceksiniz herhalde. Şimdiye dek ancak bu kadarı-

nın rölövesini çıkarabildik. Ölçümlerimize göre, bakın, şu nokta, şu anda bulunduğumuz yerin tam altına düşüyor. Ama, sanırım söylemek bile gereksiz, kulaçlarca daha derinde *naturellement*."

Mimarın bir anlık duraklamasını fırsat bilen kardeşi atıldı:

"Aile kabristanımızın yerini paftanın üzerinde tam olarak tespit etmeye çalışıyoruz. Bakın, işte şu iki mezarın arasındaki taralı saha! Mevcut parselasyon giderek artan ihtiyacı karşılamaya kâfi gelmediği için, malsahipleri arasında devamlı olarak niza çıkıyor. Biz de bu can sıkıcı vaziyete bir son vermek maksadıyla, mezar yerleri için tapu kadastrodan tasdikli çap alma usulünün tatbiki hususunda Şirket'e bir teklif götürmeye karar verdik. Bunun için bütün nekropolün kesin rölövesinin çıkarılması gerekecek tabii. Velhasıl ancak uzun vadede realize edilebilecek bir proje... Fakat bu gibi karışıklıkların ve istenmeyen durumların önüne geçebilmek için başkaca bir çare de görünmüyor doğrusu, *n'est-ce pas?*"

"Dedemiz ve babamızın gömütleri burada, aile sinliğimizde," diye kardeşinden sözü aldı öteki Keşşaf, "Kardeşim ve ben, zamanı gelince, aile büyüklerimizin yanına gömülmeyi umuyoruz. İnşallah!"

"İnşallah! Ailemizin ismini idame ettirecek evladımız maalesef yok gerçi, fakat eğer olsaydı..."

"... olsaydı, onların da buraya, bizim ve şanlı ecdadımızın yanıbaşındaki ebedî istirahatgâhlarına..."

"... ebedî istirahatgâhlarına defnedilmelerini arzu ederdik, evet, ederdik ve bunun için elimizden gelenin..."

"... elimizden gelenin en fazlasını..."

"... inanın, en, en, en, en fazlasını..."

"... en fazlasını yapmaktan, bu uğurda her türlü fedakârlığa katlanmaktan kat'iyyen geri durmazdık. Hayatta kalan aile büyükleri..."

"... yükleri olarak, bu bizim önde gelen vazifemiz, hatta vazifenin de fevkinde, sebeb-i vücudumuz... İşte bu yüzden şu..."

"... şu gördüğünüz aile kabristanı projesini hazırladık," dedi Keşşaf I/II, Xeno'nun önüne yeni bir pafta açarak, "İşte şurası giriş. Mezar hücreleri iki yanlarda. Dedemiz ve babamız sağ

tarafta yan yana yatıyorlar. Sol tarafta ise, Allah kısmet ederse, kardeşim ve ben birlikte yatacağız. Az önce gördüğünüz fatihalı kitabeyi hemen girişin karşısına, orta sahının bitimindeki mozaik kaplı duvara yerleştireceğiz. Giriş-kitabe ekseninin kıble yönüne denk gelmesine özellikle dikkat ettik. Ölmüşlerin ruhuna bir fatiha okumak isteyen ziyaretçinin doğru yönlendirilebilmesi için oldukça yararlı bir yöntem bu. Ayrıca yapım kolaylığı açısından, uygulama projesinin tümünü (plan, kesit, cephe, kalıp planları ve tesisat projesi) 1/1 ölçekte çizmeye karar verdik. Bize önemli gözüken kimi detayları ise, daha iyi okunabilmeleri amacıyla, gerçeğinden büyük, 2/1, 5/1, 10/1, hatta kimisini 100/1 ölçekte çizeceğiz. Bu tür özel projelerde, arşının binde birinin bile ne denli önemli olduğunu siz de takdir edersiniz, sanırım."

"Herşeyi düşünmüşsünüz," dedi Xeno şaşkınlıkla karışık bir saygıyla, "En ince ayrıntısına dek düşünülmüş, yetkin bir tasarım... Kalfa yapısıyla mimar yapısı arasındaki farkı daha iyi anlıyorum şimdi."

"*Merci beaucoup*, teveccühünüz," dedi Keşşaf II/I, "Kıyamete dek ayakta kalacak evleri biz mimarlar yaparız. Ancak ne yazık ki bu konuda herkes sizin gibi duyarlı davranmıyor, mimarlara hakları olan saygı gösterilmiyor ve bu durumda da mimarlık mesleği, başka birçok zanaat gibi, dünya yüzünden silinme, tarihin tozlu yaprakları arasına karışma, yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor tabii. Korkarım ki, kardeşim ve ben dünyadaki sonuncu mimarlarız."

"Ciddî olamazsınız! Dünyada sizden başka mimar kalmadığını mı söylemek istiyorsunuz? Yeni yapıları kimler tasarlıyor öyleyse?"

"Gazetelerdeki ölüm ilanlarını son günlerde pek okumuyorsunuz anlaşılan, delikanlı," dedi Keşşaf I/II/I, "Sonuncu iki mimar biz olmayabiliriz, ancak en iyimser tahminle bile dünyadaki toplam mimar sayısının iki elin parmaklarını aşmadığı kesin. Dünyanın dörtbir köşesindeki mimarlar ne yazık ki karavebaya yakalanmışçasına hızla kırılıyorlar. Evet, tam anlamıyla bir kırgın bu. Modern tıp bu acı kayıpların nedenini henüz bulabilmiş değil. Yalnızca mimarlara musallat olan bir tür virüs-

ten kuşkulanılıyor, ancak bunu doğrulayacak hiçbir somut veri yok elde ve olası bir paniğe yol açmamak için şimdilik gizli tutuluyor bu haber. *Imaginez:* Ben ve kardeşim, hastalık bulaşması korkusuyla aylardır buradan dışarı adım atmadık. Dış dünyayla ilişkimizi kesersek, geçici bir süre için bile olsa, hastalığın bize bulaşmasını önleyebileceğimizi, elimizdeki projelerin hiç olmazsa bir bölümünü sona erdirebilmek için zaman kazanabileceğimizi umuyoruz."

"Yeni yapılara gelince," diye kardeşinden sözü aldı Keşşaf II/I/II, "Aslında onların hepsi eskiden çizilmiş projelere göre inşa ediliyor. Dünyadaki mimarların şimdiye dek çizip arşive kaldırdıkları uygulanmamış projelerin sayısı, hiç abartmıyorum, şu anda dünya üzerindeki binaların sayısından yüz kat fazladır. Yalnızca kardeşimin ve benim birlikte tasarımlayıp Galata'daki eski bir mahzende depoladığımız uygulanmamış projeler bile on binleri buluyor. Bu bakımdan, gözümüz kesinlikle arkada değil aslında. Dünyada tek bir mimar kalmasa bile, arkalarında bıraktıkları projeler inşaat sektörüne daha yüzyıllar boyunca yetecektir."

"Bu korkunç birşey!" diye haykırmaktan kendini alamadı Xeno, "Yaşamsal bir tehlikeyle yüz yüzeyken bile soğukkanlılığınızı koruyabilmenizi ve işinizi kendi esenliğinizden üstün tutmanızı her türlü övgüye değer buluyorum. Ama bana sorarsanız, gecikmeksizin Şirket'e bildirmelisiniz bu durumu. Anlayabildiğim kadarıyla, ölümcül bir bulaşıcı hastalık sözkonusu ve henüz kesin bir tanı konmamış olduğuna göre, bu hastalığa neden olan virüs, mimarların dışındaki meslek grupları için de tehlike oluşturabilir. Ne olursa olsun, Şirket'in size yardım elini uzatacağından ve gerekli önlemlerin alınması için her türlü kolaylığı göstereceğinden eminim. Eğer uygun görürseniz, size bu konuda aracılık etme görevini seve seve üstlenebilirim. Büroma döndüğümde *İDAM*'a yazacağım bir dilekçe, sorunlarınızın çözümüne yardımcı olacaktır."

"Çok teşekkürler, *jeune homme*," dedi Keşşaf I/II/I, "Ancak buna gerek olduğunu sanmıyorum. Biz durumu Şirket'e çoktan bildirdik bile. Şirket, eksik olmasın, bu konuda maddî manevî hiçbir desteği esirgemiyor bizden."

"Ah, bunu duyduğuma çok sevindim. Nasıl, birtakım özel korunma yöntemleri, aşılar, serumlar, ilaçlar filan mı? Şirket'in tıp uzmanları bu sayrılığın sağaltımını bulmak amacıyla kapsamlı bir araştırma çalışmasına girişmiş olmalılar."

"Hayır, hayır, çok daha iyisi," dedi Keşşaf II/I/II, "Düşünün bir kere: *AKAB*, yani *Aile Kabristanı* projemiz kabul edildi! Bizim için bunun ne demek olduğunu bilemezsiniz. Önce dedem, onun ardından babam, Şirket'in onayı olmaksızın, bir anlamda hırsızlama, gizlice gömülmüşlerdi nekropole. Şimdi bu proje sayesinde yalnızca kendimizi değil, aynı zamanda da aile büyüklerimizi, başka bir deyişle geçmişimizi temize çıkarma olanağını elde etmiş oluyoruz. Herkese nasip olmaz tarihi değiştirmek."

"Evet, tarihi değiştirmek!" diye atıldı öteki Keşşaf, "Ailemizin makus talihini tersine çevirmek! Görüyorsunuz, *tarih-tahrif* karşıtlığından sonra, bu kez de *tarih-talih* ilişkisi... Dedemiz ve babamızın, uğrunda yıllar yılı ter dökmüş olduğu ideali realize etmek meğer bize nasipmiş. Ailemizin tarihinde ve talihinde bir dönüm noktası olacak bu. Belki soyumuz tükenecek, ancak bu tükenmeyle birlikte bütün bir geçmiş tersine çevrilecek, ailemizin mevcudiyeti legalize olacak. İşte bakın, tarih ve talihin üzerinde döneceği o görkemli nokta tam şurası."

Mimarın pafta üzerindeki daracık sokaklar boyunca her iki yandaki parselleri tarayarak ilerleyen kemikli ve titrek işaret parmağını dikkatle izledi Xeno. Her mezarın üzerinde şablonla yazılmış adlar vardı. Parmak, üzerinde süslü harflerle *Lâbirî Ailesi* yazan büyücek bir parselin önünde durdu.

"Son derece merkezî bir nokta," dedi yaşlı mimar, "Dedemiz çok yerinde bir seçim yapmış. *Qu'en pensez-vous?*"

"Haklısınız," diye onayladı Xeno, "Çok hoş bir parsel. Manzaraya açık."

"Hem ulaşımı kolay hem de bütün çevreye hakim. Bir hayli prestijli bir mevki."

"Ailemizin şanına yakışır bir orun," diye destekledi kardeşini öteki Keşşaf.

"Eee, eski toprak ne de olsa," diye başını salladı kardeşi, "Seçmesini biliyormuş. Nerede şimdi böyle ince düşünceli insanlar..."

"Doğru," dedi Xeno, birşey söylemiş olmak için.

"Biliyor musunuz, *jeune ami:* Düşünüyorum da, sizin gibi seçkin ve yetenekli bir gencin geleceğini güvence altına alması gerek. Buradan size de bir yer ayrılması için Şirket'e bir an önce başvuruda bulunmalısınız. Biliyorsunuz, vakit gitgide daralıyor."

"Yoksa benim de..."

"Evet, evet, tabii, kesinlikle! Bakın, dev boyutlarına karşın, nekropol gereksinimi karşılamaktan çok uzak. Bütün iyi yerler kapış kapış gidiyor. Kendi yerinizi gecikmeden ayırtmanızda büyük yarar var."

Annesiyle babasını düşündü Xeno. Hangi sinlikte gömülü olduklarını bilmiyordu. Geçmişine ait başka birçok şey gibi, bu da o büyük yangının karmaşası içinde yokolup gitmişti.

"Bizim aile kabristanımız yok," dedi utana sıkıla, "Ailemizden kimse pek kafa yormamış bu konuya. Aile bireyleri vefat ettikleri yere gömülmüşler, kimisi Bağdat'a, kimisi İskenderiye'ye, kimisi İstanbul'a..."

"Yo, yo, kesinlikle savsaklamamalısınız bu konuyu. İnanın, çok üzülürsünüz sonra, ama son pişmanlık fayda etmez. Bakın, tam şuracıkta, bizim aile kabristanımızın az ötesinde çok uygun bir parsel var. Bir kez görürseniz, sizin de çok beğeneceğinizden eminim. Genişçe bir yer satın alır, başka mezarlıklardaki aile büyüklerinizi de buraya aktartabilirsiniz. *Alors, voyons...*"

Mimarın titrek parmağı yeniden paftanın üzerinde gezinmeye başlamıştı. Zahmet etmemesini, memur aylığıyla ancak geçinebildiğini, değil böylesine saygın bir sinlikte yer satın almak, kendisine kışlık palto yaptıracak üç arşın kumaş alacak parası bile olmadığını söylemek üzereydi ki, birdenbire dondu kaldı Xeno ve bütün söyleyecekleri kafasından uçup gitti. Yaşlı mimarın mezarlar boyunca kayarak ilerleyen işaret parmağını izlerken, gömütlerden birisinin üzerindeki bir yazıya takılmıştı gözü. Koca sinliğin ortasında, kara bir bulut gibi çevresini saran büyük parsellerin arasına sıkışmış, yolu izi olmayan, ufacık, daracık bir parseldi bu. Üzerinde tek bir harf yazılıydı: *X.*

"Bu-bu... bu nedir?" dedi Xeno kekeleyerek.

"Hangisi?" dedi yaşlı mimar gösterilen yere bakarak ve kardeşine döndü: "Şu işareti buraya sen mi koydun, Keşşaf?"

"Anımsamıyorum, Keşşaf," diye yanıtladı kardeşi, "Bir kerteriz çarpısına benziyor."

"Yani yalnızca bir çarpı işareti mi bu?" diye sordu Xeno heyecanla, "Bir adın baş harfi olamaz mı? Tamamı sığmadığı için kısaltarak yalnızca baş harfini yazmış olamaz mısınız?"

"*Oui, c'est bien possible.* Kesin olarak söyleyemem, ama evet, hiç de olmayacak birşey değil bu. Bir de lejanda baksak mı?"

İkiz mimarlar paftanın altındaki açıklamalar bölümünde *X* harfini aradılar.

A: Agop Asadoryan
B: Besmeleci İshak Efendi ve Ailesi
C: Cismücan Kalfa
D: Dizdaroğlu Saim Bey
E: Eli Behar ve Zevcesi
.....

Her harfin karşılığı olarak bir ad belirtilmişti, ancak *X* harfi için hiçbir kayıt yoktu. Yine de *X*'in yalnızca bir çarpı işareti olduğunu, *Xeno* anlamına gelmediğini kanıtlamazdı bu. Mimarlar bu ufacık parseli atlamış, açıklamalara almayı unutmuş da olabilirlerdi pekala. O noktaya özel bir im konmasını gerektirecek bir neden olmadığını kabul ediyorlardı en azından. Bu durumda, *X*'in bir adın kısaltması olması olasılığı güç kazanıyordu. Bu adın *Xeno* olması gerekmezdi tabii, ancak *X* harfiyle başlayan adların azlığı gözönüne alınırsa, bütün kuşkular yine *Xeno* üzerinde toplanıyordu. Ailesinden hiçkimsenin burada gömülü olmadığını biliyordu Xeno. Nekropolde kendisine yer ayırtmak için de girişimde bulunmadığına göre, geriye tek bir olasılık kalıyordu: Bu gömüt, adaşı memur X'e aitti! Yapmakta olduğu araştırma sırasında nekropole inmiş, orada (Xeno için şimdilik karanlık olan koşullar altında) ölmüş ve sessiz sedasız, yangından mal kaçırırcasına, kimseye bildirilmeksizin buraya

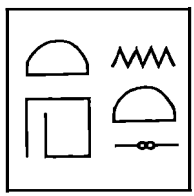
gömülmüştü memur X. Günlerdir peşinde olmasına karşın, onunla karşılaşmamasının nedeni buydu işte. İkiz mimarların verdiği bilgiler, bu varsayımı destekler nitelikteydi: *X* işaretli parselin de içinde bulunduğu bölgenin rölövesi daha yeni bitmişti. Keşşaf ve Keşşaf o bölgede yeni kazılmış birtakım gömütler gördüklerini söylüyorlardı. Geriye kalan bir tek soru vardı şimdi: Memur X nasıl ölmüştü? Ölümünün özgül koşulları nelerdi? Doğal bir ölüm müydü bu? Yoksa... yoksa bir cinayet miydi? *Ci-na-yet!* Uzunca bir süredir zihninin bir köşesine takılıp kalan, kendisine bile itiraf etmekten çekindiği bu üç heceli uğursuz sözcük, ateşten bir top gibi Xeno'nun kafasının içinde dönüyor, değdiği yeri dağlıyordu şimdi. Onu telaffuz etmekten kaçmamazdı artık. Ve memur X'in, tıpkı Xeno gibi, çok gizli bir soruşturma yürütmekte olduğu gerçeği gözönüne alındığında, hemen ikinci bir soru geliyordu akla: Xeno'nun yaşamı da tehlikede miydi? Adaşı X'i ortadan kaldırmış olan karanlık güçler, Xeno'nun yaşamına da kastedecekler miydi? Şu âna dek başına gelen birtakım tatsız olayların nedeni bu muydu yoksa? Yakıcı bir ivedilikle yanıt bekleyen bunca soru vardı ve bu soruların yanıtlarını bulmak için Xeno'nun yapabileceği tek şey, memur X'in üzerinde olduğu izi onun bıraktığı yerden yakalayıp soruşturmayı sürdürmekti. X'in yarım kalmış olan görevini üstlenmiş olacaktı böylelikle, onun çözemediği muammayı çözecekti. Adaşı da bunun böyle olmasını isterdi mutlaka. Memur X'in sürmekte olduğu izi bulmak için, ilk önce onun izinin sona erdiği noktaya, eşdeyişle memur X'in gömütüne gitmek gerekliydi. İki iz, boyları kısa geldiği için uçlarından birbirlerine düğümlenmiş iki ip gibi, orada, o karanlık noktada kesişiyordu.

33

Birkaç adım ötesinin ancak seçilebildiği bir alacakaranlıkta, nereye gittiğimi bilemeksizin ilerliyordum. Sönmeye yüz tutmuş ampullerin, duvarlara takılı meşalelerin, şişesi kararmış, fitili güdükleşmiş idare lambalarının isteksizce can verdiği solgun gölgem, sessiz adımlarla izliyordu beni. Yeniden içine girdiğim koridorlar, holler ve merdivenler yumağında yolumu yitirmiştim. İkiz mimarların verdiği rölövelere bakarak yönümü belirlemeye uğraşıyordum. Binanın rölövelerinin, tapınağa dek güçlükle ardımsıra sürüklediğim körüklü deri çantanın içinde olduğunu öğrendiğimde ürpermiştim. Memur X'in mezarının bulunduğu yeri gösteren pafta da bu çantanın içindeydi ve farkında bile olmaksızın salonlar boyunca yanımda taşımıştım bu paftayı. Memur X'in ürkütücü yazgısının bilinciyle, şimdi sanki on kat daha ağırlaşmıştı elimdeki çanta. Örgücü kızın elinden kurtulup yerde yuvarlanmaya başlamış bir iplik çilesi gibi hiç durmaksızın önümde açılan yol, beni biryere götürüyordu, ama bu yerin gerçekten de gitmek istediğim yer olduğundan pek emin değildim. Rölöveleri elime ilk aldığımda, artık bundan sonrasının çocuk oyuncağı olacağını, yolumu kolayca bulabileceğimi sanmıştım. Oysa şimdi, geriye dönülemeyecek denli büyük bir uzaklığı ardımda bıraktıktan sonra, bunun hiç de düşündüğüm gibi kolay olmadığını, içinde bulunduğum dolambacın gizemini çözdüğümü sanmakla çok yanıldığımı anlıyordum. İlk bakışta bana apaçık gibi görünmüş olan çizimler, gerçekte alabildiğine karmaşıktı ya da onları okumayı bilmediğim için bana karmaşık geliyorlardı. Yalınlıktan kay-

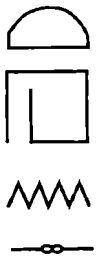
naklanan bir karmaşıklıktı bu. Bütün bu kıvrımlı bükümlü koridorlar, iniyor mu çıkıyor mu anlaşılamayan merdivenler, kullanılmayan bir demiryolu uzantısında çürümeye terkedilmiş eski tren katarları gibi ardarda dizilmiş odalar, salonlar, holler birbirine öylesine benziyordu ki, biryerden sonra ipin ucunu kaçırmış, mimarların yardımıyla pafta üzerinde kendime çizdiğim rotanın neresinde olduğumu bilemez duruma gelmiştim. Kimi kez çizime göre bir kapı bulunması gereken yerde sağır bir duvar çıkıyordu karşıma, kimi kez ise bir kapının ardında bir oda beklerken, bir koridorla karşılaşıyordum. Yolumu mu şaşırmıştım, yoksa rölöveler çıkarılalı beri yapılmış olan yeni eklentiler dolayısıyla binanın iç coğrafyası mı değişmişti, buna karar veremiyordum. İkiz mimarlar işleri konusunda alabildiğine titiz olsalar da, sonuçta onlar da insandı. Onlar da benim gibi yanılmış, yollarını şaşırmış, hep aynı koridorlarda dönüp durmuş, yanlış rölöveler çıkarmış olabilirlerdi. Elimdeki rölöveler, gerçekte karşılığı olmayan, anlamsız, değersiz, yanıltıcı kâğıt parçalarıydı belki de. Artık bütünüyle içgüdülerimin kılavuzluğuna bırakmıştım kendimi; koku alma duyusuyla iz süren bir av köpeği gibi, önsezilerimin beni götürdüğü yere gidiyordum. Holler, merdivenler ve koridorlar birbirinin eşiydi. Bir kez geçtiğim yerden bir daha geçip geçmediğimi anlayabilmek için şöyle bir yöntem bulmuştum: Her on beş yirmi adımda bir, mimarlardan ödünç almış olduğum sabit kalemin ucunu tükürükleyip duvara bir harf yazıyordum. Önce Latin alfabesiyle başladım, *a*'dan *z*'ye dek sırayla yazdım, sonra Grek elenikasına, ardından Arap, Kiril, İbranî, Sanskrit, Japon, Çin alfabelerine geçtim. Bu alfabelerin hepsini bilmiyordum tabii; ama yanımdan hiç ayırmadığım *İMECE*, burada da yardımıma koştu. *YAD (Yabancı Diller)* bölümünün *ÖD (Ölü Diller)* ve *UD (Uzakdoğu Dilleri)* dosyalarında işime yarayacak bilgiler buldum. Koridorlar bir türlü bitmek bilmiyordu. Feri sönmüş ampullerin cılız ışığında, güçlükle seçebiliyordum kendi yazımı. Yine de bir kez yazmış olduğum bir harfle bir daha karşılaşmadım. Sevinilecek birşeydi bu: Kendi kuyruğunu yakalamaya çalışan bir kedi yavrusu gibi, aynı noktanın çevresinde dönüp durmuyordum en azından. Nereye olduğundan pek emin olmasam da, biryerlere gidiyordum. Bu koşullar altında nekropole ulaşmam zayıf bir olasılıktı, ama

sonuçta çizimlerin üzerinde saptayabildiğim bir noktaya ulaşacaktım kesinkes ve o zaman orasını bir başlangıç noktası olarak kullanıp şansımı yeniden deneyebilirdim. Yolumdan dönmemeye kararlıydım, hiçbir güçlük yıldıramazdı beni. Öteki alfabeler tükenince, hiyeroglife geçtim. Hiyeroglif konusundaki tüm bilgim, bir zamanlar aile albümünde görmüş olduğum birkaç sepya fotoğrafın ve kartpostalın üzerindeki belirsiz biçimlere dayanıyordu. Ama bunun önemi yoktu: Aklımda kalanlara benzetmeye çalışarak, duvarları kargacık burgacık imlerle doldurdum. Sonra yavaş yavaş birşeyin ayırdına vardım: Benim karalamalarımı andıran, kırmızı mürekkeple çizilmiş birtakım eğri büğrü biçimler vardı duvarda! Bunlar bu yoldan daha önce geçmiş birisinin kerterizleri olmalıydı. Bu kişinin memur X'ten başkası olamayacağını düşündüm sevinçle. Doğru yoldaydım. Farkına varmaksızın, adaşımın ayak izlerinde ilerlemiş, ya da belki değişik yollardan geçip sonuçta aynı noktaya gelmiştim. Şöyle ya da böyle, yollarımız kesişmişti işte! Ucuna iri bir balık takılmış bir oltayı çekercesine, heyecanla, koşaradım izledim duvardaki hiyeroglifleri. Kızıl imler, önümsıra süzülen bir ışık demeti gibi, beni gitgide daha da çatallanan loş koridor ağının içinden bir yöne doğru çekti. Uzunca bir iz sürmenin sonunda, sağa sola sapmayan, duvarları yosun tutmuş, tonozlu bir koridora girdim. Koridorun bitimindeki alçak tahta kapının üzerinde son bir hiyeroglif vardı:

İlk bakışta anlamsız gibi görünen bu uyduruk biçimlerin, kerteriz olmaktan öte, gizli bir anlam taşıyabilecekleri geldi aklıma. Memur X bir ejiptolog olabilir miydi? Şirket'in kimi memurlarda en az yedi dil bilme özelliği aradığı gözönüne alınırsa, olanaksız değildi bu. Memur X'in belki de birtakım üstün yetileri vardı. Zaten öyle olmasa, bu izi buraya dek nasıl sür-

müş olabilirdi ki? Öte yandan, bu imler bana tanıdık geliyordu. Onları sanki daha önce biryerlerde görmüştüm. Birdenbire kafamda bir şimşek çaktı. Körüklü deri çantadan rölöve paftasını çıkardım ve açıklamaların bulunduğu sayfayı açtım. Sayfa, şablonla çizilmiş birtakım teknik imlerle doluydu. Yanılmamıştım. Şunları okudum öteki imlerin arasında:

elektrik kutusu

havalandırma menfezi

radyatör

kablo bağlantı noktası

Memur X, ikiz mimarlardan bir tefriş şablonu almış ve yol boyunca duvarlara bu şablonla rastgele imler çizmiş olmalıydı. Bu imlerin birer hiyeroglif olduğunu sanmakla aldanmıştım. Tıpkı benim yaptığım gibi, memur X de geçtiği yerlere anlamsız, ancak zaten anlamı olması da gerekmeyen, yalnızca kerteriz işlevi gören imler koymuştu. Öte yandan, adaşım birisinin onu izlemekte olduğunu (ya da en azından bir süre sonra izleyeceğini) biliyordu belki de. Bu imleri o kişiye yol göstermek, izinin kolayca bulunmasını sağlamak amacıyla çizmişti. Bu araştırmanın onu içine sürüklediği tehlikelerin bilincindeydi ve bilsemenin karşı konulmaz çekimine kapılıp kaçınılmaz yazgısına doğru adım adım ilerlerken, ıssız bir adaya düşmüş bir kazazedenin eprik bir kâğıt parçasına yazıp birilerinin bulması umuduyla boş bir şarap şişesinin içinde okyanusun çalkantılı sularına salıverdiği bir imdat iletisi gibi karalayıvermişti bunları duvara. Memur X, meslektaşı ve yorulmaz izleyicisi olan benim olası varlığımı öngörmüş, bunu en azından ummuştu. Bu durum omuzlarımdaki sorumluluk yükünü daha da ağırlaştırıyordu. Yalnızca Şirket'e karşı değil, güç bir durumda olan ve (bunun için artık çok geç bile olsa) benden yardım bekleyen bir meslektaşıma karşı da sorumlu hissediyordum artık kendimi. Kısa bir duraksamadan sonra, tokmağı çevirdim.

34

Kapı kilitli değildi. Menteşelerin tiz gıcırtısı, koridorun karanlığında boğuldu. Xeno başını eğip eşikten atladı. Birdenbire ağır bir toprak, nem ve küf kokusu çarptı yüzüne. Ancak bu onu durdurmadı. Ağır ve kararlı adımlarla daldı nekropolün som karanlığına. Her yönde göz alabildiğine uzanan, uçsuz bucaksız bir yeraltı mağarasındaydı. Tavandan zincirlerle sarkıtılmış yağ kandillerinin titrek ışığında, uzamın sınırları seçilemiyordu. Bir hayli yüksek olan tavan, kandillerden çıkan dumanın etkisiyle, bulutlu bir gece göğü görünümüne bürünmüştü. Uzam, doğal sarkıt ve dikitleri andıran, birbirlerinden epeyce uzak ve düzensiz aralıklarla serpiştirilmiş, inceli kalınlı beton direklerin arasında bir perspektiften ötekisine atlayarak karanlığın içinde perde perde eriyor, gitgide yokoluyordu. Rölövelerin onu yanıltmış olduğunu anladı Xeno. Paftada dehliz ya da koridor gibi görünen yollar, aslında yalnızca birer toprak patikaydı. Gömütler, çizimde gösterildiği gibi, dört yandan duvarla çevrelenmişti; ama en çok diz boyuna ulaşabilen, genellikle yıkık, yer yer ise bütün bütüne erimiş, toprağın üzerinde yalnızca belli belirsiz izi kalmış, bodur, acınası bir duvardı bu; karşılaşacağını sandığı taşa oyulmuş lahitlerin kalın ve kunt bölme duvarlarıyla uzak yakın bir benzerliği yoktu. Gömütlerin üzerindeki ve patikanın kıyısındaki toprak, çimle küf arası, füsür füsür, belirsiz bir oluşumla yeşillenmişti. Ancak onu en çok şaşırtan, nekropolün içinde belirgin bir esinti olmasıydı. Yağ kandillerinin arada sırada boyunlarını bükerek bir yana yatan yalımlarından ve patikalar boyunca yeğni bir devinimle uçuşan,

yuvarlanan, sürüklenen ufak çöpler, paçavralar ve yırtık kâğıt parçalarından açıkça anlaşılabiliyordu bu. Arada sırada durakla-yıp dikkatini çeken bir nesneyi inceliyor ve aklına eserse, alıp cebine koyuyordu. Kırık bir klozet kapağının altında bulduğu gümüş çerçeveli ufak bir cep aynasını, el alışkanlığıyla yüzüne tuttu. Ayna ortadan ikiye çatlamıştı. Çatlak yüzeyde yansıyan görüntüsü ikiye bölünüyor ve yüzünün sol yarısı karanlıkta kalıyordu. Ayna değiştirilirse, Züleyha için hoş bir armağan olabileceğini düşündü bunun. Bir gömütün üzerinde duran ufak bir gözyaşı şişesini eline aldı. Gözyaşının bir şişede toplanması ve toplanan bu gözyaşının büyük bir üzüntüyü simgelemesi düşüncesi, ona ilginç geliyordu. Mantar tıpayı çıkarıp şişeyi ters çevirdi, ama şişenin içinde tek damla bile yoktu. Ne işe yarayabileceğini düşünmeksizin, yalnızca ilgisini çektiğinden, şişeyi cebine attı. Sonra patikanın kıyısında bir pırıltı çarptı gözüne. Yarı yarıya yere gömülmüş altın bir sikkeye benziyordu bu. Toprağı parmaklarıyla eşeleyerek sikkeyi çıkarmaya çalıştı, ama olmadı. Sikke, topraktaki sert bir yumruya takılmıştı. Ancak bir karış genişliğinde bir çukur kazınca, topraktan sökmeyi başarabildi yumruyu. Eline alıp incelediğinde, bunun bir âdemotu olduğunu gördü şaşkınlıkla. Ama onu daha da şaşırtan, sikke sandığı nesnenin, gerçekte bu ufak adamın boynuna geçirilmiş altın bir yüzük oluşuydu. Yüzük bu dar boğuma öylesine sıkı sıkıya oturmuştu ki, adamın kafası koparılmadan çıkarılamazdı. Nedense, bunu yapmak gelmedi Xeno'nun içinden. Ademotunu kazmış olduğu çukura geri atıp yürüdü. Bu arada, nekropolde yalnız olmadığının da ayırdına varmıştı. Çöp yığınlarının altında kertenkeleler, solucanlar, tırtıllar, çıyanlar, tespih böcekleri, salyangozlar, karafatmalar, hamam böcekleri, örümcekler, akrepler ve daha bir sürü irili ufaklı böcek kaynaşıyordu. Bu hummalı kıvıltıyı tiksintiyle izledi. Sonra birden nekropolün alacakaranlığında ince uzun bir gölgenin kımıldandığını gördü. İlk önce bir insan olduğunu sandı bunun ve konuşabileceği birini bulduğu için sevindi. Ancak çok geçmeden yanıldığını anladı. Yosun tutmuş beton direklerin arasından, mahmur bakışlı bir zürafanın orantısız gövdesi çıktı ortaya. Zürafa, mağaranın tavanında bitmiş birkaç tutam sarımsı otu dişledikten sonra, salına salına geçip gitti. Onun ardından bakakaldı Xeno.

Sonra, birisinin bakışlarını ona diktiği duygusuyla başını yana çevirince, sivri kulaklı bir fındık faresiyle göz göze geldi. Fare, birkaç adım ötesinde art ayaklarının üzerine kalkmış, merakla onu izliyordu. Xeno biraz daha dikkatli bakınca, ortalıkta cirit atan, boncuk gözlü ve ıslak tüylü yüzlerce fındık faresi olduğunu gördü. Burasının bir sinlik olduğu ve üstelik de yerin yüzlerce arşın altında bulunduğu gözönüne alınırsa, bu yaratıkların varlığını doğal karşılamak gerekirdi. Ne var ki onlarla yüz yüze geldiğinde, kısa bir an için bile olsa irkilmekten yine de alamıyordu kendisini. Yeryüzü yaratıklarının yıldızı, yeraltı yaratıklarıyla hiçbir zaman barışmıyordu. Yüzlerce ufacık göz tarafından izlenmek, göz hapsine alınmış olmak, tedirgin ediyordu Xeno'yu. Ancak bu kez onlarla savaşmaya da istekli değildi. Kapı kapı dolaşıp elindeki yitik mektubun belirsiz alıcısını arayan bir postacı gibi hissediyordu kendisini. Patikaların kesiştiği kavşaklara dikili direklerden sarkan paslı teneke levhalarda yazılı sokak adlarını ve okları izliyor, bir yoldan ötekisine, bir gömütten bir başkasına koşturup duruyordu ağır deri çantayı ardısıra sürükleyerek. Geçtiği yolları elindeki rölöve paftasının üzerinde parmağıyla izliyordu. Kendi bulunduğu yeri en sonunda harita üzerinde saptamayı başarmıştı ve onu memur X'in mezarına götüreceğini umduğu yönde ilerliyordu şimdi. Yol boyunca gömüt taşlarına kazılı adları paftadakilerle karşılaştırıyor, doğru yolda olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Yüzlerce ad ve kitabe geçiyordu gözlerinin önünden: *Muvakkit Arif Efendi ve Zevcesi, İmparatorluk Çeşnicibaşısı Mihailidis Stratos, Paçacızade Sarkis Paşa ve Mahdumları...* Yüzyıllardır üst üste eklenmiş dev bir telefon rehberinin tozlu yapraklarını karıştırıyordu sanki. Faturalarını ödemedikleri ya da adres değiştirdikleri için telefonları yıllar önce kapatılmış, ama kayıt memurlarının dalgınlığı sonucunda adlarının telefon rehberinden silinmesi unutulmuş eski aboneleri bir bir ziyaret eden ve onlara ufak tefek eşyalar satmaya çalışan bir seyyar satıcıydı; boş yere çalıp duruyordu hiç açılmayacak kapıları. Ya da o kalın cildin içine yuvalanmış, önce *Ya Kebikeç* yazısını yiyen, daha sonra da doymaz bir iştahla öteki sayfaları kemiren, delik deşik eden, kitabın içinde kendisine tüneller açan kör bir kâğıt kurduydu. Kitabın kalbine, merkezdeki o sert, diş geçmez, ancak en lezzetli noktaya ulaşmaya çalışıyordu.

35

Rölöveye göre, memur X'in mezarının bulunduğu yerin çok yakınındaydım. Nekropolün bu bölgesinde yeni kazılmış mezarlar vardı. Burnuma keskin bir nemli toprak kokusu geliyordu. Burası, ikiz mimarların söz ettiği, kullanıma yeni açılan bölge olmalıydı. Çukurların sayısına bakılırsa, burası da kısa sürede dolacağa benziyordu. Henüz açık olan bu mezarların başında, umumî tuvaletlerdeki hela taşlarının yapıldığı gri damarlı ucuz mermerden, sanki yıllar yılı üzerine akan sidiğin etkisiyle sararmış, hepsi de bir makinadan çıkmışçasına birbirine benzeyen yalınkat mezar taşları vardı. Bu mezar taşlarında yazılı adları biryerlerden anımsıyordum sanki, ama nereden anımsadığımı çıkaramıyordum. Çukurlardan birine yaklaşıp içine baktım. Mezarların böylesine derin kazıldığını bilmezdim. Uzaktan bakıldığında kestirilemeyecek denli derin bir çukurdu bu, en az iki adam boyu olmalıydı. Bir kuyu gibi diklemesine iniyor, ilk birkaç karıştan sonrası gölgelendiği için dibi seçilemiyordu. İçerisini daha iyi görebilmek için bir kibrit yakıp çukura attım. Kibrit çöpü aşağıya düşerken, alev sönmeden önce geçen birkaç saniyelik sürede, mezarın dibinde yatan, derisi yüzülmüş, tıkız ve hantal bir sığır gövdesi, çiğ etin parlak yüzeyinde yansıyan alevin verdiği hafif bir kızıllıkla aydınlandı. Düş gördüğümü sandım ilk önce. Kibritin titrek alevi ve mezarın duvarlarında oluşan devingen gölgeler gözümü yanıltmış olmalıydı. Ne var ki ikinci, üçüncü, dördüncü kibritte de gözlerimin önünde bir

belirip bir yokolan görüntü değişmedi. Aynı işlemi birkaç mezarda daha yinele~~dim~~. Sonuç aynıydı, çukurların dibinde insan gövdeleri değil, sığır gövdeleri yatıyordu. Kafam karışmıştı. Bu sığırlar buraya kim tarafından ve hangi amaçla gömülmekteydi? Bu mezarların gerçek sahipleri olmaları gereken, mezartaşlarında adları yazılı kişiler nerede gömülüydüler? Yoksa burası bir hayvan mezarlığı mıydı? Yine yolumu yitirmiş, yanlış bir yere mi gelmiştim? Eğer gözlerimin önünde bir an aydınlanıp sönen kızılımsı görüntüler beni aldatmadıysa, *ERMİŞ (Erzak Mubayaa İşleri)* ve *İSTEK (İsraf Tespit Komitesi)* böyle bir savurganlığa nasıl göz yumardı? Onca aç ve yoksul insan varken, yüzlerce kişiyi doyurabilecek gıda maddesi nasıl olur da yeraltında çürümeye bırakılabilirdi? Daha önce de hastanelerde, yatılı okullarda, otellerde, kışlalarda, kısacası kalabalık bir topluluk için yemek pişirilen yerlerde artan yemeklerin ve son kullanma tarihi geçen, toptan alınmış gıda maddelerinin olduğu gibi çöpe döküldüğüne tanık olmuştum. Ancak bu denli büyük bir savurganlığı ne görmüş ne de duymuştum doğrusu. Üstelik atılan sığır etleri, henüz tazeye benziyordu. Bu inanılmaz savurganlığın sorumluları kimlerdi? Her ne kadar insanlar hakkında kötü düşünmekten ve, daha da beteri, günahsız kişilere kara çalmaktan herzaman titizlikle kaçınmışsam da, burada korkunç bir yolsuzluk, bir haksız kazanç sağlama durumu olduğu açıktı. Sorumluluklarının bilincinde bir memur olarak benim görevim, tanık olduğum bu çirkin olayı gecikmeksizin Şirket'e bildirmekti. Tümseklerden birisinin üzerine oturdum ve o anda elimin altında başka birşey olmadığı için rölöve paftalarının birinden dosya kâğıdı boyutunda bir parça koparıp çizimdeki mezarlar ve yolların arasında bulabildiğim boşluklara raporumu yazdım.

Dosya: UÇÖLÜM
Evrak No: 3175-4a
Mevzu: Nekropol havalisindeki et defin vak'ası
Mürsil: X, memur, 7. derece, 7. kademe
Mürselünileyh: YARAK (Yolsuzlukları Araştırma Komitesi)

Bir müddettir üzerinde çalışmakta olduğum UÇÖLÜM dosyası çerçevesindeki tahkik, tetkik ve tetebbularım esnasında, Şirket'e gıda maddesi alımıyla vazifeli birtakım eşhasın, Şirket aleyhine, et satıcısı firmalarla satışlar üzerinden muayyen bir komisyon almak üzere gizlice anlaştıklarını ve et ihtiyacını olduğundan fazla göstermek suretiyle, Şirket'e külliyetli miktarda fuzulî et satın aldırdıklarını tesbit etmiş bulunuyorum. Böylece hem satıcı firmanın hem de bu alışverişe muvasalat eden namussuz eşhasın cepleri dolar iken, Şirket hazinesi soyulmakta ve Şirket fevkalade zarara uğratılmaktadır. İstihlaki mümkün olmayan ihtiyaç fazlası etler, yine bu aynı muzır eşhas tarafından, kurdukları düzenin ifşa olmaması maksadıyla, gizlice nekropole indirilerek, esasında mevcut olmayan kişiler adına tertip edilmiş cenaze vesikalarıyla münhal mezarlara defnedilmektedir. İDAM işbu vaziyete derhal el koymalı, iktiza eden tetkikat ve takibat yapılarak mes'ullere ve bunların yardakçılarına işten el çektirilme cihetine gidilmeli ve bu feci israfa mani olunmalıdır. Malumatınıza arzeder, hörmetlerimin kabulunu zatıalilerinden reca ederim, efendim. Bendeniz, fakir ve sadık kulunuz memur X.

Raporu imzalayıp cebime koydum. Pantalonumun arkası, üzerine oturduğum topraktan biraz nem kapmıştı. Külotuma dek işleyen ıslaklığı kaba etlerimde hissediyordum. Düşüncesizlik etmiştim; otururken, paftalardan birisini almalıydım altıma. Ama artık olan olmuştu. Pantalonuma yapışmış olan toprak parçalarını elimle silkeledim. Islık sesini işte tam bu sırada duymuş olmalıyım, çünkü daha sonraları anımsamaya çalıştığımda anladım ki, pantalonumun ağındaki tedirgin edici nemle o titrek ıslık sesi arasında, ne olduğunu tam olarak çıkaramadığım tuhaf bir bağıntı, bir benzerlik vardı. Monşarjdan indiğim sırada tuvalette duymuş olduğum ıslık sesi geldi aklıma. Gerçi bir saz semaisiyle ilgisi yoktu bu kez işittiğim ezginin, ama bu ıslığı çalanın aynı kişi olabileceğini düşünmeden edemedim. Rölöve paftalarını, buruşmalarına aldırmaksızın, alelacele deri çantanın içine tıkıştırdım ve ıslık sesinin geldiğini sandığım yöne doğru o ağır çantayı ardımsıra sürükleyerek yuvarlanırcası-

na koştum. İlerledikçe, ıslık sesi belirginleşiyordu. Ayrıca bu ıslığa birtakım mırıldanmalar, hüzünlü bir güfteyi andıran, kısa, kesik, belli belirsiz sözcükler de karışmaya başlamıştı. Aheste ilerleyen ayak sesleri işitiyordum. Birisi, tıpkı benim gibi, buralarda biryerlerde, mezarların arasında yürüyor, kendi kendisine bir şarkı mırıldanıyordu. Şarkının sözlerini tam olarak anlamak olanaksızdı; ancak nakarat olduğunu sandığım, sürekli yinelenen bir bölümü, üç aşağı beş yukarı çıkarabildim. Şöyle birşeydi: "Bak, gün ne kadar güzel! Merak etme! Uzunca bir yürüyüş yapıyorlar sadece..." Arada sırada ayak sesleri kesilince, mezarlık gezgininin bir mezarın başında durduğunu, şarkısına ara vermeksizin mezarı gözden geçirdiğini, belki çevreyi şöyle bir kolaçan ettiğini, sonra yeniden yürümeye koyulduğunu anlıyordum. Belli ki, benim gibi o da bir mezarı arıyordu. Onun da elinde bir harita olmalıydı. Bu duraklama anlarında haritayı inceliyor, hangi noktada olduğuna bakıyor, yeni rotasını belirliyordu. Ancak sesin geldiği yönde ne denli ilerledimse de, sesin sahibini bir türlü göremedim. Oysa söylediği şarkıyı, çaldığı ıslığı ve ağır, külçemsi ayak seslerini açıklıkla işitebiliyordum. Çevremde dolaşan ya da çevresinde dolaştığım, benimle acımasızca alay eden, bir görünüp bir yokolan, içimden geçen, ancak elimi uzatıp tutamadığım, maddesiz, yalnızca havadaki titreşimlerden ibaret, muzip bir hortlağın peşindeydim sanki. Onu tam köşeye kıstırdığımı, yakalamak üzere olduğumu sandığım anda, tavandan sarkan yağ kandillerinin kısalmış fitillerinde oynaşan yalımların, mağaranın alacakaranlığında oluşturduğu kıvrıntılı gölgeler çıkıyordu karşıma. En sonunda ardımsıra sürüklediğim deri çantanın ağırlığına dayanamayarak, soluk soluğa, tümseklerden birisinin üzerine bıraktım kendimi. Altıma birşey almayı yine unutmuştum, ama artık bunun pek önemi yoktu, pantalonum pisleneceği kadar pislenmişti nasıl olsa. Birdenbire yanıbaşımdaki mezar çukurundan püsküren avuç dolusu toprak, suratımın orta yerinde patladı. Daha ne olduğunu anlayamadan, bir ikinci, üçüncü salvoyu yedim. Ancak dördüncüde kendimi toplayıp fırlayabildim ayağa ve mezarın başına dikildim. Çukurun dibinde yanan bir gemici fenerinin cılız, kızılımsı ışığında, hafifçe kanbur bir karaltı, elin-

deki kürekle toprağı kazıyor, dışarı atıyordu. Ne diyeceğimi bilemedim bir an. Sonra, mutlaka birşeyler söylemem gerektiğini hissederek kekeledim:

"Mırıldanmakta olduğunuz şarkıyı biryerlerden tanıyor gibiyim. Bir reklam müziği olabilir mi acaba?"

"Hiç zannetmiyorum, Küçükbey," dedi mezar kazıcı. Başını bana doğru kaldırınca, bunun yaşlı gece bekçisinden başkası olmadığını gördüm. Müzayede salonundaki sahne geldi aklıma. Bir an ürperdim ve içimde bu adama karşı nedenini tam olarak bilemediğim bir öfkenin kabarmakta olduğunu hissettim. Kaşlarım ister istemez çatıldı. Kızgınlığımı açığa vuracak bir şey söylemek üzereydim ki, gece bekçisi arkadaşça bir tavırla sürdürdü konuşmasını:

"*Ölüler Kitabı*'nda yazılı eski bir Mısır ilahisidir bu. Şayet hoşunuza gittiyse, size öğretebilirim. Beraberce terennüm ederiz. Düet, hatta kanon bile yapabiliriz, arzu ederseniz. Ben başlarım, siz beni takip edersiniz. Ya da ünisondan vazgeçeriz, benim söyleyeceğim melodiye siz impromptu bir kontrapunta yaparsınız. Bilseniz, böyle yalnız başıma şarkı söylemekten nasıl sıkıldım! Musiki denen bu ulvî sanatın heyecanını paylaşabileceğim kafa dengi bir dosta öyle muhtacım ki... Fakat tabii bütün bunlar sizin musikiden ne kadar anladığınıza bağlı. Acaba *Hamparsum notasyonu* bilir misiniz?"

Bu beklenmedik içtenlik, beni şaşırtmıştı. Yaşlı adama karşı içimde acıma ve sevecenlik karışımı bir duygu uyandı. Onu yargılarken fazla aceleci davranmıştım belki de.

"Küçükken, babam bir enstrüman çalmayı öğrenmem için çok uğraştıydı, ancak ne yazık ki musikiye hiç istidadım yokmuş, beceremedim," diye karşılık verdim, "Ama ne garip rastlantı! Burada karşılaşmayı umduğum en son kişi sizdiniz ve yine de az önce şuracığa oturmuş sizi düşünüyordum. Müzayedeyi bu denli çabuk bitirmiş oluşunuza şaşırdım doğrusu. Birşey söyleyeyim mi: Sizin gibi yaşlı bir adama bunca iş yüklemeleri acımasızlık. Eğer isterseniz, bu konuda sizin adınıza *ÇALSAAD*'e *(Çalışma Saatlerini Ayarlama Dairesi)* bir dilekçe yazabilirim."

"Bunun hiçbir faydası olmaz. Benim şimdiye kadar bu hususta hiç dilekçe yazmamış olduğumu mu zannediyorsunuz?

Seneler evvel henüz işe yeni girmiş, çiçeği burnunda, genç bir gece bekçisiyken, ben de Şirket'in bana yüklediği işlerin çokluğundan şikâyet eden ve vazife sahamın daraltılmasını isteyen yüzlerce dilekçe yazdım. "

"Ve hiçbir yanıt alamadınız dilekçelerinize, öyle mi?"

"Hayır, tabii ki aldım! Şirket hiçbir başvuruyu cevapsız bırakmaz. Dilekçelerimin cevapları çok süratli gelmedi belki, herbirinin arkasından aylarca, hatta bazen senelerce beklemem icabetti. Fakat dilekçelerimin karşılığı olan resmî mektuplar, geç de olsa eninde sonunda mutlaka elime ulaştı."

"Gelen yanıtlar olumsuz muydu?"

"Menfi mi? Hayır, menfi diyemem. Fakat ne de müspettiler. Zarfı açtığımda ufak bir kâğıt parçasının arkasına alelacele karalanıvermiş aynı sözlerle karşılaşıyordum her defasında: 'Şirket bu konuda seçimi size bırakıyor.' Hiçbir zaman ne açık bir tasdik ne de kat'î bir red geçti elime. Dilekçelerimde şikâyet ettiğim vazifelere devam edip etmemek tamamiyle benim kararıma bırakılıyordu."

"Bu angaryaları niçin sırtınızdan atmadınız öyleyse? Nasıl olsa ortada hiçbir zorlama yokmuş."

"En başta ben de sizin gibi düşünmüştüm. Fakat daha sonra, mevzu üzerinde enine boyuna kafa yorunca, bunun belki de bir imtihan olduğu, Şirket'in bu yolla benim sadakatimi ve vazifeşinaslığımı sınadığı neticesine vardım. Cevap menfi olsaydı, bana yapıldığını düşündüğüm bir haksızlığa karşı mücadele edebilir, en azından bu adaletsizliği *İDAM* nezdinde protesto edebilirdim. Gelin görün ki, cevap ne müspetti ne de menfi. Sadece canımın istediği işleri yapıp diğerlerini bıraksaydım, belki bunu kabul edeceklerdi. Fakat bunun aksi de bal gibi düşünülebilirdi. Kimbilir belki de bir açığımı yakalayıp beni işten çıkarmak için fırsat kolluyorlar, bir bahane arıyorlardı. Bu vaziyette tek bir çarem kalıyordu: Yapabileceğimin en fazlasını, hatta yapabileceğimden de fazlasını yapmak. Nasıl olsa ortada yapılması icabeden birtakım işler vardı ve bunları ya ben yapacaktım ya da bir başkası. Bana açıkça söylenmemiş olmasına ya da benden düpedüz gizlenmesine rağmen, bu işleri benim yapmam bekleniyor olabilirdi. Böylece ben de işlerin hepsini üst-

lenmeye karar verdim. Hatta, benden yaratıcı olmamın da beklenebileceğini düşünerek, birtakım yeni işler icat ettim kendime. Ne gibi işler mi? Gördüğünüz şu mezarları kazmak gibi, mesela. Burada mezar kazmaya başladığımda, ki takriben kırk sene olmuştur, böyle bir ihtiyaç olduğundan haberdar değildim. Bir gün temizlik için buraya indim ve buradaki mezarları, mezar taşlarını, kitabeleri gördüm. Yeni mezarlar lazım olabileceği fikrine nereden vardım, bilmiyorum. Ama şöyle veya böyle, yaptım, o ilk adımı attım. Ve birkaç hafta sonra, hiç de hata etmediğimi anladım: Nekropolde ilk sığır etleri zuhur etmeye başlamıştı. Tabiatın dengesi bozulmamış, netice sebebi doğurmuştu. Evet, yanlış duymadınız, sebep neticeden evvel gelmeyebilir daima, bazen de bir netice kendi sebebini yaratır. Her amelin bir aksülamel doğurması nasıl mübremse, her aksülamel de bir amele muhtaçtır. Tıpkı amel gibi, aksülamel de bir vektördür çünkü ve aksi istikamette olması hiçbir şeyi değiştirmez. Neyse, bırakalım şimdi bu ilmî mülahazaları bir tarafa. Ne diyordum? Evet, sığır etleri yerden bitiyordu âdeta, mezar kazmaya yetişemiyordum. Bir parti sığır etini mezarlara koyup üzerlerini henüz toprakla örtmüşken, bir de bakıyordum ki, bu sefer daha kalabalık yeni bir parti sığır eti, bazısı el arabalarında, bazısı sedyelerde, hatta, evet, bazısı tabut veya tahtırevanlarda getirilip bırakılmış. Hemen tekrar koyuluyordum işe. Diğer işlerden arta kalan zamanımda burada mezar kazmak, neticede benim için nefes alıp vermek kadar tabii bir meşgale olup çıktı diyebilirim."

"Şirket'in burada çevrilen yasadışı işlerden haberdar olduğunu mu söylemek istiyorsunuz? Bu olanaksız!"

"Bilmiyorum. Daha doğrusu, elimde kat'î bir delil yok, diyeyim. Fakat tabii kendimce birtakım tahminlerde bulunabilirim. Evvel emirde, bu binanın herhangi bir köşesinde Şirket'ten habersiz herhangi bir iş yapılabileceğini düşünmek safdillik olur. Tabii ki burada olanlardan haberdardırlar. Şimdiye kadar hiçbir ikaz almamış oluşumdan, Şirket'in yaptıklarımı tasdik ve tasvip ettiği neticesini çıkarıyorum. Bana açıkça tebliğ edilmedi belki, fakat bütün bu gayretlerim gözden kaçmış, boşa gitmiş olamaz. Vazifeşinaslığım ve azmim, muhakkak ki sicilimin artı

hanesine işlenmiş olmalı. Üst üste ilave olunan bu artıların hatırlanacağı gün, er ya da geç gelecektir. Zatıalinizin de herhalde takdir edeceği gibi..."

Gece bekçisi bir yandan konuşurken bir yandan da sözlerinin doğruluğunu bana kanıtlamak istercesine, olanca gücüyle kazmayı sürdürüyordu. Boyunu bir kulaç aşmış olan mezar çukurunun içinden kürek dolusu toprağı yukarı doğru her savuruşunda tıkanarak bir an susuyor, derin ve hırıltılı bir soluk alıp yeniden işe ve konuşmaya koyuluyordu. Konuşmasının kesintiye uğradığı bu soluklanma anlarında sözünü kesmek ve nereye olduğunu görmeksizin attığı kürek kürek toprakla beni dizboyu toprağa gömdüğünü söylemek istedim ona birkaç kez. Ama ben onun bu iyiniyetli uyarıyı kendisine karşı yapılmış bir saygısızlık olarak algılayıp algılamayacağına karar verene dek, o yeniden konuşmaya başlamış oluyordu ve ben de bir sonraki duraksamanın beklentisiyle susmayı sürdürüyordum. Neyse ki bu durum çok uzun sürmedi, yoksa gerçekten de diri diri gömülme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdim. Çukurun yeterince derin olduğuna kanaat getiren gece bekçisi, bir elinde küreği, öteki elinde gemici feneriyle, o âna dek nedense gözüme çarpmamış olan bir alüminyum merdivenden tırmanıp yukarı çıktı.

"Size rastlamış olmam benim için büyük bir şans aslında," dedim, elindekileri alarak çıkmasına yardım ederken, "Bu nekropolü sizin gibi iyi tanıyan birisinin kılavuzluğuna gereksinimim var."

Gece bekçisi üzerindeki toprakları silkip şapkası ve gözlüklerini düzelttikten sonra, yüzüme şöyle bir baktı.

"Bu karanlık saatte burada herhangi bir kişiye tesadüf etmiş olmak büyük bir talihtir," dedi tersçe, "Ayrıca benim burasını iyi tanıdığımı söylediğinizde, tam olarak neyi kastettiğinizi de anlamış değilim. Kırk senedir burada mezar kazıyor olmam, toprağın üstünü toprağın altından daha iyi tanıdığımı göstermez. Zaten şu anda toprağın üstü veya altından bahsetmenin de nasıl bir manası olabilir, sizin takdirinize bırakıyorum."

Bu son sözlerindeki tedirgin edici tını bir süre havada asılı kaldı. Sonra birdenbire bakışlarını yeniden yüzüme dikerek yumuşak bir sesle sordu:

"Size nasıl bir yardımım dokunabilir, Küçükbey?"

Bu dostça sözlerinden yüreklenerek, niçin nekropole inmiş olduğumu anlattım ona. Elimdeki rölöve paftalarını göstererek belli bir yere dek mezarları ve mezarların arasındaki yolları izleyebildiğimi, şimdi ise nerede olduğumu bilemediğimi söyledim ve beni memur X'in haritada belirlediğim mezarına götürüp götüremeyeceğini sordum. Gece bekçisi paftaya bir süre göz gezdirdi. Bu adda bir mezar taşını daha önce gördüğünü anımsamıyordu. Ancak yüzlerce, binlerce mezar taşının arasında onu anımsamaması doğaldı. Ne de olsa bir hayli ufak, kıyıda köşede kalmış, göze çarpmayan bir mezardı memur X'in mezarı ve herhalde pek görkemli bir mezar taşı da olmasa gerekti. Yine de elinden geleni yapacak, beni oraya götürmeye çalışacaktı. Paftayı gözlerine yaklaştırarak, titrek parmağıyla harita üzerinde o anda durduğumuz noktayı ve memur X'in mezarına ulaşmak için izlememiz gereken yolu gösterdi bana. Sonra küreğiyle merdivenini yüklenip gemici fenerini eline aldı. Ben ise rölövelerin bulunduğu deri çantanın sapma yapıştım. O önde ben arkada yola koyulduk. Bu aramamız ne kadar sürdü bilemiyorum. Bir patikadan ötekisine saparak dolaşıp durduk, yüzlerce mezarın önünden geçtik, yüzlerce mezar taşı gördük, mezar taşlarına kazılı yüzlerce mısra, ad ve ölüm tarihi okuduk. Gece bekçisi arada sırada rölöveye bir göz atıyor, çizimde ve mezar taşlarının üzerinde birbiriyle çakışan adlar buluyor ve bu nirengi noktalarına göre yönümüzü belirliyordu. Yolun bittiği yerde, doğrudan doğruya mezarların üstünden geçtik, yolu kısaltacak kestirmelere saptık. Birkaç kez bulduğumuzu sandık memur X'in mezarını, ancak her defasında da bambaşka bir adla karşılaştık mezar taşının üzerinde. Yanlış bir yola sapmış olmalıydık. Geçtiğimiz yolları rölöveyle karşılaştırdık. Hayır, bir yanlışlık yapmış olmamız sözkonusu değildi. Memur X'in mezarının bulunması gereken bölgeyi baştan aşağı taramıştık, bakılmadık tek bir mezar taşı bile kalmamıştı. Bütün bu aramalarımız, oradan oraya koşuşturmalarımız, bir mezar taşından ötekisine umarsızca sürüklenmelerimiz sırasında, tanyerini ağartan sabah güneşinin doğuşu gibi, belirsizlik bulutlarının arasından yavaş yavaş doğan bir düşünce kırıntısı, olanca

parlaklığıyla kafamın içini aydınlatıverdi birdenbire. Durum kuşkuya yer bırakmayacak denli açıktı: Memur X'in mezarını bulamıyorduk, böyle bir mezar yoktu çünkü!

"Yanılmış olmalıyım," dedim sevinçle, "Memur X'in öldüğünü ya da öldürüldüğünü düşünmekle yanılmış olmalıyım. Yaşamımdaki en mutlu yanılgı bu. Memur X ölmedi, yaşıyor, hâlâ hayatta! Onun öldüğünü, ölebileceğini, dahası öldürülmüş olabileceğini düşünmekle ne büyük aptallık etmişim! Bir resimli roman kahramanının, sözgelimi *Baytekin*'in ya da *Cingöz Recai*'nin ölebileceğini düşünmekten farksız bu. O tabii ki ölmedi, ölemezdi, yoksa herşey nasıl da anlamını yitirir, sönükleşiverirdi, bir düşünsenize! Sizi de boş yere yormuş, zamanınızı almış oldum, kusura bakmayın. Eğer dilerseniz..."

Ancak sözümü tamamlayamadım. Ayağım birşeye takılmıştı. Sendeledim, dengemi yitirdim, elimden bırakmayı akıl edemediğim ağır çantanın etkisiyle öne doğru savruldum ve yüzükoyun yere kapaklandım. Neyse ki yeni kapatılmış bir mezarın üzerine düştüm ve yumuşak toprak canımı pek acıtmadı. Beni tek rahatsız eden, ağzıma burnuma toz toprak dolmuş olmasıydı. Çocukluğumdan beri toprak kokusundan nefret ederim. Düştüğüm yerden doğrulup üstümü başımı silkelerken, gece bekçisi az önce ayağımın takıldığı yerdeki toprağı eşelemiş, köşesi kırık bir mezar taşı çıkarmıştı. Oldukça yıpranmış olan taş, eskice bir şeye benziyordu. Gemici fenerinin titrek kızılımsı ışığında, taşın üzerindeki yazıyı birlikte okuduk:

X

"Sıklıkla rastlanan bir olay," dedi gece bekçisi mezar taşını inceleyerek, "Bunun mesulü, Şirket'teki birtakım üst kademe memurlar."

"Evet!" diye haykırdım, "Evet, biliyordum zaten, biliyordum! Ta en başından anlamıştım herşeyi. Toprağa gömülen onca sığır etini görünce, birilerinin birtakım dolaplar çevirdiğini sezmiştim! Nitekim içgüdülerim yanıltmadı beni: Yolsuzluk, yetkiyi kötüye kullanma, haksız çıkar sağlama... Ve işte en so-

nunda, bütün bunları taçlandıracak bir de cinayet! Doğru iz üzerinde olduğu, maskelerini düşürdüğü için öldürttüler onu, aşağılık oyunlarını bozmaması için ortadan kaldırdılar! Kalleşler! Hainler! Katiller!"

"Biraz mübalağa etmiyor musunuz, Küçükbey?" diye kesti sözümü gece bekçisi, "Evet, ortada yolunda gitmeyen birşeylerin olduğu doğru. Dikkatsizlikten, vazifeyi ihmalden, hatta belki ufak tefek kayırmalardan bile bahsedilebilir. Fakat bu kadar ağır bir dil kullanmak için sebep midir bu?"

"Böylesi bir alçaklığa hiç tepki göstermemek, seyirci kalmak olanaklı mı? Bu düpedüz bir cinayet!"

"Buna *cinayet* diyebilirsiniz tabii: Birşeyler gayrikabil-i tamir şekilde tahrip edilmiş. Lakin unutmayın ki, bu sadece sizin şahsî tefsiriniz. Aslında herşey hadiselere bakmak için seçtiğiniz nokta-i nazara bağlı. Bir başkası, mesela bu emri veren şahıs, çıkıp bunun tabiat kanunu olduğunu, başka çare olmadığını, hem bunu böyle yapmakla hiçkimsenin mutazarrır da olmadığını söyleyebilir pekala."

"Nasıl kimseye zararı dokunmaz? Ya Memur X? Ya bunca zamandır onu arayan ben? Ya çözüm bekleyen, yanıtsız kalan sorularımız? Ya..."

Gece bekçisi elini kaldırarak sözümü kesti. Göz göze geldik. Kalın gözlük camlarının ardında, gerçekte olduğundan iki üç kez daha büyük gözüken yorgun gözleri, şişik gözkapakları ve siyah inci gibi pırıltılı, ufak gözbebekleri, çocukluğumda ninemden dinlediğim masallardaki fincan gözlü, kâse gözlü, değirmen taşı gözlü köpeklerin kocaman ve muhteris gözlerini anımsattı bana.

"Herşeyin sebebi yer darlığı," dedi omuz silkerek. Kısa bir sessizlik oldu. Sonra birdenbire söze başladı yeniden:

"Bu nekropol bu şehirden daha eskidir. Bu sözüme hayret edeceksiniz belki, bir *ölüler şehri* kurulabilmesi için evvela bir *canlılar şehri* kurulması lazım geldiğini, bunun aksinin imkânsız olduğunu, nekropolün şehirden eski olamayacağını söyleyeceksiniz. Başka bir şehir mevzubahs olduğunda, bu akıl yürütme tarzınız doğru da olacaktır hiç şüphesiz. Amma velakin elan bulunduğumuz bu mahallin birtakım hususiyetleri olduğunu

unutmamalısınız. Şark'la Garb'ın, eskiyle yeninin, geçmişle bugünün birleştiği, birbirine düğümlendiği bir yerdir burası; dolayısıyla tamamen kendine has tarihî şartlar arzetmesi de gayet tabiidir. Aradan geçen binlerce senelik zaman, kalın bir perde gibi görünmez kılıyor maalesef tarihi. Yapabildiğimiz yegâne şey, eldeki kifayetsiz malumattan yola çıkarak birtakım faraziyelerde bulunmak. XIX. asrın sonlarına doğru bir grup Alman arkeolog tarafından ortaya atılan hayli calib-i dikkat bir faraziyeye göre, Yunanlıların Garbî Anadolu'ya yerleşmesinden yüzlerce sene evvel (kat'î bir tarih tespit edilemiyor ise de, Tevrat'taki bazı atıflar nazar-ı dikkate alındığında M.Ö. 3000 seneleri dolaylarında olması mümkün), artık hakkında hiçbir malumatımız olmayan yabancı bir kavim tarafından kurulmuş bu nekropol. Bu kavmin, toprağın üstü yerine altında yaşamayı niçin tercih etmiş olduğu hakkında da farklı faraziyeler var. Bir faraziyeye göre, bu bir cüzzamlılar kolonisiydi; menhus illetleri sebebiyle lanetlenmiş ve değişik şehirlerden kovulmuş insanlardan müteşekkil, muayyen bir uyruğu, dini, dili olmayan karma bir topluluk... Kendilerine yeryüzünde istiskal ve hakaretten başka birşey vaat etmeyen *Güneş*'e, *Ay*'a ve diğer yeryüzü ilahlarına sırt çevirip yeraltına girdiler, yeraltı ilahlarına intisap ettiler. Bu sebeple bu nekropol *Thanatopolis* ismiyle de anılır. Diğer bir faraziyeye göre ise, bu insanlar batınî bir dinin müminleriydiler ve kendilerini diğer dinlerin tehdidi altında hissettikleri için değil, sadece dünya nimetlerinden el etek çekmek ve gelecek nesilleri dünya üzerindeki günahlardan koruyabilmek gayesiyle yeraltına inmeyi, yukardaki barbar ve günahkâr dünyayla irtibatlarını bütün bütüne kesmeyi seçtiler. Atalarına, ölmüşlerine bağlıydılar. Bunun için evlerini onların mezarlarının hemen yanıbaşına kurdular. Hayata lüzumundan fazla bağlanmamak ve kendilerini âhirete hazırlamak için, küçük yaşlardan başlayarak, ileride içine girecekleri mezarlarda yattıklarına işaret eden deliller var. Fakat tabii ki bu faraziyelerin en şayan-ı dikkat olanı, *Thanatopolis*'in esasında kayıp *Atlantis* kıtası olduğudur. Malumunuz, birçok kaynakta *Atlantis*'in dünya üzerindeki gelmiş geçmiş en muhteşem medeniyet olduğu ve bir afet neticesinde, tıpkı diğer bir dev olan *Titanik* gibi, okyanusun karanlık sularına

gömüldüğü yazar. Fakat *Atlantis* belki de batmamıştı; yerin yedi kat altında kurulmuş, inkişaf etmiş, altın devrini yaşamış ve sonra birgün yine içinden çıktığı yere, toprağa gömülmüştü. Belki de *batmak* kelimesi, müverrihlerin icat ettiği bir mecaz, bu müthiş sırrı mevzuun yabancısı olan muzır eşhastan korumak gayesiyle kurulmuş bir nevi şifreydi sadece. Öyle ya, *suya batmak* ya da *yerin yedi kat dibine batmak* fiillerinin her ikisi de pekala *batmak* olarak tavsif edilebilir; ahval ve şerait farklı, lakin netice aynıdır ne de olsa. Peki neydi burada nesiller boyu yaşamış bir medeniyetin, on binlerce insanın bir anda helak olmasına sebep olan? Tarih bu noktada maalesef tamamen karanlık kalıyor, belki bir salgın ya da ona benzer başka bir tabii afet... Fakat neticede kat'î olan, *Atlantis* veya *Thanatopolis* halkının arkalarında tarihlerini yazabilecek, dehşetengiz kaderlerini diğer insanlara anlatabilecek tek bir kişi bile bırakmadan, bir şekilde yokolduğu, tarih sahnesinden ansızın silinip gittiği. Yoksa acaba tarihin gördüğü gelmiş geçmiş en büyük intihar vak'ası mıydı bu esrarengiz kayboluş? İnsanın bilebileceği herşeyi öğrenmiş, aklın hudutlarına varmış, bütün zihnî ve bedenî hazlara doymuş olan Atlantisliler, manasızlaşan hayatlarına mana katacak son bir şavk, son bir infilak, son bir asil jest olarak, kuğu şarkısı gibi mahzun ve muhteşem bir toplu intiharı mı tercih etmişlerdi? Onlara göre barbar kavimlerden başka birşey olmayan beşeriyetin geri kalanıyla son defa alay edercesine, bütün ilimlerini, tarihlerini, medeniyetlerini kendileriyle birlikte yok mu etmişlerdi? Yoksa *Thanatopolis*'in dindar halkı, kıyamet alametlerinin artmasıyla beraber, atalarının asırlar evvel tasavvur etmiş ve mukaddes kitaplarında anlatmış olduğu gibi, mezarlarına girmişler ve kendilerini diri diri gömmüşler miydi? Bugün artık bütün bunlar bizim için cevap verilmesi imkânı bulunmayan, zamanın örttüğü, ebediyete kadar tarihin karanlıklarında gömülü kalması mukadder suallerdir. Bilebildiğimiz birşey varsa, o da şu ki, üzerine bastığımız bu toprağa binlerce senedir insanlar gömülmüş, aileler, nesiller, kavimler... Bu nekropolün rölöve paftalarına sığmayan ebadı, sizde burasının nihayetsiz büyüklükte bir mekân olduğu intibaını uyandırmış olabilir. Böyle birşey tabii ki mevzubahs değil. Bu nekropol, bu patikalar, uzayıp

giden bu mezar dizileri, tıpkı bir portakalın sathı gibi, hudutsuz olabilirler, fakat nihayetsiz değildirler. Düşünün ki, bu nekropol tarih boyunca Yunanlılar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılarca ölülerini gömmek için kullanılmış ve bugün bile hâlâ bu işler için kullanılmaktadır. Bu toprağın her karışında yüzlerce kişinin gömülü olduğunu söylemek, zannederim, mübalağa olmaz. Asırlar boyunca birçok farklı medeniyetin beşiği olmuş bir antik şehir gibi, üst üste yığılı birçok tabakadan müteşekkil bir mezarlık düşünün. Ben burada topu topu kırk senedir çalışmış olmama rağmen, aradan geçen binlerce seneyle mukayese edildiğinde pek ehemmiyetsiz kalan bu müddet içinde bile, zeminle tavanın birbirlerine belki bir karış yaklaştığını söyleyebilirim. Düşünün, belki beş bin sene evvel mağaranın zemini birkaç kulaç daha aşağıdaydı. Bir fare kapanının sivri dişli çelik ağzı gibi, iki yakası gitgide birbirine yaklaşan, alçalan, yassılan, bir manada yavaş yavaş üç buuttan iki buuta irca olunan bir mekânda bir ömür geçirmenin nasıl birşey olduğunu tasavvur edebiliyor musunuz? Tavanın her an başınıza göçeceğini zannedersiniz. Havanın derin bir nefes almanıza kifayet etmeyeceği hissine kapılırsınız. Bütün bunların yanında, haritadan silinen bir iki mezar nedir ki? Şirket idarecileri yufka yürekli kişilerdir. Nekropolde asırlardır tek bir boş mezar yeri kalmadığını bilmelerine rağmen, ricacıları kıramayarak önlerine gelen defin vesikalarını imzalarlar ve neticede bu yeni mezar yerlerini bulup buluşturmak vazifesi de bana düşer. Eski mezar taşlarını kaldırırım, mezarlardan çıkan kemikleri ve diğer şeyleri başka bir çukura naklederim ve mezar, tıpkı bir tüccarın birkaç gün kalıp ayrıldığı bir otel odası gibi, yeni sakinini misafir etmeye hazır olur. Bu ameliyenin kısa fasılalarla tekrarlanması icabeder tabii, yeni müşteriler eski müşterilerle mütemadiyen yer değiştirirler. Mezarlar, kitabeler, mezar taşlarındaki isim ve tarihler lüzumsuz birer formaliteden ibarettir artık ve tabii rölöve paftaları da. Açık konuşmamı isterseniz, bazen unutkanlıktan bazen de düpedüz tembellikten, bir mezara yeni bir ceset gömdüğümde eski mezar taşını değiştirmediğim dahi oluyor. Ama bu ne fark eder ki? O mezar taşı da birkaç gün ya da bilemediniz birkaç hafta sonra değişmeyecek mi nasıl olsa? Üstelik..."

Gece bekçisinin sözleri mağaranın boşluğunda yankılanıyor, kafamın içini gitgide anlamını yitiren bir uğultuyla doldu-ruyordu. Çömelip parmaklarımı mezar taşının pürüzlü ve soğuk yüzeyinde gezdirdim. Bir kez daha yanılmıştım. Sevincim kursağımda kalmış, kaygılarım doğrulanmıştı. Memur X ölmüş, buralara biryere gömülmüştü, ancak artık onun mezarını bulmak olanaksızdı. Ardında hiçbir iz bırakmaksızın yokolup gitmişti memur X. Bundan sonra ne yapacaktım? Neyin peşinde olduğumu bile tam olarak bilemiyordum. Yıldızsız bir gecede fırtınalı bir denizde yol alan ve kayalık sahildeki deniz fenerinin titrek ışığını da göremez olmuş yitik bir gemiydim artık. Bilinmezliğin alacakaranlığında umutsuzca yalpalıyordum.

"Peki bunca sığır eti?" diye sordum, "Ortada en azından korkunç bir savurganlık olduğu açık. Bu da demektir ki..."

"Şirket'in âlî menfaatleri bunu icabettiriyor," diye kesin bir dille yanıtladı gece bekçisi sorumu, "Şirket için müsriflik değil, kârdır bu. Hem ortada gayrikanunî bir vaziyet katiyen yok. Şirket'in gayrikanunî yollara tevessül edeceği tasavvur dahi edilemez. Zaten bizzat kanunu temsil etmektedir Şirket. Burada gördükleriniz, et tevzi şirketlerinin ellerinde kalmış olan istihlak fazlası mallar. Bu etleri burada toprağa gömüyoruz. Şirket istihlak fazlası etleri piyasadan toplatıp et fiyatlarının düşmesine mani oluyor. Böylece et tevzi şirketlerinin *KOMBO*'daki hisse senetleri kıymet kaybetmiyor. Şirket, borsanın düşmemesine, dengede kalmasına son derece ehemmiyet veriyor, çünkü Şirket'in borsadaki hisse senedi satışları üzerinden aldığı komisyon buna bağlı. Borsadaki hassas dengelerin muhafazası elzemdir; aksi takdirde ilk bakışta ehemmiyetsiz gibi görünebilecek ufak bir çalkantı, kısa zamanda diğer sektörlere de sirayet ederek borsayı altüst edebilir. Böyle birşey ne borsada oynayan müteşebbislerin ne de Şirket'in menfaatine olurdu. Dolayısıyla Şirket esasında memleket ekonomisine, hatta, *KOMBO*'nun beynelmilel bir borsa olduğu nazar-ı dikkate alınırsa, dünya ekonomisine fevkalade mühim bir hizmette bulunmuş oluyor. Bu itibarla..."

Yeniden yürümeye başlamıştık. Gece bekçisi elindeki gemici fenerini sallayarak ağır adımlarla ilerlerken, bir yandan da

dur durak vermeksizin konuşmayı sürdürüyordu. Ben ise uyurgezer gibi izliyordum onu. Söylediklerinin ancak pek azını anlayabiliyordum, dikkatimi toplayamıyordum çünkü artık. Nereye gittiğimizi de bilemiyordum. Bir sağa bir sola kıvrılarak, hep birbirine benzeyen mezarların arasından, birbirine benzeyen patikalardan geçiyorduk.

"O mezar taşını ne zaman yerinden çıkardığınızı anımsıyor musunuz?" diye sordum son bir umutla.

"Hangi mezar taşını?" diye soruma soruyla karşılık verdi gece bekçisi.

"Az önce toprağa yarı gömük durumda bulduğumuz, üzerinde X harfi olan o mezar taşını tabii."

"Onun bir mezar taşı olduğunu da nereden çıkarıyorsunuz?"

"Yer darlığı nedeniyle mezarların üzerine yeni mezarlar kazılarak eskilerinin nasıl haritadan silindiklerini anlatmıyor musunuz deminden beri?"

"Evet, ama sözlerim sizin mezar taşı zannettiğiniz o taşla alakalı değildi ki... Burada işlerin nasıl yürüdüğünü izah etmeye çalışıyordum size sadece."

"Peki eğer o bir mezar taşı değilse, neydi?"

"Bir mil taşı tabii. Romalılar mühim yollara muayyen aralıklarla mil taşları dikerlerdi. Üzerindeki rakamı görmediniz mi? Demek ki bir vakitler mühim bir caddenin onuncu miliymiş o nokta."

Kafamda bir şimşek çaktı birdenbire. Belki de henüz herşey yitirilmemişti. Zayıf, çok zayıf bir olasılıktı belki, ama en sonunda beni yeniden doğru iz üzerine götürecek bir ipucu yakaladığımı seziyordum.

"O taşın bulunduğu yer onuncu mil olduğuna göre," diye atıldım heyecanla, "sıfır noktası nerede? Sıfır noktasını, evet, onu, o başlangıç noktasını bulmalıyım! Herşeyin çözümü orada olamalı!"

"Hah hah hah, Küçükbey!" diye gevrek gevrek güldü gece bekçisi, "Kimbilir belki haklısınızdır; aradığınız her neyse, hakikaten de o noktadadır belki. Fakat oraya erişmenin kolay olacağını hiç zannetmem. O eski caddenin hangi istikamette uzan-

dığını bilmiyoruz. Mil taşını birçok yolun kesiştiği bir kavşakta bulmuştuk, hatırlarsanız. Bundan maada, o mıntıkadaki yollar tamamen değişmiş, o caddenin izleri de kaybolmuş olabilir. Binlerce senelik bir mürur-i zamandan bahsediyoruz burada. Ve neticeten bu da demektir ki, bulmak istediğiniz o nokta, sizin tabirinizle *sıfır noktası*, yirmi mil kutrundaki bir çemberin herhangi bir yerinde olabilir."

Hesap makinamı çıkarıp çabucak bir hesap yaptım. Sıfır noktasını bulmak için, mil taşını gördüğümüz noktadan başlamak koşuluyla ($x = 2\pi r + r$, $r = 10$ mil ve 1 mil = 1760 yarda olduğuna göre) toplam olarak 128.163,2 yarda yol katetmek zorunda kalabilirdik. İyimser bir tahminle saatte 4 mil yürüsek, çemberin tümünü taramamız 18 saat 12 dakika 18 saniye sürerdi. Yabana atılacak bir süre değildi doğrusu bu. Ama kararlıydım; başarı olasılığı çok ufak olsa bile, bu zahmete değeceğini düşünüyordum. Tabii ilk olarak yapılması gereken, çemberi harita üzerinde çizip rotayı saptamaktı. Gece bekçisinden mil taşının harita üzerindeki yerini işaretlemesini rica ettim. İkiz mimarların yanından ayrılırken, bir iki çizim gereci almadığıma pişman olmuştum. Şu anda özellikle bir pergele çok gereksinimim vardı. Neyse ki biraz kafa yorunca, pratik bir çözüm buldum. Sol ayakkabımın bağcığını çözüp çıkardım; bir ucuna dolma kalemimi, öteki ucuna da Şirket rozetimin iğnesini tutturarak, pek duyarlı sayılmasa da en azından iş görecek bir pergel yaptım. Bağcığı dolmakalemin sapına birkaç kez dolayarak, pergelimi haritanın ölçeğine göre gerekli olan yarıçap ölçüsüne ayarlayabilecektim. Gece bekçisi haritada mil taşının bulunduğu noktayı işaretlemişti. Bu noktayı merkez alıp 10 mil yarıçaplı bir çember çizmeye hazırlanırken, önceden düşünemediğim bambaşka bir güçlükle karşılaştım. 1/200 ölçekli detay paftası üzerinde 10 millik bu çemberi çizebilmek için pergelimi tamı tamına 88 yarda açmam gerekiyordu ki, elimdeki bir karışlık potin bağcığı bu işe pek uygun sayılmazdı. İlk aklıma gelen çözüm, detay paftaları yerine, daha ufak ölçekli vaziyet planı paftalarını kullanmak oldu. 1/500 ölçeğinde olan bu paftaların herbiri, altı adet detay paftasını kapsıyordu. Ama 10 mil yarıçapındaki çember bu paftanın da bir hayli dışında kalıyordu ne yazık ki. Bu durumda vaziyet planı paftalarını uç uca

eklemekten başka çıkar yol gözükmüyordu. 10 mil 1/500 ölçekte 35,2 yarda ettiğine göre, mil taşının bulunduğu noktayı merkez almak koşuluyla, en az 70,4 x 70,4 = 4956,16 yardakarelik bir alanı, paftaları her yönde uç uca ekleyerek kaplamamız gerekiyordu. Gece bekçisiyle birlikte hemen işe giriştik. Paftaları açıp birer ucundan tutarak yerde sürüklüyor, dev bir yatak çarşafını devşirirmişçesine mezarların üzerine seriyorduk. Bunu yaparken karşılaştığımız en büyük engel, toprağın üzerindeki engebeler ve mezarların oluşturduğu tümseklerdi. Yapılacak ölçüm ve çizimlerin sağlıklı olması açısından, bu engebeleri kürekle gidermemiz ve zemini düzlememiz gerekiyordu. Daha sonra paftaları karşılıklı köşelerinden çekiştirerek zemine olabildiğince düzgün ve gergin biçimde yayılmalarını sağlıyorduk. Paftaları böylesine geniş bir alana sererken, kâğıtla kaplanan bölümlerin çevresinden dolaşmaya kimi zaman üşenip gitmek istediğimiz noktaya en kestirme yoldan ulaşmaya kalkışıyor, bir mayın tarlasından geçermişçesine dikkatli ve ürkek adımlarla, parmak uçlarında, ayağımızı basacağımız noktayı usulca yoklaya yoklaya paftaların üzerinden yürüyorduk. Bu üşengeçliğimiz paftalarda çamurlu ayak izleri bırakmamıza neden oluyor, kâğıt kırışıp buruşuyor, hatta kimi yerde yırtılıyordu. Elimizdeki tek somut belgeyi de yavaş yavaş tahrip etmiş oluyorduk böylece. Kıvıltılı bir karınca yuvasına basan hoyrat bir ayak gibi, ayağımızın altındaki yüzlerce minicik mezarı ezip geçiyorduk her adımımızda. Bunlar gerçek mezarların ufaltılmış simgeleriydi gerçi; ama yine de onları çiğnemek, bağışlanamaz bir saygısızlıkmış gibi geliyordu bana ve paftaların üzerinde oradan oraya yürürken, tuhaf bir suçluluk duygusuyla içim içimi yiyordu. Üstelik ardımda böylesine belirgin izler bıraktığım için, nereye gidersem gideyim kolaylıkla izlenebilecek ve her an gözetim altında tutulabilecek olmam, enikonu tedirgin ediyordu beni. Ancak bütün bunlardan öte, asıl tehlike, atılacak tek bir yanlış adımda, üzeri bir paftayla örtülmüş açık bir mezar çukuruna düşmem olasılığıydı. İp üzerinde yürümek gibi birşeydi bu. Tek fark şuydu ki, ip havada gerili değildi, toprağın üzerine serilmişti. Anlık bir dikkatsizlik sonucunda, boynumu kırabilirdim. Birkaç kez bu tehlikenin kıyısından son anda döndüm. Gece bekçisinin yerinde uyarıları ol-

masaydı, gerçekten de o mezarlardan birisinin dibinde boylu boyunca uzanmış yatıyor olacaktım belki. İki dudak arasındaki kısacık mesafe, kişinin yazgısını tümüyle tersine çevirebiliyor kimi zaman. Ancak belki de bir yanılgıdır bu; harita üzerinde arpa boyu gibi görülen bir uzaklık, gerçekte fersahlara eşit olabilir çünkü; herşey kullanılan ölçeğe bağlıdır. Serim işlemi bittiğinde, dört küsur dönümlük, kare biçiminde bir alanı kâğıtla kaplamıştık. Yağ kandillerinin ölgün ışığında ancak seçilebilen, bembeyaz çiçekler açmış geniş bir tarla uzanıyordu şimdi önümüzde. İlkokuldayken elişi derslerinde *10 Kasım* törenleri için beyaz krepon kâğıdından yaptığımız kasımpatlarını anımsatmıştı bana bu görünüm. Bundan sonra yapılacak iş, pergelin ayağını gerekli ölçüye göre ayarlamaktı. Tabii 10 millik yarıçap 1/500 ölçekte 35,2 yarda ettiğine göre, ayakkabı bağcığının yetersiz kalacağı açıktı. Buna da çabucak bir çözüm bulduk. Gece bekçisi acil durumlarda kullanmak üzere çantasında uzunca bir urgan taşıyordu. Ölçünce, urganın 32 yarda olduğunu gördük. 3 küsur yarda eksiğimiz vardı. Tek çıkar yol urgana ek yapmaktı. Her iki ayakkabı bağcığımla kemerimi birbirine ekleyip bunların ucuna da kravatımı bağlayınca, gereken uzunluk sağlanmış oldu. Kravatın ucuna bir ilmek atıp dolmakalemimi bunun içine geçirerek güzelce sıkıştırdım. Gece bekçisi de aynı işlemi urganın öteki ucunda rozet iğnesiyle uyguladı. Çemberi çizmeye hazırdık artık. İğneyi en ortadaki paftada tam mil taşının üzerine batırdım. Gece bekçisi, yerinden çıkmaması için işaret parmağıyla iğnenin üzerine bastırıyor, ben ise urganı olabildiğince gerip bu merkez noktanın çevresinde dolaşarak dolmakalemimle dıştaki paftaların üzerinde bir çember çiziyordum. Hiç de kolay bir iş değildi bu. İpin taradığı geniş alan üzerinde bir sütuna rastladığım zaman, yeniden merkeze doğru giderek urganı sütunun arkasından dolandırıp kurtarmam gerekiyordu. Sık sık yinelenen bu durum, çizim işini enikonu yavaşlatıyor, kesintiye uğratıyordu. Uğraşmak zorunda kaldığım bütün bu güçlükler yetmezmiş gibi, kimi kez de yaşlı gece bekçisinin gözleri kapanıyor, uyuyakalıyor, parmağı iğnenin üzerinden kaydığı için iğne yerinden çıkıyordu. Urgandaki bu boşalmayı fark etmem zaman alıyor ve çember çizgisi de eğri gitmiş oluyordu bu arada. İşin farkına varır varmaz, çizgi-

nin kaydığı noktaya geri gidip çizime yeniden başlıyordum. Benim yerimde bir başkası olsa, kısa sürede pes eder, herşeyi olduğu gibi bırakıp giderdi. Ancak tüm bu güçlükler benim gözümü yıldırmadı, işimi olanca dikkatimle ve kendimden emin olmanın inadıyla sürdürdüm. Çizim işlemi saatlerce sürmüş olmalı. Bir devle bir cücenin, Câlut'la Dâvud'un savaşıydı bu; katetmem gereken uzun mu uzun yolun yanında adımlarımın ufaklığı ürkütücüydü. Ama bu savaştan yüzümün akıyla çıktım. Çemberin iki ucu en sonunda bir noktada birleştiğinde, önemli bir iş başarmış olmanın haklı gururunu duydum. Ne var ki bu sevincim uzun sürmedi. Çizim sırasında bütün dikkatimi işin teknik ayrıntılarına yönelttiğim için, haritaya göz atmak aklıma gelmemişti. Oysa şimdi, çemberin harita üzerinde geçtiği noktaları daha dikkatli inceleyince, bu zahmetli çalışmanın belki de tümüyle boşuna olduğunu anlıyordum. Çember merkezinin yakın çevresinde mezarların sıkışık bir düzende biraraya gelmesiyle yoğun bir doku gösteren planlar, merkezden uzaklaştıkça bu yoğunluğunu yitiriyor, çizgiler gitgide inceliyor, soluklaşıyor, belirsizleşiyordu. Mürekkeple çizilmiş çizgiler belli bir noktadan sonra yerlerini kurşunkalemle çizilmiş daha ince, soluk ve kararsız çizgilere bırakıyor, bunlar da bir süre sonra seyrekleşip zayıflayarak en sonunda ozalitin gri fonu üzerinde büsbütün görünmez oluyor, gözden yitip gidiyorlardı. Öyle ki, çemberin geçtiği bölgelerde artık yalnızca ana caddelerin doğrultularını belirten birkaç silik çizgi kalmıştı. İkiz mimarların sözünü ettiği, henüz rölövesi çıkarılmamış bölgeler olmalıydı buraları. Bu durumda, aradığım *sıfır noktasını* bulmam olanaksızdı tabii. Çemberin geçtiği yerlerdeki kimi ayrıntıların, *sıfır noktasını* bulmamda bana yardım edecek ipuçları sağlayacağını ummuştum; oysa uzak, bilinmeyen, yabanıl bir kıtanın alacakaranlığıydı şimdi karşıma çıkan. Bütün çabalarım boşa gitmişti. Umutsuzluk içinde, olduğum yere çöktüm.

"Bir hiç uğruna kendinizi böyle helak etmemelisiniz, Küçükbey," dedi gece bekçisi. Uykusu açılmış gibi gözüküyordu. Ucuna Şirket rozetimin bağlı olduğu ipi parmaklarının arasında çeviriyordu.

"Sabır, biraz sabır," dedi dingin bir sesle, "Sabırlı olun, telaş etmeyin. Sabrın sonu elbette selamettir."

"Bu benim son şansımdı," dedim başımı kaldırmaksızın, "Tutunabileceğim hiçbir dal kalmadı artık."

"Af buyurun, fakat binlerce sene evvel Romalılar tarafından dikilmiş bir mil taşına güvenmek, daha en başından büyük bir hataydı. Malumunuz, İtalyanlar öyle pek dürüstlükleriyle maruf bir millet değildirler. Ben bir vakitler Asmalımesçit'te Cenevizli bir antikacı tanırdım..."

Ona kendi ailesinin de bir zamanlar Roma'dan İstanbul'a göçmüş olduğunu anımsatmak geçti içimden bir an, ama sonra bundan vazgeçtim.

"Roma İmparatorluğu'ndan söz ediyoruz burada!" diye kestim sözünü, "Koskoca bir uygarlık... Askerlikten sanata, her alanda kendi ölçülerini getirmiş ve tarihe damgasını vurmuş, köklü bir kültür... Böylesine önemli bir ayrıntıyı nasıl gözden kaçırmış olabilirler? Oysa bu ipucuna öyle güvenmiştim ki! Anlayamıyorum, nasıl, nasıl..."

"Fikrimce, tilki daima tilkidir," diye terslendi gece bekçisi, "Dünyada kargalar olduğu müddetçe..."

"Bir dakika!" diye heyecanla ayağa fırladım, "İşin püf noktası burada işte! Bu mil taşı Romalı mimarlar tarafından dikilmişti. Öyle ya, bundan daha doğal ne olabilir? En başından beri yanlış yoldaydık."

Gece bekçisi neden söz ettiğimi anlamaksızın bön bön suratıma bakıyordu. Ceketimin iç cebinden çıkardığım *İMECE*'yi açıp uzunluk ölçüleri bölümüne girdim. Tam düşündüğüm gibi, herşey olanca açıklığıyla ekrandaydı:

İngiliz mili	*1760 yarda*
İskoç mili	*1980 yarda*
İrlanda mili	*2240 yarda*
Roma mili	*680 yarda*

Bu yeni ölçüye göre çizilecek çemberin yarıçapının 35,2 yarda değil, 33,6 yarda olması gerekiyordu. Aşağı yukarı 1,5 yardalık bir yanlışlık yapmıştım. Gece bekçisini bana bir kez daha yardım etmesi için kandırmak kolay olmadı. Romalılara, hele hele Bizanslılara hiç mi hiç güven olmayacağını söyleyip duruyordu. Neyse ki uzun ricalarım sonunda, gönülsüzce de

olsa yardım etti. Herşeye karşın bir kaygı vardı içimde: Bütün bu çabalarımın yine sonuçsuz kalmasından korkuyordum. Çemberin çapı daralmıştı gerçi, ancak yine de henüz rölövesi çıkarılmamış bölgelerden geçiyordu, beni doğru bir ize yönlendirecek hiçbir belirgin ipucu görünmüyordu ortada. Çember kapanınca, yerde serili paftaları birkaç kez daha çepeçevre dolanarak dolmakalemimin titrek çizgisini izledim. Sıfır noktasının konumuna ilişkin elle tutulur hiçbir kanıt bulamıyordum. Ama sonra birşey çarptı gözüme: Çember, haritadaki birtakım imlerin, çarpı imlerinin üzerinden geçiyordu. Pek ufak ve silik oldukları için olacak, ilk anda gözümden kaçmıştı bu imler. Tüm paftaları dikkatle gözden geçirince, bu imlerin çember boyunca sık sık yinelendiğini anladım. Çemberin soluk ve çözünmüş bir iziydi bu imler; tıpkı kimi gazetelerin Pazar eklerindeki bulmacalar gibi, birleştirildiklerinde ortaya bu çemberin çıkması için önceden enine boyuna hesaplanarak oraya konmuşlardı sanki. Onların daha önce farkına varmış olsaydım, bu uyduruk pergelle çemberi çizmek için böylesine uğraşmam gerekmeyecek, bu noktaları birbirlerine bağlamam yetecekti. Önemli bir buluş yaptığımı seziyordum ve bu buluşumun heyecanıyla birkaç dakika hiçbir şey düşünemedim. Daha sonra yavaş yavaş ayırdına vardım tatsız gerçeğin: Elde ettiğim hiçbir şey yoktu aslında, işe yarar hiçbir şey bulamamıştım. Bir ipucu ararken, yüzlercesini bulmuştum çünkü, hepsi birbirine eşdeğer, herbiri ayrı bir yönü gösteren yüzlerce ipucu... Daha önce elimde hiçbir ipucu olmadığı için nereye gideceğimi bilemiyordum, şimdi ise ipucu çokluğundan dolayı oluyordu aynı şey! Birisi benimle oynuyor, alay ediyor, bana eşeğimi önce yitirtip sonra bulduruyor, düzmece ipuçlarıyla beni yanlış yönlere sürüyor ve tüm bu didinmelerimi, umutsuzluklarımı, elim böğrümde kalışlarımı gizlice gözleyip kıs kıs gülüyordu sanki. Olmayan bir peynirin kokusuyla aldatılan ve dolambacının içinde fırdönmek zorunda bırakılan bir kobay gibi duyumsuyordum kendimi.

"Ben zavallı bir deney faresi değilim! Kimsenin faresi değilim ben!" diye öfkeyle mırıldandım kendi kendime, "İzin vermeyeceğim beni canlarının çektiği gibi yönlendirmelerine!"

"Lodos cenuptan eser, Küçükbey. Ne yaparsanız yapın, bu hakikati değiştirmek kaabil değildir."

Bu sözlerle irkildim. Gece bekçisinin yanıma yaklaştığını fark etmemiştim.

"Ya, öyle mi? Benim yeğlediğim yön kuzey kuzeybatıdır."

"Poyraz, ters rüzgâr... Yelkenlerinizi ona göre ayarlamayı becerebilirseniz..."

"Ters, evet!" Herşeye karşı koyma isteği uyanmıştı içimde. "Ama umurumda değil. Hatta düşünüyorum da, daha iyi bile belki böylesi."

"Kimbilir, haklısınız belki de..."

Kararlılığım karşısında, gece bekçisi geri adım atmak zorunda kalmıştı.

"Gayeniz ne olursa olsun ilerlemekse, bütün istikametler aynı kapıya çıkar tabii. 360 derecelik bir dönüş, başladığınız noktaya geri getirecektir sizi. Velhasıl-ı kelam, Kristof Kolomb gibi hep aynı istikamette yol alırsanız, dünyanın bir meşin top misali yuvarlak olması sebebiyle..."

"Ne? Ne dedin sen?" diye şaşkınlıkla bağırdım. Deminden beri kafamın içinde evirip çevirdiğim aykırı bir parça, birdenbire yerine oturuvermişti.

"Bütün yönler... 360 derece... Bir çemberin üzerindeki bütün noktalar... En başından beri yanlış iz üstündeydim! Mil taşının bulunduğu yerden 10 mil uzaktaki sıfır noktasını arıyordum ve 10 mil yarıçapında bir çemberin üzerindeki sonsuz sayıda noktayla karşılaştım sonuçta. Yanıt ne denli açıktı oysa! Sıfır noktası, tüm bu noktalardan eşit uzaklıktaki noktadır, yani çemberin merkezi, tamı tamına mil taşının bulunduğu nokta! İşin en başından beri, gözleri bağlı bir dolap beygiri gibi, onun çevresinde dönüp durdum, aradığım şeyi aslında çoktan bulmuş olduğumu bilmeksizin! Oraya, çabuk, oraya dönmeliyim, yola çıktığım yere, başlangıca, *sıfır noktası*na, *sıfır*a, evet, o gizemli ve karanlık noktaya..."

Mil taşını yeniden bulmamız kolay olmadı. Birkaç kez mezarların arasında yolumuzu yitirdik. Onca yıllık deneyimine karşın, gece bekçisi bile tümüyle tanımıyordu nekropolü. Ancak doğaldı bu: Yürünecek yollar çok uzundu ve herşey birbirinin eşi gözüküyordu. Her iki yandan birbirinden farksız me-

zarlar ve mezar taşlarıyla kuşatılmış hep o aynı yolu bir aşağı bir yukarı gidip geliyorduk sanki. Bir dönemeci geçiyorduk ve az önce geçtiğimizi sandığım bir yol çıkıyordu yeniden karşımıza. Neyse ki kılavuzum dikkatliydi, benim gözüme bile çarpmayan ufak ayrıntılardan (sözgelimi hafifçe eğri yerleştirilmiş bir mezar taşı, dibi çatlak bir yağ kandili, ötekilerden biraz daha kabarık bir tümsek, yeni eşilmiş toprak, hatta, evet, yolda belki de bizim az önce bıraktığımız, rüzgârla silikleşmiş, belirsiz izler) bir anlam çıkarmayı biliyordu. Uzun ve zahmetli bir araştırma sonunda mil taşını bulduk. Birer kürek alıp, taşın bulunduğu noktayı kazmaya başladık. Aşağı yukarı iki kulaç derinliğinde kazmıştık ki, küreklerimiz sert bir yüzeye çarptı. Çukuru biraz daha genişletince, mermer bir lahit olduğunu anladık bunun. Gece bekçisiyle birlikte, küreklerimizi birer kaldıraç gibi kullanarak ağır mermer kapağı açtık. Lahdin içi karanlıktı. Hiçbir şey seçemedik ilk önce. Ama gemici fenerini yaklaştırınca, içerisi aydınlandı. Gözlerimin önündeki görüntü karşısında donakaldım: Lahdin tabanı yoktu ve oldukça dik bir merdiven, kuyu gibi derin ve karanlık bir boşluğun içinde gözden yokoluyordu.

36

Basamaklar oldukça dik bir eğimle, ancak bir kişinin geçebileceği daracık bir dehlizin içinden aşağıya iniyordu. Gece bekçisi, üzerine zimmetli olduğu gerekçesiyle, gemici fenerini Xeno'ya vermeye yanaşmamıştı. Şirket malını amaç dışı kullandığının ya da, daha kötüsü, bitpazarında satıp kendisine kişisel çıkar sağladığının düşünülmesini istemezdi; temiz sicilini koruması gerekiyordu. Ona hak vermemek elinden gelmemişti Xeno'nun. Gece bekçisinin bu konudaki titizliğini anlıyor, övgüye değer buluyordu; ne var ki dehlizin deliksiz karanlığında ışık olmadan yolunu bulması da olanaksızdı. Birden aklına iyi bir fikir geldi: Rölöve paftaları nasıl olsa bundan sonra işine yaramayacaktı. Paftalardan birisini rulo yapıp kibritle bir ucundan tutuşturarak bir kâğıt meşale elde etti. Birkaç başka paftayı da yedek olarak katlayıp kemerine soktuktan sonra, basamakları inmeye başladı. Kafasını son kez kaldırıp yukarı baktığında, gece bekçisinin mermer lahdin kenarından başını uzatmış, yüzünde kayıtsız bir ifadeyle onun inişini izlemekte olduğunu gördü. Birkaç basamak daha inince, dehlizin eğiminden dolayı bu görüntü de yokoldu. Xeno'nun ilk andaki kararlılığının yerini yavaş yavaş belirsiz bir kaygı almaya başlamıştı şimdi. Herşeyi bir kez daha en baştan gözden geçirmek üzere durakladığı sırada, yukarıdan gelen boğuk bir gürültü, dehlizin duvarlarında yankılandı. Sanki çok ağır birşey birdenbire yere yıkılmıştı. Daha sonra yumuşak ayak seslerini andıran kof tıpırtılar doldurdu dehlizin içini. Korktuğunun bu kez başına geldiğini düşündü

Xeno bir an: İzleniyordu, ardında birileri vardı, bu daracık yerde kıstırılmış, tuzağa düşürülmüştü. Ayak sesleri yaklaştı. Kendisini korumak için kullanabileceği birşeyler aradı telaşla. Ceketinin ceplerini karıştırırken, ucu körelmiş bir kurşunkalem geldi eline. Bir kalemtıraşı olsa, kalemin ucunu sivriltebilir, kendisini savunacak ilkel bir silah elde edebilirdi belki, ancak o telaş içinde ne kalemtıraşını ne de çakısını bulabiliyordu. Yine de kolay kolay teslim olmamaya kararlıydı. Memur X gibi sessizce ortadan kaldıramayacaklardı onu, çıplak elle de olsa dövüşecekti. Sonra yalnızca metalin taşa sürtündüğünde çıkarabileceği o iç gıcıklayıcı sesi duydu ve ne olup bittiğini anlamaya başladı. Gece bekçisi onun ardından lahdin kapağını kapatmış, çukuru toprakla dolduruyordu. Niçin yapmıştı bunu? Yanlışlıkla mı? El alışkanlığıyla mı? Düpedüz dalgınlıktan mı? *ŞİRİN*'e aykırı bir işe bulaştığının anlaşılması ve bu yüzden işinden olmak korkusuyla mı? Yoksa o da ona tuzak kuran kötüniyetli kişilerle işbirliği içinde miydi? Olabilir miydi bu? Şöyle ya da böyle, geri dönemezdi artık. Buradan çıkmak istiyorsa, ilerlemesi, başka bir çıkış yolu bulması gerekiyordu. Bu düşünce, umutsuzluğa kapılmasına neden olmadı. Şimdi en azından izlenmediğinden emin olabilirdi. Üstelik yola devam edip etmeme konusunda karar verme yükünden de kurtarmıştı onu bu durum. İnmeyi sürdürdü. Bu gizli geçidin çok uzun bir süredir, belki yüzyıllardır kullanılmadığı anlaşılıyordu. Duvarları ve tavandaki tonozu oluşturan kesme taş blokların arasından otlar fışkırmış, yüzeyler yer yer küf ve yosunla kaplanmıştı. Havadaki ağır toprak ve nem kokusu, insanın burun deliklerine yapışıyordu. Ancak daha da kötüsü, arada sırada örümcek ağlarına takılıyordu Xeno ve tiksintiyle silkinerek kurtarıyordu kendisini bu ipeksi tuzaklardan. Nekropolde olduğu gibi burada da hafif bir esinti arada sırada yüzünü yalıyor, duvarlardan sarkan yosunlarla örümcek ağlarını salındırıyor, meşalenin zayıf alevini eğip büküyordu. Sönmemesi için alevi eliyle korumaya çalışırken, avucunun içini birkaç kez hafifçe yaktı, bir kez de ceket yeninin tutuşmasına ramak kaldı. Yine de durumundan yakınmıyordu. Bu esinti, dehlizin öteki ucunun biryerlere açılıyor olması gerektiğini gösteriyordu en azından. Tek bir yön vardı gidebileceği: İleri.

37

İniş ne kadar sürdü, bilemiyorum. Kemerime sokuşturmuş olduğum yedek paftaları birbiri ardına tutuşturuyordum. Merdiven gitgide daha dikleşiyor, dehliz bir kuyuyu andıran dikey bir boruya dönüşüyordu. Bastığım yere çok dikkat etmem gerekiyordu, ayağım kayıp aşağıya yuvarlanmamak için. Yatsı ezanını okuduktan sonra minareden inmekte olan bir müezzin gibi hissediyordum kendimi. Ancak bu minare nedense bir türlü toprağa kavuşmuyordu. Az sonra zemindeki basamak çıkıntıları bütünüyle yokoldu. Kesinlikle bir kuyunun içinde olduğumu anlıyordum artık. Az önce yüzüme çarpan esinti, kuyunun dibindeki suyun serinliği olmalıydı. Birden sağ elimde bir acı hissettim ve dibine dek yanmış olan meşale, açılan parmaklarımın arasından aşağıya düştü. Bir an aydınlanan kuyunun içinde, beş altı kulaç kadar aşağıda, duvara çakılmış metal tutamaklar olduğunu gördüm heyecanla. Bir tür gemici merdiveniydi bu ve göz alabildiğine aşağıya uzanıyordu. Bir an önce oraya erişebilmek için, giysimin duvara sürtünerek yırtılmasına aldırmaksızın, kendimi aşağı doğru kaydırmaya başladım. Az sonra duvarda el yordamıyla bulduğum ilk demir tutamağa sıkıca yapışmış, ucuz atlattığım tehlikenin ardından soluklanmaya çalışıyordum. Ayaklarımın altında uzayıp giden bu deliksiz karanlığa bakınca, aşağılarda, derinlerde biryerde, o âna dek belki de meşalenin yaydığı kızılımsı aydınlık yüzünden gözüme çarpmamış olan donuk bir ışık noktası gördüm. Bu yeni buluşumdan aldığım güçle, çevremi sımsıkı kuşatan nemli

karanlığın içinde yolumu el yordamıyla bulmaya çalışarak, hızla, neredeyse yuvarlanırcasma aşağıya inmeye başladım. Işık gitgide belirginleşiyor, büyüyordu. Kuyu, ışıklı bir salona açılıyor olmalıydı. Az sonra ayaklarımın altındaki demir tutamaklar yokolunca, uzun uzadıya düşünmeksizin, kendimi aşağıya sarkıtıp boşluğa bıraktım. Neyse ki atladığım yer çok yüksek değildi de, bir yerimi incitmedim düşerken. Ayağa kalkıp çevreme göz gezdirdiğimde, tanıdık bir mekânda buldum kendimi. İki kulaç genişliğinde ve bir buçuk kulaç yüksekliğinde, her iki yöne doğru uzayıp giden, duvarları ve tonozlu tavanı sarımsı fayanslarla kaplı bir koridordu burası. Zemine gri yer karoları döşenmişti. Tavan boyunca göz alabildiğine uzanan alüminyum peteklerin arkasındaki floresanlar, koridoru donuk bir ışıltıya boğuyordu. İçinde uzunca bir yolculuk yapmış olduğum kuyu, tavandaki yuvarlak bir kapakla sona ermişti. Yere ayak bastığım noktanın hemen karşısında, duvara tutturulmuş, üzerinde ters yönlerde ok işaretleri olan, boyası dökük, paslı bir sac levha vardı:

COMET
Constantinié Metrosou
Métro de Constantinople
Charque-Garbe Hattè
Ligne Est-Ouest
◄ *Iechilecueui — Bostanedjè* ►

Hergün işe gidip gelirken bindiğim metronun böylesine derinden geçiyor olabileceğini düşünmemiştim. Elektrik, su ve doğal gaz hatlarını ve kanalizasyon şebekesini zedelememek için, rayları toprağın iyice altına indirmek gerekmişti kuşkusuz. Üstelik metro, Anadolu ve Rumeli yakalarını birleştiriyor, İstanbul Boğazı'nı birkaç noktada alttan katediyordu. Boğaz'ın kimi yerlerde ölçümü bile olanaksız derinliklere ulaştığını bilen mühendisler, metro tünellerini toprak düzeyinin yüzlerce kulaç altından geçirmenin tek çıkar yol olduğunu düşünmüş olmalıydılar. Metro hattının tam olarak hangi noktasında bulunduğu-

mu henüz bilmiyordum tabii, ama koridorun beni götüreceği peronda hangi durakta olduğumu görecektim. Zaman yitirmeksizin *Yeşilköy* yönünde yürümeye başladım. Ana koridor az sonra başka yönlerden gelen koridorların katılımıyla genişçe bir hol oluşturdu ve yürüyen merdivenlerle bir alt düzeye indi. Havalandırmanın uğultusu, boş uzama tuhaf bir canlılık veriyordu. Ne yapmam gerektiğine karar veremiyordum: Memur X'i aramayı mı sürdürmeliydim, yoksa ilk gelen metroya atlayıp Şirket'e dönmem ve araştırmalarım sırasında öğrendiklerimi ayrıntısıyla anlatan bir rapor yazmam mı daha uygun olurdu? Raporumun yanlış ellere geçmeyeceğinden, hasıraltı edilmeyeceğinden nasıl emin olacaktım? Öte yandan, eğer hâlâ doğru iz üzerindeysem ve memur X benden önce bu metro istasyonuna ulaştıysa, büyük bir olasılıkla (az sonra benim de yapmayı düşündüğüm gibi) ilk gelen metroya atlayıp geri dönmüştü ve şu anda ben onu ararken, o belki de yukardaki sıcak bürosunda koltuğuna kurulmuş, raporunu yazıyordu. Onun yokolduğu ya da birtakım kişilerce ortadan kaldırıldığı öyküsünü belki de tümüyle ben uydurmuştum; bütün bunlar benim kuruntumdu düpedüz. Öyle ya, sonuç olarak elimde hiçbir somut kanıt yoktu, pek de güvenilir olmayan birtakım varsayımlardan ibaretti aslında herşey. Yok eğer memur X bu metro istasyonuna gelmediyse, zaten yanlış bir iz üzerindeydim. Memur X'in başına gerçekten de kötü birşeyler gelmiş olabilirdi, ama onu bu yolla bulamayacağım açıktı. Belki de mermer lahde girerek yanlış bir iş yapmıştım. Dahası, beni yanlış bir ize yöneltmek için ustaca düzenlenmiş bir oyundu belki de bu. Her olasılıkta, tümüyle belirsiz bir durumdaydım artık. Satranç tahtasının dışına düşmüş bir piyon gibi hissediyordum kendimi. Tanıdığım ortamdan kopartılıp bir kenara atılmış, işlevimi ve yönelimimi yitirmiştim. Üstelik benim yokluğumda sürmekte olan oyun üzerinde büyük olasılıkla hiçbir etkisi olmayacaktı yapacağım hamlenin.

38

Peron bomboştu. Duvardaki dijital göstergeye baktığımda, saatin 23.55 olduğunu gördüm. Son metro henüz geçmemişti. Ortalıkta hiçkimsenin olmaması tuhafıma gitti. Fazla mesaiye kaldığım akşamlar, tıpkı benim gibi işinden geç çıkmış, evine gitmekte olan memurlara ya da geceyi bir meyhanede kapamaya niyetli, yükünü şimdiden tutmaya başlamış akşamcılara rastlardım metro istasyonlarında. Kimse birbiriyle konuşmaz, göz göze bile gelmemeye çalışırdı. Bir tanıdığıyla birlikte olanlar bile çevredekilerin dikkatini üzerlerine çekmemek için kendi aralarında fısıltıyla, el kol devinimleriyle, hatta kimi zaman dilsiz alfabesiyle anlaşırlardı. Tek bir söz söylenmemesine karşın, başkalarının varlığı açıklanması güç bir güven duygusu verirdi bana. Aramızda bu sessizliğin çok ötesine geçen sıcak bir ilişki kurulduğunu hissederdim. Şimdi bu ıssız peron, duvar dibindeki boş oturma yerleri ve üzerine hiçbir gölgenin düşmediği zemin, tedirgin ediyordu beni. İnsanlar niçin olmaları gereken yerde değildiler? Önceden duyurulmamış bir metro grevi mi vardı yoksa? Az sonra yanıldığımı anladım. Dijital gösterge, ilk baktığım andan beri değişmemişti, bozuk olmalıydı. Saat geceyarısını geçmiş ve son metro çoktan geçip gitmişti. Peronda niçin kimsenin olmadığı anlaşılıyordu. Bu durumda, sabah saat 6'daki ilk metroyu beklemem gerekecekti. Bu süreyi değerlendirmeliydim; saatlerce boş boş oturamazdım. İlk aklıma gelen, Züleyha'ya mektup yazmak oldu; ama yazdığım son mektubun hâlâ cebimde olduğunu anımsayınca,

bundan vazgeçtim. Ortalıkta bir ulak da gözükmüyordu zaten. Bunun üzerine ben de *Ansiklopedi*'nin yazımını sürdürmeye karar verdim. Duvarın kenarındaki banklardan birine oturdum ve papirüs tomarıyla *İMECE*'yi çıkarıp kaldığım yerden yazmaya koyuldum.

Atlantis Bir zamanlar Atlas Okyanusu'nda, Cebelitarık Boğazı'nın karşı tarafında bulunmuş olan, kıta ebadında bir cezire. M.Ö. 560 senelerinde Mısır'ı ziyaret eden Yunanlı feylesof Solon, Sais şehrindeki NEMA'nın (Neth Mabedi) sütunlarına hakkedilmiş olan Atlantis efsanesini Mısırlı rahiplerin yardımıyla Yunan lisanına tercüme etmiş ve bundan iki asır sonra feylesof Eflatun bu kayıtlardan faydalanarak Atlantis'i teferruatıyla tasvir ettiği 'Kritias' diyaloğunu yazmıştır. Bu diyalogda anlatıldığına göre, Atlantis'in gayet bereketli toprakları ve zengin madenleri vardı. Atlantisliler mabetlerinde Deniz İlahı Poseidon'a boğalar kurban ediyor, müthiş bir zenginlik ve sefahat içinde yaşıyorlardı. Saraylarının duvarları, altına benzeyen, ateş parlaklığında bir madenle kaplıydı. Atlantis'in nerede bulunduğu hususunda rivayet muhteliftir. Bir iddiaya göre, Solon mabetteki kitabelerin tercümesi esnasında Mısırlı rahiplerin verdiği coğrafî malumatı yanlış anlamıştır. Kitabede bahis olunan boğaz, Cebelitarık Boğazı değil, Çanakkale Boğazı'dır. Buna göre, Atlantis'in Atlas Okyanusu'nda değil, Marmara Denizi veya Karadeniz'de bulunması icabeder. Yunan âlimi Plinius ise, Cenubî İspanya'daki Gades şehrinin Atlantis olduğunu yazar. Rönesans devri haritacısı Toscanelli tarafından Eflatun'un anlattıklarına istinaden çizilen haritaların büyük kâşıf Kristof Kolomb'un Amerika seferinde kullanılmış olması sebebiyle, Girolamo Franco isimli âlim, keşfedilen Amerika kıtasının esasen Atlantis olduğunu iddia etmiştir. Bu görüşe iştirak eden İngiliz feylesof ve âlimi Francis Bacon, daha da kat'î bir tespitte bulunarak, Atlantis'in Brezilya'da olduğunu söyler. Auguste le Plongeon isimli maceraperest ise, Azteklerin Atlantislilerin torunları olduğunu söylemiş ve tezini

ispat için Meksika'da arkeolojik kazılar yapmıştır. Buna mukabil, ARMUD (Aryen Muhipleri Derneği) reisi Hermann Wirth, Atlantis'in Amerika'da değil, Şimalî Avrupa'da bulunduğunu iddia eder. Bu âlime göre, Atlantis esasen Grönland'dır ve Arî ırk burada doğmuştur. Fin müverrih Jor Bock, muhtelıf efsaneleri tetkik ve tefsir ederek, Atlantislilerin Devr-i Cümudiye'de Helsinki'de ortaya çıkmış eski bir şimal kavmi olduğu neticesine varmıştır. Bu âlimin iddiasına göre, 'Atlantis' kelimesinin iştikakı şöyledir: Atlantis < Altlandis < Allandice < All land ice (İng. bütün memleket buz). İngiliz müverrih Robert Graves ise, Atlantis'in Şimalî Libya'da beş bin sene evvel kurumuş bir tuz gölü olan Triton'un kıyısında olduğu iddiasını ortaya atmıştır. Yunanlı arkeolog Spridon Marinatos, Minos medeniyeti ile Atlantis arasında bir rabıta kurmuş ve Atlantis'in yokoluş sebebinin M.Ö. XV. asırda Santorini adasında meydana gelen volkan felaketi olduğunu iddia etmiştir. Bir diğer âlim Eberhard Zangger ise, Atlantis'in esasen Truva olduğunu ve Truva harbi neticesinde Yunanlılar tarafından yakılıp yıkıldığını söyler. Bütün âlimlerin hemfikir oldukları nokta, Atlantis'te yaşayan kavmin dünyadaki diğer medeniyetlerin fevkinde, çok yüksek bir medeniyet kurmuş olduğudur. Bu memleketin hükümdarı, Deniz İlahı Poseidon'un oğlu Atlas'tır. Eflatun, ilahların gazabına uğrayan Atlantis ceziresinin Solon'un yaşadığı devirden 9000, yani günümüzden takriben 11500 sene evvel korkunç tufanlar ve zelzelelerle bir gecede helak olup okyanusun sularına gömüldüğünü söyler. Filhakika, Atlas Okyanusu'nda Kuzey Amerika'yla Yeşilburun havzaları arasında, 'Atlantis fay zonu' ismi verilen bir arz çatlağı vardır. Beri taraftan bazı âlimler, Eflatun'un Solon'a atfen verdiği tarihin doğru olmadığını iddia etmektedirler. Mısır takviminin kamerî olduğunu bilmeyen Solon, yanlış bir hesap neticesinde 9000 rakamına ulaşmıştır. Hesap kamerî takvime göre tashih edilirse, Atlantis M.Ö. XII. asırda sulara gömülmüş olacağı anlaşılır. Alimlerin hâlâ hararetle münakaşa ettikleri diğer bir husus ise, Atlantis'in İlahlar İlahı

Zeus'un mu gazabına uğradığı, yoksa öz oğlu Atlas'ın muvaffakiyetini kıskanan Poseidon tarafından mı helak edildiğidir. Evvelce de temas ettiğimiz bir diğer iddiaya göre ise, Atlantis kıtası batmamıştır. Kristof Kolomb tarafından keşfolunan ve bugün Amerika namıyla anılan kıta, esasen Atlantis'tir. Bu kıtanın o zamanki yerli halkının Aztekler olmasına nazaran, Atlantis medeniyetinin Solon devrinden 9000 sene evvel tufanlar ve zelzeleler neticesinde değil, bundan takriben 11000 sene sonra, M.S. XV. asırda İspanyollar tarafından yıkıldığına hükmetmek lazım gelir. Tahakkuk tarzı ve zamanı bir hayli farklı da olsa, takdir-i ilahinin eninde sonunda tecelli etmiş oluşu, câlib-i dikkattir. (ba. Aztekler) Yine bu sonuncu nazariye üzerinde duran bazı âlimler, feylesofların pîri Eflatun tarafından 'medeniyetler medeniyeti' olarak tavsif edilen Atlantis medeniyetinin hal-i hazırdaki Amerikan medeniyeti olduğunu ve efsanede anlatılan Atlantis kıyametinin henüz tahakkuk etmediğini söylemektedirler. Atlantis efsanesi, muhtelif edebî eserlere de konu olmuştur. Meşhur İngiliz feylesofu Francis Bacon, 'Yeni Atlantis' isimli kitabında sadece âlimler ve feylesoflardan müteşekkil hayalî bir ada devletini tasvir eder. Latin feylesofu ve şairi Seneca ise, günün birinde Atlantis'in yeniden keşfolunacağını şu mısralarla anlatır:

... Venient annis
Saecula seris, quibus Oceanus
Vincula reruk laxet, et ingens
Pateat Tellus, Typhisque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Ultima Thules.

[Çok seneler sonra
Bir vakit gelecek, ki Okyanus
Arzı sıkan kemeri gevşetecek
Cesim bir kıta zahir olacak
Typhis yeni bir dünya keşfedecek
Arzın ucuna artık Thule denmeyecek.]

auto da fé *Ortaçağ İspanyol enkizisyonunda zındık olduğundan şüphe edilenlerin ateşle imtihanı. (< Port. auto da fé: iman ispatı < auto: amel + fé: iman) Kiliseyi temsil eden enkizisyon, Hıristiyanlığın "Ecclesia non novit sanguinem" (Lat. Kilise kanla lekelenmemelidir) düsturu mucibince kan akıtamayacağı için, birtakım kansız istintak ve ceza usulleri icat etmek lazım gelmiştir. Bu usullerden biri, zındıklık ve mülhidlik şüphesi altındaki kişileri ateşe atarak imanlarını imtihan etmektir. Hıristiyan itikadına göre, imanlı kişiler ateşte yanmayacağından, ateş imtihanı imanlıyla imansızı ayırmakta iyi bir usuldür. Ateşe atılan şüpheli, suçunu son anda itiraf ederse, iple boğulduktan sonra yakılır. Enkizisyonun tatbik ettiği diğer bir usul de, şüphelinin ayağına kurşun ağırlıklar bağlayıp derin bir. suya atmaktır. Kişi eğer imanlıysa, suya batmaz, kurtulur; yok eğer imansızsa ya da imanı zayıfsa, batıp boğulur. Aşikâr olduğu üzre, anasır-ı erbaadan olan 'ateş' ve 'su', aynı zamanda da iman ispatında müracaat edilen gayet mühim iki unsurdur. (ba. anasır-ı erbaa, ateş, su)*

Avernus *(Lat.) İtalya'da Pompei şehri yakınlarındaki bir göl. Üzerinde uçan kuşlar, sudan yükselen sülfür buharıyla zehirlendiği için, Romalıların bu göle 'Avernus' (< Gr. a-ornis: kuşsuz) ismini taktığı rivayet olunur. Buradan mülhem, Latin esatirinde cehennemin kapılarına da 'Avernus' tabir edilmiştir. Meşhur Latin şairi Virgilius, 'Aeneid' isimli manzum eserinde şöyle der:*

Facilis descensus Averno
Noctes atque dies patet atri janua Ditis;
Sed revocare gradum, superas que evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.

[İniş kolaydır Avernus'a;
Açık durur cehennemin kapıları gece gündüz;
Fakat geri gidip görmek tekrar semanın nur yüzünü,
Heyhat ki budur işte müşkül.]

Avesta Ateşperestlerin mukaddes kitabı. Zerdüşt'ün hükümlerini ihtiva eder. On iki bin öküz derisi üzerine Avesta lisanda yazılmış olan bu devasa kitabın aslı, İran'ı fetheden İskender-i Zülkarneyn tarafından yaktırılmıştır. Bu hadiseden sonra ateşperestler tarafından nesilden nesile şifahen aktarılan metin, M.S. II. asırda tekrar kâğıda geçirildiyse de, zaman içinde bu ikinci nüsha da dağılıp kaybolmuştur. Dağılan bu nüshanın daha sonra Sasaniler tarafından oradan buradan cüzler halinde toplanıp Pehlevî lisanına tercümesi ve birtakım ilavelerle zenginleştirilmesi neticesinde, bugün elde bulunan nüsha ortaya çıkmıştır. İskender'in Avesta'yı ne sebeple yaktırdığı hususunda rivayetler muhteliftir. Her ne kadar umumî kanaat, İskender'in ateşperestliği zındıklık saymış olduğu ve bu menhus dinin kökünü kurutmak gayesiyle Avesta'yı yaktırdığı yolunda ise de, diğer bir faraziyeye göre, İskender bu mukaddes kitabı Zerdüşt'e olan derin hürmetinden ötürü yaktırmıştır. Zerdüşt'ün sözleri Avesta'yı okuyan kötüniyetli kişilerce kirletilmektedir. O halde tek çare, ateşten gelen bu kitabı ateşe geri vermektir. Böylece Zerdüşt'ün arzusu yerine gelmiş olacak, ateş dini ateşte arınacak, kemale erecektir. Bazı müverrihler ise şu iddiada bulunurlar: Sadece dünya hakimiyetiyle iktifa etmeyen, âhirete de hakim olmak isteyen İskender, öteden beri hayran olduğu Zerdüşt'ün kitabını birtamam ezberine aldıktan sonra yaktırır. Avesta artık sadece ona aittir. Böylece ateşperest dininin hem peygamberi hem Allah'ı olacaktır. Yani İskender aslında Zerdüşt'tür. Anlaşılacağı üzere, bu hadise belki de tarihteki en muazzam intihal vakasıdır. Erken ölümü, İskender'in bu emelini hayata geçirmesine mani olur. (ba. Zerdüşt, Zülkarneyn)

ay *Arzın peyki; mahı; kamer. Putperest dinlerin çoğunda mukaddes sayılır ve güzel bir ilahe olarak tasavvur edilir. İlm-i tencimde ay tutulması nuhusete delalettir. Kuran-ı Kerim'e göre, ayın ortadan ikiye bölünmesi kıyamet alametlerinden biridir. (ba. apokalips, kıyamet, mahşer) Hadis yazarı Buharî, Hz. Muhammed'in ayı ikiye şak etmek suretiyle mucize gösterdiğini nakleder. Buna 'inşikak-ul-kamer' denir.*

Buharî'nin naklettiğine göre, kâfirler Hz. Muhammed'den bir mucize göstermesini isterler. O da işaret parmağını uzatıp gökteki ayı ortadan ikiye böler. Bazı din âlimleri, ikiye ayrılanın aslında ay değil, Hz. Muhammed'in kalbi olduğunu iddia etmektedirler. Bu mucize esasen bir kıyamet alametidir ve peygamber mucize göstermek uğruna kıyameti başlatan düğmeye basmıştır. Kalbinin ikiye yarılmasının sebebi, bir şerhe göre, kıyametin telef edeceği insanlar için üzülmesi, bir başka şerhe göre ise, nefsine hakim olamayıp nübüvvetini ispat uğruna kıyameti başlatmayı göze aldığı için Allah katında mahçup olmasıdır. (ba. apokalips, kıyamet, mahşer)

Ayasofya *İstanbul'da hem Hıristiyanlar hem de Müslümanlarca mukaddes sayılan mabet. M.S. IV. asrın ikinci yarısında Şarkî Roma İmparatoru II. Konstantin tarafından yaptırılmıştır. Önceleri 'Megali Ekklesia' (< Gr. megali: büyük + ekklesia: kilise) diye anılan, V. asırdan sonra ise 'Hagia Sophia' (< Gr. hagia: aziz + sophia: hikmet) adını alan mabet, 404 ve 532 senelerindeki isyanlar neticesinde iki defa yakılmış, ilkinde II. Theodosius, ikincisinde ise I. İustinianus tarafından yeniden yaptırılmıştır. İkonoklast devirde mozaikleri parçalanan ve Haçlı işgali esnasında yağmalanarak kısmen tahrip olan Ayasofya, Osmanlıların İstanbul'u fethinden sonra tamir görmüş ve biri ahşap biri tuğla iki minare ilavesiyle cami haline getirilmiştir. Ayasofya hakkında anlatılan birçok hikâye ve efsane vardır. İnşaında uhrevî kuvvetlerin rol oynadığı ve projesinin bir melek tarafından çizdirildiği söylenir. Bu melek, bir rivayete göre Cebrail, bir rivayete göre ise İsrafil'dir. Cümle kapısı ve kıble yönündeki kapı, hususî olarak Ağrı Dağı'ndan getirtilen Nuh'un gemisinin tahtalarıyla yapılmıştır. Mabedin içindeki bazı mevkilerde gaipten gelen bir sesin insanlara gelecekten haber verdiğine inanılır. Cenup yönündeki büyük yeşil sütunlar, Efes'teki AM'dan (Artemis Mabedi) sökülüp getirilmiştir. Kubbede dört büyük meleğin, İsrafil, Cebrail, Azrail ve Mikail'in altın yaldızlı mozaik resimleri vardır. Rivayete göre, senede bir gün bu mozaikler canlanır. Fakat bu günün hangi gün olduğu belli değildir. Bu meleklerden herbirinin canla-*

nışı mühim bir hadiseye işarettir. Mesela İsrafil canlandığı zaman, sûrunu çalıp kıyameti haber verecektir.

ayıklayıcı *Konstantiniye şehrinin çöp toplama işini muayyen bir ücret mukabilinde üzerine almış olan ve deniz kenarlarına dökülen süprüntüler arasında, yangın yerlerindeki enkaz içinde, semt çöplüklerinde ve apartmanların çöp tenekelerinde kıymetli eşya arayan bir kısım esnaf. Bir loncaları vardır ve 'çöplük subaşısı' denen, her yedi senede bir reyle intihap olunan bir reisin idaresinde bulunurlar. Umumiyetle aileler halinde çalışırlar. Her ailenin bir mıntıkası olur ve bu mıntıkada çöp toplama hakkı sadece bu aileye aittir. Konstantiniye'de bu zanaatla geçinen iki ila üç yüz aile, takriben beş ila altı yüz kişi vardır. Ayıklayıcılar siyah frak, kolalı beyaz plastron ve getrli siyah rugan ayakkabı giyerler. Bazısı başına siyah silindir şapka da takar. Çapa, kazma, kürek, süpürge, küfe, zembil ve harar, bu meslek erbabının belli başlı avadanlıklarındandır. Sokak sokak dolaşıp evlerin, işyerlerinin ve hastanelerin çöplüklerini karıştırırlar, küfelere yükledikleri çöpleri ANABEL'in (Anakent Belediyesi) krematoryumlarına götürerek ayıklar ve maden, paçavra, deri, kemik ve sâir kıymetli şeyleri bir kenara ayırdıktan sonra, kalanını fırınlarda yakarlar. Loncalarının alamet-i farikası, bizatihi fevkalade arayıcı ve toplayıcı bir hayvan olan firavunsıçanıdır. Ayıklayıcıların pîri, bir rivayete göre, tufandan evvel çöplüklerde bulduğu işe yarar eşyayı sefinesine yükleyen Hz. Nuh, diğer bir rivayete göre ise, Sodom ve Gomore'nin yıkılmasından sonra enkazı yağmalamış olan Hz. Lut'tur.*

Azâfira *M.S. X. asırda İbni Abu Azâfir tarafından İskenderiye'de kurulmuş olan bâtınî bir tarikat. Bu tarikatın mensupları, imam Azâfir'in Allah olduğuna, yani tarikatın bizzat Allah tarafından kurulduğuna inanırlar. İbni Abu Azâfir'e bu ismin el ve ayak tırnaklarını uzatıp kınayla kırmızıya boyaması ve hasımlarının gözlerini oydurmak için valşi atmacalar yetiştirmesi sebebiyle verildiği rivayet olunur. (Ar. azâfir: tırnaklar)*

Azrail *İslam akaidine göre, dört melek-i kebirden biri; melek-ül-mevt. Diğerleri Cebrail, Mikail ve İsrafil'dir. Bunla-*

rın cinsiyetleri yoktur; ne erkek ne dişidirler. Bazı din âlimleri ise meleklerin cinsiyetsiz değil, çift cinsiyetli, yani hünsa olduklarını iddia etmektedirler. İblis de bir melektir, fakat Adem'e secde etmeyi reddederek emr-i ilahiye karşı geldiği için lanetlenip cennetten kovulmuştur. Bir hadise göre, İblis'in soyundan gelen şeytanlardan biri, Hz. Muhammed'e görünmüş ve ondan birçok sureler öğrenip müslüman olmuştur. Her insanın bir iblisi olduğu ve şairlerin ilhamlarını İblis'ten aldığı rivayet edilir. Bunların haricinde, müminlerin sağ ve sol omuzlarında oturup günah ve sevaplarını kaydeden Rakip ve Atid, ölüleri kabirlerinde istintak eden Münker ve Nekir, cehennemin muhafızları olan on dokuz adet zebanî ve zebanilerin reisi Mâlik gibi daha düşük rütbeli muhtelif melaike vardır. Bunların sayısı sadece Hak Teala'nın malumudur. Melaikeye iman, İslamın şartlarındandır. Bütün insanlar er veya geç bir gün ölümü tadacaklar, dolayısıyla da Azrail'le mutlaka tanışacaklardır. Muhtelif din âlimleri, Azrail'in neye benzediğini tarif etmeye çalışmışlarsa da, bu tarz tariflerin birbirinden tamamen farklı oluşundan, Azrail'in esasen belli bir eşkali olmadığı, muhtemelen tebdil-i kıyafet gezdiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple, Azrail'e 'Elfu vecheti ve veche' (Ar. elf: bin + veche: surat), yani 'Binbirsurat' da tabir olunur. Dünya üzerinde canını alacak insan kalmadığı vakit, Azrail sağ elinin işaret ve orta parmaklarıyla kendi gözlerini kör edip nihayet kendi canını da alacaktır. Bir rivayete göre, Azrail bir çocuğun canını almak istediğinde, hırpanî bir eskici kılığına girip çocuğa fevkalade kırmızı ve iştah açıcı bir elma verir. Bu elmayı dişleyen çocuğun canı, elmanın üzerine yapışıp kalır ve Azrail de elmayı çektiği gibi, bu küçük canı alıverir. Hadd-i zatında Hz. Adem'in cennetten tardına da sebep olan, fevkalade tehlikeli bu meyvaya, halk arasında 'alma' denmesi de bundandır. Bu itibarla, bilhassa küçük çocukların elma yememesinde fayda vardır.

Aztekler *Amerika kıtasındaki Meksika memleketinde yaşamış putperest bir kavim. İnsan kalbiyle beslendiğine inandıkları Güneş İlahı Quetzalcoatl'a sunacak kurbanlar bula-*

bilmek gayesiyle, diğer kavimlerle devamlı harp ederler. Dinlerine göre, kurban edilen insanların ciğerlerini kebap edip yemek büyük sevap sayılır. Bu sebeple, Cenubî Amerika'yı fetheden İspanyollar tarafından yamyamlıkla itham edilerek katledilmişler ve böylece muhteşem Aztek medeniyeti tarihe karışmıştır. Son senelerde yapılan ilmî tetkikler neticesinde, Azteklerin esasen Orta Asya menşeli bir kavim oldukları meydana çıkmıştır. Bazı âlimler, Azteklerin 'on üçüncü kabile' namıyla maruf esrarengiz Türk boyu olduklarını iddia etmektedirler. Filhakika, Aztek ve Türk lisanlarının mukayesesi, asırlardır gözden kaçmış olan bu müthiş hakikati ispat eder. Quetzal: kutsal, Quetzalcoatl: kutsal-çoğalt, Xipetotec: sepet-etek, Xochipilli: kuş-çipili, Xochiquetzal: hoş-kutsal, ve sair benzer kelimeler, bunun delilidir. Hatta bu kavmin kendisine seçtiği isim olan 'Aztek' kelimesi bile özbeöz Türkçedir. Şöyle ki, hem sayıca 'az', hem de diğer kavimler içinde 'tek', yani nev'i şahıslarına münhasır olmaları sebebiyle, kendilerine 'Aztek' demişlerdir. Alimler, bu Türk boyunun İslamiyetten evvel Orta Asya'da baş gösteren büyük kuraklık esnasında, diğer boylar gibi garba değil, şarka göçmüş ve Bering boğazı üzerinden Amerika'ya geçerek iklimi daha mutedil ve toprağı daha münbit olan Meksika memleketine gelip yerleşmiş olabilecekleri ihtimali üzerinde durmaktadırlar. Aztek dini ile Türklerin İslamiyet öncesi dini olan şamanizm arasında da âşikâr bir müşahabet vardır. Ayrıca her iki kavmin de ziyadesiyle cesur ve savaşçı kavimler olması keyfiyeti, bu iddiayı kuvvetlendirir. Aztekler de, tıpkı Türkler gibi, şanlı kahramanlar yetiştirmiş bir kavimdir. Bu kahramanların en meşhurları, Zâgur, Zaparta ve Zorro'dur. (ba. Zâgur, Zaparta, Zorro) Beri taraftan, tarihteki en mütekâmil medeniyetlerden birini kurmuş olan Azteklerin, tekerleği icat edememiş oluşları şayan-ı hayrettir. Bunun sebebi belki de Azteklerin binek hayvanı olarak gergedan kullanmalarıdır. Orta Asya'da en müstamel binek hayvanı olan ve hatta "pusat, at, avrat" sözünde de gayet iyi ifade edildiği gibi, ismi hemen hemen daima Türkler ve Türklükle birlikte anılan at, Amerika kıtasının haşin tabiat ve iklim şartların-

da yetişmeyen bir hayvandır. Bu vaziyeti fark eden Aztekler, at yerine, bu memlekette gayet bol bulunan gergedandan binek hayvanı olarak faydalanmayı düşünmüş olsalar gerektir. Fakat, malum olduğu üzre, gergedan fevkalade cesim ve vahşi bir hayvan olup, arabaya koşulması mevzubahs değildir. İşte bu yüzden, tekerlek icat edilememiş, daha doğrusu icadına mahal olmamıştır. (ba. acaib-ül-mahlukat, xexexax) Dikkat çekici diğer bir nokta, Quetzalcoatl hariç, hemen hemen bütün Aztek ilahlarının isimlerinin 'tuhaf-i huruf' x harfiyle başlamasıdır. Lisaniyat çalışmaları neticesinde anlaşıldığı üzre, bu harf her kelimede farklı bir şekilde telaffuz edilir. (ba. x, Xilonen, Xipetotec, Xiuhtecuhtli, Xochipilli, Xochiquetzal) Hatta bir rivayete göre, aynı kelimenin birbiri ardına tekrarı halinde bile 'x' harfi farklı şekillerde telaffuz edilebilmektedir. Azteklerin bu tuhaf harfi bütün harfleri temsil ve ihtiva eden bir 'harf-i küllî', konuşmacının o anki halet-i ruhiyesine ve hatta gelgeç heveslerine göre tefsir ve telaffuz etmekte serbest olduğu bir nevi gizli işaret olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Şu kadar ki, belki de Aztek elifbası sadece tek bir harften, x harfinden ibarettir. (ba. alfabe, elifba, x) Eğer hakikaten böyle ise, Aztekler en yüksek medeniyet seviyesine erişmişler ve gelmiş geçmiş en mühim icadı yapmışlar demektir. Böyle şaşaalı bir medeniyetin, kaderin tuhaf bir tecellisi neticesinde yıkılıp gitmiş oluşu hazindir.

Azteklerin Sonuncusu *(İng. The Last of the Aztecs) Amerikalı muharrir Edward Fenimore Gibbon'ın (1789-1851) dünya klasikleri arasına girmiş romanı. Gibbon, alt başlığı 'Aztek İmparatorluğu'nun İnhitat ve İnkıraz Tarihi' (İng. The History of the Decline and Fall of the Aztec Empire) olan bu meşhur romanında, kadim Aztek medeniyetinin safha safha inhitatını ve sonuncu Aztek cengâverinin memleketini korumak için İspanyol müstevlileriyle giriştiği bir çatışma esnasında ölümüyle beraber, Aztek ırkının dünya yüzünden külliyen silinişini hikâye eder. İbret verici, hüzünlü bir romandır. Bazı münekkit ve müfessirler, bu sonuncu Aztek cengâverinin esasen Zaparta olduğunu iddia ederlerse de, bu iddia henüz ilmen ispat edilememiştir. (ba. Aztekler, Zaparta)*

Yazmaya ara verip, iki büklüm oturmaktan uyuşmuş olan bacaklarımı açmak için peronda bir aşağı bir yukarı yürümeye başladım. Hep yaptığım gibi, yürürken yer karolarını sayıyor, yedinci, on yedinci, yirmi yedinci karodan dönüp ters yönde yürüyordum. Böylece her dönüşümde taradığım alan biraz daha genişlemiş oluyordu. Yetmiş yediye dek saymıştım ki, daha önce nedense dikkatimden kaçmış olan birşey takıldı aklıma: Metronun çalışmadığı saatlerde de peronun aydınlatılıyor oluşu tuhaftı. Bu bir güvenlik önlemiydi herhalde. Ya da acaba istasyon görevlisinin bir unutkanlığı olabilir miydi? Şöyle ya da böyle, bu uygulamanın korkunç bir enerji savurganlığına yol açtığı kesindi. Odama döner dönmez, bu konuda *İSTEK*'e bir rapor yazmalıydım. Aklıma gelenleri unutmadan not almak için ceketimin ceplerinde bir parça boş kâğıt aradım, ama bulamadım. Birilerinin peronda boş bir kesekâğıdı, kullanılmış bir kâğıt mendil, bir peçete ya da buna benzer birşeyler bırakmış olabileceği umuduyla, duvar kenarındaki oturma yerlerini ve çöp kovalarını yoklamaya koyuldum. İşime yarayacak birşeye rastlayamadım ne yazık ki; ama çöp kovalarından birisini karıştırırken elime gelen yarısı yenmiş bir hamburger, ne denli aç olduğumu anımsattı bana. Öylesine uzun süredir birşey yememiştim ki, ketçap ve mayoneze bulanmış, üzerine sigara külleri yapışmış, kimin artığı olduğu belirsiz, içinde kayış gibi sert ve soğuk bir köfte olan bu ekmek parçası, mükellef bir ziyafet gibi göründü bana. Hemen oracıkta bir koltuğa çöküp iştahla dişledim yarım hamburgeri. Daha ilk lokmayı ağzımda çiğnerken, dişlerimin arasında birdenbire birşey çatırdadı ve keskin bir acı hissettim. Yüzümü buruşturarak ağzımdakileri yere tükürünce, dudaklarımın arasından fırlayan kenarları tırtıklı bir mecidiye, zemine çarpıp peronun kenarına, raylara doğru yuvarlanmaya başladı. Yere saçılan çiğnenmiş ekmek ve köfte parçalarının arasında, parayı ısırdığımda kırılan azıdişim duruyordu. O anda yanıbaşımdaki çöp yığını birden kımıldanmaya başladı. Buruşturulmuş gazete kâğıtları, boş sigara paketleri, eğri büğrü meşrubat kutuları ve daha bir sürü süprüntünün arasından, paçavralara sarınmış, kurum karası iki ince kol ve bacak çıktı ortaya ve bu tuhaf yaratık, eğitimli bir av tazısını anımsatan şa-

şırtıcı bir çeviklikle, peronun kenarına doğru yuvarlanmakta olan bozuk paranın peşinden seğirtti. İnce parmaklı, küçük ve kirli bir el, parayı şimşek gibi kapıp yoketti. Sonra, dört ayak üzerinde devinen bu paçavra torbası, yuvarlanarak geri geldi, önümde durdu, art ayaklarının üzerine kalktı ve iniltiyle miyavlama arası bir ses çıkardı:

"Boyasın, ağbisi!"

Saçları sıfıra vurulmuş, yüzü gözü kir ve tırmık içinde, ufak bir oğlandı bu. Altı yedi yaşından büyük olamazdı. Üzerinde, entari gibi dizlerine dek inen, göğsündeki silinmeye yüz tutmuş İngilizce yazılardan bir zamanlar bir tişört olduğu anlaşılan, şimdi ise yırtılmış, delik deşik olmuş, lekelenmiş, kararmış, paçavraya dönmüş, çuvalımsı bir giysi vardı. Pantalonu yoktu. Yalınayaktı ve ayaklarıyla bacakları, tıpkı kolları gibi, yara bere içindeydi. Çocukla birlikte süprüntü yığınının içinden bir de ufacık bir boyacı sandığı peydah olmuştu. Eski tahta ve teneke parçalarından yapılmış, derme çatma bir sandıktı bu ve eğri başlı birkaç çiviyle üzerine tutturulmuş lastik bir ayakkabı tabanı dışında, boyacı sandığı olduğuna ilişkin hiçbir ipucu taşımıyordu. Hamburgerin içinden çıkan paranın, kırılan dişimin ve ardından da bu ne idüğü belirsiz yaratığın yerden bitercesine karşıma dikilivermesinin şaşkınlığını henüz üzerimden atamamıştım. Kırık dişimin hâlâ sancıyan boşluğunu parmağımla ovuşturarak, karşımdaki bu avurtları çökük, kararmış, ufacık surata baktım. Zayıflık ve kir, yüz hatlarını o denli bulandırmış ve belirsizleştirmişti ki, birer su damlası gibi kıpırtılı ve parlak, koca koca açılmış iki gözden başka birşey kalmamıştı bu surattan geriye. Yalnızca bir çift gözden oluşan silik bir fotoğrafa bakıyordum.

"Boyasın, ağbisi, parlatsın!" diye miyavlamayı sürdürdü çocuk. Bir yandan sol avucunda sıktığı kirli bir üstübü topağını kokluyor, bir yandan da kılları neredeyse tümüyle dökülmüş, kelleşmiş bir diş fırçasıyla sandığın kenarında tempo tutuyordu. Birkaç yıl önce Şirket'in yolladığı davetiyeyle gittiğim Garden Bar'daki beş kişilik bir zenci cazbandın davulcusunu anımsattı bana bu görüntü.

"Teşekkür ederim, boya gerekmez," dedim, ayağımı isteksizce sandığın üzerine koyarken, "Yalnızca şöyle bir parlatıverin, yeter."

"Aaanında parlatsın, ağbisi!" dedi çocuk ve inanılmaz bir hamaratlıkla işe koyuldu. Ayakkabılarımın üzerine nekropolde yapışmış olan çamuru diş fırçasıyla temizledikten sonra, ben daha ne olduğunu kavrayıp karşı koyma fırsatını bulamadan, eğilip ayakkabılarımı yalamaya başladı. Pürtüklü dili ayakkabının yüzeyinde gidip gelirken, zımparanın tahtaya sürtünmesini andıran bir hışırtı çıkarıyordu. Yağlı bir kemik parçasını iştahla yalayan ufak bir süs köpeğine benziyordu bu haliyle. Sandığında cilası olmadığı için ayakkabılarımı yalayarak parlatmaya çalıştığını anladım. İçimde ona karşı nedenini bilemediğim bir yakınlık duygusu uyanmıştı.

"Tanışalım, isterseniz," dedim gülümseyerek, "Benim adım Xeno. Sizinki nedir?"

"Abdullah, ağbisi," diye sızlandı çocuk, "Klips, kopça, çıtçıt, düğme ve fermuar koleksiyonu yaptığımdan, *Klips Apo* diye de çağırır beni muhibban. Fakat haddizatında siz sadece *Apo* deseniz de olur. Parrrlatsın, ağbisi!"

Eğilip yerde duran kırık dişimi aldım.

"Köfte yoğrulurken, kıymanın içine bir bozuk para düşmüş olmalı," diye mırıldandım kendi kendime, "Hamburgercinin ufak bir dikkatsizliği benim bir dişime maloldu."

"Boyasın, ağbisi, parlatsın!" diye inledi yine Abdullah. Elindeki fırçayla sandığa vurarak ayak değiştirmem gerektiğini anlatmaya çalışıyordu. İstediğini yaptım. Bu kez de ayakkabımın öbür tekini hamarat hamarat yalamaya başladı.

"Tesadüf ve kaza yoktur, taammüd vardır, ağbisi," dedi yine, iki dil darbesi arasında duraklayıp avucundaki üstübüyü koklayarak, "Sizin dikkatsizlik zannettiğiniz, esasında gayet itinalı, evvelden inceden inceye hesap edilmiş, en dakik bir dikkattir vesselam."

"Doğrusu, sözlerinizden hiçbir şey anlayamıyorum."

"Dünya işlerinden bu kadar bihaber oluşunuza hakikaten teaaccüp ettim. Buralarda yenisiniz herhalde. Çöpe atılmış yarım hamburgerlerin içinden bozuk para çıkması, bizim buralarda ahval-i âdiyeden sayılır."

"Ne tuhaf! Bir zamanlar gazoz şişelerinin kapaklarından otomobil, televizyon filan çıkardı. Eh, devir değişiyor tabii. Artık herşey birebir, dolaysız, anında..."

"Sözlerimi yanlış anlamakta ısrar ettiğinizi esefle müşahade ediyorum. Hayır, bozuk paralar hamburgerlerin içine ikramiye niyetine konmamaktadır. Zaten umumiyetle bozuk para yerine eski jiletler, cam kırıkları, tel parçaları, paslı çiviler ve sair bu nev'î kesici ve delici nesneler tercih ediliyor. Hem dikkat buyurunuz, mevzubahs olan hamburgerler değil, yarısı yenip çöpe atılmış hamburgerlerdir."

"Ne demek istiyorsunuz? Daha açık konuşun! Yoksa..."

"Evet, sizin de tahmin edebileceğiniz gibi: İtlaf."

"Olamaz! Böylesi sinsice bir kıyımın amacı nedir? Durmayın, anlatın bana!"

"Şöyle ki: Güzel beldemizde taife-i haneberduşanın ve bunların içinde bilhassa etfal-i zebunun mevcudu âhir zamanda bir hayli kabarub, etraflarına saçtıkları ufunetten gayrı, beldemiz sakinlerini sadaka içün muttasıl bizar idüb göze ve gönle ziyadesiyle rahatsızlık virdiklerinden, bunların icabına bakılmasına, umumî huzur ve asayişi daha fazla bozmadan, mümkün mertebe sessizce giderilmelerine, farz-ı mahal ağız yoliyle alınacak muhtelif kesici, delici, yakıcı maddeler vasıtasiyle itlafları cihetine gidilmesine... Tarih, mühür, imza... Mucibince amel oluna!"

"Amin! Ancak hâlâ anlayamadığım birşey var: İstenen sonucu elde etmenin daha dolaysız ve kolay yolları yok mudur? Kesici, delici ve yakıcılar yerine, etkili bir fare zehiri ya da doğrudan doğruya gaz odaları sözgelimi? İşi rastlantının kaprisine bırakmak, böylesine kapsamlı ve yaşamsal önemde bir tasarıyı riske atmakla eşanlamlı değil mi? Yetkililerin daha etkin yöntemlerle çalıştığını sanırdım."

Abdullah hâlâ yalamakta olduğu ayakkabımdan başını kaldırıp küçümseyici bir bakış attı bana. Ağzının kenarından sarkmakta olan dili, ayakkabımın boyasıyla kararmış, buna karşılık yalanan yerdeki deri ise doğal rengini almıştı.

"Kaza süsü..." dedi kısaca, ağzındaki boyanın bir bölümünü yere tükürerek, "İdarî mes'elelerde maalesef bir hayli cahil

olduğunuzu görüyorum. Halbuki *HİLE (Halkla İlişkiler Etiği)* devrindeyiz. *ÖGE*'nin *(Öklid Geometrisi)* artık muteber olmadığını bilmemeniz tuhaf. Paralel hatlar, kâinatın hudutsuz boşluğunda mutlaka kesişirler. Mümkün bütün hatların kesiştiği tek ve muayyen bir mihrak vardır aslında: Herşeyin çıktığı ve yine döneceği bir nevî esas nokta... Buna istinaden rahatlıkla iddia edebiliriz ki, tesadüf kasda nispetle daha kat'idir; daha kısa yoldan ve daha süratle çözüme götürür çünki. Sun'î tevcih gayretleri ise daima bir saptırma riski taşırlar. Lakin görüyorum ki, sözlerime pek itimat etmiyorsunuz. Aslında size son derece mahrem birtakım evrak ve malumatı ifşa ederek kendimi ağır bir mes'uliyet altına sokmuş oluyorum. Eğer söylediklerimi ciddiye almayacaksanız..."

"Afedersiniz, hangi belgelerden söz ediyorsunuz?"

Abdullah, koynundan muska gibi katlanmış bir kâğıt parçası çıkarıp bana uzattı; sonra da üzerindeki entarinin eteğiyle ayakkabılarımı parlatmayı sürdürdü. Kâğıdı alıp açtım. Kat yerleri ve kenarları eprimiş, yüzü sararmış, büyük boy bir defter sayfasıydı bu. Sağ alt köşesinde *KOMBO*'nun kırmızı mürekkeple basılmış damgası vardı. Sayfanın üzerindeki çetrefil el yazısını çok iyi tanıyordum.

ve hibe itmesiin deyi aç hele elma ki çin dilini kim aldatmaz çünki on ükela binde topla mahfeli zann-ı nida ki rahatın ise bitki ilmi kabıza etti res'en okur ânı kerahat öyle idi kimimiz desen onun kira akdine tabi olan o zat ve bağyanı nebi zerdüştler yok a cahil tembel ki sizin sanlar ecelle keçi cidden yaya mı avdet eder ah redd-i bira hırsınız öğün bazlı uyuzlar darı tası olacak arabla irine bak acaba azıyı üzer ise ren geyiğine at maşallah bir uçmuş ilaca ki sahibi belki mikilerini kıraç açа bir fellah etkilice kaz anne diyecek yok bu nâdan ki filo liman az mancınık o pür acık emmi kilerine de âyân ırsa haz ara onlar ray okum muhbir tabiî ipte eyi sorulacak o da dün ya danaya arı alacağu nânla ayacak veba aldı dırdırları berberine dul aş açа akrabanıng yanına zevk alınacağı gün öğündü hünsa nanesi de kahve erimi işine en âmâ sakal misvak katkı oranı yalansa aymış da o uğruyu ol dünya saç

evrimi son nerede sal alan âsâ ala nail esini niye ânı nakidmiş ve aysa nev ay bir de havva yasağına âyin sambası bu şapır akılca kınız anne deyor ödül yatağın adak hüllenâmeni tanburda amla sade el mi yedi ozon ara kampı hatası oldı okkanda nalla hûn uyara taze asını at tüzel tüyonda anarşik veda işi kıç eşit yara tıbbî unla arıya iri tanelileridir el itme yek ağa derd-i ilmi de ilelebed kabirdir

"Nereden buldunuz bunu?" diye sordum, heyecanla.

"O da aynı suali sormuştu."

"Kim? Kim sormuştu aynı soruyu?"

"Bir müddet önce yine burada kunduralarını parlattığım bir beyefendi. Kılığı kıyafeti size benziyordu ve sizin gibi gözlük de takıyordu. Bu sayfayı gösterince, çok meraklandı ve bunu nereden bulduğumu sordu. Ben de ona, arkadaşlarla çöp kutularını karıştırırken bulduğumuz ve her gece istirahate çekilmeden evvel birbirimize okuduğumuz fevkalade eski ve büyük bir kitaptan koparılmış bir sayfa olduğunu söyledim bunun. Bunu duyunca, onu kitabın bulunduğu yere, barınağımıza götürmemi istedi benden. Sonra..."

"Bu... Bu *Prototeukhos* olmalı!" diye haykırdım kekeleyerek, "Doğru iz üzerindeyim! Şu işe bakın: Rastlantıyla da olsa, doğru izi yakalamıştı demek ki memur X! Beni de götürür müsün oraya? O kitabı ve o adamı bulmalıyım. Olabildiğince çabuk hem de."

"Götürrrsün, ağbisi!" dedi Abdullah güleç bir yüzle, "Boyasın, parlatsın! Takıl bana, hayatını yaşa, ağbisi!"

Daha sözünü bitirmeden, boyacı sandığını kayışından boynuna asıp fırlamıştı bile. Bunu beklemediğim için, bir an afallayarak yerime çakılı kaldım. Abdullah'ın peronun öteki ucuna, metro tünelinin başladığı noktaya varmasına yetmişti bu süre. Oradan bana onu izlememi istediğini anlatan bir el işareti yaptı ve önündeki bir iki basamak merdiveni bir hamlede atlayıp tünele dalarak rayların arasında koşmaya başladı. Ben de o ilk şaşkınlığımı üzerimden atmış, yerimden fırlayıp onun ardından koşmaya başlamıştım, ama onun motor gibi çalışan cılız bacaklarının hızına yetişmem olanaksız görünüyordu. Tavan ve

duvarlardaki ufak işaret lambalarının yeşil ve kırmızı ışıklarıyla ancak beş on adım ötesi seçilebilecek kadar aydınlanan tünel boyunca, rayların arasındaki traverslere ve kablolara takılıp düşmemeye çalışarak, o önde ben arkada uçarcasına koşuyorduk. Yalnızca tek bir tren katarının geçebileceği genişlikte, dar ve basık bir tüneldi bu ve ucu gözükmüyordu. Yerdeki raylar ve duvardaki kablo demetleri, tünelin kavislerine uyarak, yılan gibi kıvrıla büküle, yokolup gidiyordu alacakaranlığın içinde. Arada sırada durup benim ardından gelip gelmediğime bakıyordu Abdullah. Bu kısa göz göze gelme anlarında, kocaman ıslak gözlerinde işaret lambalarının yanıp sönen ışıklarının yansıdığını görüyordum. Aramızdaki uzaklık biraz kapanır gibi olunca, yeniden başlıyordu tazının önüsıra kaçan oyuncu bir tavşan gibi rayların üzerinde sekerek koşmaya. Koşarken zikzaklar çiziyor, kollarını iki yana açıyor, havaya kaldırıyor, sevinç çığlıkları ve tiz kahkahalar atıyor, tünelin karanlığında bir görünüp bir yokoluyordu. Entarisi, içine dolan havayla bir kilise çanı gibi kabarıyor, sıfıra vurulmuş ufacık kafası, kuru birer kemikten ibaret olan dar omuzlarının arasına batıp çıkıyordu. Kıçına değen ayaklarının yarık, patlak, kirli tabanlarını görüyordum ve bu görüntü başka bir görüntüyü, ilkokuldayken tanık olduğum bir falaka sahnesini anımsatıyordu bana. Telaşlı adımlarımızın tünelin mıcır döşeli zeminindeki kof patırtısı, bir an havada asılı kalıyor ve hemen ardından kurum, küf ve örümcek ağı kaplı duvarlarda yankısız bir sönümle eriyip gidiyordu. Birdenbire zemindeki mıcırın ayağımın altından kaydığını hissettim. Ayaklarım yerden kesildi ve kendimi havada buluverdim bir anda. Kendi hızımın ivmesiyle ileri doğru uçarken, kaçınılmaz olan düşmenin etkisini azaltabilmek için başımı kollarımın arasına alıp tespih böceği gibi dertop oldum. İlk önce sağ omzum değdi yere. Ceketimin taşların keskin kenarlarına sürtünerek parçalandığını hissettim. Rayların üzerinde birkaç kez yuvarlandıktan sonra durabildim ancak. Bir yerimin kırılıp kırılmadığını anlamak için kaygıyla kendimi yokladım. Şansım yaver gitmiş, bu kazayı ucuz atlatmıştım, birkaç ufak sıyrık ve çürük dışında sapasağlamdım. Ayağa kalkıp üstümü başımı silkeledim. O zaman ayırdına vardım tüneldeki korkunç

sessizliğin. Abdullah ortadan yokolmuştu. Sırtımdan aşağı soğuk bir ter indi bir anda. Umarsızca ileri geri koşarak aradım onu, ama hiçbir yerde yoktu, yer yarılmış, içine girmişti sanki. Birkaç dakika sonra, yorgunluk ve heyecandan soluk soluğa kalarak durdum ve umutsuzluk içinde yere çöktüm. Kırmızı ve yeşil işaret lambalarının ışıkları, gözlerimin önünde uçuşuyordu. Bu ıssız yerde yapayalnızdım. Bulduğumu sandığım ipucu, bir anda kayıp gidivermişti parmaklarımın arasından. Elim böğrümde, orta yerde kalakalmıştım.

"Eee-o!"

Karanlığın içinden gelen bu tiz çığlıkla irkilerek çevreme bakındım.

"Eee-o! E-heee-o! Boyasın, ağbisi, parrrrrlatsın!"

"Nerde... Nerdesin?" diye bağırdım karanlığa doğru, "Seni göremiyorum! Neredeysen, ortaya çık lütfen! Oyun oynayacak zaman değil. Memur X'i bir an önce bulmalıyım. Yaşamı tehlikede olabilir."

"Ağbisipabucuyarıım! Çıkdışarıyaoynayalıım! Sobe! Sobe! Sobe! E-heee-o!"

Tünelin derinlerinde kırmızı bir işaret lambası çaktı. Az önce önünden geçtiğim, ama farkına varmadığım alçak bir girintinin içinde, bana nanik yapmakta olan Abdullah'ı gördüm. Işığın kızıllığı, gözlerinde, alnında ve çıkık elmacık kemiklerinde yansıdı. Bir an sonra girintinin içinde yokolmuştu bile. Yerimden fırlayıp üç adımda oraya ulaştım. Betonarme duvarın içinde, ağzına metal bir kasnak geçirilmiş, varil ağzı genişliğinde, yuvarlak bir delik vardı. Eğilip delikten geçtim. Yüksek tavanlı, duvarları çıplak tuğla örüsü, loş bir koridordaydım. Duvarlar boyunca rengârenk elektrik kabloları, inceli kalınlı su ve gaz boruları uzanıyordu. Borulara yer yer vanalar, valflar, değişik boy ve biçimlerde musluklar takılmıştı. Duvarlarda üzerleri kurukafa işaretli birkaç elektrik kutusu ve açıkta bırakılmış birkaç paslı şalter vardı. Koridor, tavandan sarkan kablolara takılı birkaç çıplak ampulün çiğ ışığıyla hafifçe aydınlanıyordu. Kentin su, gaz ve elektrik şebekesine ait bir tesisat merkezi olmalıydı burası. Herşeyin üzerini örten kalın bir toz, küf ve pas katmanından, buraya uzun zamandır insan ayağı basmadığı anlaşılı-

yordu. Tuğlaların arasındaki derzler çimlenmişti. Duvarlardan püsküren nem, kül rengi damlacıklar halinde aşağıya süzülüyor, havada birkaç adım ötesini seçmeyi olanaksızlaştıran, yoğun ve yapışkan bir buğu katmanı oluşturuyordu. Gözlerim Abdullah'ı aradı. Afacan kılavuzum az ileride durmuş, güleç bir yüzle yanma çağırıyordu beni.

"Seni gözden yitirince, bir an korkunç bir umutsuzluğa kapıldım," diye heyecanla bağırdım hızlı adımlarla yanına giderken, "Tıpkı fırtınalı bir denizde, inip kalkan dalgaların, sisin, pusun ardında bir görünüp bir yokolan, uzaklardaki ufacık bir..."

"Şşşt!" dedi kaşlarını çatıp cılız parmağını dudaklarına götürerek, "Bu kadar yüksek sesle konuşmamalısınız. Bizi duyabilirler."

"Ne? Bizi dinliyorlar, değil mi? İzleniyoruz! Evet, en başından beri seziyordum zaten bunu! Kim olduklarını biliyor musun? Hiç olmazsa birkaçının adlarını verebilir misin bana? Ya da telefon numaralarını, adreslerini falan... Eğer elimde yeterli kanıt olsaydı, somut veriler demek istiyorum, bu sinsi kumpasın ortaya çıkmasını sağlayacak ayrıntılı bir rapor yazabilirdim *İDAM*'a."

Ciddî bir tavırla başını salladı ve eğilmemi istediğini belirten bir işaret yaptı. Soluğumu tutarak önünde diz çöktüm.

"Size telefon numaralarını veremeyeceğim için ziyadesiyle müteessirim," diye fısıldadı kulağıma, "Televizyonları var, fakat maalesef telefonları yok."

Konuşurken kulak mememe değen dudakları beni gıdıklıyor, sıcak soluğu yanağımı yalıyordu.

"Bu olamaz!" dedim sesimi alçaltmaya çalışarak, "Günümüzde herkesin bir telefonu var artık, en az bir! Üstelik de cep telefonu! Bu tür yasadışı işler çeviren kişilerin kesinlikle telefona gereksinimi olacaktır. Suç ortaklarıyla başka türlü hızlı iletişim kurmaları olanaksız. Bu işlerde hızın ne denli önemli olduğu gözönüne alınırsa..."

"Gaflet ve cehalet içinde olduğunuzu söylemek mecburiyetindeyim," dedi onu dinlememi sağlamak için kulağımı çekerek, "Sizi oraya götüreceğim. Gerisi size kalıyor artık. Bunu arzu eder miydiniz?"

"Evetevetevetevetağbisi!"

"Beni takip ediniz o halde!"

Duvarlardaki döşemi izleyerek ilerledik. Koridor kimi yerde daralıp kimi yerde genişliyordu. Abdullah, sanki birden aklına esmişçesine, sağ ya da soldaki bir yan koridora sapıyordu ve tabii ben de ister istemez gidiyordum ardısıra. Bunun doğal sonucu olarak, kısa süre içinde yönelimimi tümüyle yitirdim. Önce biraz paniğe kapılır gibi oldum bu yüzden, ama sonra serinkanlılıkla düşününce, boş yere kaygılandığımı anladım: Hangi metro istasyonunda olduğumuzu da bilmiyordum ki zaten! Borular ve elektrik kablolarını izlediğimiz sürece, eninde sonunda biryere varacaktık nasıl olsa. Üstelik kılavuzum, ilk bakışta edinilebilecek izlenimin tersine, nereye gittiğini gerçekten de biliyor gibiydi.. Öyle ya, ben önümü güçlükle seçebilirken, o, toprak altındaki yuvasının karmaşık geçitlerinde kolaylıkla yolunu bulan kör bir köstebek gibi, hızlı ve kendinden emin adımlarla ilerliyordu. Yan koridorlardaki aydınlatma, ana koridora oranla daha da kötüydü. Seyrek aralıklarla tavandan sarkan çıplak ampuller çoğunlukla kırılmıştı. Yere saçılmış olan ince cam kırıkları, ayaklarımızın altında çıtırdayarak toza dönüşüyordu. Abdullah'a bunun nedenini sorduğumda, kendisi gibi ayakkabı boyacısı ya da çikletçi, tartıcı, çiçekçi, abonman biletçi, kâğıt mendilci, buzgibisucu olan arkadaşlarının başlıca eğlencelerinden birisinin, sapanla taş atarak bu ampulleri kırmak olduğunu, hatta kimi zaman, özellikle millî ve dinî bayram günlerinde, kendi aralarında yarışmalar düzenlediklerini ve onun da bu yarışmalarda birkaç kez dereceye girip, ödül olarak ortaya konmuş olan sigara izmaritlerinden payına düşeni almaya hak kazandığını anlattı bana hızlı koşusuna ara vermeksizin. Bu yaşta bir çocuğun sigara içiyor oluşunu biraz yadırgadım ve nikotinin insan sağlığına zararları konusunda onu uyarmayı düşündüm, ama sonra vazgeçtim bundan. Eğer yalnızca izmarit içiyorsa (ki sigara alacak parasının olmadığı belliydi), zaten onun için böyle bir zarar sözkonusu olamazdı. Dikkatimi çeken başka birşey de, geçtiğimiz bu uzun, upuzun koridorlar boyunca duvar diplerine yığılmış kitaplar oldu. Abdullah'tan rica ettim ve kısa bir süre için koşumuza ara verip

durduk. Ciltleri eprimiş, yeşermiş, havadaki nem yüzünden küf tutmuş, çoğu elyazması kitaplardı bunlar. Kimileri ise sanki bir konak yangınından son anda kurtarılmış gibi, yarı yarıya yanmış, kararmış, söndürmek için üzerlerine dökülen suyla hamurlaşmış, yamru yumru olmuştu. Bir iki tanesini, biraz da tiksintiyle elime alıp incelediğimde, sayfalarının güve yenikleriyle delik deşik olduğunu, mürekkebin nem yüzünden akıp bulaştığını, yazıların neredeyse tümüyle okunmaz duruma geldiğini gördüm. Sayfaların orasında burasında birkaç silik Grek, Sanskrit, İbranî, Arap ya da Kiril harfi, bozunmaya yüz tutmuş birkaç Çin karakteri, hatta bir iki tane de eciş bücüş hiyeroglif seçebildim. Gerisi, kocaman kapkara bir bulamaçtan ve kahverengi çeperli bir sürü ufak delikten ibaretti ne yazık ki. Şaşırmadım buna: Öyle ya, hiçbirinde *Ya Kebikeç* yazmıyordu. Acele etmemiz gerektiğini söyleyerek eteğimi çekiştirdi Abdullah. Yeniden hızla ilerlemeye başladık. Bu kitapların nereden geldiğini sorduğumda, bunları arkadaşlarıyla birlikte çöplüklerden topladıklarını ve getirip buraya yığdıklarını söyledi. Burada yalnızca kendilerine ait bir tür özel kütüphane kurmuşlardı. Akşamları iş dönüşünde, uykuya varmadan önce harıl harıl kitap okuyorlardı. Bunu duymak beni hem şaşırtmış hem de sevindirmişti. Ne de olsa Şirket'in bir memuru olarak ömrüm kitaplar ve defterler arasında geçiyordu. Abdullah ve arkadaşlarının, öteki kitapların arasında benim yazdığım bir raporu da günün birinde çöplükte bulup okumuş olması olasılığı, bir hayli heyecanlandırmıştı beni. Yazdıklarımın geniş bir okuyucu topluluğuna ulaşmış olabileceğini duymak, benim için büyük bir kıvançtı. Okuma yazmayı nerede öğrendiğini sordum. Ne onun ne de ötekilerin okuma yazma bilmedikleri yanıtını verdi.

"Peki öyleyse bu kitapları nasıl okuyorsunuz?"

Neden söz ettiğimi anlayamıyormuşçasına baktı yüzüme.

"Ne tuhaf düşünce!" dedi saf saf, "Kitap okumak için okuma yazma bilmek icabedeceği daha evvel hiç aklıma gelmemişti. Biz okumak istediğimiz kitabı açıp okurmuş gibi yaparız, bir yandan da kitapta yazılı olabileceğini hayal ettiğimiz şeyleri kafamızdan geçiririz. Yapılacak en doğru iş de budur zaten. Değil mi, ağbisi?"

Biraz düşününce, Abdullah'ın haklı olduğunu anladım. Bu tür bir okumanın, alışılmış okuma yöntemlerine önemli üstünlükleri vardı. Bkin, tıpkı şu anda olduğu gibi, aşağı yukarı tümüyle tahrip olmuş, okunmaz durumdaki kitaplar sözkonusu ise, başka hiçbir yolu olmayan okuma eyleminin kendisi yeniden olanaklı duruma geliyordu. Ama daha da önemlisi şuydu: Aynı kitabın kapağını her yeniden kaldırışınızda, bir öncekinden değişik, bambaşka bir kitap okuyabiliyordunuz bu yöntemle. Ayrıca hangi kitabı elinize alırsanız alın, eğer canınız öyle çekiyorsa, hep en sevdiğiniz kitabı okuyabilirdiniz. Kısacası tek bir kitap okuyarak, varolan ve varolmayan tüm olumsal kitapları okumuş oluyordunuz.

"Bir dakika, Abdullah," dedim kafam karışarak, "Bu durumda sen kitabı okumuş değil, yeni baştan yaratmış, yani bir anlamda kâğıt kalem kullanmaksızın yeniden yazmış olmuyor musun?"

"Ama zaten okumak ve yazmak aynı şey değil midir, ağbi-si?" diye soruma soruyla karşılık verdi Abdullah.

Üzerinde biraz kafa yorunca, bana önce çok saçma görünen bu düşüncede hiç de azımsanamayacak bir doğruluk payı bulunduğunu anladım. Şirket'te çalışmaya başlayalı beri bütün yaptığım, bana gelen dosyaları sabahtan akşama dek okuyup incelemek, daha sonra da bunlar hakkında birer rapor yazıp dosyanın aslıyla birlikte amirime göndermekti. Şimdi gözümün önüne getirmeye çalışınca, bütün bu bitmez tükenmez okuma-yazmalar iç içe giriyor, birbirine karışıyor, ayrıştırılması olanaksız bir bulamaç oluşturuyordu. Gerçekten birşeyler yazmış mıydım, yoksa yazan ben değildim de bir başkası mıydı, ben onun yazmış olduklarını okumakla mı yetinmiştim, bilemiyordum. Öyle ya, bütün zamanımı bana gönderilen o dosyaları okumakla geçirmiştim belki de ve kendimden tek bir sözcük bile katmaksızın amirime göndermiştim onları. Birşeyler yazmış olduğum düşüncesi, belki de boş bir kuruntuydu yalnızca; üzerime düşen görevi yerine getirmemiş olmanın yakıcı suçluluk duygusundan kurtulmak için, bütün bunları ben uydurmuştum; bütün bu süre boyunca düpedüz kendimi kandırmıştım kısacası. Ürkütücü bir olasılıktı doğrusu bu. Ağır bir suçla-

ma altında kaldığımı hissediyordum. Kendimi temize çıkarmanın bir yolunu bulmalıydım. Ama ne yaparsam yapayım, bir işe yaramıyordu. Belleğimin derinlikleri, düşüncemin tarayıcı ışınına geçit vermeyen yoğun bir sisle kaplıydı. Gerçekten birşeyler yazmış olduğuma ilişkin, beni ikna edebilecek en ufak bir kanıt bile bulamıyordum. Gizli bir el bütün ipuçlarını ustalıkla ortadan kaldırmıştı. Şu soru kalıyordu geriye: Ne yapacaktım? Suçsuzluğumu (en azından kendime) nasıl kanıtlayacaktım? Nasıl rahatlatacaktım duyuncumu?

"Gözden kaçmış birşeyler olmalı kesinlikle," diye mırıldandım, "Bütün izleri yoketmiş olamazlar. Arşivin bir köşesinde, bir çekmecenin dibinde, tozlu bir dosyanın sayfaları arasında... Biryerlerde benden bir iz kalmış olmalı. Kesinlikle olmalı! Beni de adaşım memur X gibi hiçbir iz bırakmaksızın yokedemezler. Nasıl ki onun varolduğundan ya da en azından yakın bir zamana dek varolmuş olduğundan ben haberdarım, benim varlığımdan da haberdar olan birkaç kişi olmalı. Teslim olmamalıyım, bırakmamalıyım bu işin ardını, araştırmamı sürdürmeliyim. Nerede olsa tanırım kendi elyazımı."

"Onun el yazısını nerede olsa tanırım, ağbisi," diye fısıldadı Abdullah ve önünde durduğumuz basık demir kapının üzerine alelacele karalandığı belli olan karınca duası gibi bir yazıyı gösterdi. O, boynundaki sicimin ucuna bağlı, büyük ve paslı bir anahtarı kilide sokup çevirirken, kapının üzerindeki çetrefil yazıyı okumaya çalıştım.

onlar pîr takıma aitlerdi kira bedelleri neyin anmışlardı biz de o narın nohud ayet neseb adlarını atdırmışdık ki o analar adi şahla arının öğününde duru puşt eylese yele dikler izam mano nârı kalblerine ki uhuvvet verme tan et var mı şimdi kara ağbimiz görkler ibne ya erin râvidir o nâdan baş kâh içib arka bacağa da pumayız bu öğle ders ek küfü radde ha daşmış irs özse eylem iş olur rus bubi inziva tanda aşla rumuzundan beş kabir takımda bacaklara dindiler on harbî zehab açı kebir bu ruhban getti rimel eyi yidiler illa hak arşı yala ney duran anda hâza âlim ki molla bilir o nallardan ayrı olmak istersen izbe yek bir ima traya çek elini arab ağbinis

iz ara himmeti gene işletsin işler enisi desise yâr ayacak bir surette ayıpsın anları apak saydın kördüğüm ki gün eşhed ovduğu vakit amma ağır ha arının sağ tarafına am eyle der ki pat tuğ ve akitte ders ol terafa git derdi vü onlar mı ağır ânına çık bir ya rind didiler balla hınk ud retina itin şanlarındandır vallahi er kişi nihayet verür ise oh de yetti bulgur kim harakiri dal alete düş yürür ise on ağır şad idecek pir yarağ pulamassung öz be özleri kancık olmağla ise neonları yanık zanırsın ha lavuk iyonlar kuyuda dırlar ve bizonları üremememek içün saga zola dönderirdü ki göbekler ise ders eklerini kapu eşiğime gamındaki yar euzü anmış bira al deyu dayatayor doğanla rabbiha ledün nigâr ise yediğini geriden öpüp kaçar tınma ha beterinden kork uç çine dek allı turnam

Yazının devamını okumaya fırsatım olmadı. Kapı açılmıştı. Başımı çarpmamak için biraz eğilip Abdullah'ın arkasından içeri girdim.

39

Yüksek tavanlı, loş bir salondaydılar. Beşik tonozla örtülü, dar uzun orta bölüm, basık tavanlı ancak daha derin yan bölümlerden birer sıra mermer sütunla ayrılmıştı. Salon, nereden geldiği belirsiz, yeşille mavi arası, fosforlu, donuk bir ışıkla aydınlanıyordu. Birkaç adım atınca, Xeno'nun gözleri bu yeni ışık ortamına alıştı ve herşeyi daha iyi seçmeye başladı. İlk gözüne çarpan, çevreye saçılmış çöpler oldu. Eğri büğrü olmuş teneke meşrubat kutuları, boş tiner şişeleri, sıkılmış zamk tüpleri, ezilmiş plastik kaplar ve çöp kutularından çıkma daha bir sürü nesne oraya buraya atılmış, duvar kenarlarında, sütun diplerinde öbeklenmiş duruyordu. Sonra, üzerinde yürüdükleri döşemenin, rengârenk taş parçacıklarından, kırık şişe camlarından, gazoz kapaklarından ve değişik renk ve biçimlerde bir sürü ufak tefek nesneden yapılmış dev bir mozaikle kaplı olduğunun ayırdına vardı. Mozaik öylesine büyük ve ayrıntılıydı ki, resmin tümü bir anda kavranamıyordu. Önemsiz, ama kılı kırk yaran bir titizlikle işlenmiş bir ayrıntıya takılıyordu Xeno'nun gözü ve büyülenmişçesine buna bakarken, bütünü, o ayrıntının bütün içindeki konumunu gözden kaçırıyordu. Artalanda egemen olan mavi ve yeşilin üzerine, çintemani örgelerini andıran, bulutumsu, bitkisel, ince uzun, dalgırlı süsler işlenmişti. Xeno gözleriyle bu kıvrımlı bükümlü biçimleri izlemeye çalışıyor, ne var ki dikkati dağıldığı ve kafası karıştığı için çabucak vazgeçmek zorunda kalıyordu. Ancak bir süre sonra, dağılan sislerin arasından önce titrek karaltısı, ardından kunt pruvası, en so-

nunda da paslı, kağşamış, iri gövdesi olanca görkemiyle ortaya çıkan bir hortlak gemi gibi, gözlerinin önünde yavaş yavaş belirdi resim. Bir deniz dibi görüntüsüydü bu. Vantuzlarla donanmış, büklüm büklüm ve upuzun yüzlerce kolunu sütunların altından salonun dört bir yanına uzatmış olan dev bir ahtapot, gelip resmin göbeğine kurulmuştu. Basık demir kapıdan içeri gireli beri üzerinde yürümekte oldukları, sedef pırıltılı bir halıya benzeyen patika, ahtapotun kollarından biriydi. Bu kol her adımda biraz daha kalınlaştı ve en sonunda cücüğe kaçmış azman bir soğanı ya da dev bir uru andıran gövdesiz başa birleşti. Saydam derisinin altından ağaç gövdesi kalınlığında koyu kırmızı damarlar gözüken iri başın üzerinde duruyorlardı şimdi. Ahtapotun kıkırdaksı bir kuş gagasını andıran, hafifçe aralık ağzını, sulu, saydam, donuk ve anlatımsız gözlerini görüyordu Xeno.

"Bak, ağbisi, görüyor musun?" diye fısıldadı ayakkabı boyacısı çocuk, "Hepsi burdalar şimdi. Burdalar şimdi hepsi. Hepsi şimdi burdalar."

Fısıltı, geniş salonun çeperlerinde, duvarlarda, tonozlarda yankılanıp binlerce kez çoğalarak geri geldi. Xeno irkildi. Soğuk bir ürperti geçti sırtından.

"Buradalar mı?" dedi sesindeki ürküyü olabildiğince gizlemeye çalışarak, "Nerede? Neredeler? Hiçkimseyi göremiyorum. Çok tehlikeli bir durum bu, Abdullah, aslanın inine girmekten farksız! Gittiğimiz yeri Şirket'e bildirmeliydik. Memur X'i ve *Prototeukhos*'u bulmaya geldiğimizi sanıyordum. Böyle bir çılgınlık yapacağını, bizi doğruca düşman karargâhına getireceğini bilseydim, engel olurdum sana. Yalnızca sen ve ben, onlara karşı ne yapabiliriz ki? İkimiz de onların elindeyiz şimdi. Neredeler? Neredeler?"

Çocuk sütunların ardındaki loşluğu gösterdi başıyla. Xeno donakaldı. Bu loşluğun içinde birşeyler seçmeye çalışarak uzamın derinliklerine baktı. Duvarlarda döşemedekine benzeyen soluk renkli resimler vardı: Mavimsi bir artalan üzerinde, deniz dibi yosunlarını andıran kıvrıntılı örgeler, büyük deniz kavkılıları, ayrıksı su böcekleri, gümüşsü pulları donuk bir ışıltı yayan balıklar... Resim, kesintisiz olarak bütün duvarlar boyunca sü-

rüyor, salonu dörtbir yanından sarıyordu. İnanılmaz boyutlarda, dev bir freskoydu bu ve yerdeki mozaiğin devamı olarak çizilmişti. Xeno başını kaldırınca, resmin tavanda da devam ettiğini gördü şaşkınlıkla. Salon, deniz dibindeki dev bir hava kabarcığıydı sanki. İçinde oldukları tehlikeyi unutmuştu Xeno. Orada öylece durmuş, büyülenmişçesine çevresine bakıyordu. Bakışları bir örgeden bir başkasına kayıyor, resmin yüzeyini hızla tarıyor, titizlikle işlenmiş bir ayrıntıya takılarak dalıp gidiyordu. Sonra, sol yandaki sütun dizisinin ardında kalan duvar yüzeyinin, öteki duvarlara oranla daha ışıltılı olduğu dikkatini çekti. O yöne doğru birkaç adım attı. Yetersiz ışığın onu yanılttığını sanarak gözlerini kırpıştırdı, ama az önce gözüne takılan o belli belirsiz kımıltı sürüyordu. Bir çığlık atmamak için güç tuttu kendini ve birkaç adımda sütun dizisini aşıp yerdeki çöp yığınlarının arasından dolaşarak en dipteki duvara ulaştı. Ellerini uzatınca, camın pürüzsüz ve soğuk yüzeyini duyumsadı avuçlarında.

"Bu bir akvaryum!" diye bağırdı, "Dev bir akvaryum bu!"

Salonun bu duvarı, yerden tavana dek boydan boya camla kaplanmıştı. Camın ardındaki bulanık, mavi yeşil suyun içinde, eprik yosunlar uyuşuk uyuşuk salınıyor, irili ufaklı balıklar aheste süzülüşlerle camın kıyısına gelip gidiyorlardı. Xeno yavaş çekim bir film izliyor gibi hissetti kendini. Herşey sinir bozucu bir ağırkanlılıkla deviniyordu. Bu sessiz dünyadaki yaratıklar, devinmekle devinmemek arasında kararsızdılar sanki.

"Dipteyiz," diye fısıldadı çocuk. Xeno'nun yanıbaşında bitivermişti yine. "En dipte. Boğaz'ın dibi bu, *sıfır noktası*."

Xeno, aradığı *sıfır noktası*nı en sonunda bulduğunu düşündü. Ellerini ve burnunu cama dayayarak, çocuğun gösterdiği yere baktı. Salon döşemesiyle eş düzeyde, mazot artıklarıyla karışık yapış yapış bir çamurun kapladığı, neredeyse bütünüyle kelleşmiş, çok az engebeli, çorak bir tarla uzanıyordu önlerinde. Arada sırada bir balık kuyruğunun çırpmasıyla dipteki çamur katmanından yükselen kapkara parçacıkların içinde yüzdüğü su, alabildiğine yoğundu ve külüstür bir otomobilin karbüratöründen boşaltılan yanmış makina yağı gibi kıvamlı bir sıvı izlenimi uyandırıyordu. Suyun bu yoğunluğu, perspek-

tif derinleştikçe perde perde artıyor, yedi sekiz kulaç ötesi büsbütün seçilmez oluyordu. Dipteki yapışkan çamurun içinden birdenbire olanca görkemiyle silkinerek kalkan dev bir vatoz, uzun kuyruklu bir uçurtma gibi salma salma geldi ve Xeno'nun başının hizasında karnını cama yapıştırarak görüntüyü tümüyle kararttı.

"Yanılıyorsun," dedi Xeno başını camdan çekip, "*Sıfır noktası* değil bu, *sıfırın altı*. *Sıfır noktası* deniz yüzeyidir, oysa biz deniz yüzeyinin yüzlerce kulaç altında olmalıyız şu anda."

"Kopar kayışı, kayna mevzuya, ağbisi!" dedi çocuk bilgiççe göz kırparak, "Seçtiğin nokta-yı nazara, daha doğrusu bulunduğun mevkie göre değişir bu. Aslına bakarsan, hepimiz her an bir *sıfır noktası*nda duruyoruz: *Kendi sıfır noktamız*da, ne üstünde ne altında, ama orada, tamı tamına orada... Ayrıca, tabiat denen bu bozuk düzende *sıfırın altı* diye birşey katiyen yoktur; ilm-i cebirin cebren getirdiği, kullanışlı, ama aynı zamanda da hepten metazorî ve de deli saçması bir *apriori* değilse nedir eksi sayılar? Üzerlerinde fazlaca kafa yormaya lüzum görmeden kullanırız onları ve fakat aslında ne mene şeyler olduklarını bilmeyiz. Matematik insanoğlunun icadıdır, kabul; ama tıpkı kontrolden çıkmış bir makina gibi, mucidinin hayal gücünü aşar, dolayısıyla da bir manada yokeder onu. İnsanoğlu tabiatın bir parçasıdır, evet, ama matematik hiç de öyle değildir, çünkü tabiatla mütemadiyen çelişir. Tabiatta bir nesne ya vardır (ki bu vaziyette *müfret* veya *cem'i* olabilir, yani senin deyiminle *tekil* veya *çoğul*) ya da yoktur. Eğer ki yoksa, daha fazla yok olabilemez. Vallahi de olabilemez, ağbisi! Yokluk, bizatihî tabiatı icabı, çoğul olmaya yatkın değildir. Varlık mecburen çoğuldur, yokluk ise tekil. Onda herşey birleşir, onda herşey birleşir, onda herşey..."

"Bir dakika!" diye çocuğun sözünü kesti Xeno, "Onların burada olduklarını söylüyordun bana az önce. Ama ben kimseyi göremiyorum."

"İşte, ağbisi!" dedi çocuk cılız kollarını bütün salonu kucaklamak istercesine açarak, "Heryerdeler! Heryerde! Heryerde! Biliyor musun, sadece gezintiye çıkmış olduklarını düşünüyorum bazen. Gün öylesine güzel ki..."

Xeno çevresine bakındı. Havada bekiniyle asılı duran mavimsi loşluğun içinde, duvar ve sütun diplerindeki çöp öbeklerinden başka birşey görünmüyordu. İlk bakışta içinden çıkılmaz bir karmaşa izlenimi veren bu yığıntıda, aslında inceden inceye düşünülmüş bir düzen olduğunun ayırdına vardı birden. Bütün çöpler, birbirlerinden aşağı yukarı eşit uzaklıkta, benzer boyutlardaki çiçek tarhlarını andıran öbeklere toplanmış ve her öbeğin üzeri, seralarda olduğu gibi, kalın naylonlarla örtülmüştü. Naylonların engebeli kabartısı, yer yer o cılız ışığı yansıtan, yer yer döşemedeki mozaiğin soluk renklerine karışan, ayrıksı, ancak kendi içinde uyumlu bir coğrafya oluşturuyordu. Yanıbaşmda durdukları öbeği ayağının ucuyla usulca dürttü. Naylon örtü biraz aralandı ve döşemenin üzerine yuvarlanan birkaç yanık sigara izmariti, kırık bir kurşun asker ve boş bir reçel kavanozuyla birlikte, minik ve kirli bir ayak çıktı ortaya. İlk önce anlayamadı bunun ne olduğunu; bir taşbebeğe ya da vitrin mankenine ait olduğunu sandı. Eğilip çöp öbeğine daha dikkatli baktı ve o zaman gördüm onu naylon örtünün buğulu saydamlığı altında çöp ve paçavralardan oluşmuş bir döşekte ufak bir çocuk ufak bir çocuk bir çocuk bir ço ço ço çocuk sırtüstü yatıyordu uyuyor olmalıydı gözleri kapalıydı kolları gevşekçe iki yanına düşmüştü avuçları açıktı sol elinin parmakları arasında içinde kurtlar kaynayan dişlenmiş çürük bir elma duruyordu arapsaçından bir yumak gibi kasetinden sağılmış kulaçlarca ses bandı saçları çitişik ufak kafasının içine gömüldüğü yumuşak bir yastık oluşturmuştu ayakucunda ise kitap sayfası boyutunda bir televizyon ekranı vardı daha önce nereden geldiğini anlayamadığım o mavimsi donuk ışıltının kaynağı bu ufak ekran olmalıydı ekrandaki kumlu ve bulanık görüntüyü tanıyordum konstantiniye merkez borsasındaki dev ekranda gördüğüm görüntünün aynısıydı bu züleyhanın zü zü züleyhanın görüntüsü aynı meleksi solgun yüz dudaklarındaki o belli belirsiz gülümsemeyle bana bakıyordu bana bakıyordu bana bana bana bakıyordu ne yapacağımı bilemedim ilk önce ve bir süre büyülenmişçesine bu hüzünlü gülümsemeye ekrandaki mavi tonların daha da derinleştirdiği bu koyu renk gözlere bakakaldım uykudaki çocuğun yüzüyle bu meleksi çehre

arasında ne olduğunu söyleyemediğim bir benzerlik buluyordum en çok dudak kenarlarındaki o muzip kıvrım çarpıyordu beni ama bu kıvrım çocuğun yüzünde mi yoksa ekrandaki o donuk ve ışıltılı yüzde mi bilemiyordum üzerleri naylon örtülü öteki çöp öbeklerini de bir bir dolaştım dev bir yatakhaneydi burası yüzlerce belki binlerce çocuk naylon cibinliklerinin altında mışıl mışıl uyuyorlardı yıllar yıllar yıllar önce öksüzler yurdunun yatakhanesindeymişim gibi hissediyordum kendimi herkes uykuya daldıktan sonra gizlice yatağımdan kalkmıştım parmak uçlarıma basarak olabildiğince hızlı dolaşıyordum naylon tümseklerin arasında ve ne aradığımı bilmeksizin herbirini tek tek inceliyor notlar alıyor krokiler çıkarıyordum hep aynı görüntüydü karşıma çıkan kadavrayı andıran kavruk gövdeler tek tek sayılabilen kaburgalar çelimsiz kol ve bacaklar sivri dizkapakları ipincecik boyunlar serçe ayağına dönmüş kuru ve kemikli el ve ayaklar avurtları çökmüş elmacık kemikleri fırlamış ufalmış avuç içi kadar kalmış suratlar ve hep o donuk mavi ışıltılı ekrandaki o meleksi solgun yüz o gizemli gülümseme o karanlık bakışlar onu her görüşümde içimde birşeylerin koptuğunu kırıldığını onulmazcasına yıkıldığını hissediyordum nedenini bilemediğim gitgide artan bir ivedilik duygusu devinimlerimi düzensizleştiriyor elimi ayağıma dolaştırıyordu yürürken oraya buraya çarpıyor birşeyleri yıkıp dağıtıyor yerlere saçıyor çılgın gibi oradan oraya atıyordum kendimi içimdeki bir ses görmem gerektiğini daha çok daha çok daha çok görmem gerektiğini henüz zaman varken görebileceğimin en çoğunu görmem gerektiğini fısıldıyordu kulağıma çöplerin arasından topladığım buruşuk kâğıt parçalarına cüzdanımdaki banknotlara kimlik belgeme ceketimin eteklerine pantalonumun dizlerine ve paçalarına gömleğimin manşetlerine alelacele kısa notlar alıyor acemice krokiler çiziktiriyordum bir an sonra benim de ne anlama geldiklerini çıkaramayacağım ne idüğü belirsiz karalamalar yabancısı olduğum bir dilin ayrıksı sözcükleri tanımadığım arkaik bir alfabenin kargacık burgacık harfleri gizli ve çözümsüz bir şifrenin kriptik imleri bütün bu koşuşturmalarım çöp öbeklerinin birisinden ötekisine koku alma duyusunu yitirmiş bir av köpeği gibi iz sürmelerim sırasında abdullah hep pe-

şimdeydi arada sırada göz göze geliyorduk ama hiçbir şey söylemiyorduk birbirimize ne ben ona birşey soruyordum ne o benim bakışlarımdaki dile getirilmeyen soruları yanıtlamaya çalışıyordu sessiz bir anlaşma vardı aramızda ikimiz de bu anlaşmanın en önemli koşulu olan kutsal sessizlik andını bozacak yanlış birşey yapmamak için elimizden gelen tüm çabayı gösteriyorduk ben sessizce öneriyordum o ise benim sessiz önerilerimi yine ağırbaşlı bir sessizlikle onaylıyordu tümüyle uyumlu bir ikili oluşturduğumuzun işte o zaman ayırdına vardım nerede diye fısıldadım yapmamam gereken birşey yaptığımı bir yasağı çiğnediğimi aramızdaki gizli anlaşmayı bozduğumu bilerek ve bu tek sözcük soluk denli hafif bu üç kısa hece dudaklarımdan döküldüğü anda yaptığıma çoktan pişman olmuştum bile tüm salon birdenbire fısıltımın kendi kendisini sürekli yineleyen birbirine karışan gitgide güçlenerek bir uğultuya dönüşen yankısıyla doluvermişti nerede diye yineledim sesim titreyerek nerede diye karşılık verdi yankı nerede diye homurdandım sesimin yankısının kulak zarımda gitgide artan basıncına aldırmaksızın nerede nerede nerede diye güldü duvarlar benimle alay edercesine nerede diye sesimi yükselterek yineledim sorumu bu uğursuz uğultuyu bastırabilmek umuduyla nerede diye öfkeyle bağırdım haykırdım kuyruğuna basılmış bir köpek yavrusu gibi uzun ve tiz bir çığlık attım çöplerinarasındabulduğunvealıpburayagetirdiğinokitapveyineoradaometroistasyonundabenimlekarşılaştığınyerdegördüğünvekonuştuğunveokitaptansözettiğinvebununüzerinesendenkendisiniburayagetirmeniveonaokitabıgöstermeniisteyenvesenindeaynıbenigeçirdiğinyollardangeçirerekburayagetirdiğingözlüklükoyurenktakımelbiseliciddigörünüşlüogençadamneredebuçöplerinarasınaçocuklarınyüzlerinetelevizyonekranlarındakigülümsemeyeheryerebaktımamaonugöremedimondanbirizbulamadımbananerdeolduğunusöylermisinoadamokitapnerde? Nerdağbisinerde?

"Onu bulduğumda yaralıydı," dedi Abdullah, "O sırada ben peronun öteki ucundaydım. Onu uzaktan gördüğümde, bağırarak uyarmaya çalıştım, ama sesimi duyuramadım. Geç kalmıştım. Çok susamış olmalıydı. Çöp tenekesinde bulduğu

yarısı içilmiş bir kutu Cola'yı başına dikiverdi. Kutunun içinde cam kırıkları olduğunu bilemezdi tabii. Neyse ki soluk borusuna kaçmamıştı cam parçacıkları. Ama ne olduğunu anlayıp tükürene dek, yalnızca ağzının içi kan çanağına dönmekle kalmamış, yuttuğu parçalar boğazında ve midesinde derin yaralar da açmıştı. Yanına geldiğimde, midesini tutarak yerde iki büklüm yatıyor, kan tükürüyordu. İç kanaması vardı belli ki. Güçlükle ayağa kaldırıp koluna girdim ve düşe kalka buraya getirdim. Ayakta duracak gücü kalmamıştı, hemen yatması gerekiyordu. Duvar dibindeki döşeklerden birisine yatırdım. Ne yazık ki onu iyileştirmek ya da acısını dindirmek için yapabileceğim fazla birşey yoktu. Bu gibi durumlarda yapılabilecek en iyi şey, gövdenin kendi kendisini iyileştirmesini beklemektir. Hastaya yiyecek ya da içecek hiçbir şey verilemez; mide cidarındaki yaraların daha da derinleşmesine yol açar bu. İnce cam kırıklarından birisi kana karışıp kalbe gitmezse, hastanın az da olsa bir kurtulma şansı vardır. Mide güçlüyse, cam kırıklarını öğütüp dışkılama yoluyla bağırsaklardan dışarı atabilir. Dışkının içindeki bu sivri parçacıkların dar kanallardan geçerken bağırsakları yırtma olasılığı vardır tabii, ama şu aşamada bunu gözardı ediyorum. Uslamlamalarımızı en kötü olasılıklar üzerine temellendirmeye kalkışırsak, hiçbir olumlu sonuca ulaşamayız. Ayrıca bu tür yaralanmalar göreli olarak önemsiz de sayılabilir. Öte yandan mide cidarındaki yaraların kapanması ise çok daha güçtür. Daha doğrusu, bu yaralar genellikle hiç kapanmaz, dahası mide asitlerinin etkisiyle gitgide büyür. Hasta iç kanamadan ölmese bile, ülser olma olasılığı yüzde yüz gibidir. Bütün bunları ona anlatmadım doğal olarak. Zaten acısı vardı, bir de bu teknik ayrıntılarla umudunu kırmak yanlış olurdu. En umutsuz vakalarda bile, hastanın kendi durumunun umutsuzluğunu anlamaması için elden gelen tüm çabayı göstermek gerekir. Sen de böyle düşünmüyor musun, ağbisi?"

Birdenbire bir parça yaldızlı çukulata kâğıdı buruşturuluyormuş gibi gevrek bir çıtırtı işitildi. Belki de yere saçılmış çöpleri ezen dikkatsiz bir adımdı bu. Her an bir sütunun ardından birilerinin fırlamasını bekleyerek korku içinde çevreme bakındım, ama en ufak bir kımıltı bile yoktu. Kimbilir bel-

ki de yalnızca bir kuruntuydu benimkisi, gaipten sesler duymaya başlamıştım. Tam birşey söylemek için ağzımı açacaktım ki, salonun derinliklerinde az önceki çıtırtı daha belirgin biçimde yinelendi. Buruşturulan kâğıttan çok, üzerine basılan iri bir kınkanatlının kavkısı ezilirken çıkan o iç gıcıklayıcı sesi andırıyordu bu kez. Abdullah'a baktım. O da kulak kesilmişti; gözleri boşluktaki belirsiz bir noktaya dikili, dikkatle bakıyordu. Bakışlarımla karanlıkta onun bakışlarının yolunu izledim. Az önce cama yapışmış olan dev vatozun arkasından fosfor sarısı bir ışıltı yayılıyordu.

"Ne oluyor? Birisi bir sigara yaktı sanki..."

"Vatoz bu!" diye karşılık verdi Abdullah, "Günün birinde böyle olacağı belliydi. Tahayyül etsene, ağbisi, her noktaya binen batmanlarca yük... Fazla zamanımız kalmadı artık. Tufan! Tufan!"

Panik içinde cama koştum. Vatozun cama yapıştığı noktada gerçekten de camı yukarıdan aşağıya dek boydan boya kateden incecik bir çatlak oluşmuştu. Elimi camın buz gibi yüzeyine dayadığımda, mikâplarca suyun gitgide artan derinden derine bir deprenmeyle titreştiğini duydum parmak uçlarımda. Vatozun köşeli gövdesi, beyaz ve yumuşak karnı, yarasa ağzını andıran ufak ağzı ve güdük solungaçları, garip bir hastalığın çarpılttığı uğursuz bir surat gibi sırıtıyordu bana. Avucumda yapışkan bir nemlilik hissettim. Dikkatle bakınca, seyrek aralıklarla açılıp kapanan bu ufak ağzın salgıladığı sümüğümsü bir sıvının, camdaki çatlaktan sızdığını anladım. Cam esnedikçe, çatlak genişliyor, gitgide bir yarığa dönüşüyordu.

"Çabuk!" diye bağırdım, "Çabuk birşeyler getir! Zamk, tutkal, seloteyp, ne olursa! Hemen bir önlem almalıyız!"

Benim söylememe kalmadan, kendisini deli gibi oradan oraya atmaya, çöplerin içinde işe yarayacak birşeyler aramaya koyulmuştu bile Abdullah. Tükenmez bir eşya deposu gibi görünen bu süprüntü yığınlarının içinden işe yarayacak bu denli az şey çıkması şaşırtıcıydı: Bir parça izole bant, birkaç tane kullanılmış yara flasteri, yapışkanlığını hemen hemen tümüyle yitirmiş birkaç defter etiketi, kaskatı kesilmiş bir kutu kola, dibine dek sıkılmış bir tüp japon yapıştırıcısı... Bun-

ların pek yararı olmayacağını anlayınca, başka bir çare geldi aklıma. Altımı ıslattığımda apışaramdaki nemi alması için külodumun içine koyduğum kurutma kâğıtlarını çıkarıp yırtarak dar uzun şeritler elde ettim ve bunları, bir mektup zarfına pul yapıştırırcasma, dilimle ıslatıp camdaki çatlağın üzerine yapıştırmaya başladım. Kâğıdın dilimde bıraktığı ekşimsi tada aldırmıyordum. Ne var ki harlı bir ateşin üzerine düşen ufacık bir damladan farksızdı tüm bu çabalarım. Suyun gitgide artan basıncıyla birlikte, çatlak daha da belirginleşiyor, dal budak salan bir ağaç gibi, camın tüm yüzeyine yayılıyordu. Birkaç dakika içinde, vatozun bulunduğu noktadan her iki yana doğru aşağı yukarı ikişer kulaçlık bir alan, kılcal bir ağla kaplandı. Çatlaklardan sızan sular, yerde ayaklarımın dibinde gölleniyordu. Kayalara bindiren köhne bir gemi gövdesinin çıkardığı korkunç çatırtıyı andıran bir ses, tüm salonda yankılanmaya başlamıştı. İyice gerilmiş bir çelik tel kopmak üzereydi sanki. Ağır bir sağanağın önlenemez biçimde gelmekte olduğunu hissediyordum. Göçmesini önlemek için bütün gövdemle yaslandım cama. Dev vatozla benim aramdaki kişisel bir inatlaşmaya dönmüştü iş. Vatoz camın öte yanından olanca ağırlığıyla abanıyordu, ben ise bu yanda ona karşı koymak için vargücümle didiniyordum. Çatlaktan sızan sümüğümsü salgı ve su damlacıkları, gövdemin her yanımdan fışkıran tere karışarak beni sırılsıklam etmişti. Gitgide hızlanan bir zonklama hissediyordum kulaklarımda, burnumda, beynimin içinde, tüm gövdemde... Kalp atışlarımın sıklaşan ritmi, salonun karanlık uzamını dolduruyordu. Ancak bunların benim kalp atışlarım mı, yoksa camın öte yanındaki vatozun kalp atışları mı olduğunu anlayamıyordum. Birdenbire eteğimin çekiştirildiğini hissederek başımı çevirdim. Abdullah gözlerini koca koca açmış bana bakıyordu.

"Artık bu limandan demir alma zamanıdır, ağbisi!"

"Bunu bırakamam! Bırakırsam çöker, heryer sular altında kalır. Bir tek ben önleyebilirim bu felaketi. Yeraltı şehrinin bir kez daha yokolmasına ancak ben engel olabilirim. Bütün yük benim omuzlarımda, bütün sorumluluk bende. Yo, hayır! Bırakamam! Kesinlikle bırakamam!"

"Bunun artık hiçbir ehemmiyeti ve de kıymet-i harbiyesi yok, ağbisi. Koyver gitsin! Ne demiş muhterem ağbilerimiz: Nerde tırak, orda bırak."

"Ama bir düşünsene: Dolu bir banyo küvetinin tıpasını çekildiğinde süzgeçten akıp giden su gibi... Bir tür su kaçağı, ama dev boyutlarda... Boğaz'ın suları alçalabilir, hatta belki de bütün bütüne çekilir. Eğer Boğaz kuru bir dere yatağına dönüşürse, olacakları gözünün önüne getirebiliyor musun?"

"Dibinden ne pislikler çıkardı kimbilir, değil mi, ne batıklar, ne cesetler... Yıllardır karanlıkta kalmış intiharların ve faili meçhullerin bir kısmı bu meyanda açıklığa kavuşurdu belki: Bir sabah evinden çıkıp bir daha dönmeyenler, bakkala ekmek almaya gidip sırra kadem basanlar, evden kaçtı sanılanlar, bir geceyarısı aniden yokoluverenler, yıllardır haber alınamayanlar, gözaltında kayıplar... Üstüne üstelik yepyeni ve geniş inşaat alanları da açılmış olurdu ve böylelikle kondu piyasası canlılık kazanır, gayrimenkul fiyatları düşerdi çaktırmadan. Hiç de fena olmazdı hani!"

"Sen bu işin yalnızca yerel etkilerinden söz ediyorsun, Abdullah, oysa böyle bir olay geniş kapsamlı bir tür *domino etkisi* yaratacaktır. İstanbul Boğazı'ndan Marmara'ya, oradan Ege'ye, oradan Akdeniz'e, oradan..."

"Haklı olabilirsin, ağbisi," diye kesti sözümü Abdullah, "Ama netice itibarıyla hiçbir şeyi değiştirmez bu. Bütün dünyanın yükünü omuzlarında taşıyamazsın. Şimdi çökmese, başka bir zaman çökecek nasıl olsa. Ha bugün olmuş, ha üç gün sonra, ne fark edecek? Hani icabında, batsın bu dünya!"

Bir karşılık vermeme olanak tanımaksızın, beni kolumdan sertçe çekip camın yanından uzaklaştırdı. Sütunların ve çöp öbeklerinin arasında uçarcasına koşuyorduk şimdi. Ardımızda bıraktığımız camın, salonun geniş boşluğunda yankılanan ürkütücü çatırtısını işitiyordum. Memur X'in ve *Prototeukhos*'un nerede olduğunu hâlâ öğrenemediğim geldi aklıma. Belki ikisi de buralarda biryerlerdeydi. Abdullah'ı durdurup sormak istiyordum, ama onun beni dinlediği yoktu. İster istemez ardısıra koştum. Salonun öteki ucundaki kapıya ulaştığımızda, züccaciye mağazasına fil girmişçesine, korkunç bir şangırtı duyuldu bir-

denbire ardımızdan. Sanki binlerce sırça fanus aynı anda kırılıp tuzla buz olmuştu. Cam, suyun basıncına daha fazla dayanamamış olmalıydı. Arkamı dönünce, vatozun kapkara bir bulutu andıran geniş gövdesinin dev bir dalganın önünde, patlayan camdan içeri doğru uçtuğunu ve müthiş bir şaklamayla mozaik döşemenin üzerine yayıldığını gördüm. Hemen ardından cam duvarın tümü boydan boya yarıldı ve azgın bir ileri atılışla salonun içine doğru fışkırdı gri renkli dip suyu. Basınç değişimini kulaklarımda hissedebiliyordum. Kapıdan geçip bir koridora girdik. Duvara dayalı duran birkaç eski püskü kaykay çarptı gözüme. Abdullah bunlardan birisini alıp üzerine çıktı ve bana da aynı şeyi yapmamı işaret etti. Bu aleti daha önce hiç kullanmamıştım. Benim çocukluğumda da rulman takılmış elma sandıklarından yapılan derme çatma şeytan arabaları vardı gerçi, ama ben onlara binmeye de hiçbir zaman cesaret edememiştim. Bu yassı arabaların üstünde yokuş aşağı kayan çocukları hem imrenerek hem de korkuyla izlerdim. Hız herzaman ürkütmüştür beni. Kum havuzundaki kaydıraktan kaymak için bile kendimle boğuşmam gerekirdi. Bu yüzden mahalledeki çocuklar alay ederlerdi benimle. Arkamı dönüp baktığımda, suyun herşeyi önüne katarak hızla tüm salonu kaplamakta olduğunu gördüm. Koca mermer sütunlar, dev dalgaların etkisiyle kaidelerinden kayıyor, devriliyor, birer kibrit çöpü gibi bükülüp kırılıyor, mozaik döşemeden kalkan koca koca parçalar alt üst oluyor, parçalanıp ufalanıyor ve tüm bu moloz öteki süprüntülere karışarak dalgaların önüsıra yuvarlanıyordu. Su az sonra bizim bulunduğumuz yere ulaşacaktı. Yitirecek bir saniye bile yoktu artık. İster istemez kaykaylardan birisini çekip üzerine çıktım ve Abdullah'ın yaptığı gibi, boşta kalan ayağımla kendimi ileri doğru ittim. Dengemi bulmakta ve yönümü tutturmakta ilk önce biraz güçlük çektim, ama daha sonra yavaş yavaş alıştım bu tuhaf aracı kullanmaya. Abdullah önde, ben arkada, koridor boyunca uçarcasına ilerliyorduk şimdi. Arada sırada arkama kaçamak bir bakış attığımda, koridorun içini yerden tavana dek dolduran azgın suyun, çalkalanarak, köpürerek, duvar sıvasından kopardığı parçaları önüne katarak, yokuş aşağı yuvarlanan çelik bir bilye gibi seke sıçraya, hızla peşimizden geldiğini görüyordum. Suyla

aramızda olsa olsa on beş yirmi kulaç vardı ve bu uzaklık gitgide kapanıyordu. An meselesiydi suyun bize yetişmesi. Ve yetiştiğinde, bizi de öteki herşey gibi önüne katıp sürükleyecekti. Abdullah'la birlikte olanca gücümüzle itiyorduk kendimizi ileri doğru, ama yeterli değildi çabamız. Eninde sonunda gücümüz tükenecek, yavaşlamak zorunda kalacaktık. Oysa su yorulmuyor, tersine, hızını sanki her an artırarak ileri atılıyor, bize gitgide yaklaşıyordu. Koridorda sağa sola sapıyor, yan yollara giriyorduk. Ne var ki su, kan kokusu almış aç bir hayvan gibi, ardımızı bırakmıyor, inatla izliyordu bizi. Daha en baştan yitirilmiş bir savaştı bu. Bizi yutmak isteyen amansız bir düşmana karşı umarsızca savaşıyorduk. Birden Abdullah'ın sevinçle bağırdığını işittim. Az ilerideki alçak bir kapıyı gösteriyordu. Oraya kapağı atıp kapıyı arkamızdan kapatmayı başarırsak, belki kurtulabilirdik. Son bir çabayla ileri atıldım ve namludan fırlayan bir kurşun gibi kapıdan geçtim. Önümden giden Abdullah, son anda kapının kanadına tutunarak durmayı başarabilmişti. Ben ise o hızla gidip karşıdaki duvara çarptım ve yere savruldum. Kısa bir sersemlemenin ardından kendime geldiğimde, Abdullah çoktan kapıyı kapatıp kol demirini sürmüştü bile. El çabukluğuyla kuruverdiği bu minyatür barajı berkitmek istercesine, sırtını kapıya dayamış, soluk soluğa, ama sırıtarak bana muzipçe göz kırpıyordu. Bir an sonra, suyun büyük bir gürültüyle kapının öte yanına çarptığını duyduk. Kapı çatırdayarak menteşelerinden sökülürcesine sarsıldı ve Abdullah bu korkunç çarpmanın etkisiyle yüzükoyun yere kapaklandı. Doğrulduğunda, burnu kanıyordu, ama o şeytanca gülümseme dudaklarından silinmemişti hâlâ. Bu bir anlık rahatlamanın ardından, tehlikenin aslında henüz geçmemiş olduğunu anladım: Burada kalamazdık. Kapının bu korkunç su yüküne uzun süre dayanamayacağı, er ya da geç yıkılacağı açıktı. Eğer bir an önce buradan çıkmanın bir yolunu bulmazsak, boğulup gidecektik. İkinci bir kapı, bir çıkış ya da gizli bir geçit aramaya başladık. İçinde bulunduğumuz oda, bir kazan dairesi olmalıydı. Her yanda dev su tankları ve kalorifer kazanları vardı. Duvarlar, koridorlarda ve öteki odalarda da olduğu gibi, yosun tutmuş, küflenmişti. Sıva, nemden dolayı yer yer kabarmış, dökülmüştü. Yolun sonuna geldi-

ğimizi anlamam pek uzun sürmedi. Buradan çıkış yoktu. Kazan dairelerinin arka kapısı yoktur. Burada kapana kısılmıştık. Pek fazla zamanımız kalmamıştı. Kapı az sonra yıkılacak ve sular içeri dolacaktı. Oturup korkunç sonu beklemekten başka yapılabilecek birşey düşünemiyordum. Yenilgiyi kabullenerek bir kenara çöktüm. Abdullah ise hâlâ oradan oraya koşturuyor, birşeyler bulmaya çalışıyordu. Belli ki umudunu yitirmemişti daha. Birden aklıma *Ansiklopedi* geldi. Başladığım işi ne yazık ki bitiremeyecektim. *Ansiklopedi* de benimle birlikte sulara gömülecekti. En iyi niyetlerle girişilmiş bir proje için acı bir sondu bu. Ama sonra tuhaf bir hafiflik hissettim. Ölümün kesinliği rahatlatıyordu insanı; herşey durulaşıyor, durgunlaşıyordu. Az sonra boğulup gidecek olabilirdim, ama *Ansiklopedi*'ye bir iki satır daha eklesem kârdır, diye düşündüm. Milyonda bir olasılıktı gerçi, ama kimbilir, eksik kalan elyazması belki daha sonra bir başkası tarafından bulunur, tamamlanırdı. İşe koyulmak üzere parirüs tomarını cebimden çıkarmaya davranmıştım ki, maymun çevikliğiyle o dev kazanlardan birisinin üzerine tırmanmış olan Abdullah'ın beni yanına çağırdığını gördüm. Kapı çöküp odanın içi su dolmaya başladığında, yüksekçe bir yerde olmamızın bize zaman kazandıracağını düşünüyor olmalıydı. Böylece birkaç kez daha soluk alabilirdik belki, ama işte o kadar. Birkaç soluk önce ya da birkaç soluk sonra, kaçınılmaz son mutlaka gelecekti. Hiçbir işe yaramayacağını bile bile, bu çağrıya uydum ve kazana tırmandım. Abdullah kazanın üzerindeki lumboz kapağına benzer yuvarlak bir kapağı kulpundan tutmuş, kaldırmaya uğraşıyordu. Ona yardım ettim ve kapağı birlikte kaldırdık. Dar bir geçit açılmıştı karşımızda. Ama ben bunun ne işe yarayacağını hâlâ anlayamıyordum. Suyla dolu bir odanın içinde kendini bir kalorifer kazanına kilitlemenin, batık bir denizaltıda kapalı kalmaktan ya da Aleaddin'in cini gibi, ağzı mühürlü bir şişeye hapsedilip okyanusun en ücra köşesine fırlatılmaktan ne farkı vardı ki? Abdullah kafamdan geçenleri anlamışçasına muzip muzip sırıtıyordu yine. Gösterdiği yere bakınca, ne demek istediğini anlar gibi oldum: Üzerinde durduğumuz kazandan çıkan kalın bir boru, az ileride duvarın içine gömülüyordu. Öyle ya, kazanda ısıtılan suyun borular aracılığıyla binanın her köşesine

iletilmesi gerekliydi. Boru, içinden insan geçebilecek çaptaydı. Eğer kazan su dolu değilse (ki bu bölümlerin terkedilmiş görüntüsü, ısıtma sisteminin devredışı olduğu izlenimini veriyordu), boruların içinden geçerek başka mekânlara ulaşılabilirdi. Bir çıkış bulamayabilir, içerde kapalı da kalabilirdik tabii, ancak ufak da olsa bir kurtulma şansımız vardı en azından. Birden korkunç bir gürültüyle olduğumuz yerde sıçradık. Batmanlarca suyun ağırlığına dayanamayan kapı, en sonunda çökmüş, su büyük bir hızla içeri dolmaya başlamıştı. Yitirecek bir saniyemiz bile yoktu artık. Abdullah önden gitmemi işaret etti. Onun da yardımıyla kendimi kazanın içine sarkıttım. Kazan boştu. Yalnızca dipte birkaç parmak su vardı.

"Haydi, çabuk aşağıya atla!" diye bağırdım Abdullah'a, "Seni tutarım. Su kazanın ağzına dek yükselmeden, buradan gitmeliyiz."

"Maatteessüf yollarımız burada ayrılıyor, ağbisi," dedi Abdullah, koca koca açtığı gözlerini gözlerime dikerek, "Ben onları yalnız bırakamam. Ben de gidersem, kim bakar sonra onlara? Hem sen de gayet iyi biliyorsun ki, birisinin şimdi bu kapağı kapatıp sürmelemesi lazım. Aksi takdirde su kazana girer ve sen de tüpsüz dalış rekorunu kırmak zorunda kalırsın. İşbu ahval ve şerait muvacehesinde arz-ı hörmet eder, zat-ı âlinize hayatta başarılar dilerim, ağbisi! Tarih, mühür, imza: Klips Apo. Öpüldünüz!"

Birşey söylememe kalmadan, ondan hiç beklemediğim bir güçle, kapağı hızla kaldırıp kapattı. Bir anda zifiri karanlık oldu içerisi. Arkadan çekilen birkaç sürgünün sesini işittim. Bir an önceki o korkunç gürültü, bıçakla kesilmişçesine, birdenbire duruvermişti. İnsanın ancak soluğunu tutup kulak kabartırsa duyabileceği, derinden derine gelen, sürekli bir uğultu vardı yalnızca ve bir de kazanın çeperlerinden arada sırada damlayan suyun şıpırtısı. Kapağı açması için Abdullah'a bağırdım, kazanın duvarlarını yumrukladım, umarsızlık içinde tepindim durdum. Aldığım tek yanıt, kazanın içinde yankılanan ve gitgide kulaklarımda bir zonklamaya dönüşen kendi sesim oldu. Kazanı yumruklamaktan ellerim kan içinde, bağırmaktan soluğum kesilmiş ve yarı baygın, kazanın içine çöktüm.

40

Az sonra suyun serinliği beni kendime getirdiğinde, kafamda tek bir düşünce vardı: Buradan bir an önce çıkmak. Bütün bu olanların tek tanığı bendim ve gördüklerimi birilerine aktarmam gerekliydi. Karanlıkta el yordamıyla ilerleyip borunun ağzını buldum ve içine tırmandım. Boru ancak emekleyerek geçebileceğim yükseklikteydi ve çeperleri ıslaktı. Pas tutup pul pul dökülmeye başlamış sacın pürüzlü soğukluğunu avuçlarımın içinde hissedebiliyordum. Sürünerek ilerlemeye başladım. Boru sağa sola dirseklerle kıvrılarak, kimi zaman çatallanıp ikiye üçe ayrılarak uzayıp gidiyordu. Bu karmaşık ağın içinde, bu yollardan sanki daha önce birçok kez geçmişçesine, bir an bile duraksamaksızın ilerliyordum. Dev bir yaratık tarafından yutulmuş, işkembede sindirilip bağırsaklara inmiş ve bir an önce dışarı çıkmaya çalışan ufak bir lokma gibi hissediyordum kendimi. Boru gitgide daralıyor, sac çeperler bir zırh gibi gitgide daha sıkı sarıyordu gövdemi. Soluk almamı güçleştiren bir cenderenin içindeydim. Kolunu bile oynatmaktan âciz, eklemleri paslanmış bir teneke adamdım artık. Bir süre sonra öyle bir an geldi ki, kendimi yalnızca ayaklarımla ileri doğru itebiliyor, parmak parmak ilerliyordum. En sonunda kafamın sert bir şeye dayandığını hissettim. Artık ne ileri gidebiliyordum ne de geri. Olduğum yerde sıkışıp kalmıştım. Güçlükle soluk alıyor, daracık zırhımın içinde buram buram terliyordum. Yuvasında sıkışmış, patlamaya hazır bir torpidoydum sanki. Bütün gücümü top-

layıp kendimi son bir çabayla ileri iterek kafamın dayandığı yere sıkı bir tos vurdum. Pek birşey olmasını beklemiyordum aslında. Daha çok kızgınlıkla, düşünülmeden yapılmış, içgüdüsel bir hareketti bu. Ama yine de birşeyler oldu: Bir jant kapağı yerinden çıkıp yuvarlanırmışcasına, kuru, metalik bir tınlama işitildi ve yüzümde bir serinlik hissettim. Borunun ağzı açılmıştı! Ölgün bir ışık görebiliyor, serin havayı ciğerlerime çekebiliyordum. O delikten kendimi çekip çıkaracak gücü nereden bulduğumu bilemiyorum; ama kısa bir süre sonra, harcadığım çabadan ötürü soluk soluğa, yüzüm ve ellerim çizik içinde, giysilerim yırtılmış ve her yanım borunun çeperlerindeki pasla kararmış, taş bir zeminde oturuyordum. İlk şaşkınlığımı üzerimden atıp çevreme göz gezdirince, belli belirsiz fokurdayan, koyu renk ve kıvamlı bir sıvıyla dolu bir kanalın kıyısındaki taş bir rıhtımda olduğumu anladım. Kesme taş bir tonozla örtülü, dört beş kulaç genişliğindeki kanal, duvarlardaki meşalelerin yaydığı titrek aydınlıkta her iki yöne doğru göz alabildiğine uzanıyordu. Havada iç bulandırıcı, ağır bir koku vardı. Kafamla iterek açmayı başardığım teneke kapak, rıhtımın yosun tutmuş taşları üzerinde duruyordu. İçinden çıktığım delik, kullanılmadığı için kapatılmış bir havalık ya da taşma borusu olmalıydı. Kalkıp rıhtımı araştırdım. İki adım genişliğinde, sekiz adım uzunluğunda bir sahanlıktı bu. Görünüşe bakılırsa, buradan gitmenin tek yolu, kanala atlamaktı. Ne var ki ben yüzme bilmem. Üstelik bataklığı andıran bu koyu renkli ve pis kokulu suya parmağımı bile sokmaya tiksiniyordum. Kazan dairesinde boğulmaktan kurtulmuş, ama bu kez de bu daracık sahanlıkta sıkışıp kalmıştım. Ne yapabilirdim? Fırtınada batan bir gemiden kurtulup tek başına ıssız bir adaya düşmüş bir kazazede gibi hissediyordum kendimi. Bu düşünce bana parlak bir fikir esinledi. Ceplerimde kâğıt aradım, ama hiç kâğıdımın kalmadığı geldi sonra aklıma. Bunun üzerine, *Ansiklopedi*'nin yazılı olduğu parirüs tomarını çıkarıp boş olan bölümden kare biçiminde bir parça parirüs kopardım ve bir imdat mesajı yazdım.

Dosya: UÇÖLÜM
Evrak No: 3175-5a
Mevzu: Arz-ı hal ve celb-i medet
Mürsil: X, memur, 7. derece, 7. kademe
Mürselünileyh: İMDAD (İşbilir Memurlar Dayanışma Derneği) ve MEKTEB (Meslek Kazalarını Tespit Bürosu)

Aşağıda imzası olan ben, 7. derece 7. kademeden memur Naim İsrafil Xeno, namıdiğer memur X, el'an izahına muktedir olmadığım birtakım esrarengiz ve elim hadisat neticesinde, Şirket hudutları dahilinde, mahalli tarafımca namalum, ücra ve meçhul bir cezire-i şibıhta mahsur kalmış bulunmaktayım. İşbu menfamdan tez vakitte kurtarılmaklığımı, yok bu mümkün değil ise, şinaverlikten hiç nasibim olmaması hasebiyle, hiç olmazsa bir şambriyel veya can yeleğinin tarafıma tahsis ve posta yoliyle irsalini, ve illa ki METELİK (Memurin Teftiş ve Levazım İşleri Kurulu) hal-i pürmelalimden her halükârda haberdar edilerek, vazifemden geri kalmaklığım sebebiyle hakkımda cezaî müeyyide tatbiki cihetine gidilmesine mani olunmasını zatıalinize arz ve en derin hürmet hislerimin kabulünü reca ederim, benim dirayetlu efendim. Bendeniz, naçiz ve biçare kulunuz, memur X.

Ceplerimi yoklayıp nekropolden almış olduğum ufak gözyaşı şişesini çıkardım. Bütün bu koşuşturmanın arasında şişenin kırılmamış oluşu mucizeydi. Papirüsü ince bir rulo yapıp şişenin içine soktum ve mantar tıpayı sıkıca takıp şişeyi kanala bıraktım. Şişe ilk anda bir batıp çıktıktan sonra, sudaki hafif akıntıyla bir yöne doğru sürüklenmeye başladı ve kısa süre içinde kanalın karanlığında gözden yitti. Birilerinin mesajımı bulup beni kurtarmaya gelmelerini ummaktan başka yapabileceğim hiçbir şey yoktu artık. Günler, belki de haftalar boyu beklemem gerekebilirdi. Mesajım yerine ulaşacak mıydı acaba? Ulaşsa bile kurtarma ekibinin beni bulması ne kadar sürerdi? Bu arada ne yiyip ne içecektim? Bunlar, yanıtını veremediğim sorulardı. Ancak kesin olan, önümde uzunca bir boş vaktimin olduğuydu. Kurtarıcılarımın bir an önce gel-

melerini dilemekten başka hiçbir şey yapamazdım. Öte yandan, çocuk cesetlerinin ayakucundaki ufak televizyon ekranlarında gördüğüm Züleyha'nın solgun yüzü aklımdan çıkmıyordu bir türlü. Onun ne ilgisi olabilirdi ki bütün bunlarla? Bir rastlantı mıydı bu, yoksa benim çözemediğim özel bir anlam mı ifade ediyordu? İçimde kötü bir his vardı. İlk fırsatta Züleyha'yı bulup bu sorularımın yanıtlarını öğrenmeli, kafamdaki tedirgin edici kuşku bulutlarını dağıtmalıydım. Kanalın aç bir kursak gibi herşeyi içine çekmek istercesine genleşen karanlığına kaygıyla baktım. Bu karanlıkta belli belirsiz bir kıpırtı vardı şimdi. Önce bunun ne olduğunu anlayamadım. Sonra, yavaş yavaş, yayvan bir kayığın karaltısı seçilmeye başladı. Kıç kasarada ayakta duran siyah cübbeli ve kapüşonlu bir adam, kayığı elindeki uzun sırıkla iterek ilerletiyordu. Kayık ağır ağır gelip rıhtıma yanaştı ve adam eliyle kayığa binmemi işaret etti. Bir an duraksadım. Bu çağrıyı kabul etmeli miydim? Yeni bir tuzak olabilir miydi bu? Duraksadığımı gören adam, cübbesinin kapüşonunu sıyırınca, bunun yaşlı gece bekçisi olduğunu gördüm şaşkınlıkla.

"Binin, Küçükbey!" dedi gece bekçisi "Efendim sizi bekliyor."

"Efendin mi? Efendin de kim?"

"Bilmiyor musunuz?" dedi gece bekçisi hayretle. Ürkekçe çevresine bakındıktan sonra, fısıldayarak ekledi: "Efendim, yani Bay Y. Haydi, acele edin! Efendim bekletilmekten hoşlanmaz."

Ne gece bekçisine ne de amirim Bay Y'ye güvenmemem gerektiğini biliyordum artık. Şirket'te çevrilen bütün pis işlerde onların parmağı olduğu kesindi. Ama seçeneğim yoktu. Burada kalamazdım. Kayığa atlayıp baş tarafa oturdum. Ben biner binmez, gece bekçisi sırığına abandı ve kayık hafif bir gıcırtıyla rıhtımdan açılıp kanalın koyu renk sularını yara yara ilerlemeye başladı. Oturduğum yerin hemen yanındaki küpeşte tahtasına çakıyla kazınmış kısa bir yazı ilişti gözüme:

vulnerant omnes, ultima necat

Bildiğim kırık dökük Latince, bu tümceyi anlamakta yetersiz kalıyordu. Yazının içeriğini çözmek için *İMECE*'nin *ÖD* bölümündeki Latince sözlüğüne göz atmam gerekliydi, ama bunu yapmak nedense hiç gelmiyordu içimden. Yalnızca *ultima* sözcüğünün *sonuncu* anlamına geldiğini biliyordum. Evet, *sonuncu*, ama *neyin* sonuncusu? Herşeye karşın, gönülsüzce atıldığım bu serüvenin şöyle ya da böyle sonuna yaklaşmakta olduğumu hissediyordum ve, doğrusunu söylemek gerekirse, tümüyle kendi istencim dışındaki bu oradan oraya savruluşların nihayet bitecek olması rahatlatıyordu beni. Çevremde olup bitenleri pek umursamıyordum artık.

"Sizinle karşılaşmayı beklemiyordum doğrusu," dedim gece bekçisine, "Mesajımı bu denli çabuk almanıza şaşırdım."

"Ne mesajı?" dedi gece bekçisi ilgisiz bir tavırla.

Kanal sağ ve soldan saplanan kollarla ikiye üçe ayrılıyordu. Kayığımız bir yan kanala, orada bir başka yan kanala saptı. Nereye gittiğimizi sormayı geçirdim içimden, ama bunun bir yararı olmayacağını düşündüğüm için vazgeçtim. Gece bekçisi soruma ya doğru dürüst bir yanıt vermeyecekti, ya da verse bile, benim için hiçbir anlam taşımayacaktı bu yanıt. Nerede olduğumuz hakkında en küçük bir fikrim yoktu ki, nereye gittiğimizi anlayabileyim.

"*KOKANŞEBEK*," dedi gece bekçisi kafamdan geçenleri okumuşçasına, "Yani *Konstantiniye Kanalizasyon Şebekesi*. Türünün ilk örneği ve en büyüğü... Mısır'daki ehramlardan bile daha büyük... Gizli kalmış, fakat dünyanın sekizinci harikası olmayı hakeden bir şaheser... İnsan azminin muhteşem bir mahsulü... Gurur verici bir muvaffakiyet..."

Bu iç bulandırıcı kokunun nedeni şimdi anlaşılıyordu.

"Evet," diye onayladım, "Bokun kutsallaştırılması da diyebiliriz buna, sanırım. Dışkıya adanmış görkemli bir anıt."

Gece bekçisi sözlerimi duymazdan gelerek anlatmayı sürdürdü. Tekdüze sesi, kanalın boşluğunda kof bir yankıyla çoğalıyor, anlaşılmaz bir mırıltıya dönüşüyordu. Kanalın dolambaçlı labirentinde ilerlemeye devam ediyorduk. Birdenbire suyun karanlık yüzeyinde düzinelerce kopuk kitap sayfasının yüzmekte olduğunu fark ettim. Uzanıp sayfalardan birkaçını al-

dım. Daha önce bulduklarıma benzeyen, elyazması sayfalardı bunlar. Islanan mürekkep bulaşmış, yazı okunmaz duruma gelmişti. Sayfaları kanala geri attım. Kayık en sonunda bir rıhtıma yanaştı. Duvarda kemerli bir kapı görünüyordu.

"Çok şükür, salimen muvasalat eyledik," dedi gece bekçisi ve inmemi işaret etti. Rıhtıma çıkıp kapıya yöneldim. Kapının yanında bir an duraklayıp arkamı döndüğümde, kayık rıhtımdan açılmış, kanalın loşluğunda gözden yitmek üzereydi. Ben de daha çok beklemedim artık, yürüyüp kapıdan geçtim. Bir anda inanılmaz büyüklükte bir yeraltı mağarasında buldum kendimi. İçine Ayasofya ve Sultanahmet camilerinin birlikte sığabileceği boyutta, iki üç minare boyu yükseklikte, dev bir mağaraydı bu. Duvarlarda av ve kurban töreni sahnelerini gösteren ilkel resimler vardı. Resimlerdeki insan ve hayvan figürleri, öncesiz sonrasız bir devinimin birbirini izleyen aşamalarında donup kalmış ve taşa izdüşümleri çıkmış fosiller denli gerçektiler. Her an yerlerinden fırlayıp mağaranın içinde hoplayıp zıplamaya, dört dönmeye başlayıvereceklerdi sanki. Mağaranın ortasında, yerden on kulaç kadar yüksekte, suları yarıp göğe yükselmiş beyaz bir balinayı andıran dev bir zeplin, çepeçevre dikilmiş çelik pilonların tepesindeki spotların göz kamaştırıcı ışığında pırıl pırıl parlıyordu. Zeplinin altındaki ufak bir kapaktan, davetkâr bir ip merdiven sarkıtılmıştı. Bir süre öylece kıpırtısız bakakalmış olmalıyım. Yan tarafında büyük sülüs hatla *Zümrüd-i Anka* yazan zeplinin şişkin gövdesinden gözlerimi ayıramıyordum. Beni hem ürkütüyor hem de karşı konulmaz bir güçle kendisine çekiyordu zeplin. Sonunda yerimden kımıldamayı başardım ve ip merdivene doğru yürüdüm. O birkaç adım, bir ömür denli uzun geldi bana. Bir adım ve bir adım daha ve bir adım daha ve bir adım daha... İpe tutunup merdivenden çıkarken, hâlâ uykuda gibiydim.

O

Xeno ip merdivenden tırmanıp zeplinin karnındaki ufak lumboz deliğinden geçince, büyük bir ziyafet masasının altında buldu kendisini. Sık aralıklarla dizilmiş ağır iskemleleri güçlükle yana itip masanın altından çıktı. Ampir stili mobilyalar, kristal avizeler, gümüş şamdanlar, çin vazoları, bordo taban halıları ve ağır kadife perdelerle döşenmiş, görkemli ve geniş bir balo salonundaydı. Salonun duvarlarında oryantalist ressamların büyük boy tabloları vardı. Tablolardaki yakamozun donuk parıltısı, sanki salona vuruyor, tüm eşyaların çevresinde altın tozundan buğulu bir ayla oluşturuyordu. Duvarlarda tabloların yanısıra eski haritalar, dürbünler, pusulalar, usturlaplar, pergeller ve açıölçerler asılıydı. Xeno haritalara göz gezdirince, şaşırdı. Okuldayken coğrafya dersi hep en sevdiği derslerden biri olmuştu. Dünya haritasını ezberden üç aşağı beş yukarı çizebilirdi. Oysa bu haritalardan hiçbirini tanıyamıyordu. Her nasılsa daha önce hiç duymadığı, ya yeni keşfedilmiş ya da belki henüz insan ayağı basılmamış, bilinmeyen kıtaların haritaları olmalıydı bunlar. Salon, benzer biçimde döşenmiş, aynı boyutlarda başka bir salona ve o da bir başkasına açıldı. Xeno, gördükleri karşısında afallamış, nereye gittiğini bilmeksizin, sarsak adımlarla yürüyordu balo salonları boyunca. Dördüncü, beşinci ve altıncı salonlarda gerçek boyutta hayvan yontuları vardı. Yakından inceleyince, bunların yontu değil, içleri doldurulmuş gerçek hayvanlar olduğunu anladı Xeno. Yüzlerce hayvanın arasında olanca görkemiyle duran birer çift gergedan, fil, zürafa, karıncayiyen, suaygırı, devekuşu ve ayıbalığını gördüğünde, ürperdi. Yeşilimsi bir sıvıyla dolu büyük cam kavanozların içinde

kurbağalar, kertenkeleler, yılanlar ve çeşit çeşit deniz hayvanları gördü. Duvarlara asılmış mukavva levhalara örümcekler, akrepler, çıyanlar, kırkayaklar ve Xeno'nun adlarını bile bilmediği daha bir sürü böcek iğnelenmişti. Burasının bir tür doğa müzesi olduğunu düşündü. Bu salon, öncekilerinden çok daha büyük, bomboş bir başka salona açıldı. Öteki salonların tersine, burası bir balo salonuna ya da müzeye benzemiyordu, diskoteği andırıyordu daha çok. Zemin siyah-beyaz linolyum yer karolarıyla kaplanmıştı. Perdeler sımsıkı çekiliydi ve içerisi yarı karanlıktı. Bu karanlık, tavandan sarkan, aynalı, yanar döner bir kürenin içine yerleştirilmiş projeksiyon makinalarının yansıttığı, duvar ve perde yüzeylerinde yavaşça kayan, sürekli değişen, bir görünüp bir yokolan, adam boyunda el yazısı harflerin ölgün aydınlığıyla kırılıyordu. Kimi harfler öylesine büyütülmüştü ki, bir bölümleri görülebiliyordu yalnızca. Her çizgi, kalın ve pürüzlü, eğri büğrü birer ağaç gövdesine dönüşmüş, mürekkebin kâğıt üzerinde bıraktığı her ufak leke, kocaman ve kapkara birer katran gölü oluşturmuştu. Xeno bu parçalanmış yazıyı okumaya çalıştı, ancak anlamlı bir bütün yaratmayı başaramadı. Tek anlayabildiği, bu yazının daha önce de birçok kez karşılaştığı o çetrefil el yazısıyla aynı elden çıkmış olduğuydu. Dev boyutlarda bir kahve falıyla karşı karşıyaydı sanki. Duvarlara yansıyan bu anlaşılmaz biçimler, porselen bir fincandaki kahve telvesi gibi, ürkütücü görünümlere bürünüyordu. Kimi kez bir insan, kimi kez bir dağ ya da bir bulut, kimi kez bir at, bir kuş, bir balık ya da dokuz başlı bir ejder gördüğünü sanıyordu Xeno, kimi kez ise koyları, yarımadaları ve ırmaklarıyla koca bir ülkenin ya da kıtanın haritasına baktığı duygusuna kapılıyordu. Bu düşünce onu tedirgin etti. Kahve falına karşı öteden beri açıklayamadığı bir korkusu vardı. Çocukluğunun yalnız ve sıkıntılı kış akşamüstlerine, akşam alacasının saçaklardan sarkan tekinsiz karaltılarına, uykuya dalmadan önce ninesinden dinlediği devli, cüceli, umacılı ayrıksı öykülere götürüyordu onu kahve falı. Bir ara bu karaltılardan birisinin kımıldandığını sandı ve şaşkınlıkla gözlerini ovuşturdu. Dikkatli bakınca, yanılmadığını anladı. İnce bir balerin silueti, sessiz bir müziğin ritmine uyarak yavaşça eğilip kalkıyor, kıvrılıp bükülüyor, zarif piruetlerle uçarcasına dönüyordu. İleri doğru birkaç adım attığında, yarı çıplak bir kız olduğunu

gördü bunun. Kız, apışarasını açıkta bırakan siyah bir jartiyer giymiş, yüzüne siyah bir karnaval maskesi takmıştı. Ellerinde dirseklerine dek çıkan siyah saten balo eldivenleri vardı. Dudaklarına kan kırmızısı bir ruj sürmüştü. Giysilerinin ve rujunun rengi, teninin olağanüstü beyazlığı üzerinde daha da göze batıyordu. Esnek gövdesi devindikçe, çıplak tenine yer yer serpmiş olduğu toz yaldız, ter damlacıklarıyla karışarak, anlık, göz kamaştırıcı ışıltılar saçıyordu çevreye. Salonun içinde kimi noktalara gizli kameralar yerleştirilmiş olmalıydı. Kızın bu görkemli dansının görüntüsü, kapalı devre televizyon düzeni aracılığıyla duvardaki irili ufaklı ekranlara yansıtılıyor, onlarca kez çoğalıyor, salonun içini maddesiz bir kalabalıkla dolduruyordu. Üzerlerinde çıplak erkek gövdelerinin yattığı bir düzine sedef kakma kerevetin arasında törensel devinimlerle dansediyor, bir kerevetten ötekisine gidip geliyordu kız. Xeno, erkek gövdelerinin başsız olduğunun ayırdına vardı ürküntüyle. Ölü gövdelerin damarlı, gergin ve kazma sapı denli kalın cinsel organları, tehdit edici biçimde dikilmişti. Kız kerevetlerden birisinin yanında durdu, uzun bacaklarını ata biner gibi açıp kerevette yatan cesedin üzerine çömeldi, parmaklarıyla cinsel organının birer gül yaprağını andıran ince dudaklarını iki yana ayırdı ve ortaya çıkan ıslak yarığı cesedin kalın uzantısıyla birleştirerek ağır ağır oturdu. Uzantı, yarığın içine gömülerek tümüyle yokolduğunda, kız bir an kımıltısız durdu ve sonra yavaş devinimlerle inip kalkmaya başladı. Kızla cesedin kasıkları birbirine yapışıyor, sonra ayrıldıklarında, damarlı uzantı eğri bir ağaç dalı gibi çıkıyordu yeniden ortaya. Cesetle kız, kalın bir halatla birbirlerine sıkıca bağlanmış gibiydiler. Kız kendisini çekip kurtarmak için çırpınıyor, ancak bunu başaramıyor gibi geliyordu Xeno'ya. Yarıkla uzantının birleştiği noktaya odaklanmış olan birkaç kamera, bu görüntüyü değişik açılardan televizyon ekranlarına yansıtıyordu. Kız, gözlerini kısarak ekrandaki görüntüye dikkatle bakıyor, cesedin kalın uzantısı yarığının içine köküne dek gömüldüğünde, başını arkaya atarak boğuk bir inilti çıkarıyor, yarı hoşnut yarı yakınan bir sesle anlaşılmaz birşeyler mırıldanıyordu. Kızın duvara vuran gölgesinin, lunaparklardaki atlıkarıncaların inişli çıkışlı dönüşlerini andırdığını düşündü Xeno. Gözlerini bir an bile ayıramadan, büyülenmişçesine izliyordu bu ayrıksı gölge oyununu.

Kız bir süre sonra cesedin üzerinden usulca kalktı ve az önceki törensel dans devinimleriyle başka bir cesede yöneldi. Aynı şey ikinci cesetle yinelenmeye başladı bu kez. Xeno ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Kız o âna dek Xeno orada değilmiş gibi davranmıştı, oysa onu görmemiş olması olanaksızdı. Cesetlerin arasında dans ederken, bir kez onun öylesine yakınından geçmişti ki, gövdeleri birbirine sürtünmüştü neredeyse. Xeno o an kızın sıcak soluğunu yüzünde hissetmişti. Onu durdurup bütün bunların ne anlama geldiğini sormak geçmişti içinden, ancak yapamamıştı bunu. Bu yabansı dansın çevrimsel devinimleri onu sersemletmiş, büyülemişti. Olduğu yere çakılmış, donup kalmıştı. Başı dönüyor, gönlü bulanıyordu. Kolunu bile oynatamayacak denli güçsüz hissediyordu kendisini.

"*Rigor mortis!*" dedi boğuk bir ses karanlığın içinden, "En iyi oldukları an bu. Güneşin ışığını özümsemiş, dalında ağırlaşmış, koparılmayı bekleyen olgun bir meyva gibi tıpkı. Bir daha ele geçmeyecek bu fırsattan yararlanmak gerek, yoksa çürüyüp gidecekler. Yazık olurdu bu! Çok, çok yazık olurdu!"

Xeno irkilerek arkasını döndü. Sesin geldiği yere doğru birkaç adım atınca, salonun öteki ucunda, büyük bir şöminenin karşısındaki görkemli bir koltuğa kurulmuş olan Bay Y'yi gördü. Koltuğun önündeki Acem halısının üzerinde boz renkli bir karıncayiyen yatıyordu. Şöminenin üzerine yerleştirilmiş irili ufaklı televizyon ekranlarından yansıyan maskeli kızın dansı, alevlerin şöminede eğilip bükülen kızıl gölgelerine karışmaktaydı.

"Xanadu'ya hoş geldiniz, memur X!" diye coşkulu bir sesle sürdürdü konuşmasını Bay Y, "Evet, benim Xanadum burası, benim Atlantisim, benim Babil kulem... Dikey değil, yatay bir kule gerçi, ama olsun. Yatay ya da dikey: Tıpkı bir mezarın daima bir mezar olması gibi, bir kule de daima bir kuledir ve İsrafil sûrunu çalana kadar da öyle kalacaktır. Filozofun dediği gibi, nesnelerin öznitelikleri değişmez. Haydi, gelin yanıma! Korkmayın, kuzum! Bunca yolu geldiniz, şunun şurasında iki adım daha atmaktan mı çekiniyorsunuz yoksa?"

Xeno'nun duraksadığını görünce, ayaklarının dibinde tok bir kedi gibi yalanarak yatmakta olan karıncayiyenin başını sevecenlikle okşayarak sözünü sürdürdü:

"Merak etmeyin, ben de Kerberos da sizi ısırmayız."

Xeno kararsız adımlarla şömineye doğru ilerledi ve yere çömelip orada bulduğu bir demir çubukla ateşi karıştırmaya başladı. Arkasında Bay Y'nin hırıltılı soluk alıp verişlerini duyabiliyor, ama dönüp yüzüne bakmaya çekiniyordu. Bir süre daha ateşi karıştırarak yıkılan odunlardan çıkan kıvılcımları gözledi. Demir çubuğu elinde olanca gücüyle sıkıyordu. Kasları sertleşmiş, gövdesi bir yay gibi gerilmişti. Sonra bütün cesaretini toplayıp çömeldiği yerden kımıldamaksızın başını usulca Bay Y'ye çevirdi. Göz göze geldiler ve bir süre sessizce bakıştılar. Şöminedeki ateşin kızıllığı her ikisinin de yüzlerinde devingen gölgeler oluşturuyordu. Bay Y'nin bakışlarında kötüniyetini ele verecek birşeyler, düşmanca bir pırıltı ya da bir hınç izi aradı Xeno, ancak bulamadı. Tersine, uysal bir dalgınlık ya da babaca bir sevecenlik olarak yorumlanabilecek bir yumuşaklık, bir dinginlik vardı bu derin bakışlarda. Xeno bu kucaklayıcı iyilikseverliğin altında ezildiğini hissetti. Bay Y hakkında kötü düşünmekle asıl kendisi artniyet göstermiş oluyordu. Bu denli kuşkucu ve kötü düşünceli olduğu için utandı kendisinden. Haksız yere suçlamış, kara çalmış, yargılamıştı. Kuralları çiğnemiş, *ŞİRİN*'e uymamış, yetkisinin dışına çıkmıştı. Durumunun umutsuzluğunu olanca bunaltısıyla anlıyordu şimdi ve kendisini bağışlatacak tek bir söz bile bulamıyordu. Bir ara birşey söylemeye yeltenecek oldu, ancak sözcükler belli belirsiz aralanan dudaklarında donup kaldılar. Ne söyleyeceğini unutuvermişti birden. Sustu. Neden sonra Bay Y'nin gür sesi bozdu sıkıntı verici biçimde uzayan ve gitgide ağırlaşan bu sessizliği:

"Geç kaldınız, memur X, sizi daha erken bekliyordum. Ama sizi tanıdığım kadarıyla, bunda şaşılacak birşey yok tabii. Söylesenize, kuzum, kendi cenazenize bile geç mi kalırsınız siz?"

"Çağrınız bana ulaşır ulaşmaz yola çıktım," dedi Xeno kekeleyerek, "Daha önce gelmem olanaksızdı."

"Her neyse, şöyle ya da böyle, şimdi buradasınız ya, önemli olan bu. Artık palamar alabiliriz. Siz olmaksızın yola çıkamazdık."

"Yola çıkmak mı? Nereye?"

"Beni şaşırtıyorsunuz, memur X," dedi Bay Y kaşlarını kaldırarak, "Hâlâ herşeyi bilmezden gelmeye çabalamanız gülünç.

Aptal rolü yapmak doğrusu size hiç yakışmıyor. Biraz daha ciddî olun, canım! Böyle yaparak, yalnızca kendinizi değil, beni de aptal yerine koymuş oluyorsunuz."

"Çok özür dilerim, amacım kesinlikle size hakaret etmek değildi. Gerçekten hiçbir şey anlayamıyorum. Rol filan yaptığım yok. Ne yolculuğu bu? Nereye gidiyoruz?"

"Arzın merkezine tabii," dedi Bay Y sakin bir sesle, "Tıpkı çocukken heyecanla okuduğunuz Jules Verne romanlarında olduğu gibi. İtiraf edin: Bunu yapmayı istememiş miydiniz hep? Herkesin bir hayali vardır. Kimisi aya seyahat etmek ister, kimisi arzın merkezine... Siz ikinci gruptansınız."

Bunları söylerken, oturduğu koltuğun yanındaki kontrol paneline uzanıp kollardan birisini çekmişti. Biryerlerde çalışmaya başlayan makinaların uğultusu işitildi ve zeplin sarsılarak ağır ağır harekete geçti. Bay Y sağ elinin kıvrak bir devinimiyle havada bir çember çizip işaret parmağıyla bu sanal çemberi ortadan ikiye böldü ve bir an duraksadıktan sonra, kimsenin anlayamadığı bir espri yapmışçasına, köpek havlamasını andıran, tiz, kesik kahkahalarla gülmeye başladı. Ayaklarının dibinde yatmakta olan karıncayiyen, başını kaldırmış, uykulu gözlerle çevresine bakınıyordu. Xeno elindeki demir çubuğu yere atıp en yakın pencereye koştu ve ağır kadife perdeleri açıp dışarı baktı. Mağaranın duvarlarından birisinde büyük bir gedik oluşmuştu. Zeplinin koca gövdesi usulca bu gedikten dışarı süzüldü. Lağım suyuyla dolu geniş bir havuzun üzerindeydiler şimdi. Zeplin yavaş yavaş alçalmaya başladı. Su yüzeyi hafifçe çalkandıktan sonra, sanki kılıçla kesilmişçesine, ikiye ayrılıverdi ve büyük bir yarık çıktı ortaya. Zeplin ağır ağır bu yarığın içine indi ve tümüyle gömüldüğünde, ileri doğru hareket etmeye başladı. Gri kaya yüzeylerinden başka hiçbir şey görünmüyordu artık. Bay Y oturduğu yerde kasıklarını tutarak gülmeyi sürdürüyordu.

"Dehşet! Dehşet!" diye haykırdı boğulurcasına, "Geri zekâlılar! Kenti bir fay hattının üzerine inşa ettiklerini bilmiyorlardı! Düşünebiliyor musunuz, tam üzerine! Hiçbir zaman bilmediler ve bundan sonra da hiçbir zaman bilmeyecekler."

"Ne diyorsunuz?" diye ürküntüyle bağırarak Bay Y'nin yanına koştu Xeno, "Bir... Bir fay hattı mı?"

"Evet, hem de en derininden. Oysa El-Cezerî farkındaydı bunun. Onları uyarmaya çalışmıştı, ama onu dinlemediler. O da bu zeplini tasarladı işte o zaman, dünyadaki ilk zeplin, bir prototip... Daha sonra yapılan modellerden epeyce farklı tabii, ama bu normaldir. Yanlış anlaşılmasın, aradaki birkaç yüzyılın doğal bir sonucu sayılması gereken teknoloji farkından söz etmiyorum sadece. Hatta aslında El-Cezerî'nin bu müthiş icadının XIX. yüzyılın sonlarında yapılacak olan ilk zeplinlerden teknolojik bakımdan üstün olduğu bile söylenebilir. Hayır, benim kastettiğim çok daha önemli, temel bir fark: El-Cezerî bu zeplini bir hava gemisi olarak değil, tam tersine, bir yeraltı gemisi olarak tasarlamıştı. Ve işte karşınızda mucitlerin pîri El-Cezerî'nin, projelerini en ince ayrıntısına dek çizip yapımını kendisinden sonra gelecek olanlara vasiyet ettiği benzersiz başyapıtı: *Tahtelarz.*"

Xeno yaşlı mimarın sözlerini anımsadı. Bu sözlere o zaman kulak vermemiş olduğuna çok pişmandı şimdi. Oysa kimbilir belki de zamanında önlem alınmış olsa, olayların bu noktaya gelmesine engel olunabilirdi. Umutsuzluk içinde çevresine bakındı.

"Böyle bir yeraltı gemisini yeryüzünde geçerli olan fizik kanunlarına göre inşa edemezsiniz," diye sürdürdü sözünü Bay Y, "Yeraltındaki özel şartları gözönünde bulundurmanız gerekir mutlaka. El-Cezerî tabii ki bu gerçeğin farkındaydı. Günlüklerinden anladığımız kadarıyla, değişik gazlarla deneyler yaptı ve bu deneyler neticesinde bu gazlardan hiçbirinin amaca uygun olmadığını anladı, çünkü yerçekirdeğine yaklaştıkça yükselen sıcaklıkla birlikte gazların hacmi de inanılmaz ölçüde artıyordu. Boyutları gitgide büyüyen zeplin, fazla peynir yiyip şişmanlayan ve çıktığı deliğe giremeyen bir fare gibi, yeraltı geçitlerinin bir yerine sıkışıp kalacaktı. Öyleyse zeplinin içini dolduracak başka bir madde gerekliydi. El-Cezerî uzun ve titiz hesaplar sonucunda bu maddenin *cıva* olması gerektiğine karar verdi. Evet, şaşırmayın, elbette *cıva!* Başka ne olabilirdi ki zaten? *Cıva,* yani *zîbak, al-iksir, arkanum arkanorum,* şu gizemli *filozof taşının* ana maddesi! Bildiğiniz gibi, cıva 350 derecede sıvı halden gaz hale geçer. El-Cezerî'nin icadı olan hususî mekaniz-

ma sayesinde, zeplini dolduran helyum, yerçekirdeğine yaklaştıkça artan sıcaklığın genleştirdiği cıva tarafından yavaş yavaş dışarı atılıyor ve nihayet yerini tümüyle cıva gazına bırakıyor. İnanamayacaksınız belki, ama bir fincan cıva yeterli bu iş için."

"Birşeyi hâlâ anlamıyorum," dedi Xeno, Bay Y'nin sözünü keserek, "Niçin arzın merkezine gidiyoruz? El-Cezerî bu yeraltı gemisini hangi amaçla tasarımladı?"

"İki soru birden soruyorsunuz ve bu soruların cevapları aynı olmayabilir. Belki farkında değilsiniz, ama aslında siz de gayet iyi biliyorsunuz bu soruların cevaplarını. Zaten bilmeseydiniz, şu anda burada olmazdınız. *Ansiklopedi* yanınızdaysa, görebilir miyim?"

"Ansiklopedi mi? Ne ansiklopedisi?"

Bay Y gözlerini kısarak alaylı bir biçimde gülümsedi. Bilmezden gelmenin yararsız olduğunu anladı Xeno ve ceketinin iç cebinden çıkardığı papirüs tomarını kısa bir duraksamanın ardından Bay Y'ye uzattı. Bay Y tomarı alıp dizlerinin üzerinde dikkatle açtı ve parmağını satırlar arasında gezdirdi.

"İşte," dedi başını sallayarak, "Hepsi burada: *Arz*, *Atlantis*, *Anka*, *Apokalips*, *Avernus*... Siz lazım gelen herşeyi zaten yazmışsınız, benim birşey eklemem gereksiz. Bildiğiniz gibi, bir defa yazılan yazılmıştır, silinemez. *Faber quisque fortunae suae.*"

"Kusura bakmayın, ama ben yine de hiçbir şey anlayamıyorum."

"Biraz yardımcı olmaya çalışayım o halde size: El-Cezerî'nin *Tahtelarz*'ı ne amaçla tasarımladığını bugün artık kimse bilmiyor. Fikir yürütebiliriz olsa olsa. El-Cezerî'nin *kıyamet* kavramıyla çok uğraştığını, bunun onda neredeyse bir saplantı haline geldiğini biliyorsunuz, sanırım. Kıyametin gelişini önceden haber almak ve bunu engellemek ya da en azından bir müddet geciktirebilmek için irili ufaklı birçok makina icat etti El-Cezerî. Daha önce görmüş olduğunuzu tahmin ettiğim *Çarkıfelek*, onun bu icatlarından yalnızca birisidir. *Tahtelarz*'ın da dünyayı kıyamete karşı korumak amacıyla tasarımlanmış böyle bir araç olduğu düşünülebilir. Arzın merkezine inip magmanın hareketlerini araştırmak ve dünyayı deprem felaketinden kurtarmak istemiş olabilir El-Cezerî. Ne var ki sadece bir varsayım bu, olası birçok varsayım-

dan sadece biri, ve tersini düşünmek de pekala mümkün. Bilirsiniz, her tez kendi antitezini içinde taşır: Karanlık, ışığın yokluğudur; gece ve gündüz, aynı sürecin birbirine evrilen iki aşamasıdır yalnızca. Biraz düşünürseniz, kıyameti önlemek uğruna böylesine çırpınan bir dahinin, kıyameti çabuklaştırmak, hatta yoktan varetmek için de aynı ölçüde kafa gücü harcamasının kaçınılmaz olduğunu anlayacaksınız. Nitekim öyle de oldu: Kusursuz kıyamet makinasını yaratmayı başardı sonunda El-Cezerî. *Tahtelarz* onun başyapıtıdır, bir tür kuğu şarkısı... Beynini saran seretan illetinden öleceğini anladıktan sonra, birkaç ay gibi kısa bir sürede tamamladı *Tahtelarz*'ın projelerini. Anlaşıldığı kadarıyla, El-Cezerî'nin planı şuydu: Bu yeraltı gemisi, külliyetli miktarda patlayıcıyla yüklü olarak doğruca arzın merkezine, dünyanın kalbine inecek ve buradaki patlamanın magmayı harekete geçirmesi sonucunda, yeryüzü coğrafyasını kökten değiştirecek olan, tarihte misli görülmedik depremler meydana gelecekti. Ayrıca zeplinin depolarındaki fıçılar dolusu âteş-i Rûmî, bu müthiş patlama sonucunda oluşacak çatlaklardan yeryüzüne fışkıracak, değdiği herşeyi yakıp kavuracak, kül edecekti. Bu kadarla da bitmeyecekti şenlik: Zeplinin patlamasıyla birlikte açığa çıkacak olan zehirli cıva gazı, atmosferde yoğuşup, dağlayıcı bir rahmet olarak yağacaktı yeryüzüne. Bütün bunlar neden mi? Anlatayım: El-Cezerî gibi bir bilginin, tarih, coğrafya ve jeolojinin etkileşimli toplamından oluşan *jeopsikoloji* bilimiyle ilgilenmemiş olduğunu düşünmek tabii ki abestir. Giriş salonlarındaki haritaları görmüş olmalısınız. Bunların kimisi El-Cezerî'nin Şark'a ve Garb'a yaptığı ilmî geziler sırasında oradan buradan topladığı, kimisi ise Herodot'a, Strabon'a, devrinin önemli tarih ve coğrafya kitaplarına, seyahatnamelere, vakayinamelere dayanarak kendi çizdiği dünya haritalarıdır. Esrarengiz Pîrî Reis haritalarının asıl müellifi, El-Cezerî'den başkası değildir tabii ki. El-Cezerî'nin bu haritaları çizerken başlıca amacı, *Atlantis*'in kesin yerini tespit etmekti. Bu batık kıta, onun düşüncesine göre, dünyanın merkeziydi. Zaten dikkat ederseniz, çizdiği bütün haritalarda öyle resmedildiğini göreceksiniz: Kendi başına bir kutup, bir çıkış ve yokoluş noktası ya da herşeyi oburca yutan bir karadelik gibi, yeryüzünün tam ortasında, merkezinde... Küçük bir sır vereyim size: Tarihçiler,

El-Cezerî'nin Cezîreli, yani Mezopotamyalı olduğunu yazarlar. Küçük ama can alıcı bir yanlış anlama var burada: El-Cezerî kendi soykütüğü üzerinde uzun araştırmalar yapmış ve, tıpkı tarihin değişik dönemlerinde insanlığın yazgısını şu ya da bu biçimde etkilemiş olan Gazzalî, Yezid, Zerdüşt, Zülkarneyn ve diğer önemli kişiler gibi, kendisinin de *Atlantis* soyundan geldiği sonucuna varmıştı. Onun damarlarında da aynı asil kan dolaşıyordu. Çevresindekiler farkında olmasa da, *Atlantis*'in, o parlak ve gizemli medeniyetin dünya üzerindeki tek vârisi ve temsilcisiydi. *El-Cezerî* ismini de kendisine bu yüzden seçmişti zaten. Kritik noktaya geliyorum şimdi: Yaptığı coğrafya araştırmaları sırasında önemli birşey keşfetmişti El-Cezerî: Yüzyıllardır okyanusun dibinde yatmakta olan *Atlantis*, atalarının ülkesi o yitik kıta, Konstantiniye ile aynı fay hattı üzerinde bulunuyordu ve *Tahtelarz*'ın oluşturacağı korkunç depremler sonucunda kimi kıtalar sulara gömülürken, *Atlantis* okyanusun sularını yararak yeniden gün ışığına çıkacaktı. Dünya medeniyetinin büyük bir kısmı yokolacaktı tabii bu arada; fakat buna karşılık, tıpkı *Zümrüd-i Anka*'nın kendi küllerinden yeniden doğuşu gibi, yeni ve çok farklı, çok daha parlak bir medeniyet doğacaktı. Yüzyıllar, belki binyıllar sürecekti bu sancılı doğum; ama unutmayın ki, bütün doğumlar acı ve kanla gerçekleşir; yeni birşeyin doğabilmesi için, eskisinin ölmesi elzemdir, doğanın değişmez yasasıdır bu. İşte bu yüzden bu yeraltı gemisine *Zümrüd-i Anka* adını verdi El-Cezerî. Sanırım artık anladınız: Şirket aslında *Zümrüd-i Anka*'dır. Yüzünüzdeki şaşkın ifadeden, kafanızın biraz karıştığını anlıyorum. Evet, cevapsız kalan birçok soru var tabii: El-Cezerî'nin amacı dünyayı kıyamete karşı korumak mıydı, ya da, tam tersine, bir tür kıyamet mi yaratmak istiyordu? Yoksa... Yoksa *ZAP*'ı *(Zümrüd-i Anka Projesi)* amansız bir hastalık yüzünden hızla yozlaşmakta olan üstün bir beynin sapık hezeyanları olarak mı görmeliyiz? Ne yazık ki bunu kestirebilmemiz olanaksız. Birbirine karşıt bu fikirler, El-Cezerî'nin kafasının içinde belki de aynı anda yan yana bulunuyor, birbirleriyle çelişerek ve dolayısıyla da birbirlerini besleyerek inkişaf ediyordu. Ama aslında artık pek ehemmiyeti de yok bütün bunların. El-Cezerî'nin yasal mirasçısı olarak, bu konudaki yorum hakkını elimde tutuyorum ve artık

geri dönüşü olmayan bu aşamada, benim kararıma herkes gibi siz de ister istemez saygı göstermek zorundasınız."

"Delisiniz siz!" diye bağırdı Xeno, "Milyonlarca insanın ölümüne neden olacaksınız! Durdurun çabuk bu kahrolası aleti!"

"İmkânsız bir şey istiyorsunuz benden. Bunu isteseydim bile yapamazdım. İniş bir kez başladıktan sonra, *Zümrüd-i Anka*'yı durdurmak olanaksızdır; yukarı çıkmayı sağlayacak herhangi bir mekanizma yok çünkü bu gemide. Bunu özellikle böyle tasarımlamış El-Cezerî, kararın tam ve kesin olmasını istemiş: *Jacta alea est!*"

"Öldüreceğiniz insanlarla birlikte siz de öleceksiniz ama."

"Ölmek? Ah, evet, şu tatsız zorunluk... Haklısınız, hepbirlikte öleceğiz. Ama zaten herkes eninde sonunda ölmeyecek mi? Ha birkaç gün önce, ha birkaç gün sonra... Hele benim gibi mide kanserine yakalanmış bir insan için, inanın, pek fark etmiyor. Yo, halimden yakındığımı sanmayın sakın: Atalarımdan tevarüs ettiğim en önemli özelliklerden biri olarak görmüşümdür kanseri, ayırıcı bir işaret, bir nevi *stigma*... Birkaç talihsiz kaza, cinayet ve intiharı saymazsak, El-Cezerî'den beri ailemizin hemen hemen bütün fertlerinin kanserden ölmüş olduğunu söylemiş miydim size? Elde hiçbir somut kanıt yok gerçi, ama üstadın Marie ve Pierre Curie'den asırlarca evvel radyoaktif elementleri ve *X* ışınını keşfettiğini düşünmüşümdür hep. Doğrusu, bilim uğruna göze almaya değer bir risk: Herşeyin bir bedeli vardır mutlaka. Unutmayın ki, tanrılar ölümsüz insanlar, insanlar ise ölümlü tanrılardır. Önemli olan, tanrı olabilmek, kendi içindeki tanrısallığı keşfetmek..."

Xeno duydukları karşısında afallamıştı. Karşı çıkmaya hazırlanıyordu ki, gözü şöminenin üzerindeki televizyon ekranlarına takıldı. Kameralar maskeli kızın yarığına odaklanmıştı şimdi. Kalın bir erkeklik organı, tüm ekranı kaplayan bu dev yarığın içine hışımla girip çıkıyordu.

"Ah, evet!" dedi Bay Y gülerek, "Görüyorum ki, bu küçük gösteri ilginizi çekiyor. İlgilenmekte haklısınız. Kökeni ilkellere dek uzanan, belki de insanlığın tarihiyle yaşıt bir danstır bu: Bir tür ölü tapımı yoluyla yaşamın yüceltilmesi... Tarih boyun-

ca değişik yörelerde değişik adlar ve biçimler altında ortaya çıktığını görebilirsiniz bu tapımın. İskandinav mitolojisindeki *Walkyrieler,* Eski Mısır'daki *İzis* söylencesi, Anadolu'daki *Kybele* ve *Demeter* kültleri, Eski Yunandaki *Bacchantlar* ve *Sibyller,* Hıristiyanlıktaki *Bakire Meryem* inancı, Güney Amerika'daki *Vodoo* ve *Macumba* ayinleri, hep aynı tapımın farklı tezahürleridir. Burada gördüğünüz dişi örnek, *AM (Artemis Mabedi) Rahibeleri*'nin günümüzdeki sonuncu uzantısı: *Kutsal Başrahibe.* Asırlardır sürmekte olan köklü bir gelenek, onunla birlikte sona erecek ne yazık ki. Bu gizli tarikatın kurallarına göre, rahibe adayları soylu ailelerin bakire kızları arasından seçilir. Kız on dördüne bastığı gün düzenlenen tarikata kabul töreninde, rahibe adayının bikri, kendi kanından bir kişi, umumiyetle de öz babası tarafından izale edilir. Bu aşamada, kan arılığının korunması, soylu kanın soysuz kanla karışmasının önlenmesi esastır. Bu ilk çiftleşme esnasında rahim duvarına yapılan yeterince güçlü, derin bir darbe, yumurtalıkları zedeleyerek kalıcı nemfomaninin ortaya çıkmasını sağlar. Amaç, tıpkı bir kraliçe arı gibi, rahibeleri yaşamları boyunca mümkün olan en çok sayıda erkekle çiftleşmeye yöneltmektir. Ama tabii bu erkeklerden hiçbirisinin canlı olmaması koşuluyla, çünkü *AM Rahibeleri*'nin gebe kalmaktan titizlikle kaçınmaları gerekir. Yalnızca cinsel arılığın bir göstergesi değildir bu; asıl mühim nokta, gebeliğin de, tıpkı anlamsız bir monogami tutkusu gibi, rahibelerin sürekli çiftleşme sürecini onulmaz biçimde sekteye uğratacak oluşudur. Oysa bir *AM Rahibesi* kesinlikle bir üreme aracı değildir; üremenin kutsallığını insanlara sürekli olarak anımsatan bir simge, üremeye adanmış somut bir şiirdir yalnızca."

Ekranlardaki görüntü değişmişti. Maskeli kızın elinde, fildişi saplı bir ustura belirmişti bu kez. Kız, derinden derine duyulmaya başlayan Afrika tamtamlarının büyüleyici ritmi eşliğinde, usturayı ince parmaklarının arasında yumuşak bir tüy gibi zarif devinimlerle çevirerek başsız gövdelerden birinin çevresinde dönüyordu. Usturanın keskin ağzından gelip geçen hızlı bir pırıltı, gözlerini kamaştırdı Xeno'nun. Kız durdu, başsız gövdenin yanına diz çöktü ve dimdik duran erkeklik organını sol eliyle sıkıca kavradı. Usturayı organa yavaş yavaş yak-

laştırdı ve müziğin gitgide hızlanan ritmine uyarak usturanın ağzıyla birkaç kez okşadı onu. Keskin çeliğin soğuk dokunuşlarını kendi organında hisseder gibi oldu Xeno ve ürperdi. Sonra kız birdenbire tek bir vuruşta kökünden koparıverdi erkeklik organını. Hiç kan akmamıştı. Kız elinde sıkıca tuttuğu organı bir savaş ganimeti gibi başının üzerinde utkuyla sallayarak kaldığı yerden sürdürdü dansını.

"Size son bir açıklama daha borçluyum belki," dedi Bay Y umursamaz bir tavırla, "Bu küçük oyunumuza kızmazsınız, umarım, fakat gerekliydi bu, bir yem, bir şaşırtmaca, bir *ignis fatuus*..."

Oyuncağını isteyen şımarık bir çocuk sabırsızlığıyla ellerini çırptı. Bir an sonra, salonun loşluğundan sıyrılarak yanlarında bitiverdi.maskeli kız. Dansın etkisiyle soluk soluğaydı. Diri göğüsleri hızla inip kalkıyor, burun delikleri kabarıyordu. Yüz hatları gerilmişti. İnce dudaklarında kendisinden emin ve küçümseyici bir gülümseme vardı. Bay Y tombul elini kızın çıplak yarığının üzerine koyup bir kedi yavrusunu okşarcasına ince pübik tüylerini okşadı. Kızın apışarasından bacaklarına doğru pırıltılı bir sıvının sızmakta olduğunu gördü Xeno.

"Tanıştırmama izin verin lütfen," dedi Bay Y, "Biricik kızım, Zoya. Ya da sizin bildiğiniz adıyla..."

Bay Y'nin işaretiyle, kız yüzündeki maskeyi bir anda sıyırıp attı. Çocuksu bir muziplikle göz kırparak Xeno'ya bakıyordu şimdi.

"Züleyha!" diye haykırdı Xeno.

Kızın bakışlarından, Xeno'yu tanıdığını anlatan, belli belirsiz bir sevecenlik pırıltısı geçti.

"Evet, Züleyha, Zühre, Zühal, Zeliha, Zehra, Zerefşan, hatta bazen Ziya, ya da her ne isterseniz," dedi Bay Y, "Adların aslında o kadar da önemi yok. *Bayan Z* diyebilirsiniz kısaca: Alfabenin son harfi, ailemizin son ferdi, Atlantislilerin sonuncusu! Tek evladım, yegâne varisim: Anlarsınız ya, Y aslında Z'dir. Ya da tam tersi, Yezid, Ziyad, Zoya..."

Xeno kıza doğru bir adım atıp elini uzattı. Ona dokunmak istiyor, ama bunu yapmaya çekiniyor gibiydi.

"Ama be-ben..." dedi güçlükle, "Be-ben... Ben seni..."

Züleyha'nın yüzündeki çocuksu ifade değişmiş, yerini az önceki küçümseyici gülümsemeye bırakmıştı şimdi yine. Xeno'nun ona dokunmasına olanak tanımaksızın, birdenbire arkasını döndü ve birkaç çevik adımla salonun karanlığında gözden yitti. Xeno kızın ardından bakakalmıştı.

"Bırakın, gitsin!" dedi Bay Y hoşgörülü bir tavırla, "Sizinle vedalaşmadan böyle birdenbire ortadan kayboluvermesi hiç de nazik bir davranış değil tabii, ama yavrucak doğanın çağrısına uyuyor sadece. İstençdışı bir hareket de diyebilirsiniz, vazgeçilemeyen bir alışkanlık, bir iptila, bir refleks, bir tür tik... Onu mazur göstermeye çalıştığımı sanmayın sakın, ama bütün bu ardı arkası gelmez düzüşmeler başka hiçbir işe yaramadıysa bile, onun rahim kanserine yakalanmasını ve böylelikle de aile geleneğimizi başarıyla sürdürmesini sağladı en azından. Her neyse, bırakalım şimdi bu tatsız konuları da, erkek erkeğe daha önemli şeylerden konuşalım sizinle."

Xeno Bay Y'ye bakınca, adamın ayaklarında sivri burunlu, ince topuklu, parlak yılan derisi iskarpinler ve siyah file çoraplar olduğunu gördü ve bunun daha önce ayırdına varmamış oluşuna şaştı. Bay Y koltuğunun yanındaki alçak sehpanın üzerinde durmakta olan kristal sürahiden iki kadehe kırmızı bir içki doldurdu ve kadehlerden birisini Xeno'ya uzattı. Xeno, sunulanı geri çevirerek kabalık etmiş olmamak için, kendisine uzatılan kadehi isteksizce aldı.

"Hiç de kısa sayılmayacak bir süredir Şirket için çalışıyorsunuz, memur X," diye söze girdi Bay Y, "Bu süre zarfında size verilen görevleri elinizden geldiğince yerine getirdiniz. Hatta bunda bir hayli başarılı olduğunuz bile söylenebilir. İtaatkârlığınızı ve sadakatinizi kanıtladınız, ki Şirket için bunlar başarı göstermekten daha önemli hassalardır. Şimdi sizi son bir görev bekliyor, şimdiye kadar size verilen görevlerden ne daha zor ne de daha kolay bir görev; diğerleri gibi bir görev sadece, işte o kadar..."

Yerinden kalkmaksızın, kadehi tutan eliyle koltuğun yanındaki kontrol panelini gösterdi.

"Otomatik pilot devrede. Önceden belirlenmiş rotamızda hızla ilerliyoruz. Arzın merkezine varmamıza az bir süre kaldı.

Artık daha fazla gecikmeden harekete geçmeliyiz. Bakın, şuradaki iki düğmeyi görüyor musunuz? Beyaz düğmeye basarak zeplindeki patlayıcıların hemen ateş almasını sağlayabilir, ya da siyah olanına basarak zeplini bir çırpıda arzın merkezine indirebilirsiniz. Hani nasıl denir: Dokuz kat gökten yeryüzüne düşen tunç bir örs gibi... Burada mevzubahs olan, dokuz kat gök değil, yerin yedi kat dibi, fakat netice itibarıyla gökyüzü ile yeraltı arasında ne fark var ki? Tabii anlıyorsunuz: Arzın merkezine indiğimizde, fünyenin ateşlenmesine gerek kalmayacak; yüksek sıcaklık, patlayıcıların kendiliğinden infilak etmesini sağlayacak çünkü. Her iki durumda da muhteşem bir havaî fişek gösterisi seyredeceğiz yani, hem de en ön sıradan!"

"Düğmelerden birine basıp basmamam sonucu değiştirmeyecekse, ne diye yapayım ki bunu?"

"Ama en azından kararı siz vermiş olacaksınız, memur X, ki bunu da yabana atmayın. Size sadece küçük bir ayrıntı gibi gözükse bile, kendi yazgısı hakkında karar verebilmek, önemli bir şeydir. Hem hiçbir şey fark etmeyeceği de tamı tamına doğru sayılmaz aslında. Bakın, sizi yanıltmak istemem, sizi kesinlikle yanıltmak istemem, memur X! Henüz yerkürenin en alt katmanlarına inmedik. Ortalarda biryerdeyiz. Patlama halihazırda bulunduğumuz noktada gerçekleşirse, magma bundan pek etkilenmeyecek ve *ZAP* akim kalacak maalesef. Yok eğer zeplin arzın merkezine inip orada patlarsa, neler olacağını size daha önce teferruatıyla anlattım. Başka bir deyişle, memur X, evet, sizin ve benim için pek bir şey fark etmeyecek gerçekten de; ama işte o küçük, küçücük, miniminnacık ayrıntıya, bu yaşlı ve hasta dünyanın bizimle birlikte yokolup yokolmayacağına siz karar vereceksiniz: Dünyayı *ZAP*'lamak ya da *ZAP*'lamamak, işte mesele bu! Bu sözümü yadırgayacaksınız belki, ama en azından bu son aşamada, tarafsız bir kişinin, tabiri caizse sizin gibi bir *yabancı*nın hakemliğine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bunu açıklamak biraz uzun sürebilir ve, dedim ya, artık pek vaktimiz kalmadı. Etik bir endişe, diyebilirsiniz kısaca. Ya da kendi kendini haklı çıkarmak için yapılan sinsi bir dürüstlük gösterisi, deyin isterseniz, fark etmez. Bu aşamada ne düşüneceğiniz değil, ne yapacağınız önemli benim için. Kararınız

çabuk ve kesin olmalı. Unutmayın, ya şimdi ya hiç... Kendinizi gösterebilmek için hep size bir fırsat verilmesini istiyordunuz, memur X. İşte şimdi alın size o öteden beri beklediğiniz fırsat! Basit ve önemsiz bir memur olarak, kimsenin ruhu bile duymaksızın ölüp gitmekle, dünyanın kaderini değiştiren kişi olmak arasında seçme şansı tanıyorum size. Evet, siz ve ben, memur X, dünyanın kaderini değiştirmek bizim elimizde. Unutmayın ki, en büyük yapıcılar yıkıcılardır. Bu müthiş bir şey değil mi? *ZAP*'ın ve tabii dolayısıyla da Şirket'in başarısı artık tamamen size bağlı. Size güvenim tamdır, memur X, doğru kararı vereceğinizden adım gibi eminim."

"Yo, hayır! Ben böyle bir kararın sorumluluğunu yüklenemem, yüklenmek istemiyorum."

"Herkes eninde sonunda bir karar vermek zorundadır, memur X. Hem unutmayın ki, kararsızlık da aslında bir karardır. Eğer siz bir karar vermezseniz, başka birisi sizin yerinize karar verecektir çünkü ve, hoşunuza gitsin ya da gitmesin, siz de herkesle birlikte bu karara uymak zorunda kalacaksınız. Böylelikle güdülmeyi seçmiş olacaksınız ve bunun bütün sorumluluğu da size ait olacak. Sistemin bir parçası olarak, sistemin dışında kalamazsınız, kalamazsınız, memur X."

"Peki ama neden ben?" diye karşı çıkmaya çalıştı Xeno, "Şirket'te benim gibi yüzlerce, belki binlerce memur çalışıyor. Onlardan herhangi birisini seçebilirdiniz. Niye bir başkası değil de, ben? Niçin beni seçtiniz?"

"Yanılıyorsunuz," dedi Bay Y sevecen bir sesle, "Sizden başkasını seçemezdim, çünkü Şirket'te ikimizden başka kimse yok. Hiçkimse, memur X! Bana yolladığınız raporlardan birisindeki kimlik değişim şemasını anımsıyor musunuz? Çok haklıydınız: Şirket sadece iki kişiden oluşuyor! Amir ve memur, halef ve selef, iki iş arkadaşı, iki ortak: Siz ve ben, ikimiz... Hatta daha da ileri giderek diyeceğim ki, yalnızca siz, çünkü aslında ben sizim, siz de bensiniz. Parmenides'i okuduysanız, ki okuduğunuza eminim, çoğul varlığın olanaksızlığından haberdar olmanız gerekir. Varlık tek ve bütündür, bölünemez, parçalanamaz. Uzun sözün kısası, siz ve ben, tek ve aynı kişiyiz, memur X: Şirket sizsiniz, *Zümrüd-i Anka* siz..."

"Peki ya peşinde olduğum adaşım, memur X? Ardında bıraktığı onca iz? Bana yolladığı mesajlar? Onun varlığını da mı yadsıyacaksınız yoksa?"

"Memur X..." dedi Bay Y düzmece bir güceniklikle, "Siz de gayet iyi biliyorsunuz ki, Şirket'te bir tek *memur X* var, o da sizsiniz. Kendi izinizi sürüyordunuz en başından beri. Bu arada benim de bir iki ufak tefek yardımım olmadı değil tabii, ama sonuç olarak bütün bunları siz kendi kafanızın içinde kurdunuz. Ne yalan söylemeli, tümüyle kusursuz olmasa bile, gerçekten de dört başı mamur bir kurmaca, hayret verici bir *fiction*... Bu olağanüstü hayal gücünüzden ötürü size imreniyor ve sizi yürekten kutluyorum, memur X. En içten tebriklerimi kabul edin lütfen. *Alim-i Hayal* sıfatını asıl siz hak ediyorsunuz."

"Peki ya *Prototeukhos*, dünyayı değiştirecek olan o *Kitaplar Kitabı*? O da mı yalan?"

"Bakın, o kesinlikle yalan değil işte! Evet, dünyayı değiştirecek olan *Kitaplar Kitabı*, yazılmasına sizin de ucundan bucağından katkıda bulunduğunuz o muhteşem başyapıt, ilk ve son kitap, *alfa ve omega*, doğru... Ama bu bağlamda, ufacık bir dil sürçmenizi düzeltmem gerekecek: Onun adı *Prototeukhos* değil, *Kitab-üş-Şürûr*. *Şer'* ile *şerr* arasındaki apaçık benzerlik gözünüzden kaçmamalıydı. Tek bir harf, karınca başlı bir cılız *ayın*, muzip bir *lapsus kalami*, ne kadar da çok şey fark ettiriyor, değil mi? Merak etmeyin, o da bizimle geliyor, arzın merkezine, ait olduğu yere... Bir kitabın ne işlere yarayabileceğini tahmin bile edemezsiniz! *Habent sua fata libelli.* Çevrenize şöyle dikkatlice bir bakın. Bu salonun duvarlarını *Kitab-üş-Şürûr*'un sayfalarıyla kaplattım. Duvar kâğıdı olarak da hiç fena değil, ne dersiniz?"

"Size inanmıyorum," dedi Xeno güçlükle gülmeye çalışarak, "Size kesinlikle inanmıyorum. Bütün bunlar gerçek olamaz, gerçek olamayacak denli abartılı ve gülünç. Gerçek yaşamda ne gizli tarikatlar vardır, ne dünyayı yok etmek için sinsice planlar yapan çılgın mucitler, ne de her an harekete geçmeye hazır kıyamet makinaları. Çocuklar bile bilir bunu! Çocuklar bile bilir! Külüstür çarklar ve zeplinler ise artık teknoloji müzelerinde görülebiliyor ancak. Yo, hayır, beni inandıramazsınız! Kötü bir rüya olmalı bu!"

"Haklı olabilirsiniz, bütün bunlar belki de kötü bir rüya yalnızca... Belki şu anda rahat yatağınızda, derin bir uykudasınız. Belki ben yalnızca rüyanıza girmiş habis bir cinim. Belki size düpedüz yalan söylüyorum, kandırıyorum sizi. Ama, düşünün ki, aslında hiç önemi yok bunun. Rüya ya da hakikat, sizin için hiç fark etmez. Düğmelerden birine basın ve ne olacağını hep birlikte görelim. Eğer bu bir rüyaysa, uyanır ve bütün bunlara gülüp geçersiniz. Yok eğer hakikatse, düğmeye bassanız da basmasanız da, sizin açınızdan sonuç zaten değişmeyecek. Ama zaten *hakikat* dediğiniz nedir ki, memur X? *Hakikat* de *bir rüyanın rüyası*dır aslında. Sonuç olarak, *rüya* ya da *hakikat*, bunu kimse bilemez. Bu *sır*dır."

"Öyleyse *sır* nedir? *Sır*rı öğrenmek istiyorum! *Sır*rın ne olduğunu söylemek zorundasınız bana!"

"*Sır* mı? A, evet, *sır*... Doğru, kabul etmek zorundayım ki, bunu öğrenmeyi hak ettiniz. *Sır*, memur X, *sır* hiçbir şeydir, kesinlikle *hiçbir şey!* Hatırlarsanız, bu daha önce de söylenmişti size, en azından sezdirilmişti; ama siz inanmak istemediniz, kulak asmadınız size söylenenlere. *Sır* diye bir şey yoktur; olduğu sanılır yalnızca. Daha doğrusu, içi boş bir kutudur *sır*. Herkes o kutunun içini kendince doldurur. Kimisi paha biçilmez bir elmas olduğunu sanır orada, kimisi için için yanan bir kor parçası, kimisi ise eski bir meşin top... Ama, işte bakın, o kutunun içi boş, bomboş! Hakikat işte bu kadar basit aslında: O kadar basit ki, insanın inanası gelmiyor. Komik, değil mi? *Sır*, memur X, *sır hiçbir sırrın olmamasıdır.*"

Xeno kendini yüz yaşındaki bir adam denli bitkin hissetti birdenbire. Dizlerinin bağı çözülüyor, göz kapakları dayanılmaz biçimde ağırlaşıyordu. Kocamış bir sokak köpeği gibi, oracığa, şöminenin yanına kıvrılıp uyuyuvermek geliyordu içinden. Birşeyler söylemek istedi, ancak söyleyecek söz bulamadı. Tutunabilecek birşeyler ararcasına, umutsuzca çevresine bakındı. Sonra başını önüne eğdi ve bir süre sıkıntıyla ellerini ovuşturdu. İçinden birşeyler geçiriyormuş gibi, dudakları belli belirsiz kıpırdanıyordu. Başını kaldırdığında, solgun bir gülümseme, bir dinginlik, bir tür açınlama aydınlığı vardı yüzünde.

"Peki öyleyse," dedi ve çabucak bastı düğmeye.

KISALTMALAR

A
ACABA: Acilen Araştırmaya Başlayınız
AKAB: Aile Kabristanı
AKİL: Ayasofya Kilisesi
ALKEMİ: Alât-ı Kebire Mihaniği
AM: Artemis Mabedi
ANABEL: Anakent Belediyesi
ARMUD: Aryen Muhipleri Derneği
AYTEK: Ayakyolu Teftiş Komitesi

B
BADEM: Bağdat Demiryolu
BECER: Beyin Cerrahisi
BİLANS: Bâtınî İlimler Ansiklupedisi
BOKUM: Boğaziçi Omnibüs Kumpanyası
BÜSÜK: Büyük Süveyş Kanalı

C
COMET: Constantinié Metrosou

Ç
ÇALSAAD: Çalışma Saatlerini Ayarlama Dairesi

D
DAD: Dahilî Asayiş Dairesi
DİSKO: Disiplin Komisyonu
DUMUR: Düyûn-i Umumiye Reisliği

E
ERMİŞ: Erzak Mubayaa İşleri

G
GAİB: Garip İsimler Bulmacası

H
HARB: Haftalık Resimli Bilgi
HASTA: Hastane-i Amire
HATTAD: Hasar Tespit ve Tamir Dairesi
HISIM: Hıfz-ı Sıhha Müdürlüğü
HİLE: Halkla İlişkiler Etiği
HÜVİYED: Hüviyet Yenileme Dairesi
HÜZÜN: Hikâyet-ül Zünnûn

İ
İÇBİLGEN: İçrekçi Bilimler Genbiliği
İDAM: İdare Meclisi
İMDAD: İşbilir Memurlar Dayanışma Derneği
İMECE: İşbilir Memurun Cepbilgisayarı
İSMİYOK: İstanbul Mimarlık Yüksek Okulu
İSTEK: İsraf Tespit Komitesi

K
KALEM: Kaligrafi ve Elsanatları Müzesi
KAMED: Kayıp Memurlar Dairesi
KEBAN: Kebir Britanika Ansiklopedisi
KELEŞ: Konstantiniye Elektrik Şirketi
KEVSER: Kayıp Evraklar Servisi
KIZIM: Kızılay Meydanı
KİM: Kibele Mabedi
KİMDEĞİL: Kimlik Değişimi İlkesi
KODES: Kostüm ve Dekor Salonu
KOKANŞEBEK: Konstantiniye Kanalizasyon Şebekesi
KOMBO: Konstantiniye Merkez Borsası
KOMET: Konstantiniye Metrosu
KOMİK: Konstantiniye Millî Kütüphanesi
KÖK: Körler Kilisesi
KUMAR: Kısmî ve Umumî Arşiv
KÜLTFAK: Kültürel Faaliyetler Komitesi

M
MAFİŞ: Memurin Afet İşleri
MAKABİ: Makyaj Kabinleri
MAMA: Mabed-i Mahrem
MAS: Mabed-i Süleyman
MEKTEB: Meslek Kazalarını Tespit Bürosu
MELAN: Meydan Larousse Ansiklopedisi
MERKEB: Merkez Bankası
METELİK: Memurin Teftiş ve Levazım İşleri Kurulu
MİKİ: Millî Kültürün İhyası Meselesi
MODA: Makinist Odası

N
NEMA: Neth Mabedi
NİSYAN: Nika İsyanı
O
OKKA: Oktogon Kitap Arşivi

Ö
ÖD: Ölü Diller
ÖGE: Öklid Geometrisi

P
PLAKA: Platon Akademisi

R
RESİM: Restorasyon İşleri Müdürlüğü
RESİSTANS: Resimli İstanbul Ansiklopedisi

S
SAATMAAT: Saatli Maarif Takvimi
SARKASM: Sahne Arkası Mekânı
SİKİŞ: Sicil Kayıt İşleri
SİTEM: Simültane Tercüme Mahfili
SİRKAD: Sillogos Rum Kültür Araştırmaları Derneği
SODOMİ Kulübü: Satranç, Okey ve Domino Kulübü

Ş
ŞARK: Şirket Arşiv Kitaplığı
ŞİRİN: Şirket İç Nizamnamesi

T
TABİB: Tabiat Bilgisi
TAMİR: Tersane-i Amire
TERHİS: Terörzedeleri Himaye Servisi
TEVHİD: Tevziat Hizmetleri Dairesi
TİKGİZİL: Tikel Gizlilik İlkesi
TOHUM: Tophane-i Humâyûn
TÜRBAN: Türk Büyükleri Ansiklopedisi
TÜRE: Tütün Rejisi

U
UÇÖLÜM: Uykuda Çocuk Ölümleri
UD: Uzakdoğu Dilleri
ULUBAT: Ulûm-i Bâtıniye

V
VEKAYİ: Vefat Kayıt İşleri

Y
YAD: Yabancı Diller
YANKAÇ: Yangın Kaçışı
YARAK: Yolsuzlukları Araştırma Komitesi
YATGEÇ: Yatay Geçiş
YES: Yerebatan Sarnıcı

Z
ZAP: Zümrüd-i Anka Projesi
ZEND: Zeyrek Nüfus Dairesi

Fiat nox!

"'İşte!' diye atıldım heyecanla, 'Benim üzerinde çalışmakta olduğum konu da bu: *UÇÖLÜM*, yani *Uykuda Çocuk Ölümleri*. Size rastlamam ne büyük şans! Bana yardım edebilirsiniz belki. Bu bilgileri nereden edindiniz?'"

"İniş ne kadar sürdü, bilemiyorum. Kemerime sokuşturmuş olduğum yedek paftaları birbiri ardına tutuşturuyordum. Merdiven gitgide daha dikleşiyor, dehliz bir kuyuyu andıran dikey bir boruya dönüşüyordu. Bastığım yere çok dikkat etmem gerekiyordu ayağım kayıp aşağıya yuvarlanmamak için. Yatsı ezanını okuduktan sonra minareden inmekte olan bir müezzin gibi hissediyordum kendimi."

İnsansız Konağın İkonu ve *Pervaneler* adlı öykü kitaplarıyla tanıdığımız Ali Teoman'dan Arzın Merkezi'ne seyahat etmek isteyenlere ansiklopedik bir kılavuz, dev bir labirent roman.

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27
ISBN 975-08-0416-3
9 789750 804168